UNDERGROUND

VLADIMIR MAKANIN

Ya Da Çağımızın Bir Kahramanı

ROMAN

MURSA

VLADIMIR MAKANIN

1937 yılında Rusya'nın Orsk kentinde dünyaya geldi. Moskova Devlet Üniversitesi'nde matematik eğitimi aldı. Üniversitelerde öğretmenlik yaparken bir yandan da senaristlik ve yönetmenlik kurslarına devam etti. *Sovyetskiy Pisatel* (Sovyet Yazan) adlı yayınevinin editörlüğünü yaptı. A.M. Gorki Edebiyat Enstitüsü'nde düz yazı dersleri verdi. 1965 yılında yayımlanan *Pryamaya Liniya* (Düz Çizgi) adlı ilk romanıyla eleştirmenlerin dikkatini çekti. 70'lerin ortalarına gelindiğinde, 13 kitabı yayımlanmış Makanin'in "kırklılar neslinin" en önemli temsilcilerinden birisi olduğuna dair fikir birliğine varılmıştı. Makanin'in eserleri Rusya'da sayısız ödüle layık görülmüş, onlarca yabancı dile çevrilmiş ve yurtdışında büyük ilgiyle okunmuştur.

GÜNAY KIZILIRMAK ÇETAO

13.02.1981'de Haymana'da doğdu. 1994 yılında Kuzey Kafkasya'nın Adıgey bölgesine yerleşti. Bölgenin resmi dillerinden biri olan Rusçayı öğrendi ve liseyi bitirdikten sonra Adıgey Devlet Üniversitesi'nde Rus filolojisi okudu. Dönem dönem öğretmenlik yaptıysa da daha çok edebiyat çevirileri ile uğraştı. 2005 yılından bu yana Türkçeye çevirdiği klasikler: *Yüzbaşının Kızı* (A. S. Puşkin), *Öteki Ben* (F. M. Dostoyevski), *Ölü Canlar* (N. V. Gogol), *Babalar ve Oğullar* (İ. S. Turgenyev), *Seçme Öyküler* (A. P. Çehov), *Hacı Murat* (L. N. Tolstoy), *Çevengur* (A. P. Platonov). 2006 yılından beri Ankara'da yaşıyor.

Vladimir Makanin

UNDERGROUND YA DA ÇAGIMIZIN BİR KAHRAMANI

Türkçesi: Günay Kızılırmak Çetao

§

Çağdaş Dünya Edebiyatı 117

Underground ya da Çağımızın Bir Kahramanı
Vladimir Makanin

Kitabın Özgün Adı:
Андеграунд, или Герой нашего времени

Yayına hazırlayan: Berrak Göçer
Rusçadan çeviren: Günay Kızılırmak Çetao
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Mizanpaj: Bahar Kuru

© 2006, Vladimir Makanin
© 2009; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Haziran 2009

ISBN: 978 - 975 - 289 - 605 - 5

Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

Tel: (212) 674 97 23

Fax: (212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: (212) 511 53 03 Faks: (212) 519 33 00
e-posta: everest@alfakitap.com
www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Kahraman... portredir, ama tek bir insanın değil,
tüm neslimizin, gelişimlerinin doruğundaki
günahlarından oluşturulmuş bir portre.
M. Lermontov

UNDERGROUND
YA DA
ÇAGIMIZIN
BİR KAHRAMANI

BİRİNCİ BÖLÜM

Koridorlar
Ham toprak. İlk çağrı
Maleviç'in karesi

KORİDORLAR

Ayakkabıları attım, halıların üzerinde yalınayağım. Koltuk bekliyor; Bibihin'in çevirisi olmasa hangi Rus Heidegger okurdu ki! Fakat tam da ben put kesilmiş bir halde, o mutat *burada* ve *şimdi*'de ruhumu dindirmişken diyelim, birisi kapının önünde dolanmaya başlıyor. Zil. İçeri alıyorum; delikten bakmıyorum bile: Bizim kattaki, kendisi bitmiş, ama gürültüsü bir türlü bitmemiş düğünde kıvama gelmiş biridir kesin. Aynen öyle: Kurneyev. Vera'nın kocası. Pek şanslıyım.

"Petroviç. Benim," diyerek nazik nazik bakıyor nemli gözlerle. Sarhoş.

İçeri giriyor. Çevresine bakınıyor.

"Nöbette misin?" diye soruyor.

"Tabii ya."

"Güzel daire," diyor. "Tarzı var."

Elimle yön gösteriyorum (oldukça sert bir tavırla), "mutfağa", gibisinden. Oturmak, gevezelik etmek istiyorsan mutfağa gidelim. (Konuyu da biliyorum. Karısı. Zavallı.)

Sarhoş filan ama dosdoğru odaya yöneliyor. Çekiştiriyorum.

"Gitme. Gitme oraya. Ev sahiplerine fazladan iz bırakmanın ne âlemi var?.." (Bir de toplamakla mı uğraşacağım? Üşenirim öyle şeylere.)

"Anlaşıldı. Halılar..." Mutfakta. Çay koyuyorum. Bütün sarhoşlar gibi Kurneyev de ötelerden başlıyor. "Siz bekârların yaşamı ayrı, biz evlilerinki apayrı. Karı karıdır. İnsanın karısı, sancısıdır ve en büyük sevinci! Çiftler göklerde birleştirilir; bilinen bir şey. Ama nasıl birleştirilir, nasıl yavaş yavaş, bir tuğla bir tuğlaya, bir kader bir kadere ulanır, öyle herkes bilmez onu. Oysa yazarın ilgisini çekebilir, kalemine de yaraşır bu konu." Evet, diyorum, tam da benim kalemime yaraşır. "Anlatayım mı?" Anlat. (İşleri düştüğünde, içlerindekini kusmak istediklerinde yazar oluveriyorum. Alıştım artık. İşleri düşmezse şizoyum, bekçiyim, başarısızım, asalağım, neler neler, ihtiyar grafoman.*)

Seve seve kapı dışarı ederdim onu. Ama... olmaz. Evlerinde lezzetli yemekler yemişliğim var. Hem Kurneyev şarkı söyler (ve ben sarhoş korosundan iyi anlarım). Hem ne de olsa kızını evlendirmiş adam. Geç saat, kutlama bitti, konuklar evlere marş marş. Sonuncular da gidiyor, ama karısı orkestra şefi gibi sofrayı yönetmeyi sürdürüyor, ortalıkta döneniyor, içki dolduruyor, şişeleri düşürüyor, son yemek dağını yığıyor masaya... Ya adam?.. Adam iyice bir demlenip kalktı. Kendi halinde biridir o. (Koridorda avare dolaşıyor, sigara içiyordu.) Şimdi de musallat oldu işte, içini tamamen dökene kadar çene çalacak. Harika!

---

* Beyhude yazma tutkusuyla durmadan boş, değersiz şeyler yazan kişi. (ç.n.)

"... Vera gençliğinde güzeldi," diye anlatıyor bana (koca, karısını anlatıyor).

"Şimdi de güzel."

"Ah, nasıl da güzeldi..."

İçime kurt düşüyor. Hah! Vera Kurneyeva'nın Hanyukov ile kırıştırdığını anımsadım; onarım teknisyeni, on parmağında on marifet. Hafiften oynatmış – hakkındaki genel kanı bu. Ama yakışıklı. (Dik başlı. Ufacık bir şeyde anında diş gösterir.)

Aşklarından az çok haberdardım işte; bekçiyim ben, çok şey görürüm katlarda. Demek Kurneyev bu yüzden yapışıyor bana son zamanlarda. Koridorda durdurur. Kaliteli bir sigara ikram eder.

Ama yurtta* ağzından laf kaçırmayacaksın.

"... Ben, Petroviç, Vera'mdan çok çektim. Evlendik, hemen başladı. Oğlumuz doğdu. Ama oğlumuzun da faydası olmadı bize."

Pyotr Alekseyeviç Kurneyev sıska; Rusyalı bir proje mühendisinin uzun, hafiften aç boynu var onda. Ve karakteristik mühendis kellikleri alnında öylesine yoğunlar ki, tam tepesine yapışmış beyaz kenelere benziyorlar.

Anlatıyor:

"Vitya koyduk adını... Vera garip adamlardan hoşlanıyordu, ne zevk ya! Önce Bubnov, fabrikada herkesin hırgürcü diye bil-

---

* Sovyetler Birliği'nin kurulması ve özel mülkiyetin kaldırılmasıyla birlikte Rusya'da "küçük aile yurtları" oluşturulmuştu. Bu yurtlarda her bir aile küçük de olsa kendisine özel (fakat devlete ait) bir yaşama alanına sahipti. Yapı olarak aslında bu binalar öğrenci yurtlarına çok benzerdi. Genellikle her katta bir ortak banyo ve mutfak bulunur, tüm kat sakinleri bunlardan ortaklaşa faydalanırdı. Yurtların kurulmasındaki amaç, ortak yaşam kültürünü hayata geçirme, sosyal farklılıkları ortadan kaldırma, belirli hizmetleri insanlara eşit şekilde dağıtabilme isteğiydi. Öte yandan devlet bu sosyal alanı istediği gibi kontrol edebilir, devletin sakıncalı gördüğü kişiler yurtlardan atılabilirdi. (ç.n.)

diği herif. Sonra kıvırcık saçlı sinema makinisti. Sonra aniden pilotun teki. Ne dersin buna, Verka, diyor. *Nokta*'ya* uzanalım mı? Al Vitenka'yı da. Uzandılar sahiden de. Oldu bitti. Öte tarafta da kendi karısı. Kendi Vitenka'sı. Aklı neredeydi bu pilotun, söylemesi zor... Aptal işte. Hem de ne aptal değil mi! Kozmonotluğa hazırlanıyordu. Ben, Petroviç, ancak seneler sonra anlamaya başladım ki, o farfaralık tutkusu, o sefil tutku, lafazanlık sevdası insanları büsbütün akıllarından ediyor!"

Kurneyev, tonlamanın dizginlerini eline aldı artık. Çabalıyor. Keşifleriyle kalbimin kapısını aralayacak. Öyle düşünüyor.

"... Ne demeye götürdü onu ha? Şehre götürmedi ya – küçük ücra bir istasyona. Ama 'gidelim!' demek önemliydi onun için, 'uzanalım!..' Bir de yetişkin olacak. Kafada damla akıl yok. Ve benim Vera orada derdinden hastalanmış. Ateşlenmiş. Kusuyormuş. Dönmeleri gerekmiş. İstasyonun tekinde tren değiştiriyorlarmış. Değiştirirlerken, o patırtının ortasında, ham toprakçı** kalabalığının içinde, o zaman bunlar bozkır taraflarına akın ederlerdi, Vera bayılıvermiş. Belki de istasyonda değil, trende bayıldı. Anımsamıyor. Sessiz bir demiryolu sağlık ocağında uyanmış. Yalnız. Vitenka yok..."

Başımı sallıyorum. Duymuştum (ama ayrıntısız) Vera Kurneyeva'nın bu eski, hafif meşum ve son derece sıradan çocuk kaybetme öyküsünü. Oradan oraya koşuyor, ağlıyormuş; istasyon müdürlerine telgraflar yağdırmış parası bitene kadar. Yok. Hiç-

---

* Askeri bölgelere, açık bir adresleri olmadığından "askeri nokta"lar denilirdi. Bunlar, genellikle ülkenin kuzeyinde ya da Uzak Asya'da bulunurlardı. Bu "nokta"ların özelliği, burada görevlendirilenler arasında hemen hemen hiç kadın bulunmamasıdır; "nokta"da birkaç aşçı kadın dışında kadın bulunmazdı. (ç.n.)

** 1954-60 yılları arasında SSCB'de (Kazakistan SSC, Sibirya, Ural, Povoljye ve diğer bölgelerde) asırlardır ekilmeyen ham topraklar kitlesel ekime açılmıştı. *Büyük Sovyet Ansiklopedisi*'ne göre bu şekilde 41,8 milyon hektar toprak tarıma katıldı. Bu topraklarda çalışanlara "ham toprakçı" deniyordu. (ç.n.)

bir yerde yok. Birisi Vitenka'yı götürmüş, onun küçük Vitenka'sını ve inşallah iyi insanlardır. (Kurneyev baktı: Durumum ne? Dikkatli miyim?) Moskova'ya oğulsuz dönmüş Vera. Kurneyev kendisi de derhal gitmiş, bir süre de o sürünmüş oralarda, bakınmış, telgraflar yollamış sağa sola, gitmiş-gelmiş, civardaki on kadar küçük istasyon ve istasyon yavrusunda tahta sıralarda uyumuş. Arıyor, soruyormuş – yok, yine yok.

"... Nasıl bulunacaktı? Hiçbir işaret yoktu ki. Bir yaşında oğlan. Eskidendi o madalyonlar, benler, pusulalar. Bir de bana, birilerinin böyle ağlayan çocukları, vagonlarda dolaştırıp dilenmek için kaçırdıklarını söylemişlerdi. Yoksullar çocuk çalıyorlardı, genellikle uyuyan annelerin çocuklarını. Yoksul kadın kucağında çocuk dolansa vagonları yeter, şarkı söylemesine de gerek yok. Harçlığı hazır. Seyahat de indirimli. Çocuklar yabancıların eline düşünce çabuk ölürler. Umurlarında mı, üç-dört hafta sonra gömerler, yeter yaşadığı."

Sarhoş bir gözyaşı akıttı. Küçük, solgun bir gözyaşıydı, silkeledi attı onu.

Kafa salladım, duydum gibisinden, bir oğlunuz olduğunu duydum, Nataşa'dan önce bir oğlan. Evlendirilen Nataşa. (Bugün düğünü yapılan.)

Kurneyev kollarını açtı, iç geçirdi, evet, böyle bir öykü, böyle bir acı.

"Vardı."

Çay fincanını kenara büyük dikkatle koydu. Fark ettim ki -onun ellerinden, parmaklarından- Kurneyev o kadar da sarhoş değil. Öyküsünü anlatmak için de acele etmiyordu şimdi. (Acıma duygusu ile yakaladı ya beni.)

"... Ben o zaman Volga'ya gidip geliyordum, tam iki ay inşaattaydım. Döndüm baktım – odada kimseler yok. Ne Vera, ne Vitya. Aradım, yurdun içinde koşturdum. O zaman burada, yurtta, binlerce kişi kalıyordu. Daireler yoktu daha. Her odada bir kişi, bazen iki, üç. Ben koşuyor, bağırıyorum: 'Veraa! Veraa!' diye

çağırıyorum yani sözüm ona, benim genç hanımım bir yerlerde oturmuş kalmış, gibisinden. O âna kadar her şey edebe uygun. Bir koca, karısını kim bilir ne için çağırır. Ama dışarıda hava kararıyordu, koridorlarda lambalar yanıyordu. Artık öyle yüksek sesle de bağıramazsın. İnsanlar işten gelmişler, akşam vakti! Sancılı dakikalar başlardı: Kapı önlerinde dolaşır, kulak verirdim."

Anlatıyor:

"... Ben aptal gibi, biriyle birlikte olduğunu sanıyordum hâlâ. Vitya'yı genç arkadaşlarından birine yutturmuştur, kendisi de biriyledir. Sıradaki deliyle... Katları geziyordum, koridorları, kulağımı dört açıp dinliyordum. Peşpeşe bütün odalara bakıyordum. Özürler diliyordum. Kaba da konuşuyordum. Bir odadan diğerine. Evet, evet, kendi karımı arıyordum. Genç enayinin tekiydim!.. O zamanki yurt âdetleri ilgini çeker sanırım. Bir kural vardı – karını biriyle bastıysan, kadın bir şişe votka açar. Konuşmanız ve olayı votka başında halletmeniz için. Hemen kan dökülmesin diye."

İç geçirdi.

"Bir kadın yirmisine gelmeden çocuk yapmamalı, yanında büyükleri yoksa. Kendisi çocuktur daha. Oyun oynamak ister. Bir tane ***pryanik***,* bir tane şekerle kandırabilirler onu... Ancak Vitya'yı kaybettiğinde, ancak Nataşka doğduğunda, ancak işte o zaman benim Vera'm anladı hayatı biraz."

"Nasıl geçti kızının düğünü, kutlama bitti mi?"

"Neredeyse."

Sustuk. Ölen Vitenka hâlâ aramızdaydı. (Ama kısa sürdü bu, yaşamı gibi. Mola, küçük meleğin uçup gitmesine yetti.)

"Hm, evet," dedim ben.

"Vera başka biri oldu. Anladı. Ben de bağışladım. İyi geçindik. Mutlu olduk! Çok mutlu! O başka biri oldu," diyor Kurneyev bastırarak. "Ama işte şimdi kırk beş yaşında. Yakında kırk al-

* Ballı bir bisküvi çeşidi. (ç.n.)

tı olacak. Bir yazarın, bunun ne kadar zor bir yaş olduğunu bilmesi gerekir..."

Gözlerimin içine bakıyor, soru sorar gibi artık. Ve (iç çekiş) düşünceli düşünceli konuşuyor:

"Kadınlardan anlıyorsundur belki. Peki ya karılardan anlar mısın?.."

Omuzlarımı silkiyorum.

"Anlamaya çalış," diye sürdürüyor Kurneyev yapmacık bir sokulganlıkla ruhuma sızmayı deneyerek. "Kırk beş özel bir yaştır. Kadın sil baştan hassaslaşır. Genç kız gibi. Çocuk gibi. Ve o zaman biz erkekler sorumluluk altındayızdır."

Kurneyev'in sarhoş ve samimi olduğunu görüyordum. Ama onun iyi bir anlatıcı da (kendisinin anlatıcısı) olduğunu hemen anlayamamıştım: Zavallı görünümünde batan bir şey vardı.

Özellikle de Vera'yı yurdun koridor ve odalarında aradığı o eski (ve öyle sancılı) dakikalara büyük bir ustalıkla döndüğü sırada. Sıralamayı karıştırır gibiydi gerçi ama, yolunu hiç de şaşırmadı. Karısıyla yaşantılarını (yoluna giren yaşantılarını) anlatıyordu, ama dinleyicinin ruhuna doğrudan müdahalede bulunan resim aynıydı: Onun, Kurneyev'in, acıyla koyun koyuna, kilitli kapılar önünde durup tahminlerde bulunuşu: Burada mıdır? Yoksa şurada mı?.. Giz, onun özel odasına ait gizi olmaktan çıkıp, neredeyse ebedi ve ortak bir bütün koridora ait gize dönüşüyordu. Kilitli kapı sırrını saklıyor. Kurneyev kapının önünden geçiyor, ama işte tökezledi, hızla giderken adım değiştirdi – bu bir işaret olmasın sakın? Şimdi koridorda her kilitli kapının önünde düşünüyor (onunla birlikte ben de) – burada mı hop etti?.. Burada mı çarptı kalbi?

"... Kapının önünde durdum. Kapı aralığına yaslandım. Çağırmaya cesaret de edemiyordum, sessizce, soluğumu verirken sesleniyordum, dudaklarımı azıcık kıpırdatarak: Veraaa..."

Sesi yine isabet etti; yine ben-dinleyici, duygudaşlık iğnesinin ucunda idim (asılı buldum kendimi). Çeyrek yüzyıl gecikmeyle

ben de karısı Vera'yı ve bir yaşındaki kayıp oğlunu arıyordum (kapı gerilerinden gelen aç, beklemekten yorgun ağlayışını duymak). Gözlerimin önünde, yanık lambalarıyla, iyi bildiğim yurt koridoru yüzüyor -uzanıyordu- kilitli kapıları ile daire ve odaların bitimsiz (öykünün dayatması) gece labirenti. Dikkat kesildim, dinliyorum. Pyotr Alekseyeviç Kurneyev ise (duygudaşlığı bana sanki öylesine, kazara armağan etmiş) parmaklarıyla uzun kelliklerini ovuşturuyor. İç çekişini bastırıyor. Ve tekrarlıyor: Pirinç rakamlara bakar (gizlenmiş dairenin numarası), eliyle, avucuyla ***kapının ağacına*** dokunur ve... çalamaz, içeri giremezken, aklını yitirebilirmiş.

Koridor imgesinin bende (ikimizde de) usul usul tükendiği anda Kurneyev elini cebine daldırıyor. Bir çeyreklik* çıkarıyor. İçelim mi?.. Hayır, diyorum, bugün olmaz: Karaciğerim ağrıyor. "Kaç yaşındasın ki sen? Ellilik?.." "Ellilik artı dört..." "E, biz yaşıtmışız senle! Buna içilir işte! Olsun, olsun! Elli dördünde biraz ağrıması normaldir – o artık senin değil, onun (karaciğerin) problemi!"

"Tamam," diyorum.

Ama kendisi de içmeyecek, istemiyor, kafası zaten iyi! Kurneyev onu bana bırakıyor masanın üzerine, sıcak, tam bir saat pantolonunun içinde tutmuş, cebinde.

"Çay?" diye teklif ediyorum tekrar.

"Kahveleri yok mudur ***bunların***?"

"Herhalde vardır. Ama aramak gerek. Kahveden söz etmediler bana."

Seve seve kabul ediyor:

"Ararız!"

Kurneyev beni ya aptal sanıyor (yurt kurallarından pek anladığım yokmuş gibi) ya da (büyük ihtimalle) haline acıyıp kendisine Vera ve Hanyukov'la ilgili bir şeyler yumurtlayacağımı dü-

---

* Litrenin dörtte biri hacmindeki şişeye verilen ad. Genellikle votka şişeleri için kullanılır. (ç.n.)

şünüyor. İnsanın dilinin kaşındığı olur. Yahut sadece bilgi sızdırdığı. Ne de olsa katlarda dönenip duruyorum hepsi işteyken. Bir şeyler fark ediveriyorum durup durup. Görüyorum...

Fakat sorun da onda (dert de onda), ***görüyorum***. Vera başka biri olmadı. Kurneyev de olmadı. Belki de işte bundadır mütekabiliyet. (Bunda daha birçok şey var.) Kadın kaçıyor – erkek arıyor. Seneler geçtikçe daha gizli kapaklı, makul bir şekle evrildi kadın. (Erkek de.) Kadın işlerini sessiz ve düzgünce görmeye başladı. (Erkek de.) Erkeğin işte olduğu gün ve saatlerde kayboluyor ortalıktan. Erkek ise ararken kapıları çalmıyor. Akşamleyin geliyor ve yalnız içki değil, dalkavukça bir sohbet teklif ediyor, olur da ben (ya da bir başkası) kadını hangi dairede araması gerektiğini söyleyiveririm diye...

Seneler seneleri kovalıyor ve o, dikkat kesilerek, yabancı dairelerin önlerinden geçiyor; ne kaçış, ne çıkış var onun için bu koridordan. Karşısına çıkanlarla selamlaşıyor. Yandaki pencerenin önünde sigarasını içiyor. Ortak mutfağa çaydanlığını getiriveriyor ansızın. (Oysa her dairenin kendi mutfağı var. Ama bir süreliğine onun, Kurneyev'in gaz ocağı tamirdeymiş sözüm ona.) Çaydanlıkla bir oraya, bir buraya gidiyor. Ve hep birtakım kapıların önünden. Ama bağırmıyor artık, yaşlanmış o, çağırmıyor, "Vera! Vera!" diye ve başını her kapı aralığına sokmuyor; düşünüyor bunun yerine. Tahmin yürütüyor. Tahmin etmeyi deniyor. Uzun bir süre en silik mühendislerden sayıldı. Sonra o ünlü KB'de* bir atılım yaptı. Bölüm yöneticisiydi. Yurtdışına çok gitti geldi, sökme uzmanı. Sonra, âdet olduğu üzere, gizli bilgilere erişimini kestiler ve mühendis sıfırı gördü, soyulup soğana çevrildi yani, ama protesto edecek cesareti vardı hâlâ, patentleri için bana ne nam, ne para verdiler diye bağırarak, elinde küçük bir pankartla meydanda yürüme cesaretine sahipti. Kısa bir süre için fotoğrafi gazetelerde görüldü. KB 534'ten Kur-

* *Konstruktorskoye Biyuro.* "Konstrüksiyon Bürosu" Sovyetler Birliği'nde yeni teknoloji üretimi için çalışan birimlere verilen ad. (ç.n.)

neyev – Pyotr Alekseyeviç. Ama o zaman bu zamandır arkasına baktığı yoktu. Nerede olsa çalışıyordu, yeter ki maaşı olsun. Kibri uykuya dalmıştı. Yaşlanıyordu artık. Yıllardır birçok şey değişmişti yaşamında, değişmeyen tek bir şey vardı galiba: Vera'sını arıyordu koridorlarda hâlâ. Ebedi arayış. Özür dileyerek yabancı kapılardan içeri bakıyor, soruyordu.

Kendisi önermişti bu imgeyi: Issız koridor ve onun içinde bir kadın arayışı. Kendisi düşmüştü imgenin içine, kendisi yaşamıştı orada. Benimle bir ilgisi yok. Gerçi ben de bir çizgicik ilave edebilirim.

Beş yıl önce Vera tesadüfen yanıma uğrayıvermişti (Razumovskilerin dairesine bakıyordum). Akşamın o geç vaktinde kimde ve neredeydi bilmiyorum. Önümden, koridordan geçiyordu, topuk seslerini duyuyordum; fakat birden tıkırtılı yürüyüş başkalaştı, yumuşadı (bir süre sonra anladım, ayakkabılarını çıkarmış) – Vera yürüyor, Kurneyev arıyordu ve belli ki izini bulmuştu. Yetişiyor olmalıydı. İleride kat dönemeci vardı ve diğer katlara götüren riskli (kimi zaman kapalı) bir çıkmaz. Vera, daha fazla saklanamayacağını düşünmüştü belki. Ama büyük ihtimalle düşünmemişti. Yalnızca izini kaybettirmeye çalışıyordu. İşte bu yüzden de köşe daireyi seçmişti, kapıyı çalmadan, zile basmadan, yalnızca pürüzlü kapıyı tırmalayarak. Ben orayı bekliyordum, Razumovskilerin dairesini. Her şeyi anladım – o da anladı. İçeri girip, koşar adım girip, parmağını dudaklarına götürdü. Tam kapının önünde duruyordu, ben de orada. Yüz yüze. Kurneyev önümüzden, koridordan geçiyordu. O zaman, beş yıl önce yani, Kurneyev'in yürüyüşü çok daha sinirliydi. Sustum (çoktandır hoşlanıyordum ondan, o benden hoşlanmıyordu – entelektüel, ama yine de *bomj**). Parmağını yine dudaklarına götürdü: Şşşt. Kapı önündeki yasak oyunun dalgası, uyarılmaya

* "Bez opredelennogo mesta jitelstva" yani "belirli bir ikamet yeri bulunmayan" anlamına gelen tamlamadan türetilen bu kısaltma, sokak dilinde "sokak serserisi, berduş" anlamında kullanılır. (ç.n.)

dönüştü – yine o dalgayla Vera'ya kapıldım. Gülümsedi. Ve birden göğsünü sundu bana. Al. Sarıldım, göğüslerini ovuyordum, yalnızca kapılmamış, şaşkına dönmüştüm resmen. Çünkü sessizlik. Çıt çıkmıyor. (İkimiz de susuyorduk.) Bir dakika sonra mı ne, daha fazlasını istedim, ama o haddimi kesin şekilde bildirdi – hayır. Kendisini yakalamama, kaldırmama izin vermedi, kapının koluna yapıştı. Bana yalnızca göğüsler kaldı; yardımcı bile oldu. Parmaklarımın altında bir şey çatırdadı ve Vera, belki de tuvaletinin zarif bir parçasını bozmamak için, eşyasını kurtarmak için, bir çırpıda çıkardı sutyenini ve çantasına sakladı. Al, göğüsler senindir, gibisinden. Ama bir gram fazlası olmaz. Kurneyev koridordan ileri ve geri üç kere (daha az değil) geçti. Razumovskiler neredeyse yarım seneliğine gitmişlerdi, biliyordu bunu. Vera'nın nereye kaybolduğuna akıl sır erdiremiyordu, topuk seslerinin peşinden gidiyordu, başka bir kata çıkmış olabilir miydi böyle çabucak? Nasıl ama?.. Onun, yalınayak benim köşeme geldiğini duymamıştı. Razumovskilerin kapısının önünde yine de duraksadı bir anlığına. (Bundan eminim, sinirli adımlarında bir kesinti olduğunu anımsıyorum – bir kesinti! İşaret!) Ama önümüzden geçip gitti. Cansızca uzayan bir duraksama ânı – biz, ikimiz (bir saniye boyunca) kapının bu tarafında duruyoruz, Kurneyev öteki tarafında. Birbirinden birer adım ötede üç insan. Sessizlik. Ama işte mühendis Kurneyev adım attı varlığını ele vererek. Onun adım sesleri bütünüyle kesilir kesilmez, Vera ellerimi itti: "Evet, tamam. Tamam. Yeter!" dedi ve kararlılıkla kapıya yöneldi. Gitti.

Vitrinde kahve aramaya gidiyorum (mutfakta kahve yok), Kurneyev ise halılara dikkatlice basarak peşimden geliyor. Belki şimdi de karısı için endişeleniyor: Ev sahiplerinin boş bıraktığı dairenin düzenini bilmek istiyor ilerisi için (ve gerekirse neresinde saklanılabileceğini?). Gerçekten de kahve var, kavanoz dolusu! Şaşırtmıyor beni bu. Kahve besleyici ve lezzetli bir içecek.

Ev sahipleri sık sık gizlerler bir köşeye. Ben de sık sık bulurum. Neden sakladıklarını bilmiyorum. Sobolevler hiç de yoksul insanlar değillerdir – her daim yurtdışına çıkabilirler, durumları iyidir ve aslında cömerttirler. Gidecekleri zaman beni çağırırlar. (Resmi bekçi olarak değil, anlaşma usulüyle ve küçük paralara. Ben kimseleri değilim. Ama böyle daha rahat ediyorlar.)

Yine mutfaktayız, kahve: Ve Kurneyev plağı başa sarıyor:

"Biz erkekler: Petroviç – kadınlardan sorumluyuz..."

Susuyorum.

"Eğer bir erkek, birinin karısının günahını fark ediverdiyse, bunu herkesin bilmesine gerek yok, katılır mısın? Fazla gevezeliğin lüzumu yok. Skandalın lüzumu yok. Sakince kocasını uyaracak – bir ailenin zor günleri atlatmasına yardımcı olmak diye buna denir..."

Bekliyor. Ben susuyorum.

Küçük yudumlarla harikulade lezzetli kahveyi içiyoruz.

"İnsanlar aileyi korumak zorundalar. Sade ve dürüstçe. Zorundalar..."

Evet, evet, zorundalar, başımı sallıyorum. Vera, mağrur, güzel, tarzı olan bir kadın. Ben (zihnimde) madam diyorum ona.

Ama onun hakkında bir şey söyleyeceğimi mi sanıyor kendisine gerçekten? Ya da fısıldayacağımı. Aileleri koruyan birine benziyor muyum sahiden ben? Kırılıyorum. Hem de gammazlama yöntemiyle... Yoksa onun o mühendis kafasında hanımlar hakkında bir şeyler fısıldama, benim öykü yazıyor olmamla (daha doğrusu yazmış olmamla) mı bağdaşıyor; ne diye yapıştın bana, a canım dostum? Parlamak istiyor canım. Ben kendim senin alnına iki dallı budaklı boynuz takardım, o Hanyukov malı erken davranmasaydı. Teknisyen midir nedir, hay anasını. Onarım teknisyeni!

Tabii ki susuyorum. (Asla söylemem!) Hem kahveleri de bitirdik. Kurneyev fincanı parmağına asılı, eğerek tutuyor ve kahvenin son ağır damlaları tabağa damlıyor. Beyaz üzerinde siyahlar. İşte keşke insanlar da böyle gözyaşlarıyla ağlasalardı, gibisinden.

"Böyle gözyaşı yoktur, olmaz. Yazık," diyor o.

Susuyorum.

"... Sen hatırlarsın muhakkak, eğitimli bir insanımızsın, Truva katliamı, kocasından kaçan Helene yüzünden başlamıştı. (Herhalde, buna yanıt olarak Heidegger'den bir şeyler söylemek gerekecek ona.) Helene, Helene'dir. Böyle işte, Petroviç... Aile, Homeros zamanından beridir yıkılıyor. Gel gör ki... gel gör ki yine de sağlam. Aileyi koruyan bir şey var!"

Bakışlarımı kahve telvesine dikiyorum. Karısı kendisini Hanyukov ile aldatıyor, teknisyen, on parmağında on marifet bir adam; üstelik sessizce, şık, patırtı ve skandalsız aldatıyor, daha ne istiyor ki?

"Bütün yaşam, Petroviç, aileye dayanır. Bütün dünya, aileye. Ulus, aileye. Ve hatta bekârların, yorulmak bilmez zamparaların ve Don Juan'ların yaşamları da, aynı aileye dayanır..."

Sinirlerin nasıl gerildiğini hissediyorum. Bir provokatör edasıyla günah çıkarıyor, belki de kurnazlık ediyor, oysa benden hakiki bir anlayış koparmanın peşinde – *stop*, *stop*, dinlemesine dinle, ama orada dur.

Bekçi dairelerden sorumludur. Kırk beşlik karılardan değil.

Yüzlerce öykü anlatırlardı: Ya ansızın coşkuyla ya da bazen temkinli bir açık sözlülükle burada, karşımda, biriktirdikleri katmerli gündelik hırtı pırtılarını dökerlerdi. "Petroviç'e uğramak"tı buna verdikleri ad (dalga geçerek elbette; şaka yollu). "Günah çıkarmaya mı geldin?" diye sorardım ben de homurdanarak (yine şaka yollu). Benim üzerimde deneyerek, öyle sanıyorum ki, gizli komplekslerinden, önsezilerinden, bir de entipüften ruh yüklerinden kurtuluyorlardı. Mihail'in dediği gibi, Batı'da olsa, psikiyatrlar büyük paralar yolardı onlardan. Ama ben, hayır. Ben onlara çay içirirdim. Bazen de votka. (Tabii ki genellikle kendileri gelirlerdi votkayla, şişeyle.) Kısacası bana ihtiyaç vardı. Tam da bir talihsiz olarak bana, *yazar gibi bir şey* ola-

rak bana, çünkü yazarın prestiji postsovyet döneminin başında halen yüksekti – o kadar şişirilmiş ve yüksekti ki, eğer ben gerçek, kitapları, bir-iki gazetede fotoğrafları olan bir yazar olsaydım, gelmeye, sarhoş dahi olsalar kapımı çalmaya korkarlardı. (Cesaret edip gelselerdi bile, gazete pasajlarıyla konuşurlardı.)

Sıkça politikadan söz ederlerdi (özellikle giriş bölümünde): "Ne var ne yok *orada*?.." diye sorardı biri, başını yukarı doğru sallayıp (cilveli bir sallamadır bu); kendisi üç gündür sarhoş gezerken, ben Kremlin'e yollanmış ve *orada* canı sıkılan Gorbi ile gevezelik etmiş olabilirdim sözgelimi. Fiyatlar üzerine tabii ki. İsteksizce yanıtlardım. Sonra karısına gelirdi laf. Çocuklarına. Kancık müdürüne. Kalkmayan aletine (karısına kalkmayan – söylesene, bu öylesine bir *dalga* mı, yoksa sonsuza kadar mı böyle gidecek?). Komşularına. Soljenitsin'e. Batı'daki ve bizdeki mağazalara. Kırım'a -yine politikaya bir sapma-; böylece bir dairede dönüp dururduk. Ama konuk yanıma günah çıkarmak için geldiğinden ve en nihayetinde vakit akşam olduğundan, hep katlanır, hep dinlerdim onları. (O sarhoş güvenlerinden azıcık bile gurur duymaksızın.) Üstün bir hesaplarına dayanarak benden tiksindiklerini de bilirdim elbette. Onlar çalışıyorlar, ben çalışmıyorum. Onlar dairelerinde yaşıyorlar, ben koridorlarda. Çevre dedikleri şeye, daha iyi değilse bile, en azından daha güvenli bir şekilde yerleşmiş ve eklenmişler. Hem çevrenin kendisi de onlar için basit. Tam anlamıyla çevreliyor onları. Leğen gibi. (Kenarları sağlam.) Kimileyin konuşma – gevşek pamuk gibidir, safsatadır, muhatabım aptal da olabilir, peltek de, ama bu (benim açımdan gergin olan) durumda bile onun ruhu hissedilir şekilde ısınır. Ne ederim de böylesi ısıtırım onu, benim için tam bir bilmecedir. Zaman anlamında içini döktüğü, hissiyat anlamında hürleştiği içindir olsa olsa. Gülümser. Gitmeye hazırdır. İstediğini almıştır ve şimdi yanında götürecektir. Tam olarak nedir o?.. Kendisi de bilmez, ama her halükarda aldığı sıcak yanındadır. Artık bana ihtiyaç yoktur. Konuğum gitmek üzere

kalkar ve -tam kapının önündeyken- birden sevinçle, benim aslında bir bok parçası olduğumu, işsiz, sosyal anlamda acınası bir şey, bir bekçi olduğumu anımsayıverir.

"Yaşayıp gidiyorsun ha yabancıların evlerinde?" der başını sallayarak, giderken. Bu geç kalmış (özsaygısına ait) tükürük, biriktirdiği günlük saçmalıkları dinleme azmimin yakışıksız bedelidir.

Bazen, eğer başında bir bela varsa, insaniyet duygusuyla yolcu ederim onu. O da aynı insaniyet duygusu yüzünden bir türlü ayrılamaz yapıştığı benden. Akraba gibiyizdir. Katın koridorunda sürteriz, basamaklardan, yine sessizleşmiş, insansız başka bir kata çıkarız... Gecedir artık. Dairesine kadar geçiririm onu, kan ve çocuk kokan metre krlerine. Kapısına kadar; o sırada o sigara içmek gerektiğini anımsar. Kapının önünde durur sigara içeriz.

"Git sen, git. Yarın çalışacaksın," derim ben.

Başını sallar:

"Evet, senin için hava hoş (senin gibi bir işsiz için yani). Senin gibiler iyi buluyorlar yollarını," der, geçerken bir kez daha tükürüp bana. Ve elini sallayıp, iyi geceler dileyip, kapının karanlık aralığında kaybolur.

Koridordan geri giderim pat pat. Gelir masayı toplarım, fincanlarımızı yıkarım, onunkini ve kendiminkini. Ve mekanik bir şekilde rahmetli annemin bir zamanlar ruhuma sokuşturduğu bir şarkıyı söylerim.

Ama sonuçta haklıdır. Benim "ben"imin hali iyidir. Ve yatağa yatma, uyku zamanı gelmiştir.

Ama bir şey beni gece koridorunda ileri geri dolaşmaya itti. Bu devasa apartmanda, uzun yıllar boyunca çeşitli kadınlar tanıdım, ama vakit geçiyor ve bir yıl bir yılın, bir yüz bir yüzün üzerine örtüldü artık; yılların ve yüzlerin artık aralanması güç yelpazesi... Bu nedenle burada ve şimdi, bu geç saatte, ancak Tatyana Savelyevna'dan medet umabilirdim; sağlık memuru, yedinci kat. Doğrusu o da pek özgür sayılmaz. Ama gecenin geç saa-

tinde (psikoloji), bir kadını ziyaret etmenin tehlikeli olmayı ve biraz olsun risk almayı gerektirmesi bir artıdır; av peşinde koşmaya benzer ve bilindiği üzere erkeğe yalnızca heyecan katar gece arayışlarında. İşte yedinci. Ve kattaki o unutulmaz, çok çiğnenmiş dönemeç. Başlangıç olarak (kulak verdim) önünden geçeriz kapının. Sessiz. Ama sessizlik hem *evet*, hem *hayır* anlamına gelebilir. (Tatyana Savelyevna'nın bir dostu var, hatta galiba kocası; şoför.) Koridorun köşesinden dönüyorum ve doğu yönündeki pencereden dışarıyı yokluyorum – orada, aşağıda, sokakta, "K" kanadının arkasında (ve yiyecek mağazasından birazcık solda) geceleri arabaların konuşlandığı asfalt kare alan seriliyor. *Onun* tırı da genellikle oradadır. Göz atıyorum: Tır yok. Ama köşenin öbür yanına da tıkılabilir araba.

Elli küsur yaşındaysan, vakit geceyse kitap okumalısın. Kitaplar, dergiler; hem de ev sıcağında okunmalı (sıcak koltukta). Uykudan önce bir şeyler okumak, bundan daha mükemmel ne olabilir. Heidegger böyle volta atmaktan iyi değil midir sanki? Ama ben yürüyorum. Yavaş yavaş coşku tırmanıyor, ***erkek ve kadın***! Cebimde o çeyreklik; karaciğerim ağrımıyor. Genç gibiyim. Boş koridorlar selamlıyor beni. Benim bu. Anın törenselliği öyle güçlü bir duygusal rüzgâr estiriyor ki, neredeyse gökyüzünden benim bütün yıldızlarımı koparacak.

Koridorun sonunda birinin gölgesi var. Ama benden daha ürkek, ilk o çekiliyor kenara. Peki. (Bir yerde asansör kapısı cızıldadı. Biri evine döndü.) Ve işte kuzey yönü.

Coşku içimde hâlâ, ama ağır ağır da eriyor, ve "ben"im (havada yakıtını kaybeden uçak) artık kestirmeden gitmemi emrediyor. Kapısına gidiyorum. Sağlık memuru Tatyana Savelyevna biraz halden anlamalı sonuçta. Elim sessizliği kırıyor: Daha kararlı ve yüksek sesle çalıyorum. Şimdi sağlık memurunun beni duymaması olanaksız. "Kim o?.. Uyuyoruuuz!" Uykulu sesi, daha çok da yorgun tonlaması ve o boğuk, yatağa ait "biz" her şeyi açıklıyor.

Hah: Yavaşça açılan kapının sesini duyuyorum. Sağlık memuru uykulu, sabahlıklı, kapıda, yarı karanlıkta dikiliyor. "Evde..." diye bildiriyor fısıltıyla Tatyana Savelyevna. Uykulu dudaklarını zor aralıyor. (Uzlaşmacı bir gülücük kotarmaya çabalıyor.) Gözlerini hiç aralamıyor.

"Anladım," diyorum. Gönülsüzce kabullenen kalbimin sesini duyuyorum.

Susuyoruz. Tatyana Şavelyevna, yılgın yılgın diğer ayağının üzerine basıyor; ve bu hareketiyle, daire havası bana son kez, sabahlıkla alelacele örttüğü vücudunun kokusunu savuruyor.

Apansızın koridorun derinlerinden, otuz adım ileriden, birinin uzak çığlığı yükseliyor. Yoksa inleme mi? Elbette, vakit geceyse, bir de uyarıldıysan, abartıya yatkınsındır; hem nedense hep ya acı, ya tutku haykırışı ilişir kulağa. (Şöyle bir düşünüveriyorum: Tam da bu çığlıktı, katlarda koşturan Kurneyev'in onca yıl beklediği.)

Bakıştık, sağlık memuru sordu:

"Ne oldu orada?"

Omuzlarımı silktim – bilmiyorum.

Biraz daha durduk. Sessizlik.

"Evde," diye tekrarladı sağlık memuru, şoförü kastederek.

Elimi salladım. Anlaşıldı.

Kapıyı kapıyordu artık. Bense kapı önlerinden geçe geçe uzaklaşıyordum; koridor devam ediyor, üzülmeye gerek yok!.. Bugün kazara ortaya çıkan koridor imgesinin kendisi, şimdi bir kurala dönüşüyordu, hani neredeyse genel yeryüzü düzenine. Dünyanın tüm erkekleri, ben de dahil olmak üzere, bu koridorlarda kaybolmuşlar, koşturmuşlar, yollarını şaşırmışlar, sonsuza kadar sevecekleri bir kadın bulmaya güçleri yetmeyerek. Koridorlar kuşatıyor etrafı, koridorlar orada ve burada.

Kendisi ne derse desin, erkek, ona daha gençliğinde yutturulmuş olan rastlantısal bir deneyimle yaşar. Erkek, heyhat, ye-

ni bir şey almaz. Erkek, kendisinden öncekinin imgesini giymektedir. Oyunun da kendince bir ikiliği, bir koridor benzerliği vardır – tüm kapılar dışarıdan bakıldığında benzeşirler. Ve hiçbir şeyden hoşnut kalmaz erkek, zavallıcık. Karılar, bilindiği üzere, solar, gündelikleşir ve hayal kırıklığına uğratırlar. Metresler yalan söylerler. İhtiyar kadınlar ölümü anımsatırlar. Çocuklar da gerçekte yoktur; çocuklar ölür, istasyonlarda kaybolarak, vagon dilencilerinin ellerine düşüp düşüp ya da öylesine yetişkinleşip yabancılaşarak, koparak – onlar alacalı bir kitle, miting kitlesidir... Erkek ise kendi başınadır ve bundan ötürü daha güçlü şekilde kavrar, sürüp giden kurt arayışı içinde hiç mi hiç değişmediğini. *Çijik-pıjik.** Ne yapsın erkek de, yürür ve yürür gece koridorunda, daire numaralarına bakarak, donuk pirinç parıltılı rakamlara – kapıların yanıltıcı kilitliliğine. Savaşlar da olmasa, neye yararız ki biz, bir sormak gerek? Erkeğin hoşnut olduğuna seyrek rastlanır. Kapı kapıdır sonuçta, oysa o sinirlenir, asabileşir – köpürür. Körün göz lekesi gibidir adeta, öfkeyle dolmuş ve görmekte kararlı. Kapıyı çaldığında, zile bastığında, omuz attığında ya da hatta hiddetle tekmelediğinde, yanıt olarak, "Uyuyoruuuz!"u işiteceğine hiç inanmak istemez. Dünyanın basitliğini ve kendisi için başka bir kapı daha bulunmadığını, öyle bir kapının işte var olmadığını, bir gerçek olarak kabullenmeye cesaret edemez, istemez bunu. Bütün bu kapı aralıklarının içinde o kapının bulunmadığını ve donuk pirinç rakamlar arasında da numarasının...

Aslını söylemek gerekirse, koridor uzun, zamanın içinde uzak dönemeçler var ve elli, altmış yaş da yüz değil henüz.

---

* 1835 yılında kurulan İmparatorluk hukuk lisesinin öğrencileri *çij* (kanarya) kuşunun renklerini andıran bir üniforma giyerlerdi, bu yüzden onlara *çijik-pıjik* adı verilmiştir. *Pıjik* de "ren geyiği; tıknaz kişi" anlamlarına gelir. Dolayısıyla, tam sözcük karşılığı "tıknaz kanaryacık" gibi karşılanabilir. Halk arasında yaygın olan "*Çijik-pıjik*, sen neredeydin? Fontanka'da votka içtim" şarkısında da bu öğrencilerden söz edilir. (ç.n.)

Çığlık tekrarlandı koridor boyunca uzayan yankısıyla – bu defa tutkudan biraz daha az bir şey duydum (ve acıdan daha fazla). Hatta çaresizlik duydum. Yine de aynı çığlıktı bu...

"N-nı. Oy-oooy!" Yalnızca ilkgençlik yıllarında duyulan türden, gösterişsiz, tutkulu inleme koridorun derininden geçti yine yankıyla.

Biliyordum da oysa, tahmin etmiştim... ihtiyar Sıçevler... Heyhat... hepsi buydu demek!

Sonunda gülmeye başladım, adımlarımı yavaşlattım. Çaldım – ittim kapıyı. İhtiyar Sıçevlerin kendi aralarında sürekli savaştıkları bilinirdi; homurdanırlar, feryat ederler, kapılarını ise genellikle kilitlemezlerdi, birilerinin yardımından medet umarak. Dairenin pis kokulu konforu çarptı burnuma, kokulu, köhnemiş metre krler. Artı ilaçların taze kokusu. İkisi de çok şiddetli radikülit hastasıydı. Öyle ağrıları olurdu ki ayağa kalkamazlardı. Bu baş başa geçirdikleri geceler çıkmazdı akıllarından!

İhtiyarların çift olması bana birden, işitme hatama gizlice sızan tutku tonunu açıkladı: İki kişi hastaydı – erkek ve kadın.

"... Bir insan çıktı şükür! Bir insan, hay ananızı! Biri bari geçti şu kapımızın önünden!" diye homurdanıyordu, neredeyse böğürüyordu ihtiyar Sıçev. "Lazım olmasalar sürüyle gelirler. Akın ederler, anladın mı! Lazım olunca bir can bulamazsın..."

"Su torbası?" diye sordum.

"Evet, evet, çabuk, çabuk, Petroviç!" sızlanmaya başladı ihtiyar.

İhtiyar Sıçiha* yalnızca hafif hafif inliyordu. Erkekten daha mütevazı, daha sabırlı.

"Çabuk olsana!" diye sızlanıyordu ihtiyar.

Küçük mutfaklarına geçtim. Torbalar ortadaydı – erkeğinki ve kadınınki. İhtiyar kadına torbanın da kötüsü, yıpranmışı düşmüştü, üstelik bu akıtıyordur, havluya sarmalı. (Bakışlarımla du-

* Sıçev'in dişisi karşılığında kullanılan alaycı bir ifade. (ç.n.)

varda havlu aradım.) Sıç'ın ömrü otomobil fabrikasının konveyöründe geçmiş, yetmiş yaşında, iki büklüm, *kolları* onun – ve demek ki (diye düşündüm), torbayı boynunun altına koymak gerek, kürekkemiklerinin arasına. İhtiyar kadının ise tabii beli. Bu yüzden çekingen ya, bir yabancının eli koyacak torbayı arkasına. Kuyruksokumunun altına.

"Ne yapıyorsun iki saattir?" diye homurdanıyordu Sıç, inlemelerini iyiden iyiye artırarak.

"Su ısıtıyorum."

"Kova mı koydun ateşe?"

"Kova mı değil mi bilmem, ama iki kişilik koydum."

"Buna gerek yok yahu. Bununki şımarıklıktan. Peşimde gezmek istemiyor!"

İhtiyar kadın ağlamaya başladı.

"Utanmıyor musun ha?.. Kepazelik. Oy, Petroviç, kepazelik!"

Masanın üstünde tabaklar, yemek artıkları, ekmek... İhtiyar kadın belli ki son gücüyle akşam yemeğini yedirip devrilmiş. Sıç da yemekten sonra düşmüş yatağa, başlamış inlemeye. Birden devirmiş onu ağrı. Fakat içlerinden biri ilaç aramış olmalı? (İlaç kokuları girse de araya, burun deliklerimin içinde sağlık memurunun o uykulu ve mahmur, hoş, keskin kokusu yüzüyordu.)

"Acil"i çağırayım mı diye sorduğumda ikisi birden feryadı bastılar – hayır, hayır, birini götürürlerse diğerine ne olacak? Ya daire ne olacak?.. Hayır, hayır, Petroviç. Birlikte hasta olmak ve birlikte ölmek istiyorlar. Birlikte – ve nokta. Homeros zamanından beridir yıkılan aile.

Yanlarına geldiğime pişman olmuştum bile. Kendi kalksaydı ya Sıç!.. Sıçevlerden pek hoşlanmıyordum, özellikle adamdan. Ama belli belirsiz erotik çağrılara kapılıp da, belirgin bir insani çağrıya karşılık vermemek rahatsız ediciydi sanki. Hem nasıl da genç inliyorlardı öyle. Nasıl da şehvani. Acı ile düşürüyorlardı ağlarına, tutku taklidi yaparak.

"Çok var mı daha?.. Petroviç?.."

"Kes sesini."

İhtiyar Sıçev, işi gücü yok, balçıktan yapılma oyuncaklar biriktirirdi. Bunlar, bir iş için toplanmışlar gibi dururlardı eskimiş konsolun üzerinde. Bir tepenin üzerindeydiler sanki, yan yana – kollarını uzatmış köylü kadınlar, pençelerini uzatmış ayılar. Zevksiz. Benzer. Uzaktan biri diğerinin aynı. Konveyör burada da rahat bırakmamış olacak ruhunu: Tekdüzelik istemiş ihtiyar. Yaşlı canavar, karısını da bu yüzden azarlıyordu sanki: Kadındaki yaşam duygusu, kendisindeki düzenli tıkırtısı tükenen zaman duygusuna denk düşmediği için.

Adama karşı suçu büyüktü: O, kadındı ve yaşlanmıştı. Balçıktan da yapılmamıştı; bu yüzden erkek homurdanır, sitem eder, neredeyse evden kovalayabilirdi onu, yani her açıdan kaybetmişti erkekle sürüp giden, ebedi savaşını. Buna karşın son bir üstünlüğü kalmıştı: O bir kadın ve yirmi yıl daha uzun yaşayacak erkekten. Kocası sürekli anımsatırdı bunu kendisine. Ve o derhal kızarır, utanırdı. (Gelecekteki uzun ömürlülüğünden utanırdı.) Pazarlarda sürterdi erkek, oyuncak toplardı, bazı bazı da bira içtiği olurdu avluda domino oynarken ve onun eve dönüş anına kadar kadın, ocağın, yemeğin başından ayrılmazdı. Sıçev eve gelir, pişirilenleri tıkınmaya koyulurdu; kaba, büyük lokmalar, koca bir tabak, ne yediğine aldırmadan yerdi.

Sivrikürek kemiklerinin arasına su torbasını yerleştirirken, Sıç bana da bağırıyordu: Biraz daha, biraz daha itele!.. Sızlanıyordu. İhtiyar Sıçiha'nın (şimdi gideceğim yanına) beklemekten canı çıkmış, iniltileri bir fareninki gibi incelmişti. Utanç eziyordu onu, yaşı eziyordu. Bir de mahcubiyet vardı: Nasıl yatacaktı akıtan torbanın üzerine?

"Havluya sardın mı ki, Petroviç?"

"Sardım."

Daha ben kapıya varmadan, erkek ve kadın bağrışmaya koyuldular – ışığı söndürmeli miydim? Yoksa açık mı bırakmalıydım?..

"Söndür, Petroviç, söndür. Uyumamız gerek..." (İhtiyar kadın aydınlıkta uykuya dalamıyordu.)

"Sakın yapayım deme," diye kızıyordu ihtiyar. "Belki başka ihtiyacımız da olur."

"Petroviç geldi ya işte."

"Aptal! Işık yanıyordu da ondan geldi... Karanlıkta nasıl bulacaktı bizi ha?"

"Uyumamız lazım ama."

"Gözlerini kapa da uyu."

"Söndür, Petroviç. Tanrı aşkına, yalvarıyorum..."

"Sakın yapayım deme!" diye feryat etti ihtiyar.

Benim şimdiki kabiliyetim, kapıların ardından kokan (sızagelen) sıcak, aromalı ev metre krlerini ve kısa ömürlü, yetmiş yıllık insan tözünün kokusunun metre krlere, heyhat, güçsüzce salışını duymaktan ibaret. Daireler ve bazen bir köşeye, bazen bir çıkmaza açılan dönemeçler, bu kokulu koridor-daire gerçekliğini bir rüyaya, sinemaya, yapışkan bir düşe, bir kare-satranç dünyasına dönüştürüyor – meraklı ve ürpertmeyen bir hiper-gerçekliğe dönüştürüyor. İnsanın da başka şeye ihtiyacı yokmuş meğer: Bana yetti. Bu koridorlar dünyası bütünüyle yetti bana, İtalya'nın ya da Baykal ötesi Sibirya'sının güzelliklerine gerek yok, New York'un boylu boslu evcikleri ya da bir şeylere daha gerek yok. Moskova'ya da ihtiyacım yok. (Boşalan gece yarısı metrosuna kıymet versem de. Ve Veronika'sına. Akıllı kız. Seviyordu beni.)

Bir zamanlar koridorlar ve onların pirinçle numaralanmış daireleri ve özellikle de dairelerin sessiz kapıları, saklı birtakım kadınlar barındırıyorlar gibi gelirdi bana. Şişman ya da zayıf kadınlar. Güzel ve az güzel kadınlar. Her yerde onlar. Sessiz kapıların ardında. Koridora çıkarlardı koşar adım, hayır, firlayıverirlerdi: Ortaya çıkar veya aniden saklanırlardı. Onları aniden görmek, aniden rastlamak onlara, olasıydı. (Ya da onları aramak gerekirdi.) Koridorun yarı karanlığına sinmiş ve elbette sevgi bek-

leyen kadınlar – dünya bununla tıka basa doluydu. Koridorlar ve kadınlar. Erkekler de belirirdi yanlarında, ama yalnızca fon oluşturmaya, gündelik bir ayrıntı ve yeri geldiğinde gerekli bir daire detayı, masa, buzdolabı ya da parlayan (bazen paslı) banyo küveti gibi. Katılırlardı, hepsi o.

Ne var ki yaşım ve bekçilik deneyimi (bir de paha biçmecilik, zamanın ruhu) koridorlarda ve bende de hayrete şayan bir değişime neden oldular. Değişim henüz nihayetine ermedi, ama gerçekleşiyor: Hayal gücümde kadınların yerini azar azar, ama git gide daha belirgin şekilde yaşadıkları daireler alıyor. Benim, senin, onun varlığını evden yola çıkarak anlamak, kadından değil – işte zamanın cereyanı (akışı) bundadır şimdi.

Kadın, yaşadığı metre krlere köklerini salmıştır sanki. Ben *onları* görüyorum. Onları (metre krleri) duvarların ve kapıların ardından hissediyorum: Kokularını duyuyorum. İçime çekiyor ve öğreniyorum. Kokulu ev metreleri, dünyanın çok çehreli yüzünü de onlar oluşturuyorlar şimdi.

Kendim için uygun bir savunma-açıklama düşündüm, bağdaştırdım ve buldum: Sonuçta ben de bir bekçi olarak bu metrelere bir parça özen ve kişisel yaşam katmıştım. Onları basitçe adlandırıyorum – ***metre krler***. Artık kısmen, onlara dayattığım basit metafizikle yönlendirilerek yol alıyorum koridorlarda her gün. (Koridorlar imgeden sorumlu değiller ve kendiliklerinden suçlu sayılmazlar. Kattan kata sıradan geçişler onlar.)

Bir buçuk-iki ay Sobolevlerde kalacağım, dört odalı, büyük banyolu ve dev televizyonlu (gerçi ben ne TV severim, ne de sıcak su içinde mayışmayı) harika bir daire. Telefonlu. Kitaplar var. Göz kulak olmam için üç kuruş bir şey ödüyorlar ama iyi bir daire hoşuma gider. Kalıyorum çünkü içinde. Tabii ki apartmanın ek kanadındaki yedek yerimi de saklı tutuyorum – "K" kanadındaki, iş seyahatine gelenlerin yenilenip durdukları. Kötü bir yer ama daimi: Bataklığa attığım demir benim. Orada yalnız-

ca bir karyolam var. Metalik bir zincirle, oldukça sağlam bir zincirle daktilomu tutturuyorum karyolaya. (Aşırmasınlar diye zinciri şaryonun altına takıyorum.) Yazmıyorum. Bıraktım. Ama daktilo, eski kız arkadaşım (üstelik Yugoslav), bir statü kazandırıyor bana. İşin aslı, statü filan da kazandırmıyor, hiçbir şey, sıfır, yalnızca bir anı. Enselenmiş bir *bomj*'un cebinde, ezilmiş, yağlanmış, süresi geçmiş, çoktandır fotoğrafsız, ama yine de bir pasaport bulunur işte böyle.

Rublyovlar, Konobeyevler, ayyaş Şutovlar (soyadlarına bak!),* ama şimdi zenginlerin, Sobolevlerin** evlerine de göz kulak oluyorum – bir nevi karışım yapıyorum yani. Sobolevler – tepeye doğru attığım adım, sermayem benim. Sağlam, yumuşak metre krleri entelektüellik ve para kokuyor. Ve nasıl bir güven!

"Petroviç," diyen Sobolev'in sesinde bir sitem vardı; o iyi, sıcak sitemleri onların. "Petroviç, hadi ama lütfen! Sen bir entelektüelsin. *Onlarla* görüşme bari..." ve "K" kanadını işaret ediyordu eliyle.

"Tanrı korusun!" diye haykırmıştım ben. Anlıyorum elbette: Entelektüel ve beş kere namuslu da olsa, daha dün âlemci seyahatçilerle içki içen bir bekçiyi kim ne yapsın?

Yerimdeyim. Geldim. Bir nebze törensellikle (odadan odaya geçiş sürecinde) ışığı yakıyorum. Açıyorum – apaydınlık! Ve bir de perdeleri açıyorum, Sobolevlerin dairesinde yaşamı sahnelemek adına – evdeki varlıklarını onların, dışarıdaki, pencerelerle ilgilenen kimi el malı düşkünleri için. Bekçiliğini yaptığım dairede yatmak mecburiyetinde değilim: Yalnızca akşamları kontrol etmem yeter. Yedinci katta da bir tanesini güdüyorum – Razumovskilerin dairesini.

Oraya giderken yolda (belki basit bir ataletle) tekrar sağlık memuru Tatyana Savelyevna'ya yöneldim: Bu köşede (bu köşe-

---

* Rublyov Rusça *rubl* (ruble), Şutov *şut* (soytarı, maskara) anlamına gelmektedir. Rubleoğulları, Maskaraoğulları vb. gibi. (ç.n.)

** Rusça *sobol*, samur anlamına gelmektedir. (ç.n.)

ceğizde) dairecikler de daha yoksul, adamlar da çok daha kaba, homurtulu... Kapıyı çalmadan önce tekrar camdan baktım: Kamyon aşağıda mıydı? (Yok.) Yine de geceye yakın bir saatte bir kadını uyandırmak için bahanesi olmalı insanın.

Yaralı elim – işte bahane. (Artık iyileşiyordu.) Yaranın kabuğunu tırnağımla kaldırdım, acı parlayıverdi – bir süre kanın (hafifçe) köpüklenişini izledim. Çarptığımı söylerim.

Tatyana Savelyevna yurt ahalisine işten sonra da yardım ederdi – sargı yapar, hap verir. Ama elbette gece on ikide gelenlere de söylenirdi sağlık memuru elbet: Ne biçim insansınız, biraz haddinizi bilsenize!.. "Uyuyoruuuz" – şoför, yatağında anlamına geliyordu bu. Moskova -Stavropol- Moskova seferindeydi ve uyuyordu! Yatıp kalmıştı! (İşini kaybetmiş olmasındı sakın uzun menzilci?) Peki. Uyusunlar bakalım. (İyi kalpliyim.) Razumovskilerin dairesini (neredeyse yanı başlarında) beklemeye başladığımdan beri, üç aydır büyük keyifle ziyaret ediyordum onun tertemiz evini. Yaralanan sol elim birdenbire çıbanlanınca tanışıklık kurmuştum. Sargı için evine gitmiş (polikliniğe taşınacak halim yoktu ya) ve her gün uğramaya başlamıştım; kocası ise, şoför işte, o günlerde güneyde iyi paralar kazanmaktaydı.

Bir defasında, aniden dönüveren şoför yakaladı bizi, ama bir şey anlamadı. Tatyana Savelyevna tam da o sırada yaramı sarıyordu (şansımız varmış) – ayrıca şoför de yaralı elimi görmüştü, ki bu hem o an için, hem ilerisi için suçsuzluğumun kanıtı demekti. Kadın, pençemi para karşılığında mı, yoksa merhametinden mi tedavi ettiğini söyledi, nasıl açıkladı ona, bilmem.

Şoför bir şeyler hissediyor ve kederli, öyle geliyor bana. Ama ben ve şoför nadiren rastlaşıyoruz nasılsa. Başka bir seferinde kesinlikle uygunsuz bir anda çıkageldi; Tatyana Savelyevna'nın masaya bir şişe votka koyması gerekti acilen ve şoförle ben oldukça uzun bir süre Gorbaçov ve Yeltsin'den söz ettik. Şansımı-

za votka vardı evde, onu bardaklara doldurmaksa barış çubuğu yakmak demektir zaten.

Onun sadece rahat, sıcak metre krlerine değil, bedenine de değer veriyorum. Güzel bir kadın değil, ama sarhoş edici bir bedene sahip; zaman zaman ürküyorum bile ondan (bedeninden), yani dizginliyorum kendimi, hesap tutuyorum. Beyin kanaması geçirmeyeyim diye. Bir defasında büsbütün kendimden geçtim, kaptırdım kendimi, güçbela toparlandım sonra. Tanrıya şükür, ilaçlar elimizin altında. Ucuz oldukları zamanlarda saklamış, istiflemiş onları – öyle diyor. Ben çaldığını düşünüyorum. Hırsızlık saymıyor o, tabii ki. Her şey ortaktı, bizimdi sonuçta. Ne var ki son zamanlarda karakteri zayıflıyor. Bu da bir gösterge. İlaçlar bitiyordur ihtimal. Eski zamanlara dönüş işe görünmüyor ufukta.

Olsun, her nasılsa da, teşekkür kendisine. Ben kadirbilir bir insan ve dürüst bir tüketiciyim; onun bedeni, bacak arası yetiyor bana ve (özellikle ilk dakikalardaki) o aydınlık bedensel sevinci. Hepsi bu. Biz onunla konuşmayız bile. Bir-iki laf ederiz, onları da boşluğa ve sanki kendimizi suçlu hissederek ("konuşmayı bilmemiz ne yazık" gibisinden) – ve küçük adımlarla, hop-hop, giderek yatağa biraz daha yaklaşırız. Hah!.. Hatırladım işte. Bir çizgi. Tatyana Savelyevna tentürdiyot sürerken, birden var gücüyle üfleyiverir yaramın üzerine (üfler, üfler!) ve gözleri ışıklanarak sorar; sanki kendisi bir kız çocuğu, bense bir buçuk yaşındayım, en fazla iki:

"Acımıyor değil mi?.. Artık acımıyor ya?"

Ve tekrar şefkatle üfler.

Şoför baskın yaptı. Masada acilen votka belirdi yine, içiyorduk. Yabani. Tıraşsız. Artı bir de yeni edindiği, gözlerini fırıl fırıl döndürme alışkanlığı. Sürekli elimi düşünüyordu sanki, ne zaman iyileşecek, gibisinden. Bense kadının bedenini düşünüyordum, kendimi kışkırtarak, ihtiyar bir *underground* kalbine daha mütevazı, daha basit bir kadın bedeni de kafi gelirdi, gibisinden. Kalbine acımazsan, kendine acırsın sonra.

Hem zamanlama açısından uygunsuz, hem yatağa (bizim için) tehlikeli bir yakınlıktayken gelivermişti, hop-hop – soyunuyordum artık.

"... Petroviç. Kal bizde bu gece... Geç oldu. Hadi, nereye gideceksin ki!" diye konuşmaya başladı, telaş etti Tatyana Savelyevna. (Hatta bir ima olabilir mi sözlerinde diye bile düşündüm, şoför sabah erkenden bir yerlere gidecek, gibisinden. Ama ima yoktu. Hatunca bir iyilik yalnızca. Ve bir parça heyecan.)

Fakat şoför şöyle dedi:

"Yo. Yalnız kalmamız gerek. Özledim..."

Ve postaladı beni. (Salı-çarşamba evdeyim, gibisinden, uykumu alıyorum.)

Gece yurdun çevresinde dolaşmaya çıktım. Hava almaya. Üzüntü filan yoktu içimde; hatta gençlikte kimileyin duyulan başarısızlık hissi bile. Hiçbir şey yoktu. İhtiyar köpek. (Sobolevlere dönerim yatmaya. Kitap okurum.) Sokakta yürüyor ve Tatyana Savelyevna'nın sıcak yorganını, onun kırklık zengin bedenini düşünüyordum.

Neredeyse araba çarpıyordu bana.

Sobolevlerde harika lapalar pişiriyorum kendime. (Durup durup büyük kaşığı yalıyorum, lapa fokurduyor.) Bir tencere dolusu pişiriyorum, Sobolevlerin yarmalarından istediğim kadar yememe izin var.

Lapa kısık ateşte fokurdar biraz, ardından ben onu battaniyeye sararım – dikkatlice, şöyle yumuşakça, biliyorum bu işi, beceriyorum. Lapa yaşayacak, soluk alacak, günün istediğim saatinde bekleyecek beni. Gidebilirim, katları dolaşabilirim. Koridorlar...

Şoför masanın başında, Tatyana Savelyevna da yanında; eli, kolu, kendi kulağı gibiydi adamın, her şeyiyle erişilir, erişilirden de fazla – alışıldık. Ama ister istemez, yakınlığımız onda da bir

şeyleri değiştiriyordu ve bir geceden diğerine, yeniliğe duyarlı Tatyana Savelyevna'nın kendisi de bir parça da olsa başkalaşıyordu. (Kadında yavaş yavaş olur bu, ama kaçınılmazdır.) Şoför daha yeni dönmüş seferden, henüz tazeydi ve o da yeni bir şeyin varlığını hissetmekteydi – şoför, bakışını ondan alıp bana çeviriyordu, bir düşünce ağır ağır burgulanıyordu aklında: "Ne gelmez ki hayatta başa?" gibisinden, hatundaki değişim zamandan mı kaynaklanıyor, yoksa şu keçiden mi? (Zihninde bana bu adı verdiğini zannediyorum; bu karşılaştırma yakışıyor bana, katlarda sürten bana, yaşlanan, saçı sakalına karışmış. Aslında şehvet düşkünü değilim ben. Sadece gündelik, ayaküzeri yakalanmış bir imge. Bugün, bizim icat ettiğimiz bir şey değil. Sadece keçi.)

Günümüzde üçgen, üç kişilik votka gibi, şişe gibi doğal bir şey. Karşılarında oturuyorum: Gevşemişim, hiç gerilmiyorum. Hem şoför de ya hep düşünüyor ya da hiç düşünmüyor müphem düşüncesini. Belki de çoktandır üçgende (yaşantıyı değil, özü kastediyorum) üç zirvenin ne o histerik-kadınsı, ne de düellocu-kavgacı gerilimi yok. Bitmiş. Önceki şanlı iki-üç yüzyıl, üçgenin bütün o eski dramaturji lezzetini tüketmiş, kemirmiş. (Tökezlemeden yaşanabilir. Budalalık etmezsen.) Geceleyin Tatyana Savelyevna'nın bütün göğsünü tutku morlukları içinde buldum, şoför yeni gitmişti. Ben de elimden geleni ardıma koymadım o gece, özellikle diğer göğsünü seviyordum (tesadüfen). Sabahleyin aynanın karşısında durmuş, her ikisinin erik rengine bakıyordu. Gülerek şöyle demişti:

"Şuna bak, süslemişsiniz!"

Vücudu imaya gerek duyulmadan tanınıyor. Şehveti hünerli değil, ama kuvvetli gösteriyor kendisini: Seni bu şekilde istiyor, başka şekilde değil, arzudan değil, asırlık döngüye benzer bir usta tavrı onunki. Sırlanmış bal gibi.

Böylesine iyi açılmış yollarda gide gele, günün birinde anlıyorsun ki, aynı hareket ve alışkanlıklarla şoför de sahip oluyor

ona. Üçgen filan da yok. Şoförle denk düşüyorum. Birdenbire (kendimde) onun canlı ayrıntılarını buluveriyorum. Hayır, korkutmuyor beni bu, ama şaşırtıyor işte. Bu keskin bir şekilde tanınan, ama başkasının sevinci – bir tekrar sanki, gözetlemişim gibi. Elim, onunki gibi hareket ediyor. Dinlenmem aynı şekilde dermansız, uykulu, sırtüstü. Hem üstelik onun, yanındaki kadın varlığıyla, vücuduyla ayaklanan uykulu arzuları dönüp duruyor içimde. Hırıltılı, gıcıklanan boğazı, bakışı, öksürüğü, sigaraları; hatta bir keresinde içtiği sigaralardan almıştım.

Çok şaşırtıcı: Sabahları onun ağır direksiyon simidinden ellerim ağrıyor. (Mecazi anlamda filan da söylemiyorum – gerçekten sızlıyor ellerim, geriliyor.) Bir gece, yarı aydınlık gece yolu girmişti rüyama; sarsıntı, çukurlar ve ben kırık köprüye çıkmamak için kamyonu sağa, patikaya sürerek sert bir viraj almıştım birdenbire.

Kafkasya'dan silah getirmişti... Gece gündüz direksiyon başındaydı, lazım olabilirdi. İyi paralar kazanmış, namlu, mermi satın almıştı; dükkânlardaki Çeçenler görüp almışlar elinden.

Dokundu bana bu.

"Niye savunmadın kendini?"

Güldü.

"Hayatım daha kıymetli."

Yaz gecesi sıcak, sabahın dördü. Pencerenin önündeyim. Mutluluk taşmasıyla, sağlık memurunun penceresinden sarktım (o, yatakta) – başımı, çıplak omuzlarımı hür bıraktım. Sigara içiyorum. Gece keyfi. Bir yandan da, grimsi tanyerinde tanıdık kamyonun gövdesini seçmeye çalışıyorum. Şoför sabah erkenden geliveriyor bazen. Aslında hemen şimdi, sabahtan gitmem gerekir. Ama gevşedim. Sigara içiyorum. Dakikalık mutluluk faydalıdır. (Gerçeğe ayma anı gibi.)

Dükkânların orada -aşağıda- küçük bir kütük görüyorum (şafak karanlığında, sahiden de kısaltılmış bir kütüğün durduğu-

nu, unutulduğunu, yuvarlandığını düşünmüştüm). Meğer cesetmiş. Pencerenin altında -isfendanların arasında- fenerin ışığına doğru dar bir asfalt yol firlayıveriyor; gündüzleri burada satış yapan Kafkasyalılara ait üç dükkân sıralanıyor yol boyunca. Tartışır, uzlaşır, etki alanlarını bölüşürler. Barışı da kendileri sağlamışlar işte – polissiz. Ama görüldüğü kadarıyla kansız değil. İzsiz de değil. (Kütük parçası fenerin ışığına yuvarlanmıştı.) Belki ilk gören de bendim onu. Ama tabii hiç renk vermedim. Yatıyorsa yatsın. Ben de sigaramı içiyorum şurada. Gece. Sessiz.

Sabah -daha geç bir saatte, bu kez artık fırına giderken- tekrar gördüm onu: Aynı büfenin önünde. Ölü Kafkasyalı. Vurulmuş. (Asfaltın kenarına itmişler onu, geçecek yer olsun diye, ***yuvarlamışlar***, sırtüstü yatıyor.) Yağmur serpiştiriyor. Yüzünü örten gazete kayıyor, akıyor durmadan ve küçük yağmur damlalarıyla kararıyor. Polis bekleniyor. Söylentiler: Çeçenler (soldaki dükkânın sahipleri), diğer iki dükkânın kendilerini korumak için birleşen Kafkasyalı sahipleriyle savaş halindeymişler. Biri vurulmuş, ikisi yaralanmış, biri de reanimasyondaymış: Gece hesaplaşmaları.

O şafak saatinde yan yatıyordu, ölü, bense alacakaranlıkta kamyonun yolunu gözlüyor, sigara içiyordum. Gün ağarıyordu. Kısaltılmış kütüğün kolları ve bacakları olduğunu görebiliyordum artık. Kollarından biri gayretle yana atılmıştı: Sanki yaşıyor ve bu koluyla sigara istiyordu benden. Yüzü açık. Ve sabahı serinlikle karşılıyor. Sessiz. Kamyon yoktu. Yine de gideyim, diye düşündüm.

Kapıda anahtarla uğraşırken, sağlık memuru uykulu uykulu sordu:

"Elini sarayım mı?"

"Yo."

İmgeleri tüm dünyanın imgesine değin genişletilmiş koridorları, bir defa (en azından bir defa) kardeşim Venya, bir zamanların dâhi Venedikt'i de görmüştü.

Bu çiğnenmiş geçişlerin oluşturduğu koca kilometreler, hesaplanmamış bir toplam olarak uzandılar; ancak âdet yerini bulsun diye, Venedikt Petroviç'in, çalışma odasının örümcek ağından direk ve hemencecik şimdiki tımarhanesinin koridoruna geçtiğini hayal edebiliriz: Geçti ve sağına soluna bakındı. Koridorda ise gri hastane sabahlıkları içinde insanlar yürüyorlardı ağır ağır. Bir de (biraz daha hızlı ama) beyaz sabahlıklı insanlar vardı yürüyen. Kurallara göre yaşam. Yaşam sessiz ve tabiat kanunlarına uygun.

Açık seçik çizilmiş tamlığı içinde kusursuz bir dünyaya düştüğünü birden kavrayıverdi: Koğuşların ve sertçe kesişen hastane koridorlarının metafiziğine. Venya bir an için kuşkuya kapıldı – dünya bundan mı ibaretti?.. Düşüncelere dalıp durdu gözlerini kısarak. Sakin sakin duruyordu. Hastabakıcı görüyordu onu. Hastabakıcı da, o da insan ve o da sakin, duruyordu, kesişen koridor sihrinin hakkını vererek – kavşak mucizesinin. Uyku saati donup kalmıştı. Venya, hastabakıcıya yöneldi ve bildirdi: Eğer dünya bundan ibaretse, o zaman o, Venedikt Petroviç, derhal bir şey arayıp bulmak ister bu dünyada. Koğuşlardan birinde kendisine ait bir şeyi bulması gerek, ama bulamıyor (ihtimal, yeryüzüne dağılan resimlerini): Bu koğuşta mı? Yoksa şunda mı?.. Geniş omuzlu hastabakıcı ters bir tepki vermedi; hastabakıcıların da başına gelebilir. Kaybettin madem – ara. Adam hasta, bırakalım gitsin o halde ve kendi gözüyle görsün.

Ve Venedikt Petroviç, izni var ya, arıyordu: Giriyor ve bakıyordu. Bu koğuşa ve bir sonrakine. Koridor kavşağına döndü sonra, nadir rastlanan iyilikte hasta bakıcının yanına ve -yönünü tayin edip- bu defa ters tarafa ve kıvrıma, hastane koridorunun sol dirseğine yöneldi. Orada da arıyordu. İçeri giriyor, karyolalara bakıyordu. Komodinlere. Uyuyan hastaların yüzlerine. (O da işte koridorlarda arıyordu.) Venedikt Petroviç resimlerini mi arıyordu, söylemesi zor. Yoksa ilk füzen taslaklarını mı? Yoksa (hepimizin yaptığı gibi) koridor kıvrımlarında topu topu genç-

liğini ve kendisini, genç ve kahkaha atan kendisini mi arıyordu; olabilir.

Venedikt Petroviç hastabakıcının yanına döndü ve durdu. Beriki sordu – ve yine sevecenlikle:

"Evet?.."

Venya (gözle görülür şekilde saçları ağarıyor, yaşlanıyordu artık) yorgun omuzlarını silkti – bulamadım, gibisinden. Nedense bir türlü bulamadım, gibisinden.

"Olsun, başka sefere," dedi hastabakıcı.

Venedikt Petroviç başını salladı: Evet... Tüm hastalar gibi o da söz dinliyor, anlayışlı (ve uzun uzun beklemeye hazır). Başka sefereyse başka sefere, tartışmıyor. Belki başka gün ve sefere hafızası keskinleşir, koridorlar, koğuşlar, duvarlar birdenbire kendiliklerinden açılırlar gözlerine – ve o derhal bulur aradığını (tam olarak ne olduğunu anımsamıyordu.) Koridor boyunca cansız, güçlükle yürüyordu. Yıpranmış hastane sabahlığı içinde.

Karşıdan ben geliyordum şimdi, ona elma ve çayın yanında yesin diye *suşka** getirmiştim.

HAM TOPRAK. İLK ÇAĞRI

Gavrila Popov ve onun peşinden diğerleri, daha ufak rütbeliler. Sonra daha, daha ufakları ve kalibre artık güçlükle ölçülebildiğinde, *o*, Veroniçka,** *Moskova şehrinin filanca semtinin* demokrat temsilcisi ilan edildi. Şiirlerini de unutmadılar. En önemlisi de onlardı sözüm ona. Küçük *underground* şairi. Kocaman kurdelesi ile değil, o koyu renk komik kâkülü ile. Kâkülü kaşlarına dökülmüş, tiz sesli küçük politikacı. Bakın şuna siz! Moskova halkının, olabildiğince yoğun bir katılımla cadde ve meydanlara dökülmesi için mücadele ediyordu – gösteriye çağ-

* Küçük, sert Rus simidi. (ç.n.)

** Veronika isminin samimi söylenişi. (ç.n.)

rı, iktidara gerçekten istediğimizi ve gerçekten yapabileceğimizi göstermemiz şart! Biz halkız – altını çizdi.

"Peki, peki. Geliriz," diye homurdandım ben, tek gözüm televizyonda, diğeri Berestsovların çiçek saksılarında. Çiçekleri musluk suyuyla sulamalı. Berestsovlardaki diğer bir derdim de – klozet: Günde bir kez zinciri çekip fıçıdaki suyu akıtmalı. (Durunca yosun bağlıyor yoksa.) İki kere üst üste çektim.

Boşalan suyun gürültüsü bir anlığına onun ateşli çağrılarını bastırdı. Ama televizyonun ovali ortada hâlâ: Veronika'nın yüzü, çiller.

"... Hepimiz geleceğiz! Aklınızdan bile geçirmeyin (herhalde komünyaklara* bu laf) – ne saati unutacağız, ne meydanı!" diye bağırdı (yine çınlamaya başlayarak) Veronika. Her iki tanıdık çil de yerli yerindeydi. Burnuna yakın. Sağ gözünün kenarında da bir arpacık firlamış (miting rüzgârlı olacak gibi).

Ama gözaltları temiz. Ne halkalar, ne onun o meşhur koyu renk şişleri var, aferin!

"Tamam, tamam, geleceğim!" diye söz verdim yeniden, homurdanarak. Su, çiçek saksılarına dökülüyordu artık. İnce bir çizgi halinde. Yine böyle bir çizgi halinde Veronika şarap dökerdi içine – tiksinerek, dudağını bükerek. Ama bardak dolusu. İkinci de öyle dopdolu. Filanca semtin demokrat temsilcisi olmadan evvel ayyaştı kendisi. İyi kızdır. Şiirler. Belki gerçek *underground* sayılmaz, politika var mayasında. Fakat yine de şiirler. Sıkı içerdi ama. O erken-erken sabah vaktinde soluğu kesiliyor, mırıldanıyordu: "Ambulans filan istemem. Doktor istemem..." Benim de çağırmaya niyetim yoktu zaten; yaşadım, gördüm ve yeterince deneyimim var ("K" kanadında kadınların ağır sarhoşluklarını nasıl ve neyle geçirdiklerini bilirim). Genellikle onu İvanov, Petrov, Sidorov'ların** elinden ben alır uzak-

---

* Komünist partililere karşıtları tarafından takılan alaycı lakap. (ç.n.)

** Bunlar sıkça rastlanan Rus soyadlarıdır. Yani "Ahmet'i, Mehmet'i, sokaktan üç-beş kişiyi" anlamında. (ç.n.)

laştırırdım; "K" kanadındaki yabancıların ve seyahatçilerin elinden – nesnel bakıldığında neşeli ve kendilerince pervasız, öznel bakıldığında ise (bana göre, benim onu çekip çıkarma çabalarıma göre) alçak ve kirli insanlar. Bıkmış usanmıştım sonunda. Koparmak için, nokta değilse bile bir virgül koyabilmek için, bir keresinde tutmuş (zaman kaybı), yanlarında yaşadığı yaşlı anne babasının yanına götürmüştüm onu. Ama nerede! Veroniçka tekrar belirmişti buralarda – yine buraya dönmüştü ve yine aynılarıyla içiyordu, durumu fazlaca dramatize etmeden, hayat böyledir, günbegün, gri, diyerek.

Çillerini sayıyor, oyalıyordum onu. Yanağının yamacına parmağımın küçük tepeciğiyle vurarak sayım yapıyordum: İki, üç, dört... ta ki o kendi ucuz tütününden kokan ellerimi itene kadar. O unutulmaz gün Orta Asyalıların ellerinden almıştım onu (esmer çocukların ellerinden alır gibi; onların ince, hiçbir şey kokmayan ellerinden). Kötüydü hali. (Ama onun hali hep kötüydü zaten.) Soluğu kesiliyordu; dışarı ya da en azından koridora çıkmak için atılıp duruyordu. Bırakmıyordum ben, orada hüngür hüngür ağlamaya kalkardı. Onu pencereye götürdüm, inledi. "Al sana hava. Ne kadar istersen! Solu!.." Ama Veronika başını taşıyamıyordu, iyiden iyiye güçsüzleşmişti. Başı, pencere kenarının ahşabına, tahtaya düşüyordu – çarpma sesi de tahtadandı. Burnu ve ağzı yukarı gelecek şekilde destekledim başını, solu şimdi. Çarşafa sardım. Halvetteymiş gibi, sarıp sarmalanmış, perişan bir yüzle camdan sarkmış, nefes alıp veriyor, nefes alıp veriyor, nefes alıp veriyordu. Nefes alıp verişleri, *ambulans çağırma, lütfen...* diye mırıldanışlarıyla bölünüyordu yalnız – beyaz önlüklülerin, rezil kokusunu duymalarını istemiyordu.

Sarhoşluğun verdiği eziyet, fizyolojik acı yüzünden pek bir şey gösteremedi: Yüzünde solgun ve kısa bir sevecenlik denemesi beliriyordu yalnız güçlükle. Yine de "K" kanadındaki pencere kenarı, henüz yerleşmemiş sevgisini bana ifade etmeye çalıştığı o ilk özel yer oldu. (Bir yeniyetmenin elinde küçük fener:

Yanar-söner, yanar-söner.) Bunun olduğu katı unuttum, beş miydi, altı mıydı, yoksa hatta sekiz miydi, tereddütteyim – ama artık katlardan ve koridorlardan bağımsız olarak (hafizamda) yaşıyor bu pencere kenarı ve üzerinde, yüzünün olduğu yerde, tahtadan küçük bir alan (avuç içi kadar, iki avuç içi). Kötü bir cihazın ekranından gibi yüzünden, benim tarafıma belli belirsiz sevgi kıvılcımları gönderiliyordu.

Ben Orta Asya'dan Moskova'ya kavun ticareti yapmaya gelmiş bütün o Doğulu insanlardan daha güçlü değildim (onlar dört kişi, ben tektim), onlardan daha çığırtkan, daha öfkeli ve sanıyorum ki daha ahlaklı da değildim – hiçbir üstünlüğüm yoktu ve Veroniçka'yı ellerinden almamın, almayı başarmamın tek nedeni daha deneyimli olmamdı. Böyle gelişti. Ben çoktan beri bu yurttayım, onlarsa yeni-yeni. Hem dört kişinin niyetini anlamak çok daha kolaydır bir kişinin şevkini sezmekten. Tam anlamıyla şevkti! Ruhun en ilkel devinimi. Acı, acı sınırı. Eğer yanında düşkün (üstelik incitilmiş, acınası) bir kadın varsa, yalnızca derhal duruma müdahale etmek değil, onunla olmak da istersin. İvedi bir heves, içgüdüye dayalı – ve kösnül; bu şevk, eskiden olduğu gibi aşk diye adlandırılabilirdi. Öyle de adlandırdım. Sözcüklerle ilişkimde rahatım. "Neden aşk hakkında yazmıyorsun?" diye sordu bir keresinde Veroniçka. Saf ve tüm kadın şairler gibi ısrarla sordu, bense, hatırlıyorum da, omuzlarımı silkmekle yetindim – insanlar ne hakkında yazdıklarını tam anlamıyla bilmezler, gibisinden.

Ne hakkında yazdığımı ben de tam olarak bilmiyorum, gibisinden. (Daha doğrusu, ne hakkında *yazmadığımı artık*.) Dışarıdan bir insana açıklayabilirdim. Nişangâh ve hedefin kendisi hiç de öyle hemen ortaya çıkmıyorlar, gibisinden. Ama artık ayık Veroniçka'ya nasıl açıklayabilirdim, kendisine duyduğum aşkın, eğer yine o pencere kenarından destek almıyorsa, belki de bir duygu olarak benim için aslında var olmadığını. O *bizim* pencere kenarımızdan (beşinci ya da sekizinci kattaki, unut-

tum), üzerinde sık, yırtık iç çekişlerle soluduğu, kıyıdaki otların üzerinde zıplayan balık. Ve üzerinden (pencere kenarından), onun mütevazı entelektüel midesinin kaldıramadıklarını birlikte (o sızlanıyordu) temizlediğimiz. Balinalar üzerinde gibi* pencere kenarları üzerinde. Üç değilse de dört. Sıradan, ahşap, dışarının rutubetinden çabucak bozulan pencere kenarları (ebedi değiller, kendimi kandırmıyorum) üzerinde duruyor işte aşk.

"Şairler böyle düşünmez," diye karşı çıktı Veronika.

Ben onayladım. Elbette. Zaten şairlerin bu anlamda beni hayran bıraktıklarını söyledim.

"Neye hayran?" Bana inanmıyordu.

Açıkladım – ruhlarının yüceliğine, yani yatak için dövüşmeye her daim hazır oluşlarına.

"Iğ!"

Metro treni "Tverskaya"da fren yapmaya hazırlandı – vagon pek kalabalık sayılmazdı (herkes oturuyordu, biz de).

O an, eski bir binanın altından geçmekte olduğumuzu anımsadım, anımsattım ona; küçük bir konak, edebiyat şeflerinin Platonov'u bekçi ve çöpçü olarak işe aldıkları** Tverski Bulvarı'nın altında değil yanında, diye yanıtladı Veronika, Puşkin'in *yanından* geçiyoruz (hep Puşkin'i öne sürerdi bana itirazlarında) – Puşkin ve süvarilerin, Rus tarihinin ah, ah, o kısacık Rönesans dönemi, hâlâ erişilmez bir şey olarak rüyalarımıza giren.

Zayıftı, büzüşüyordu (vagonda cereyan vardı). Bense kendi derdimdeydim: Şimdi tam olarak, onun *underground* süpürgesiyle yerleri tırmaladığı avlunun *altında* olduğumuzu kesin olarak bildirdim Veronika'ya. Sürtüyor, sürtüyordu yavaş yavaş, çöpten bir dağ büyütüyordu. Fakat (yine de!), dedi Veronika, aynı zamanda Puşkin'in ayaklarının ezdiği toprağın *altında*yız.

---

* Dünyanın üç balina üzerinde durduğuna ilişkin eski bir inanışa gönderme yapılıyor. (ç.n.)

** Yazar Andrey Platonoviç Platonov'un (1899-1951), Edebiyat Enstitüsü'nün kapıcılığını yaptığı, bahçesini süpürdüğü rivayet edilirdi. (ç.n.)

Güldüm. Tartışmanın lüzumu yok. Moskova büyük şehir, herkese yeter. Burada yücelik tam da, seni aynı anda hem öldüren, hem yatıştıran emsalsiz merhamette gizlenmiş, ısıtılmış, süpürgeyi sürt, sürt (acı, acı, acı herkese, ama kendine asla!). Moskova eritiyor ve böylece yeniden paylaştırıyor sızımızı. Burada düello yapacak kimse yok, herkese bir parça düşer sızımızdan. Soluğu Petersburg'da almasaydı, Puşkin de hayatta kalırdı. Moskova'da kalsa, ciddi ciddi (acısını çıkarmak için) dadısına küçük bir anıt diktirme işiyle ilgilenirdi. Koşturur dururdu. Çara bir mektup yazardı... Takılıyordum ona. (Ama sırf tekerlek sesiyle uyumlu bir gevezelik uğruna değil. Veronika'nın uzaklaştığını hissediyordum artık.) "Aşka gelince," diyordum Veronika'ya, "(kusura bakma) gözü yaşlı kadınları sevmek istiyorum, evet. Ama onlar hakkında yazmak değil ki! Aşk hakkında yazmak – kötü yazmak demektir her zaman. Çabuk bozulan bir duygu. Platonov, onların hepsine, yeteneksiz aşk betimlemelerinden artık sersemlemişlere yeni bir şeyle karşı koyduğu için iyiydi – aşk üstüne *hiç yazmamak* da buna dahildi. Onu okuyanların hayranlıktan feryat etmelerine şaşmamalı. (Ölür ölmez.) Bütün Rus-Sovyet dünyası yerlere kapanmıştı. İşte böyle kuvvetle (işte bu kadar) rahatlamışlardı. Minnettardılar. Gündelik hayatın içinde çarpılmış, çiğnenmiş (kötü ve ıkına tıkına seven) ruhları, aşkın *anılmamasına* muhtaçtılar. Bir dakikalık saygı duruşuna. Molaya.

"Yeter ama!.." O, şair, tekrar tekrar kısa kesmeye ve Puşkin'e dönmeye çabalıyordu. Süvarilere; lüleleri ve favorileri bir hayli unutulmuş (karla örtülmüş)...* Hele ki o (Platonov) tamamen

---

* Marina Tsvetayeva'nın "On İki Yılı Generallerine" şiirinin değiştirilmiş bir dizesi:

Kısacık ömrünüzü
Taşadınız akıl almaz bir koşuda
Ve lüleleriniz, ve favorileriniz
Örtülmüş karla. (ç.n.)

cinsiyetsiz insanlar hakkında yazmış olsaydı, elle dokunarak üreyen insanlar hakkında – ki süpürgeci ömrünün sonunda sahiden de yapabilirdi bunu, perde kapanırken ve ansızın! Tabii direk suratımıza çarpar gibi değil de, şöyle özel bir şekilde; kozmizm ile ve üstelik (volta vuran bir kapıcı gibi) yasak bir konu karşısında o Rus çekingenliğiyle. Haklarında (tek cinslilerin) azıcık da olsa yazmış olsaydı, yalnızca Rus dünyası değil, bütün dünya hayranlıkla feryat ederdi. Yerlere kapanırlardı. Bugün bile methederlerdi. Yüceltirlerdi. (Ne özgün yorumlar getirirlerdi!) Fakat kendisi hiç anmamayı yeğledi; Tverskaya asfaltı, kaldırım, gelip geçen kadınların topukları, şişmiş gözlerin yere dönük bakışları ve bir keşişinkiler gibi çalışan eller, sürt, sürt süpürgeyi...

Çarşafa sarılı, öylece yatırdım Veronika'yı yatağa; sessizlikte bıraktım, uyusun. Odayı kilitledim. Dikiliyor bekliyordum – ve işte koridorun yarı karanlığında, yumuşak, kedi adımlarıyla yanıma zayıf bir Orta Asyalı geldi (faydalanan üçlüden biri, dördüncü ölümüne içiyordu). Çok nazik bir şekilde sordu bana:

"Oldukça güzel, uzun boylu, gözleri hafif kızıla çalan kız hangi odada kalıyor, biliyor musunuz?.." (Bu ne gözlemcilik böyle! Portreci.)

"Bilmiyorum, arkadaşım."

"Bir şey rica etmişti de bizden, anlarsınız ya. Şahsen benden, sabahleyin kendisiyle buluşmamı rica etmişti. Tren konusunda uyarmam lazım onu..." Nazikçe yalan söylüyordu gözbebeklerimin ta içlerine bakarak. Kahverengi güzel gözler.

"Tren hakkında da bir şey bilmiyorum, arkadaşım."

Göz gözeydik onunla, ikimiz de dürüstçe bakıyorduk. O hâlâ biraz ısrar ediyordu. Kadının içine alkolü boşaltıp alelacele faydalandıkları için pişman olmuştu belli ki. (Tembelce ve rehavetle yapmak varken. Yazık! Sonra bir ara gevşemişlerdi. Kız nereye kaybolmuştu peki?) Tabii Moskova orospusu bir yenilik sayılmaz onlar için. Yine de kaçırmaları yazık. Hem içinde, kadı-

nın içinde belki bir damla da Yahudi kanı çırpınıyor olması onlara, Doğululara ayrı bir keyif veriyordu.

"Bilmiyorum, arkadaşım..."

İzleri yok etmek için koridor ve katlarda hemen bir daire çizdikten sonra, Veronika'ya döndüm. Tam da zamanında. Çünkü onu tekrar pencereye götürmem gerekti, yine o soluklandığı pencere kenarına (son küçük bir avuç kusmuğunu da yere kustuktan sonra). Daha o yanağı pencere kenarında, oksijen ve azıcık güç toplayarak inlerken biliyordum ben onu seveceğimi. Yaklaşan duyguyu sezinliyordum. Yüreğim ağırlaşıyordu. (Gençlikteki gibi yüzdüğü, eridiği yoktu. Ve elbette sevmek *istedi canım*. Yataktan söz etmiyorum, bundan önce birkaç kez yatmıştık zaten.) Yüzünü yıkamasına yardım ediyordum. Hafiften azarlıyor, paylıyordum, çarşaf örtüyordum üzerine – el ve sözcük devinimlerim gelmişlerdi (geri dönmüşlerdi) bana. Aşk öncesi, aşka artık bir adım kala. Böyle günlerde ıslak, kaygan yürek (al işte imge!) şişer, ağırlaşır, durağan sudan ağırlaşırcasına. Yürek – sazlık okları, ince kamışları, su mercimeği ile ve sonsuz içine çekme, yutma kabiliyeti ile devasa, paslı bir bataklık gibidir. Ona (bataklığa) ister taş at, ister tükür, ister kimyasal maddeler dök, ister traktörle gir, ister koyunlarını sal şimdi üzerine – hepsini yutar o.

Artık öykü yazmamamdan da belliydi zaten. Sözcükler, kuyu alışkanlığı, bolca doğru ve bayatlamış, sevecen sözcük birikiyor, ama kâğıdı değil, bu içip duran, kendini yitirmiş varlığı hedef alıyorlardı. Kendisini kollamayı bilmeyen o zayıf ayyaş. (Şiirleri miydi ona eziyet veren? Yoksa kabul görmemeleri mi? – buna bir türlü karar verememişti.) Cesaretini yitirmişti. Seyahatçiler, fıçı votka, eh, karanlık gece, gel beni kurtar!.. Onu "K" kanadında arayıp buluyordum, bazen tükürülmüşlüğü ve kirliliği ile korkunç yerlerde, dehşet verici topluluklar içinde. (Onlara açıklıyordu işte nasıl bir dâhi olduğunu da. Şiirlerini okuyordu.)

Bir defasında çırılçıplaktı. Zilzurna olmuştu çoktan. Karyolanın üzerinde yatıyordu, (onların sofrasından) en uzak, yarı karanlık köşede. Onlarsa içmeyi sürdürüyorlardı. Adamlar -öyle sanıyorum ki- durup durup uğruyorlardı yanına. En azından hâlâ gerçekleşmediyse, tam anlamıyla olmadıysa bile (biri soymuş olmalı onu sonuçta), gerçekleşmesi kaçınılmazdı. Onu vermiyorlardı tabii. "Ne karışıyorsun?.. Sen yoktun burada... Biz içirdik onu! Bizim o, defol git!" diye bağırıyordu seyahatçiler (bu kez Volgogradlılar), ama ben de bağırıyordum artık, küfrediyordum. Sonunda yurt deneyimim sayesinde kavga çıkarmayı başardım, ki onların patırtı ve ifşadan çekindikleri, seninse çekinmediğin bu tip durumlarda son derece gereklidir. Veronika'yı zor zar giydirdim. Piçlerden biri (onunlayken daha tam sarhoş değilmiş ve teslim olmamış belli ki) tıraş jiletiyle külotunu iki parçaya ayırmıştı, mahrem kadın koynunu ve üzerindeki kıvırcık küçük perçemi herkesin bakışlarına açarak. Şimdi bu külotu nasıl düzeltsem, nasıl tutsam olmuyordu. (Kesildiğini akıl ettim neden sonra.) Bütün bu süre boyunca siper olmuştum ona, sol elimle de birini itiyordum; arkamda bir bağırtıdır kopuyordu. Ve içlerinden biri, Volgogradlılardan biri, dört dönerek, arkamda heyecanla zıplayarak, boş bira şişesiyle kürekkemiğimi dürtüp duruyordu. (Ve ben birden ***kürekkemiğimi*** vücudumun bir parçası olarak duydum. Ne kadar yakın olduğunu anladım. Gelecek günlerimiz de böyle yaklaşırlar bize – gökteki bulutlar gibi baskın verirler ve rüzgâr değişmez.)

Kucağıma aldım onu, ama taşımak mümkün değildi, başı arkaya düşüyor ve Veroniçka'nın içi, tehlikeli bir şekilde çalkalanmaya başlıyor, en ufak şeyde kusuyordu. Ayaklarının üzerine bastırdım. Sarılıp destekleyerek götürdüm, tam bir açgözlülükle, taviz vermeden (başkasının, onların ganimetinden kendi payıma düşeni götürür gibi nihayet). Ben götürürken, seyahatçiler hâlâ küfrediyor, özellikle içlerinden biri kesmeye çalışıyordu yolumu.

Öfkeyle haykırdığımı anımsıyorum:

"Hepiniz birer kere geçmişsiniz işte üstünden! Daha *ne* istiyorsunuz?"

"Seni ilgilendirmez!" diye bağırıyorlardı. "Bizimle geldi! Bizimle içti, bizimle de gidecek."

Erkek ve kadın, diyelim ki pek akıllı ve uyanık kişiler olabilirler, oysaki aralarındaki ilişki safçadır. Hatta şöyle bile olabilir: İkisi de kötüdür, ama ilişkileri sevecen ve sulugözdür. Duygu, oluştuğu anda, sağlam, ama kimileyin tesadüfi bir resme sahiptir – onu ayırt edebilir, hatta bir şekilde önceden kestirebilirsiniz (durumdan yola çıkarak), ama değiştiremezsiniz. Olan olmuştur. Kabul et ve yakınma. Veronika'yla ilişkimiz, ikimizin de nasıl insanlar olduğumuzdan bağımsız, hassas ve güven doluydu. Zavallıca bir duygu; ama insanlar daha iyisine sahip değiller şimdilik. Ben ona acıyordum – o da kendisine acımama izin veriyordu. Bunda da bir mütekabiliyet gizliydi, ikimizin de zorunlu çekirdek olduğunu sezinlediği. Acıyordum ben. Ah-vah. Şu küçük Veroniçka yok mu, sürekli hayatın ayrıntılarında yanılgıya düşer. Sokakta dizini yaralamış – ya da yemekhane köftesinden zehirlenmiş, iki tane yemiş de. Yahut dondurmacı kadın hakaret etmiş ona. ("Hem de durup dururken!..") Ya da polise (sokağın ortasında – mükemmel bir muhatap) sonu gelen totaliter rejimin uşakları hakkında ne düşünüyorsa söylemiş. Ve polis, şubeye filan götürmemiş onu, kulağına bir tane geçirmekle yetinmiş; iltihaplandı o kulak, iki hafta boyunca aktı, tedaviye gidilmesi gerekti. Doktor muayenesine onu yazdıran, tekrar tekrar yazdıran da bendim. (Elbette!) Gündüzleri onunla polikliniğe gidiyor, akşamları kompres yapıyordum; pamuk, bir avuç votka, bir parça selofan – benim için zor değil, onunsa hoşuna gidiyor. Veroniçka seksi değildi, ama biz bu konuda da birbirimizde, gecikmeli de olsa, yeterince yenilik keşfettik. Yatak tutkusu pek yaraştı (denk geldi) ona, inlemeler ve beni neşelendiren çığlıklarıyla (ve o tatlı gülüşüyle). Yatakta gülüyordu, şaşıla-

cak şey. Hem de ne şahane gülüyordu! Bütün o ayyaşça sapkınlıklardan oluşan gündelik yaşantı (yurt-seyahatçi-votka sapkınlıkları) ne acılara, ne bir kırılmaya dönüşmüştü onda; birlikteliğimiz boyunca tek bir kısa histeri nöbeti, o da daha çok kadınsı, gecemsi olduğundan – önemsiz! Veronika zaten ancak sözde, görüntüde "düşmüş"tü, mutsuz değildi ama. Aksine – geçmişindeki aydınlık ve ziyansız ilişkilerin açık çizgilerini taşıyordu; birini sevmişti. Benden önce.

Pencerenin gerisinde dev, yedi tepe üzerinde şehir. Biz yataktayız. Dışarıda yeni bitmiş Brejnev devri ve başlayan yeni dönem. Yeni, en azından taze sözler homurdanıyor hoparlör. Müzik taze. Güzelce serilmiş bir yataktayız, çarşaf bozulmamış, temizliği ve kıvrılmış kenarları ile bu hafif düzene kıymet verdiğimden değil de, yine o tazeliğe sevindiğim gibi seviniyor ve hatırlıyorum onu (içimde tutuyorum). Portwein'imiz* var, ucuzundan tabii; sucuk, ekmek ve çay. Ve mutfağa koşup durmamak için su kaynatıcımız. İç karartıcı yurt odasında aşk; ona yenilenmiş bir anlam yükleyerek (aşka – ama tabii ki odaya da) şöyle diyor Veronika:

"Çirkefhanede ("K" kanadında) başıma böyle bir şey gelebileceğini asla düşünemezdim!"

Yani böyle iyi bir şey – iyi hissediyor. Yerin de anlamı var onun için artık. Kadının kendini keşfi, kadının kendisini buluverdiği yere şaşırması, onun o değişken tozunun duvarlara, cama, pencere kenarına ilk kez sinişi gibidir. Ve elbette düzgün çarşaflı yatağa. Kadının güzelce kıvrılmış köşeleri ve çizgi şeklindeki kenarları da bembeyaz parıldadılar sanki. Kendi yedi tepelerinin üzerinde boylu boyunca. Koca gözlü sıska.

Veronika yüksek sesle yayımlanmamışlarını okuyor. (Yazdığı hiçbir şey yayımlanmamış. Tek satır bile.)

---

* Bir şarap türü. (ç.n.)

Su birikintilerinde [...] köpükler –
Yağmurun neşeli çocukları.
Dâhiyane yaşantıları
Kısa ve dopdolu an ile...

Maalesef tam anımsayamıyorum. Fakat kesin olarak anımsadığım bir şey var, tam da o sırada çay suyu kaynıyordu (köşeli) bardaklarda. Beyaz, zerre zerre köpüklenen ve sonra büyük büyük patlayan kabarcıklar (saniyelik yaşantılarıyla) rastlantı mucizesini oluştururlar. Kaynayan şiir. Yattığım yerde dirseğime dayanmışım, köpüren sudan gözümü ayırmıyorum, Veroniçka sarsıp kendime getirene kadar:

"Bardak çatlayacak... Demle, Petroviç!"

Ve bana semaver sanatını öğretiyor:

"Çay *beyaz* kaynar suyla demlenir. Bilmiyor muydun?"

Petroviç diyordu bana elbet – yirmi (küsur) yaş farkı, şaka değil. Artık herkes böyle çağırıyordu beni. Yaşlanırken neredeyse haz duyarak kaybettim, sonra da unuttum ben adımı. ("Yazık! Tam da bir dekadans* şairine yaraşacak şey!" diyerek gülerdi Veroniçka!)

"Petroviç. Bir ara Sveşnikovları çağıralım mı?"

Sveşnikovları çaya-tatlıya çağırmak istiyordu hep – iki oda ötemizde oturan komşu genç çifti. Değişip duran seyahatçiler dışında "K" kanadında kiracı yabancılar da (kiralık işçi olarak gelenler: ***Limita*****) kalırlardı. Nereye olsa saplanmaya razı (metro

---

* 1880'li yıllarda Fransa'da ortaya çıkan, 1880-90'lı yıllarda ise Rusya, Almanya ve diğer ülkelere yayılan edebiyat akımının Rusya'da önemli temsilcileri bulunmaktadır. (ç.n.)

** Moskova'daki nüfus artışının önüne geçmek için başkente ikamet kaydı yaptırılması yasaklanmış, ancak kimi şirketlere belli bir süreliğine belli sayıda işçiyi kayda aldırma hakkı tanınmıştı. Buna kayıt limiti deniyordu. Şehre çalışmaya gelen işçiler, yerli halk tarafından küçümsenirdi. *Limita*, bu kesime verilen alçaltıcı bir lakap. (ç.n.)

tünellerinde dizlerine kadar su olan yerlere bile), iki-üç kişi bir odaya sığışırlar. (Ev bulma ümitleri zayıftır.) Yoksuldurlar. Ve çoğu kez nedensizce öfkeli. İkamet kayıtları yoktur ve demek ki (buna karşılık!) kimse bulamaz onları bu koridorlarda. Sinmişler. Somurtkan insanlar. Ama Sveşnikovlar istisna; şahane bir genç çift, ilk aşk ve güvenin (ve hafif yeryüzü saadetinin) ışığıyla parıldıyorlar. Çocukları var. Benimle konuşmaktan zevk alıyorlar. Gülümsüyorlar. Gel gör ki onların da tepelerinde bir bulut geziniyor. Bir suç. Öğrendiğime göre (sessizce söylediler), her ikisi de küçük bir şehrinde yaşayıp suç işledikleri Volga'dan kaçmışlar. Evliymiş orada kadın, hem de herhangi biriyle değil, adamın askere alınan ağabeyiyle. Bir yıl geçince, küçük kardeşle birlikte olmuşlar. Gizli saklı yaşıyorlarmış. Her saat birlikte – gizliden gizliye mutlu ve mesut. Ağabeyin dönüşünü beklemeden sırra kadem basmışlar. Yedi aylık karın ile. İkamet kayıtları olmaması işlerine geliyor. Kimse bulamaz, soramaz onları çünkü. Üç-dört yıl böyle yaşayıp giderler, sonrasına bakarlar.

"Sveşnikovları çaya çağıralım mı, ne dersin?"

"Çağıralım." Razıydım. Katta, sürtüp duran ayyaşların arasında öylesine aydınlık bir noktacık ki bu genç çift. Suratsız tiplerin, pestili çıkmış, can sıkıcı işçilerin ve bir yerlerden getirdikleri, katlarda mekik dokuyan, eğri merdiven basamağında osuruklarını gizlemek için hırıltılı seslerle homurdanan ihtiyar kadınların, kaynanalarının arasında.

"... Dipten itilerek yüzeye çıkmaya!" diyerek kaldırdı bardağını. (Petroviç – killi bir dip mi, yoksa kumlu mu?) Ama Veronika şakalı-kibirli imamı duymadı, bardağını tokuşturmak için acele ediyordu. Her zamanki Portwein'imizle dolu bardakları kaldırıyoruz, içki dipte kalmış artık; bir dakikalığına bardağımı kenara itip haşlanmış sucuğu dilimliyorum (öyle enfes mezeler bulundurmuyoruz), Veronika ise sıkıştırıyor: "Petroviç!.. Hadi ama!" Sonunda bardağımı alıyorum. O zaman o, kendisininkini kenara bırakıyor ve yine benimkini alıyor elimden (neden?

Hiç oyalanmadan görebilmek için!) ve gözlerimin içine bakıyor. Ağlıyor. Böyle anlarda (mutlu yatak işleri dışında) zamanın değerini anlamaya başlıyorsun, gibisinden, zamanda bir şeyleri kenara koymaya, bir şeyleri de anı olsun diye kendine saklamaya.

Giderken, toparlanmasına yardım etmek için bir kız arkadaşı geldi (o da şairdi galiba ve genç demokratik lider) – nedense çiçeklerle geldi. Sanki Veronika nihayet hastaneden taburcu oluyordu. Çiçekleri bir kenara koydu. Benimle sus pus. Dudağını ısırmış, Veronika'nın iki elbisesini, hırkasını ve bir çift yeni geceliğini topluyordu. Bir de kırışmış mendilini – nedense mendili düğüm yapmaya çalışıyordu; sonra bir kâğıda sarmaya koyuldu. "Bekleyin bir dakika," diyorum ben, "mendili hırkanın üzerine serersiniz! Kâğıda ise iyisi mi çiçeklerinizi sarın, alın onları, bana getirmediniz ya, güzel karanfiller, hepsi koparılmamış daha." Bunun üzerine iyi bir hırladı bana arkadaşı. Veroniçka ise başı avuçlarında sandalyede oturuyor, sallanıyor ve inliyor:

"Uu-uu... Uu-uuu..."

Arkadaşının, pılı pırtıları peş peşe çantaya fırlatmasını izliyorum, susuyorum ben, "Benim daktiloyu da almasalar bari" diye düşünüyorum! (Veroniçka daktilomda şiir yazmaya alıştı.) Daktilo – benim daimi (ilk) düşüncemdir değişim zamanlarında. Göremiyorum onu. Nerede?.. Heyecanlandım, hatırlayamıyorum nerede olduğunu, topladıkları karton kutuya daldırıyorum elimi. (Gereksiz, fazladan bir hareketti – ama mekanikti, ellerim kendiliklerinden arıyorlardı!) Artık neredeyse iple bağladıkları bakkal işi bisküvi kutusuna. Daldırdım ve orada, içeride, bir şey devrildi.

"Al işte!" diye bağırdı arkadaşı. (Çekiciydi, ama sürekli asabileşebiliyordu.) Kırılmadı, yalnızca tıngırdadı, düştü, kristal. Veroniçka almıştı, bir vazo (getirmişti, anımsıyorum, "çiçekler için" demişti).

O zaman Veronika (birdenbire gülerek) gözyaşlarını koluna silip konuştu, perişan olmuş bir entelektüel gibi sallanmayı bıraktı ve bağırdı:

"Aferin. Aferin, Petroviç! Getir, getir buraya – bir şişe şarap olacak orada. Kristali de boş ver, gerçek değil zaten! Şarabı getir..."

"Şarap yok orada. Yalnızca kristal," diyorum.

"Var, var. Daha derine bak."

Buldum, açmaya koyuldum zula edilmiş şişeyi. Bu arada arkadaşı o küçük kristal vazoyu çıkardı. (Veroniçka buyurdu – çıkar, çıkar onu, ihtiyar Petroviç'imize anı olarak kalsın.) Vazoya su doldurdu, karanfilleri koydu, hepsi koparılmamış daha, bense sucuk ve ekmeği çıkarmaya koyuldum; peynir yoktu, peynir şarapla ne iyi gider. Ben ve şair arkadaş, ikimiz veda masası kuruyorduk, Veroniçka ise banyoda yüzünü yıkıyordu. Yıkadı, yüzüne çekidüzen verdi. "Birazcık sadece." Yüzüm öyle fazla boyalı, resimli olmayacak, merak etme, gibisinden.

Veda masasında gülüşüyorduk, Veronika tatlı tatlı takılıyordu bana: Her şeyi, her şeyi, her şeyi anlamış o – ben, güya, şair arkadaşına göz koymuşum, her sanatçı yeniliği sever! Ve o, Veronika, anlamış güya kendisini emekliye ayırdığımı. Her şeyi, her şeyi, her şeyi anlamış, ama arkadaşlık hatırına, şairin (bu arada, Petroviç, o çok yetenekli) beni ziyaret etmesine izin veriyor, hayır-hayır, Veronika kendisi getirecek bir dahaki sefere onu, madem ben o kadar çok istiyorum! Kavgasız giden kadının tatlı saçmalaması işte, gevezeliği. Ve değişim dalgasına kapılmışken kadın. (Çağrıldıysa!) Veronika'yı kaldıran dalga ise kabarıyordu artık – dört bir yanda doğarak, hızla, ilk devre demokratların başlangıçta güçlü dalgası.

Ve artık Veronika önemli ve gerekli bir şeyle uğraşıyordu. Yukarıda ise, mutlaka önemli bir şeyle uğraşır insan. Derhal geçti ona duyduğum sevgi. Belki de ben o yüksek dağ havasını solumayı bilmediğimden. (O gitti çünkü ve ben peşinden gitmek istemedim.) Kaçınılmaz aile groteskimiz neye benzerdi, pek iyi canlandırabiliyorum doğrusu. Bir daire. Bizim dairemiz. Ve ara-

lıksız çalan telefon. Ve ne çok iş! (İki ateşli demokrat.) Veronika volta atıyor, konuşuyor, elini kolunu sallıyor, gülümsüyor -her şey doğru, akıllıca, harika- akşam yemeğini hazırlıyor, ekmek kesiyor, telefonda samimi sohbetler ediyor. Her şey harika, bense ona bakıyor ve onu istemediğim düşüncesinde yakalıyorum kendimi, zerre kadar bile. Ve zaman zaman şöyle komik bir düşünceceğiz gelip çatıyor – ben şimdi onu, Veronika'yı ne diye soyayım ki? Ya da yatağa ne diye gireyim? Harap haldeki botlarımı çıkardığımı ve onları (sessizce) yatağın altındaki kuytu bir köşeye teptiğimi canlandırdığımda, bir gülme alıyor beni. Kendim de orada kalmak istiyorum. Yatağın altında. Botların olduğu yerde. Yatmak ve oradan yanıma, kuytuya şöyle bir çağırmak onu, yeraltındanım ben, gibisinden: "Hu hu?.. Hu hu?.." O da yattığı yerden şaşkınlık içinde sorsun:

"Neredesin sen? Sorun ne?"

Bense açıklamak dahi istemezdim ona sorunun ne olduğunu. Tam olarak şuydu ya işte: Ben onu sadece o zaman (ataların mızın dedikleri gibi "evvel zaman içinde"), o kimselerin umursamadığı bir ayyaşçık iken, aşağılara doğru sürüklenir iken seviyordum – daha ve daha aşağı, benim leş kokulu kuytuma.

Toplum kavşağında bilanço yapan bir bakışmaydı sanki bu. Ve yürünüp gidildi. Sevgim geçer geçmez, ona sözlerimi vermeyi de kestim, özümü, kendimi; o ise (tam da yanıt olarak) bana vermeyi kesti, ortaya çıkan çifte anlamlılığa güldüm bile, öyle kolayca ilişkimizin gerçeğine göz diken (ve bunu işaretlerle, istesen de istemesen de, gösteren) çifte anlamlılığa. Toplum kavşağında, bir semtle diğeri (artık onu temsilciliğe seçtikleri) arasındaki mesafeden fazlası ayırdı bizi, bir şehirle diğeri arasındaki mesafeden de fazlası. Ülke – işte gerekli sözcük bu. Artık ne bana ihtiyacı vardı, ne de benim ruhu esirgeyen Portwein'ime. Farklı ülkelerdeydik. Telefon edebilirdik. Buluşabilirdik. İsteksizce yatabilirdik, resmi bir sadakat ve değişmezliği koruyarak. İlişki tükendi ve ben eğer ısrarla telefonda konuşsaydım

onunla, durup durup buluşsaydım ya da hatta yatsaydım, yine de onunla değil (Veronika ile değil, yanağımda soluğunu duysaydım bile), onun anısıyla, artakalan imgesiyle, hayaletiyle yapmış olurdum bunları – nasıl bazen, bir yıl önce ölmüş bir kadınla buluşur, konuşur, yatarsak öyle.

Birlikteyken tesadüfen ağzından kaçırmıştı: Dipte kısa bir aşk üzerine şiirler yazmışmış. Zarif serbest şiirler, üslup ve şekil bakımından Japon beşliklerine, üçlüklerine benzeyen. Ruslaşan *tanklar*, diyordu gülümseyerek. Veronika için dip, şiir dilinde ne kadar kıvırırsa kıvırsın, çukurdu artık – çukur, yoksa eski ihtiyarlamış, varoluşsal kuyu ve uyku imgesi* değil onun. Telaşsız ve hafif uykulu yatarsın su birikintisinin dibinde, mavi suyun içinde ve kumlu dipte; suyun üstünde ise, yukarıda yani, büyük ve küçük kümeler yüzüp durur. Şüpheli bir şiir, ama gözle görülür.

Başım ağrısı, ruh ağrıyor,
[anımsamıyorum...]
Ama ses belirgin,
Ama düşüyor damlalar,

Hayır, anımsamıyorum. Şair ve toplum lideri Veronika Vasilyevna A. hiçbir şekilde Veroniçka olamazdı artık benim için. Bir daire vermişlerdi ona, biliyordum (kendisinden değil artık, söylentilerden); semtin kültür dairesinde demokrat ve namuslu bir müdürcük, mütevazı ve onurlu bir şey – seviniyordum onun adına. Kültür adına seviniyorum. Daire adına da seviniyorum. Yaşamın kendisi gibi benimseyiveriyor insan. Yirmi yıllık acılarımız karşılığında bizim de bir şeyler kazanmamızın zamanıdır, gibisinden. Hepimiz Brejnev dönemi sakatlarıyız, hem genç bir kadın daha .ne kadar barınabilirdi ihtiyar ebeveynlerinin ufacık dairesinde, gibisinden.

---

* Dip ve uyku (*sna i dna*) sözcüklerinin Rusça kafiyesi "kuyu ve uyku"yla karşılandı. (ç.n.)

Ona oy vermeye çağıran afişlerden birini anımsıyorum (Moskova'nın yeni bir semtinde), gösterişli portresi ve birinin kömür parçasıyla karaladığı kirli yazı: *Fahişe*... Kusmuş zehrini biri (belki başkasının akıl vermesiyle); Veronika'nın eski ayyaşlığı, yurttaki yatak, kıvırcık kül rengi perçem kulağına ilişmişti belki, belki biliyordu. Ama bilmiyor da olabilirdi. Yalnızca kin. Ne var ki tüm bunların onun hızına yetişmesi, küçük bir ihtimaldi artık. Ve bir süre sonra, seçimlerin ardından Veronika ansızın tekrar belirdi çok daireli yurdumuzda. Yalnızca beş dakikalığına belirdi, asabiydi, katlarda koşturmuş, beni bulamamış (artık kuzey yönündeki daireleri güdüyordum ben). Zamanı olmadığından, kapıcıya not bırakmış benim için – *çok, çok rica ediyorum*, yanına uğramamı rica ediyordu, işyerine. ("Neden eve değil ki?" Hem, eli ne diye titremiş yazarken?.. Dalga geçip duruyordum: Gözyaşı da damlamış mı kâğıda, baktım, damlamamış.) Ciddiye almadım.

Ama yollandım. Bıyıklarımı düzelttim. Botlarımı bir kez daha gözden geçirdim (hassas noktam). Ne var ki Veronika Vasilyevna'nın günü, "kabul günü" değil imiş. Kendisini neredeyse yakalıyordum ama. Güzeldi. Elbiseli, ceketli, narin, zayıf. (Bu haliyle de herhalde, yakın geçmişte aynı odada oturmuş bölge komitesi kodamanlarıyla açık bir zıtlık oluşturuyordu.) Yanında bir adam yürüyor, hararetle müdüriyetin yolsuzluklarını lanetliyor – kandıracaklar sizi, Veronika Vasilyevna, göreceksiniz, gibisinden. Veronika'nın öfkeyle ve kısaca fırlattığı sözü duydum: "Olsun. Henüz bir *darbe* sayılmaz bu!.." dedi ve başka yöne bakarak gülümsedi. (Bana değil. Beni görmüyordu. Daha yeni çıkmıştım merdivenleri. Soluk soluğa idim. Bu repliği de bana aitti bu arada.)

Veronika'nın ateşli konuşması (yanına gelenlerden birisiyle) yükseliyordu şimdi odasından. Adaletten söz ediyorlardı, *geç gelen adaletten*. Yüksek sesle söyledikleri bazı sözlere bakılırsa, Veronika ve yanındaki bu insanlar yine (kaçıncı kez) dünyayı

değiştirmek istiyorlardı. Tanrı yardımcıları olsun, bakarsın başarırlar!.. Bu esnada bekleme odasında çiroz ihtiyarlar oturuyorlardı. Çiroz, çelimsiz, şikâyetçi, ama tuttuğunu koparan. Canavarlar. Acılı-küstah görünümlü tipik Moskova dilencilerinden oluşan arsız bir ahali – kültür sorumlusundan ne istiyorlardı acaba, para mı? Buna karşın, eski dev, deri koltuklar hoşuma gitti, (dünyanın değiştirilmesini) beklerken azamet içinde donup kalmışlardı. Hindistan. Uyuyan filler.

Veronika'yı iki sekreteri koruyordu. Birisi gençti, ipek saçlı ve melek yüzlüydü; ona yaklaşmak istemedim. Fazla temizdi. Laf anlatılmaz ona. İkincisi bir cüceydi (masa başında otururken pek belli olmuyordu) – kederli gözleri ve kederli bir soyadı vardı cücenin: Vissarionov. Beni derhal şutladı, zira "şahsi" bir mesele için gelmiştim. Şahsi meselelere izin yok. Şahsi meseleler için cuma günü var. Yine de tatlı dilliydi cüce, gururumu incitmeden konuşuyordu – anında kanım kaynadı ona. Hatamı kabullenircesine kafa salladım seve seve: Nasıl da bilemedim (unuttum!) Veronika'nın kabul gününü ben?.. Vissarionov öğle yemeğine çıkıyordu artık; peşine takıldım. (Benim de karnım acıkmış olamaz mıydı!) Sıradan yemekhanede birer tabak iğrenç borş çorbası,* birer de köfte yedik onunla. Canı bira çekiyor, ama benden utanıyordu. Formaliteleri bir kenara bırakıp yine de aldı Vissarionov bir bira ve bu hareketiyle daha bir hoşuma gitti. Ben de aldım (oysa cebimde ne kadar para hışırdadığını hesaplıyordum artık ürkekçe). Yanına oturdum ve sordum – biraları yudumlarken. Veronika Vasilyevna'nın şimdiki, yeni adresini nasıl öğrenebilirdim? Cumayı bekleyecek durumda değilim, gibisinden!.. Fakat cüce, kederli gözleri ile bu sorumu da olumsuz, ama yine de dostane yanıtladı. Görevim bu, gibisinden. Her ziyaretçi (ricacı) Veronika Vasilyevna'nın evine baskın yapacak olursa, kadıncağızın hayatı neye benzer, değil mi ama?

---

* Ünlü bir Rus çorbası. (ç.n.)

Ve ben tekrar başımı salladım – öyle.

"Arkadaşlığımız vardı onunla. Ama işte birbirimizi kaybettik!" diye özenle sürdürdüm ısrarımı. Ne var ki bu sırada cücenin bakışları botlarıma takıldı. Sessizlik. Kendimi tanıtmamı rica etti ama, soyadım da bir şey ifade etmiyordu ona. Cüce, kibarca bir şeyler geveledi, Veronika Vasilyevna sizden söz etmişti sanki, gibisinden.

"Ne üzerine?"

"Ne üzerine anımsamıyorum."

Ve vermedi adresi. Yüreklendirdi biraz – bozmayın moralinizi canım! Kabul gününde gelin yine... Onayladım: Mantıklı! Benim Veronika'ya değil, Veronika'nın bana ihtiyacı olduğunu direk söyleyemezdim ya ona.

Biranın ardından, serinlikte donup kalmış o dev, deri koltuklara (uyuyan filler) tekrar çıkmak istemedim. Tükenmiştim. Kendisi arasın beni bakalım. Madem kendi hayatı, kendi kaygıları, kendi adresleri ve kendi cüceleri var. Çırpınma, bırak arasın, dedim kendime. Nerede olduğunu biliyor. Dinlen. Yat dipte ve üzerinde (yukarıda) mavi suda yüzen kümeleri izle. Büyük kümeler, küçük kümeler. Su berrak, güneş ışıldıyor, bok yüzüyor.

Onu (onun yüzünü) kolayca unutuyorum gibi geliyordu bana.

Hasat
Yuvaya giderek daha yakın ot biçimi.
Ta-ta-ta...

Veronika'nın sözlerini tekrarlıyordum ezberden. (Tam anımsayamıyorum, sözcükleri değiştiriyorum, ama onun tonlaması başlı başına kıymetli – onun benim bugün hissettiklerime dolaylı katılımı.) Tam da o günlerde zenginlerden ev bekleme teklifi aldım ilk kez. Hayır, Sobolevler değil. Apartmanın güneybatı tarafında oturan birileri – bir yazar olduğum için teklif

ettiler bana, duymuşlar. (Namı yayılıyor ve büyüyordu, derler ya.) Ve elbette bazı yurtlular ve "K" kanadındaki limitalar bu mutluluğumun şerefine kendilerine içki ısmarlamamı istediler. (Islatalım.) Eğlenceliydi. Veronika'ya gidişimi anlatıyordum komik sözlerle ve onun yerine, durup durup sol botuma bakan bir cüceyle bira içip laflayışımı.

Anımsıyordum onu, fakat hepsi bu ve hiçbir acı acımıyordu artık.

> Hasat.
> Yuvaya giderek daha yakın insan.
> Ve dönüyor, dönüyorlar... [üzerinde kesilmiş?] buğdayın –
> iki kuş.

Böyleydi galiba. Bir şeyler anımsıyorum bari.

Meğer bir gazete parçasında sövmüşler ona: Demokrat hanım televizyonlara çıkıp duruyor ya, iki eliyle birden ceplerini doldurmayı da ihmal etmiyor!.. Para, daire, hem mobilyaları da Finlandiya'dan. Başka bir gazete parçası da olduğu gibi yayımlamıştı bu yazıyı. (Kim havlarsa havlasın, rüzgârın işi taşımaktır.) Ahlar, vahlar! Aptal şey. Buncacıktan baltalanacaksan ne işe yararsın sen, a küçük kız?.. Tam karşımda duruyordu. (Bulmuştu işte beni; kapıyı çaldı, açtım, tam da Lyalinlerin evini beklemedeydim, güneybatı yönünde bana emanet edilen dairelerin ilki.) Bulanık gözlerle bana bakarak (içmişti bile), homurdandı:

"Para ver."

Aklımı oynatacaktım neredeyse. Dilim tutuldu. Eski günlerimizdeki gibi. O, Veronika A., televizyon ekranından yeni fırlamış, bana, benim gibi bir lümpene, *ug*'li kapiksiz bir yazara:

"Para ver. İçki alacağım," diyor.

Ve eğer ağırdan alırsam ya da yanlış bir laf edersem, anında fırlar, bir başkasının yanında alır soluğu. Göz önüne düşer. (Ve dillere.) Elimi cebime daldırdım (ve ileri doğru bir yarım adım at-

tım, bakışımı ona çevirmeden). Diğer cebimi yokladım (yine para ararmışım gibi) ve yarım adım daha attım; mesafe azaldı – yakalayıverdim o zaman kolundan. Odaya çektim. Her şey yolunda işte, milim uzaklaşamaz buradan! Buzdolabında bir şişe varmış, benim değil, Lyalinlerin. (Birdenbire *gördüm votkayı* – bir ay boyunca elimi sürmeyebilirim ben votkaya, eğer başkasınınsa; unuturum gider.) Ama o an Veronika'nın içine neredeyse bütün şişeyi boşalttım. (Hepsini değil, ben de içtim tabii.) Sarhoş ettim onu. Biraz da bira püskürttüm, pestilini çıkarmak için. Uyudu...

Dört gün ve dört gece bende kaldı, kimselere görünmeden. İkinci gün biraz rahatlamıştık, artık benim ucuz Portwein'imden içiyorduk (votka almaya para da yoktu açıkçası). Ağır ağır içiyor, konuşuyor, konuşuyorduk – ne kadar uzun zamandır görüşmediğimize şaşıyorduk, su kaynatıcısı, çaycağızımız, bardaklarda demlerdik hani, durup durup ağlıyordu o.

O günlerde birkaç boş işini de hallettim onun.

Sessizce ölen (ama demokratlara düşman olmayan) Kurul'a gidip geliyor, kâğıt getirip götürüyordum genellikle. Standart damgalı kâğıt üzerinde önemsiz birtakım izinler. Vissarionov'a iletiyordum onları; cüce her bir kâğıdı tam bir hayranlıkla karşılıyordu. Ona bakılırsa bütün bunlar zaferdi!.. Ayrıca, aynı Vissaironov'la birlikte, tarafsız şahit sıfatıyla Veronika'nın yeni dairesini incelemeye gitmeliydim (gazete parçası yüzünden mi?..) Bu da bir zaferdi galiba. Dünyayı değiştirme tartışmaları nasıl ve nelerle sonuçlanabiliyor, hayret doğrusu.

Kederli gözlü cüce tutanağı hazırladı, ardından birer bira içtik ikimiz. (O ısmarladı!) Söylediğine göre komisyon her an gelebilirdi: Kapıyı kilitledi, acele ettirdi, iki şişeyi aynı anda boşalttık bir saniye içinde. Bir yandan da cüce, Veroniçka'nın nasıl bir ahlaki kurşun yediğini anlatıverdi bana.

"Yara gibi," diye açıkladı. (Gazete parçasından söz etmekteydi. Paylaşıyordu Veroniçka'nın acısını.) "Derinlere işleyen bir yara gibi."

Ama ben her ihtimale karşın Veronika'nın yerini ona da söylemedim. Kâğıtları ilettim – yeter.

"Benimle geleceksiniz, değil mi?" diye soruyordu. "Tarafsız sıfatıyla. (Komisyona tam olarak güvenmiyormuş güya. Tarafsız biri lazımmış.) Gülüyordum: Ömrümde ilk kez denetleyen rolünü oynayacaktım. Hayatım boyunca hep beni denetlemişlerdi.

Cüce, sözlerimi bir ima olarak kabul ediverdi (ahlaklı iş dağıtımı konusunda) ve kendi saflarına, demokrat saflarına çağırmaya koyuldu beni, bana da bir yer bulunurmuş. Benim gibilere ihtiyaçları varmış güya. Onların adamıymışım ben güya. Komik bir sahne. Bari votka başında konuşuyor olsaydık.

Komisyon geldi; bir milletvekili ve gazeteden iki kişi; hep birlikte düşündük taşındık, gitmeye karar verdik. Ama Veronika evde değilmiş. Veronika kayıp. Nasıl aranacağı da bilinmiyor. Olsun – kendisini beklemiyor, gidiyoruz biz evine. Anahtarları konut işletme bürosundan alırız. Hem kendisinin dairede olmayışı denetimin saygınlığı açısından da daha iyi...

Beşimiz birden milletvekilinin arabasına bindik, yola koyulduk, milletvekili direksiyonda.

Biradan önce ben ayrıca meyveli Portwein içmiştim (evde), fazla kaçırmış olacağım: Keskin soluğumdan arabanın camları terliyordu. Süt içinde yüzer gibi gidiyorduk. Gazetecilerden biri (önde oturuyordu) maharetli ellerle camı siliyor ve akıllı akıllı konuşuyordu:

"Beşimizden birinin biyolojik sahası* çok kuvvetli."

Veronika'nın küçük dairesine geldik (iki odalı, klasik banyo-tuvalet bir arada) ve bir filmin iyi, adil sonuna varmışız gibi ağzımız bir karış açık kaldı. Bir müdürün, küçük de olsa bir müdürün dairesinde bir buçuk yıl içinde yalnızca masa, birkaç san-

* "Biyolojik saha," parapsikolojide, canlı organizmaların ürettiği ışınım ve sahaların bütününü karşılayan ve Sovyet bilimsel terminolojisinde yer alan bir terimdi. (ç.n.)

dalye, bir sedir ve kitaplar bulunması olacak şey miydi?.. Bu bir darbe etkisi yarattı elbette. (Metre krlerine ilk gelişimdi. Hemen tanıdım kokusunu.) Ama bakındığım, kokusunu aradığım şey başkaydı asıl: Bir erkek mevcudiyetinin izleri.

Telefonu yoktu, yalan söylememişti bana. Ama birisi aramadan da gelip gidiyordu evine. Birtakım işaretler. Daire hep hazırdır anlatmaya. Bir erkek gelmişti, kokuyordu.

Veroniçka'da biriken kırgınlığın nedeni, kendisine kara çalınması değildi yalnızca, gazetenin hakaretleri vesaire de değil. (Evet, o da var. Ama salt o değil.) Her şeyden önce kendi odasından hoşlanmıyordu o, odanın içinde çınlayan kendi tiz sesinden, onun ifadesiyle ansızın falso yapan ve sahteleşen. Ve hastalıklı bir şekilde (kendine dair) düşünceleriyle bağdaşmayan.

Bu nedenle kırgınlığı, daha doğrusu kızgınlığı da kendisine, *yukarıda* istemeden de olsa düştüğü haleydi. Hem bu pek de ufak bir *yukarı*, bir tünekti güya; oysa burada bile işler, bir vakitler gözünde canlandırdığı o sınayıcı yol ağzından (namuslu-namussuz) çetrefilmiş meğer. Ağlıyordu. Kendisini açıklamaya söz bulamıyordu. Sözcükler yardımcı olamıyorlardı ona (olmak istemiyorlardı). Yazan bir insandır da oysa. Böyledir işte, diye düşündüm ben.

Çay içiyorduk. Katlarda rasgele gezinip demlenmiş çay otlanmıştım bir yerlerden.

Bardaklardan biri patladı (ansızın bir çatlak)... Lyalinlerin çay takımları da, seçilmiş, tek, güzel fincanları da vardı tabii – çaydanlığın kendisi de vardı. Alman düdüklü harika bir çaydanlık, şakrak. Ama biz çayı tam da bardaklarda demleyip içmek istiyorduk, *o zamanki gibi*. Veroniçka hiç çıkmıyordu yataktan zaten.

"Kalkamıyorum," diyordu. "Tek istediğim yatmak, yatmak, yatmak..."

Bize ne olacağına dair tek söz ettiği yoktu. Tamamıyla normale dönebilmek için üç gün daha kalmayı kabul etti ve kaldı.

Ben de fazladan tek söz etmedim. Sabah kalktı ve çabuk-çabuk, utanarak öyle... Uyur gibi yaptım. Gidiyor, omzundan da bir şey silkeliyordu, mikrop silkeler gibi, bizim yurt tozumuzu, çiçek tozumuzu – pencereden dikizledim. Koridora çıktım, pencere önüne, daha uzun süre görebilmek için onu. Görüyordum da, bir aceledir tutturmuştu, çabuk çabuk troleybüse bindi. Böyledir işte.

Veroniçka bir fotoğrafını bırakmıştı bana; iyi bir fotoydu, o öyle düşünüyordu. Yanımda dört gün boyunca saklanır ve yavaş yavaş kendisine gelirken, fotoyu sordu bu kez: Nereye koymuştum onu? İtiraf ettim, bir şey uydurmaya çalışmadım – yok bende. Evet, kaybettim. Belki de atmışımdır. O parlak kâğıtlara değer vermiyorum. İçimdedir benim insan, o kadar. Hem nasıl saklayabilirdim, nerede? Çamaşırlarımın durduğu eski valizde mi?.. Bir defasında aceleyle, apar topar yeni yerime geçerken, talihsiz, ani bir hareketle daktiloyu annemin yegâne fotoğrafının üzerine yerleştirmiştim. Kırık, tam gözlerine denk gelmişti annemin, saklayacak bir şey de yoktu artık.

Metroda, gece yarısından sonra (sahne benimdir, yeraltında gezinirim uykudan önce) geç vakte kalmış kadınların yüzlerine dikkat kesiliyordum, içlerinde, hani şöyle biraz daha acınası, biraz daha perişan olanları arayarak. Kendi kendimle dalga geçiyor, ama yine de arıyordum işte. "Artık Veronika'nın kendisi değil gereken," diyordum sözüm ona, varsın horozlanmaya devam etsin o; yerini ise, *incitilmişliğiyle* ona olabildiğince benzer bir başka kadın alacaktır. İncitilmişlik derecesiyle.

Israrsızca bakıyor, yalnızca kaydediyordum. O mu?.. Hayır. O mu?.. Hayır.

Bakışlarım, yüzlerden vagon duvarlarına kayıyordu. Metrodaki reklâmları ilk kez fark ettim böylece (orada burada, dalgın bir bakış kollayarak belirmeye başlamışlardı). *Doğum kontrolü. Narkozla kürtaj. Her tür hizmet verilir.* Davetkâr ve baskıcı bir

üslupla, görmeye, sözcükleri tanımaya zorluyorlardı insanı, ama düşünmeye değil metro vagonunun duvarında titreyen yazının anlamını. *Haraççılardan koruma... Her tür güvenlik hizmeti... Parmaklık. Araba hırsızlığıyla savaş...* Dünya, yeni işlerle olduğundan çok, yeni işaretlerle doluyordu. Rezilce olan işlerin kendileri değil, su yüzüne çıkan işaretleriydi estetik dışı. Tipik, işaretsel ***underground*** işte. (Adımını yukarı atmış yeraltı.) Işığa çıksam, belki ben de böyle görüneceğim. Hayır efendim. Gerekmez. Yaşamın artan (ve beni tırmalayan) yeniliği, daha doğrusu, bu yeniliğin benim "ben"ime günbegün boyun eğişi, bir zamanlar yazan bir insan kılmıştı beni. Ama işte yirmi, hatta daha çok sene geçti ve "ben"im, öykülerimden ve konularından azat edilmek istedi; kendisi hem konu, hem öykü olmak istedi de ondan mı acaba?.. O eski günlerde olsam, şimdiye çoktan daktiloma atılmıştım kuşkusuz – ne mucizevi bir kurtuluştur o! Otur ve parmaklarınla harfçikleri takırdat. (Duygu tükenir, karşılığında metin gelir.) Yeraltı da işte, onun kendisine benzer reklamı da, metin dışında kalanları avlar – yalnız ve terk edilmişleri. Maskeli umut avlar kişiyi. Ve al, der, buyur, işte senin hiper-gerçekliğin, işte yeni ve taze can bulmuş formalitede insanların dünyası budur.

Ve bir ağlayanın yanına iliştim sonunda. Deney olsun diye. Vagonun köşesinde oturmuş, hafiften sinematik (eskiden olsa "teatral" denirdi) bir havayla mendilini gözlerine bastırıyordu. Sordum – korktu. "Kötü müsünüz?" "Hayır." Derhal ve kararlılıkla arkasını döndü, hakarete uğramış saydı kendisini. Sarhoş kadınları avlayan biri olduğumu düşündü. Hem ben o an gerçekten de avcıydım, sıradan manada değilse de. Metroda kadın arıyor değildim, yalnızca bir deney. Sezgi deneyi...

Benim için bir kadının belireceğini biliyordum ben. Hem de yakında.

Psikologlar, imgelerin bize geçmişimizden geldiklerini, sanki zıplayıverdiklerini iddia etmeyi severler (mesela rüyalar yoluyla, rüyalardan – derler). Kısmen haklıdırlar da.

Elbette, geçmişimizle karşılanmasa (sayesinde kendimizi kendimize açıkladığımız), tek bir güçlü duyguyu bile barındıramazdık içimizde. Dağılırdık öylece. Parçalanırdık.

Ama neden geçmişi gelecekle dengelemeyelim?

Bir kısım (imgede kodlanmış) duygunun üzerimize tam da gelecekten yürüyüp geldiğini neden varsaymayalım? İnsan, ta uzaktan işitir yaklaşan zamanı; gelecek imgeleri ise gelip geçen bağımsız mermiler gibidirler, ilk patlamaların kurşunları.

Ve geçmişimizin, bu geleceği sezinleme durumuyla hiçbir ilgisi yoktur bana kalırsa. Geçmişten bağımsızız biz. Biz temiz sayfayız. Biz avcılarız.

Ne zaman yüzünü görsem ekranda (kocaman), narince çizilmiş, titreyen çenesinden akan ince şarap çizgisini anımsardım. Derhal toparlanır, pencere önü çiçeklerini sulamak için musluktan su doldururdum bir şişeye (çaydanlığa). Yine çizgi halinde. Veronika ile ekran aracılığıyla bağlantımızdı bu – iletişimimiz bizim. Bizim uzatmalı ilişkimiz de denebilir. *O zaman* o zarif serbest şiirleri yazdığına değer miydi, *şimdi* böyle gözler önünde kültür ihtiyaçları için ayrılan parayı bölüştürmekle uğraşacaktıysa?.. Bu kadar doğrudan bir soruyu sormuyordum kendime. Belki o da ekrandan başkalarının saksı çiçeklerini suluyordu aslında.

Yalnızca TV'den alıyordum artık haberlerini. Şiir yazıyor muydu – onu bile bilmiyorum.

İki genç yeteneği yurtdışına gönderdi, dünyayı görsünler diye. (İkisi de temelli kalmak üzere tüydüler.)

Bir edebiyat dergisi için sponsor buldu. (Oysa heyhat, gitgide daha belirgin şekilde cılızlaşıyordu dergi.)

Ve sezmiyor olamazdı ne denli geçici ve kaygan bir konumda olduğunu. İlk demokrat devresinin güç kaybetmesiyle, Vero-

niçka'nın da kuyusu kazılmaya, mütevazı tüneğinin dibi eşelenmeye başlandı. Koltuğu ne denli küçük de, ufacık da olsa, insanlar onu kapmak için çırpınıyorlardı işte. Böyledir insanlar. İtiyor, düşürmeye çalışıyorlardı onu artık. (Yaralanmaya müsaitti, kendisi de biliyordu bunu.)

Belki de bu yüzden şöyle bir silkelenip (bana öyle geliyor), bütün güçceğizini seferber edip iyi işler yapmak üzere kolları sıvadı.

Bunlardan birisi de, Veronika'nın beni Dvorikov ile tanıştırmasıydı. Yani nasıl deniyor günümüzde, beni ünlü Dvorikov'a *prezante etmesi* – demokrat, Moskovalı bir milletvekili olan (yani öyle Moskova'da pek bol bulunan "neredeyse milletvekilleri"nden olmayan) Dvorikov'a. Veronika'nın sözleriyle, derin düşünen ve mükemmel biri. Duyarlı. Ve insanları seven. Vesaire... Gerçekten de öyleydi: Hem duyarlı, hem derin düşünen. Hem insanları seven. Fakat bütün bunlara ek olarak, Veronika'nın tanımlamadığı (belki bilmediği, farkına varmadığı) bir özelliği daha vardı Pavel Andreyeviç Dvorikov'un; adam aptaldı. Öyle belirgin bir sersemlik değildi onunki, elbette değildi. Eğitimli, aydın, hatta keskin zekâlıydı, ama bütün bunlara rağmen... nasıl ustaca ifade etsem: *Şapşalımsı-coşkun-dürüst* biriydi kendisi. Böylelerini derhal tepelere çıkarırlar bizim uçarı topluluklarımızda, özellikle de baştakilerin topyekûn değiştiği dönemlerde. Birdenbire herkesin işine geliverir böyleleri. Rusya'nın en bilinen değişim dönemi tiplemesi işte. Aslında biraz daha farklı, biraz daha iyi şeyler söylenebilir Dvorikov hakkında, tanımı değiştirerek ve açarak tabii, sözgelimi: *Dürüst-şapşalımsı-coşkun* biri olduğu söylenebilir.

İşte bu Dvorikov beni aradı. Akşamın geç bir vakti, takatten düştüğümüz, kimle olursa olsun telefonda bir koca saat laflayabileceğimiz bir vakitte değil, sabah erkenden aradı beni. Sabahın köründe, yani onun gibi insanların dakikaları sayıp sa-

kındıkları bir saatte. Kendisi aradı. "Her şey yolunda mı?.." gibisinden.

"Yolunda," diye yanıtlıyorum.

Sohbet ediyoruz. Yaşam, kim ne derse desin bir mucize, mucize ve sevinç! Özellikle de böyle güneşli sabahlarda. Güneş pencereme serpiliyor (yani Lyalinlerin, Berestsovların pencerelerine, ama benim payıma da düşüyor işte).

Dvorikov'la sabah vakti yaptığım telefon konuşması da sevinç ve keyif veriyor. (Kendisi, bir *ug*'li* ile konuştuğu için biraz kompleks yapıyor gerçi ama, o kadar da olsun canım.) Ne de olsa büyük değişimlerin ardından, kendisini böyle kolayca ve aniden yıldız yüksekliğinde, yani büyük müdür olarak buluveren herkes gibi, onun da hafiften tedirgin olması doğal. (Ki bu da hakkında iyi şeyler düşündürüyor.) Dvorikov'un kendisi, yani haytanın biri değil, *yoldaş* Dvorikov, *bay* Dvorikov, ciddi ciddi, kara talihim konusunda sorguya çekiyor beni: Onlarca yıldır yayımlanmayışım, yurt-bekçilik yaşantım ve genel olarak yaşamım işte. Bu arada yaşam da zaferin tadını çıkarıyor. Evet, diyorum, duyuyorum. Duyuyorum yaşamı. Zafer çığlığını onun – biz kazandık! Hem güneş doluyor pencereden, hem enfes bir kahvaltı yapmışım (Lyalinlerin yiyecekleriyle), hem de masamın üzerinde kokulu bir fincan çay; milletvekili ahbabım da, piyano çalmak için tam vaktinde çıktı çalıların arasından.

Nasıl zamanlama ama! Hem çalıların arasında, hem de içi oyuk bir ağacın, bir meşenin yanındaki piyanodan söz ediyorum. (Bu oyuğun içinde, uzun zamandır yosun tutmuş, kokmaya başlamış bir *ug*'linin yaşadığı ortaya çıkıyor.) Pavel Andreyeviç, diyorum, şöyle sabah sabah iki yoldaş gibi, sert bir şeyler içsek mi? Gülerek (tiz, genç bir gülüşü var), hayır, hayır, hayır, içemeyiz, içmeye sabahtan başlayacak kadar geçmedi hayat daha üzerimizden, diyor. Baksana şu güneşe! Dışarıda nasıl

---

* *Underground*'lu (Rus. *ageşnik*). (ç.n.)

bir dönem yaşanmakta, nasıl bir bin yıl! O, yani milletvekili Dvorikov, aynı zamanda bana, başkalarının metre krlerini bekleyen evsiz bekçiye, evet, evet, bana, bir daire ayarlayacağını söylüyor; zaten bunun için aramış, tek odalı, boş, metroya yakın bir daire. Aynen böyle.

Daire – bu kadarı da fazla.

Benim dairem. (Müzik gibi geliyor kulağa.) Tek odalı, içinde, açılır kapanır bir karyola hariç hiçbir şey yok. Ama artık elimde (verdiler artık) anahtarları.

Oraya yalnızca eski çaydanlığımı ve çay kutumu götürdüm. Mutfaktaki pencerenin önüne koydum. Metre krler, bakir bir boşluk içinde, adım seslerinden, sesin ilk çınlayışından titriyorlar yankıyla.

Odanın kendisi ise güzel, aydınlık ve bu yüzden bütünüyle boş, dünyanın başlangıcı gibi boş. Fakat zaten sorun da o ya, böyle birdenbire, böyle etkileyici şekilde karşımda açılıveren yaşam sahası, hele ki böyle büyük, güneşli bir oda hiç de bir *başlangıç* gibi gelmedi bana. Açıklayamıyorum. Köpek sezgisi. Bir *bomj*'un keskin burnu. (Oysa ilk kez yurdun zengin dairelerinden birini beklemem teklif edildiğinde inanmıştım sözgelimi: O bir başlangıçtı.)

Odanın penceresinden hiçbir kavşak görünmüyordu. (Yalnızca arabaların uzak, hafif uğultusu.) Aldatıcı bir yenilik duygusu: İşte duvarların tiz akisliliğinden anladığım ve işittiğim buydu. Sanki sansür komitemiz, Vasiliy Kandinski'nin* resmindeki kılıç, kıvrım ve daireleri kazımış, yalnızca filigranlarını bırakmıştı. Dünyanın boşluğunda bu silik benzerler de soyutlama sayılırdı. Ama o derece yabancılaşmış bir soyutlama ki, metre krler soğuktu ve armağan edilen açılır kapanır karyola (tek nesne), köhne ve kısa, üstelik şimdiden birinin bedeni tarafından iş-

* Vasiliy Vasilyeviç Kandinski (1866-1944), uluslararası bir üne sahip avangard Rus ressam. (ç.n.)

gal edilmiş gibi görünüyordu. Karyolanın üzerinde görülmez bir ev sahibi yatıyor, horluyordu (araba uğultuları). Ben değil. Ben yalnızca çıplak duvarlar arasında dikiliyordum, dünyanın, heyhat geciken başlangıcından önce. Belki de Vas. Vas. Kandinski bu boş, rastlantısal bir mucize ile bana verilen küçük daireyi her zaman göz önünde bulundurmuştu. Yirmili yılların odası. Hazırlık gibi. Gelecek manzaralı: Dört çıplak duvardan istediğin bir tanesini, sana armağan edilen boşluğun istediğin bir yanını boyayabilirsin. (Boya, ama ne kendine, ne başkalarına baştan başladığını söyleme.)

Milletvekili Dvorikov (bir saat bile geçirmemiştim içeride, ah şu sezgiler!) birkaç gece kalması için evsiz birini getiriverdi yanıma. Bir süreliğine alın onu, diye rica etti benden. Bu ***kurbanı*** kabul edin. Ve konuğu içeri itti. Beriki bana elini uzattı.

Elbette kabul ettim onu, ama aldanmadım; içeri girip, belli ki istemeden elimi sıkarken göz göze gelmemiz yetti. Düzenbaz, kendisini çilekeş gibi göstermeye çalışıyordu. Gözden düşmüştü.* Ve kamplıydı (bütün benzerleri gibi), ender rastlanan kamplılarımızdan – en sonunculardan güya! İşte yüzünde sert bir ifade, nihayet Moskova'sına dönüyor ve Brejnev zamanında keyif çatmış herkese öfke kusuyor. "Tek mi?.." Odadan bahsediyor, oda sayısından.

Fark edilecek şekilde yüzünü ekşitti: Bir şey almayı bekliyordu, besbelli. (Kaderinin dikenli yollarına yaraşır bir şey.) İyi-kötü bir daire, ama dünyanın başlangıcı gibi çıplak, küçük bir tek odalı daire de değildi işte beklediği!

Ben hemen kışkırtmaya koyuldum: Nasıl yaşayacaktık birlikte? Nasıl uyuyacaktık peki?

---

* "Gözden düşmüş"ler, çarlık zamanında, çarın gözünde itibarını kaybeden, cezalandırılan soylu kimseler için kullanılan bir ifadeydi. Sovyetler Birliği'ndeyse, iktidarla uyuşamayan siyasiler, sanatçılar, sürgünler için kullanılıyordu. (ç.n.)

"... Yalnız bir tane açılır kapanır karyola var. Uyanırım! Böyle durumlarda bir kafa bir ayağa denk gelecek şekilde yatarım ben, kesin kurallarım vardır ve geri kafalıyımdır, bir yabancının ayaklarını koklamayı, ağzını koklamaya tercih ederim."

Kamplı, feryadı bastı, elini kolunu salladı... "Nasıl yani birlikte? Nasıl yani ikimiz?.."

"Dinlemeyin, dinlemeyin onu, Sergey Romanıç," diye aceleyle lafa karıştı Dvorikov. "Petroviç iyi adamdır. Yalnızca homurdanıyor. Homurdanıyor, hortlak taklidi yapıyor! O da kurbanlardan, kabul görmemiş bir yazar. Kitapları pek yakında yaygın olarak basılacak. Ona yardım için her şeyi yapacağız. Sizi temin ederim, iyi bir yazardır o!.."

"Hakkımda her şeyi biliyor," diyerek göz kırptım kamplıya. "Yazık ki yazdıklarımın tek satırını bile okumadı."

Berikinin yüzünden, birlikte kalmayı kabul etmeyeceğini görebiliyordum. Düzenbaz biliyor ki, demir tavında dövülür. Kampta filan bulunmadığını düşünüyorum, fazla uzağa da sürülmemiştir, gözlerinden belli. Rica minnet evrak sahibi olmuştur (yalvar yakar acındırmıştır kendisini). Daha da büyük ihtimalle satın almıştır evrakları, yolda kaybettiğini söylemiştir, para karşılığında yenisini vermişlerdir oracıkta. Ona sormak istiyordum: Yeni bir pasaport kaça bugünlerde? En yenisini, Sibirya damgalıları kaça veriyorlar?.. Elbette rolünü ezberlemişti. Artık bütün akıllılar ezbere biliyordu bu rolü. (Kıyafet dener gibi, kimi yüzüne, kimi beline yakıştırmaya çalışıyordu.) Gerçi belki de kurbandır, dişli olur kurbanlar. Hemen kızmadı baksana, Dvorikov'un karşısında biraz nazlandı, yalvarttı kendisine, acı çekmeye alışığım, gibisinden. Soğukta da yatmıştır, bataklıkta da ve ağaç yığınının içinde üzerine de işemişlerdir bir gece, her şeye alışık, ahırda yatmaya bile razı. Zaten dünyadan adalet beklediği filan da yoktu.

Fakat gidecek bir yeri gerçekten de yoktu. (Pekâlâ. Belki de onun benden çok ihtiyacı vardır.) Eğer bu çilekeş kendisine da-

ha geniş, rıhtım manzaralı bir yer bulamazsa, bu odaya yerleşir, ben de doğruca yurda dönerim. Fakat belki de giden, kamplı olur?.. Acele etme, dedim kendime.

"... Kamplı, kamplı diye tutturdunuz!" diye şaha kalktı beriki. "Sürgündeydim ben!"

"Bağışla," dedim, "sen" diye hitap etmeye başlayarak; yaşıtız, ikimizin saçları da yarı yarıya ağarmış. (İkimizin de başını sokacak bir çatıya ihtiyacı var.)

"Yoldaşlar! Canlarım benim!" diye avutuyor, yatıştırıyordu bizi Dvorikov. "Baylar! Tartışmayın. Yaşamın daha çok başlarındayız, önümüzde uzun bir gelecek var."

Dvorikov sayesinde, onun o dürüst yüzü sayesinde razı oldum. Çıplak metre krlerimi *iki-üç haftalığına* sürgüne bıraktım, onun için daha iyi bir yer bulunana kadar. Belki de daire bana başlangıç gibi gelmediği için razı olmuşumdur. Görür görmez inanmamıştım ona bir şekilde. Benim için fazla iyiydi. Temiz. Pencereleri bahçeye bakıyordu.

Gözden düşmüş, bir de alındı. Bana ve Dvorikov'a alındı elbette, hakkını yiyen insanlara ve bütün dünyaya! Sibirya günlerinden beri kimseyle birlikte yaşayamıyor o. Aynı tabaktan yiyemiyor. Geceleri de yatamıyor...

Bazen insanın sürgünde göreceğinden fazlasını yurtta görebildiğini söyleyerek itiraz edecektim. (Ama etmedim işte. Oysa gerçeğin ta kendisi bu.) Bir keresinde bir sapıkla aynı yatakta yatmam gerekmişti. Zemheri, yerler buz gibi soğuk ve tek bir yatak var. Bir hafta çektim o adamdan. Geceleri agresif-korunma manisi vardı: Düşmanlarla çevriliymiş, düşmanlar durmadan kendisine doğru süzülüyorlarmış. Gündüzleri bütünüyle normaldi, ama uyur uyumaz çevresiyle savaşa başlıyordu. Düşmanlar kuşatıyordu yatağı. Gecede üç kere beni boğmaya kalkıyordu, ta ki yumruğumu, bir hafta boyunca parmak kemiklerim kırık gezecek denli güçlü, dişlerine geçirinceye kadar. Daktiloda yazmak da çok zorlaşmıştı.

Yerinden etme mekanizması pek basit, en basit denecek şekilde işledi: O sürgün (gözden düşmüş), akisli metre krlerimi hiç geri vermedi bana – boş tek odalımı.

Ne yapalım; yaşlı, sinir sahibi adamın gideceği bir yer yoktu işte! Hem karşılaştırılır mı hiç: O bir sürgün, beni ise sadece *yayımlamamışlar*. Bay Dvorikov'un kendisine bizzat sözünü verdiği o yepyeni iki odalı (güzel manzaralı) dairenin de işgal edildiği (oldubittiye getirilerek, Çingene usulü, gece yarısı!) anlaşıldı – birdenbire ve çoktan işgal edilmiş başka bir gözden düşmüş tarafından (Sibirya'dan gelen ve ailesi olan biri). O da Dvorikov'a talihsiz kaderi üzerine bir sürü şey söylemiş olacak ki, yufka yürekli demokrat, sonsuza dönüşen iki hafta boyunca dairede kalması için izin verdi kendisine (Sibiryalı ailesiyle birlikte). Zavallı Dvorikov!.. Nasıl da çırpınıyor, parçalanıyor, coşku içinde geleceğimizi (gelecekteki dairelerimizi) açıklamaya çalışıyordu hepimize – nasıl da hepimizin iyiliğini istiyordu. *Herkesin*, bu eski ve tehlikeli sözcükte ısrarcıydı, herkesin iyi olması! Oysa Tanrı bile bir çırpıda başaramadı bunu ve hatırı sayılır bir süreye yaydı, bekliyoruz bakalım.

"... Olmuyor. Ama moralinizi bozmayın. Üzülmeyin," diye dırdır ediyordu bana Dvorikov telefonda, yine sabah erken saatte.

Onu suçlamayı aklımdan bile geçirmiyordum. (Moralini bozmaması gereken asıl oydu. Bunu söylemeyi unuttum kendisine.)

Aynen öyle: Şu meşhur herkesle iyi, çok iyi olma arzusunun sonucunda oluşan şapşallıktı onunki; falanca da, şu beşinci, şu onuncu adam da ne kadar iyi biri olduğumu hatırlasın arzusu! Rusya *içinde* ve Rusya *için* meydana gelen değişimler açısından bakıldığında, Dvorikov herhalde büsbütün işe yaramaz biriydi, ama işte elinden geleni de yapıyordu. Bu da bir şeydi. Bunun için de teşekkürler ona.

Bana daireyi neredeyse veren Dvorikov'du sonuçta, beni götürüp daireyi gösteren. Daha önce kimse göstermemişti... Ve yine o, Moskovalı milletvekili Dvorikov'du, başkası değil, sırıtan

aynasız-muhafiza bir tane geçirdiğimde beni kurtaran, yardım eden bana. (Çenesine geçirmiştim. Canım çekmişti.) Ben ancak sakat çıkardım oradan, Dvorikov ise beni kurtardı, hakkımdan gelmelerine izin vermedi; daha basit şekilde söylemek gerekirse, hücreden bir insan çıkardı. Az şey değil bu.

Az şey değil, önemsiz değil, minnettarım da, ama yine de küçük bir taş fırlatacağım kendisine. Entelektüel, iyi yürekli, ama affedersiniz pek bir ahmak. (Ben de ahmağım. Ve bu, durumu hiç mi hiç değiştirmiyor.) Sorun da bu ya, ben *de* ahmağım ve bir ahmağın diğerini kurtarması somut bir şey ifade etmez ve heyhat yeni bir bilgi de sağlamaz. Bu onurlu hücreden kurtarma işi yıllardır (on yıllardır) bir varoluş hayali armağan ediyordu Pavel Andreyeviç'e, herkesi ve her şeyi hücrelerden çıkarabileceğine dair bir hayal – bir varoluş gölgesi, kurtarılanların da, gardiyanlarının da gölge oldukları. Böyle bir gölgesel gerçeklik işte, yaşamın dramatik, ilginç ve güzel olduğu, ama işte otların büyümediği. Bütün elli sekiz yılını (benden büyük) Pavel Andreyeviç Dvorikov, kâh yaklaşan, kâh oraya buraya kaçışan gölgelerin arasında geçirmiş. Mükemmel gölgeler ve büyümeyen otlar arasında. Yenilik, hücrelerden kurtarma ile son buldu onun için, yaşam ise hiç başlamadı. Aptal değildi o aslında, ama aptal yerine kondu sonunda.

Karakolda Dvorikov, uzun uzun ve coşkuyla (ısrarla) açıklıyordu durumumu. Savunuyordu:

"... Yetenekli bir yazar. Canı yakılmış bir yazar. Örselenmiş bir yaşam. Yirmi Brejnev yılı boyunca çiğnedi onu iktidar. Stresten bu! Strestendi bu!.. Pişman. Şimdi çok pişman."

Ne öncesinde, ne de sonrasında pişman olmamıştım oysa. Sorguyu yöneten koca suratlı kumandanın çenesine öylesi bir ilhamla (ve öylesi çevik) vurduğum o anın kendisinden hiç söz etmiyorum bile. (Şimdi de pişman değilim. "Ben"im üzerinde kurduğu iktidarın keyfini sürüyordu. Çenesi gamzeli gülümsemesiyle aşağılıyordu beni. Gülümsüyordu!..)

Keskin gözlerimle hâlâ görüyorum o kıpırdanıp duran kuyruğu – çok uzun değildi ve ağırdı, şeker kuyruğuydu. Sersemlemiş, yaşlı *prijivalo*'lardan* oluşan (*dojivalo*** diye bir sözcük olmaması ne yazık, son günlerini yaşayanlardan oluşan bir *dojivalo* kuyruğu) neredeyse son Moskova kuyruklarından biri. Kavgaya tutuşan koca ihtiyarlar dövüşmekten çok, milletin gözü önünde biraz laflamak, çığrışmak, bir şey olursa da galeyandan faydalanıp kaçışmak istiyorlardı; ama yok öyle yağma, kıskıvrak yakalandılar. Yakaladılar. Götürdüler. Tükenen tükenmiş, fakat zaman solduramamış rengini. Biz (çok iyi anımsıyorum) zavallı ve kılıksız dikiliyorduk orada. İki kişinin gözleri nemlenmişti. İki kişinin sinirden tikleri tutmuştu; benim önümdekiyse durup durup acı bir ulumayla, kaybettiği takma dişini söylüyordu (kuyrukta itişirken mi, yoksa bizi yakaladıklarında mı?) dişlerini, yeryüzündeki en ucuz dişleri kaybettiği o uğursuz ânı, heyhat, anımsayamıyordu.

"... Şeker mi çekmişti canınız? Ah, canlarım benim. Şeker faydalı bir şeydir, pek bir karbonhidratlıdır, ama dövüşmeye ne gerek var onun için?" Azarlıyordu onları (bizi) otuz yaşlarında bir kumandan, masanın başında oturmuş ve (ceza kesmek için) soyadlarını not ederken peşpeşe.

"Hadi, hadi, kıpırdayın. Soyadın ne?"

Ve hemen ilkimiz, sahici bir şekilde ağlar gibi oldu, olabilecek en basit davranış modeli ve şeklini sergileyerek. (Özür sözcükleri mırıldanıyordu, neredeyse hıçkırıklar, ihtiyar bir amcanın büzüşmüş ağzı ile.) Ağlamıyordu, ama aynı zamanda da ağlıyordu o. Ömür geçmiş gitmiş, yaşam bizleri ezmişti ve yirmi-yirmi beş yaşlarındaki bu irikıyım muhafizlar her şeyi görüyor, her şeyi biliyorlardı hakkımızda. Neden böyle kötü besleniyorsunuz, canlarımız bizim – koca bir ömür yaşadınız da bir ev pa-

---

* Çanak yalayıcı, birinin yanında asalakça yaşayan kimse. (ç.n.)

** Yazarın *prijivalo*'ya benzeterek ürettiği bir sözcük, son demlerini yaşayan anlamına gelir. (ç.n.)

rası çıkaramadınız mı?.. Şeker çekti demek canınız! (Parama göre topu topu yarım kiloya ihtiyacım vardı benim oysa.)

Muhafizlardan birisi volta atıyor ve mekanik olarak polis copunu her üç adımında bir kaldırıyordu; gözle görülür bir şekilde iktidarı canlandırıyordu. Kuşkucu bir Freud'cunun hemen dikkat çekeceği gibi bilinçaltı, o an kalkan bir fallusu* temsil ediyordu. (Şöyle sert bir fallus. Bir zamanlar kendisini dünyaya getirmiş, ama bunun haricinde beş para etmez olan babalarıyla hesaplaşıyor.) Sorgu bekleyen bizler, hepimiz, uysallaşmıştık. Freud'un yardımı olmadan da anlayabiliyorduk. Gözlerimiz nemlenmişti. Yalnız işte o zayıf ve saçları yarı ak olan (yarı ihtiyar, evet, evet, ben yani) bütün bu zaman boyunca içindeki öfke nöbetini bastırıyordu. Aklı ermişti, çakmıştı aşağılandıklarını. Ve kendisinin hiç de sinir hastası olmadığını, altı üstü, diğerlerinden farklı olarak, koca bir kabarcık gibi, çıban gibi şişen bir "ben"e sahip olduğunu.

Sinir hastası dediğim, sonradan hücrede ortalığı birbirine kattığımda. Ve entelektüel, ter bezlerine dek hümanizmle dolmuş Dvorikov nasıl da hemen anladı beni, paylaştı acımı (ve nasıl da tarafımı tuttu!). Onu kıskıvrak bağlayıp atmışlardı hücreye, beni değil. Oydu, basık ahşap ağılda, demir kapı ardında hapis tutulan, ben değil. Geceleyin, ikisi kusmuk içinde, biri korkudan altına işemiş üç ayyaşın arasında yerde sürünen oydu. Oydu, ben değil, boş bir şişe ararken sinirleri bozulan (günümüz proletaryasının silahı). Fakat sonra tekrar, Pavel Andreyeviç Dvorikov'un artık anlayıp, paylaşamayacağı bir an geldi benim için. Nereden anlayacak. Kutsal an. Gece, sert döşeme ve kareli hücre hiçbir anlam taşımıyorlardı artık – varoluş anlamlıydı, Dvorikov'un, o gölgeler insanının hissedemeyeceği; elinden gelmez. Benim "ben"im bana denk düşmüştü. Bu ben o sı-

* Antik Helencede erkek cinsel organı. Bazı halklar, phallosu tabiatın üretken ve doğurgan kaynağı olarak ilahlaştırmıştır. (ç.n.)

rada hücrenin ortasında sol kolunun üzerine abanmış, yan yatıyordu. Yatıyor, yavaştan uykuya dalıyordu – sil baştan yaşadığını ve ikinci yaşamının bu sefer sonsuz olduğunu bildiğin o en mutlu his içinde. Uzun ve kısa öykülerim daha dün karışmışlardı sanki geçmişe. Yirmi küsur yıl boyunca metinler yazdım ve yirmi dakikalık sızma sırasında onları bir kez daha aştım, bir çocuğun "agu-bugu"ları aşması gibi. (Onlar üzerlerine düşeni yaptılar. Çizip karalamadım onları. İçimdeler. Ben yalnızca ileri adım attım.)

Ve gayet tabii Dvorikov öykülerimi yayımlatmayı çok istiyordu, "hayır," dedim; o zaman sadece okumak için istediğini söyledi öyküleri – küçük bir kurnazlık. (Anladığım kadarıyla Veroniçka bir şeyler fısıldamıştı kulağına. Adam dâhi, ama tuhaflıkları yüzünden her şey kaybolacak, yok olup gidecek, gibisinden.) Fakat gerçekten de bir metin yoktu elimde, kurnazı aynen böyle yanıtladım – yok. Metin yok artık. Evet, öyküler bir yerlerde kalmış, tozlanıyor olabilirler hâlâ. Belki dergilerde. Belki yayıncıların hacimli dolaplarında (dolapların üzerinde, o da mümkündür). Ama bende yok. Dvorikov şaşırdı. Hiçbir tuhaflığım olmadığını, ona karşı dürüst ve samimi olduğumu, yayımlanmayı gerçekten istemediğimi açıkça söylediğimde daha da şaşırdı. Artık gerekmiyor. Artık geç. Artık edebiyat eki olmak istemiyordum.

"... Nasıl?.." derken neredeyse soluğu kesilecekti. Bu sözlerim, onun *underground* ile ilgili bütün düşüncelerini altüst ediyordu. O, *underground*'un komünistlerden zarar görmüş, ama şimdi bisküvileriyle bir bardak sütlerini almak isteyenler olduğunu sanıyordu.

"İstemiyorum," diye tekrarladım açıklamaya girişmeden, çünkü başka sözler aklını daha fazla karıştırabilirdi.

Fakat Pavel Andreyeviç Dvorikov da sanki birden aklına gelmiş gibi, ayaküzeri birtakım akıllı kitaplar okuyuverdi (sanırım

işyerinde, sanırım bir ansiklopedi, kabul gününde kutsal saatlerini harcayarak). Okudu, sayfaları karıştırdı ve tekrar beni aradı, şunu söylemek için: *Underground*, sosyal değilse bile biyolojik *underground* (ben onu varoluşsal olarak tanımlamayı daha çok seviyorum, dedi bu eski sözcükle havasını atarak) hayata geçirilebilir. *Underground* (varoluşsal bile olsa) er ya da geç yüzeye çıkar. İnsanlara... Sizin göreviniz... Yapmanız gereken... Ve tekrar, adaletsizlik yüzünden yaralanmışlığıma, beni herkesten daha iyi anladığına getirdi lafı. Dünyaya sırtımı dönmüşüm. Değerim bilinmemiş. Vesaire, vesaire. Dinlemekten yoruldum ve telefonu yüzüne kapattım.

Daire işi ise yine olmadı: Komik değil mi ama? Tam Dvorikov benim için yeni bir apartmanda tek odalı, tazecik bir yuva bulmuştu ki, konut komisyonu oylamayla onu da bana değil, bir başka çilekeşe verdi. (Karşılığında rüşvet almış olma ihtimalleri de gözden kaçırılmamalı.) Dahası, komisyon her şeyi öyle bir ayarladı ki, karar Dvorikov'dan çıkmış gibi gösterildi. Sonuncu, şaşkınlıktan donup kalıyordu anca. "Neden yalan söylüyorlar?.." diye isyan ediyordu. Kendisine çaktırmadan ceplerine para indirdikleri gibi fani bir düşünceyi aklından geçiremiyordu galiba. Ceplerini dolduruyor ve topu topu yalan söylemiş numarası yapıyorlardı.

"Neden bu kadar kolay kanıyorsunuz, Pavel Andreyeviç?" diye sordum ona (retorik bir soruydu).

Sitem etmiyordum. Şefkat gösterdim. Acısını paylaştım biraz. Buna karşılık Dvorikov, işe eserlerimi yayımlatarak başlamamız gerektiğinden dem vurdu tekrar. İnsanların canlı bir söze, canlı bir düşünceye ihtiyaçları var, öldükten sonra rövanşı ne yapacaksınız? (Aynen böyle dedi. Hiç fena değil.) Öleceksiniz ve tozlanmış öyküleriniz milyon tirajlarla yayımlanacak! Siz olmayacaksınız ama yazdıklarınız metro ve otobüslerde okunacak! Eleştirmenler hakkınızda konuşmaya doyamayacaklar! Gazeteler fotoğraflarınızla renklenecek!.. Öyle bir ballandırıyordu ki, hemen yarın ölmek istiyordum.

Bu cafcaflı saçmalık pek kızdırmıyordu da beni artık. Ve bizim (yine *biz*), konut meselesindeki adaletsizliği er geç bitireceğimize (yani bana tek odalı bir daire ayarlayacağımıza) söz verdiğinde güldüm:

"Neden kötülüğe hepten son vermiyorsunuz?"

"Nasıl yani?"

"Sözgelimi Bolşeviklerin niyetlendikleri gibi. Tek seferde ve sonsuza değin."

Bu sefer ciddi ciddi kırıldı. Ahizeye soludu hatta gürültüyle.

Ama pes etmedi. Yeni bir adamı olduğunu söyledi – işbilir ateşli bir yardımcı, benimle ve gelecekteki dairemle ilgilenecek kişi oydu işte. Tabii bu yardımcıya düzenli olarak telefon açmam gerekecek, çekinmemeliyim. (Bir daire kazanmak istiyorsan yapman gereken tek şey buymuş meğer, numarayı çevir ve ara – nasıl ama? Ve bu Bay Dvorikov'un yaşı elli sekiz!) Bay Dvorikov beni günün birinde götürdü bile oraya – karşı odaya. Yüz yüze, anlarsınız ya. Tanışma. Yardımcıyı, deri koltuğunda kuruyup kalmış o zarif böceği görür görmez de anladım, neşelendim ben – ve hemen rahatladım (artık beklemek gerekmeyecek!). Her şeyi gördüm. Eski tulumda yeni şarap mucizesi. O kaknem böceğin koltuğundan kalkarken ayaklarını ileri atışını gördüm. Odasında, o kunt masaya dayanarak duruşunu gördüm.

Bir saniye içinde gözüm açılarak, Bay Dvorikov'u tam olarak nasıl ve ne hızla tuzağa düşüreceğini de gördüm açık ve seçik. Adam yeni ve taze, hem nasıl da güvenli bir mesafede duruyor. Hem nasıl da kendi kendisiyle meşgul öyle. Bir de benim daireyle mi uğraşacaktı! (Aramadım. Bir kez bile.)

Nimetlerin bölüşülmesi, hele ki tekrardan bölüşülmesi kadar, insana çok sayıda şahsi ve artık bağışlamak bilmez düşman kazandıran bir şey daha yoktur ve bizim pek sevimli Dvorikov'umuz (yardımcısı değil tabii!) kısa sürede edindi bu düşmanlardan. Daireler peyda oldu ve elbette yeniden bölüşüldü, dağıtıldı, ayrıldı, kapışıldı; komik bir kırıntı kaldı geriye, çatı alt-

ları ve ilk katlar. Gel gör ki kırıntıyı bile birine vermektense (sözgelimi bana) satmak daha kârlıdır. Çarpmak zor – bölmek sıkıcı. Dvorikov'un akıbetini görmek kolaydı artık. Namuslu şapşallığı hantallığa, hantallığı ise beceriksizliğe dönüşecek (ayarlama ve vermeme beceriksizliğine). Onu görevden almakla kalmayacaklar – kovacaklar! Ve hiç beklemediği ölçüde de öfkelenip acı çekecek. Neredeyse tekmeyi basacaklar.

Böyle uçup gider şöhret. Daha hiçbir şey başaramadan, dışarının, en çok da kendi kıvrak adamcıkla[illegible]ın karalamalarına maruz kalacak, on yaşını doldurmamış bir çocuk gibi savunacak kendisini. Adını çıkaracaklar. Bir de rüşvetçilikle suçlana[illegible]ık; bunun da ardından Bay Dvorikov gücenecek, milletvekilliğini kaybedecek ve insanoğlu için gereksiz biri olarak hiçliğe gömülecek. Finiş. Son derece namuslu bir emeklinin sosyal deliğine sinecek. Ve ömrünün sonuna değin bir daha çıkmayacak oradan. Akşamları Pavel Andreyeviç Dvorikov, "Vremya" programını izleyecek, kansına, demokrasi için neyin doğru, neyin yanlış olduğunu anlatmaya çalışarak hararetle. Karısıyla birlikte iki emekli maaşlarıyla yaşayacaklar, iki yakalarını bir araya zor getirecekler. (Umarım kendisine adam gibi bir emekli maaşı ayarlamayı akıl eder en azından. Ahmak.)

Veronika (Dvorikov adına gücenmiş, telefonu suratına kapamıştım) aradı sonra ve kısaca sağlığımı, yaşantımı (boş sözler) sorduktan sonra, hemen atağa geçti. Sordu: Her şeyi etraflıca düşünmüş müydüm? Zaman, yaşama ve yüzeye çıkma zamanıydı, biliyor muydum, duymuş muydum bunu?..

Bir insanın (benim gibi bir insanın) daha ne zamana kadar bu *ug* bokunun içinde donup taşlaşması gerekiyordu?.. Bense onun sesini dinliyordum. Öfkesini onun. Obertonları* yakalamak, karşılaşmada bir yüzün çizgilerine dikkatle bakmak gibi:

* Müzikte yüksek perdeden, ana sese eşlik eden ek sesler. (ç.n.)

Heyecanlandırıyor! (Geçmiş sevgi illa ki ekşimiş çorbaya benzemek zorunda değil.) Tonlaması, sesi heyecanlandırıyordu. Ve taşlaşan *ug* boku hiç de üzmedi beni: İyi kötü imgedir sonuçta, taşlaşma, şair o... Sesini dinliyordum. Ne söylediği önemsizdi benim için – onun içinse önemli.

Fakat yaşamı ne daha iyi, ne daha ahlaklı kılamama beceriksizliği nasıl da benzer, nasıl da aynı şekilde acı veriyordu Veronika'ya. (Dvorikov'a verdiği gibi.) Azar azar, ama kemiriyordu. (Eriyen diş ağrısı gibi.) Ahizeyi fırlattı. Ziyaretçiler akın etmiş: Çok fazlalar! Hepsi para, para dileniyorlar... Yüce kültür için ayrılan parayı, oysa o alt tarafi küçücük bir Veroniçka, yani hiç kimse, kurdeleli bir gnom* yani, o yoruldu. Fakat hayattayken kim ve ne zaman hak ettiklerini alabilmiş ki? ("Kime layığını verdiler?" – benim ona repliğim. İşte bu noktada da telefonu kapadı ya zaten.) Bu arada, *stop*, *stop*... bütün o kâh yorgun, kâh sert sözcüklerinin arasında akılcı bir düşünce de seçiliyordu. Telefonda hep yorgun bir sesle, özensizce, alelacele ve kazara fırlatırlar bu düşünceyi onlar – beni, bu iyi herifi de bir alt komiteye yerleştirme düşüncesini. Hayır, ceplerimi doldurmam için değil, bir davaya hizmet etmem için. Git biraz hizmet et, canım...**

Yani onun önerisi ve benim "hayır"ım vardı ortada – neleri ve nasıl konuşuyorduk böyle. Bedavaya vermezler.

Dvorikov başaramadı, ama ona da yazık, bağışla onu. Ve unut... Bense kopuk sözcükleri arasından, yaşamımdaki ilk gölgesel, Dvorikovsu tek odalı daireyi görüyordum tam da. Bana

---

* Antik Cermen mitolojisinde fantastik varlık, yeraltı hazinelerini koruyan cüce. Ayrıca çok kısa boylu kişiler için kullanılır. (ç.n.)

** "*Git biraz hizmet et, canım.*" 19. yüzyıldan şair ve komedi yazarı A.S. Griboyedov'un (1795-1829) ***Akıldan Bela*** adlı komedisinde Famusov'un Çatski'ye yönelttiği repliklerden biri. Çatski bu öneriye, "Hizmet etmeye gönüllüyüm, ama hizmetçilik etmek midemi bulandırır," şeklinde karşılık vermişti. Her iki replik de günlük yaşamda kullanılır. (ç.n.)

içtenlikle teklif edilmiş ve neredeyse elde ettiğim daire – boştu. Yerleri temiz. Pencere. Ve yerde bir açılır kapanır karyola, her barakanın kalite göstergesi olan şey.

Onları satmak-vermek olanaksızdı daha. Satın alıp kendinin sayamazdın. Ama sezgisel olarak, bir apartman sakininin keskin burnuyla (sürüklediği yorgun tabanlarıyla), metre krlerin ayaklar altında birdenbire şiştiklerini, ağırlık kazandıklarını hissetmek mümkündü: Metre krler *ağırlaşmıştı*.

Üçüncü kattan ve yedinciden iki ailesiz ayyaş riske girdiler ve -dünyaya bir daha mı geleceğiz deyip- her biri küçük odacıklarını satıverdiler. Öylesine, para karşılığında, elden ele, kanun öncesi yöntemle yani. Daha da doğrusu, bu kanun öncesi durumda, iki ayık riske girip daireleri satın aldılar. Ve metre krleri derhal kendi dairelerine eklediler. Buna *genişlemek* deniyordu. Ayyaşlar ise, anlaşılacağı üzere, apartmandan yok oldular. Sokağa. Paraları çabuk çekti suyunu; canla başla çöp kovası karıştırıyorlardı artık gündüzleri, akşamları ise metronun önünde titreyen ellerle (ve dayak yemiş suratlarla, *karşısına çıkana elini değil, dövülmüş suratını uzatıyordu*) dileniyorlardı.

Akrabalarının yanına ya da iş gezisine gitmeye hazırlanan birilerinin haberini aldığımda (ya da en azından iki haftalığına tatile, Lyalinler? Konbeyevler?) üzerimdeki gömleği biraz daha temiziyle değiştirip, saçımı tarıyor ve derhal, çabuk çabuk yanlarına gidiyorum.

Soruyorum, nüktedanım: "Baylar. Muhteşem metre krleriniz var! Bir bekçiye ne dersiniz?" Onlar (beni gayet iyi tanımalarına rağmen) tereddüt ediyor, isteksizce, tembel tembel yanıtlıyorlar. Sözcükleri lastik gibi uzuyor -evet, evet, galiba- hayır, hayır, gitmiyorlar, vazgeçtiler. Gidiyorlar ama, bir akrabaları var, göz kulak olur o. Genellikle bir yalandır bu, bahane, ama gücenmem – kimde ne var nereden bileceksin. Beni zaten gereğinden çok seviyorlar.

MALEVİÇ'İN KARESİ*

Kaç yılımız (yıllarımız) kuyruklarda geçti, ama alışamadık işte; birbirimizin ensesine soluyarak, sessizce yerimizde sayarak dikilmekten sıkılıyoruz, beceremiyoruz, gücümüzü aşıyor. Ve dün olduğu gibi bugün de, sıkıcı dikilme dakikalarında hayattaki en önemli şeyin gerçekleştiği -ruhun yaşadığı- düşüncesi bizi anlatmıyor.

Elbette biliyoruz (duyduk) ki, ***ruh, istediği her yerde soluk alır.*** (İncil.) Yahut daha fazlası: İnsanın içindeki ruhsal yaşantı heryerde ve her koşulda sürer – ya da hiçbir yerde. (Doğu motifleri.) Isıtır bizi bu düşünce. Tartışabilir ve hatta kabul edebiliriz onu, ama onunla yaşayamayız. Heyhat. Heyhat, perspektife ihtiyaç duyarız biz; bir yem, bir ödül, bir amaç, tünelin ucunda bir ışık ve olabildiğince çabuk. Yaşamımız bununla açıklanır, başka bir şeyle değil. Bizim Doğulu olmayan özümüzdür bu: Geleceği versinler bize!.. Bu yüzden de Maleviç'in ***siyah karesi*** – dâhiyanedir; bir "***stop***"tur o; tam da biz ve bizim aceleci ruhlarımız içindir, bir darbe ve muazzam bir frenlemedir.

Tablonun çekiciliğini birçok kez düşündüm. Çerçeve içindeki siyah leke – ayık göze sessizce (usulcacık) aralanan kadife, yıldızsız bir gece değildir hiç de. Kadife yoktur orada. Karanlık yoktur. Buna karşılık, ince görülmez örümcek ağları-ipler vardır. Parlak damarlar. (***Işığın örümcek ağı*** derdim ben, siyah üzerindeki ipler azıcık olsun gerçeksi ışısalardı.) Ve sahne arkasında bir yerde ay vardır şüphesiz. Bütün etkiyi yaratan da ayın yokluğudur zaten. Kare siyah tablodan bize doğru böyle kabarık fışkıran gecenin gücü de, tutkusu da bundadır.

20'li yıllarda bir gün Maleviç uzun bir kuyruğa girmiş, içinde bütünüyle eriyip gittiğini hissedene kadar da dikilmiş. Du-

---

* Kazimir Severinoviç Maleviç (1879-1935), süprematizmin kurucusu olan, *Siyah Kare* resmiyle tanınan avangard ressam. (ç.n.)

raklamış şimdiki zamana feda edilen gelecek – kuyruk buydu işte, kuyruğun düşüncesi, tek bir boyanın (siyah olabilir) nirvanası buydu. Maleviç, bilindiği üzere, ilk Rusya kuyruğunda dikiliyordu (bitki yağı kuyruğu), bense sonunculardan birisinde (şeker kuyruğu). Her iki kuyruk da uzun değildi, on-on beş dakikalık, yoksa insanın aklını kaçırması işten değil. Bununla beraber, yüce boyun eğişin tarihsel bağı. Küçücük adımlar atarak, ne yapabilirsin ki, duruyor, yerinde sayıyorsun, insanların içinde eriyerek, hiçbir şeyinle sivrilmeden, herkesçe gizlenmiş. Ve salyangoz gibi, pek azıcık bir hareket ediyor, kıpırdanıyorsun, ölmemişsin. "Ben"im dinleniyordu. Fakat işte kuyrukta yavaştan vücut bulan kavga birdenbire, tam iki adım ötemde patlak veriverdi. Kepli bir adam, dikilişimize yapıştı, kuyruğumuza dışarıdan kaynak yaptı anlayacağınız. Elbette ki onu defetmeye koyuldular anında. "... Bu vatandaşın arkasında duruyordum ben! Burada! Burada! Söylesin size işte!" Kepli adam parmağıyla beni işaret ediyordu. Bense, tamamen içime dönmüş, susuyordum.

Suskunluğum yüzünden, birdenbire tarafsız-dürüst bir tanık sayıp başvurdular ya bana: "Bırak da *o* söylesin, *o* doğrulasın! Yoktun sen bu kuyrukta! Yoktun!.." "*O* istediğini söyleyebilir, çünkü *o* senden korkuyor, anladın mı? Ama ben korkmuyorum! Şimdi ben seni!.." Ve kırmızı cılız yumruk doğruca diğer adamın suratına uzandı. Fakat kudurmuş ihtiyarın kendi suratı da kırmızı, terli, ilk feryadı ise sinyal gibiydi! Tartışma derhal itişip kakışmaya, kansız, çığırtkan bir kavgaya dönüştü. Ve sanki beklermiş (sıkılırmış) gibi polis firlayıverdi köşeden ve tek seferde ben dahil yedi kişiyi "süpürdü". Kumandan, iki boylu boslu polis, bir de muhafizlar. Muhafizlar da bu noktada peyda oldular işte, onları desteklemek için firladılar.

Beni götürmemeleri olanaksızdı galiba, zira "süpürme" esnasında, dövüşmekten çok birbirlerini itip kakan, tekmeleyen kuyruk insanları, hâlâ parmaklarıyla beni göstermekteydiler:

"Benim bir suçum yok. İşte *o*, *o* söylesin işte!.." Bu kadarı da gülünçtü. Onun (susmaya ant içmiş benim yani) artık bütün gerçeği anlatacağından şüpheleri yoktu. Bizi ite kaka soktukları "voronok"un* içinde de ahmakça çığlıkları kesilmedi.

"İşte *o* doğrulayacak, göreceksiniz!.."

"Voronok"tan indiğimizde polislerin artık bizimle ilgilenmedikleri anlaşıldı; tüydü aynasızlar. Bizi götürenler, genç yaşlarında iktidarın kendisini değilse bile, en azından lezzetini, tadını hissetmek isteyenlerdi. Genç ve gönüllüler – muhafizlar. Metin yüzlü delikanlılar. İçlerinden birisi neşeyle sesleniyordu, "Haydi, dökün tüler, haydi!" diye (kırmızı pazıbentli ve ceketi büyük rütbeli olan, muhtemelen kumandan). Küstahlık etmek çocuk oyuncağıydı onun için. Bana dönecek olursak, ben halen suskundum ve hiçbir şeyimle sivrilmiyordum, kuyruk ise, yedi kişilik, beni korumayı sürdürüyordu.

Kumandandı bizi *çıkışa yönlendiren* de, yani sorgulayan. Yaşı otuz, pek genç sayılmaz, adaleli, koca suratlı ve şirin, kaba yüzünde hoş bir güç var. Çenesinde gamze. İşlemin kendisi basitti – kumandan sıradaki tutukluya masanın başına oturmasını buyuruyor, evraklarını (eğer varsa) elinde tuttuğu adamın gözlerine bakıyordu sessizce. Adamın kendisi başlıyordu sızlanmaya, şikâyet etmeye, bekleyeni olduğunu, evdekilerin endişeleneceklerini söylüyordu. O zaman kumandan, cezayı belirleyip salıveriyordu onu.

Hay anasını... Kavga bile çıkmamıştı ki – adamların biri diğerini itmiş, burnuna çarpmıştı, saçmalık işte, entipüften bir şey, fakat kumandan (aynasız bile değil) bu entipüften dakikada iktidar sahibiydi: Seni itip kakma, bakmışsın bir-iki saatliğine hücreye tıkma fırsatının sahibi. İktidarın tadı, parmaklık da onca yakınken ayartabilir ama insanı. Artık her şey beklenebilirdi. Özensizce bir "her şey" değil, aksine, çok ihtimalli bir Mosko-

* Polis arabasına verilen bir ad. Kuzgun anlamına gelmektedir. (ç.n.)

va "her şey"i – tahmini olanaksız ve çerçöp gibi, sokak yaşantısı gibi alacalı bulacalı.

Benden önceki üçüncü kişiyi sorguluyorlardı – hâlâ sivrilmiş değildim.

Beni bir ihtimal bekleyen aşağılanmadan ötürü içim hafifçe soğuyordu yalnızca, midem. (Ne olacağı bilinmez. Aşağılamayabilirlerdi de sonuçta.)

"... Kimsiniz? Evraklarınız?.. Kavgaya neden karıştınız?"

"Kavga etmedim ben."

"Sen etmedin, o etmedi. Mağdurun suratı kan içinde ama!"

"Ben vurmadım. İttiler onu."

"Kim itti?"

İrikıyım, koca surat muhafiz peş peşe sorguluyordu herkesi, bana sıra gelmemişti daha.

Veronika'nın nasıl korktuğunu, nasıl çılgınca korktuğunu anımsadım karakola düşmekten (oysaki kendisini sarhoş eden seyahatçi ciciler, aynasızlardan daha korkunç, daha iğrençtiler). Var gücümle onu düşünüyordum. Aşk kaybı ile artan hassasiyeti birbirine bağlamak. Hep bilinen bir şeydi. Ben de biliyordum. Kendimi rahatlatmaya çalışıyordum, bana ne Veroniçka'dan, gibisinden, onsuz da gayet güzel idare edebilirim işte. Artıları bile var bu durumun. En azından tansiyonum fırlamıyor. Bir kulağımdan diğerine o çınlama kesildi ensemde. Bitkinlik yok. Sağ gözüm ağrımıyor. Nice-nice avantajları var. Veronika, artık yalnızca anı. Başkaları da olmamış mıydı.

Kendimi oyalıyordum (kalbim de çarpıyordu tabii), adım adım yaklaşıyordum sorguya, o irikıyım çocuğun oturduğu masaya.

"... Tabii siz de kimseyi dövmediniz, kimseye vurmadınız değil mi?" diyerek gülümsüyor. (Önümde yalnız bir kişi kalmıştı.) Bu alaylı gülümsemeyi kaldıramam ben. Canıma tak ederse, pas geçerim, susarım, diye düşündüm – yalnızca teslim olurum: Yarısı ağaran başımı masaya çeviririm (ya da dizlerime göme-

rim). Şakaklarımı ellerimle kıstırırım ve suskunca eğerim başımı. Hem ne yapsın ki böyle zayıf, gözlerinden açlık okunan, babası yaşındaki beni? Şöyle bir dalgaya alır, az biraz aşağılarlar – hepsi o, bırakayım da kendini avutsun.

Telkin etmeye çalışır gibiydim onu (telepati kuruyordum), sıram geldiğinde beni rahat bırakması için.

"... Ne diye böyle titriyorsun, kardeş? Ödün mü patladı bakalım? Kuyrukta hepiniz pek yiğitsinizdir ama!" diyerek dalga geçiyordu koca surat. Sorgulanan ihtiyar (önümde hâlâ bir kişi vardı) köpekçe başını sallıyor, hayatla uyumlu, onaylıyordu: Evet, öyleyizdir biz. Evet, ödleğizdir...

"Bizden ne beklenir ki. Kuyruk kuyruktur işte," diye başarıyla noktaladı birden ihtiyar.

Fakat masa başında oturan kumandan da (dirseklerini masaya koymuş rahat rahat oturuyordu) başarılı ve alaycı bir gülümsemeyle şöyle dedi:

"Ne bekleniri var mı, yara cezası tabii ki!"

Sorgulanan ihtiyar kavak yaprağı olup titredi. Fiyat yükselmişti. (Para artık dehşete düşürüyordu insanları – gerçekte olduğundan daha büyük bir dehşete.)

"Ne diyorsunuz siz! Ne diyorsunuz, hay ananızı!.."

"Al sana anan! Sırada dikildiğine göre paran da var demektir."

Kumandan, kimin başına neyi kakacağını iyi biliyordu. Benim de evsizliğimi kakacak başıma: Ebedi yurtluluğumu değil, yurttan hiç bahsetmeyişimi. (Bir defa iliştiğin yerde toz kaldırmak niye?) "*Bomj*'luk mu ediyorsun?" diye soracak. Ve ben tehditkârca sokulan bu dolaysız soruya ne yanıt vereceğimi bilemeyeceğim: Nerede geceliyorsun peki, ihtiyar köpek?.. İşte bununla da ezip geçecek beni. Bir şeyler sezecek. Bir şeyleri eksik anlattığımı sezecek. Bir yerlerde kendime ait ve sıcak bir inim, kendime ait ve sıcağın içinde de bir gelirim bulunduğunu (paylaş işte o zaman!). Çehov, içindeki köleyi damla damla sıkıp çıkardığını iyi söylemiş. Fakat eski damlaların yerinde oluşan boş-

luğu neyle doldurduğunu es geçmiş. Sözcüklerle mi? Hür edebiyatla mı yani?.. Akla o geliyor. (Yazanların yanılgısı budur işte. Bir de gurur duyarlar bununla. Mit yaratıcılar.) Oysa gerçekte, post-köle boşluğumuz bizim, heyhat, rasgele dolmaktadır. Böyle bir değiştokuştur bu: Sen içindekini sıkarsın, (kölelik sonrası) vakumlu boşluklarına ise dışarıdan türlü türlü şeyler abanır, akın eder, efendisi olmadığın kesimden. İçindeki yabancıyı hemen keşfedemezsin de.

Masa başında da sadeydi oysa – uysallığımı sınamaktı tek amacı: Yakında tam bir aynasız olmayı isteyen muhafızın yasal ve neredeyse tabii arzusu.

Sorgulanan, bir nedenden ötürü, ağlaşıp sandalyesinde huysuzlanmakta gecikirse, kumandan suratını asıyordu: "Ee?.. Tıp mı oynayacağız?" Ve beriki kendisinden bekleneni bir saniyede kavrayarak, çabucak şikâyet etmeye koyuluyordu, rasgele. Önce genel olarak hayattan; hayat boktan gibisinden, bir türlü yoluna girmiyor, kuyrukta biraz sinirlendim işte, yiyecek yok, karım bekliyor, bırak, bırak eve gideyim, arkadaş, bırak lütfen!..

Sessizlik.

"Şu işe bakın: Adamcağız evine gitmek istiyor." Ve kumandan, sessizlik süresince azıcık tereddüt edip, biraz da sövüp saydıktan sonra salıveriyordu onu. Zaten tüm istediği de adamın sivrilik etmeyip, bir dakikalığına kendisini küçük bir solucan olarak hissedivermesiydi. Bir dakikalığına. Hepsi o. Anlaşılır ve öylesine sade bir arzu. ***Poddavki**** oynayalım mı?

"Sıradaki!.."

İzaha gerek duymaksızın biliyorlardı, sızlanıp, kumandandan ev izni istemeleri gerektiğini; böyle bir temsildir bu, oynuyoruz, hiç şakasız. Yoksa ihtiyarlardan birisi geceyi parmaklıklar arkasında geçirmek mi isterdi? (Metro önünden toplanmış ayyaşlarla birlikte?) Bizi yüzer, üç yüzer rublelik cezalara çarptırdılar, o

---

* Bir dama türü. Taşlarını karşı tarafa en hızlı yediren kazanır. (ç.n.)

zamanlar için çok değildi bu. Birinin, arkaları çıplak kadın resimli kartlarına el koydular, yelpaze gibi sıralayıp seyrettiler. Kumandan hiç renk vermedi.

Sıra bana gelmişti artık. Karşısına oturdum. Sondan bir öncekiydim ben. Aceleleri yoktu benimle.

"Ne iş yapıyorsun?"

"Çalışmıyorum," dedim. Gergin sinirlerim (önsezi) dürüst olmama izin vermedi. "Bekçiyim," demeye cesaret edemedim – gülüşmeler duymak istemiyordum ve tehlike habercisi bir kıkırdama, şu zamane bekçileri yok mu, gibisinden.

Pasaportumu evirip çeviriyordu. Karım ve yetişkin kızımın adreslerine kayıtlıyım, yani evinde çoktan beridir yaşamadığım ilk karımın. (Ailesini terk etmiş. Yuvarlanıp gitmiş. Kolobok.*) Ama ikametimde bir sorun yoktu, Moskova.

"Nasıl oldu da böyle *uzağa* düştün acaba? (Yabancı bir semte!)"

Herkese "sen" diyordu, dokunmuyordu bana bu.

"Tesadüfen."

Beklenmedik kısalıkta bir yanıt vermiş, mazeret göstermemiştim. Aynen anladı.

Susuyordu. Şöyle bir göz attı bana (gözlerime değil, o şerefe nail olamazdım – üstünkörü), yeterince bekledim seni, gibisinden. (Zavallılaşmanı bekliyorum. *Poddavki* oynuyor muyuz, oynamıyor muyuz?) Fakat istemediğim bir şeyi yaptırmak zordur bana. Bekliyordu. Fazla enerjiden geviş getiren genç muhafiz (yanındaki), hareket halindeki elmacıkkemiklerini durdurmuş, bir süre kıpırtısız kalmıştı.

Kumandan susuyordu, sonra hoşlanmadığım şu tebessüm belirdi; neredeyse sırıtma. Özgürlük dilenmiyor, susuyorsun ha, gibisinden – ben de susuyorum öyleyse. Harika. Böylece otura-

---

* Küçük yuvarlak ekmek. Bir Rus halk masalının aynı adlı kahramanı. İhtiyar adam ve karısı tarafından ekmek olarak yapılan *Kolobok* ansızın canlanır ve evden kaçar. (ç.n.)

cak mıyız şimdi, ha? (Belki de abartıyorum. Huyumdur. Ama sessizlik sahiden de uzuyordu.)

İtiraflarımı, gülümseyerek ya da gülümsemeden, dilediği kadar bekleyebilirdi, hakkı vardı buna. Fakat işte yüzündeki gülümseme silindi. (Genç muhafiz, yanındaki, yine geviş getiriyordu.) Bense... hayır, hayır, ben gözlerimi saklamıyordum. Belirgin bir şekilde kumandanın arkasındaki bir yere, karanlık iki pencere arasına, orada asılı kaputlara bakıyordum; kaputlara bakıyor, ama dudaklarını görüyordum, gizlediği (belki de bana öyle geliyordu) bir nebze alaycı tebessümün kıvrımıyla soluyan dudaklarını onun – dudaklarını ve gülümsediğinde çenesini ikiye ayıran gamzesini. Önüne gelenle durduk yere dalga geçenlerden değildi kumandan (bunu düşündüm hatta, *öylelerinden değil* diye); fakat böyle bir kendini eğlendirme fırsatının var olduğunu ve cezasız kalacağını pekâlâ bilenlerdendi. Bildiğimi de biliyordu, yapacak bir şeyim olmadığını, bütünüyle eline düştüğümü de. Anlık iktidar sarhoşluğu... Sınıyordu sanki beni, işte şimdi göreceğiz, gibisinden.

Ben -daha sonra- bir mazeret buldum ona. (Her zaman kendimi suçlamayı bilmişimdir.) Tam olarak şöyle: O, geleceğin aynasızı, sinmiş, şu ya da bu şekilde iktidardan uzaklaşıp serin bir gölgeye çekilmiş herhangi birini arıyor zaten, sezgisel olarak. O, kumandan, böylelerini (benim gibilerini) bizzat kışkırtıyor itaatsizliğe. Bu gündelik kışkırtma (deney), hiç de küstahlık değil, mesleği onun. Evet belki de bir deney; sinik adam da kışkırtan gerçekliğe uygun davranacağına, kendisini bizzat korumak istediğinden, daha da kolay sonuçlanan bir deney. Mütekabiliyet yanıltıcı. Tehlikeli bir eğlence. Ama işte kumandana da bunun için para veriyorlar. Profilaksi de böyle sağlanıyor. Kumandanın, bir insan olarak özü de bunda saklı – fonksiyonu onun. (Fakat heyhat, ayıp damgası da bunda: Böyle boylu boslu, sevimli, gençliğinin baharında ve akıllı birinin bir fonksiyondan ibaret olmasında.)

İki-üç dakikalık tıp oyunu sırasında düşündüklerimi anımsıyorum: Şu dekoratif gülümsemesi ile hiç de haklı değil bu adam, diye düşünmüştüm, gerek yok öyle gülümsemesine. Karşısındaki insanın kendi kendisini aşağılatması, şahsen kumandan için hiç de gerekli değil. (Aslında ne kadar da *gerekli* olduğunu anlamıyordum, fonksiyonun böyle olduğunu.) "Nesine gerek ki, ne için!" diye fikir yürütmeyi sürdürüyordum. Bizi getirişleri harikuladeydi oysa, neredeyse kolumuza girip getirmişler, ne kulağımıza vurmuş, ne bağırıp çağırmışlardı, serserilik etmemiş, gayet de edepli bir şekilde cezalandırmışlardı – bir dahaki sefere kuyrukta itişmeyesiniz, cicim, dövüşmeyesiniz ha! Her şey gayet adildi, ama işte şimdi bu sıkıştırma ve gülümsemelere hiç gerek yok doğrusu – düşündüğüm buydu. Sakin sakin de düşünüyordum üstelik. Artı ve eksileri tartar gibiydim. Fakat bir yandan da çenesinde tekrar beliren (gülümsemenin peşi sıra) hafif titreyişli gamzeden alamıyordum bakışlarımı. Sanrı gibi bir şey. Tam karşımda. Gamze, yansıyan lambanın ışığıyla parlıyordu. Bu gamzeye vurduğum saniyeyi yakalayamadım bile. Yumruğumu güçlü bir şekilde ileri savurup vuruverdim ansızın -çeneye- dar masanın üzerinden aşarak.

Kafası sallandı. Saniyelik bir şaşkınlığın ardından muhafizlar sağdan ve soldan üzerime atıldılar, kollarımı büktüler. Ben kendim de bir nebze şaşkınlık içinde oturmaktaydım – darbenin ardından.

Fakat acıyla birlikte (parmaklarımı kırıyorlardı) istesen de istemesen de karşı koyma hırsı uyanıyor içinde; kendimi savunuyordum – tekme atıyor, tükürüyor, bağırıyordum onlara: Kancıklar, kancıklar! (Böyle bir gülümseme karşılığında ihtiyar bir *ug*'linin bir tane geçirmeye hakkı vardır en nihayetinde!) Vuruyor, deviriyor, büküyorlardı, ama bir şekilde hep boşa, ta ki (alet şeklindeki) polis coplu enerjik çocuk sıçrayıp copunu sırtımda gezdirene kadar; o zaman gözlerim tutuşup karardı. Yine de bi-

lincimi açık tuttum. Beni bölmenin arkasına, hücreye itelediler (yarı hücre; içinde ayakta durmak olanaksızdı) – üç dermansız adamın serilmiş yattıkları alçak, karanlık bir niş. Gözlerim alışır alışmaz saydım onları. Sarhoşlar. Ya da çok dövülmüşler.

Orada yerde oturuyor (karanlıkta kör) ve kudurmuş gibi yeri dövüyordum yumruğumla: "Kanıklaar!.." diye haykırıyordum. Onlar tartışıyorlardı. Elbette bana iyi bir ders vermek istiyorlardı. Ama kumandan, çenesine darbe yemiş olmasına rağmen, kendisine hâkimdi:

"Saken olun. Saken," diyordu onlara (ısırdığı diliyle). "Saken olun deyorum size. Bırakın onu *şimdilik*."

Onların (onun) önünde birkaç seçenek vardı. Beni kavga çıkarıcı olarak gösterebilirlerdi. Artı, polise karşı gelmeye ilişkin ceza kanunu maddesiyle suçumu perçinler (şu durumda gerçek aynasız sayılırlar); mahkemeye postalarlardı. Ne var ki, adaletin uzun aylar sonrasına erteleyeceği ceza olgusu bu çocuklara anlaşılmaz, soyut bir resim gibi geliyordu. Sündürme. (Mahkeme, ruhun susuzluğunu dindirmez.) Bana verecekleri hapis cezası uyduruktur, kime gerek, o da dindirmez, ama örneğin karaciğerimi, böbreklerimi zedelemek, doğruca kalbimi yumruklamak -iki kişi tutar, üçüncü çalışır- daha iyidir, *eh işte*, doyurmasa da olgunlaşan iktidar sahibi ruhun dengesini geri kazandırır onlara. Kendileri hesaplaşacaklar. *Bırakın onu şimdilik.*

Tanıklar huzurunda olmaz tabii – sondan bir öncekiydim ben; nasıl da ufak bir şey, bir virgül kurtarır insanı kimileyin (ufak bir şey değil aslında, kuyruk). Benim arkamda kıvranarak, o yaygaracı şeker itişmesinde yakaladıkları yaşlıca bir adamcağız daha dikiliyordu.

Büyük olasılıkla, muhafızlardan birinin tanıklığını da (fazla mı genç, yoksa yeni mi içlerinde?) pek onaylamıyordu kumandan. Birisi engel oluyordu ona *şimdilik*. Nedenini bilmiyorum. Fakat onların (onun) benimle daha sonra ilgilenecekleri açıktı.

Sonuncuyu derhal salıverdiler: Namuslu pasaportunu fırlatıp attılar suratına.

"Yıkıl. Hadi, hadi!.." Ve beriki, sevinçten bir anlığına soluğu kesilerek, öksürük nöbetine tutularak, koşar adım, kapıya doğru atıldı.

Muhafizlar, kumandanın çevresini sardılar (üç kırmızı pazıbentli, heyecanlı), o ise masanın başında oturmuş, bundan sonra neyi ve nasıl yapacaklarını öğretiyordu alçak sesle.

İki gencecik muhafiz da biraz ötede duruyordu.

Parmaklıkların arasından görüyordum hepsini. Feci şekilde ökseye bastığımı da biliyordum. Belki de bu iki delikanlı (en azından varlıklarıyla) bayılasıya dövülmeme izin vermezlerdi?.. Soyutlayarak, yabancı bir amcanın halini düşünürcesine düşünüyordum kendi halimi. Ve durup durup kapıya çarpıp yaraladığım koluma dokunuyordum.

Ne var ki bu esnada onlara engel oldular; ansızın bir, hatta gürültüye bakılırsa iki arabanın gelişiyle ertelendi iş. Yepyeni üniforması içinde bir polis girdi içeri, uzun boylu, subay (karanlık nişten teğmen yıldızcıkları gayet net seçiliyordu), emredercesine konuştu: "Herkes işbaşına! Gidiyoruz!.." Ve bir şey daha ekledi (hızlı hızlı) silahla ilgili. Yanıtladılar. Sinirli sinirli konuştu: "Uzatmayın, çocuklar, uzatmayın!" Çekilen sandalyelerin gürültü ve gıcırtısı, bağırtılar, komutla hızlanan toplu, aceleci hazırlık.

Gittiler, ne yapabilirim, yarın bayasıya dövecekler beni. Çizmeleriyle gümbürdeyerek merdiven aşağı koşuyorlardı. Merdivenin, son basamağın ardında usulca yokluğa yuvarlanıyordu çizmeleri (yumuşak toprağa). Hepsi gittiler. Yalnızca biri kaldı; o gençlerden biri. Yuvarlak yüzlü, genç – tam olarak gördüm onu.

Yaman muhafizlar beni parmaklık ardına itelerlerken, ben (delilikten, yo hayır, *tutkudan*) bir o, bir öteki bacağımı kapı ki-

rişine çarpıp duruyordum. Direniyordum, kudurmuş ihtiyar geri zekâlı. Kurnaz İvanuşka* kollarını-ayaklarını ayırıyordu, asla girmem o fırına der gibi. Oysa muhafizlar, Yaga'dan** daha zekiydiler, aynı kapıyla vurdular bana, sırtıma ve kalçama, öyle ki feryat ederek parmaklıklı nişin içine uçtum nihayet. Ne buldum orada dersiniz: Kareli muhteşem bir gece. Ve kare bir pencere – uzak.

O karanlık pencerede sadece iki-üç gümüşi iplik yüzmekteydi. Ay seziliyordu. Ama mürekkepsi karanlığımıza sızamaz ki o. Bir yerlerdedir şimdi. Yükseğe çıkmış, doğmuş, çatının üzerinde asılı duruyordur.

Genç nöbetçi-muhafiz masanın başına oturmuş uyukluyor, masa lambasını da söndürmüş. "Peki, tamam, tamam, sabaha kadar mahkûmsun, yapacak bir şey yok, sabah hesaplaşacaklar seninle, bekle!" diyordum kendime. (Hak ettin de üstelik; görmüş geçirmiş adamdın hani.) Ama hayır. Öyle olmayışı ya gerginliği yaratan da. Hâlâ kurtulma arzusuyla yanıyordum: Sabah zulmünden önce kurtulmak, şimdi ve vakit geçirmeksizin.

Sürünüyorum. Hücrenin karanlığında (derme çatma, leş kokulu bir baraka) olabildiğince sessiz sürünüyordum: Dikkatli bir salyangozun hızı. Tam yakınımdaki ayyaş horluyordu. Sürünüyor ve yırtıcı bir hayvan gibi soluk alıp vererek onun horultu obertonlarına eşlik ediyorum. Yarım adım daha. Yüzünün olduğu taraftan (*sivuha*)*** kokusunun geldiği taraftan) sürünerek yanaştım, sessiz sessiz ceplerini yokluyorum. Çıtı çıkmıyor. Cebinde kâğıt parçaları, çerçöp, kibrit, üç ezilmiş kutu var, ne yapacak ki bu kadarını. İkinci pantolon cebi vücudunun altındaydı, çevirmem gerekti onu. Boş. (Soluklandım.) Bakışlarımı kal-

---

* Bir Rus halk masalı kahramanı. Aptal İvanuşka (*İvanuşka-duraçok*) diye bilinir, ama aptallıklarının arkasında kurnazlık gizlidir. (ç.n.)

** Baba-Yaga. İvanuşka ve masallardaki diğer iyilerin düşmanlarından biri. İvanuşka'yı ocak tahtasına oturtup ocağa sokmaya çalışmıştır. (ç.n.)

*** Kötü damıtılmış tahıl votkası. (ç.n.)

dırdım: Parmaklıkların ardındaki o uzak dünyaya baktım dikkatle. Nöbetçi uyuyordu. Penceredense görünmez ay hüzmeleri doluyordu içeri – ışıldayan parlak iplerin arasından, masa başındaki muhafızın yüzünü avuçlarının arasına almış uyuduğunu gördüm.

Aynı sessizlikle ikincinin yanına süründüm; kusmuk içindeydi, beni ümitlendiren de bu oldu zaten; tiksinip aramamış olabilirlerdi üzerini. Boş bir çeyreklik (darbe için işe yarar), uzunundan bir daire anahtarı bari olsa, kör bıçak gibi elinde sıkmak için. Ama avucum yapışkan bir şeye daldı, mikroop. Boş. Ve aranmış üzeri. Pis bir dolmakalemi bile yoktu. Para – metal bozuklar. Tekrar cebine koymaya gücüm yetmedi, kusmuklu gömleğine nişan gibi yapıştırdım madeni paralarını. Uyu, ey savaşçı. Hatırlayacağız seni. Üçüncü (sonuncu) ayyaş köşede, parmaklığın tam altındaydı. Canım sıkılmıştı, daha bir hızlı süründüm ona doğru ve birdenbire (cebine uzandıktan sonra) uyumadığını keşfettim. Bütün bu süre boyunca beni izlemişti. Korkudan titriyordu. "Param yook. Yook..." diye sıktı sözcükleri içinden, güçlükle işitilir bir fısıltıyla. Neyi ve neden aradığımı açıklamakla uğraşmadım ona. Elimle (yine de) yokladım ceplerini – boş. Göğüs ceplerine de dokundum, boş. Bu sırada bir şırıltı duydum: Altına işemişti. Küçük akıntı, çizgi halinde şırıldıyor, şırıldıyordu, ikimizin de sustuğu o an.

Boynumu iyice eğip ayağa kalktım; sessiz sessiz parmaklıklara yürüdüm – tahta çapraz kirişlere. Parmaklıklar meğer tahtaymış, yalnız kapı demirden. (Yaralı elim yeniden sızladı.) Duruyor, bakıyordum: Muhafız, başını avuçlarına gömmüş uyuyordu. Genç. Anımsamaya çalışıyordum – neler vardı etrafında?.. Sandalyeyle dövüşmek güç. Çürükse kırılabilir – sandalyenin ayağıyla o zaman! Sürahi?.. Ama sürahiyi götürmüş olabilirlerdi. Başka? Öfkeli insanı zapt etmek zor, bu uykulu ahmak benimle baş edemez... Neler? Hangi nesneler vardı orada başka? Sorgu öncesi bekleyiş anlarını hatırlamaya çalışarak belleğimi

zorluyordum. Orada oldukça uzun bir süre dikilmiş, yerimde saymıştım – neler görmüştüm peki?.. Hadi ama? Sağda tutuklu sırası, dokümanlar seriliydi. Defter, pasaport bilgileri...

"Hey. Şef!" diye seslendim.

Tahta çapraz kirişleri bir kere daha sarstım:

"Şef!"

Uykulu, başını kaldırdı, masa lambasını yaktı... İşte! İşte o, silah!.. Gözlerim dört döndü, lambayı kavramanın en kolay yolunu aradılar. Alçaktaki prize bağlı kısa kordonu çekiştirmeden kavramalı (yakalayabilir... genç o, yetişir!).

Yuvarlak yüzünü bana çevirdi: Ne var? gibisinden.

"İşemek istiyorum. Tuvalete götür."

Uykulu uykulu konuştu:

"Köşede kova var. İstediğin kadar işe."

"Susadım. Ağzım kurudu. Şef!"

Bana doğru geliyordu artık. Parmaklıklı-demirli kapımızı aralayıverseydi, anında atılıp devirirdim onu elbet; ne var ki kapı, hiç aklından geçirmediği bir şeydi. Başka bir şey geçiriyordu aklından – zamanında geri sıçradım. Gözümü hedef alarak kapının karesine vurdu yumruğuyla. İsabet edemeyince "hım"ladı. Tek laf etmeden arkasını döndü, gitti. "Susadım, kancık! Susadım!" diyerek feryadı bastım, fakat yuvarlak yüzlü dönüp bakmadı bile. Işığı kapadı. Yan odaya geçti ve kapıyı sıkı sıkı örttü, cinlerim başıma üşüşürse, feryat edecek, yerlerde sürünüp çırpınacak olursam duymamak için – devam et, adamım! Kilitlendikten sonra ayağımla parmaklığı tekmelemeye kalkıştığımda, devam et, ***ihtiyar sirke***, demesi gibi içlerinden birinin bana.

Başka ne yapabilirdim?.. Hiçbir şey. Hoplayan kalbimi dindirebilir, durdurabilirdim ancak. Unutulmuş köşemden gecenin karalığına, ayı çevreleyen ışığa bakar gibi, bakmaya koyuldum. (Kendi siyah karemi arıyordum. Sihrini biliyordum artık.) Kalbim durmadı, ama işte sıkıştı, azıcık frenledi... azıcık daha... ve sanki yukarıdan bir kurtuluş gibi – duraklayan dakikaların duy-

gusu doğdu hiçliğin içinden. Tökezleyivermiş yaşam. Yaşamın kendisi değil de, ağırkanlı nesri onun, onun sessizliği ile yüce, gündelik varoluşu. İşte o. Zaman çırpınmayı bıraktı: Aktı.

Belki de, parmaklıklar arkasındaki ilk coşkulu dakikaların çırpınışında, "ben"imden, geçmişte kalmış, artık pul pul dökülen kendimi beğenmişliğimin ve kibirli sancılarımın kalıntıları ayrılıyordu yaprak yaprak. Teslim olmam onlara, diyordum güya. (Belki geçmiş yazarlığımın kalıntıları hâlâ.) Pul, insan tozu – oydu işte debelenen, kendisine ve bu arada bana da olabildiğince değerli bir metin arayarak; mümkün mertebe yüzümü de muhafaza edeyim, karnım da sağlam kalsın, diyerek. Kurnaz, dedim kendime. Rahatla. İşte sen. İşte bedenin. İşte yaşamın. İşte "ben"in – her şey yerli yerinde. Yaşa... Hafifleyen yüreğimle metinlerimin dışında hissettim kendimi; borçlusu olduğu toprağın dışında kalmış solucan gibi. Metin sensin şimdi. Çabucak ve toprağı üzerinde sürünen solucan. Yaşa...

Hücreden dışarı öfkeli fırlayışlar saçma görünüyorlardı şimdi (o, demir kapıyı açar açmaz), masa lambasıyla kafasına vurmalar, prizle, kordonla uğraşmalar lambayı savurabilmek için. Hayal ürünleri yok oldu, kötü bir rüyadan, daha beteri kötü bir filmden silinir gibi. Soğudum. (Tansiyonum düşmüştü belki aniden.) Ne bir el hareketi. Ne rasgele bir düşünce. Açığa çıkarılmış bir solucan gibi debelenmiştim (hepsi o kadar) ve toprağın her yerde ve her zaman olduğunu unutup, sürünerek kaçmayı denemiştim. Yalnızca zemin, toprak, yaşamın nesri vardı – parmaklıklı kapısı ve köşede iddiasız sidik kovası ile sıradan insan hücresi. Karanlıkta dağınık halde yatan, sıradan, uyanıp kendilerine gelmeleri gereken ayyaşları ile. Ben de uyusam iyi olur. (Evet, evet, yatmalı – kol, baş altına.)

Yaşamın nesri, itiraf etmeli ki, tatlıydı. Vaat ettiği gibi, uzayan ve sanki ebedi bir ses armağan ediyordu insana; kulağımı havanın yumuşak-ritmik salınımları ile uyuşturarak. Daha basit bir deyişle, alçak sesli bir horlamaydı bu. Bana ait. Uyuyordum.

O kandıran, tatlı sesle sarılıp-kundaklanmış varoluşun kendisiydi beni sallayan. Uyuyordum. Uzaktan -yankı gibi- bizi kollayan aynasız-muhafızın taze, genç horlaması geliyordu, kapının ardından. O horluyordu, ben tekrarlıyordum. Çağrışıyorduk...

Bir anlığına uyanınca, korkudan altına eden ve şimdi karmaşık bir yöntemle çamaşırını "değiştiren" ayyaşı seçtim karanlıkta – çok üşümüş, zavallı bir insanın tek ayağı üzerinde dans eder, diğerini pantolonuna sokmaya çalışırkenki görüntüsü... Karanlık, muhteşem, koyu bir karanlık hüküm sürmekteydi. Uykuya dalarken, pencerenin siyah karesini hissetmeyi sürdürüyordum. Ve ay: Yoktu o. Ama görünmese de, heybetli bir şekilde asılı duruyordu gökyüzünde, çatının üzerinde bir yerde – binanın yükseklerinde.

İKİNCİ BÖLÜM

İkinci sınıfta bir olay
Kardeşler karşılaşıyor
Küçük adam Tetelin
Kafkas izi

İKİNCİ SINIFTA BİR OLAY

Nasıl da basit bir şeyle başladı, *sevgiyle*! Etrafindaki öğrencilerin, sınıf arkadaşlarının toplu patırtısından, methiyelerinden hani. Resimleri kapışıyorlardı sıcağı sıcağına. Duvarlara raptiyeliyorlardı onları. Kimde kaç tane var diye göstererek böbürleniyorlardı bir de. Kurşunkalemle, füzenle bir dakikada -yarım dakikada!- herhangi bir kaba kâğıt parçasına resim yapabilme becerisi, dâhiyane bir haylazlık, bir hokkabazlık gibi hayran bırakıyordu insanları. Venya mucize gibi. Resim yapan adam. Resimlerdeki şey (olgunlaşmadan, birdenbire oluvermişti) gerçek avangart sanatıydı, o zaman hiç anlamıyorduk. Şekil. Beyaz üzerinde füzen. Kimse anlamıyordu. Fakat herkes seviyordu onu.

Ama Venya, bir de takılırdı insanlara. (Venya'nın üzerine salınan sorgu yargıçları da anlamıyorlardı tabii; zavallı askerlerden ne beklersin?..) Çok yıllar önce, daha o zamanlar, benim küçük kardeşim Venya masada, karşısında oturduğu sorgu yargıcını öyle bir kızdırıyor, öyle bir çileden çıkarıyordu ki, gülümseyen gamzeli çeneye vurmak isteyen kendisi değil, sorgu yargıcı oluyordu. Sözle ve de bütün o iğneleyici görüntüsüyle kızdırıyordu. Sorgu yargıcı elini bile kaldırmıştı hatta. Sorgu yargıçlarının hepsi el kaldırırdı Venya'ya. Vurmamışlardı gerçi.

Gebist'ler* o yıl üç kere uğraştılar Venya ile; şaşırıp kalıyorlardı – sıradan bir öğrenci, samimi bir gülümseme. Buz mavisi gözler. Yalnız biraz alaycıydı işte: Çocuk! Özel bir biber vardı alaycılığında da, insanı hemen itiveren ona, ah o ne alım, ah o ne keskin zekâ!.. Ama öğrencilerden biri, kuşkusuz aynı sınıftan, Venya'yı gammazlamayı sürdürüyordu, bir üçlük,** mütevazı bir aptal. (Gözü korkmuş biri herhalde, sorgu yargıcına o yılların konuşkan öğrenci ortamının atmosferini anlatmayı, ***aktarmayı*** tüm samimiyetiyle isteyen.) Üç kere ihbar etti; karikatürlerin ise aslında Venya'ya ait olmadıkları ortaya çıktı – Venya'nın resimlerine benzer şekilde stilize edilmişlerdi, saman kâğıdına kopya, hepsi o. Yeteneği ressamı korumadı, ama ele de vermedi. Ve tüyler ürpertici bir masaldaki gibi, ancak üçüncü seferinde, gülümseyen Venya, keskin sözü ile sorgu yargıcını en sonunda çığlık atmaya ya da el kaldırmaya değil, kudurganlığa, artık şiddetsiz, sessiz bir Cizvit kudurganlığına sürükledi.

Sorgu yargıcının gözleri, gözbebeklerinin noktaları akkorlaşıyor, ağarıyordu – Venya, aynı odada kâğıtların üzerinde kamburunu çıkaran diğer sorgu yargıcı meslektaşın ve köşede dakti-

---

* *KGB* ajanları. "Devlet güvenlik komitesi" anlamındaki ***komitet gosudarstvennoy beozpoasnosti***'nin kısaltmasından türetilmiş bir isim. (ç.n.)

** Eğitimdeki beşlik puan sistemine göre üç, "orta"dır. Üçlük (***troyeçnik***), ortalama öğrenci anlamına gelir. (ç.n.)

loda bir şey yazıp duran kadının konuşmaya kulak verdiklerini ve ikisinin de durup durup içten içe güldüklerini, hatta kadının eliyle ağzını kapatarak güldüğünü anlatıyordu. Venya (çocuk işte!) yanıtlarıyla böylece hakkından geliyordu sorgu yargıcının, beriki ise, kendisine bütünüyle hâkim, sormaya devam ediyordu.

Öğrenci yemekhanesinde, o zamanların nohut çorbası ve solgun kompostosunu içerken, ben (daha büyüktüm, artık kibirlerim vardı) yüksek sesle fikir yürütüyordum:

"Venya, bu yargıç tehlikeli olmaya başlıyor."

Elimden geldiğince fikir yürütüyordum, ciddi ve tabii aptalca geliyordu kulağa:

"Venya, dinlesene... Var mısın şunu kışkırtmaya? Bir tokat yapıştır suratına, ne dersin? Evet, evet! Hakarete uğramışsın gibi. İlk darbe senden gelsin!.."

Venya sadece gülüyordu.

"Ne için?"

Sorguları anlatıyordu bana. Bardaklarda kalan kompostoyu neşeyle kafaya dikerken (birazcık da taşralı), onun durumunu tartışıyorduk; bir fare kapanı, bir tuzak değildi – çamurlu, yapışkan zamanların rezil bir çukurcuğuydu, Venya'nın içine birden yanlışlıkla adım attığı. Gençtik, korkmamıştık. Hatta iktidarla tehlikeli bir oyuna girişmenin o bildik gururuna kaptırmıştık kendimizi. İkimiz de püskürerek gülüyorduk, "KGB, alt sınıflardan bir öğrenciyle ilgileniyor ha, baksana şu işe sen!" gibisinden. Bense yüksek perdeden tekrarlayıp duruyordum ona içimdekini: Venya, hikâyenin konusunu değiştirmenin zamanı gelmedi mi artık, diye. Hücrede bir-iki hafta, kırık bir çene, çıkık bir omuz (olsun, Venya!), bağırmalar, küfürler, dekanlığa ihbar, okuldan atılma, on beş gün, ne olursa olsun, ama bu uzayıp duran yapışkan sorgu bitsin artık. O sorguları yok mu, şaşırtacak derecede patırtısız, küçük, çamurdan, hiçten, aynı zamanda da sonuçları ağır, çukurcuk değil, Venya, çukurun ta kendisi! Ne olacaksa olsun, ama bu masa başında gergin yüz yüze oturma-

lar olmasın, artı, Venya'nın, zehrini kendisinin de anlamadığı alayları her defasında. (Oysa ben anlıyordum – kimileyin sekerek ve sert isabet ediyordu.)

"Venya, darbe felsefedir. Darbe, bizim her şeyimizdir!"

Gençlikten ötürü deniyordu böyle. (Dilden dökülüyordu işte.) O zaman benim, darbenin felsefe olduğunu düşündüğüm filan yoktu. Ben ağabeydim: Venya'yı yüreklendirmeye ve konuşmalarımla felaketi ondan uzaklaştırmaya çalışıyordum yalnızca. Fakat gelecek de üzerimize doğru yürüyordu artık. Biliyordum sanki. Mutlu bir hafiflikle, o an için uzak duran insan deneyimini sezinliyordum (sezinliyor ve artık ölçüp biçiyor, kim bilir, satın alıyordum kendi başıma).

Yine çağırıyorlardı onu. (Uzatıyorlardı işi.) Bembeyaz bir ihbarname kâğıdıyla, bazen de doğruca dersten alıyorlardı. Bu da böyle gündelik bir işti: Günbegün. Sorgu yargıcı Venya'nın tanıyor olabileceği ya da teşhis edebileceği insanlarla saçma yüzleştirmeler tertipliyordu: Elbette tanımıyordu onları Venya. O zamanın ***dissident**** takımını tanımıyordu. (Dışındaydı bunların, gençti.) Bana soruların ayrıntılarını anlatırken gülüp duruyordu: Düşün şunu bir, rutin, bildiğin sohbet, kayıt ediyorlar her şeyi, vurmuyorlar! Ne günlerden geçiyoruz!.. Gülüyor, ama bu örümcek ağımsı, artık Stalin sonrası günlerden nasıl kurtulacağını, çıkacağını ya da en azından sürünerek kaçacağını da bilemiyordu – nasıl?

Sahiden de, sorgu yargıcını tokatlasa (tehditkâr el kaldırma karşılığında) Venya'yı enstitüden kovarlardı, kısa bir süreliğine sürerlerdi onu, tutuklarlardı belki: Brejnev'den hemen önceki

---

* Latince ***dissidium***'dan (parçalama, ihtilaf) türetilmiş bir isim. Sovyetler Birliği'nde, düşünce, ifade, basın özgürlüğünü savunan, yönetime muhalif aydınlara genellikle ***dissident*** deniyordu. Sovyetler'de sansürün kaldırılmasını talep eden yazar A. Soljenitsın, Afganistan'a asker gönderilmesi, nükleer silah denenmesi gibi konulardaki açıklamalarıyla bilinen fizikçi, akademisyen, siyasetçi A.D. Saharov tanınmış ***dissident***'lerdendir. (ç.n.)

yıllardı, orman devirecek değildi,* yatar çıkardı! Önemli olan son vermekti... Bütün dâhiliğine karşın Venya, bir ihbarın tuzağından çok, kendi tuzağına, insanlardan üstün olma duygusunun tuzağına düştüğünü anlamıyordu: Kendi "ben"inin tuzağına. Kardeşimi seviyor, ama idealize etmiyorum – Venya kibirliydi, kibirli olabilirdi. (Ruhunun bir özelliği değildi; gençliğindendi kibri. İşte bu da savunması.) Eski çağların ünlü genç dehaları gibi benim kardeşim de acımak nedir bilmiyordu. İğneliyor, alay ediyordu. Ve bu alay, eğer alay eden kişi Venya ise, karşısında oturanı bir hiçe, bir bite çeviriyordu. Dayanılmaz. Elbette *gebist*'leri haklı çıkarmaz bu. Fakat Venya'nın katlandıklarına ve nihayetinde katlanamadıklarına dâhiyane resimlerinin (hatta birilerinin stilize edilmiş karikatürlerinin bile) değil, gururunun neden olduğunu bilmek acı. Deniz değil boğan – su birikintisi.

Yeteneğini özenle yetiştirerek ve bağımsız bir yaşam sürerek Venya yakasını kurtarabilirdi. Resimleri fazla iyiydiler – orada burada beğeni toplayarak, acelesiz, incelikli bir portreci olabilirdi. Yahut, daha büyük ihtimalle, bir yeraltı avangart-sanatçısı olarak yetişirdi ve iktidar, ona *elleriyle* dokunmaya korkardı. Saygı görürdü. (Tamam, bir-iki sergisini yasaklarlardı. Tamam, hayranlıktan inleyen eksperleri buldozerle dağıtır ve iki kere İtalya'ya göndermezlerdi!) Ardımıza baktığımızda ve iş işten geçtiğinde her şeyi basite indirgiyoruz elbette ve sanatçının sel altında kalmış varoluş yolu, bir yol ağzına, iki ya da üç yola ve kişinin onların arasından yaptığı kişisel seçime indirgeniyor (oysa kişi aslında çamurlu, bozuk bir yolda yerinde saymıştır). Ne var ki karmaşıklaştırmak da güç değil. Heyhat. Bir kavga, bir dâhinin sistemle düellosu değildi bu – küçük, kendini beğenmiş bir sorgu yargıcı parçasıyla yapılan bir ağız dalaşı idi. Günden güne uzayarak, gerginleşerek sürüyordu masa başı oturmaları,

* Sibirya'ya sürülüp orman kesiminde görevlendirilmek kastediliyor. (ç.n.)

yüz yüze – ip nasıl da ince örülüyordu, düşünüyorum da! Nihayet Venya bardağı taşırdı – solgun, öfkeden beyazlaşan yargıç, elmacıkkemiklerini oynatarak (ne genç, ne yaşlıydı) güvenliği çağırdı. Yalnızca götürmelerini emretti. Dayak ve gürültü istemiyordu, öyle çabucak oluvermesini istemiyordu. Arkasından hazin bir duman, bir söylenti ve şikâyet dumanı yükselmesini istemiyordu, fısıldaşmalar, su üstünde hafif dalgalanmalar. Dövülen Venya'nın kimseye sezdirmeden elinden kaçmasını istemiyordu – dik başlı (ve dövülmüş) öğrenciyi istesen de istemesen de tutanağa ***geçirebilir***, sıradan bir hastaneye gönderebilirlerdi. (Oradan da başka sorgu yargıçlarına; ondan sonra onu ara dur.)

Aynen böyle de söyledi Venya'ya:

"Suratını dağıtmak ilgimi çekmiyor. Ortalığa sıça sıça dolaşmanı istiyorum."

Ne dediğini biliyordu. Sorgu yargıçları sıkça blöf yaparlar, ama bu biliyordu. Gerçekten de bir gelecek planı mevcuttu (sanık için) Düzleştirilmiş yollar, üç ya da dört yol, onun kişisel kararıyla sınırlı şekilde farklı yönlere ayrılarak geleceğe karışıyorlardı ve içlerinden biri, eğri olanı, tam da beyaz sabahlıklara çıkıyordu. (Görüş farklılığı tedavisine – doktorlar, "ben"ini tam hakla istila ederler.) Sorgu yargıcı neler yazacağını ve yazdığına neler ekleyeceğini biliyordu; ayrıca yarım harf yardımıyla neyi ve nereye iliştireceğini de. Büyüklerinden aklında kalan bir yol hazırlamıştı Venya için. Dolayısıyla bu durumda zorunlu tedavi sürecinde şaşırtıcı (yani beklenmedik) hiçbir şey yoktu. Doktorların bekledikleri bir anda hastaları (Venya), kanındaki kimyasal ve onun beynine yönelen askeri müdahalesiyle baş edemedi. Venya'nın beyni kapanmıyordu – sadece uygunsuz zamanlarda açılıyor, yönetemiyor, kendini ifade edemiyordu, bundan ötürü dört hafta peş peşe hastanın (kardeşimin) dışkısı beklenmedik zamanlarda ve kendiliğinden dökülür oldu. Aynen böyle oldu. Tam bir ay. Yol buraya getirdi. Yargıç, neyin sözünü verdiğini biliyordu.

İlgilenmişti. İnsan, damarına basılırsa, meraklıdır. Fakat yine büyük ihtimalle, intikamcı bir merak değildi neden, Venya'yı sonuna kadar izlemek onun görevleri arasında sayılıyordu; işiydi. Öyle ya da böyle, sorgu yargıcı Venya'yı hastanede ziyaret etti. Koğuşuna girdi, üzerinde beyaz sabahlıkla. Güzelce tıraş olmuş, gürültüsüz. Venya'nın yanında oturuyordu. Sordu:

"Ee, ne haber?.. Ortalığa sıçıyor musun?"

İlaçlardan dermansız Venya artık ne keskin zekâlı, ne de küstahtı (ikinci ay; semptom – beyninde toz).

"Ee, *burada* ne anlatacaksın bana?"

Bilincini tıkayan "toz" katmanını delerek, Venya gayretle düşündü, ağır dilini döndürdü, yanıt verdi:

"Burada da. Burada da yaşam."

Ben -aynı akşam, ziyaret saatinde, ama biraz daha geç bir vakitte, Venya'nın yanında otururken- sordum:

"O ne dedi peki?.. Sırıttı mı, memnun muydu?"

Venya, hayır, dedi, yargıç onaylamış, evet ya, burada da yaşam var, gibisinden: Yaşa bakalım.

Entelektüel şahsiyetler – doktorlar moda olmuşlardı belki; şıringa ise, geçmişimizle fazla eşsesli (fazla gürültülü) enseye kurşun ve orman devirtmenin yerini alıveriyordu. Sorgu sırasınca Venya'yı yalnız bir kere dövdüler – arabada. Suratını dağıttılar, iki dişini kırdılar, hep kanatarak, amatörce. Eşlik ediyorlardı ona, araba dardı ve hepsinin üzerinde, Venya da dahil, palto vardı, kıştı. Çabuk tak etti canlarına, çabuk sinirlendirdi onları. Her istediğini sinirlendirebilirdi o, yumrukları ne kadar güçlü olursa olsun, gençlik cesaretinde değil iş – kibirli aslan yüreğinde. Hırpani kıyafetleriyle dalga geçiyordu, kış geldi, diyordu, siz kancıkların kıymetini pek bilmiyorlar anlaşılan, vah vah vah. Ya da: Daha hak etmediniz mi üçlükleri? Başkasının eskisi olmasın bu giysicikleriniz?.. İçlerinden biri yumurtalıklarına vurdu onun, elinin kenarıyla. Acımış olmalı. Buna karşılık Venya da

(alayını sürdürerek, çünkü derhal tepki verir) saldıranın suratına tükürmüştü.

"O zaman yumurtalıklarıma olan ilgilerini kaybedip yüzüme giriştiler," diye anlatıyor ve sol tarafında iki eksik diş ile ıslık çalmaya uğraşıyordu.

İkidişsiz halde getirilmişti Venya. Refakatçiler, arabadan iner inmez sorgu yargıcının kapısına doğru itelemişlerdi onu aceleyle, dokunmaya o kadar değer veren (ve yabancıların dokunuşlarına karşı tahammülsüz olan) Venya ise haykırıyordu onlara:

"Kendim giderim. Kendim giderim!.."

Kimi öğrenciler ise, çıkarılan, sızdırılmış bir söylentiyi belliyorlardı bir süredir: Öyle zannediyorlardı ki (çekimserlerdi, ama zannediyorlardı işte), ateş olmayan yerden duman çıkmazdı, Venya'nın kendisi de son zamanlarda pek sık uğrar olmuştu o gizli sohbetlere – nasıl da parlaktı oysa ve üstelik de yetenekliydi!

Bu yüzden de hastalanmıştı sözüm ona, aklını oynatmıştı delikanlı, sorgularda çay içip, yavaş yavaş sorgu yargıcına dil çözdüğü için, ***kirli izler bırakmıştı.*** Çıkarılan bir söylenti karşısında kişi güçsüzdür, bilinen bir şey. Göz kırpıyor, tartışıyor, çamlıkta fısıldaşıyorlardı, laf üstünde yakalanmayanlar. İnsanlar nankördür, bu da bilinen başka bir şey. Bir de domuz olurlar. Hele ki gençler. Hele ki sevdilerse.

Israr etmiyorlar ki, yalnızca öyle zannediyorlar. Bağışla, diyorlar. Yanlışlıkla kapıverdim (ve tekrarladım) söylentiyi. Hadi, bağışla – yanılmışım, yanılmışım! Israr etmiyorlar işte, daha ne olsun?.. Şimdi torunları var. Emekliliklerini bekliyorlar. Ve Venya çoktandır sessiz deliliğinde yaşayıp giderken, eski sınıf arkadaşı, şimdi kendisi de ak saçlı ve torun sahibi olan arkadaşı, o günlere ilişkin hiçbir şey anımsamaz ve yüksek sesle konuşmaz – herkesin bildiği bir hiddeti dillendirmek dışında! O zaman

kendisinin de Venya hakkındaki söylentiyi tekrarlamışlığını ise kesinlikle anımsamaz işte. Kendi hataları ayaklarını vurmaz insanın, geçmişteki kendimizi itina ile düzeltiriz.

"Nasıl da," deyip iç geçirir birden konuşmanın sonunda, "mutlu zamanlardı!" Öğrencilikten söz ediyordur. Nasıl karşı çıkıp da şöyle dersin: Gerçekten de en iyi, en genç yıllarımızdı onlar!

Şuna inanıyorum ki, çevresindekileri nedense kıskandıran şey, iğneli alaycılığıydı Venya'nın, dürüstlüğü ve özel biçilmiş yüreğiydi. Gençler özellikle kıskançtırlar (içten içe) Venya gibilere karşı. Dolambaçlı, gariptir yaşam ve belki de, bu beklenmedik, bu yetenekli ve küstah Venya'nın gammazlıyor olmasındadır yaşamın gerçekliği de?.. Buna inanmak istiyorlardı. İnsanlar böyledir, ne yaparsın. (Bir anlığına olsun, inanmadan olsun, yine de hoşlarına gider zannetmek.) Aralarında, Venya'nın gücendirdikleri de vardı elbet. Ve ah, nasıl da anlaşılır her şeyin, insanların ortak sevgisiyle başlamış olması.

Tımarhaneye kapatılan Venya'nın, üzerinde bir süre (uzun bir süre) asılı duran çamur parçasından hiç haberi olmadı. Büyük ihtimalle sorgu yargıcı yapıştırmıştı onu. Belki de yalnızca muhbir-öğrenciyi, ezik, itaatkâr üçlüğü korumak istemişti (Venya'nın lafı bu, elbette gammaz herhangi biri olabilirdi, bir beşlik de). Sorgu yargıcının tüm istediği kendisi ve genel müdürlük için yararlı bir insancığı korumaktı, onu arada bir derslerden sonra kenara çekmek, çağırmak, şundan bundan laflamak, fısıldaşmak için.

Ancak kibrin bu durumda da yapacağını yapmış olması ihtimali var. Yani burada da birtakım hesaplar söz konusu olabilir. Yani yargıcın üçlüğü koruduğu filan yoktu belki, yalnızca canı öyle istemişti. Venya hakkında bir söylenti çıkarıp kendisi için, kendi keyfi için, sivri dilli, göz kırpmayan, alaylı bakışlı öğrenciyi toza, hiçe çevirmek.

***

"... Venya, seni yanımda hissetmiyorum artık. Sen yalnızsın. Sen uzaklaştın." Ama o, küçük kardeşim, hiç de sinirlenmeden, öfkesiz bir tavırla (bana batan da öfkesizliğiydi ya zaten) yanıtladı beni – küçük, büyüğü: "Hadi hadi. Bırak şunu. Hizama gel, o zaman yan yana oluruz." Ve ıslık çalmaya koyuldu. Bu sözüne ben gücendim, uzun zaman uğramadım yanına, hatta telefonla da aramadım, Venya ise kendisine verilen tabletleri klozete atıyordu artık, avuç avuç, hastaydı, ama inanmak istemiyordu buna.

Takip edilme kuruntusu – işte buydu başımıza gelen. Ve Venya otuzuna yeni girmişti. Apartmanın köşesinde bana bir adam gösterdi, belli ki bir dilenciydi bu. *Arkadan doktora benzediğini* söyledi, ben aptal da sordum: "Doktora mı?" "Evet ya. Kılık değiştirmiş doktora." Bense arkama bile bakmadım ve güldüm: Adam tam o sırada tenekeye yaklaşmış, boş şişeleri oltalamaya koyulmuştu.

"Doktora ha?" deyip güldüm.

Şanslı dilenci, fileye, ağın içine üç şişe koydu, ama file delikmiş – şişelerden biri düştü, yuvarlandı. Sesi Venya'yla ikimize yetişti (asfaltta sıçrayan ama kırılmayan votka şişesinin sesi).

Tekrar arkama baktım; gittiğini gördüm onun, mutlu yüzlü adamın, doktoru hiç de andırmayan, ama bütün açılardan (ve arkadan da) ürkek bir dilenciye benzeyen adam.

Tanınmış fizikçilerden birinin (Venya ile aynı dönemde okuyanlardan biriydi) dairesinde belirgin bir duvar izi kalmış – Venya'nın bir resmi. Öyle diyorlar. Birisi görmüş. Birisi birisine söylemiş. Füzenle. Siyah sakallı ve gözlüklü birinin portresi... Aynen bu şekilde, kim bilir, başka resimleri de asılıdır bir yerlerde, çerçevelemiş ya da raptiyelenmiş. (Her yıl biraz daha kıymetlenerek bekliyorlar.) Şimdilerde taslakları bile değerli.

"... İzler," diyor bana Vasilyok Pyatov. "Bu izleri Moskova ve Piter* duvarlarında iyice bir aramalı."

---

* Petersburg'a halk arasında verilen kısa ad. (ç.n.)

Vasilyok ısrar ediyor: Umanski adında bir eksperin (büyük, büyük bir eksper!) eline 60'lı ve 70'li yıllara ait teşhis edilememiş bir sürü resim geçiyor; bu adam, günümüzde ressamları destekleyip unutulmuşluktan kurtaranların en iyisi. Geçen yıl, bilindiği üzere, Podmoskovye'de resimlerinin bulunduğu yazlık ateşe verildi, ama yangından sonra da eksper soğumadı (Vasilyok espri yapıyor), eksper ateşli ve adalet için savaşıyor. Hem Umanski, aynı zamanda Venya'nın resimlerini bizzat görmüş biri de. Mesele yüzleştirmede. Mesele uzmanlıkta. Öyle ki, eğer bulunan resimler Umanski'nin gözüne ilişselerdi, onları gerçekten, ses getirecek şekilde hiçlikten çıkarabilirdi. (Onlarla birlikte Venya'yı da.) Vasilyok, Umanski'nin aldığı ücretin miktarını bildiriyor – bense kollarımı aralıyorum... Bu da ses getirecek türden bir şey, nereden bulayım?..

"Neden yahu? Neden birkaç resmini olsun saklamadınız Venedikt Petroviç'in?.." diye haykırıyor Vasilyok.

Ve beni utandırıyor tabii, ama çok da değil. Kendiminkileri bile saklamayı beceremedim ben.

Ama Vasilyok başka bir konuda haklı: Söylentinin gücü büyük! Onlarca yıl geçti ve işte birdenbire Venya (daha doğrusu onun imgesi) bir hiçlikten, sanki havadan, tekrar çıkıverdi ortaya. Genç ressamlar, kulaklarına ilişir ilişmez dillerine doladılar, hatta göklere çıkarttılar Venya'yı; öyle ki, gerçek bir efsane için eksik kalan yalnızca resimleriydi şimdi (pek az şey!).

Nasıl da meraklılar öyle!.. Aynı Vasilyok Pyatov ve çevresindeki hafif sarhoş ressamlar benimle karşılaştıklarında sormadan geçmiyorlar, şefkatli bir ses, saygı: Venedikt Petroviç neler yapıyor hastanede, gibisinden, nasıl konuşuyor, nasıl görünüyor?.. Ak saçlı, yaşlanan Venya onlar için tekrar ressam ve tekrar hayatta, yaşayan Venedikt Petroviç – önemli onlar için! Bense elbet yeterince dikkatliyim anlatımlarımda, ölçülü, sınırı biliyorum, takatten düşmüş dâhiler hakkında uzun hikâyeleri sevmezler, okumayı severler – dinlemeyi hayır.

Vasilyok Pyatov sertçe sual ediyor (bana mı, sonsuzluğa mı belirsiz):

"Ya Zveryov?.. Anımsıyor musunuz, Zveryov ne diyordu?.."

Nasıl anımsamam: Yetenekli ve içki düşkünü Zveryov, bir ressam olarak kime borçlu olduğu sorulduğunda yapmacıklaşırdı. Kimseye! Doğuştan yetenekliydi o, nokta. Belki biraz kadınlara, ama onlar da çok gerekli bir destek grubu sayılmazlar. Gel gör ki Zveryov, Umanski'nin yanında, isteksizce ve özellikle kısa kesmeye çalışarak (ve artık endişeli bir şekilde içkiye davranarak) Venya'dan söz ediyor, gömülen kalıtım sırrını açıklıyordu sanki.

"... Belki biraz Venedikt. Bir şeyler öğrendiğim tek kişi odur."

Sözü edilen (eğer gerçekten ediliyorduysa), füzen, Çin mürekkebi, kurşunkalem ya da sıradan dolmakalemle yıldırım hızıyla portre çizme tarzıydı. Zveryov'a Venya'dan geçen bir heyecan – her şeyle ve her yere portreler çizme.

Unutulan (kabul görmemiş) şeyler birdenbire moda olup, yine birdenbire aynı hızla silinip gidebilirler, ama Umanski anımsıyor. Moda tekrar parlar ve bu kez sessizce, ikinci sefer tükenir, ama Umanski yine de anımsıyor ve o yaşadıkça Venya'nın resimleri de yaşıyor, bir yerlerde duvarlara raptiyelenmiş duruyorlar. Büyük Umanski -yaşlı, dermansız, miyop, geveze, olayların katılımcılarından ve efsane yazarlarından biri, bir mit yazıcı, esin dolu palavracı- ne isterseniz o işte, ama yine de anımsıyor.

O anımsıyor, ama berikiler, sınıf arkadaşları – hayır. Yaşlıca eksper Umanski, Venya'nın yüzünü, yürüyüşünü, ellerini anımsıyor, ama Venya ile beraber okuyan, sinemaya giden, yiyip içen, derslerde yan yana oturanlar – hayır. Onlar, o zamanın öğrencileri için Venya'nın resimleri ve portreleri bir hiç, hafızada eski bir leke. İkinci sınıfta başlarından geçmiş bir olay. Venya (Aaa, Venedikt! Demek ondan söz ediyorsunuz!..) şöyle bir belirdi ve yitti – üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarda yanla-

rında değildi artık. Final dönemi: Sınavlara giriliyor, sonuncular veriliyordu. Yazları kolhoz; ya o ilk komik âşık olmalar?.. Hafızanın rasgele alacalılığı ya da bir göz kamaşması değil, esin dolu gençlik dönemimizdi bizim! Mayıs gezileri. Kanolar. Ateşler. Ne vardı başka?.. Evet, anımsar gibiyim: Vardı öyle bir Venedikt. İkinci sınıfta... Bizimle birlikte okuyordu. Evet, galiba resim yapıyordu.

İçlerinden biriyle (artık saçlarımız ak) metro girişinde çarpıştık, şundan bundan konuştuk.

Hayret doğrusu: Beni anımsıyordu (ben daha çok kalmıştım üniversite çatısı altında), ama Venya'yı, kendi sınıf arkadaşını, hayır, anımsamıyordu. Bir buçuk yıl birliktelerdi, ikinci sınıfın yarısı. Venedikt – kardeşin mi? Öyle mi?

"Anlıyorum, anlıyorum! Nadiren rastlardım ona bizim katta. Venedikt galiba ***daha yukarıda*** yaşayanlardandı," dedi eskinin öğrencisi. (Yaşlanmakta. Saçları ak. Gözleri kırmızı.)

Bense, gecikmeli de olsa, dilin her şeyi kendiliğinden açıklayıp yerli yerine koymasına sevindim – evet, dedim, o daha yukarıda yaşıyordu.

"İki kat yukarıda değil mi?"

"Belki beş."

"Ne diyorsun! Bizimkilerden orada kalan var mıydı ki?.."

Aslında hiçbir dram barındırmamalarına karşın hafızama takılıp kalmış bunca genç kader olduğunu hayal bile edemezdim. Birisi talihsiz bir vizeyi üçüncü seferde vermişti. Ve bir başkasını ansızın atmışlardı okuldan. Kim kimi seviyordu. Kim kimi terk etmişti. Hatta boğulan biri bile (adını anımsıyorum) dramatik değildi. Hasat mevsimi kolhoza gidişler, gece ateşleri, aşklar, dersler, sınavlar ve onlarla birlikte biz, kendimiz zamana aittik ve ***zamanı*** oluşturuyorduk – oysa Venya ayrıydı. Kardeşim benim için de bir olaydı ve şimdi, iş işten geçtikten sonra koca bir kültürle (o günlerin katman katman kültürüyle) çar-

pışacak durumda değilim, ne de değiştirebilirim onu, üzerini de çizemem.

Belki ancak yüzümü buruşturup dudak bükebilirim o genç zamanı ve mutluluğu düşünürken. Ama dudağın gecikmiş bükülmesi, tanıdık kıvrımı, o zamanlar nasıl da şiddetle ait olduğumu daha da sokuşturur gözüme. Gençken biz, aittik. Peki ya Venya neredeydi, kiminleydi o zamanlar?..

Venya ancak şimdi parçası oldu o zamanın, belirleyici alameti, ayrıntısı, iş işten geçtikten sonra bizde yepyeni (ve aslında hiç de yeni olmayan) bir merhamet duygusu uyandıran işareti. Venya-insan daha az ilgilendiriyor bizi, ama işte Venya-işaret, Venya-anı, yoğun bir acıma, sevme becerisi uyandırıyor içimizde – sevdiriyor, ayrıca birbirimizi sakatlamamıza izin vermiyor, ayrıca insan olduğumuzu ve neden dünyada olduğumuzu hatırlatıyor vs. vs. Böylece Venedikt, Venya o zamana ancak şimdi dönmüş (yerleşmiş) oldu. O zaman neredeydi peki, o günlerde?

Bu soruyu soran, sual eden, şaşıran ve aklı karışan benim – kardeşi. Öz ve büyük kardeşi onun, yanında olan. Ya başkalarından ne beklemeli? Ne istiyordum ya da istiyorum sınıf arkadaşından, Venya'yı unutan o ak saçlı adamdan?.. Hiçbir şey istediğim de yok zaten.

Kadın (benim o eski masalımda), yarı açık göğsüyle cam kenarına dayanmış gülüyor ve sigara içiyordu. Kat – üç.

Sonra ağabey, daha parlak (kızıl) bir kadına, beşinci kata geçti, ardından tekrar ve tekrar yeni bir kadına – yedinci, sekizinci katlara. Koridor ve katlarda aradığı şey masal-öykü için önemsizdi. (Buna karşın sürekli yukarı tırmanma halinin kendisi, zamanın akışını hissettiriyordu.) Neşeli ve enerjik (önemli olan da buydu) adım attı ağabey bir keresinde bu koridorlara, bir kadının peşine düştü aceleyle, sonra bir diğerinin, beşincinin ve nihayet kayboldu. Ya düştü ya da kıskanç yerli erkekler en üst ka-

tın penceresinden attılar kendisini. (Fazla yukarı çıkmış.) Öldü – olgunlaşan küçük, ilk kata daha yeni yeni adım attığında.

Gerçek hayatta ilk adımı atan Venya'ydı, peşindense ben girdim. Gerçek hayatta, gençliğinde neşeli, cesur olan da Venya'ydı.

Ama galiba o masaldakiler iki kardeş değillerdi, Venya ile benim gayriihtiyari yansımamız da söz konusu değildi masala, yalnızca insanın (benim tam olarak sezinleyemediğim) yaşlarını adım adım yürüyüşü anlatılıyordu, sıradan. Yani ben hem ölen ağabeydim; hem de baştan başlayan küçük kardeş.

Ve küçük de öldüğünde (onu da oldukça yüksek bir kattan atacaklar), ben herhalde o zaman da yok olmayacağım, ölmeyeceğim ve yeniden yurt binasına girecek, bu defa küçük kardeşimin de küçüğü olacağım. Bir yaşama bir yaşam, deri üstüne deri soyarak.

KARDEŞLER KARŞILAŞIYOR

On yıl önce genç ressam Vasilyok Pyatov gerçekten de gençti – yuvarlak köylü yüzü ve elinde cüretkâr fırçasıyla.

Tüm taşralılar gibi o da pinti olarak ün salmaktan korkuyordu. Buna karşın, elli yaşına gelmiş, ama tembellikte ısrarlı babası, büyük bir keyifle para sızdırıyordu Vasilyok'tan ve en ufak şeyde çevresindeki herkesin başının etini yiyordu, ne günlere kaldık, gibisinden; oğul, öz babasına fazladan bir kapik vermiyor!.. Vasiyok Pyatov vermişti, hem bir kere de değil. Fakat resimlerinden pek az kazanıyordu. (Kanadalı bir bilim ve sanat destekçisi, ön dişleri kemirilmiş, cılız, sıska biri, Vasilyok'un atölyesinde belirmiş, fare bakışıyla ortalığı süzmüş, alacağını alıp beş yıllığına kaybolmuştu.) Babası ise canından bezdirmeye devam ediyordu – ansızın uzun bir kış listesi içeren bir mektup gönderdi oğluna: Palto, şapka, atkı, *bir çift eldiven*; dolandırıcı herif, *eldiven* yazmamıştı kısaca. Mektubunu ikinci kez oku-

dum; sözün sert, kösnül tadı ve sınır tanımaz kendinden hoşnutluğun üslubu, üslupcağızı hissedilmekteydi.

Elbette epeyi yalan da vardı yazdıklarında: Bir defasında motorlu gemiyle, bagajsız filan yolculuğa çıkmıştı, her şehirden (oldukça uzun bir nehir olan Volga kıyısındaki) bir kartpostal atıyordu oğluna, yardımcı oluver, gibisinden – yolda hastalandım, acilen hastaneye kaldırıldım. Bir şehirden diğerine. Ve Vasilyok hemen gönderiveriyordu ona istediği parayı. Bir-iki gün sonra yeni bir solgun kartpostal: *Kuybişev'de acilen hastaneye kaldırıldım... Ulyanovsk'da acilen hastaneye kaldırıldım... Saratov'da... Volgograd'da, sonra her yerde*, takılıyordum ben. Ama o günlerde Vasilyok Pyatov kendisiyle (ve demek ki insanlarla da) dalga geçmeyi bilmiyordu. Kandırıldığını tahmin ediyor, ama acıma duygusu ve kan bağı her defasında üstün geliyordu: Vasilyok borç istemek için bir ahbabına koşuyordu sil baştan, yahut hiç pahasına tablo satıyordu. Yahut yastığına gömülüp öylece yatıyor ve bir genç kız gibi hıçkırıyordu – yirmisinde delikanlı, geniş omuzlu, güçlü, ama balmumundan bir kalbe sahip.

Genç kız gibi hıçkırıyordu. Genç kız ise, ismini anımsamıyorum (pek yaman, güzel bacaklı bir model), gazocağının başında oturmuş, tavada kuru ekmek kabuklarını kavuruyordu (yumuşatıyordu onları). Solgun çayını yudumluyor ve sıkılmıyordu hiç.

Biz, ben ve Vik Vikıç (o zamanlar savruk *underground* yazarlarıydık), bir miktar borç istemeye gelmiştik ondan. Borç istemeye gelmiş ve sonunda duygulanıp kendimiz Vasilyok'a ekmek, "Drujba" marka Lorpeyniri almış ve hayatta her şey o kadar da kötü değil, diyerek teselliye koyulmuştuk. Birlikte çay içiyorduk. Genç kız kıkırdıyordu. Neden sonra, nehirde biraz yüzdükten sonra iyileşiveren babanın kendisi de çıkageldi. Gülümser, yanık tenli, sakin, kendinden hoşnut bir halde basmıştı evi, elinde bir file vardı, filenin içinde bir maden suyu şişesi parlıyor-

du. Ben ve Vikıç'ı çarçabuk kapı dışarı etti, akrabalıktan dem vurarak – yabancı insanlar baba-oğulu anlamaz! Ayyaş bile değildi, yalnızca tembel. İçiyordu, ama atıştırmayı, politikadan, Brejnev'in otomobillerinden söz etmeyi de seviyordu, kısacası *hiçten* bir adamdı. Vampir işte. Oğlunun kanını emiyor, ortalıkta sürtüyor, nadiren de bir yerlerde çalışıyordu. Biz ayrıldık. (Ben ve Vik Vikıç.) Sanıyorum ki biz sefilleri de yolabilirdi bu adam – sıra dışı bir sömürme yeteneğine sahipti: Eziyordu insanı. Sonradan öğrendik ki, Vasilyok'u hemen o anda en parlak tablosunu satmaya zorlamıştı – tabloyu pazara bizzat götürmüş, çaput denizinin ortasında ucuza okutmuştu. Peşi sıra (yine oracıkta) Vasilyok'un bozulan televizyonunu *parçacıya* satmıştı, sen kendine yenisini alırsın, oğlum, diyerek – ne diye uğraşacaksın yamayıp-onarmakla bu devirde?.. O akşam güzel de bir yemek tertipledi, iyi yedik – yaman model kabına sığmıyordu coşkudan, babacıkla eğlenmeye vermişti kendisini, komşu ressam hanımın oraya (boş atölyeye) çekiliyorlardı durup durup. Onun ihtirasına ve askerce tavırlarına ağzını şapırdatarak övgüler yağdırıyordu: "Coşku!.. Tam bir coşku!" diye haykırıyordu kahvesini yudumlarken; gülüyor, çığlık atıyordu ve ancak ertesi gün, altın yüzüğünün yok olduğunu fark edince kaçtı keyfi. (Sessizce parmağından mı çıkarmıştı? Yoksa banyodaki raftan mı almıştı?..) Hayır, babacık inkâra yeltenmedi – adi bir hırsız değildi o: Basit ve doğruca, oğlunun tablosu için pazarda insanı hiddetlendirecek kadar az para verdiklerini açıkladı, bu iki büyüleyici gün boyunca bir şekilde eğlenmemiz gerekmiyor muydu, ne coşku ama, diye bağıran da kızın kendisiydi!.. Yaman model isyan etti, *hesaplaşmamız* gerek, yüzükten geriye ne kaldığını aydınlatalım, gibisinden... Babacık kabul etti, köşedeki yiyecek mağazasına maden suyu almaya gitti (yemekten sonra maden suyunu çok seviyordu) ve kayboldu ortadan.

Bir ay sonra Vasilyok Pyatov müthiş bir acı içinde, Vikıç'a telefon açtı: Babası ölmüş, azımsanamayacak bir paraya ihtiyaç

varmış, zira uzak bir şehirde ölmüş, yabancı insanlar gömüyorlarmış. Vasilyok'un kendisi artık yetişemezmiş oraya: İki günlük yol. Vik Vikıç miktarın yarısını zar zor bulup buluşturdu. Getirdi. Vasilyok'un inleyip dövünmesi şundandı bir de: Ölümünün arifesinde baba, uzak bir hastaneden her zamanki mektuplarından birini yollamış, para istemiş, Vasilyok Pyatov ise mektubu yanıtlamakta acele etmemiş. "Yaşamımda ilk kez inanmadım babama – ve işte cezamı çekiyorum. Babam ölüyordu, bense... bense..." Ve Vasilyok Pyatov, iyi evlat, başını yastığa gömüp, şakaklarını sıkıyordu elleriyle.

Hâlâ o yaman genç kız modellik ediyordu ona, uzun, zayıf, çok sigara içen ve bizi ancak bir nebze ısrar ettiğimizde hoşnut eden. Mutfakta lafladık onunla. (Vasilyok'un hıçkırıkları çay içmemize engel değildi.) Model hafiften kıkırdayarak, babanın kesinlikle hayatta ve sağlıklı olduğunu, para istediğini, elli yaşındaki sülüğün kana doymamakta kararlı olduğunu söyledi. Babacık hayattaydı, Vasilyok Pyatov ise, akılsız, atölyesini zengin bir boyacıya veriyor, kendisi de cehennemin dibine, kim bilir nereye taşınıyordu. Oysa nasıl bir emek sarf ederek, ne tuzlu terler dökerek elde etmişti onu!.. (Onu – ***beni*** değil, atölyeyi, diyerek açıklıyordu.) Baba konusunu Vik Vikıç'la biz de tahmin etmiştik, ama atölyenin kaybı (içinde bizim payımıza da biraz sıcak ve çay, bir dilim ekmek, kimileyin de bu yaman genç kızın düştüğü) üzdü bizi. Vasilyok'u ciddi şekilde ele aldık, babacığının evvelki ölüm sancılarını anımsatarak ikna etmeye çalıştık – ama nafile. Ağlamakla yetiniyordu. Kendinden geçmişti artık. (İyi bir oğuldu, ne yaparsın.) Hemen ertesi gün uzak bir şehirdeki adrese parayı gönderen Vasilyok, bir hücreye taşındı, boyalarını, fırçalarını bile sattı, fırçaların içinden yalnızca eli ve ruhu için en değerli iki sansar tüyünü bıraktı kendisine. Tablolar da satıldı. İyi kötü mobilyası da götürüldü. Tam bir bozgun.

Son iki gün Vikıç, genç kız ve ben boşalan atölyede yaşadık (sonunu yaşadık). Hemen hiç mobilya yoktu: Kimsenin alma-

dığı birkaç komodin. Bir karyola. Ben ve Vikıç dev odanın farklı köşelerinde gazetelerin, eski paltoların üzerinde uyuyorduk. Üçüncü gün model de sabahtan gitti, çıkardığı bir şişe Portwein'i masanın üzerine koyup ve cömert ruh, bizi son bir kez hoşnut edip. Candan, sessizce, en ufak arsızlık olmaksızın. (Önce beni, Vikıç dişlerini fırçalarken; sonra onlardan biraz uzakta ben dişlerimi fırçaladım.) Model kayboldu. Sessizlik. Fare orduları belirdi, bir süpürgelikten diğerine peş peşe koşturuyor, gündüz bile orayı burayı tırmalıyorlardı. Yeni ev sahibinin bizi yerimizden ne zaman kovalayacağını bekleyerek yaşıyorduk ben ve Vikıç. (Sonuç itibariyle biz burada olduğumuz sürece yangın çıkmayacak ve *bomj*'lar banyo malzemelerini götürmeyecekler.) Telefon da vardı burada. Duş vardı. (İstasyondaki *Kazan** itiş-kakışıyla karşılaştırmak imkânsız.)

Akşamleyin mutfakta oturmuş kitap okuyor, peksimet kemiriyor ve düşünüyordum: Vik Vikıç atölyenin akisli boşluğunda kiminle konuşuyordu böyle? Kendi kendisiyle konuştuğuna karar vermiştim. Ama hayır. Vasilyok Pyatov'un babası gelmişti. Evet, hastaydı, ciddi şekilde hastalanmıştı, ama bakın şu işe ki iyileşmişti! İyileşmişti, oysa ah ah resmen ölüm döşeğindeydi – evet, evet, gömeceklerdi onu artık. Vikıç onu benim yanıma, çıplak mutfağa getirdi ve ikimiz, birbirimize göz bile kırpmadan, babaya Vasilyok'un öldüğünü söyleyiverdik. Evet. Öldü. Maalesef. Vasilyok Pyatov'un o insanlara istenen yüklü miktarı gönderdiğini, ama kendisinin de üzüntüden bir arabanın altında kaldığını ve vefat ettiğini söyledik. Ben kısaca "öldü" dedim, ama Vikıç (sanki geleceği üzerine çeker gibi, ah şu dilimiz yok mu -böyle yaratılmış!- lafi nerelere götürür) oracıkta, daha gerçekçi olsun diye Vasilyok'un ölümünü şoseden geçen azgın bir kamyonla diye tamamladı-düzeltti, insanların üzerine üzerine sürüyorlar, gibisinden, özellikle de acıdan ezilmiş insanların.

---

* Moskova'daki Kazanski Tren İstasyonu kastediliyor. (ç.n.)

"Sizi seviyordu," diye noktaladı Vikıç sözlerini.

"Biliyorum."

Baba, cimri erkek yaşını döktü ve nemli bakışlarını atölyenin boş köşelerinde gezdirdi – tam bir hiç, hiç miras yok! Evet, üzüldü. (Hüzünlendi.) Ama işte Vasilyok'un nereye gömüldüğünü bir türlü sormadı. Gitti. Sadece gitti. Belki sarsılmıştı (unutmuştu sormayı) ve şimdi, hatırlayıverip dönecekti?.. İki buçuk saat bekledik, daha az değil; hayat böyle, daha fazla beklemezler insanı. (İki buçuk saatlik veda: Onların karşılıklı vedaları. Her biri diğerinin öldüğünü düşünüyor. İkisi de yok.)

Buna karşın Vasilyok'u sonu gelmez haraçlardan kurtarmış olduk. Bir sanatçıyı kurtardık belki de. Hem (belki) babayı da yaşamın anlamını düşünmeye ittik. Olur ya bir gün zamanın hırpaladığı baba oğul, artık birbirleri için tanınmaz halde karşılaşıverirler; Moskova'da bir caddede çarpışmaları meraklı olabilir. Nasıl da sevinirler! Ama çarpışmayacaklar. Belki on yıl sonra. Baba başkente yalnızca oğlu için (onun parası için) uğruyordu. Nerede isterse orada yaşıyordu, hür, tembel, neşeli kuş. Konuşmayı biliyordu, hakkını yememeli.

O günlerde, uzak Podmoskovye'de bir depoyu beklemem teklif edildi. Sessizlik. İnsansızlık. Sembolik bir an!.. Boşluğun (en nihayetinde) ne denli genişçe yayılabileceğini görme ve hissetme şansını yakalamıştım.

"Depo mu?.." Her şeye razıydım. Nadiren yemek yiyordum. Nİİ'deki* müthiş işi kaybetmemin üzerinden bir ay geçmişti; orada, boşalan karanlık katlarda nöbet tutuyordum (boylu boyunca resmedilmiş İlyiç** ile birlikte). Nİİ'yi beklemek bal yemek demekti. Fakat nöbeti Larisa'ya verdiler, kıskançlığa kapılmadım, çocuklu kadın, evine bir kuruş girecek.

İlk elektrikli trene binip deponun (belki bir gıda deposudur) yolunu tuttum derhal. Depo bekçiliği gibi bir iş, az şey değil.

---

* Bilim Araştırma Enstitüsü (*Naufno-issledovatelski İnstitut*). (ç.n.)

** Vladimir İlyiç Lenin (1870-1924) kastediliyor. (ç.n.)

(Torpille tabii; bir yardımseverin telefonu sayesinde.) Küçük bir istasyonda indim. Platformda in cin top oynuyor. Demek buydu.

Depo, unutulmuş bir dekovil dalının fırladığı ormanın yanındaki dev bir ambarmış meğer. Pis bir oyuncağa benzeyen tek bir ufak lokomotif, rehin alınmış gibi koşturuyordu rayların üzerinde, oraya buraya. Öyle bir kuytu! Depo müdürü beni şöyle bir süzdü ve hoşnut kaldı: Yalnızca sarhoşken yatağıma işeyip işemediğimi sorduktan sonra bir yere soyadımı yazdı. (Uçsuz bucaksız boşluk ve serbest zamanın travmaya uğrattığı benden öncekiler işiyorlardı herhalde.) Kadim, rengi atmış külot-pantolonlu emektar askerine seslendi; sonuncu, beni ambar-deponun tam girişindeki yeni hücreme geçirdi.

Yol üzerinde (deponun içinde yürüyorduk) emektar asker, kendi deyişiyle bana ***nasip olanları*** ustalıkla gözüne kestiriyor ve daha da ustalıkla çekip çıkarıyordu uzun raflardan. Bana bir yağlı radyatör nasip olmuştu. Zor taşıyordum onu, şimdi sol elim de yere kadar sarkarak (sağ elimde daktilo). Asker, raftan peş peşe çarşaf, yastık yüzü ve bir yorgan çekti; hepsini birden bana fırlattı, sanki üçüncü bir elim daha varmış gibi (göğsüme bastırdım onları son anda). Sürpriz bir şekilde, bir de tenkiye borusu verildi bana – kıvrımlı borusu ile lastik bir çuval, kabızla savaş bekçilerin en önemli vazifesidir, gibisinden. Neşem geldi. Bir DOSAAF* kartı, bir kutu da prezervatif beklemeye başladım – benim de canım var!

Hücre soğuk, küçük ve sefildi; yağlı ısıtıcı çalışır çalışmaz, beklendiği gibi, sıkı bir sidik kokusu yayılmaya başladı köşelerden. Doğrusu benden öncekilerin izleri her yerdeydi. (Yaşamının sonuna doğru buna alışırsın.) Buna karşın deponun uzak ta-

---

* *DOSAAF* (*Dobrovolnoe Obşestvo Sodeystviya Armii Aviatsii i Flotu*), "Ordu, Hava Kuvvetleri ve Filoya Destek Gönüllüleri Derneği." Sovyetler'de parti denetiminde kurulan, amacı yurttaşları ülke savunmasına ve silahlı kuvvetlere yakınlık duymaya yönlendirmek olan kurum. (ç.n.)

rafına büyük tahtalar yığılmıştı; kırk milimetrelik, pazartesi günleri getiriyorlardı onları, taze, sevinçli ve kokuluydular: Değişmez çam yeniliğinin kokusu. Depoda dolaşırken çürük bir komodine çarptım, derhal hücreye sürükledim onu, üzerine daktilomu koyacaktım. Problemi anımsıyorum: Komodini içeri sokamıyordum, bir köşesini ayağıyla birlikte olduğu gibi testereyle kesmem gerekti – üçgen komodin hücredeki yerini hemen buldu, sezdi.

Deponun yan tarafı kullanılmıyor, duvarı boş ve çıplak, birlikte sürttüğüm ressamlardan birilerini çağırmak geçti aklımdan – boyasınlar. Motiflerle örtülebilir yahut düşmanlar (ve dostlar) için açık bir Mahşer günü canlandırabilir. Yahut boşluk ayna gibi ikiye ayrılır, oyun kartlarındaki kız gibi: Enginlik! Ya da büyük ve cüretkâr bir soyut resim... Bir tek demiryolu istasyonunda telefon var, ama gittim ben oraya, üşenmedim. Nöbetçi kadınla yarım saatlik ağız kavgasının, *deponun estetiğiyle* ilgili uzun açıklamaların ardından, en sonunda hareket memurunun odasındaki sandalyeye, telefonun yanına iliştim. Tren yaklaşır yaklaşmaz beni kovdular. Yine de birkaç yeri arayabildim. Vasilyok Pyatov, Kolya Sokolik ve soyutlarıyla ünlü Şteyn İgor'u. (İlk onu. Büyük bir yüzeye hasretti.) Ne var ki hiçbiri böyle uzak bir yere taşınmak istemedi; Pyotr Strua ise ölmüştü.

Fundalıklar. Orman kenarları. Ve nasıl bir boşluk! Hem bir de boşluğun yaşantısı – temiz boşluğun enginlik olarak, enginlik sıfatında yaşantısı.

Hem bu bitimsiz, yeşil enginlik sonsuzluktan alıntılanmış gibiydi. *Sonsuzluktan alıntılanan* enginlik.

O günlerde dünyanın işgal edilmemişliğini hissetme fırsatı sunulmuştu bana: Böylece geleceği de sezinleyebiliyordum. Birkaç ay sonra yaşam beni çok daireli bu apartmana getirdi, koridorları ve ebedi insan darlığını, ahşap, parke, yaşamaya elverişli, yüz yıllık kokularıyla metre krlerin darlığını bulduğum bu eskinin yurduna.

Öyle ki "ben"im son kez varoluşun, kendi içinde ideal ve kusursuz hikâyesizliğine seviniyordu – tertemiz ufka, ufacık, diş diş ormana değin. Ve bakışlar, derin bir hipnoz anında ufuktan kopsalar dahi, derhal boşluğa ve başka bir boyuttaki hipnoza takılıyorlardı: Hiçbir şeyle doldurulmamış (bir türlü soyut resimlerle bezenememiş) yan duvarına deponun.

Ve şaşılacak şey, hiç kimsenin boşluğuyla girdiğimiz temas bizi nasıl da güçsüz kılıyor. Hiç kimselerin. Hiç savaş. (Sıfır sayısı gibi.) Yaşa – istemem. Sessiz. Boyunca ot. Ve tek bir patika uzanıyor eğrile kıvrıla.

Yabanileşiyordum. Sözcükleri telaffuz etmeyi unutabilirdim. Bir *ug*'li sonuç olarak münzevi de sayılmaz, onların soyundan gelse de. Tek bir canlı ses yok, en yakın iki köy ay kadar (iki ay kadar) uzak. İlk maaşımı alırken, en azından şimdi müdürle konuşurum, diye düşündüm. (Ayda tam bir kere uğruyordu.) Fakat orospu çocuğu *ne haber*, diye bile sormadı – suskunca parayı saydı ve sarı kâğıtlarına gömüldü. Ve ben kâğıt paraları buruşturup kendim *ne haber*, diye sorduğumda, elini salladı: Yok, yok, git, yok ol, gibisinden.

"Votka yok. Köyde *samogon** bulunur," diye kestirip attı, saçtan görünmeyen kafasını kâğıtlardan kaldırmaksızın. O an aklımda intikamcı bir düşünce çakıverdi: Buraya, depoya köyün *samogon*'cu dedelerini sokayım da şöyle sessizce bir yangın çıkarıversinler.

Önümüzdeki ayda da otuz gün olduğunu düşündüğümde bayılacak gibi oluyordum. Köpek gibi inliyordum. İşte o zamanlar alçak sesle konuşmaya başladım; ağaç – işte muhatabım oydu. Getirilen (bir yerden kesmişler) büyük neşeli çam şahane kokuyordu. Ah o günlerin sevinci! Çamı testereyle biçip götürdüklerinde ise, eski yerinin çevresinde daireler çizerek dolaşmıştım: Kalan kokusunu düşünerek. Orada duruyor, yerimde sayı-

* Ev yapımı votka. (ç.n.)

yordum. Elime bir yonga alıyor, hayret ediyordum. Koku yüzüyor, yüzüyordu, direşkendi, bu kadar ufak bir ağaç parçasına tutunmuştu, *topluluktan kopmuş.** Yoğunlaşmış. Başarmış.

Bir sabah, neredeyse koşarak "Güneşli Yol"a** çıktım, tenkiye borusunu da hediye olarak yanıma alıp. Anı olarak bırakmayı teklif ettim onu, ama köylü dedeler nemli gözlerle yan yan bakıyorlardı boruya yalnızca. Başlarını sallıyorlardı. Gittim.

Sicilim: Kaloriferci, sonra ücretli gece bekçisi (İlyiç ile birlikte Nİİ), sonra depo (boş yan duvarı ile) – ve işte nihayet yurtapartman, başlarda "K" kanadındaki seyahatçilerin göçebe konağına iliştiğim, onların (salıntılı) gemici karyolalarından birine. Salıntılıydı karyola, ama uzun sürecekmiş meğer bu kalış: Bekçilik, yeryüzündeki her şey gibi zamanı gelince kök salmayı başardı.

Yine o zaman (paralel) Venya karısından ayrıldı ve psikiyatri kliniğine yerleşti, şu an hâlâ oradadır. O da uzun süreliğine yerleşmiş demek, temelli.

Fakat apartman sakinlerinin (bir süreliğine giden) dairelerini beklemiyordum henüz: Öyle bir fikrim yoktu. Dairesine göz kulak olmamı ilk olarak bir tanıdığım, Zoya rica etti, ekstrasensçi Zoya Valeryanovna. Tam da o yaz şifalı elleriyle yüksek memurların sırtlarını ve böbreklerini ısıtmak için güneye gidiyordu. Zoya daha o zamanlar Frunzenskaya Rıhtımı'nda gözde bir evde oturuyordu. Benim için ilk kokulu daire. Koca bir yaz. Sıcak.

Köpeği (bir avlu köpeği, ulumaz, her şeye razıdır) günde bir kere beslemek ve beş dakikalığına dışarı çıkarmak – bütün işim

---

* Yonga (*şepa*) ve topluluktan kopmuş (*otşepenets*) sözcüklerinin ortak köke sahip olduğu, akraba olduğu vurgulanıyor. (ç.n.)

** "*Güneşli Yol,*" söz konusu köyün ismidir. Sovyet döneminde köylere şiirsel isimler verme alışkanlığı vardı; köy ne kadar yoksulsa, ismi de o kadar parlak olurdu. (ç.n.)

bundan ibaretti işte. Bir de cumartesiyi pazara bağlayan gece (haftada bir) evde kalmak, *weekend* ışığı yansın diye, yaşam devam ediyor, gibisinden; evdeyiz. *Düşen ağaçları* anımsıyorum, duvarların düz karesiyle çevrili.

Kavaktı bunlar – apartmanın iç avlusunda (güneş az) artık köklerin tutmadığı o aşırı yüksekliğe uzanmışlardı. Böyle yüksek yaşamaya güçleri yetmediğinden, düşmeye başlamışlardı. Her bir düşüş bir Jiguli yahut Moskviç* parçalıyordu (o zaman *Mercedes* ve *Opel*'ler yoktu daha), bazen de iki araba birden. Aylak seyirciler toplaşıyorlardı, bense önlerinden geçip köpeği gezdiriyordum. Ağacı testereyle biçiyor, dallarını kesiyor, parça parça götürüyorlardı. Şansımıza ağaçlar gece düşüyorlardı, saat dört gibi, insan yokken. Her sabah (arabalara acilen bir park yeri bulunana kadar) yaprakları taze yeşil yeni bir ağaç enine yatıyordu talihsiz, ezilmiş bir arabanın üzerinde.

"... Özellikle de geceye doğru. İnliyordu. Onlar da her sabah not düşüyorlardı 'alçak sesle inledi' diye. Uluma da bir tür inlemedir."

"Anlıyorum."

"Acil konsültasyon yapan doktorlar, bir dizi enjeksiyonla durdurularak tedavi edilen akıl kaybı ve agresiflik teşhisini yapıştırıverdi Venedikt Petroviç'e," diye açıklıyordu bana doktor İvan Yemelyanoviç.

"Ama Venya artık kimseye saldırmıyor, yalnızca inliyordu değil mi?"

"Yalnızca."

Artık (çeyrek yüzyıl geçti) içimizi dökebilir, akrabaya gerçeği anlatabiliriz – ayrıntılara da girebiliriz. Evet, üç iğne dizisi de tastamam uygulanmıştı Venya'ya. Seve seve iğne vuruyorlardı ona. Üç dizi. Iskalamamak için. İnliyordu...

---

* Sovyet döneminde üretilen araba markaları. (ç.n.)

Psikiyatr-doktor İvan Yemelyanoviç (hastalar ve akrabaları arasında yalnızca *İvan*) hastane yöneticiliğine şimdilerde geldi, yeni bir insan demek. Baş doktor. Ve doğal olarak, Brejnev yılları psikiyatrisinin dışa kapalılığından kendisi sorumluymuş gibi (kompleks yaparak) bizler, hasta yakınları için elinden geldiğince açık ve anlaşılır olmaya çalışıyordu – açıklık her iki tarafın da gururunu okşuyor.

En çok da MGU'da* öğretmen Şevçuk diye birine güveniyor, açılıyordu İvan Yemelyanoviç; Şevçuk da duyduklarını gizlemiyor, o da yanına gelen akrabalardan iki-üçüne açılıyor, böylelikle söylenti dalgası ilerleyip genişleyerek bizim kıyılarımıza hücum ediyordu. Çanta ve yiyecek dolu torbalarla görüşme saatini bekleyen biz akrabalar, daha çok hastane koridorunun itiş kakışı içinde bilgi alışverişinde bulunuyorduk. Anahtar-tornavida öteki taraftan şangırdıyor ve işte nihayet! ağır galvanize kapı yavaş yavaş, sürünerek açılıyor. Şevçuk karısını tedavi ettiriyordu burada. İvan, bu Şevçuk'a çok daha ayrıntılı anlatıyormuş güya geçmiş yılların kurbanlarını, doktorlarını. (İlgimi çekiyordu.) İşlerinde fazla aktif, şimdi ise kovulmuş veya hak ettikleri emekli huzuruna çekilmiş doktorları isimlerini vererek niteliyormuş sözüm ona. (Sindiler. Nişanlarını toprağa gömüyorlar daçalarında.** Elma ağacının dibine. Şaka.)

Bir psikiyatr, entelektüel mesleklerden insanlara karşı daha açıktır genellikle. (Ben yazardan sayılıyordum. Ve biraz olsun umudum vardı.) Fakat Şevçuk'unkilerle kıyaslandığında benim İvan Yemelyanoviç ile sohbetlerim çok daha mütevazı idiler. Ben, heyhat, biraz gecikmiş, bir yerlere takılıp kalmıştım ve artık yakınlarının elit tabakasına ait değildim, olabilirdim oysaki!

Söylentilere bakılırsa üniversite öğretmeni Şevçuk bir keresinde, yine pohpohlamayı ihmal etmeden, kliniğin başına sizin

---

* Moskova Devlet Üniversitesi (*Moskovskiy Gosudarstvenniy Universitet*). (ç.n.)

** Şehir dışında yazlık ev, sayfiye. (ç.n.)

gelmeniz iyi oldu, demiş, vicdanınız temiz, elleriniz kirlenmemiş, gibisinden. İvan onu şöyle yanıtlamış:

"Ellere nasıl bakıldığına göre değişir bu. Benim ellerim de şıringa tuttular: Böyle hastalara iğne yaptım ben de."

Şevçuk duraksamış ve hafiften afallayarak bakmış ona (ellerine onun). Şaşkınlık içinde sormuş, açığa kavuşturmak istemiş:

"Fakat... üstünüzdeki doktorlar emretmiştir size. Siz... yalnızca asistandınız, staj görüyordunuz, değil mi?"

"Doğru. Ama yine de iğne yapıyordum."

Elbette bu kısa anlatı-efsane de İvan'ın aleyhine değil, lehine işliyordu. İşte böyle biri o, gibisinden. Samimi. Dürüst. Ve bütünüyle çağdaş, içi dışı bir. Bu, topu topu bir imaj bile olsa. Sonuç olarak çağdaşlık, çerçeveden fazla bir şey değildir. (Tiyatrodaki gibi. Moda roller zevkle oynanır.)

Zamanın eğilimleriyle fazla denk düşen insanlara bir parça şüpheyle yaklaşırım ben, heyhat. Yani, tartışmıyorum, İvan Yemelyanoviç sahiden de böyleydi belki: Samimi ve dürüst; belki de *geçmişinden hareketle* böyle olmuştu, ki bu da bizler, biz yanına gelen akrabalar için sonuç olarak fark teşkil etmiyordu.

Kardeşimin canını tedaviyle nasıl, ne şekilde çıkardıkları sorusunun gündeme gelmemesi olanaksızdı. İvan Yemelyanoviç'in kendisiydi hem buna *tedaviyle can çıkarmak* adını veren. (Başka bir seferinde, bir anlığına düşüncelere dalarak, şöyle değiştirmişti: Yetişkin bir insanın aklını *zorla çocukluğa gömdüler*.) Psikiyatr burada da geçmiş yıllarla arasına çizgi çekmeye çalışmadı, ki bu da kendisini yüceltiyor. Şu yahut bu tedavi *uygulamışlar* gibisinden lafı dolandırmadı. Her şeyi adıyla söyledi. İnsan profesyonelse ve üstüne üstlük (aynı şey değil ikisi) yeterince tarafsızsa, basit, kesin bir şekilde açıklayabilir, adlandırabilir.

İvan Yemelyanoviç masasının başında oturuyordu – fiziksel olarak bariz şekilde güçlü bir adam. Benim yaşlarımda. Hatta el-

li beşini de *aşmış*. İri, büyük bir erkek, dev elleri var. Konuşması ise su gibi akıyor – yavaş ve açık.

Belki de o günlerde fazla musallat olmuş, ruhuna sızmaya çalışmıştım (samimi bir yakınlık kurmak için) – Şevçuk gibi olmak istiyordum.

"Peki ya Hamlet? Danimarka prensi?.. Bizim, şimdiki görüş açımıza göre hasta mıdır o?"

Aptalca bir çıkıştı galiba. (Ben de kendimden beklemiyordum, prens lafını yani.) Ama işte felsefe yapıyordum ben, yazar kılığıyla musallat oluyordum, bir doktorla sohbetin sınırlarını zorlayacak şekilde yokluyordum ağzını.

Fakat İvan Yemelyanoviç de bana karşı bir o kadar sabırlıydı. Anlayışlı. Oyunun içindeki bir tek ben değildim ki, Venya da vardı. Venedikt Petroviç, *dissident*'lerden sayılmasa bile, yine de hiç kuşkusuz kurbanlara dâhil edilebilirdi. Onunla temasında her doktorun ("Doktor parçasının!" diye köpürüyordum ben), hatta baş doktorun dahi suçlu olması ve hissetmesi gerekiyordu.

"Ne Hamlet'i! Hamlet genç... Venedikt Petroviç'in şimdi biyolojik yaşlanma problemi var. Hastalıklar da yaşlanır. İnsanla birlikte."

"Bu iyi ama?"

"Pek öyle denemez. Yaş var, yaş var. Aradaki fark mühim: Bizim hastalığımız yaşlanırken kocamıyor."

Venya ise kocuyordu tabii. (Temiz havadan mahrum. Hastane besinleriyle.) Yalnız doktorun değil akrabasının da suçluluk duyması gerekiyordu, kendisi bütün bu yılları sapasağlam geçirdiyse. Yani belki o an ikimiz de suçlarımızı kabulleniyorduk, her birimiz kendince.

İvan Yemelyanoviç hastaları melek gibi göstermeye çalışmıyordu, buydu insanı tavlayan da. Psikolojik hastalık korkunçtur. Çoğunlukla tedavi edilemez. Sohbetimiz sırasında birdenbire (doktorlar odasında oturuyorduk) azgınların bölümünden çığlıklar yükseldi; şöyle dedi bana doktor:

"... Duyuyor musunuz?.. Bunlar azgınlar. Sugudeyev bu. Nörolepsi* ilaçları olmadan olmaz. İnsanların üzerlerine atlıyor. Boş bulunurlarsa sakatlıyor onları."

Kollarını araladı:

"Çıkış yok."

Ve Sugudeyev'in gömleğe sokulduktan sonra yaptığı ustaca numarayı anlattı: Su istemiş ve elini kurtarır kurtarmaz erkek hemşirenin saçlarına yapışmış. (Kaç kez söylendi: Böyle durumlarda tek kişi yaklaşmayacak!) Saçlarından tutup kafasını yere çarpmaya başlamış. Erkek hemşire ne bağırabiliyor, ne seslenebiliyormuş. (Eğik vaziyetteyken çıkarılan sesler sarih değildir.) Erkek hemşire uluyormuş, koridorun sonunda sigarasını içen diğer erkek hemşire ise seslerin Sugudeyev'e ait olduğunu düşünüyormuş, ulusun dursun!..

Dakika başı mikro-kafa sallama, yaşamla bütün ve içtenlikli bir uyum anlamına gelir: Evet... evet... evet... Hep birlikte iğne olmaya gidiyor, birlikte yiyip içiyor ve ömürlerinin neticesine hep birlikte razı oluyorlardı. Sessizlerdi bunlar.

Burada kimse bağırmıyordu. Buna karşın, bütün koğuş kafa sallamaktaydı. Yataklarının üzerinde oturmuş sessizce sallıyorlardı kafalarını. (Durgun havada yapraklarını kıpırdatan küçük orman.) Venya'nın yanındayım, yatağının üzerinde yan yana oturuyoruz ve işte biz oturanların yaşları şimdi 54 ve 51. Hastane koğuşunda galiba başka bir değişiklik de yok. Pek kısa süre önce de 53 ve 50 idik... Ben eskisi gibi azıcık ilerideyim, üniversitede üç sınıf ilerideydim, şimdi ise bu üç içeriksiz, artık anlam taşımayan, hiçlikte kaynaşmış birim kadar. Yürüyoruz böylece: Acele etmeden geçiyoruz ortasından yüzyılımızın.

---

* Motor aktivitede azalma ve çevreye yönelik ilginin kaybolması ile tanımlanan bir sinirsel durum. (ç.n.)

Ak saçları, Venedikt Petroviç'in *de facto* beni geride bıraktığını anımsatıyor yine de – başı beyaz.

"Çay ister misin?" diye soruyorum.

Ve evet anlamına gelen sessizce, kardeşçe baş sallayışını yakalayarak, sevineceği bir şey söylüyorum ona:

"Suşka da var çayın yanında, Venya!"

Göklere övgüler olsun ki suşka hiç yok olmadı piyasadan, beş-on tane getirirdim, suşka çocukluktan kalma ona.

Hemşirenin yanına gidiyorum – çarçabuk küçük bir çay sefası organize etmek için. Hemşire karşı çıkmıyor, tanıyor beni, sık değil, ama uzun yıllardır gelip giden beni. Düzen ve profilaksi adına yine de tekrarlıyor bana buyruklarını: Krema yok. (Krema yasağı başlıca yasaklardan – kutuların kenarları keskin.)

"Gayet tabii!" Gülümsüyorum ona. Ve bizim için sakladığı küçük çaydanlığımızı alıyorum.

Koğuş sessiz, Venya ve ben ise simitleri kıtırdatıyoruz. Şeker parçaları da kıtırtıyla yeniyor.

Ve ben her zamanki sözümü söylüyorum ona. Aklıma gelmiş: "Ah, Venya! Ne diye vurmadın ki o zaman ona..."

Ona, yani o uzak yılların gerisindeki *gebist*'e, sorguda Venya kendisini kızdırırken, masasının başında haşmetle oturan. Kim bilir, bir insanın yaşamı tamamen farklı şekilde gelişebilirdi, gibisinden. (O oturmalı düello öyle uzamasaydı.) Eh, kaçırıldı o fırsat!.. Üzülerek iç bile geçirdim bu sözümün ardından.

Ve bir yarım simit daha kıtırdattım. İç geçiren ben, kendim, Venya'nın olası *farklı yaşamına* inanıyor muydum?.. Söylemesi zor. Her defasında anlamlarından biraz daha kaybeden sözcükler bir tekrar gibi kaldılar o eski yıllardan. Sıcak havadan söz eder gibi yahut pek az yararı dokunabilecek, ama işte zararı da olmayan, âdetten, gündelik bir yakarış gibi. İç geçirmek gibi: Kim bilir, nasıl olurdu o zaman – kim bilir, Venya! (Kim bilir sahi?) Ama insanca bir açıdan, bizim açımızdan bakıldığında, nasıl iç geçirmeyiz ve başka neyden söz edilebiliriz, sessiz bir

hastayı ziyaret ettiğimizde. Onların hepsi neyden söz ederler – o ziyarete gelenler, o kilo ile aldıkları portakallarıyla (küçük, ama bol), elmalarıyla, francalalarıyla gelenler? Başka hastaların ziyaretçileriyle fazlaca denk gelmeme isteğimiz bundandır. Çok seslilik ve gürültüden çekindiğimiz için değildir ki rastlaşmama çabamız, birbirimize engel olduğumuz için ya da akrabalık duygularımızın mahremiyeti yüzünden değil. Yalnızca, başkaları bizim tüyler ürpertici (yabancı kulaklar için) tekrarlarımızı, bizim her defasında biraz daha aşılmaz boşluğumuzu ve akrabalık ilişkimizin tükenmişliğini duymasınlar diye.

Ama ben çabalıyordum. Ve darbe konusunu o kadar da durduk yere açmıyordum ona, sözcükleri öyle peş peşine yuvarlamak için değil, fazla oturup kalmış bir akraba gibi. Ben hâlâ istiyordum (çok inanmıyor, ama çok istiyordum) Venya'yı sessiz deliliğinden bir gayret çıkarmayı. Düşün, düşün, Venya. Sık kendini! Senin gayretin (iç gayret) de -bir darbedir zaten- senin belki de esas darben şimdi... Ama önce düşünce. Önce Söz vardı, öyle değil mi, Venya? Çabalasana! İnsan telkin edilebilir: Öyleyse, sözcük ve düşüncelere bağımlıdır. Çabala ve düşün. Sen şöyle gayretle bir düşün. İnsanlar rahatlamak için düşünmüyorlar, aksine – bir sözcüğe çarpmak için, alacakaranlıkta tökezlemek ve hatta yaralanmak için. Sen yalnızca gayret et, Venya!..

Kardeşimi, tesadüfi bir sözcükle kendi kendisini iyileştirmeye teşvik ederken hiç de aldanıyor değildim: Küçük bir ümitti bu sadece – yüzde bir gibi. Belki yeteneğine güveniyordum, gençliğinde onca parlamış, şimdi ise küçük bile olsa tanrısal bir para üstü gönderebilecek ona, bir yirmi kapiklik gökten. Bir şans verecek – dolaşarak giden bir küçük patika sunacak. Bir dere yolu yahut en azından bir keçi yolu, kurtulmak, bitkisel hayattan çıkmak için, yüzde bir, ama kayıp dökülen dere yolu sarplığı için gayret gerekir elbette, darbe, Venya.

Venya susuyordu, ama işte hafifçe salladı başını: Evet. Ve derhal koğuştaki tüm sessiz geri zekâlılar yataklarının üzerinde

kafalarını sallamaya başladılar: Evet... evet... evet... kıçlarımıza iğne, hasta bakıcılar, tenkıye boruları ve sinekler, evet, evet... hepimiz isterdik gökyüzünden yardım almayı, o mucize-darbeye kavuşmayı, kapıları, duvarları delmeyi, çıkmayı, koşarak, sürünerek, topallayarak, dışarı... Belki de hiçbir şey istemiyor, alışık oldukları üzere numara yapıyorlardı. Mutsuzlar da mutlular gibi sahtekârdırlar. Tek istedikleri kabullenmekti: Evet... evet...

Durmadan kafa sallamaları kesintisiz bir acıdan mıydı sahiden (ilk kez ziyarete gelen bir akrabanın düşündüğü gibi), yoksa bu, gerçeklikten olağan kopuşları mıydı onların? Bayginlıkları?.. Ya da tam tersine: Kafa sallamalar ve zamana yayılmış kabullenme, bu tür hastalar için bilhassa arzulanan huzur muydu: Acılardan zarif bir istirahat.

Yeni biri katılmış aralarına – eski bir asker. Bir özelliği yok: Sessiz. *Mükemmel* atış taliminden sonra ansızsın birliğinden ayrıldığı ve ancak ertesi gün orman kenarında bulunduğu söyleniyor. Uzun otlar arasında oturuyor, yüzbaşı ve binbaşı yoldaşın kendisi, "Kalk!.." diye bağırırlarken o sessizce kıkırdıyormuş. Hastane koğuşundaki küçük asker tam olarak herkes gibi değil henüz. Seyrek sallıyor kafasını. Ama onun da çenesi artık yumuşakça, hafifçe eğiliyor, olup biteni kabullenerek: Evet...

"Biraz daha çay ister misin?" diye sordum, sesimi fısıltı seviyesinde alçaltarak ve (bu fısıltı sayesinde) Venya ile birlikte, koğuştaki diğer hastalardan soyutlanarak. Cimrilikten değil tabii ki, çayla simide mi kıyamayacağım, kıskançça, kıskançlıktan. Biz baş başayız, Venya, gibisinden, bize engel olmasınlar.

Bize engel olmuyorlardı. Çoktandır engel olan yoktu bize, Venya'nın "ben"inin şizoid* parçalanmayı atlatmasından beri

* Şizoid kişilik bozukluğu, devamlı gözlemlenen toplumsal ilişkilerden kopma ve duyguların kısıtlı şekilde ifade edilmesi ile tanımlanan bir kişilik sorunu. (ç.n.)

(bir yükü atlatır gibi) unutmuşlardı – ölmemişti ki, iyi, ***mutlu*** bir final bu, diyordu doktorlar, sil baştan çocukluk. Daha kötüsü de olabilirdi. *Çocukluktan* kötüsü de. Doktorlar sözlerini açıyorlardı; Venya ara sıra gülümsüyor ve birkaç sessiz, ama bütünüyle mantıklı sözcük söylüyorsa bana (apaçık aklına işaret eden), bu elbette ki ak saçlı kardeşimin iyileştiği anlamına gelmez – öyle *yaşıyor* o, yaprağını güneşe uzatıyor, her canlı gibi. Bitki gibi.

Buna karşın anımsamayı beceriyordu. Yaşlanan Venedikt Petroviç için çocukluğu anımsama zorlu bir oyun gibiydi – belki de gücünün yettiği son entelektüel arayıştı bu. (Anımsamak ve Zaman ile şahsi hesabını görmek.) Kardeşim çocukluk yıllarına kök salıyordu sanki, oraya, kesifleşen toprak tabakasına doğru ilerleyerek – derin, killi ve artık taşlı katmana. Orada zaman başlıyordu. Orada bir yerlerde en baştaki vagon hareket ediyor, peşinden ikinci, üçüncü de sırayla, darbe darbe dördüncü ve beşinciyi itiyorlardı. Ve işte bütün heyet sessizce sarsılıyor, sürükleniyordu, varoluşun parçalanmış hareketinden, aşamalı, kırkayaklı, ahenkli hareketine geçerek. Geçmişten bize, çocukluktan şimdiki yaşamımıza doğru, mütevazı bir deneme gibi: Zamanın dikkatli, kertenkelece çıkışı sürünerek.

"... Neden vurmadın ona o zaman? Ah, Venya, Venya!" diye tekrarlıyorum, söyleyecek söz bulamayıp da aynı şeyi tekrarlar gibi. Hissederek tekrarlıyorum, ama artık (senelerden) yorulmuş bir yalvarış gibi.

Sessiz aklı kıtların koğuşunda azıcık olsun gerçek bir anlamdan yoksun, gecikmeli sözcükler.

Ak saçlı Venedikt Petroviç ise ansızın korkuya kapılıyor. Başını omuzlarının içine çekiyor. Susuyor. Kulağına çalınan sitemden korktu (aniden çınlayan sesimdeki).

"Hadi, hadi," diye yatıştırıyorum onu toparlanarak, yüreklendiriyorum. "Hadi, hadi Venya. Düzelt şu sırtını. Azarladığım filan yok seni. Düşünüyorum. Sesli düşünüyorum, yalnızca sözcükler, Venya..."

"Evet," diyor başını sallayarak; duydu.

"Sözcükler yalnızca... Gevezelik ediyorum. İhtiyarlar gibi gevezeleşiyorum. Darbenin evrenin özü olduğunu düşünüyorum."

İyi denk gelen cümleden yola çıkarak kilit düşünceyi geliştiriyordum: Darbe hiç de agresiflik veya birinin suratını hedefleyen boks eldiveni değildir; hayır, Venya, hayır; *darbe dünyası* yaşamla sonsuzcasına zengindir. Darbe dünyası hadsiz hudutsuz ve zariftir, darbe yaşamın kendisidir zaten, yıldırım yönetir dünyayı. ("Yıldırım yönetir!" demişti ta ne zaman Herakleitos.*) İnsanın gözü birdenbire açıldığında geliveren o ilham-darbeler. Sonuncunun, en sonuncunun ve bitkinin de gözünün açıldığı zaman. Ruh delinmesi, Venya. Senin düşünceye ihtiyacın var. Ruhun patlayışlı gerilimine ihtiyacın var senin...

Böyle, hastane karyolasının kıyısına ilişip konuşuyordum kardeşimle, büyük küçükle, yaşlanan yaşlananla – o an ikimiz yalnızmışız gibi. (Koğuş sessiz. Sakatlar yattılar: Uyukluyorlar.) Venedikt Petroviç dinliyor. O hep dinliyor ve iç sızlatıcı-uslu bakıyor, göz atıyor bana – neyden bahsettiğimi anlamıyor. Ama iyi. Isınıyor. Konuşan bir yakınımızsa, anlamak şart değildir.

Yalnız bir saniyeliğine eski aklı canlanıyor (bir-iki saniye, daha fazla değil) ve işte Venya bakışlarını kaldırdı, dudaklarının kenarına çekingen bir gülümseme kondu – konmasına kondu, ama yüzünde belirmedi. (Gülümseme, kendi kendisinden korkuyordu. Eski gururundan kendisinin.)

İşte bu yumuşak yarım-gülümseme ile Venedikt Petroviç tekrar bakıyor bana, sağ elimi (darbeci) dikkatle kendi ellerine alıyor. İnce parmaklarını damarlarımda, ağır elimin üzerinde gezdiriyor, resmini yaparmış gibi, dikkatle inceliyor onu.

---

* Antik Yunanlı filozof. Efesli Herakleitos, MÖ 6. yüzyıl sonuyla 5. yüzyıl başında Efes'te yaşadı, antik diyalektiğin kurucusuydu. Evrenin ateşten yaratıldığına ve ateşe dönüşeceğine inanırdı. "*Dünyayı yıldırım yönetir*" sözü de bu inancıyla ilişkilidir. (ç.n.)

Sessiz sessiz telaffuz ediyor sonra:

"Bay-darbe?.." Ve anında duruluyor – henüz belirememiş çekingen gülümsemesini söndürüyor.

Canlanan düşüncesine seviniyorum ben onun. Bir anlığına bile olsa. Kısacık bir anlığına bile olsa! Sık kendini, Venya...

Bu arada yaptığı yorum da (yorumcağız!) pek özel, dikeni de o eskilerden, sivri. Yıldırım dünyayı yönetiyordu ve yönetecek, gibisinden, fakat insanın hem yönettiği yok, hem de çekinmeden öykünüyor.

İnsan "Darbe" değil, yalnızca *bay-darbe*'dir, iki ayaklı bir mit, bir kalıp, bir yansıma, dağ yamaçlarından gündelik kullanım için indirilmiş bir imge – uydurulmuş ve demek ki, kendi amaç ve keyfimiz uğruna icat ettiğimiz bir şey. (Ruhumun havalanışını nasıl da durdurdu öyle hemencecik. Yerimi gösterdi. Raptiyeledi bir de.) Dilinin altındakini çıkarmadı, ama aslında en ağır şeyi söyledi: *Avanak*. Benim yaşamım üzerineydi bu yorum. Fazla uzun düşünmüş ve (istemeden de olsa) kendi örneğimi yutturmaya çalışmıştım ona, o da işte (istemeden de olsa) portreye bir ekleme yapmıştı. Bir çizgicik.

Uyanan düşüncesi kesin, ama bir o kadar da sertti. Şaşılacak şey: Yarı uykudaki aklı uyanır uyanmaz -bir anlığına, yarım anlığına!- delikanlılık kibri de (yüksek ölçü?)* uyanıvermişti Venya'nın. Repliğin niteliğinden şüphe eder, hatta var olduğuna bile inanmazdım, hastane sessizliğinde kendi kulaklarımla duymamış olsaydım onu. Dehası her zaman, kendine has kibriyle kaynaşık mı yaşamıştı acaba. Bölünmez biriydi o – kibrinden de ayrılamazdı. (Onunla kaynaşık halde de ölmüş müydü?)

Venya'nın kendisi de haykıran cesaretinden korktu (sarsıldı), gözlerini kırpıştırmaya başladı – başını omuzlarının içine çekiyor.

"Bir şey daha söyle, Venya."

---

* Kibirli sözcüğü Rusçada iki kökten oluşur: *Vısok* (yüksek) ve *mer* (ölçü). Yazar, bu çifte köklülükten yola çıkarak, kibirli olmanın yüksek bir "ölçüye", değer yargısına sahip olmakla ilgisini sorguluyor. (ç.n.)

Başını sallıyor:

"Hayır, hayır..."

"Venya. Hadi, dene bir! Rica ediyorum. Bir şey daha söyle."

"Hayır..."

Elimi bırakmıyor. Alıkoydu. Dokunuş mu? Hayır hayır, dokunuş, darbe antinomisinde ısrar ettiği filan yok. O kadar da değil! (Ömürlerimizi karşılaştırdığı filan yok.)

Beni uyarıyor olmasın – hangi konuda?.. Korkudan yahut bana öyle geliyor ki korkunun da önünde giden başka bir duygudan ötürü Venedikt Petroviç elimi yanağına, yüzüne bastırmak istiyor yalnızca – ama (şüphelerle dopdolu) akrabalığın böyle ilkel bir şekilde ifade edilişinden korkuyor.

"Sen anlat. Bir şey," diye rica ediyor. İletişimden bitkin düşüverdi ansızın.

Yoruldu, benden istediği de yalın bir ilişki aslında. Sonuç olarak hasta bir insan o – bilmiyor, istemiyor düşünmeyi becermeyi.

Ve o an ipi gevşeterek ben de yaşlanan iki erkek kardeşin yaşamlarında bir karşı karşıyalık, romanlardakine benzer kıyaslayıcı bir gerçek bulunmadığını idrak ediyorum. Anlam ışık saçmasa da, pırıldamaya başlıyor. Kardeşler karşılaşıyor ve birbirilerini görüyorlar. On-yirmi yıl sonra yahut varsın yarım ömür olsun, kardeşler karşılaşıyorlar – işte gerçek bu. Venya'nın (kapandı o, yoruldu) artık hiçbir düşünceyi içine almaya gücü yok, en barışçılını bile. Yaşlanan Venedikt Petroviç başını yana eğiyor, gözleri şaşı (semptom – *yere düşen tohumu arıyor*). Kafası ak. Seneler seneleri kovalıyor. Tohumsa hâlâ yok ortalarda. Yanında oturuyorum, akrabaca bir hareketle bu kez ben alıyorum ellerini ellerimin içine. Eşsiz elleri var. İncelediğimi fark edince birden çekiyor onları, hastane sabahlığının ceplerine gizliyor, üşümüş gibi. Bir dâhinin elleri.

Anlaşılan kardeşim hâlâ elleri, dokunuşu düşünmeye devam ediyor isteksizce (çağrışım kalıntıları), çünkü ansızın bir ricada bulunuveriyor:

"Treni anlat. O Taşkent'ten gelen treni..."

Ve gülümsedi:

"O kadını. Komikti – anlat!"

Başımı salladım: Peki. Ben de anımsadım. Güldüm. (Eğlenceli bir olay.)

Ve gerçekten de Taşkent'ten geliyordu tren. Üç gün, üç gece. Akıl almaz da bir sıcak vardı – insanlar, valizler, halılar, kompartımanın içi dar ve müthiş havasız. Ve ansızın işte o Doğulu kadın. Güzel. (Bir dokunuş hikâyesi ha, Venya! Gördüğün gibi ben de yabancı değilim...)

Güzeldi, bakışlarını kaldırmıyordu. Ve dizlerinde birleştirdiği zarif elleri tam önümdeydiler, bileklerinde yumuşak, şıngırtısız bilezikler. (Donuk bilezikler de bakışlarını kaldırmıyorlardı sanki.) Aşağılarım titriyordu benim, onun da. Orada burada harçlığımı çıkarırken yabanileşmiştim, yarım yıldır kadınsızdım, çıldırmak üzereydim.

Bir-iki kez bakıştık galiba ve işte yatar yatmaz sessizce elimi ona uzattım ve o da masanın altından dikkatlice (açılır-kapanır vagon masası) bana doğru uzandı eliyle. Kompartımanda gece, yalnızca pencere dışı ışıkları. Esmer el. Küçük bilezik. Güçlükle seçiliyor. Ama öylesine yavaş, öylesine çekingendi ki bana doğru uzanışı, hani milim milim, ah, şu Doğu, ne ıstıraplı, ne azap verici. Halsiz düşmüştüm. Ödülüm de basit bir dokunuş olacaktı üstelik. (Ertesi sabah herkesin bir telaş eşyalarını toparlamaya girişeceği dört kişilik bir vagon kompartımanında ne beklenebilir ki.) Ve nasıl da yavaşça ilerliyor bu hassas ince el. Tren gümbürdüyor. Kompartıman zifiri karanlık. İşte parmaklarımız değiyor birbirine ve aynı anda küçük, çok ayaklı bir Orta Asya mahlukatı sürünerek benim elimden onunkine geçiyor. Demek ince gömleğimin kol kapağında oturuyor ve memleket kokan karşı tarafa nasıl geçeceğini düşünüyordu. Vahşi bir çığlık. Yol arkadaşım susmamacasına bağırıyor; bütün kompartıman uyandı. Kocası yukarı kanepeden zıpladı, ışığı açtı, öfkeden köpüre-

rek sağına soluna bakınıyor, kadınsa sabahlığının içinden, çoktan kaçıp gitmiş küçük mahlukatın hayaletini çıkarmaya uğraşıyor. Koca (benim gibi Rus) böceğin sıvıştığı yarığı yumrukluyor, öyle bir vuruyor ki, bölmenin çatırdadığı işitiliyor ve bu sefer komşu kompartımanda uyuyanlar bağırtı ve feryatlarla isyan ediyorlar. Sonunda gece hâkimiyetini kuruyor. Sessizlik. Koca, kavun koydu yere. (Böceklerin bütün yarıklardan yere, kokuya üşüşecekleri varsayılıyor.) Uyuyoruz. Tekerlek takırtısı. Sersemletici kavun kokusu. Orta Asya kavunlarının üstlerinde o parlak sarılık yok, çünkü güneş meyvenin içine girmiş, oracığa sinmiş, ele vermez kendisini: Doğu!..

Gidiyorum, ellerim ceplerimde; koridorlardan bir bekçi olarak geçişim evcilleşmiş bir ritüel gibi.

Ve madem öyle, yabancı bir ateşin önünde neden ısınmayayım ki biraz? (Kendime ait bir ateşim yoksa.) Jigalinler, 440. daire, adamla ahbap sayılırız; votka içer, satranç oynarız ara ara. Viktor Yefremiç Jigalin beni gördüğüne hep sevinmiştir, gel gör ki karısı pek hoşlanmaz benden (nedensiz de değil hani, şakalarım yüzünden). Bir keresinde başımızın etini yedi, yatma zamanıymış da, satranç vakti geçmiş de – karı işte, normal, Jigalin şakadan tehdit etti onu: "Bana bak, Yelena. Kaçarım ha!.." Evden kaçacak sözüm ona. Bense düşünceli düşünceli (zor bir pozisyondu belli ki), kaleyi satranç karesi üzerinde gezdirerek, yürüyüp yürümemekte tereddüt ederek yumurtlayıverdim tembel bir sesle. Kendim de duyuyor sayılmazdım ne dediğimi: "Ne diye kaçacakmışsın. Belki erken ölür. Doya doya oynarız!.." Oysa kadın duymuştu. Yazık. Karılar kimileyin, rasgele ağızdan kaçıvermiş bir sözün büyüsünü sezemiyorlar.

Yurtluların çoğunluğu evlerindeler artık, işten döndüler – hücum masa başına, tabaklara, etli çorbaya ya da televizyona. Daireleri dolduran ekşimtırak ev kokuları (alıyorum onları) yoğun, lezzetli, dışarı, koridora vuruyor, kapıların dış tarafına,

Bartholomeus haçı* gibi tanıdık. Varoluşla uğraşacak halleri yok: İyi beslenmeleri gerek onların. (TV haberleri de yem gibi bir şey. İneklere kuru ot atar gibi atıyorlar önlerine.) Koridor boş. Gidiyorum. Ellerim ceplerimde. Ben de kendi "ben"ime bir parça kuru ot atabilirim, kendimi ne de olsa onların çiğnenmiş varoluşlarını kollayan bir koridor filozof-muhafızı gibi hissettiğim zarif bir zevk ânı. Kendiliğinden kollayan. Onların yerine ve adına kollayan (ama onlar için değil).

457. daire. Tereddüt ediyordum – girsem mi?.. Ama çağırdılar beni. Vlad Alekseyeviç Sanin. Koridorda sigara içtik, bir hevesle konuşuyor: "Gidip futbol-hokey izleyelim mi?" gibisinden.

Kapıldım cazibesine: Eski moda sıcak divanlarının, şöyle arkana yaslandın mıydı düşüncelerden arınırsın, televizyon arzın merkezi gibidir, ekranda da *o* kıpırdar. Ne olduğu önemli değil. O. Ama ben hâlâ tereddüt ediyordum, ki Vlad Alekseyeviç *borş* dedi, borş kokusu geliyor içerden, gibisinden.

Girdik içeri ve Vlad Alekseyeviç evin reisi gibi, bir beyzade gibi başladı derhal bağışlarına, al sana hokey, al sana diğer şeyler – kadın, borşu koy masaya! Konuğumuz var!.. Karısı hoş, tatlı, hafiften dudak büktü (ona göre ben *bomj* sayılırım). Ama kadının kendisine saygısı var, evin hanımı o, ne yapsın. Ve işte önümde bir tabak borş, kaynar, dumanı tütüyor, mucize. Daha yemeden memnunum. (Böyle köpekler vardır, kokudan tatmin olurlar – yemeğe bakar, ağızlarını açmazlar.) Mutlu mesut oturuyordum artık. Ve o sırada dipteki odadan hoşnutsuz görünümü ile damat çıkageldi. Ah, Tanrım. Neden çıktı ki? (Anımsadım: Vlad Alekseyeviç'in kendisi de, karısı da damatlarına ba-

* 1572 yılında Fransa'da, Katolikler ile Hugeunotlar (Fransa'da Protestanlara verilen ad) arasındaki düşmanlık döneminde yaşanan korkunç katliam gecesi tarihe "Bartholomeus gecesi" olarak geçmiştir. O gece binlerce Hugeunot öldürülmüştür. Gece karanlığında kendi saflarından birilerini öldürmemek için Katolikler Hugeunotların kapılarına önceden bir haç çizerlerdi. Kapısı işaretli olanlar öldürülürdü. (ç.n.)

ğımlılar. Damat, daha yeni yeni açılan ticari kurumlardan birinde – kazanıyor! Daire alabilir, bir yurt dairesi değil, gerçek bir şehir dairesi. Ama almayabilir de elbet.) Bir dakika kadar dikildi. Damat gibi damat işte. Uzayan bir dakikası boyunca dikiliyor, ağır ağır konuşuyor (küstahça değil, ama alaycı) – misafir çağırıyorsunuz ha, gibisinden. Aferin, aferin!

Yemekten kaldırdım başımı. (Ben de yapabiliyorum yavaşça.)

"Bir tabak borş yüzünden kimse yoksul düşmemiştir," dedim, bunu herkes bilir, gibisinden.

Damat sustu. Ve bitişikteki odaya. Gitti.

Gel gör ki oradan Vlad Alekseyeviç'in karısı çıktı ve bir bağırtıdır tutturdu. (Ona, Vlad'a bağırıyor güya, ama aslında tabii ki bana bağırıyor.) Bense yemeğimi yiyorum – yavaşça şöyle: Borşu da yavaşça, patatesi de, ekmeği de, ah, taze!

Kızı girdi içeri (iki odaları var, sıkışıyorlar, kucağında oğluyla çıkıverdi). Çocuk büyük odada nefes alsın biraz (yani bunda). "Oğlanı alıp dışarı çıksaydın biraz, kızım..." diyor annesi. "Dışarı mı?.. Ayakkabım yok benim! Hiçbir şeyim yok! Dışarıda giyecek hiçbir şeyim yok!" diye feryadı bastı kız gözyaşları içinde, bağırtı, küfür. Sonra ikisi bir olup Vlad Alekseyeviç'e yüklendiler; ne anlar ki o yaşamaktan, gibisinden, evinin reisi olmayı bile beceremiyor, damadıyla geçinmesini bilmiyor. Vlad Alekseyeviç'e saydırıyorlar, çığ gibi döküyorlar lafları... Ama bu da anlaşılır: Azarlanan o, duyan benim.

Yine de söyledim. (Yine yavaşça.)

"Rahat bir yemek yedirin insana. Bir kere koydunuz madem borşu."

Ama bana ilgi gösteren, tek laf eden yok. Zavallı Vlad'a saydırıyorlar hep – ne biçim koca bu, ne bir şey kazandı, ne bir şey biriktirdi! Hem baldırı çıplak, hem de kendisi gibi baldırı çıplaklarla geziyor.

Vlad Alekseyeviç ise benim gibi – o da sakin: Borşunu bitirdi, televizyonu açtı. (Her şey söz verdiği gibi. Tam takım.) Kı-

zı şaha kalktı bu arada – oğlanın, çocuğun masala ihtiyacı varmış, hokeye değil.

Ben sessiz sessiz karşı çıktım – gerçek bir delikanlı masalsız idare edebilir, ama hokeysiz asla.

Kapının ardından damat fırladı. (Dinliyor muydu ne.)

"Siz hangi hakla karışıyorsunuz konuşmaya?"

"Misafir hakkıyla."

"Misafir mi?" Sözcüğün anlamını anlamıyormuş gibi yaptı.

"Evet," dedim ben üsteleyerek. "Evet. Davet edildim."

Ve Vlad Alekseyeviç de onayladı (alçak sesle):

"Misafirimizdir."

Kabullendiler (ansızın ve hep birden kabullendiler). Yalnız evlerinde oturup, yavaşça lokmasını çiğneyen beni değil. Dairelerini, darlıklarını, soğuk havayı... Ve genel olarak çevrelerindeki her şeyi. (Yaşamı.) Ve sessiz, barışçıl bir ortam oluştu. İşte çocuk da hokey izliyor, hoşuna gidiyor!

Herkes iyi hissediyor. İyi insanlarız biz. Biraz bağrıştık, kurtlarımızı döktük, o da bir ihtiyaç. (Ben daha baştan biliyordum kavgaya güçlerinin yetişmeyeceğini, barutları yoktu.)

Üzerimize bir sessizlik çöktü. O *aile* sessizliği. Birlikte oturuyor, akşam yemeği yiyor, birbirimize soruyoruz – biraz daha doldurayım mı? Bir-iki parça ete ne dersiniz? Ya ekmek, nasıl da taze!.. Bedenimi divanın köşesinde hissettim. (Ezilmiş sıcaklık ses veriyor bedenime – o sıcaklık benim mi, divanın mı?) Bacaklarımı hürce uzattım, arkama yaslandım. Hokeycilerin yerini tele-haberler aldı ekranda. Beş dakikalık – kısa ve enerjik. (Ham toprağımızı* seviyorum. Harikalar. Uyanıklar!) İyiden iyiye rehavet çöktü üzerime. Tam o sırada borş ve et kızartma kokularının yerini demlenmiş çayın yasemini aldı. Üstelik bir de vatruşkalar,** nerdeyse çığlık atacaktım. Hem evin hanımı da etkilen-

---

* Rusça *nov* sözcüğü "ham toprak" anlamına gelir, mecaz anlamı ise "yeni bir şey"dir. (ç.n.)

** Üstü peynirli poğaça. (ç.n.)

di. Yüzünün buruşuğu açıldı. (Sıradan hatun suratı, ama o gözlerindeki mutluluğa ne demeli!) Bana ve Vlad'a birer fincan çay getiriyor. Ve fincan tabakları üzerinde iri gözlü vatruşkalar.

Vatruşka fazla geldi, diye bile düşündüm. Aldım ben zaten alacağımı. Unuttum bile kimlerdeyim, Vlad Alekseyeviç'e de (ne aptalca!) Seryoga deyiverdim aniden.

Aile anları – uzun bir kış sonrası gibi, ilk yapışkan isfendan yaprakları gibi. Uzun uzun bakacak değilsindir onlara elbet. Ama belki bir-iki dakika...

KÜÇÜK ADAM TETELİN

Tetelin, hemen penceremizin altındaki dükkândan onca arzuladığı tüvit pantolonu satın aldıktan sonra öldü. (*Palto*'nun konusu.)* Pantolonun kendisine uzun geldiğine karar veren Tetelin, suspus adamdır da aslında ama, nasıl cesaretlendiyse, malı dükkânın koca ağzına gerisin geri fırlattı ve Kafkasyalılardan parasını geri vermelerini talep etti.

Parayı vermediler – o zaman Tetelin karakolun yolunu tuttu; olanca sesiyle figan ederek, bir şikâyet dilekçesi yamamaya çalıştı. Ne var ki aynasızların yazılı şikâyet kabul etmek gibi bir âdetleri yoktur. (O tembellerin hesap vermeleri gerekir sonra. Hem onların işi değil ki bu!) Tetelin bastırıyordu fakat, polis lafiyla heyecanlanan Kafkasyalı esnaf da pusuda bekler olmuştu, yurdun katlarında izini sürüp korkutuyorlardı onu. (Aldığı pantolonu fırlatıyorlardı odasına. Tetelin dükkâna – berikiler odasına.) "Kanıtlayacağım onlara!" diye diye köpürüyordu küçük

* N.V. Gogol'ün *Palto* adlı ünlü hikâyesinde küçük memur Akakiy Akakiyeviç Başmaçkin kendisine büyük özverilerle bir palto alır ve bir akşam paltosunu çaldırdıktan sonra ölür. *Palto*'daki bu tipleme, Rus edebiyatının ilk "küçük adam"larından biridir. (ç.n.)

Tetelin, yaşı da 54 – tam enfarktüs yaşı. Bir hafta sonra geldi zaten enfarktüs, sere serpe yatırdılar, sabaha kadar kıpırdamamasını söylediler; oysa Akakiy Akakiyeviç geceleyin yatağından kaydı, uğursuz pantolona doğru emekledi ve sabah tekrar çadıra fırlatmak üzere (ve aslında ne kadar kısa pantolon giydiğini Kafkasyalılara göstermek niyetiyle) kısalttı onu. Makası kördü, kendisi gibi.* Parçalayarak, dayanıklı kumaşın başında kudurarak, paçalardan birini kesmeyi, kısaltmayı başardı nihayet. Ardından zafer kazanmışçasına haykırdı ve ikinci bir enfarktüs geçirerek yere yığıldı. Oracıkta da öldü. (Gökyüzüne öylece, elinde pantolon ile yollandı – bir paçası uzun, diğeri kısa.)

Ona acır ve sevmezdim onu. Bu küçük adam, yapışkan ruh fukaralığı ile hem kendisinin, hem de benim yaşamımı mahvetmeyi başarıyordu. Yurdun yegâne daire bekçileri biz idik. Rekabet filan yoktu aramızda, iyi geçinebilirdik. Fakat Tetelin'de bir kıskançlık takıntısı baş gösterdi – saygıdeğer bir insan, entelektüel bir bekçi olmak istiyordu, benim olduğumu sandığı gibi. Gecelediğim, bazen de uzun süre, aylarca yaşadığım dairelerin önlerinde, gözetleyerek, kulak kabartarak döneniyordu. (Tetelin, nasıl olup da benim gibi bir bekçiye dairede kalma izin verildiğini anlayamıyordu.) Dikkatle izliyor, zavallıca taklit ediyordu beni: Sözcüklerimi, hareketlerimi, yürüyüşümü, selamlaşma ve daire sahipleriyle hafif koridor muhabbetleri etme tarzıma kadar her şeyimi çalıyordu. İnanıyorum ıstırap çektiğine. (Mutluluktan payını düşeni istediğine inanıyorum.) Başkasının "ben"ini ele geçirmeyi umuyordu bu adam.

Hele avluda satranç başında oturuşumu taklit edişi yok mu. Ağzında sigara. Kıkırdayarak. (O da oturuyordu tahtanın başına, evet ya! Mekanik olarak, aklında yer eden ilk hamleleri tekrarlıyor, beyazlarla başlıyor ve derhal yeniliyordu.) Ancak bir ap-

* Bıçak, makas gibi kesici aletler için kullanılan kör (*tupoy*) sözcüğü Rusçada aynı zamanda "aptal, budala" anlamına gelmektedir. (ç.n.)

tallığı tamamen kendi başına yapmayı becermişti Tetelin: Pek yakında evlenme sözü vererek bir dulla ilişkiye girmişti.

Vik Vikıç dalga geçiyordu:

"Yankın o senin. Kıymetini bil!.. Yankısını *görmek* herkese nasip olmaz."

Vik Vikıç ve Mihail'e telefon ettim. Yurda, anma törenine çağırdım onları, en içten duygularımızla bir araya gelip yiyip-içelim, konuşalım diye, bir insan öldü sonuçta; ne var ki Vik Vikıç daha gelir gelmez yine gülmeye başladı. Canavarca belki ama, üçümüz de galeyana gelmiş, oturmuş gülüyorduk. Gözyaşıyla karışık değildi gülüşümüz – ölümle karışıktı. Vikıç bir de, kahkahamızın acımız olduğunu iddia ediyordu, formalitesiz bir acının hıçkırıklarıymış bunlar güya. (Boğaz çıkışlarımızda işlemden geçme fırsatı bulamayan hıçkırık ve hüngürdemeler.)

Rahmetlinin yaşamının, onun o kahramanca yaşamının önemli anları, diyordu Vikıç, kaleme alınmaya değer: İşte ilk enfarktüs atağından sonra – yaşamla ölüm arasında, solgun, saçları yarı yarıya ağarmış, 54 yaşında, yatağından kayıyor ve elinde makas, emekleyerek satın aldığı pantolona doğru ilerliyor. Tam iki santimetre kısaltıyor onu. Bakıyor. İki daha! Ve oldu olacak bir santim daha – bütün dünyaya ne denli kısa pantolon giydiğini kanıtlamak ve göstermek için. Elleri titriyor, makas şangırdıyor, ama küçük Tetelin ısrarcı, didik didik ediyor kumaşı, üç dakikalık ömrü kalmış. Ne de uzun iş bir paçanın kırpılması (hâlâ birincinde)! Kalp spazmı geçiriyor, kalbi patladı patlayacak, oysa Akakiy Akakiyeviç tekrar tekrar yeni, şahane tüvit pantolonunun kırışıklarını düzeltiyor yerde: Bakıyor, sert ve ciddi, bir santimetre daha kesse mi acaba – yanılmaya gelmez şu hayatta.

Akulov, eski subay, yedinci katta dikiliyor, yurtlular çevresini kuşatmışlar. Çeçenlere ve genelinde Kafkasyalılara lanet okuyor Akulov. Subay üniforması içinde. Kısa süre önce terhis edildi ve üçüncü kattan mı ne oldukça güzel bir tezgâhtar hatunla ilişki kuruverdi. Artık içimizden biri sayılıyor. Bizim. Düzgünce

çizilmiş bir kalkış meydanından startla (daire artı hatun), çabucak bir müfettişlik kapmayı ve zengin olmayı planlıyor. (Peşinden de kadına tekmeyi basmayı tabii. Elinden gelir.) Akulov heybetli, geniş omuzlu. Yüksek, hatta gür bir sesle açıklıyor: Tetelin, malımızı koruyan namuslu bir daire bekçisi idi, özel bir yetenektir bu, özel bir dürüstlük örneği. Pisi pisine öldürdüler adamı! Kendi halinde bir insan yaşamını yok ettiler! Bir yandan da dudak bükerek, dişlerinin arasından, dizginleri çözülen kazmalar hakkında bir şeyler mırıldanıyor Akulov. Biliriz biz onları! Etrafındakiler kafa sallıyor, onaylıyorlar, Akulov'da taze, ansızın çıkagelen bir güç görerek. Yurtlular beğeniyorlar onu.

"... Siz iki kişiydiniz. Cenazesinde bir-iki şey söylersiniz artık," diyor bana (koridorda) şöyle ciddi ciddi. "Arkadaşınız hakkında bir-iki söz."

"Bir bekçi diğeri hakkında, öyle mi?" Sıkıştırıyorum onu. (Akulov'a karşı çıkmayı seviyorum.)

Alayımı sezerek sesleniyor peşimden:

"Ne?.." Akulov pek kibirli biri, özellikle de koridorlarda, gelip geçen kadınların görebilecekleri yerlerde. Sağlam, sert adam. İnsanın suratına basıverir tokadı, acımaz. Kulağına patlatıverir. Ya da yeniyetmenin birine güzel bir tekme koyar. Herkes görsün, bilsin diye.

"Ekşimişsiniz siz, küf tutmuşsunuz, yuh size! Nasıl yaşıyorsunuz böyle?.. Uykulusunuz, paslısınız, silkelemek gerek sizi!.." Gülüyor. Yarım, bilemedin bir yıl önce gelen Akulov şimdiden lider havalarında. Sonu ise şöyle olacak: Bir yıl daha geçtikten sonra aynı Kafkasyalıların geceleri dükkânlarını bekleyecek. Biz şüphelileri de (beni kesin!) hızlı bakışlarla süzecek: Hadi be, kapalıyız, anca gidersin, çulsuz!.. İşte bu yazacak o otoriter yüzünde. Sapunov'un yüzünde yazanın aynı. O da yaman bir subaydı.

Anma töreninde, bu sefer masanın başında, Vik Vikiç'ın pasıyla tekrar anımsadık o inatçı tutkuyu: Tetelin, o bakması ve

dokunması hoş gri tüvit pantolonu, yurt girişinin tam karşısındaki en yakın Azerbaycan-Çeçen dükkânında görmüş ve sevmişti (tam anlamıyla sevmişti)! Pantolon asılı duruyordu. Pantolon cezp ediyordu. Hafifçe dalgalandırıyordu onu yel, Tetelin ise yüzü değişerek geçip duruyordu önünden. Yakını olan o dulla da görüşmüştü tabii meseleyi. Acınası adam, bana ve herkese onar kere fısıl fısıl anlatmıştı tüvit pantolonu, en sonunda da biraz borç para denkleştirip satın almıştı. Ve işte öldü, töreni yapılıyor, ya pantolon nerede dersiniz? (Tabutuna bari konuldu mu ki?..)

Rahmetliye hürmet göstermek (ve gülmemek) için üçümüz birden felsefeye tutuştuk, yiyor, içiyor, fikir yürütüyorduk: Bu pantolon Tetelin için maddi mi, yoksa kim bilir manevi bir değer miydi?

"... Bir moda düşkünü için bile en sevdiği bluz, bluz değildir, bez parçası ya da kıyafetten fazladır! Manevi bir değerin sembolüdür, öyle mi, değil mi?.." Polemik yaratıyordu Vik Vikıç.

"Kıyafet fonksiyoneldir..."

"Kıvırma, Petroviç. Tetelin için pantolon artık bir kıyafet değildi. Öyle mi, değil mi?" Destekledik: Evet, evet. Katılıyoruz. Ölen için pantolon artık pantolon değil, bir sembol ve kısmen de varoluşun anlamıydı. Ateşlendik. (Polemik Tetelin'i yer seviyesinden yukarı kaldırıyordu, temsil ettiği boktan yükseğe.) Artık aşka gelerek birbirimize, aslında bayrağın da bir bez parçası olduğundan dem vuruyorduk. Bayrak, sancak, birer bez parçası, fakat aynı zamanda da manevi değerlerdir, öyle mi, değil mi?..

Biz üç tartışmacı fonduk: Anma yemeğindeki yarı aç insanların konuşkan fonu. Hemen yanımızda bir mayını etkisiz hale getiriyorlardı. Yurttaki içki sofrasına, anma törenine Ahmet gelmişti (barış aramaya). Sessiz, neredeyse gürültüsüz bir adım, kimse fark etmedi bile nasıl ve ne zaman geldiğini – peyda oldu.

Artık masa başına oturmuşken görüldü. Ahmet, Akulov ve Sapunov'un yanlarında oturuyor, kâh biriyle, kâh diğeriyle alçak sesle ve abartılı şekilde tutuk konuşuyordu.

Ve işte içkilerini içen Akulov ve Ahmet kucaklaşıp öpüştüler. İkisi birden ayağa kalktılar.

"Kardeş..." dedi biri.

"Kardeş..." diye tekrarladı diğeri.

Birbirlerinin lafını kesiyor, durup durup halkların kardeşliğini anımsayarak gürültülü açıklamalarda bulunuyorlardı. Ahmet'in Akulov'dan biraz daha samimi göründüğünü söylemek gerek. (Belki daha samimi, belki de aktörlük yeteneği daha kuvvetli.)

Sofradakiler de gürültüye başladılar bu sefer. İlk cafcaflı şerefe konuşmaları duyuldu – ve işte beş-altı-sekiz Kafkasyalıyı (her üç dükkândakileri de) çağırıyorlar, çağırdılar sonunda masaya. Bol içki ile geliyor berikiler. Üç tas dolusu da dumanı tüten şaşlık* (evvelden hazırlanmış kuşkusuz). Barışın kötüsü olmaz. Ama daha kulağı kirişte, kırılgan.

Ahmet kaçıncı kez açıklıyor hepimize:

"... O zaman dedik ki buna: Evet, canım, pantolon uzun. Haklısın. Kısalt o zaman. Sana çok yakıştı... Bu hâlâ bağırıyor: Nasıl? Nasıl? Nasıl kısaltayım ben?.. (Ahmet hikâyenin hüzünlü olması için büyük çaba sarf ediyor. Fakat tüm sözlerine ve anlamlı yüz ifadesine rağmen Tetelin'in ölümü tekrarında da komik.)

Ahmet devam ediyor:

"... Dedik ona: Sakin ol, canım, dedik. Kalbine dikkat et. Lütfen sakin ol. Nasıl mı kısaltacaksın?.. Yurtta dul bir tanıdığın yok muydu senin?.. Ya dulun elleri var mıydı?.. İğne ipliği var mıydı peki o dulun?.."

Ahmet içini döktü. Ve derhal rahatladı. Anma töreni de rahmetli hakkında konuşmak içindir zaten. Tetelin'in pantolonu

---

* Bir şiş kebabı türü. (ç.n.)

giderek küçülüyor, cüzileşiyor. Fakat bizim Akulov öyle hemen işi tatlıya bağlamaya yanaşmazmış gibi (sinirlenecek birini arayarak) ve ansızın gözü biz üçümüze takılarak sarhoşumsu bir sitemle bağırıyor:

"Daha ne tartışılıyor orada?.."

"Tartışmaya gerek yok, gerek yok!" diye yakalıyor lafı Ahmet anında, o an Akulov'la denk düşmeye çalışarak. Esnaf Kafkasyalılar kimin tarafını tutacakları konusunda dikkatlilerdir – Akulov gibilere saygı duyar, bizim gibi silik entelektüellere ise damla itimat etmezler. Neden ceketin böyle eski, arkadaşım? O kadar mı yoksulsun?.. Beriki bir şeyler melerken, onlar komik *mühendis* sözcüğüyle eğlenirler. Neredeyse sefil anlamına gelir onların gözünde. Evet, evet, otur, *mühendis*, şaşlık ye, *mühendis.*

İki taraf da alenen barış istiyordu artık, ama (alışkanlıkla) her cafcaflı söze kulak kesilmeyi de ihmal etmiyorlardı. Kafkasyalılar neredeyse hiç içmiyor, coşku perdesi ardında (gayet dekoratif) gizlenirken, aslında en ufak sözde kuşkuya düşüyorlardı: Tetelin'in ölümü, Tanrı göstermesin, topyekûn bir kavgaya, bilinçli bir karşı intikama yol açabilirdi. Yahut -daha kötüsü- polis temizliğine... Neyse ki en sonunda içlerinden en güvensizleri bile barışa inandılar; barış sağlanmış, görmüş geçirmiş yurt ahalisi bastırılmış, sindirilmişti; hem ödlekti ve en önemlisi, hesaplaşmalarla filan uğraşamayacak denli değişimlere ve karmaşıklaşan gündelik yaşama kapılmış durumdaydı.

Kadeh kaldırma faslına son verirken şöyle diyor Akulov:

"Siz bizim komşumuzsunuz, biz de sizin. Ama sizin de, bizim de yaşamımız tek. Yaşam bir bütündür."

Herkes sustu.

"İşte bu yaşam için haydi bakalım!.." Akulov kadehini göklere kaldırıyor. (Ve tekrar, bayrakla pantolon arasındaki farkı tartışan yabancı grafomanları süzüyor yan gözle, bir savaşçı edasıyla.)

Kadeh ve bardaklar havalarda:

"Barışa! Barışa!" diye bağırıyor yurtlu ve Kafkasyalılardan oluşan çoksesli koro.

Mihail, Vik Vikıç ve ben büyük keyifle yiyip içiyoruz – günün koşullarına göre yemekler iyi, Tetelin'in dulu (ikinci dulluğuydu bu) döktürmüş! Et tabakları. Soğuk çorba. Salatalar. Siyahlar içindeydi kadın. Ara sıra, katlardaki insanların, acısını nasıl da paylaştıklarını anlatıyordu bütün masaya. Yufka yürekli ve ince insanlar; her biri de söyleyecek bir çift güzel söz bulmuştu! Beşinci (Tetelin orada bir daireyi bekliyordu ve az kalsın yakacaktı) ve sekizinci katlarda nasıl dokunaklı karşılandığını anlatıyordu – gözleri ağlamaktan şişmiş kadına, ölümün nasıl bir darbe, her birimizi için nasıl bir kayıp olduğunu söylemişlerdi hep: "Yetim kaldık..." Böyle demişlerdi ona.

Dulun gözyaşları Vik Vikıç ve Mihail'in de içlerine işledi: Anma töreninde de değilse nerede hafifleteceksin ruhunu! (Ben susuyordum.) İkisi de Tetelin'i sever oldular birdenbire – bekçi ve toplumdışı Tetelin de bir anlamda *underground*'du ve demek ki *ug*'liydi! Yazmıyor, resim yapmıyordu, aslında boşuna yer kaplıyordu dünyada. Ama bizim insanımızdı. Ailesi ağıt okumamıştı arkasından. Bir anı yazısıyla uğurlanmamıştı son yolculuğuna: Anma töreninde yabancı suratlar, işte bütün ödülü buydu. Saçma bir dulcuk, üstüne bir de Akulov! Aynen böyle olur işte. *Ug*'li elinde makasla ayrılır yaşamdan. Halen düzeltilmesi gereken pantolonuyla.

Ben etkilenmedim, ben başkayım.

"... Bizim cenazemiz! Bizim!" diyerek kadeh tokuşturuyorlardı Vik Vikıç ve Mihail. İkisi de çok içiyorlardı şimdi ve vakit ilerledikçe daha da ısrarla aslında kendi cenazelerinde oturduklarına inandırmaya çalışıyorlardı beni. Kendileriydi bugün anılan, onlar için böyle mezeler döktürmüştü dul metres. Onlar için toprağı tüy eylemişti (bir tepe yığsınlar diye mezarcı tutmuştu). Siyahlı dulcuğun, beşinci ve sekizinci katlardan birile-

rinin güzel sözleriyle ilgili tatlı yalanları da hep onlar içindi – bu dünya onlarsız çekilmezmiş sözüm ona, kalanlar yetim kalmışlar.

Akulov, artık koyu kırmızı, yüzü yanık rengi (ama belli ki içki konusunda kudretli) sertçe ayağa kalktı ve bir kaya edasıyla votka kadehini kaldırdı.

Uzattığı elindeki kadeh azıcık olsun sallanmadı. (Dalda elma.)

"Yoldaşlar!" diye başladı modası geçmiş sözlerine.

Kafkasyalılar anında destek çıktılar:

"Yoldaşlar! Yoldaşlar!.." Kafkasyalılar daha az içiyor, sıra atlıyorlardı,* ama Akulov'un çağrısıyla, bir ritüel havasında kadehlerine davranıyor ve o zamana kadar çoktan dizginleri çözmüş Rusları sessizliğe davet ediyorlardı.

Dumanı tüten şaşlıktan bir tas daha getirildi ve kadınlar ete yanaşıp hepimizin tabaklarını cömertçe doldurmaya koyuldular. Aşağıdaki yemekhane çoktandır yoksullaşıyor, yemeklerden zehirlenenler hırsız yöneticiyi kovalıyorlardı ara ara, ama bugünkü şaşlıklar olağanüstüydü. Ruslar enfes kokuları burunlarına dolduruyor, Kafkasyalılar parmaklarını öpüyorlar: Ah, ah, ne şaşlık be!.. Kafkasyalılar kin gütmüyorlar. İyi yürekliler. Özellikle de şimdi, masada barış ilan edilmişken, dostların arasında. Herkesi seviyorlar. Kucaklaşıyorlar. Öpüşüyorlar. Bol yemek ve sert içki. Tetelin'i anma cümbüşü, eski zaman ziyafetlerini andırıyor. Şatafatlı-törensel, kadifeden, Brejnev dönemine ait şerefe konuşmaları... bir stildir bu. Sahtedirler tabii. Ama dürüstçe bir rahatlama arzusuyla seslendirilirler. Böyle yıllarca yaşayıp gidebilir insan – herkese ve her bir kişiye gitgide büyüyen o kadife iltifat yığınını aktarma arzusuyla (ve kendisine yöneltileni dinleyerek).

---

* İçki masası adabına göre hep birlikte kadeh kaldırılır, kadehlerdeki içki aynı anda içilir ve sıradaki kadehe beraberce geçilir. Kadehindekini içmeden bekletmek, ***sıra atlamak*** ayıp sayılır. (ç.n.)

Güzel sözlerden bir pay devretmek (ve devralmak). O tumturaklı isim tamlamalarından, bir an için bile olsa sana barış, onun ürkek ruhuna ise huzur sağlayan. (Ya da tam tersi, huzur sana, barış ona.) Herkes kucaklaşıyordu. Lezginka* oynanıyordu. Tanrıçalar şerefine içiliyordu, dünyada bir eşlerine daha rastlanmayan Rus kadınlarının şerefine.

Anma töreni kendiliğinden, birkaç küçük cümbüşe bölünerek dağılıyordu – dairelere, çeşitli katlara.

Herkes bir yerlere gitti, biz üçümüz de yer değiştirdik. O günler birlikte yaşadığım terzi Zinaida'nın dairesine geçtik. Zinaida Agapovna (tabiatta artık böyle baba adları yoktur sanıyordum)** en fazla kırk-kırk beş yaşlarındaydı. Bir yerlerde çalışmam için beni sıkıştırıp duruyordu, tam bir hatun, ekşiydi onunla hayat. Fakat ne mutlu ki Zinaida evde değildi şimdi. Gönlümüzce yayıldık, sigaralarımızı yaktık. Mihail tüm dalgınlığına rağmen anma sofrasından bir şişe beleş votka kapmayı ihmal etmemişti. İçiyorduk. Vik Vikıç ise, artık sarhoş, tüm sorulara, yüzyıl sonunun taze, en taze aforizmasıyla karşılık veriyordu bağırarak: *Pantolon parçalamaya değer mi, baylar?..*

Bir de sekizinci kattan bir kadın vardı – Raya, kişiliksiz, hayattan ne beklediği belirsiz. Belki de gözucuyla Zinaida'nın nasıl yaşadığına (mobilyaları nasıldır, köşeleri nasıldır ve genel) bakmak için peşimize takılmıştı töreninin ardından. Raya, ara ara şuursuzca soruyordu:

"Neden içmiyoruz?"

İçkimize üşüşen iki tesviyeci (kovsan kovamazsın, anma töreni sürmekte) aynen yanıtladılar:

---

* Adını bir Kafkasya halkı olan Lezgilerden alan, Kafkasya ve Rusya'da yaygın olarak bilinen hareketli dans. (ç.n.)

** Agap erkek ismi günümüzde çok ender kullanılır. (Agap'ın kızı anlamına gelen) Agapovna da ender rastlanan bir baba adıdır. (ç.n.)

"Doldur."

Zinaida'nın sandalyeleri yetmedi. Tesviyeciler duvarın önünde, yerde oturuyorlardı. Onlara yeni bir şişe açtım, göçebeler gibi oturarak, elden ele dolaştırdılar onu (kafaya dikiyorlardı).

Birdenbire hepten genç, hoş bir kadın daldı içeri, üzerinde küçük bir ceket... Asya'ymış bu meğer, tesviyeci Kimyasov'un kızı (duvar dibinde oturanlardan biri); katlarda babasını arıyormuş. Cesur. İncecik, iğne gibi.

"Eve gidelim hadi! Eve gitme zamanı!" diye çağırıyor, kulağından çekiyor, hatta kaldırmaya çalışıyordu babasını.

Mihail bu sırada Paris plağını taktı. Yüzü kıpkırmızı, sarhoş eliyle benim tarafımı gösteriyordu:

"İşte!.. İşte Paris'e gidecek olan odur!.." Bu, şu anlama geliyor: Bütün herkes, yazı yazanların hepsi burada geberip gidecekler, orası kesin, ama Petroviç (ben yani) Paris'i kesinlikle denemeli. Fransızlar tükendiler, soldular. Ama eğer Petroviç bir süre orada yaşarsa, tek bir gerçek Rus dehası oraya edebiyat tohumunu atarsa, koca bir ***underground*** jenerasyonu, yeni bir varoluşçular nesli doğabilir. Orada her şey çiçeklenir!.. Böyle bağırıyordu Mihail. Ve Paris'in hangi sokağında ucuza ev tutabileceğim konusunda öğütler veriyordu bana. Kendisini terk edip giden karısının peşinden tam da Paris'te yarım yıl boyunca sürtmüştü, bir tek orada da değil...

Votka bitiyordu. Canım Paris'e gitmeyi değil ama, canım Asya'yı istiyordu. İhtiyar keçi. Tesviyeci babasını da götürüp gitmişti. (Gözüme takılıp kalmış, ayrılmıyordu genç görüntüsü.) Sarhoş olmuştum anlaşılan: Derhal herkesi kovup Asya ile işte bu yumuşak, çift kişilik yüzeye uzanmak istiyordum, son günlerde, daha doğrusu gecelerde üzerinde Zinaida ile öyle ıstıraplı şekilde "pas" dediğim, hatta kaçındığım, kaçtığım ondan. "Ne yatak ama!" diye düşünüyordum şimdi, Zinaida'nın ne harika bir yorganı, yastıkları, nasıl görkemli bir döşeği olduğunu daha önce nasıl da fark etmemişim!

"Şerş la famm. Pardonn mua," diye tekrarlıyor hafif kamburlaşmış Vikıç (sarhoş ve neşeli). "Se mua. Le rua."*

Prononcé'u** akıl almaz şekilde abartıyor, hepimiz kahkahayla gülüyoruz. Zinaida da döndü eve, bizimle oturuyor, çarpık Fransızca vız gelir ona tabii. Fakat Mihail'in benim dehamla ilgili bağırtılarından etkilendi. Nasıl bir yazar olduğumu ilk kez işitiyordu (*ug*'li *ug*'li için kötü bir şey söylemez). Düşünceli bir hal aldı.

"Puşkin ve Petroviç!" diye bağırıyordu Mihail.

Votka kadehini kenara itip, alçak sesle (aile muhabbeti, yabancılar karışmasın) sorguya çekiyordu beni Zinaida: "Neden? Yaşımızı dikkate alıyorum ben. Fazla bir şey istediğim yok ki..." Yüzü yaklaştı, çizgileri akrabalaştı, ama daha arzu edilesi olmadılar – camda nine. Şehvet duygusu uyanmadı. Bir şey engel oluyordu. İçgüdülerimdi belki koruyan. Beni tahrik edemez, ama bugün değilse bile yarın bir punduna getirip istediğini elde edecek. Yataktaki tutku dolu dakikalarda Zinaida Agapovna son teli koparabilirdi. (Tetelin'den selamlar. Zinaida'nın üzerinde öleceğim, diye düşündüm ansızın.) Çatalımla tabağımı tırmalıyordum, yemek kalıntılarını tutup kaldırarak, yumurta akı izleri...

Vikıç bir şarkı başlattı, Mihail şipşak yakalayıverdi melodiyi – nasıl da söylüyorlar ama! Onlar böyle iki sesten girdiklerinde, sessizlik istiyor insan, kavuşuyor da istediğine. Susuyorduk, bir tek çirkin Raya ritim tutuyordu: Çatalıyla çınlayan tabağa vuruyordu. Sonra hepimizin ağzını bir karış açık bırakan bir şey oldu: Tesviyeci Kimyasov (yine gelmişti!), bir kadeh daha devirdi, şarkıya eşlik etmeye kalkıştı. Yıkıldı yıkılacak. Ayakta hiç dura-

---

* (Fr.) *Cherche la femme. Pardonne moi... C'est moi. Le roi.* "Kadını ara. Özür dilerim... Benim. Kral," anlamına gelen, rasgele sıralanmış Fransızca cümleler. (ç.n.)

** (Fr.) Telaffuz. (ç.n.)

mıyor ve ancak yerde oturabiliyordu. Zilzurna sarhoş, yarım sözcük bile telaffuz edemiyor, ama şarkıyı söylüyordu işte müzikal ruh. Vikıç ve Mihail seslerini yükselttiler. Raya çatalıyla tabağı dövdü pat küt. Tesviyeci Kimyasov ansızın temiz sesini, yüksek ve çınlayan tenorunu salıverince hepimiz etkilendik. Zinaida ağlamaya başladı. Tam bir zafer.

Nasıl dağıldığımızı anımsamıyordum. Zinaida sokuldu yanıma yatakta, ama ben kıpırdamadım. İyice yanaştı, üç ya da dört bacağını birden üzerime doladı, ama ben yüzümü bile dönmedim. Yapamazdım. Yaşlıyım ben. O işten sonra (sevgisiz ve coşkusuz yaptıysam) tansiyonum fırlıyor, sağ gözüm çok ağrıyor.

Zinaida Agapovna gündüzleri hoşuma gidiyordu benim – gün ışığında, maharetli elleri durmaksızın üçüncü-beşinci-onuncu işi yaparken. Gerçek bir görmüş geçirmiş kadın kokusuydu onunki. Kadın-emekçi. Onu seyrederken neredeyse emin olurdum ki, ocağın başında ustalıklı, kendince güzel uğraşısı, kuvvetli ensesi, güçlü elleri, baldırları akşama arzulamamı sağlayacaklardı onu. Hatta (kendime) söz verirdim, bugün muhakkak elimden geleni yapacağım diye, ama akşam yaklaşır, yılbaşı öncesi karı gibi, lapa lapa, ağır, iri yığılırdı, üzerime, solan arzularımın üzerine. Derhal uyuyakalırdım ve eğer bir nedenden uyuyamıyorsam daha da canım sıkılırdı. Bir keresinde bütün gece öylece yatmıştım yanında.

Karnımı doyurması karşılığında ona verebileceğim hiçbir şey yokmuş meğer (bana ayırdığı köşe ve sonuç itibariyle yatağı için de) ve Zinaida, kurnaz gözünü kırpmadan derhal bir gündüz işi ayarladı bana: On kadar metalik garajı boyayacaktım.

Volodka diye birine ortak edeceğini söyledi. Krep ve çorbaların bedelini boya işiyle ödeyecektim güya. Birkaç gün çalışmış olursun!.. Fakat Mihail ve Vik Vikıç tumturaklı bir şekilde, "Puşkin ve Petroviç – dâhi kardeşler..." diye bildirince sahiden sarsıldı; böyle bağırıyorlardı, Zinaida ne düşüneceğini şaşırmış-

tı. Puşkin hakkında bir sürü mükemmel söz söylendiğini daha okulda duymuştu, masalları okumuştu ve "Eşsiz bir andır hatırımda" romansını ezbere biliyordu... *Puşkin ve Petroviç!*.. Bu onu beyninden vurmuştu. Onun şaşkınlığı da beni eğlendiriyordu, birden kekeleyerek, saygılı konuşmaya başlaması. İnsan sarhoşken hava atmasa olur mu: Yanaklarımı şişiriyor, çehremi karartıyor, vecizeler söylüyor ve özellikle de sessiz, kısa konuşmamla korku salıyordum içine:

"Evet. Dâhiyane..." Bir şey hakkında. Ne olursa olsun. Her *ug*'li zaman zaman "dâhi", "dâhiyane", "biz iki dâhi" vs. gibi laflar eder muhakkak. Bu (birçok başka kişi için) jilet keskinliğindeki sözcüğü biz kolayca telaffuz ediveririz, onunla kendimizce, eski, şefkat dolu ilişkiler içindeyizdir. "Dâhi" sözcüğü olmadan *underground* olmaz. (*Gebist*'lerle karşılıklı zıtlaşmasız *underground* olmayacağı gibi.)

Mihail ya da bir başkası dâhi olduğumu tekrarladığında, sol tabanımı pelin dalıyla gıdıklıyorlarmış gibi hissediyorum. Bir hafifleme. Ve ruhumda bir tazelik. Daha fazlası değil. (Yıldız işaretleri.) Bu arada gerçek bir deha, kardeşim Venya, tımarhanede geceleri unutulmuş, kibirli gözyaşlarını yutuyor birer birer.

Hem doğruyu söylemek gerekirse, Venya'nın kendini ifade etmedeki o şahane hafifliği yok bende. Benim yeteneğim yetenek işte, deneme atışı, kendim de deney gibiyim. Tabiat benimle deney yaptı ve ancak sonra, üç yıl sonra, Venya'yı çıkardı yeryüzüne. Doğruyu söylemek gerekirse... Onun keskin zekâsından da daha az nasip olmuş bana, yeteneğinin ise ancak yarısı. Ve aslan kalbinin sadece küçücük bir parçası; o da deney için.

Uyuyamadım bir türlü, ayağa kalktım – daireleri kontrole çıktım. Yolda, dula uğrayıp bir kadeh attım. Seyrelen törenciler oturmuş tek tük içiyorlardı, artık kış sinekleri gibi cansız.

"Seninkiler Ada Fyodorovna'da," dediler.

Ne Akulov, ne Kafkasyalılar var (tasları duruyor, soğuk fakat lezzetli şaşlıklarından birkaç parça kalmış dibinde).

Mihail ve Vik Vikıç gerçekten de beşinci katta yaşayan hâlâ dinç ihtiyar Ada'nın yanındalar: Bir şişe votka açmış onlara meğer törenin devamı için. Dul cimrilik etmiş, çağırmamış kendisini sofraya (oysa ihtiyar kadın, Tetelin'i iyi anımsıyor ve demek ki keder de duyuyordu).

"Otur, Petroviç." Ada Fyodorovna insanı kanatları altına almayı sever. Canı sıkılıyor. İyilik kalıntıları yaşam kalıntılarıyla iç içedir bir kadında. Beş yıl önce Ada Fyodorovna sönmeye yakın bir mum gibi çırpınıyordu henüz: Cümbüşün sonuna sakladığı bir çeyrekliği çıkarırdı ansızın – ve en gecikmiş, en geç zamanlamalı erkek, şişeden biraz içip yanında kalır, yatağında uyanırdı. Ama şimdi bütün oyunlar geride kaldı. Sessiz bir bataklık kabarcığı. Yalnızca iyilik.

Vikıç ve Mihail evlerine, daktilolarının başına koşmadan önce, birbirlerine daha birçok önemsiz şeyi söylemeli ve pek az önemli şeyi açıklamalılar.. "Gevezeler!" Takılıyorum onlara, entelektüellerimizin yüce gece yarısı sonrası uğraşına vermişler kendilerini: Konuşmaya.

Konuşkan yurttaşımız pek yükseklerde süzülür, daha yüksek uçulamaz. Rusların yüce konuşma kültürü (içki eşliğinde) 19. yüzyılda ortaya çıktı, daha erken değilse: Çiftlikler arasındaki dev mesafeler yüzünden yarım yıl boyunca görüşemeyen insanlar karşılaştıklarında gece gündüz susmaksızın konuşurlardı. Kürklerine bürünüp konuşurlardı. Pencerenin altında troykanın* çanı çalana kadar. Faturası ödenmeyen telefon kesilene kadar. Entelektüel kesim on yıllar boyunca fazlaca gerilmeden çalıştı (sözgelimi Batı Avrupa'daki meslektaşlarından farklı olarak), buna karşın biz, diyor Mihail, insanlar arası iletişim sanatını (telefon, mutfak, mesai, tren vagonu iletişimini)

* Rusya'da üç at koşulu araba veya kızak. (ç.n.)

akıl almaz bir seviyeye yükselttik. Konuşmalarımız, piramitlerimiz bizim. Asırlık.

Mihail:

"Konuşmayı seviyorum. Beceriyorum. Ve de ancak Vikıç ile *doyabiliyorum konuşmaya*. Engel olma... Yarım saat daha, ha?"

Vikıç (o da atıldı):

"Engel olma. Evet, evet, bir yarım saat daha!"

Ben de olup bitenin kutsallığını kavrayarak (ve bir parça kıskançlıkla, gizlemeyeceğim) başımı salladım, ne yarım saati, gibisinden, daha en az iki-üç saatlik işiniz olduğundan eminim, gevezeler!

Bir de sataştım, ideal bir çiftsiniz, gibisinden. Rusya kültürüne kök salmış bir Yahudi ve gençliğinde antisemit olarak bilinen bir Rus.

"... Hadi, yeter ama, kes sesini!" Vikıç hatırlatmamdan hoşlanmamıştı. Bu arada, onu iyileştiren de bendim, bir antisemit eksilmişti sayemde dünyadan, hem de bu tanışma sayesinde. O eski zamanlarda, anımsıyorum da, Vik Vikıç'ı Mihail ile karşılaşmaya hazırlarken, sözcüklerimi özenle seçmiş, şöyle dikkatlice değinmiştim konuya, ne kadar da yetenekli bir Yahudi ve ne inatçı bir *ug*'li, gibisinden.

İlk konuşmalarını da anımsıyorum, tanışmadan hemen sonra gerçekleşmişti, pek uzun, sürüp giden, açıklamalı, gece yarısını çok aşan bir konuşma. Ve işte – arkadaştılar. Devamında zaman çalışmıştı onların hesabına. Ahbaplıkta kimileyin olduğu gibi, ikisi kolayca arkadaş olup, beni bir kenara itmişlerdi. Yani arkadaşları olarak kalmıştım ama, üçüncü ve artık bir parça dışarıda. Öyle olsun. (O zaman da korkmuyordum kaybetmekten.)

Onlarla içtim, ama gece sohbetlerinin seviyesi çok yüksekti artık, gecikmiştim. Sohbetin gerçekten de bir başlangıç noktası, bir *start*'ı olmalı ve daha çok da ortaklaşa kazanılan keskin konuşma hızı. Ben yalnızca, başını göğe kaldırmış, başkasına ait kâğıttan uçurtmayı izleyen bir erkek çocuğu gibi takip ediyor-

dum onları. Ama bu da bir yetenektir. Ağzını açmamayı bilmek, o an başkalarını çatlatan tutkulardan keyif alarak. Bekçilik yaşantısı bana, sadece durup dinlemeyi öğretmişti. Sadece sabahı yaşamayı. Sadece çay içmeyi.

Fakat bir de daireleri kontrol etmek gerek, koridorda yürüyorum. Karşıdan erken sabahın solgun hayaletleri geliyor, daha doğrusu, sürünüyor – Kimyasov liderliğinde tanıdık tesviyeciler. Küçük, yamuk bacaklı ve elbette sarhoşlar, boş katlarda alkol arayışında, sürü halinde yer değiştirmeyi sürdürüyorlar. Bütün gece uyumayan bir müfreze, savaş safi – Tetelin için şeref kıtası, onun tüvit pantolonu için.

İçkiyi fazla kaçıran (ayyaşlık nöbetleri ne mutlu ki kısa sürüyor) Mihail, fazla sık telefon eder, ben de şuradan buradan çok daireli apartmanın haberlerini anlatırdım ona, özelleştirmeden söz ediliyor, gibisinden...

"Ne?" der, birdenbire susardı Mihail. "Özelleştirme mi? Daireler mi?.." Evrensel aklı, bir dere gibi bir engele rastlar, yüksekteki su gibi kavis yaparak akmaya başlardı, sağdan ve soldan dolaşarak (tekrar ruhuma, onun deyişiyle dâhiliğime sızmaya çalışarak). "Cehenneme kadar yolu var o dairelerin, gündelik yaşamın cehenneme kadar yolu var, onların derdi sana mı düştü! ... Sen varsın, sen varsın," diye bağırıyordu. "Sen bir dehasın. Sen uçuşan yaz tozusun! Sen ölme yeter, sen yaşa..." Boğazına dayanan gözyaşları işitilirdi sesinde.

İçtiklerinin ardından (bu kez) dehamın, yaprakların, yaz yolunun üzerinde uçuşan toza eş olduğunu sanıyordu. Başka türlü nasıl ifade edeceğini de bilemiyordu. Konuşmasında hassastı. Korunmasızdı. Yeteneği sahiciydi, yalnız ruh hali, *underground* yaşantısından birazcık eğilip bükülmüştü.

Kafası kıyak ve iletişimimizden açıkça mutlu Mihail, şimdi telefon ahizesinden, durmadan Tetelin'i düşündüğünü söylüyordu bana bağırarak. Evet, kabul ediyor, Tetelin belki bir bu-

dalaydı, ama bu küçük budalada bir düşünce çırpınıyordu, hem de nasıl bir düşünce! Düşünce ve ders. Anla şunu: Kısalttığı pantolonu değil, kısalttığı yaşamıydı!

"Anla!" diye bağırıyordu Mihail. "Tetelin bizlere açık seçik gösterdi! Ben de yaşamımı kısaltıyorum. (Herhalde ayyaşlıkla.) Sen de kendininkini kısaltıyordun. (Neyle?) Her insan elinde makas oturup kesiyor, kesiyor, kesiyor pantolonu. Ve neden, biliyor musun? Çünkü ne haltına gereksin insanın sonsuz bir yaşam? Düşünce bu işte: Her insana *kendi boyuna uygun* bir yaşam gerek!"

Düşünce gibi bir düşünce işte: Manevi değerlere ilişkin bir bildiri.

Mihail bayram etti:

"Ya! Kabul ettin, kabul ettin! Bu küçük avam ve taklitçinin içinde yüce, kendi kendini açıklamayan bir düşünce çırpınıyordu!.. Enfarktüs geçirip de yatağından yere kaydığında, makasını aldığında eline. Ne yaptığını biliyordu o! Kimi insanın gücendirecek kadar erken ölmesi, kiminin ise aksine alenen dünyaya kazık kakması ve boşuna yer tutması – buydu işte gizli takıntısı. Değil miydi yoksa?.. Anla şunu: İnsanın *kendi* yaşam *ölçüsü* var, ceket ve bot ölçüsü gibi."

"Ve pantolon."

"Aynen öyle!.."

Mihail'in benimle ilgili de bir gizli takıntısı vardı: Kadınlar (özellikle de ev hanımı kadınlar, gündelik gözetimci) dehamı rahat bırakmalılar. Onların yeri *orası*, uzakta, diyordu, bir el hareketiyle Volga ötesine sürgüne gönderir gibi onları.

Ben gülüyor, sözlerine bir anlam veremiyordum, sanki onun kehanetiyle yollanmış, en ufak bir şeyde beni garaj ve bahçe duvarı boyamaya zorlayan Zinaida Agapovna ile yakınlaşana kadar. Ama asıl felaket, Mihail'e göre, onun evine yerleşmiş olmamdı. Bu bir suçtu. Zinaida'ya kaprisler yapıyordu. "Posasını çıkarı-

yorsunuz. Evet, evet. Hakkınız yok buna..." diyordu Mihail masanın başına geçmiş, bacak bacak üstüne atmış, kadının kendisine (benim arkadaşım olduğu için) pişirdiği kahveyi karıştırırken. Zinaida gülüyordu: "Hoşlanıyorum ben ondan yahu!" "Ben de aydan hoşlanıyorum," diyerek itiraz ediyordu Mihail. Ve Zinaida'nın oğullarına, davranışlarını anlatan bir mektup yazacağını ekliyordu, tehditkâr (ikisi de askerdeydi).

Mihail bize (ona ve bana) yatakta temasa geçmemiz için bile izin veriyordu, buyurun! Ama... ama eğer, ayrı yaşayacaksanız, gibisinden. Zinaida Agapovna buyursun gelsin. Buyursun temizlik yapsın, hoşnut etsin, doyursun. Gelip giden biri olarak iyi o, tartışan yok ki.

"... Saçları ağardı artık! Acı ona biraz, ihtiyar kaltak," diyordu Mihail öfkeyle. (O üsteliyor, Zinaida ve ben ise kahkahalar atıyorduk.)

"Sen de kır saçlısın, ama canın istiyordur herhalde!" deyip gülüyordu Zinaida.

"Seni mi?.."

"Beni!.."

Komikti, Zinaida'nın da (o da az değil) kendince bir fikri vardı ya, o yüzden daha da komik geliyordu. Mihail'in kendisine (gizliden gizliye) âşık olduğuna inandırmıştım onu, bütün o haddini bilmez konuşmaları da erkekçe kıskançlığındandı. "Hadi canım?" diyordu şaşırarak, kızararak. "Kesin. Eminim bundan," diyordum ciddiyet taslayarak, Zinaida inanmıyordu. İnanmıyordu, ama leziz kahvesinden içiriyordu ona seve seve, bir parça cimriliği yüzünden eskiden hiç yapmadığı bir şeydi bu.

Zinaida Agapovna'nın konuşması geceye doğru peltekleşiyordu: Önce paraya gerek yok diyor, sonra birden daha büyük ısrarla başkalarının "kiracılarından aş için" ne paralar aldıklarını tekrarlıyordu. Kiracı mı oynaş mı?..* O da ben de aradaki farkı

* Kiracı (*jilets*) ve oynaş (*sojitel*) sözcükleri Rusçada aynı kökten gelirler. (ç.n.)

anlamaya çalışıyor ve başaramıyorduk sanki. (Bu yurt farkının etiğini.) Zinaida "oynaş" sözcüğünü duyunca kızarıyordu, bir keresinde utancından öksürük nöbetine tutulmuş, hırıltıyla seslenmişti bana:

"Vursana be!"

Sırtına yani. Öksürüğü sökülsün diye. Dikiş atölyesinde çalışıyordu, bol toz yutuyordu, tozlu iş.

Anımsıyorum da Tetelin, açlık çektiği bir sıra tam da Zinaida'ya çağırdığımda başlamıştı. Öylesine yemeğe çağırmıştım.

Tetelin o zamanlar yeni yeni belirmişti yurtta, yalnızdı, çalışmıyordu, artı bir aptallığı yüzünden teknik liseden kovulmuştu. (Ders veriyordu. Ne dersi verebilirdi ki orada, en fazla yüksek kalite zavallılık!) Evet ya, evet, zavallı, hiçten, gözleri de ada tavşanınkiler gibi. Ne var ki katlarımızda belirdiği sıra itici birisi değildi. Ve aptalca tüvit pantolon hayali de (dükkânın aralığında sergilenir, asılı dururdu her sabah) aptalca görünmüyordu.

"Hiç öyle bir pantolonum olmamıştı," demişti. (Önünden geçiyorduk. Pantolonu rüzgâr sallıyordu.)

"Ee ne olmuş?"

Düşünceli bir hal aldı. Dışarıdan bakmasını biliyormuş meğer.

"Benim böyle bir pantolonum olmadı. Sizin ise yayımlanmış bir kitabınız."

Güldüm: Şuna bak şuna, ısırmasını da biliyorsun demek!.. Aferin.

İlk zamanlar onu birazcık da olsa güdüyor, besliyor ve yanımda gezdiriyordum, misafir gibi, insanların sofralarına – insan içine çıkarıyordum yani. Sekizinci katta göz kulak olunacak bir daire belirdiğinde ise bekçi olarak önerdim onu. Böylece Tetelin ilk parasını ve meşguliyetini edinmiş oldu, demir değilse de, bir demircik atmış sayılırdı. Minnettar kalacağına (insanlar tuhaf gerçekten) Tetelin uyanıklık etmeye koyuldu: Arkamdan iş çe-

virerek beklediğim daireleri kapmaya çalışıyordu. Bunun için de, hakkımda bir-iki laf fısıldaması gerekiyordu elbet – böyle başladı.

Yıl sonuna doğru Bay Tetelin tam bir mızmız bekçi-pintiye dönüştü evrim geçirerek; hadi bu neyse, herkesin bir arızası vardır, ama tüm bunlara ek olarak yankım halini aldı. Benim sözlerimi ve benim sayesinde ucuzlayan tonlamamı kullanarak hakkımda konuşuyor ve taklidimi yaptığını anlamıyordu bile! Sesimi ve yürüyüşümü taklit ediyordu. Ellerini de ceplerine sokuyordu kancık, aynı benim gibi. Onu koridoru adımlar görmeye tahammül edemez olmuştum. (Ve çağdaş Akakiy Akakiyeviç olduğunu düşünmek istemiyordum artık.) Bir tipleme olarak Akakiy Akakiyeviç yalnızca bir ön-tiplemedir bizim için, 19. yüzyıl klasikçileri ***küçük adama*** erken koydular noktayı, taklitçi gelişiminin dinamiğini sezinleyemediler – erken olgunlaşan kibirli kıvrımını (Petersburg sisinin ardından) göremediler. İsteklerin küçüklüğü, ruhun küçüklüğüne dönüştü tarih fonunda. Küçüğü eksik gözlemlediler.

Küçük adam Tetelin kötü kısalttığı pantolonuna yapışıp gökyüzünün yolunu tuttuğunda ben, elbette acıdım ona. Kendi kolladığına nasıl acımazsın. Ama yalnızca bir anlığına. Rüzgârın şiddetlendiği ânı anımsıyorum (ansızın, yüksek evlerin olduğu taraftan). Onunla, rüzgârla birlikte de Tetelin'e karşı bir acıma bastırmıştı üzerime, gecikmiş bir acıma, ama neden böyle keskin?.. Kırkı olmasın?.. Böyle tuhaf bir düşünce geçmişti aklımdan. Aceleyle gelmisti, bir şey hatırlayıveren yolcu gibiydim, oysaki yola çıkan onun, heyhat, küçük ruhuydu (var idiyse). Yani ona (onun ruhuna) gökten seslenilmişti kararlaştırılan saatte. Zamanın geldi, gibisinden! *Kalkıııış!.. Havalaaan!* Ve ruhu, boyun eğerek, acınası ve küçük, derhal yükselmişti, tesadüfen yahut kim bilir tesadüfen de değil, yoğun bir hava dalgası estirip üzerime.

Belki de ayrılırken vicdanı sızlamıştı. Suçunu itiraf etmek mi istemişti?

Tepki (benim) anlıktı ve öyle görünüyor ki pek insanca da değildi: Daha son günlerini saymadan, adamın (ruhunun) arkasından ve peşi sıra seslendim. Islık çaldım sanki: *Haydi, haydi!* Daha ne duruyorsun, gibisinden, acele et.

Tetelin'i Zinaida'ya ilk getirdiğimde öylesine açtı ki, yemeği yer yemez iptal olmuştu: Oturduğu yerde uyuyakalmıştı. Başı, bereketli masanın üzerine düşmüştü. Uyuyordu. Doğrusu yemek de o akşam pek sıkıydı.

"Şşt!" demiştim ona, Zinaida'ya. "Şşt, uyandırma!"

KAFKAS İZİ

Venya pusuda bekliyor (metro çıkışında), gelip geçen insanlara saldırıyordu: "Saat kaç?.." Sonra bir diğerine: "Saat kaç?.." Kesik kesik ve ısrarla soruyordu, meydan okurcasına. İnsanların kendisine zamanın hesabını vermelerini talep eder gibiydi. Taksiciler ara sıra pataklıyorlardı onu. Dişleri de duraklarda konuşmak için sataştığı semiz şoförler tarafından sökülmüştü ya zaten. (Zaman denen şey hakkında.) Venya'yı getirdim, susuyor, ağzını açmıyor.

"Hmmm evet," dedi doktor, kardeşimin yüzünde beliren yara izini hemen fark ederek.

Doktor, doğrulup elini uzattı ve hızlı, becerikli bir hareketle Venya'nın üstdudağını kaldırdı; dişlerinin yarısı duruyor mu diye bakmak için (yarısı duruyordu, o kadar). O yıl Venya'nın özellikle çektiği bir yıldı. Bütün ocak ve şubat boyunca (müthiş, buz gibi bir kış) Venya bir yazıhanede çalışmayı denemiş, fakat baharla birlikte tekrar metroda, troleybüslerin yanında, taksi duraklarında pusu kurmaya başlamıştı.

Ve şimdi hastanede de Venedikt Petroviç, bir an boş bulunsam, dudaklarını yalıyor sık sık. "Dilin, Venya," diye fısıldıyo-

rum ben, kardeşim dilini saklıyor ağzının içine. Yavaşça yürüyoruz koridorda. "Dişlerim sürtünüyor," diye açıklıyor, biraz kurnazlık ederek ve suçu protezine atarak; ucuz, çoktandır kullanıyor onu. Tımarhaneler üzerine bir şey okuduğunda (ya da bir film izlediğinde) yazarın kendisinin, basit bir öğrenme merakıyla olsun oraya gitmediği hissinden kurtulamazsın. Bir kere olsun gitmemiştir. Bildiklerini başkalarının anlattıklarından bilir. Çünkü işaret var, ***bölüm koridoru***. (Hiç olmazsa yirmi-otuz adım yürümek gerekir orada.) Ve koridor yoksa, bir filmden diğerine soyut bir "altı numaralı koğuş"* göçüp durur, psikopatların, hafif sarhoş felsefe filozofları gibi fikir yürüten aklı kıtlar olarak gösterildiği. Çehov, tımarhaneyi bizzat görmüş Rus yazarlarının sonuncusudur. Diğerleri, onun samimi bilgisini tükürükleyip tekrarladılar yalnızca, Çehov'un kendisini de ağızdan ağza geçirilen tatlı bir şekere çevirdiler. Nane kokusu ele veriyor onları.

Bölüm koridoru genellikle penceresizdir, işte işaret! Gündüz vakti elektrik ışığı yanar. Ve bir şey daha: Koridora (koridor boyunca) bir karyola çıkarılmış olur, bazen iki. Nedense koğuşlara sığmayan bir hasta her zaman bulunur. *Geçicidir* tabii bu durum, yer yetmemiştir, olur böyle şeyler. Ama öyle ya da böyle tam göz önünde (koridor karyolasında) titremeli hezeyanı yeni yeni söndürülmüş gömlekli biri yatar. Hafifçe çırpınır, alçak sesle bağırır. Genellikle her zaman soluk gözlü bir ihtiyardır bu, bunamış, kısmen bok içinde (görülmez, ama kokusu gelir). Yetişkin oğlu ise sivri sakallı bir adam, beceriksizce üzerini değiştirir ihtiyarın. Babasının altından bir şey çıkarır, bir şeyler saklar. Temizini giydirmeye çalışır: Gömleğin deliğine babasının kollarını sokarken sinirlenir (ihtiyarın kollan benlerle kaplıdır). Bakıcı yetmez. Ziyarete gelen başka bir adamcağız (benim gibi, akrabalardan) aceleyle koridorun yerlerini silmektedir. Kollarını

* A.P. Çehov'un *Altı Numaralı Koğuş* öyküsünden söz ediliyor. (ç.n.)

savura savura bez sarılı ip süpürgeyi yer muşambasının üzerinde oraya buraya sürter. Alçak sesle bir şarkı mırıldanır (Güvertede tayfa başı çağrışımı ile olacak): "Yukarı, yoldaşlar, herkes yerlerine." Mırıldanır ve siler, siler...

Venya onlara hiç akrabası olmadığını söylemiş elbet – yalnızca bir yazar-ağabeyi olduğunu, oysa akrabalar psikiyatr-doktor için her zaman ek bir görüş aynası olmuşlardır. Belki de İvan Yemelyanoviç bu yüzden sohbetlere girişiyor benimle, ne yazık ki kısa sohbetlere.

Ama kısa da olsa *yazar* sohbeti faydalı kardeşim Venya için. (Ben öyle düşünüyorum. Bütün akrabalar öyle düşünür. Herkesin bir kendi şansı vardır.) Her halükarda ziyarete hazırlanıyorum. İtinayla tıraş oluyorum. Gömleğimi değiştiriyorum, köşeleri süveterimin altından temiz temiz firlasınlar diye. Kurtla köpek arası aydınlık* botlarımı ve pantolonumun kırışıklığını pek ele vermiyor. Hayal gücüm ise bu köpekçe saatte her zamanki gibi dipdiri, tetikte ve iki entelektüelin üstün iletişimine tam anlamıyla hazır. (Kim bilir belki de başlar psikiyatrla iletişimimiz? Belki de bugündür?)

"Venya fena görünmüyor," diyor ve doktorun gözlerinin içine bakıyorum.

Masanın başında otururken İvan Yemelyanoviç dev gibi görünüyor. Başı ve vücudu ile sanki asılı duruyor:

"Evet. Venedikt Petroviç şimdi daha iyi. Daha dinç. Zaman yararımıza işliyor..."

Varmış, varmış dev İvan'ın küçük de olsa bir ümidi meğer (gerçi bütün doktorlar gibi o da yalnızca teselli veriyor, akrabayı kekliyor olabilir). Umudumuz, yaşı ilerledikçe Venya'nın daha iyi olmasından yana – *yaşlandıkça*. Erkeğin belli bir ömrü vardır, hayaları kurur, yükü kalkar, ruhu ise biraz hafifler. Elbette iyileşme değil söz konusu olan. Yalnızca ender bilinçli daki-

---

* Bu deyim Rusçada "alacakaranlık" anlamına gelmektedir. (ç.n.)

kalarında Venya'nın, akıl zayıflığını bir felaket gibi algılayıp ıstırap duymayı bırakacağından söz ediliyor.

"Ne zaman? Altmışına yaklaşırken mi?" diye soruyorum dikkatlice.

"Olabilir," diye yanıtlıyor.

Kısa ve öz konuşması doktoru güvenilir kılar gözümüzde, iyi kötü bir ümit vermesi ise sempatikleştirir. Yakınlarımızı iyileştirenlere karşı sempati duymalıyızdır zaten. Duygunun erken davranması – buna ihtiyaç duyarız.

Gelip giden akrabalardan birisi aynen şu sözcükleri fısıldamıştı bana: İvan, sözüm ona, sessizlere iyiymiş de, azgınlara pek acımasızmış. Şöyle bir fısıldayıp, sakıngan bir edayla etrafını kolaçan etmişti, duyulmasın diye.

Bense omuzlarımı silkmekle yetinmiştim: Normal, gibisinden, ne var bunda şaşacak? Sormuştum: "Yoksa siz tersini mi isterdiniz?" Akraba aynen uzaklaşmıştı yanımdan, sözlerimde, doktorun profesyonelliğini destekleme ve korumadan öte bir şeyler ilişmiş olacak kulağına. (Doktora aktaracağım tehdidi mi yoksa?.. Tuhaf herif!) Konuşmuş, yaltaklanmış, sonra beceriksizce yüzünü çarpıtıp aceleyle uzaklaşmıştı.

İvan Yemelyanoviç usulca toparlıyor:

"Hmm, evet. Zaman bizleri değiştiriyor, bu yüzden en büyük doktor olduğu söylenir ya."

Konuşma tükendi, başka konuşacak şeyimiz yok (işle ilgili). Ve sessizlik, başlamayan iletişimimizde alışıldık bir nokta, ne yazık ki!

İvan Yemelyanoviç soruyor:

"Şimdi koğuşa mı gideceksiniz?"

"Evet." (Venya'ya uğramıştım aslında. Doktorla iletişimimizi uzatmaya çalışıyorum.)

"Peki. Benim de zamanım geldi."

Odadan çıkıyoruz, koğuşlara doğru yol alıyoruz. Ve işte (hah!) İvan Yemelyanoviç tekrar konuşmaya başlıyor benimle, ayaküzeri:

"... İğneye gönderiyorlardı – o zamanlar sistem, büyük, otomatik bir hat gibi işliyordu. Seçip ayıklamadan. Sistemin umurunda değil oymuş, buymuş. Venedikt Petroviç'in sıra dışılığı, orijinalliği ise hemen göze çarpıyordu..."

Doktoru düzeltmek için sabırsızlanıyordum: Orijinallik dediği Venya'nın yeteneği, Venya'nın aklı, ruhunun yüceliği, iğneleyici-alaycı konuşmasıydı – düzeltmek istiyordum ama... ama İvan sözlerimi kardeşime duyduğum aşırı sevginin belirtisi olarak algılayabilirdi ve doktorlar böyle akrabalardan olabildiğince kaçınırlar (böyleleriyle açık açık konuşmak tehlikelidir).

O yüzden kabul ediyorum ve, "Anlıyorum," diyorum.

Açlık bastırıyordu artık. Yemek yemedim, ağzıma bir kırıntı girmedi.

"İşlemeye başlayan sistem, kimin kurban olduğunu kimin olmadığını bile seçemez artık."

"Anlıyorum..."

Koğuşların açık kapılarından, yataklarında başları eğik oturan, hiçbir yere bakan sessiz delileri görüyorum. Ellerinde, donup kalmış balmumundan avuçlarında, bir portakal ya da elma (ziyaret saatinde getirilmiş). Peksimet. Ucu yanmış kızıl peksimet... Tükürüğüm ağzımı dolduruyor ve şelale halinde mideme dökülüyor, sonuncu bir süreliğine tükürüğü yiyecek sanıp sessizleşiyor. (Bir dakika sonra kendimi kandıramıyorum artık; hakarete uğrayan mide tekrar inlemeye başlıyor.) Ama ben doktorla birlikte adım atmayı sürdürüyorum – bir çeşit mutluluk hali içindeyim, sohbet ediyoruz!

Ve elbette sürekli, *non-stop* onaylıyorum İvan'ı:

"Evet, evet. Anlıyorum... Karşılaştırmanızı takip ediyorum. Hastalar hastalıkları hafiflediğinde donup kalırlar – düşünceleri donar. Düşünceleri, bağımsız dağ dorukları gibi dikilirler."

"Bir dizi doruk gibi."

"Anlıyorum: Ruh hali, sıra dağ gibidir..."

Ansızın kendime geliyorum – yalnızım. Yalnız, sakin, koridorda dikiliyorum... Evet ya, İvan Yemelyanoviç benimle birlikte yürüyordu, sonra uzun bacaklı hemşire alıkoydu onu. Bir şey bildiriyor ona. Bir kâğıt tutuşturuyor eline. İvan okuyor. (Meşgul.) Ya ben?.. Meğer gelmişim – koğuşun önünde duruyorum, kardeşim Venya'nın kaldığı.

Şöyle bir göz attım: Sekiz hasta da yataklarında, yerlerinde, donmuş gibiler (Venedikt Petroviç de). Ama bakışımızı keskinleştirecek olursak, her birinin, çenesini sessiz sessiz bir-iki milimetre eğip tekrar kaldırdığını seçebiliriz. Mikro-baş sallama. Birçok kez peş peşe. Dünya ne kadar adaletsiz ve hayvanca kindar olsa da, sekizi de oturmuş kafa sallıyorlar, dünya ile uyumlarını onaylarcasına: Evet... evet... evet...

Dönüşte dikkatsizce yürüyordum – koridoru şaşırdım.

Adım adım ilerlerken azgınların bölümüne geçmişim (bunu sonradan anladım), yalnızca on ya da yirmi fazladan adım – ve oradasın. Öncelikle burun deliklerim duvarların alışık olmadığım kokusunu sezdi. (Yeni mi boyanmışlar?) Kokunun yeni olduğunu kavrayıp dikkat kesildim. Durdum. Duyuyorum – adımlar. Ve oracıkta – İvan Yemelyanoviç'in tanıdık beyaz önlüğü: Başhekim de ağır, işbilir adımlarıyla oraya, azgınların yanına gidiyordu, ***ileri ve sola***. Beni (koridorun gölgeli lekesi içinde) görmüyordu İvan, ama o (benim için) ışıktaydı işte. Yüzünün başka bir yüz olduğunu gördüm: Sert, bükme sacdan yapılmış gibiydi. Yüzünde o ağır kıvrımların belirmesi, dudaklarının dışarı uğraması, yüzünün yumruk gibi toplanması birinin yüzünden (belirli birinin) değildi: Bu adam başka bir işe geçiş yapmıştı, o kadar. Başka bir bölümdeydi şimdi – başka insanlarla. Geçiş yapmış, koridorun tabanındaki, ilerisinde sessizlerin yerini azgınların aldığı görülmez bir çizgiyi aşmıştı; beni uyarmışlardı.

Ona doğru bir adım attım, gölgeli yerimden çıkarak.

"Tatsız bir haber mi aldınız?" diye sordum. (Bir şey olduğunu düşünerek.)

"Hayır."

Ona bakıyordum – o da bana. (Hiçbir şey olmamış. Bir gelişme olmamış.)

İvan Yemelyanoviç neyden söz ettiğimi anlamıyordu.

Beni yanında gören psikiyatr-doktor, aynı sert ifadesini korumuş, sahte bir tavır takınmamıştı – kendisindeki değişimin farkında bile değildi. ***Bilmiyordu*** onu. Katı, başçavuş kıvrımlarından, ağırlaşan elmacıkkemiklerinden ve albay çenesinden haberi yoktu. Kurt ağzının nalı...

Şaşırmış, ama elbette ki sarsılmamıştım – yüzler değişir! Hem, bugün değilse yarın doktoruna açık konserve kutusuyla saldıracak hastalara başka türlü nasıl davransınlar? Konserve yasak, ama akraba beyler muhakkak acıyıp getirirler. (Bayramlarda. Keçe çizmelerin içine koyarlar çaktırmadan, buz gibi günlerden birinde ona keçe çizmeler getirmiştim!) O anlarda böyle düşünüyordum. Hatta şöyle geniş de düşünmüştüm: İster istemez bütün yüzyılımızı içine sindiren günümüz insanının yüzüyse söz konusu olan, şaşılacak bir şey yok, gibisinden. Norm gibi bir şey. Bir kural. Yani yüzümüz, yüzceğizimiz, artık alıştığımız bir kurala uyar gibi, bir anda insancıldan gaddara dönüşebiliyor. Ve bunun göz önünde, fark edilir şekilde gerçekleşmesi iyi. (Yüzün açığa çıkarılamaması çok daha zordur. Yüz analize tabi tutulamıyorsa.) İşte tam da bu anlamda İvan Yemelyanoviç hepimizden daha anlaşılır, bu yüzden de daha dürüst – tüm tereddüt edenlere örnek o: İki bölüm arasındaki ayırıcı çizgisi somut. Gayet basit. Koridorda bir döşeme tahtası aştın mı, dünya da ikiye ayrılıveriyor: Evren ortadan ikiye. Ve azgınlar, Araf meselesinden azat, belli ediyorlar kendilerini (çığlıklarını duyabilsin diye odasına daha yakınlar), sessiz ve bahtiyarlardan (kuzular) ayrılıyorlar.

Eski çağlarda da (diye fikir yürütüyordum ben) geçerdi insan çizgiyi, ama gereklilik halinde ve azap duyarak: Bilinmeyene doğru bir üst-sıçrama gerçekleşirdi böylece, iyilikten kötülüğe.

Bu ayırıcı çizgiden hareketle dans etmeye başlardı düşünceler, fikirler, kanun ve yenilikler. Ocaktan başlayan dans.* Yüce düşünceden doğru kurallara. Ve ancak bunun ardından yaşamın tırpanlayıp attığı (insanlığa ait) kurallar, korkutan eşitsizlik işaretinin ötesine geçiş olarak açıklanmıştı kıt akıllara – çizginin ötesine ve geri. Büyük adamların işi, ama büyükler bile çekiniyorlardı. Artı ve eksileri açıklıyor, işaretsel görünümlerini değiştiriyorlardı, hatta işaretleri düpedüz reddediyorlardı, ama o zaman bile gizliden gizliye ya da açıkça çekinmeleri sürüyordu – tabii ayırıcı çizginin kendisini bir milim olsun değiştirdikleri yoktu.

Fark da burada işte. Yol düzleşti. Biz şimdikiler için onların sancıları, hatta azapları soyut. Biz bu azapları anlıyor, ama kendimiz azap çekmiyoruz. Bizim insanımız çizgi ile senlibenli olmuş durumda. Sıçrayışlara gereksinimi yok onun. Çizginin ötesine kolayca geçip dönebiliyor – misafirliğe gider gibi. İşe, oradan da eve. Oraya buraya. Son derece insanca, tabiat kanunlara gayet uygun bizim değişkenliğimiz. Sözgelimi kum saati de böyledir, ara sıra çevirmek gerekir onu.

Aslını söylemek gerekirse kendi kendimizi çeviririz biz. Yıkılan, kum olup dökülen kötülükten kum zerreciğine, akıp giden, küçük bir dağ şeklinde yığılan iyiliğe.

Oraya buraya.

"Kayboldum sizin koridorlarda. Bağışlayın," diyorum İvan Yemelyanoviç benimle aynı hizaya gelir gelmez.

"Evet evet. Çıkış orada," gösteriyor doktor.

---

* V.A. Sleptsov'un *İyi İnsan* adlı tamamlanmamış romanındaki bir bölümden yayılarak dile yerleşmiş bir deyim. Bu romanda, uzun yıllar Batı Avrupa'da amaçsızca gezdikten sonra Rusya'ya dönen başkahraman, çocukluğunda nasıl dans öğrendiğini anımsar. Dansa evlerindeki ocağın önünden başlarmış, fakat ayaklarını bir türlü doğru atamadığından, ocağın önüne geri dönermiş. Kahraman Rusya'ya dönüşünü de ocağa dönüş olarak algılar. Günlük dile de geçen bu deyim, "baştan başlamak, çıkış noktasına dönmek" anlamlarında kullanılıyor. (ç.n.)

Bir hata olmasın diye kendi geçiriyor beni köşeye kadar İvan Yemelyanoviç – nezaket. Yirmi adım. Böylece tekrar sessizler bölümüne dönerken çizgiyi ters yönde geçmiş oluyoruz ve ben doktorun yüzünün yumuşadığını görüyorum. İyi bir bakış. Ağzının nalı henüz bir gülümseme şeklinde bükülmemiş, ama çizgi gibi düzleşmiş, kederini kaybederek.

Açlığım bizim dükkânların önünde canlandı. Ekmek fırında daha ucuz, ama oraya gitmek için yüz metre kadar dolanmak gerek, bense yoruldum, bütün gün ayakta.

"Hey, alsana!.. Neden almıyorsun?"

Bu bana değil. Sebze meyve satılan komşu dükkânın önünden geliyor sesler: Canla başla satış yapıyorlar, neşeyle! Mal iyiyse, satıcılar da coşkulu, sevinçlidir. Gerçek Doğulular, kendileri de, güzel tezgâhlarının tonuna ve rengine bürünmeye çalışıyorlar. Aferin!.. Ama sanki bir gerginlik (ansızın hissediyorum) asılı havada.

"Neden almıyorsun?.."

Tezgâhın önünde kararsız bir yurtlu dikilmiş kalmış, Guryev bu. (*Mühendis.* Kelimenin hem asıl hem mecaz anlamlarıyla.) Gözlerini fal taşı gibi açmış duruyor.

Kafkasyalı-satıcı hızla bir bıçak sapladı tam önündeki ahşap masaya. Kulak tırmalayıcı bir ses. (Kafkasyalılardan birini dövdüler mi yoksa sonunda?) Gerginlik somutlaştı: Savrulan bıçak, masanın tahtasına saplandı – titriyor ve çırpınıyor. Zangırdıyor.

Satıcı (sesi onun) hissedilir şekilde saldırgan:

"... Gerçekten mühendis misin sen? Neden korktun peki böyle? Bıçaktan mı korktun?.. Ben öylesine sapladım onu yahu, bakmak için."

Kendininkilere göz kırpıyor, Kafkasyalılara:

"Evde mi unuttum acaba, diye düşündüm."

Gülüşme.

"Korkmadım," diye açıklamada bulunuyor mahcup (ve bir parça tedirgin) Guryev, insan içinde kişiliksiz ve silik. 473'ten. Cebinden filesini çıkarmış. (İş dönüşü, karısı öyle buyurmuş!)

Saplanan bıçak zangırdıyor. Bizim mühendis müsveddesi ise iyi olduğunu göstermeye çalıştıkça, tedirginliği daha da görülür, fark edilir bir hal alıyor.

"Korktun, korktun, canım!.. Bak nasıl da rengin attı. Alnın iyice soldu – bembeyaz!"

Üç Kafkasyalı (tezgâhın başındalar) Guryev'in korkusuyla eğleniyorlar. Ama gülüşleri gergin sanki. Sanki bildikleri bir gerçek baskı kuruyor üzerlerinde. (Birini mi dövdüler?..)

"Bekle yahu, acele etme! Şu patlıcana bak bir, canım, ne patlıcan ama. Hayatında böyle patlıcan görmemişsindir!"

"Fiyat... Fiyat uymuyor," diyor ezilip büzülerek, gitmek istiyor Guryev. Bir yandan da gücü yok gitmeye. (Kendimi onun yerinde gibi hissettim.)

"Düşürürüm fiyatını. Düşürürüm. Acele etme!.. Bıçaktan korkulmaz, öylesine çıkardım ben onu, bakmak istedim."

Üçü birden yeniden gülmeye başladılar. Ve oralarda dikilen, çoğu bizim yurttan müşterilere de bulaştı bu neşe (tipik!). Kadınlı erkekli, alacalı kalabalık gülüyordu. "Hoş, hoş bir şaka! Biz bilmiyor muyuz sanki şaka olduğunu!" der gibi. O ise dikiliyor, gülümsüyordu. Evet, evet, o lanet mühendis müsveddesi, benim geçmişim, benim acım, içimde onca sene suskunca acısını çıkaran yarı uydurma çilekeş tiplemesi – şimdi onların hepsine gülümsüyordu. Değişmezdir o. Ebedidir. Yüzünde uzayıp giden bir azap. Şunu belirtelim ki korkudan çok, başına (ve de hepimizin başına) gelenin aniliğindendir duyduğu azap. Hazırlıksızlığın azabıyla (kendini ne saklama, ne de ortaya koyma yeteneğine sahip olmamanın azabıyla) gülümsüyordu. Yani istiyordu ve çabalıyordu gülümsemeye. Ah onun şu çabası yok mu! Şu gülümsemesi... (Otuz yıl önceki ben.) *Sen kaç yaşındasın peki,*

Apuleius,* hey Veronika, *senin eşeğin ne kadar yol aldı*! Kim bilir, belki de o eski acı uğruna başlar insan öyküler yazmaya. O acıdan ötürü. Ve bu hal, acıyı uzaklaştırır, şeklini değiştirir, ama bir türlü geçirmezken, insanı, olacağı şey ve kişiye dönüştürür. Gündelik karmalarda** değişken bizler, yeni edindiğimiz şekillerde daha da değişkenizdir... Kafkasyalılar gülüyorlardı, bıçak hâlâ zangırdıyordu, daha sessiz, daha az.

Ve Guryev sessiz zangırdama eşliğinde, pamuktan, uyuşmuş ayaklarının üzerinde ezilip büzülüyordu hâlâ. Bu zavallıca, beceremediği gülümseme olmasaydı bari. Tahammülüm yoktu onu görmeye, ama görüyordum işte, bakıyordum. Ve (incelik!) o an benim dudaklarımda da o gülümsemenin tıpkısının gezinmediğinden emin değilim, entelektüellere özgü *herkesi* taklit etme eğiliminin kalıntısı. Eski zamanlardaki o gülümsemenin kopyası.

"Ben gideyim. Fiyat uymu... uymuyor," diyor nihayet mühendis Guryev ve gidiyor.

Bir de nedense el sallıyor hepimize, biz gülüşen aylaklara (bütün insanlığa) el sallıyor – böyle olması gerekir, gibisinden. Bir şey hatırlamış gibi güya. Gülümseyişi ve sanki haklı görünmeye çalışan (ve elbette bu çabası yüzünden daha da haksız çıkan), belirsiz el sallaması Rusyalı bir entelektüelin, bilmeyen var mıdır onu. Gidiyor. Gitti.

Yurda dönünce cebime bir bıçak sokuyorum. Neredeyse mekanik bir şekilde, yani düşünüp tartmadan ve hatta kapıldığım endişenin seviyesini dengelemeye çalışmadan. (O masaya saplanan, o zangırdayan bıçak hâlâ gözümün önünde kıpırdanıyordu.)

---

* Lucius Apuleius (doğumu yaklaşık 124) Antik Romalı yazar, filozof. Burada ünlü eseri *Başkalaşımlar* ve başkahramanın bir eşeğe dönüştüğü *Altın Eşek* öyküsüne gönderme yapılıyor. (ç.n.)

** Sanskritçede "iş, hareket" anlamına gelen sözcük. Her canlı varlığın, tekrar doğduğunda ne olacağını belirleyen davranış ve eylemlerinin bütünü. (ç.n.)

Konobeyevlerin mutfağında mükemmel bir bıçak takımı var. Bir birini bir diğerini evirip çevirdikten sonra (mekanik olarak alıp bırakıyordum onları), sonunda yine kendiminkinde karar kıldım. Patates soyduğum ve elimin alışık olduğunda. Her ihtimale karşı. (Bir *ufj*'li polise güvenemeyecek kadar özerktir.) Elbette bıçağa lüzum yok. Ama beni korkutacak olurlarsa ben de onları korkuturum. O çıkarırsa ben de çıkarırım ve barış içinde, usulca ayrılırız (dahası birbirimize saygı duyarak herhalde).

Bıçak sıkışıyor, düğmeye basılarak açılanlarda, kabaca bir fiskeyle. Eski göçebelik günlerimde bir yerlerden ödünç almıştım onu, karpuza karşı duyduğum neredeyse kösnül sevgiyi tatmin edebilmek için. Sonbaharda sokakta yemeyi severim karpuzu, satın alırım, neresi denk gelirse oturur, altına bir gazete serer, acele etmeden yerim tümünü, çekirdeklerini uzun uzun tüküre-rek: Filozof... Aa, demek bunu düşünüyordum o an: Bıçağı cebime kendim için koymadım, gibisinden, "ben"im için koydum. Benim "ben"imin de bir zamanlar aşağılanabilir olduğu gelmişti aklıma. Gri mühendis ceketi içinde.

O aşağılanmışlık çoktan hükmünü yitirmiş, ama zayıfladıktan sonra bile, uzaktan ezmeyi sürdürmüştü: Yerçekimi kanunu gibi. Bir de (çok defalar gömlek değiştiren ruhumun ezik yerlerinde) hastalıklı-incitici sahneler canlandırmaya uğraşıyordum geçmişten. Sahne ve olaylar, artık toptan unutulmuş – anımsanamayacak kadar silinmiş. Ama vardılar işte.

Lorpeyniri, ucuz sucuk almalı, evde yiyecek hiçbir şey yok... ve, elbette, yine dükkânlarının önünden geçilecek. (BÜFE yazıyor birinin üzerinde kocaman.) Alacakaranlık bastırmamış daha.

Onlara (satıcılara) yaklaşmamın nedeni, içimde ansızın beliren bir arzuydu: Bana karşı besledikleri agresif duygu konusunda kesin bir karara varmaları için fırsat tanımak istiyordum onlara. İşte sebze tezgâhı. İşte o. Onları (ve kendimi de?) kışkırtmak istemiş olmam gayet muhtemeldir. Deneme için sanki. Ama hayır: Saçları yarı yarıya ak, ellisini geçmiş bir adam pek az

ilgilerini çekiyordu. Sataşmadılar bile. Almıyorsan da bakabilirsin malımıza! Bak da hayran kal – bir itirazları yok, gibisinden... Hatta galiba önceki olayı unutmuşlardı, gülüyorlardı, ama şimdi bir yurtluya değil, bana değil, içlerinden birine, tezgâhın arkasındakilerden. Genç bir Kafkasyalıya gülüyorlardı, milyona kadar saymayı bilmiyormuş da, o yüzden bine kadar sayıyormuş, ama dolar üzerinden!.. Unutmuş olmaları gayet muhtemeldi. Doğu, ince bir meseledir.

Oradan buradan yiyecek aldım, sakin döndüm. Yemek yedim. Evdeydim. O zavallı mühendis müsveddesi ise, o sızı, eriyip hiçleşmişti bilincimde. (Kar topu gibi. Küçük gibi.)

Vıkıç'ı arasam mı, diye düşündüm, uyumadan önce gevezelik etsem mi. Yoksa bütün akşam oturmak üzere koltuğa mı kurulsam. İyi kötü de bir kitap alsam elime. Ve ruhumu da şöyle...

Hafif bir akşam duygusu, itti diyemem ama, götürüverdi beni kapıya – gidiyorum. İlk gece havasını solumak üzere dışarı çıkıyorum.

Suçluluk duygusu, hiçlikten (tatlı gece havasından) doğup üzerime yığılıyor ansızın. Olur bu bana; genellikle de belli belirsiz kardeşim Venya ile ilgilidir. Ona karşı suçlu değilim, şüphesiz – ama suçluluk duygusunun varlığı da şüphesiz. Bu duruma artık bir tepki de göstermiyorum, alıştım... Gün sonu, akşama doğru, geceye yakın insanın hazin duygularını serbest bırakası gelir. Kendine sitem etmek ister insan. Ruhu kurudur. Ruhu pürüzlüdür. Günün olayları ise fazla küçük, bayağı, yetmezler ruhunu tırmalamaya, yetişmezler. Kendi kendimi kışkırttım: Rönesans insanısın ama, geceye karşı seve seve dua edebilirdin. Elinden gelseydi eğer!..

Kardeşime bir dahaki sefere neler alacağımı düşünmeye koyuldum:

... yumuşak ekmek, her zamanki gibi (biraz; Venya, *Borodin* ekmeğini seviyor);

... peynir (*iki* parçaya bölmeli – birini geniş omuzlu erkek hemşire alabilir. Erkek hemşirenin namusluca el koyduğu gözlemlendi, yani küçük parçayı alıyor);

... pancar haşlanacak (Venya istemişti... sarmısakla pancar rendelenecek).

Bu dakikamda ben artık bankta oturuyordum; yalnız bir adam, işsiz güçsüz, geceye doğru refleksler zayıflamış, cansızlaşmış. İn cin top oynuyordu. Sağda tanıdık sokak feneri dikiliyor, ışık veriyordu – oradan ağaçlar, bizim yurt bahçesini belirli yönlerde aydınlanıyordu.

Bankta otururken, aydınlatma gereği, vücudumun ve yüzümün (ve bilincimin?) sol yarısı gölgede kalıyordu. Sezgilerimdi çalışan belki de artık: Kenara yan bir bakış firlattım. Onu hemen gördüm.

Kafkasyalı geldi, yanıma oturdu. Beni korkutmak yahut diyelim ki göğsüme vurmak ya da başlangıç için arkadan yakama yapışmak zahmetinde bulunmadı. (Gündüz tezgâhın başında farfaralık yapanlardan değildi o.) Hayır hayır, bu adam tereddüt etmiyordu: Telaşlı yurt insanımızı oldukça iyi tanıyordu artık. Param ve sigaram varsa, her ikisini de kendisine vermemi söyledi sadece. *Para. Ve sigara*, diye tekrarladı ve kısaca iç geçirdi, evet, şöyle sıradan bir iç çekiş, yaşam devam ediyor, gibisinden.

Kâğıt paraları çıkardım, az vardı zaten. Elimden eline aktardım. Sigaralarımı verdim. Sakin sakin yanımda oturmayı sürdürüyordu.

"Ceplerini tersyüz et. Bozukları kendine bırak. Aferin," diye komutlar veriyordu.

Gitmek üzere ayağa kalktı. Bense tam sırtına bakıyordum, kürekkemiğine, arka cebimdeki bıçağı düşünerek. (Sokak fenerinin ışığı yüzüme vurdu. Fenerdi beni telkin eden de.)

O ise tekrar oturdu, yan cebinden açık bir votka şişesi çıkardı. Oturarak içmek istemişti belki de, yürüyerek değil.

Ben (alışkanlık) halen, kardeşim ve kendi kendine yeten "ben"imle ilgili uzayıp giden düşüncelerle meşguldüm, o an sanki biraz kurumuş "ben"imle, hiç ağlayamayan. (Ebedi meseleler aklına girmiyor da ondan...) Fakat işte sancı: Önce kaybını elbette atlatabileceğim paranın sancısı. (Para nedir ki benim için, hiçbir zaman olmaz!) Ama işte bir de aşağılanmışlığımı nasıl atlatacağım? Yarın kendi kendimden hesap soracağım, neyle ve nasıl haklı çıkaracağım kendimi peki?.. Tam olarak böyle, geleceğe bakarak düşünüyordum, hem de öfkesiz, soğuk ve sanki soyut düşünüyordum. Dışarıdan görür olmuştum artık; sanki fenerin yüksekliğinden. Biz ikimizi. İki kişi bankta yan yana oturuyor. Sahne, gitgide yavaşlayıp hareketsizleşerek uzuyor, neredeyse statik bir hal alıyordu. Bu yüzden benim de ansızın bir yudum votka isteyişim ve bunu hızla dile getirişim şaşırtıcıydı:

"Bir yudum versene. Soğuk."

Sırıttı ve verdi. Soyguncudan çok, gücüyle böbürlenen bir insandı o. (Korku salma becerisiyle.)

"Hey, hey!" diye bağırdı ilk büyük yudumdan sonra ikinciyi alınca ben.

Aldı elimden – ve bu kez kendisi, benim peşimden, birkaç sağlam yudum aldı. Oturuyordu. Yakıcı yapışkan içkiden kendine gelmeye çalışıyordu.

"Fena içmiyorsun, babalık, ha?"

"Tabii ya, Rusum ben," diye savundum kendimi mütevazı bir tavırla.

"Aaa!" diye haykırdı küçümsemeyle, sesliyi uzatarak. Kendisi de verebilir hakkını votkanın! Görmüyor musun yoksa?..

Oysa besbelli sarhoş oluyordu. Ve küçük, aralıksız yudumlarla şişeye yapışmayı sürdürüyordu (düşünüyorum da, bu onun ilk hatasıydı).

Gevezelik ediyordu: Gelecekte kuracağı iş (belli ki palavra), Moskova'nın ünlü restoranları ve Kutuzovski'deki, isterse he-

men şimdi telefon açıp gidebileceği birtakım itibarlı evler hakkında: "Kırmızı havyar ikram ederler, buzdolabından dondurma ile çilek... şlakk!" Dilini şaklattı. Sonra -birden- dağlarda av konusuna atlayıverdi, ne kadar isabetli ateş ettiğine, buz gibi berrak dağ suyunun (bir dere mi? yoksa şelale mi?) bin yılda kayanın içine taştan bir yalak deldiğine! Hızla içtiği yüksek dozda içki sağlam vücuduna dengesiz şekilde (şimdilik) yayılan biri gibi gevezelik ediyordu. Sağlam olduğunu da fark etmiştim ben. Büyük keyifle gevezelik ediyordu ve elbet kopuk kopuk – bir çeşit zevk, çene çalma, gülüş, hava, rahat bank ve yüce votka sarhoşluğu, iç dökme fırsatı veren ruha. Yeni bir düşünce sıçramasıyla (açılarak) şöyle bir bahis tutturdu:

"... İçmek, babalık, kolay iş. Çok kolay. Aa! Rus, diyorsun demek?.. Eh, babalık, geç bunları. Herkes biliyor artık. Ruslar bitti. Artık tamamen bittiler... Fuk.*" Telaffuz ettiği bu son sözcük içime özel bir şekilde işledi. Çocukluğumdan gelen bir sözcük. (Dilsel bir sır, "linguistik uçurumu" çekti beni.) Başından her gün, her saat sözcük selleri aşıran, yazan bir insansın ve al işte sana! Unutulmuş, hafif dumanlı bir sözcük. Bir oyun sözcüğü çocukluktan, komik, yazı yaşantında nedense bir kerecik olsun yararlanmadığın: Kullanmadığın. Şaşırttı. Bankta oturmuş; haraçlar alarak beni küçük düşüren bir de tekrarlamasın mı. Bu ses-söz, onun da hoşuna gitmişti gereksiz gevezeliğimizin içinde: "Fuk!.. Fuuk!.." İncecik tekrarladı, ufacık bir şişeyi açar gibi.

Ben ise az önce elimi arka cebimden çıkarmış, omzunun arkasına doğru atmıştım – o sağdaydı, dolayısıyla benim sağ kolum kendiliğinden onun sol kürekkemiğine denk gelmişti. İçtiğim votkanın ardından vücudumu gevşetir gibi yaparak, şöyle serbestçe oturdum, kolumu bankın arkalığına ve böylece (tam

---

* Dama oyununda hata yapan rakipten alınan pul. Aynı zamanda boğuk-kesik bir ses. (ç.n.)

bu saniyede) sırtının gerisine attım. O -geceye özgü bir hassaslıkla- elimin hareketini hissetti (ama bıçaktan haberi yoktu). Sağdaki fener ise aniden öyle parlak ve nişan alırcasına -işaret!- aydınlatmaya koyuldu ki, olanca ışığını tam gözlerimin içine püskürtüyordu.

Ve işte ben yavaş yavaş konuşuyorum:

"Ama benim de bıçağım var." Ve sol elimle cebime uzanıyor, uzanıyorum (kandırıyor ve gerçeği söylüyorum). Yalnızca siz Güneylilerin değil, gibisinden. Ve uzanıyorum, sızlanarak hatta (iyi anımsıyorum bunu) uzanıp boş cebime daldırıyorum elimi. Bıçak taşıyan yalnız siz değilsiniz, gibisinden.

"Nene gerek senin bıçak, babalık? Güldürme beni. Bıçak taşıyorsun. Ama paranı veriyorsun, hah..." Gülmeye başladı.

Ve -şak!- anında bıçağını çıkardı. Ne için? Sonrası fazlasıyla hızlı olup bitti. (Öyle anımsıyorum. Belki de gerçeklik daha yavaştı, bilmiyorum.) Kafkasyalıların iyi bıçak kullandıkları bilinir. İnce kemikli, kaba fiziksel kuvvetine güvenemeyen her halk gibi onların da iyi bıçak kullanmaları gayet doğaldır. Bu banktaki de iyi kullanıyordu. Anında çıkardı bıçağını, tam bir savaş bıçağı – ben de hızlıca ona uzattım elimi (sol elimi, boş olanı), ki belki de bu yüzden elini savurma gereği duydu. Dirseğimin altına, dirseğime vuruyordu gömleğimin üzerinden (avucuma vurmuyor, orada sıkışıp kalmaktan korkuyordu), acıtarak, yakarak batırıyordu. Aslında bıçakla, önceden arkasına geçirdiğim jiletle değil, olması gerekenin bilgisiyle yendim onu ben. Bilgi, parlayıverdi bir anda. (Fenerin kıvılcımlanmaya başladığını sandığım zaman.) Sağ elim arkasındaydı, oradan da -yakalayamazdı onu- darbe geldi. Tam kürekkemiğinin arkasına. Sapladım ve kolaylıkla isabet ettim, kalp bölgesine sızdım, orada bir boşlukla karşılaştım: Bıçak çöküverdi içeri. Kalbinin etrafında gezdirmiştim sanki onu. Üç saniye. Dört. Daha fazla değil. Daha ilk saniyede ölmüştü o, anında. Vücudu sonradan kasıldı. Vücudu, bacaklarını ileri doğru atarak düz-

leşti, ardından da eğildi. (Sağlamdı, pek azıcık gevşedi.) Bacaklarını saldı, artık topukları yere dayanmıyorlardı. Başını sarkıtmış oturuyordu.

Sadece ilk yarım saniyede "oy"ladı, girdiğimde, bıçağım kürekkemiğinin altına düştüğünde. Sonrası sessiz, hırıltısız, sükûnet içinde.

"Fuk mu?" diye sordum basit bir tonlamayla, sesimi fazlaca zorlamadan, hafiften, gündelik sitem eder gibi ona. "Şüphen mi vardı ha?" gibisinden.

Ben gittim, o ise oturduğu yerde kaldı. Bıçağı çektim ve derhal (nereden çıkardım bunu, bilmem) toprağa, ayaklarımın altına sapladım. (Birkaç kez üst üste sapladım; köylüler böyle ekmeğe saplayarak arındırırlar bıçaklarını yağdan.) Çömelmiş saplıyordum. Sonra bıçağı mendilime soktum. Onun, elinden düşen bıçağını da aldım. İkisini de. Ve gittim. O ise oturuyordu. Ancak yurda yaklaştığımda hızlı adımlarla yürüdüğümü anladım, öldürdüğümü ve şimdi, evet, bir şekilde kendimi koruma endişesi duymam gerektiğini. Ve o zaman (ancak o zaman) kolum birkaç kez bıçaklanan dirsek yerinden acımaya, çırpınmaya, sızlamaya başladı. İşte şimdi acıyordu. Tam da acıydı şimdi amaçlı ve doğruca (ve dedektif dikkatiyle) beni ve düşüncemi endişeye sürükleyen: Geri dönmeliydim... votka şişesi... parmak izi.

Yurdun önündeydim. Döndüm (on adım kalmıştı, kapının önündeydim artık) ve hızla, hızla, hızla geri, ağaçların, o bankın yanına gittim. Sanki öylesine önünden geçer gibi yaptım (bankta oturanın önünden). Ayaküstü, geçerken şişeyi kapmak ve hiç duraklamadan yoluma devam etmek niyetiyle yürüyordum. Ama... sıraya eğildiğimde, orada şişe filan olmadığını gördüm. Akıl almaz bir şeydi bu. Olamazdı bu. Bir yudum daha çektikten sonra şişeyi yanına koyduğunu iyi anımsıyordum (sağına, bankın üzerine). Düşmüş, devrilmiş olabilirdi, ama nereye?.. Geri döndüm ve bir kez daha geçtim önünden, bu kez üç adım değil, başını sarkıtmış ölünün bir adım yakınından – şişe yoktu.

Ne bankta. Ne bankın altında. Birisi almıştı onu. Şişe toplayıcılar (bizim semtte) pusuda bekler ve arılar gibi anında görürler işlerini.

Şimdi hızlıca uzaklaşmam gerekiyordu. Yalnızca uzaklaşmam – ve acilen. Burada olmamam, görünmemem. (Düşünmeden uzaklaşmam.) Korunma içgüdüsüyle yurda gitmedim, bacaklarım götürmüyorlardı oraya. Son troleybüse (gecenin biriydi, ansızın beliriverdi) bindim. Bu yarı yarıya boş troleybüsü iyi bir işaret saydım ve uzun süre metro tarafına doğru gittim, sonra merkeze, ardından Moskova Nehri'ne ve iki bıçağı da orada attım. Sonra bir sıraya oturup kaldım. Gece serinliğiydi beni kaldıran (ya da üşüme nöbeti). Yavaş adımlarla sokaklarda dolaştım (artık toplu taşıma araçları çalışmıyordu), Mihail'in evine vardım. Sorgu sual etmeden, gecelemem için aldı beni içeri. Mihail; her zamanki gibi daktilosunun başında oturuyordu gece yarısından sonra. Elimi yüzümü yıkamak istiyordum. Banyoda kolumu sıvayıp (ve bir şarkı mırıldanarak, yaşamı seslendirerek), kolumun üzerindeki değişik derinlikte dört küçük yarayı kolonya ve pamukla temizledim. Bir ***köpeğin üzerinde*** çalışır gibi, diye düşündüm (ve kendimi telkin ettim, telkin önemlidir), ***iyileşecek***!

Kolumla uğraşırken düşünüyordum: Öncelikle o yok olan şişeyi. Panik yok, diyordum kendime. Dedektif romanına kaptırma kendini, durul, bir hikâyenin içinde değilsin, yaşamdasın... Boş şişeyi gözetleyen biri (oturmuş içen iki kişiden belli bir uzaklıkta durur, olağan bir durum!) içkicilerin şişeyi bırakmalarını ya da bir kenara, çalıların içine fırlatmalarını bekliyordu; beni görüp tanımış olması düşük ihtimal, Kafkasyalının arkasında oturuyordum, sıranın karanlık cephesinde. Bu ilk şans. İkinci şans, yarı karanlıkta şişeyi ağzından yakaladığı gibi kapıp (aceleyle, hızla!) neredeyse koşarak uzaklaşmış olabilirdi: Sırada oturan adamın ölü olduğunu anlamamış olabilirdi. Bildiğin sarhoş işte, kafasını sarkıtmış oturuyor...

"Yemek ister misin?" diye sordu Mihail arkamda belirerek.

Mihail hiçbir şey fark etmemişti. (Kolumla uğraştığımı.)

"Hayır, hayır, yatacağım, uyuyacağım şimdi! Çalış sen." (Bana aldırma...)

Yattım, uyumaya çalıştım.

Yurda sabah döndüm, önceki akşam beni gören olmamıştır diye ümit ederek biraz. Ama elbette ki görmüşlerdi.

Girişte oturan birisi görmüş ve aklında tutmuştu. Fark edilir biriyim (hava almak için dışarı çıkıyordum). O akşam kapıcının yerini kısa süreliğine karısı almıştı. Ve aklında kalmıştım. (Kapıcının bilgilendirmiş olması da gayet muhtemeldi; hem ilk kez de değil.) Öyle ya da böyle, hemen ertesi gün beni karakola çağırdılar. Ama alelade -diğer yurtlu adamlarla birlikte- hem neredeyse en son çağrılan kişi bendim, akşama doğru. Ak saçlarım, yaşım ne de olsa bir muhafazaydı benim için, göreceli de olsa.

İki, hayır üç şişe toplayıcı tanıyordum, çok daireli apartmanımızın çevresinde bu sefil zanaatı ile uğraşan. İki erkek (biri ihtiyar) ve sarhoşumsu bir kadın. Yüzlerini burada herkes tanır, durup durup karşılaşırsın mağazanın önünde. Büyük ihtimalle geceleyin çalışan, ihtiyardı. Onun olması daha yüksek ihtimal, diye düşünüyordum. İhtiyarlar geceleri uyumazlar. Korkmuyor ve işin parmak izlerine kadar varacağına ciddi şekilde inanmıyordum (dedektif romanında değiliz). Ama yine de önemli. (Şişe üzerindeki parmak izini teşhis etmek öyle kolay ki.)

Sabah, içki mağazasının önünde ihtiyarı sorup soruşturdum.

"İhtiyarcık mı? Tyutka mı?..* Ona herkes böyle der. Epileptik: Tyutka! Ama bugün burada olmayacak o."

"Neredadir peki?"

"Ne yapacaksın onu?"

"Öylesine. Küçük bir işim vardı."

---

* Sözcük olarak "küçük şaşkın, enayi" anlamına da gelir. (ç.n.)

Sorduğum kişi "hım"ladı:

"Yo. Gelmeyecek."

"Ne zaman gelir peki?"

"Bilmiyorum. Şişe vermeye gitti. Anlıyor musun, şişe? Yarın gelir ancak. Paralı gelir!.." Ve nedense güldü adam.

Bütün gün dolandım, ihtiyarın yolunu gözledim; yoruldum.

Gün sonunda, bir kez daha yakındaki yiyecek mağazasına, sonra bizim içki mağazasına uğrayıp geri döndüğümde karakola çağırıldım.

Sorgu yargıcı şişman, semizdi, gözlerinden büyük bir merak okunmuyordu, tabii maske de olabilirdi bu. Ama ben sakindim. Damla korkum yoktu. (Şişe ihtiyar Tyutka'da. O kadar da çabuk ulaşamazlar ona. Kendin falso vermeyesin, ihtiyar nasılsa bir şekilde...)

"Dün gece saat yaklaşık on ikide yurttan çıktınız. Nereye gittiniz?"

"Anımsamıyorum. Dün mü?"

"Evet."

"Anımsamıyorum..."

"Ama anımsamanız gerekecek."

Karşısında oturmuş bir anımsama süreci canlandırıyordum. O kadar da kolay değil, gibisinden. Düşünüyorum, gibisinden. Pek isabetli şekilde, borcumun yarısını ödemek üzere Gizatullinlere uğrayışımı anımsadım. Koridorda sigara içmiştim, başkaları da fark etmiş olabilirdi beni.

"Anımsadınız mı?"

Hah, dedim. Suratımdan anlıyor. Demek suratım rolünü abartıyordu. (Ağır ol bakalım. İyice gevşe. Sakin ol.) Biraz daha sustum.

"Ee?" diye sordu.

"Şey. Dün iş karşılığı biraz para aldım – bekçiyim ben, dairelere göz kulak oluyorum. Dün tam da ayın dördüydü... Borçlarımı ödüyordum. Gizatullinlere verdim. Sonra bir süre katlarda

dolaştım. Sonra bir ahbabıma gittim (Mihail'in adını verdim). Geceyi onda geçirdim. (Sakin. Daha sakin. Her şey pek bir ahenkli. Üsteleme.)

"Dün akşam yurttan çıkar çıkmaz troleybüse mi bindiniz?.."

"Troleybüs yoktu. Bekledim. Uzun süre gelmedi. Çocuklardan biriyle içki içtik."

"Kiminle?"

"Anımsamıyorum, yüzbaşı. Anımsamıyorum. Kusura bakma." Elimden geldiğince dürüstçe baktım ona. Onlar, karakoldakiler, beni iyi kötü bilirlerdi. Yaşlanan bir adam, şakakları ağarmış, ayrıca başarısız da olsa yazar – böyle birine fazla takacaklarını sanmam. Beni alıkoyacağını sanmam. Tabii elbette ihtiyar Tyutka, şişe toplayıcı, gece, yarı karanlık bankta içen iki kişinin şişesini gözetlerken beni tanımadıysa. (Ve ayrıca bu yüzbaşı gömleğimin altında dört yerinden yaralı kolumu görmüyor. Eğer ölü Kafkasyalının bıçağını almasaydım, şimdi yara izi aramak için hepimizin kollarını sıyırırlardı.)

Sorgu yargıcı not alıyordu. Küçük bir odaya (hücreye) açılan kapının yarı aralığından, masalarının başında ki büklüm oturan iki sorgu yargıcı daha gördüm. Birinin yüzü çiçekbozuğu, bakışları delici, kâğıtları seçip ayırır gibiydi. Ama gözleri durup durup beni yokluyorlardı (oradan, kapı arasından). Hoşuma gitmedi o. Zaten hoşlandığım insanlarla bir araya geleyim diye çağrılmamıştım buraya.

"Şimdilik serbestsiniz," dedi bana şişman sorgu yargıcı.

Kalktım; atlatmıştım sanki.

"Bir dakika!" diye seslendi kapının önüne vardığımda beriki, çiçekbozuğu yüzlü (diğer odadaki). Kalbim hop etti.

Hücresine girmemi buyurdu bana. Önünde, masanın üzerinde dev fotoğraflar diziliydi – büyütülmüş parmak izi resimleri. Midemde bir boşluk hissettim. Şimdi karşılaştırmak için benim parmak izlerimi de alacak (yine böyle dev, göz önünde duracaklar).

"Ee, Petroviç," dedi, şöyle alaycı. Bakışlarını parmak izi fotoğraflarına çevirdi, sonra tekrar bana kaldırdı. Gözlerimiz karşılaştı.

Biliyor, diye düşündüm hatta. (Korku?)

"Evet, ne diyorsun?" Ve yine o özel gülüş, ince eleyip sık dokuyan bir hafiye ya da meşhur romandaki Porfiriy'i canlandırır gibi* (hem Raskolnikov da edebiyatçıydı, bak şu işe, diye geçti aklımdan). Ama bu sefer sökmez. Geçti o devirler, kusura bakmayın. Üçün birini alırsınız.

Bu esnada da sürekli rolüme mübalağa kattığımı hissediyordum. Tanrım, psikolojiyi tıka, tıka şu fiskiyeyi, beni ele verecek... Yalvarır olmuştum. Sessizleştim. O sırada irademde kendine geldi. Kulaklarımdaki uğultu kesildi.

Paniği bastırmış, ama bu kez de tahtalaşmış, alıklaşmıştım. Alık alık bakıyordum sorgu yargıcına, yüzündeki çiçek izlerine. *Hadi!*

Ve işte o, masasının çekmecesini açtı. Öyle yavaş, öyle acı verecek denli yavaş açıyordu ki çekmeceyi -hacimli- bir tıkırtı bekliyordum (gerilmiş vaziyette), herkesin yakından tanıdığı, çekmecede yuvarlanan votka şişesi tıkırtısını. Boğazımdaki düğümü yuttum. Ama ses gelmedi. Çekmecede fotoğraflar vardı topu topu.

"Bu yüz tanıdık mı?" Ölü Kafkasyalının yüzünü gösteriyor bana, kocaman. Bildiğin yüz işte. Bu kez olduğu gibi söylüyorum gerçeği:

"Galiba tanıyorum."

"Yaşlı başlı adamsınız. Uzun zamandır yurttasınız. Gözünüz keskindir, şaşmaz – evet?.. Tanıdık mı değil mi?"

Öfkelenmiş gibi yaptım:

---

* F.M. Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* romanındaki sorgu yargıcı Porfiriy Petroviç kastediliyor. Söz konusu komiser, suçlu öğrenci Raskolnikov'la oldukça hünerli bir psikolojik savaş yürütmüş, berikinin suçunu itiraf etmesinde önemli rol oynamıştı. (ç.n.)

"Doğrusunu söyleyeyim mi sana (senlibenli oluverdim), tanır gibiyim. Ama daha da doğrusu, hepsini karıştırıyorum ben onların, analarını!.."

"Yazarmışsınız, öyle diyorlar. Bu yüzden mi küfrediyorsunuz?" (İroni.)

"Sinirlerim bozuldu. Duydum öldürüldüğünü."

"Nereden duydunuz?"

Bir kez daha hop etti. Böyle böyle falso vereceksin! (Böyle beklenmedik şekilde. Ve böyle saçma.)

"Yurtta herkes her şeyi bilir," diyorum.

Sorgu yargıcı iç geçiriyor. Nasıl da iç geçiriyor, *ühüüüü*... gibisinden, her yer gevezelerle dolu, kolaysa bul da yakala suçluyu. Ve salıveriyor beni:

"Peki. Gidin."

Yürüyor ve sevinçle titriyordum, hafif sarhoş gibiydim. Ama belki de üşüme nöbetiydi. (Kolum iltihaplanmasaydı bari. İlaç yutmak lazım. Başıma bela olmasın yeter, doktorsuz idare edeyim de.) Parmak izleri; bu çiçekbozuğunun nesi var? Unuttu mu parmak izlerimi almayı?.. Hayır. Unutmadı. Sadece ben açıkça şüphe edilenlerden değilim. Evet, belirli bir meşguliyetim yok. Evet, sefilin tekiyim. Evet, ikamet kaydım da yok. Ama, şüphelenilmiyorum.

Aaaa... Birden kavrayıverdim, düştü jeton. Beni akşama doğru çağırmışlardı. Sonuncuydum herhalde. Herhalde benden evvel on kişiyi daha çağırmışlardır.

"Sekiz kişiyi çağırdılar," diye onayladı kapıcının karısı. "Yarın yine sürükleyecekler insanları fikrimce. Herkesi soruyorlar. Balık avlar gibi!"

Sabah hemen döndüğüm de iyi olmuştu: Bilgilendim, diye düşündüm. Kendime zarar verebilirdim.

"Sestryayeva yanına uğramanızı rica etti," diye seslendi kapıcının karısı arkamdan.

"Kim?"

"Sestryayeva. İkinci kattaki kötürüm... Petroviç'i görürsen, söyle ona, uğrasın, dedi. İyi ki anımsadım!.."

Sestryayeva mı? (Buna anlam veremiyordum işte. Fakat elbette kuşkulandım. Artık her aksırık kuşkulandırıyordu beni...) Canım votka istedi, açgözlülükle, hemen şimdi, şu an – yakıcı bir yarım bardak; başka da hiçbir şey.

Konobeyevlerin dairesinin önünde (beklediğim ve içinde yaşadığım) Mihail volta atıyordu. Beni ziyarete geldiğini söyledi, dün ondayken biraz kasvetli ve ezikmişim de: Çayı da zayıf, az içmişim. Kahvaltı da etmemişim.

Hiçbir şey olmadığına inandırdım onu.

"Evet," dedi kabullenerek. "Bugün daha iyisin."

Votka almaya gittik. Asabileşmiştim ben. Ruhumda gizli bir hiddetle Mihail'den nasıl kurtulabileceğimi düşünüyordum. Oysa boşaymış bu istek, o bana yardım için gelmiş meğer.

Mağazada, insan kargaşasının içinde neredeyse ilk gördüğüm kişi Tyutka oldu, şişe toplayıcısı ihtiyar. Mihail bu esnada kasada kuyruğa girmişti.

Ürpererek (ama elbette kendimi tutarak) Tyutka'ya sokuldum:

"Babalık, yardımcı ol. Sarhoştum. O bankta. Adreslerin yazılı olduğu not defterimi kaybettim... Gördün mü?"

"Ne halt edeyim ben senin not defterini be."

"Sana yaramaz da, bana lazım işte. Para da verirdim."

"Ne zaman oldu?"

"Dün."

"Üçüncü fenerin orada mı?" (Sıraları fenerlere göre sayıyordu – akıllıca.)

"Üçüncü olabilir."

"Dur, dur. Sen değil miydin orada oturan, şu çurekle* içen hani?"

---

* Kuzey Kafkasyalı Türk halklarının pişirdikleri pide şeklindeki tatlı ekmek. Ayrıca, Rusların Kafkasyalılara ve Orta Asyalılara verdikleri bir lakap. (ç.n.)

"Sarhoştum ben. Ama galiba yalnız içiyordum..." (Seni gidi kancık. Çoktan çağırılmış mıydı yoksa aynasızların yanına? Kendiliğinden mi koşup anlatmıştı?)

Yüzümü inceliyordu.

"Bankta? Onunla?" diyor ve usulca inceliyordu.

"Şu öldürülenle mi yoksa?" diye sordum, rengi solmuş gözlerinin içine bakarak. Sen de az değilsin, kancık.

"Evet?" dedi-sordu o.

Birdenbire sözcüklerim tükendi benim. Doğru sözcüğüm kalmamıştı başka. (Herhangi bir sözcük, incecik balonu patlatabilir ve benim bütün boyalı havam kendiliğinden uçup gidebilirdi.) Ne mutlu ki, tam bu sırada elinde votka fişi ile Mihail geldi yanımıza. Ne yapıyorsunuz siz burada?..

"Ne olsun. Güneşli Kafkasyalıyı mıhlayan ben miydim, diye soruyor bu."

"Çok da lazımdı ya bana!" diyor toparlanarak ihtiyar. "Dün iki kişi içiyorlardı orada, gördüm ben. İki kişiydiler, orası kesin, önlerinden geçtim, şişe bekliyordum. Ama uzaktı, seçemezdim."

"Miyop musun ki?" diye sordu Mihail.

"Sorun da o ya, uzağı iyi görürüm. Çalıların arasındaki bir şişeyi iki yüz metreden görebilirim. Hele ki banktaysa. O yüzden de içenlerin yakınına gelmem. Ama işte bilmece gibi – fener soldaydı. Çörek gayet iyi görünüyordu, bıyıkları bile. Yalnız kiminle içiyordu -yüzü mürekkep gibi- nah görürsün..."

Kendime geldim:

"Şişeleri topladın sen değil mi? Topladın! Teslim ettin mi?" (Önemli bir soru, benim için en mühim soru.)

"Ettim."

Nokta o zaman.

"Lafı geveleyip durma, ihtiyar. Mihail ve ben de görmüş geçirmiş insanlarız... Doğruyu söyle: Not defterini aldın mı? Evetse geri ver, günaha girme."

Son bir denemede bulundu:

"Çok verir misin ki?" (Suçlu adam fazla teklif eder.)

Ve yine tam yerinde Mihail karıştı söze – sen, ihtiyar, uzatıp durma lafı. Vicdanlı ol, ver. Karşılıksız ver. Ruhunu düşünme zamanın gelmiş geçiyor. Sense hâlâ para derdindesin. Belki de yarın yolcusundur?

İhtiyar öfkeli bakışlarını sapladı ona:

"Belki de öyledir. Belki de yolcuyumdur. Ama şunu da bilesin: Yukarı daha geçkinleri almıyorlar."

"Ya kimi alıyorlar?"

"Daha *olgun*ları."

Ve öfkeyle sağına soluna tükürerek, bir yandan da, bir yerlerde sağlam bir şişe parlar mı diye gözleriyle paslı sokak tenekelerini keserek uzaklaştı. Biz de uzaklaştık. Ter içinde kalmıştım (konuşmanın gerginliği). Islaktım ve elimle (fark ettirmeden) boynumu siliyordum. İlk köşeyi geçer geçmez Mihail'in elindeki votka şişesini kaptım ve beyaz kapağını çekiştirmeye koyuldum. Neyin var senin?.. Şaşırdı Mihail. Sokakta mı başlayacağız, gibisinden, eve iki adım kala? Ama ben şişeyi geri veriyordum ona – vermiştim bile. (Kendime hâkim olmuştum.) Mihail gözlemcidir, Tyutka değil o. Sadece şişeye iyice bir bakmak istediğimi söyledim (oysaki ilk yudumu alma arzusuyla yanıp tutuşmaktaydım):

"... Acayip bir şişe, fikrimce. Sahte olmasın sakın?" (Kimileyin yarısına kadar su doldurup kakalarlar.)

Zor tutuyordum kendimi bağırmamak için. (Hadi! Hadi birer yudum alalım şundan! Ne diye uzatıyoruz?..) Ve tekrar anın keskinliğini yumuşatıp örtbas edebildim.

Olabildiğince sade (doğal) bir şekilde teklif ettim ona:

"Bir yudum alsana, Miş.* Senin burun deliklerin daha incedir."

---

* Mihail isminin samimi söylenişi. (ç.n.)

Ve ona -ilk ona- sözüm ona deneme için açtığım şişeyi uzattım.

Konobeyevlerin dairesinde, mutfakta içtik, biraz lafladık ve Mihail gitti (bir baş ağrısı eksildi). Ben yalnız kaldım. Kolum iyileşiyordu. Sigara içmek için koridora çıktım. Konobeyevler uyarmıştı: Geç vakit misafir getirme ve duvar kâğıtlarına sigara kokusu sinmesin, *iki ricamız olacak senden, Petroviç.*

Yürüyor ve sigara içiyordum. İçtiğim votka düşüncelerimi düz, iyi bir yatağa sokmuş sürüklüyordu.

Sestryayeva bastonla yürür. Kırkına yaklaşmış bir kadın, çok topallar, koridora seyrek çıkar. Gözü erkeklerdedir ama. Güler yüzlü. Toplu kafa çekmelerden birisinde ben yüksek merhamet duygusuyla (bir kötürümle kadeh tokuşturmak, sağlık dilemek) büyük kaşıkla tabağına domatesli salata koymuş, bir kadeh votka uzatmış ve üç kere gülümsemiştim kendisine. Kur yapıyordum ve herkes katlara dağılıp da ona (son merhamet gösterisi) iyi geceler dilediğimde, birdenbire gücenerek patlayıvermişti. (Kur yapmayı biliyorsun da, canı sıkılan kadını evine niye geçirmiyorsun?..) Artık boşalan koridorun dönemecinde dikiliyorduk; çınlayan bir sesle, tiksinerek ve hatta galiba yapmacıklı bir edayla şu lafı fırlatmıştı bana: "Siz erkek değilsiniz!.." Ve arkasını dönüp düşe kalka yürümeye koyulmuştu tek odalısına doğru.

Bu defa yanına uğradığımda Sestryayeva, şık bir bluz giymişti, belli ki beni bekliyordu.

Dairecik temiz. Kitaplar. Duvar kâğıtları korkutmuyor. Japon televizyonlu metre krler. (Ortalama insancığımız bizim.) Sestryayeva bastonuna dayanmış koltuğun yanında duruyordu. Oturmamı rica etti. *Yarın* hakkında konuşmak istiyormuş benimle. Midemde bir soğuma hissettim. (Ama sakindim.) Yarın, diye açıkladı bana, karakola gidip anlatması gerekecek polislere. İfade imzalaması.

Karakola yurt kapıcısını çağırmalarını anlıyordum elbet (geç saat çalışan temizlikçiyi, yurt yöneticisini muhakkak çağırırlar),

ama Sestryayeva'yı neden çağırsınlar?.. Bu soru derhal yanıtını buldu. Mesele şu ki, kadının geceleri sık sık ağrıları tutuyor, doğru dürüst uyuyamıyor. Onlar da bunu biliyorlar, her şeyi bilir onlar. "... Pencereden birini görüp görmediğimi sormak için çağırıyorlar. Oturduğum yerden sokağı avucumun içi gibi görürüm, ikinci kat." Kötürüm, uzun süre uğraşmıştı bu güzide ikinci katı elde etmek için. (Yalnızca merdiven çıkmak daha kolay diye değil, akşamları, televizyondan sıkıldığında izleyecek bir şeyi olsun diye de.)

"Anladım," dedim ben. "Beni görmüşsünüz o gece. Ve şimdi de uyarmak istiyorsunuz. Bu hoş. Bu çok hoş. Teşekkürler," dedim ben.

"Soracaklar. Adınızı vereyim mi bilmiyorum... Hiç vermesem mi ki?" dedi, sanki derin derin düşünerek. Şimdilik imasız. Ama güç yakalanır bir gülümseme ile. (Ve bir de -fark ettim- sanki bana doğru iyi yürekli bir psiko-hareketle.)

"Hayır, elbette. Vermeyin. Süründürülüp hırpalanmayı kim ister. Çok hoşsunuz doğrusu!"

Sustu. Şimdi nasıl devam edeceğini düşünüyordu. Ama ben de düşünüyordum.

Sestryayeva'nın, o banktakinin ben olduğumu bilmediği açıktı. Orada ne yaptığımı da bilmiyordu. (Büyük ihtimalle bunu aklına bile getirmemişti. Penceresinden banklar görülmüyordu.) Ama sorgu yargıçlarına taşınmanın, sorgu üstüne sorgudan geçirilmenin (kendisi, o saatte bahçe yönünde gördüğü tek kişinin ben olduğumu beyan eder etmez) hoşuma gitmeyeceğini biliyordu.

Sessizce konuşuyordu, bense sandalyede oturmuş televizyonun boş göz lekesine bakıyordum. (Belki de gözlerine bakmam gerekirdi. Sürekli gözlerine bakmaya niyetleniyordum.)

"... Anlayın, Petroviç. Yalan söylemek benim için zor. Beceremiyorum. Hem nasıl açıklayayım onlara ne için gezeleyip durduğunuzu? Bir kere geldiniz, sonra birden geri döndünüz (öl-

dürdüm ve geri döndüm, işte bunun için). Anlıyorum, sadece geziniyordunuz. Sonra da apartmanın tam önünde geri dönüp, tekrar oraya gittiniz (uzağı iyi gören Tyutka'nın götürdüğü şişeyi anımsamıştım çünkü)..."

"Evet ya. Bol bol hırpalarlar beni artık."

Mahcup oldu ama gözlerini indirmedi ve (yanaklarında bir kırmızılık gezindi, gözleri hafifçe parladı) sürdürdü:

"Arkadaş olsaydık. O zaman neyse. Ama durup dururken nasıl yalan söylerim?"

Uydurmak demediği dikkatimi çekti, *yalan söylemek* demişti – kitap okuyor; entelektüel. Doğaldır, kötürüm sonuçta.

İkimiz de birdenbire sakinleştik. Elbette ne yüzüm, ne sesimle, bastonu elinden çekip kendisini aynen divana yerleştirmeye hazır olduğumu belli etmedim. Akıllı olduğuna göre bana zaman tanır, diye düşündüm. (Ama fazla ertelemek de olmazdı. Tehlikeli – bunu da anlıyordum.)

Ona yaklaştım biraz:

"Öyleyse biz de arkadaş oluruz, Tasya. Dert değil!.." Gülümsedim, hatta güldüm. "Bu hoşuma gider. Arkadaş olmak yani. Böylece ben de sorgu yargıçlarıyla aptalca konuşmalar yapmaktan kurtulmuş olurum."

İşte o zaman mahcup oldu. (Zafer kazandığını hissettikten sonra.)

Bense şöyle dedim:

"Bir saat sonra gelirim. Tamam mı?"

Ve geldim.

Vücudunda, nasıl desem, saklı bir nazlılık vardı (dünyadan saklanmış bir bakımlılık). Aynca birçok kötürüm gibi o da akıllı ve iki misli daha hassastı, ki bu sonuncu da genellikle akıl gerektirir. Her halükarda, kolaydı onunla, hiç zorlanmadım. (Hareketlerde çekingenlik ve gizlenen ürkek çırpınış.)

Masa lambasını söndürdük ve şimdi ben de onun penceresinden (yine o saatti, gecenin biri) apartman girişindeki fenerin

ışığında, içeri girip çıkan yurtluları görebiliyordum. Seyrektiler. Gerçekten de zor değildi onları akılda tutmak. Arkadan yaklaştı bana, omzuma dokundu. Duyarlıydı, pencere manzarasından hiç söz açmadı.

Bense hoşuna gidecek bir şey söyledim ona: Vücudunun bakımlılığıyla ilgili. Gülümsedi.

"Yalnız yaşamayı beceriyorum. Ne kadar gerekirse yaşarım. Kötürümüm ama, yurdun içkici takımına tahammülüm yok... On yıl önce bir erkekle olmuştum. On bir."

Evet, dedim, küçük göğsünü okşadım.

"Kimdi peki bu on bir yıl önceki, biliyor musun?"

İster istemez kulak kabarttım, Tanrı bilir nasıl bir yanıt bekleyerek.

"Kim?"

Alçak sesle güldü:

"Uzaktan bir akrabam. Sibirya'dan gelmişti, kalacak yeri yoktu zavallının. Üstelik ekspreste soyulmuş, bir rublesi bile kalmamış. Zavallı! Üç gün bende kaldı."

Tasya'yla yan yana yatarken (uyuşuk uyuşuk), kendimi daha basit düşünüyordum, cinayeti ise uzaktan: Bir hikâyeyi düşünür gibi. Ben de sayısız cinayet filmi izlemiştim elbet – delil efektlerini, korkuları anımsıyordum. Her şey nasıl da tanıdık ve bildikti. Unutulmuş votka şişesi (!). Kırklara karışan parmak izleri (!). Ya uykusuzluk çeken pencere kenarındaki kadın (?..). Ama şimdi cinayet hikâyesinin basit ve öylesine sıradan aksesuvarları benim yaşamımı süslüyordu. Ve gerçekliğin pusuda bekleyen (bizi adım adım takip eden) işaretlerine çok daha büyük bir saygıyla yaklaşmak gerekiyordu şimdi: Çukurlardı bunlar. Suç işlemiş insanın bunların kenarından dolaşması gerekir dikkatle, ne kadar ilkel olsalar ve kötü bir sinema filmini anımsatsalar da. Huysuzlanmamalı. Korkmamalı (mesela Tasya'dan). Ve işte (uzanmış daracık yatağında Tasya'nın omzunu okşarken) önemli bir düşünce geldi çattı: Duygulara ilişkin. Bıçakla-

rı Moskova Nehri'ne attığım ya da şişe ve Tyutka'yı mağazalarda aradığım zamanki o ilk ve ateşli telaşın dışında bir düşünce. Orada – nokta.

İnsan, öldürdüğünde, cinayetin kendisine değil, cinayetlere ilişkin okuduğu ve ekranlarda gördüğü şeylere ***bağımlıdır***, işte düşüncem bu. Öldüren insan biçimsel gerçeklikle hesaplaşır. Bir diyalogun içine çekilmiştir. Baştan ve bilerek çekilmiştir. Duyguları bağımlıdır (işte düşüncem bu). İnsanın kendisi (duygularıyla), takip hikâyesinin içine çekilir (yakalanma ve yakalanmama durumlarını anlatan). Ama işte duygusuyla hikâyenin dışına çıkarsa... duygularını iptal ederse... Katılmazsa. Unutursa. Bilmezse. Anımsamazsa.

Bu kurtarıcı düşünce (duygu ile hikâyeye katılmama) daha Tasya ile konuşurken yardımcı olmuştu bana – ikimiz de tetikte dikilirken odasında. Geri çevirmekte acele etme – düşüncesi yönlendiriyordu beni. "Bu tatlı kadın şantajına isyan etmeye kalkışma, ne alçalan imalar bunlar, canım benim?.." gibisinden. Hiç duygu. Hiç kibir. Ayak direme. (Ama kollarına atılmak için de acele etme.) Ayak değiştirerek duraksa yerinde biraz. Omuzlarına bak onun. Gülümsemesine. Sol yanağındaki gamzeye.

Bu sayede böyle doğallıkla diyebildim zaten – tamam, Tasya, arkadaş olalım, diye. Ve ekleyebildim: Bir saat sonra gelirim.

Hissetmemeye ilişkin doğru düşünce (bana sadık)* keşfedilmişti artık ve benimleydi. Düşüncem ve "ben"im yakınlaşıyorduk. Bu önemli. Önemli bir ders. Hatta biraz da meditasyon yaptım: Ben parasızlık yüzünden öfke ***hissetmem***, gibisinden, ben pişmanlık ***hissetmiyorum***, ben aynasızlara karşı bir korku ***hissetmiyorum***... Ben hatta bu sabah güneşi bile yüzümde, yanağımda, kapalı gözlerimde ***hissetmiyorum***. (Gelecek burada da

---

* Rusçada ***verniy*** sözcüğü "doğru, güvenilir, şaşmaz" ve aynı zamanda da "sadık" anlamlarına gelmektedir. Yazar cümlenin başında, düşüncesini "doğru" olarak tanımlıyor, parantez içinde ise "sadık" da olduğunu vurguluyor aynı sözcükle. (ç.n.)

nasıl güçlü yığılıyordu üstümüze. Tam tersi bir dersti beni yakın gelecekte bekleyen, tuhaf şey: Gayretle şunu ve bunu *hissetmeye* çalışacaktım... Ve hatta yüzümde ve soğuyan yanağımda, sabah, pencereye yaklaşırken güneşi *hissetmeye*.)

Ama şimdilik pencerenin ardında sonbahar, ucuz patates çıktı – düşün işte, *hissetme*, düşün, bolca alıp yurdun bir köşesine sermeli, saklamalı. Patates uzun zaman dayanır, yemektir. Kardeşim Venya'yı ziyaret edeyim. Aynen böyle söylüyordum kendime, tane tane: Venya var, piyasada patates var, bank ve iki kanlı bıçağın olduğu hikâye duygusu ise yok. (Ve duygu yoksa, cinayet de yok demektir, yoktu, hiçbir şey yoktu, bu yüzden de burada ve şimdi *onlar* seni keşfedemezler.) Patatesi ise "K" kanadına sermek gerekecek, orası soğuk – iki kerede yarımşar çuval (taşıması daha kolay).

Venya'ya peynir aldım. Bölümün iki buzdolabı da aynı anda bozulmuş: Masanın üzerine tepe gibi yığılan yiyecekler bozuluyor. Zavallı psikopatlar masanın çevresinde dolaşıyor, kokluyor ve birbirlerininkini yerken zavallıca tartışıyorlar.

İki yüz gram salam. Ekmek. Paket süt yoktu. Şişeyle hastaların yanına sokmazlar...

Döndüm, hava kararıyordu artık.

Emekli Akulov ile konuştum. Birlikte koridorda dikildik, sigara içtik. Onu da çağırmışlardı elbet, Kafkasyalılara yönelik (sözlü) tehditlerini bildikleri için. (Beni, burada kaydı bulunmayan biri, *bomj* olduğum için çağırmışlardı. Ayrıca geceleyin de görülmüştüm.) Akulov anlattı: Uzun uzun sorgulamışlar onu ve protokolden sonra bir saat de fazladan tutmuşlar. Öldürülen, birisiyle içiyormuş bankta, bu yüzden de erkeklere takmışlar işte. Şişe akıllarına bile gelmemiş, sırıttı Akulov. Oysa olması gerekmez miydi orada bir şişe, bardaktan içecek halleri yok ya, şişeden içmişlerdir! Aramamışlar. Çünkü tembeller. Maaş aynasızlara kendiliğinden akıyor. Tembel kancıklar. Ne halt yemeye çalışsınlar ki...

"Bulamazlar," diye noktaladı Akulov elini sallayıp.

"Öyle mi düşünüyorsun?"

"Katil kendi kendisini ele vermezse."

Akulov emin: Katil huysuzlanmazsa, kendiliğinden yeni bir bıçaklama işine karışmazsa, olay böylece kapanacak.

Kurneyev yanaştı. Sigara içiyor, dinliyordu. O da onayladı: Polislerin şimdilerde çalışmaya hiç gönülleri yok – üşeniyorlar!

"Kafkasyalılar arası çekişmeler dosyasına işlerler: Hesaplaşıyorlardı, gibisinden. İş biter."

Güldük. Evet, öyle görünüyor. Evet, evet, aynen öyle olacak. (En azından benim yerime hiç kimse zarar görmeyecek, uyu, kız arkadaşım, derin derin uyu – bunu vicdanıma söyledim, fısıldadım, bir an için anımsayarak kendisini, *o ne durumda*?)

"... Bir yıl önce böyle birisini görmüştüm ben. Kendi aralarında dövüşmüşler! Bütün gece sokakta yatmıştı. Vurulmuş," dedi Akulov.

"Ben de görmüştüm onu."

"Kim vurmuş, bulunamadı değil mi?" diye sordu Kurneyev.

"Yo."

Fakat yine de şaşkındım ben. Akıl, benim emektar askerim, çukurlara girmemem, tuzakların kıyısından geçmem için nasıl da didiniyor, terliyor, tozlu köşelere giriyor, savaşıyordu. Bir de övüyor, yüreklendiriyordu beni (ve kendi kendisini) acınası (arama açısından) polisimizi oynatma işi için! İçime bakınıyordum dikkatle: Güçlükle bakınıyor ve kolaylıkla şaşırıyordum. "Ben"imi, bir kadını biriyle basar gibi basmıştım. Hemen de bağışlamıştım tabii – benim "ben"im sonuçta. Ama hafif bir hayal kırıklığı vardı. Ben sana çok başka kıymetler biçmiştim, gibisinden.

İçime bakarken (kendi "ben"ime), bir ikiye bölünme yaşamıyorum. Aynaya bakıp karşılaştırırken de biz, gerçek insanla ayna yüzeyinde yansıyanın bir olduklarını gayet iyi bilmez miyiz? Bir bütün.

"Ben", yanıt olarak suskunca (ve yansımalı) bakıyordu yalnız. Hayır, bir iş üzerinde basılmış ya da yakalanmış filan değildi o: Fazla kurnaz ya da kötü olduğu anlaşılmış değildi. Yalnızca, uykulu, süt rengi gözlerini azıcık aralamıştı, içlerinde çocukça yaşama susuzluğu ve insanlardan çok hayvanların dünyasına ait, yine çocuksu bir ifade. Korku değil – sonsuzluk. Bu gözler (öldürmüş, şimdi ise *her insan gibi* izleri yok etmeye çalışan "ben"imin gözleri), hayvan gözlerine benzemişlerdi. Bu anlamda hepimiz benzeriz. Köpeğin, atın gözleri. Böyle gözlerde acıdan da, hüzünden de yeterince vardır, ama küçük bir ayrıntı yine de bulunmaz... ölümün bilgisi. Gözler bakar ve gelecekteki ölümü bilmezler. Ve demek ki "ben" bu açıdan bütünüyle yeter kendi kendisine: Yaşar o; yarı hüzünlü-yarı çocuksu bakışının ulaşabildiği her yere ölümsüzlük yayılmıştır, ölüm ise yoktur ve olmayacaktır. Ve eğer ölümsüzlük varsa, her şeye de izin vardır.

Düşüncenin kendisi değildi şaşırtan, onun "ben"ime kolaylıkla sığması, daha doğrusu kolaylıkla *su yüzüne çıkmasıydı* onda.

Ve bir çukur daha. Üzerinden atlanacak bir çukurcuk. Hikâye durup durup kendi çukur ve hendeklerini (harika doğrusu!) öne sürüyor (fısıldıyordu), bense *hissetmiyordum* onları. Yatmış, Platon'un diyaloglarını okuyordum kapı çalındığında.

"Petroviç! Kapıcı dairesine in – telefonun var!"

Akşam istilası ancak yabancıdan (dışarıdan) geliyor olabilirdi, çünkü Vikıç da, Mihail de Konobeyevlerde olduğumu bile bile kapıcıyı aramazlar.

Aşağı indim. İyi ki de kitap okuyormuşum. Okumanın ardından beynim soğur, kısa, keskin cümlelerle düşünmeye başlar. Hünerli mantığa da yatkındır. Böyle bir anda beni korkutamazlar.

"Alo."

"Petroviç?.. Merhaba," dedi biri basso ile. (Tanımıyordum bu sesi.)

"Selam."

"Kısa keseceğim: Uzatmayı sevmem. ("He he"ledi. Bayağı. Hepimiz insanız, gibisinden.) Hakkında bir şey biliyorum. O bankı biliyorum. Ama suskunluğum için bir şey isterim."

Ve hemen ekledi ne istediğini:

"Para."

"Hadi canım?" dedim ben. (Soğuma olmadı. Hissetmeyeceğim.)

Bekliyordum. Bir şey daha söylesin bakalım.

"Parayı alırsam susarım."

"Çok mu istiyorsunuz?" diye sordum sizli bizli. Soğuk bir sesle, ama anlamlı (manidar bir notayla) sordum. (Hareketlenen bir ilhamla.)

Şöyle dedi:

"Paraya çok ihtiyacım var. Otuz bin." (O zamanın bin doları.)

Güldüm.

"Yarım milyon olmaz mıydı?.."

"Ciddiyim ben."

"Ben de," dedim. "Tam otuz ruble veririm. (Bir dolar.) Ama hemen değil. Parça parça. Mütevazı ve aslında tesadüfe bağlı bir maaşım var benim. Yarar mı işinize?"

Bir kez daha gülüp telefonu kapadım.

Gece tekrar aradı. Tekrar kapıcı dairesine.

"Yine ben."

"Evet?"

Uzun bir sessizlik. Uzun gece sessizliği (hemen kapamalıydım ahizeyi – gerçi kim bilir neyin daha iyi olduğunu). Şöyle dedi:

"Elimde bir delil var."

O zaman cinlerim başıma üşüştü:

"Bana baksana sen, delilin var mı bilmem ama, utanman var mı senin ha?... Ne bok yemeye arıyorsun, uyutmuyorsun insanı?.."

Ve telefonu kapadım. Kapıcıyı da sert bir şekilde uyardım: Bir daha çağırma beni, uyandırırsan kafanı patlatırım, uykuluyken kötüyümdür!..

Merdivenden çıkıp da daireye girdiğimde, tekrar aradı. Konobeyevlerin numarasını biliyordu artık. Ama açmadım telefonu. Hayır ve hayır. Nasıl kancalar, imalar, sözler de sunulsa, hangi delillerden de bahsedilse, benim yapmam gereken tepki vermemek, hikâye duygusuna kapılmamalıyım ve eğer hikâyede değilsem, yara da almam... diye tekrarladım, sakin, soğuk bir duayı tekrarlar gibi.

Sırtüstü yatıyor, sigara içiyordum. Gecenin biri. Arayan, yerimi biliyor. (Kapıcıdan numaramı öğrendiğine göre. Pencereyi de öğrenmiş olabilirdi. Işığı söndürdüm.) Karanlıkta yatıyorum. Uyuyorum, dedim kendime... Çağırsalar da, kolumdan çekseler de yokum ben, hikâyenizde ben yokum...

Sabaha her şey aydınlandı. Güneşli bir sabahtı. Sigara içmek için dışarı çıktım, ilk sigaramı, aç karnına; aç karnına sigara içiyordum, Akulov da koridordaydı. Sümsüğün tekinin kendisini aradığını söyledi: "... Sümsük beni korkutmaya kalktı, balık avına çıkmış arkadaş. Yoldaş Akulov mu? Evet, diyorum. Basso ile, paslı bir basso ile, elimde delil var, diyor bana, çık paraları. Kancığa bak sen. İtiraf edeceğim güya – kancık işte yahu, kancaya takacak beni aklınca!" Güldüm: Beni de aradılar, dedim.

"Ben de öyle düşünmüştüm. Herkesi arıyordur, diye." Akulov sigarasından daha kuvvetli bir nefes çekti. "Kim peki, biliyor musun?"

"Kim?"

"Suratı çiçek izli sorgu yargıcı. Anımsıyor musun?.. Sesinden tanıdım ben. Sesini değiştiriyor, ama birkaç notasını yine de seçebildim... Oydu. Yemin ederim ki oydu. Böyle böyle avlayacaklar balığı güya. Kancık. Adamın suratında çiçekbozuğu boşuna olmaz."

Sokakta yürüyordum. Omuzlarımdan bir yük kalkmıştı.

Akşam, fırına giderken yolda, kendim de gördüm bu yargıcı. Neredeyse yanımda yürüyordu. Yüzü, elmacıkkemikleri ve -yakından- küçük çukurlar halinde kemirilmiş, sanki asit eriyiği ile zehirlenmiş yanakları, *çiçek izli*. Her ihtimale karşı ben yolumu değiştirdim: 24. apartmanın etrafından dolaştım, çalılıkların, çocuk kumluğunun, çamaşır iplerinin oradan... Arkama baktım, sorgu yargıcı yurdun pencerelerini gözetliyordu dikkatle – belki de sakinlerden birinin tesadüfen o bankı görmüş olabileceği açıyı arıyor (saptıyordu). Günümüz polis işlerinin yarı-absürtlüğü (işlerin bütününün) bir yana, küçük emektar askerlerin çalışma azmi de yabana atılmamalı. Yargıç *çalışıyordu*. Çalışsın.

Kendi düşüncesizliğimle de hesaplaşmam gerekti. (Her şeyin geride kaldığını sandığımız bir anda bizi kanatlandırır – küçük, ama duygu işte!) Ansızın, karakola girip, müdürün odasına dalma arzusuyla yanıp tutuştum: Hakarete uğradım, yargıcınız bana şantaj yapıyor, para talep ediyor, diyecek, beyan edecektim öfkeyle, homo sovyetikus taklidi yapacaktım – onun o iğrenç sesini tanıdım telefonda, gibisinden. Ama ya sahiden de tepki gösterirlerse. Ve çenemi kapamak için (bildik yöntem) ya da öylesine korkutmak adına, parmak izlerimi (sırf korkutmak için) alırlarsa – sonra bir de bakmışsın ki, Kafkasyalının ceketinin omzunda da buluvermişler aynıları (tıpkılarını)!.. Hayır efendim. Beş para etmez, çiçekbozuğu Porfiriy milleti aramaya devam etsin. Şikâyet filan etmeyeceğim. *Çalışsın*. Hikâyelerinde ben yokum; yaşamlarında yokum ben. (Yalnızca yokum işte.)

Akşam kapıcı bölmesinde bir not: *Karakola uğrayın, 203. oda, baş sorgu yrg. Orlovski*. Hemen anladım: Gitmeye gerek yok. Baş yrg. için gerekli olabilir bu. Ama *bana* neden gereksin?..

Gitmedim.

Buna karşın, bir kez daha kötürüm Sestryayeva'ya uğradım. İyilikle, güzellikle olsun her şey, dedim işte. (Bir kere az gibi

geldi bana sanki.) O hiçbir şeyin farkında değildi, ama kuşkulandıysa bile, kadında her şeyin gömüldüğü o yere boğulup gitti kuşkusu. Onu okşarken, olup bitenleri daha da derine gömer gibiydim. Usulca derine saplıyordum. Tasya sevindi beni gördüğüne. Bekliyordu.

Ve işte soruşturma absürtlüğünün son akordu (83): İkinci çağrı celbini alanlardan hiçbiri karakola gitmedi. (Ben de gitmedim.) Aynen öyle: Bir kişi bile, bir yurtlumuz olsun, öyle hak yoksunu, öyle itilip kakılmış sayılan, gitmedi karakola! Hangi cinayet romanında, hangi filmde böyle bir son mümkündür ki? Böyle filmler yoktur. Böyle romanlar yoktur. Bir gün gitmedik, iki gün gitmedik – bir ay boyunca gitmedik! Ve o zaman (bir hafta daha geçince) iki sorgu yargıcı ve müdürleri (en nihayetinde soruşturmayı yürütmeleri, bir rapor çırpıştırmaları gerekiyordu) şüphelileri bir araya getirip (yani az çok şüphelenilen ***herkesi***) bir ***ortak toplantı*** tertiplemekten daha iyi bir fikir üretemediler. Yalnızca bizde olabilirdi böyle bir şey, biz Ruslarda; dâhi bir halk.

Müdür başlangıçta bağırıp çağırıyor, köpürüyordu:

"Neden gelmediniz karakola, ananızı?.. Kaç tane celp yazacağız size?.. Utanmazlar. Peşinizden mi koşacağım ha?.."

(Ah ne kadar da iyi etmiştim gitmemekle – kitleden kopmamıştım. Dâhi bir halk evet, ama işte ben de onlardan biriyim.)

Sonra şişman yargıç söz aldı (yüzbaşı). İkincisi ise, şu çiçekbozuğu yüzlü, susuyordu (ama bakışlarıyla her birimizi yokluyordu – nah sana, diye düşündüm). Şişman yargıç tüm toplananlara birden seslendi:

"Vatandaşlar! Sizden yardım bekliyorum. Yardım ve insanca bir destek..." Yaşadığı güçlükleri anlatıp sızlanmak için nedense biz şüphelileri seçmişti: Emekçi bir sorgu yargıcının günümüz geçiş döneminde karşılaştığı güçlükler. Para yoktur. Suç oranı ***kabarmıştır***. Toplum çok, çok yakında kimseyi koruyamayacak hale gelecektir. "Sizi işte bu nedenle topladım, yardımını-

zı bekliyorum. Kafkasyalılar susuyorlar, birbirlerini kolluyorlar. Yarın bir gün yine birbirlerini katledeceklerdir. Ama siz bizimsiniz, siz kendi insanımızsınız ve polise yardım etmelisiniz. S... edin siz onların Kafkasyalı dayanışmasını! Polise yardım edin, bir imayla olsun yol gösterin yahu!" Yüzbaşı rütbeli şişman sorgu yargıcı sade ve dürüsttü. Aslında, istediği oracıkta katili *gammazlamamız*dı.

Fakat ses veren ve bağıranlar sadece evlerine gitmek isteyenlerdi.

"Sessiz, sessiz olun!.. Bir sorum var. Bu sorum hepinize!" (Protokole nasıl işlenecek acaba kaç kişiyi sorguladıklarını?) Hepinizedir bu soru: Ölünün fotoğrafi sunulmuştu sizlere. Düşünmeye zamanınız oldu. Evet? (Mola.) Kimler tanıyordu onu?"

Üç kişi isteksizce el kaldırdı.

"Bir soru daha. Öldürüleni o gün kiminle gördünüz? En azından milliyetini söyleyin – Kafkasyalı ya da Ruslardan kiminle gördünüz onu? Çeçenlerle mi? Azerbaycanlılarla mı?.."

Sorular pek de basitti. Ama yanıt daha da basit: Kimse görmemiş. (Gören varsa da isim vermek istemiyordu.)

"Pekâlâ," dedi lanet okuyarak şişman sorgu yargıcı. "Madem söylemek istemiyorsunuz – söylemeyin. Ama şu kâğıtlar elden ele gezecek. Hemen şimdi yazıp gönderin: Bekliyorum..."

Toplanan yurtluların sayısı ondu, biraz daha fazla. Büyük televizyon odasındaki sert sandalyelerde oturuyorduk (aşağıda, birinci katta). Kimse not filan göndermedi yüzbaşıya. Birisi kinayeli bir şekilde seslendi: "Notlar imzalanacak mı?" "Şart değil," diye yanıtladı yüzbaşı, küstahça gülüşmeleri duymazmış gibi. Ama yine de kimse hiçbir şey yazmadı. Yüzbaşı sayıp sövmeye başladı. Kimseyi çıkarmazmış odadan. Müdür de kapının önünde barikat kurarmış!.. Önümde ve arkamdaki yurtlular sandalyelerinde kımıldandılar, sigara yaktılar. Bir gürültüdür gidiyordu. Sonunda elden ele ileterek gönderdiler bir not ve (şaşılacak şey!) derhal beni satmayı denediler (şaka değilse tabii).

Notta kırık bir kurşunkalemle şu yazıyordu: *Yazarla birlikte gördüm.*

Yüzbaşı okudu, bir kahkaha koptu. Enfes bir şakaydı bu onlara göre.

"Siz misiniz yazar?" diye sordu şişman yüzbaşı, bakışlarıyla beni arayarak. Anımsadı.

Ayağa kalktım, başımı salladım:

"Ben."

Nedendir bilinmez, yine bir ağızdan kahkaha attı millet. Entelektüelce-*bomj*'ca, yarı ak saçlı görüntüm müydü (onların fikrince) sokağın ortasında arsızca işlenen cinayetle bu kadar ters düşen?.. Korku soğuması hissetmeye fırsatım olmadı. Yeni bir kahkaha dalgası korudu beni. Yüzbaşının açtığı bir sonraki not, öldürülenin sık sık Dudayev'le* birlikte görüldüğünü bildiriyordu.

Dükkânlarına yaklaştım biraz. Öldürülen onlardan birinde mi çalışıyordu, bilmiyordum bile, belki de mal satıyordu onlara. Yalnızca dikildim. Baktım. Satışla uğraşıyorlardı, her zamanki neşeli işleriyle. Dostane bakıyorlardı...

Düello gibi. Ben koruyordum. Benden aldığı azıcık parayı değil (çok azıcık), "ben"imi koruyordum. O alır ve kendinden hoşnut giderdi, bense yaşadığım aşağılanmanın ardından ne edeceğimi şaşırır kalırdım: Hastalanırdım! Hemen ertesi gün, hemen sabahtan, sinirli ve öfkeli (kendi kendime) dükkânlarının önünde koşturur, kavga çıkarmaya çalışırdım (çünkü o geç saatte yüzünü bile aklımda tutamamıştım; biri diğerinin aynıydı). Boş ve utanç dolu bir sabah getirdim gözümün önüne, şu diş ağrısı inlemesini: "Nnnnnnnnn!.." Koşar, dükkânlarının etrafında gezindirirdim acımasız çaresizlik içinde, satış yapan elli kadar hemşerisinin arasında beni soyanı bulamayarak.

---

* Cohar Musayeviç Dudayev (1944-96). Çeçenistan Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşka (ç.n.)

O gece, yarı karanlık gece bankında (fener bir taraftan aydınlatıyordu) küçük yudumlarla votkasını içiyordu. Ceplerimi tersyüz etmemi buyurmuştu bana. Sormuştum ona:

"Ne yapacaksın parayı? Bu kadar az parayı ne yapacaksın?"

"Hım"lamıştı:

"Gidip hatuna söyleyeceğim. Birini korkuttum, hemen verdi diyeceğim."

Ben sustum.

"Hoşuna gidiyor onun 'mühendis korkuttum' deyince, gülüyor."

"Ee, ne olmuş?"

"Hiç. Gülüyor, güldüğü zaman da benim ona bir kat daha cila çekesim geliyor."

Mühendis dedi; bu söz halk arasında yoksul, *yaşamayı becerememeyen* anlamına geliyordu. Bir kez daha (o gün ikinci kez) benim hak yoksunu geçmişime acı şekilde isabet ettiğinin farkında değildi. Hatası. İmgesel olarak söylemek gerekirse, bir fener daha aydınlanmıştı. Onun hatunlarından birinin gözünde mühendis olmam umurumda değildi, kadının gülmesi umurumda değildi. Zavallılığımdan ve korkumdan tersyüz etmiş değildim ki ceplerimi ben, hazırlıksız yakalanmıştım sadece. Beklenmedik bir baskıya boyun eğmiştim, hepsi bu. (Böyle bir şeye inanamazdı o.) Oysa ben gayet de verebilir ve tersyüz edilmiş ceplerimle uzaklaşabilirdim oradan. Giderdim de. Refleks veren insan. İnsan işte. Ve para gibi ehemmiyetsiz bir şey yüzünden (hem de böyle uyduruktan bir para!) ona bulaşmaz, hesaplaşmaya kalkışmazdım. Eğer "ben"im olmasaydı.

Şimdi dükkânlarının önünde duruyordum.

"Ne o, babalık?" Konuştular benle. "Bir şey almak istiyorsun da paran mı yetmiyor ha?.. Doğru mu söylüyorum?"

"Doğru."

Güldük – onlar da, ben de. Ama bu gülüş tamamen başka türlüydü, alaysız. Gülüyorduk, çünkü yaşamın kendisi komikti,

ben değil, onlar da değil, ikinci ya da üçüncü biri de. (Parasız komik yaşam.) Ama benim için konuşma anlamlıydı. "Ben"im şiddetle yakınlarına itiyordu beni; sıvışmama ya da satış yapan onların çevrelerinden öylesine, yabancı adımlarla dolaşıp geçmeme müsaade etmiyordu. Dur. Onların karşısında namuslusun. Dur ve bakışını koru.

"İşler nasıl?" diye sordum. (Sohbet ediyoruz.)

"Eh işte, babalık. İdare eder!"

Yandan, hurma tezgâhının başında duran daha yaşlı biri seslendi:

"Şöyle böyle. Yedı-sekız!.."*

Güldüler. Sonbaharın iyi olduğundan bahsettiler, ama işte yazık ki bitiyor. Geceler serin... Yandaki yaşlıca Kafkasyalı ise bana dev, şık bir hurma uzattı. İkramda bulundu. Suçluluğa kapılır gibi oldum ben; abartılı şekilde teşekkür etmeye, gülümsemeye koyuldum, ama durdum sonra. *Stop.* (Suçlu değilim.) Hafifçe hoplattım elimde altın meyveyi, atıp yakaladım, böylece aldığımın kıymetini bütünüyle bilmiş oldum: Teşekkürler!..

Konobeyevlerin boş dairesinde çayla şımartıyorum kendimi (demli çay tadı olsun). Tatlı çayın yanında bir şeyler atıştırmalı, kara, tuzluca peksimet olabilir. Rafta büyük bir (ayakkabı) kutum var, çayın yanında yemelik kara peksimet istifledim ona. Düzgün düzgünler, kibrit kutusu boyunda – kahverengi, eşit şekilde yanmış küpler.

Rahatlatan (bir yandan da deneyen bizleri) yarı aç sabır yetişiyor yardımıma, kış uykusuna çekilmiş gibiyim. Suskunlaştım. Hareket tasarrufu yapıyorum. Çayı bekliyorum... Olan olmuştur. Esef duyuyorum: Üzgünüm. Gerçekten de üzgünüm onu, o tesadüfi insanı öldürdüğüm için (soygun denemesi karşılığında fazla şey aldım ondan – beni aşağılama denemesi için,

* Burada Güneyli aksanıyla dalga geçiliyor. (ç.n.)

bu daha doğru). Üzgünüm ve esef duyuyorum, ama işte pişmanlık... yok.

Suyun altında, deniz suyunun ağırlığı altında, gözlerden gizli bir şey (içi sıkılan vicdan mı? suskunlaşan "ben") sürünüyor dipte sanki, ağır adımlı bir çağanoz gibi. Kum zeminde yavaş, ağır aksak hareketleri... Doğrusu kim hesap soracak bana – işte sorun bu. Tanrı mı?.. Hayır ve hayır. Tanrı sormaz. Ben böyle yetişmedim. Geç haberim oldu ondan, gecikmeli, yüceliğini kabul ediyorum, büyüklüğünü, hatta karanlık anlarımda bir parça korkabilirim de Tanrı'dan, ama... ona hesap verme durumu yok. Hesap vermeye inanmıyorum. İnsanlar ve onların beyhude telaşları karşısında hesap vermem ise asla söz konusu olamaz. Benim gibi ayrı bir insan için insanlar nedir ki?.. Onların servetleri ve düzenleri yine ***onların*** problemleridir.

Ansızın mantığıma gülüverdim: İyi bir öğrenci için olduğu gibi, benim için de tek bir değer var hayatta (şu an hâlâ değerli olan). Huzurunda akşamları (bazen) hesap verme ihtiyacı duyduğum tek kolektif yargıç -kafamı neredeyse yirmi beş yıldır meşgul eden o şey- Rus edebiyatı, metinlerin kendileri, asillikleri de değil, yüksek yankıları. Tabii edebiyatın kendisi de dolaylı olarak Tanrı'yla bağlantılı, berrak bir düşünce. Ama dolaylı yoldan, bir merci aracılığıyla da hesap verilemez ki. Edebiyat – günlük ***trebnik**** değil ya...

Böyle düşünüyordum, o televizyon odasındaki polis sorgusundan döndüğümde. (Besbelli dosyayı kapatıyorlar. Finiş.)

Aynasız derdinden ve insanların telaşından kurtulunca (başıma sardıkları kaygıların birinden) ve ruhum hafiflediğinde, bir parça filozofluk gelmişti üzerime. Yulaf lapası pişiriyor, akşam yemeği hazırlıyordum. Huzur hissediliyordu. Huzur ellerimdeydi – işte asıl huzur oradaydı artık. Ellerimi seviyorum! Du-

---

* Vaftiz, nikâh, cenaze törenlerinde okunan dua, dualara *treba*, bu duaların yazılı olduğu kitaba da *trebnik* denir. (ç.n.)

yarlı hareketlerin karşılıklı sezilmesi ve uyum – iki el kolaylıkla uyum sağlar hale geldiler, harcadığım güçten ötürü azıcık zayıflar ve yüklü. Soyguncularla, bu refleksler gününde, hemen o akşam karşılaşmam bir şanstı.

Yemek yedim, ortalığa çekidüzen verdim (Konobeyevlerdeydim) ve TV'de popüler bir film olduğunu tam zamanında anımsadım, millet bayılıyor, demek ki, tam yol ileri, kontrol! – İşte yürüyorum, ellerim ceplerimde. Hemen kata, Sobolevlerin dairesine yöneldim, insanları da orada buldum. İki kişi, tipik. *Havalar düzelmeden hırsızlar ekin biçmez.** Gelişleri soygun değil denemeydi. Yurt koridorları yeni boşalmıştı, ki bir pembe dizi alametidir bu, saat şöyle on bir gibi. Kapının önünde cebimdeki anahtarlarla oynuyordum artık. Sobolevlerin anahtar deliğinden ise azıcık ışık sızıyordu. Vay canına! Belki de kendim açık unutmuşumdur, dünden beri de epeyi yanmıştır (kötü!). Ama elbette kalbim tehlike sinyali verdi. Açtım – hızlıca girdim. İkisi koltuklarda oturuyorlardı, mola.

Asık çehreli, azıcık telaşlı suratlar: Belki de atışıyorlardı.

"Beyler. Gitmeniz gerek," diyerek yöneldim onlara. Basit ve baskısız, yakınlarıma seslenircesine, canlı bir sesle: "Televizyonda iyi bir film var diyorlar! Evlere dağılma vakti..."

Tehdit edebilirlerdi beni tabancayı dayayıp – gaz tabancası. Bana daha yakın olanda (cebinde dimdik duruyor). Beni mutfağa sokabilirlerdi ite ite. Banyoya kilitleyebilirlerdi, o da mümkündü. (Seçme şansları vardı.) Ama benim de kendime göre birkaç yöntemim var. Bir kere önemli olan andır. Ve o an ikisi de masa başında, koltuklarda oturuyorlardı!

Şaşkınlıklarından yararlanıp, bir anlık tabii ki, dolaba doğru birkaç adım attım, açık votka şişesini çıkardım (dolapta tutarım onu), iki bardak (iki bardak tutarım) – doldurdum. İkisine de.

---

* Hırsızlar öncelikle elverişli koşulların oluşmasını bekler anlamına gelen bir Rus atasözü. (ç.n.)

Her şey gayet doğal. Yavaş hareketlerle, ne bakışımla, ne bir sözümle ürkütmeden, ikisinin de önlerine koydum bardaklarını, her birine – güzel, çekici üçte ikilik. Kendim de şişeden sağlam bir yudum aldım, zehir değil.

"Yolculuk öncesi ikram sizlere, veda kadehleriniz, beyler! Gücenmece yok. Güzellikle," diye söylenip duruyordum. "Ve evlerinize."

Bakıştılar, içtiler – ve gittiler. İçlerinden biri içer içmez boğazını temizledi ve ağırbaşlılıkla, haysiyetini açık seçik ortaya koyarak ağzını sildi. Meze gerekmez, gibisinden. Güzellikle, gibisinden.

Adım sesleri kesildi, bense daha on dakika kadar yalnız başıma durdum. On beş dakika. Bugün bir daha gelmezler. Daireye bir göz attım. Bu keşif ziyaretlerinde (ben öyle olduğunu düşünüyorum) eşyalara ellememişlerdi, biri hariç – portatif Japon bilgisayarının kılıfı deneme için açılmış ve tekrar kapatılmıştı (fermuar sola kaymıştı). Bilgisayarın kendisini ise keşfetmeye fırsatları olmamıştı; saklamıştım onu önceden, havluya sarıp asma kata atmıştım – gazete ve dergi koleksiyonlarının durduğu döküntülüğe.

Sabahleyin yeni bir kilit aldım, kapıya taktım; artık iki tane olacak. Elbette bir profesyonel hangi kilide olsa anahtar bulur. Arasın işte, zaman geçer, Sobolevler dönmüş olurlar bakarsın.

Votka yöntemi – eski bir yöntemimdir, en eskilerden, patentini alabilirdim.

Açılmış votka şişesi ve kışkırtıcı, pek aşina oldukları köşeli bardaklar (bunları rezil yemekhaneden özellikle getirdim) önemlidir; ama bardaklara ek olarak kişisel bir şey, bir bakış ya da erkekçe, sertçe bir iç geçirme de önemlidir. O zaman sakin eller de harekete geçer, hareketlerin kasıtsız gücü.

O günlerde ben öykü yazmayı yeni yeni bırakmıştım; nokta, finiş... Uyuyor, yemek yiyor, sabah sandalyede sallanıyordum,

Ruzayev kardeşler ise genç boyacılardı – küstahça baskı, aptal cesareti. "Biz Rrruzayevleriz!" diye böğürüyorlardı yurt koridorunda. Bu Rrruzayevler televizyon odasındaki en iyi sandalyeleri götürmüşlerdi bile. Üçüncü kattaki bir daireden de (kimindi anımsamıyorum) bir koltuk almışlardı, tekerlekli olması hoşlarına gitmiş. O sıralarda benim beklediğim daireyi kestirdiler gözlerine.

Açık açık ve neredeyse kapının önünde, çömelmiş sigara içiyorlardı koridorda. Gitmemi bekliyorlardı.

"Kimsin ki sen be?.." diye bağrışıyordu kardeşler. İkamet kaydı olmayan bir hiç, yurda yapışmış bir *bomj* olduğum ve (gereğinde) böyle hak yoksunu birinin anında defedilebileceği kastediliyordu.

O yıllarda (yazarlık yıllarında) insanlardaki şu ya da bu ayrıntıya çok şaşırdığım olurdu: Ruzayevlere ilişkin olarak beni, bağırışları, koridordaki atışmamız değil, genç boyacıların küstah ve insanı silahsızlandıracak denli koyu mavi, ***dünyaya iri iri açılmış*** gözleri şaşırtmıştı. Psikolojiymiş, agresif asosyallikmiş, canları cehenneme, ama işte gözleri, ah, ne gözler onlar!.. Yazan insanın ruhu metne kiralanmış bir gemi gibidir, belki de bu duyguyu içimde korumak istiyor ve tutuyordum (insana şaşırma duygusunu).

"Sen kimsin ki?" Bir de güldüler, koyu mavi gözlü iki Ruzayev kardeş, sırtlarını döndüler bana. Ve gittiler.

Bense susuyordum, ama artık ne uzun, ne kısa öykü yazdığım yoktu, o zaman neden hâlâ bağımlı ve frenliydim – yeni bir düşünceydi bu ve önemli gibi geldi (ve benim için artık gerekli). Anımsıyorum da kardeşlerle tekrar atışmak istemiştim, o anki duyguyu tekrarlamak. Bağırışlarıyla küçük düşüşüm önemsiz, küçük bir şey, umurumda değil, ama tekrarlanan küçük düşme (ve oradaki yeni bir düşünce) benim için değerliydi. Evet, evet, metindeki gibi bir aydınlanma istedim.

Kapılarını çaldım. Aslını söylemek gerekirse boyacı Ruzayevler de hak yoksunuydu katta (kiralık işçi olarak yeni yeni gelmiş-

lerdi, kuzenlerinin yanında kalıyorlardı – ilkokul öğretmeni İrina Sergeyevna'nın). Bu yüzden düzenbaz, ama tereddütsüz mavi gözleri daha da dikkat çekiyordu koridorlarda.

Bu defasında ne yanıt vereceğimi biliyordum onlara, kim olduğumu anımsamıştım. *Bekçiyim* ben. (Geçici olarak bir yere gidenlerin dairelerine göz kulak olurum, akşamları ışıklarını yakarım, bunun için de para verirler bana.) Dahası: O tesadüfi çığlık-sorunun, doğru zamanlamayla Sör Newton'un tepesine düşen elmaya benzediğini kavrayıvermiştim ansızın. Ve bundan böyle, edindiğim öz-bilinç için budalamsı kardeşlere minnettar kalacaktım. "Ben"im kendi başına, edebiyat dışında yaşamak için sabırsızlanıyordu artık, evet, evet, minnettar ol, diyordum kendi kendime, evet, evet, git ve al sakladığın votka şişesini, için birlikte, onlar (analarını!) tesadüfi ve küstahça *"sen kimsin ki"*leri ile müthiş bir yardımda bulundular sana!

Aynen öyle yaptım: Gittim, ama bu defa votkayı da aldım yanıma. Ruzayev kardeşlerin katına çıkıyordum. Kutlamak gerek. Kazık çakmak gerek,* kavak kazığı, diyordum kendime.

Ruzayevlerden birisi kapıyı araladı, ama beni içeri sokmadı.

"Ne istiyorsun?" diye sordu.

Elindeki patatesi kazağı ile soyuyor, kabuğunu doğruca yere, ayaklarının dibine atıyordu. Ve tekrarladı (hayal gücü pek parlak sayılmazdı) aynı, resmi olarak onaylanmış, kardeşlere her daim ve her yerde başarı sağlayan sözlerini:

"Defol buradan. Kim oluyorsun ki sen?.."

Ama ben biliyordum işte yanıtı (ben artık her şeyi -her şeyi- her şeyi biliyordum kendim hakkında).

"Votka getirdim. Bırak gireyim." Ve kararlılıkla üzerine yürüdüm (aceleyle kenara çekildi).

---

* Batıl bir inanış gereği ölen büyücülerin mezarlarına kazık çakılır, böylece bütünüyle zararsız hale getirildikleri düşünülürdü. "Kazık çakmak" (*"vbit kol"*) deyimi, birini bütünüyle etkisiz, zararsız hale getirmek anlamında kullanılır oldu. (ç.n.)

Bense mutfaklarının ortasına geçtim. Ve derhal masa başına. İşin özünü sezmiş bir insan gibi kararlıydım.

Ama burada da tuhaf bir virgül söz konusu. Votkam var, masanın başındayım, kardeşlerden birisi artık yanımda. İkinci Ruzayev ocağın başında dikiliyor. Ve ansızın birincinin, ikincinin yanına gidip alçak sesle konuştuğunu duyuyorum: "*Bu* yine geldi. Kuzene mi acaba?" "Petroviç mi?" "Ya." İkincinin sırtı dönük ve beni görmüyor; ansızın (sesinde apaçık bir çekingenlikle) sesleniyor: "İrina!.."

"İrina! Sana!" dedi daha yüksek sesle.

Bunun ardından öğretmen İrina Sergeyevna (derli toplu bir elbise, taranmış saçlar ve ciddi bir edayla) odadan çıkıp yanıma geldi ve beklenmedik bir enerjiyle üzerime saldırdı – ne diye gelip gidiyorsunuz, gibisinden. Ne diye insanları mahcup ediyorsunuz? Bu yaptığınız itibarımı zedeleniyor. Otoritem ayaklar altına alınıyor!..

"Bir kadından hoşlanıyorsanız, daha ince, daha anlayışlı olabilirsiniz! Çiçekler. Şarap. Ama votka şişesi değil ya canım!" diye bağırıyordu.

Bütün bu sözler büyük sınıflarında çok kullanılıyordu herhalde: "Bir insan âşık olabilir ve tutkusu yüzünden nazik davranamayabilir, ne var ki insan hayvan değildir!" dedi hece hece. İnsanın aklı vardır. İnsanın ahlakı vardır...

Beyaz ciddi bluzunun kıvrımında, boynunda ince bir damar fark ettim, damar ateşle, kudurmuşçasına atıyordu! Alarm borusu çalıyordu. (Damar, kanı yangına yetiştirircesine kovalıyordu.) Tuk-tuk-tuk-tuk-tuk...

Bu kızgın damarda saklıydı işte kadın ruhunun çığlığı da. (Eskiden kalma, dışa vurulamamış bir kaygı mı?) Susmam en iyisiydi.

"Bir daha da gelmeyin! Cüret etmeyin! Ne siz, ne de o arkadaşlarınız!.." diye bağırdı son olarak. Yağmurluğunu giydi. Ve kapıdan dışarı fırladı.

Bense kardeşlerle kaldım. Onlar da sarsılmış vaziyette dikiliyorlardı.

Kötülenmiş şişeyi alacak gibi oldum masadan. Alıp gidecektim, ama sonra yerine koydum. (Pencerenin önünde iki köşeli bardak gördüm. Üçüncü bir tane yoktu, kendime bir fincan aldım.)

Bardakları masaya koydum. Herkese üçte ikişer doldurdum. Acımadım.

"Bize mi?" diye "hım"ladılar.

"Size."

Kardeşler masaya iliştiler. Öksürüp boğazlarını temizlediler. Özür dilemeye koyuldular; bir daha beklediğim daireye göz dikmeyeceklermiş. Söz veriyoruz, boyacı sözü, Petroviç!..

Fincanı kaldırdım:

"Haydi, çocuklar. İyilikle güzellikle..."

Tuttuğunu koparan boyacı-kardeşler (kadının kuzenleri oluyorlar; Tambov'dan) bir inşaat işine karıştılar ve çok kısa süre sonra allem edip kallem edip Moskova'da ayrı birer daire edinmeyi başardılar. İrina Sergeyevna ise hâlâ orada – kendi küçümeninde. Şimdi ellisine yaklaştı. Yaşlandı. Öksürüyor.

Şanslı insanların çalışmaktan yorgun düşen kalpleri, enfarktüs ve çığlıklar olmaksızın duruverir, tık tık, kendiliğinden, uykuda. Benim yazarlığı bırakışım da öyle. Yazı işlerinin tıka basa dolu, tozlu dolaplarında, temizlenmemiş çöp borularında, ret eleştirisi iliştirilmiş iki-üç uzun öyküm sürünüyordu belki de, on kadar da geri çevrilmiş kısa öyküm. Bir şey kalmış, atıyor, çarpıyordu içlerinde hâlâ; tık tık. Ama benim içim sessiz artık.

Bir anlamda benzerlik gerçekleşti (doğrulandı), kardeşçe bir kafiye, resimlerinden ayrı düşen Venedikt Petroviç'le paralellik. Elli-yüz yıl sonra benim yayımlanmamış metinlerimin de aranıp, yine böyle (kısmen) bulunacaklarını düşünmeme kim engel olabilir. Aniden buluverecekler onları. Yayımlayacaklar. Kimin ilk

olarak okuyup feryadı basacağı önemli değil. İnsanların *onları*, *onların* zamanı geldiğinde okuyacak olmaları önemli. Unutulmuş yazı işleri köşelerinde bir zaman yatacaklar, buruşturulmuş, sayfaları karışmış, beyaz ağaç kurdu çürüntüsü ve toz içinde, "Tanrı ve mutlu bir tesadüf onlara (benim metinlerime) yol gösterene, zamanıdır!" diyene kadar.

Benimsediğim *bekçi* statüsü beni değiştiriyordu artık; özellikle yüzümü, adımlarımı. (Tam da o zaman yavaş yavaş, ellerim ceplerimde yürümeye başladım koridorlarda.) Ve şaşılacak şey: Kendi kendimin adını koyduğumdan ve bekçi olduğumu söylediğimden beridir katlardaki insanlar beni *yazar* saymaya başladılar. Anlamak zor. Onlarda (beyinlerinde) bir şey yer değiştirdi. Onlara göre ben Yazar gibi görünüyor, Yazar gibi yaşıyordum. Tek satır dahi yazmadığımı biliyor ve görüyorlardı oysa. Bu şart değilmiş meğer.

Bizim öldürmeye karşı emrimizin* yüksek ahlak yönü eksikti. Ve hatta salt ahlak yönü de.

Bu, yani cinayet, şahsi yetkiye (senin ya da benim yetkimize) ait bir şey değildi – cinayet bütünüyle *onların* yetkisindeydi ve hâlâ öyle. *Onlar* (devlet, iktidar, KGB) milyonları yok edebilirlerdi. Hiç de ateş püskürdüğüm yok onlara. Sorunu sakince iki önemli kola ayırıyor, bölüyorum. Benim için önemli olan onlardan çok, tek başına insan – onlar değil, ben. *Onlar* değil, ben, sen ve o.

Sezar'ın hakkını Sezar'a, tesviyecinin hakkını tesviyeciye** – işte yanıt burada. Sen öldüremiyor, öldürmeye cesaret edemiyordun. *Onlar* öldürebiliyor ve öldürüyorlardı. *Onlar*, gerekir

---

* On Emir'in altıncısı kastediliyor. (ç.n.)

** Rusça Sezar (*Tsezar, Kesar*) ve çilingir (*slesar*) sözcükleri kafiye oluşturuyor. Böylece (İsa peygambere ait olan) "Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya" sözü, "Sezar'ın hakkını Sezar'a, tesviyecinin hakkını tesviyeciye", yani halka, işçiye şeklinde değiştirilerek kullanılıyor. (ç.n.)

mi gerekmez mi diye akıl yürütüyorlardı. Senin için ise cinayet bir günah, günahkârca bir iş bile değildi – sadece *senin işin değildi, kahrolası.*

Nasıl da anlaşılır bir hal alıverdi!.. *Öldürme* – bir emir değil, bir tabu.

Öldürme üzerine düşünüyordum. (Tam zamanıydı.) Elbette, bizim kandırılmış yüzyılımızın edebiyatı bu ayırım konusunda yardımcı olamaz. Oysa 19. yüzyıl... ve edebi (edebiyatla) uyarı öyle mi ya... ve Fyodor Mihayloviç'in* kendisi, onsuz olur mu?.. Sahici ahlak rüzgârının estiği tek yer de orasıydı işte. Onun *cinayetle kendi kendini yıkma* düşüncesi neredeyse mutlak kaldı. Klasik edebiyat. Dogma. (Ruslar için edebiyat koca bir kendi kendini telkindir aynı zamanda.)

"Cinayet işleme" -bu mükemmel ruhsal ders, sözgelimi Dostoyevski'nin romanı- bizler için hâlâ canlı. Ama artık yalnızca bir düşünce, enerjik bir şekilde ortaya konmuş sanatsal bir soyutlama olarak. Kadim ve dâhiyane (ve kuşkusuz kendi zamanı için öngörülü) söz, geleceğin tabusunu sızdırıyor artık.

Edebiyat, bir telkin gibi. Koca bir virüs gibi. (O edebiyat hâlâ içlerimizde çalışıp didiniyor.) Ama sayfalardaki *öldürme*, karın üzerindeki *öldürme* değil henüz. Ve bir Rusyalının, F.M.'in kutsal itibarını yerlere düşürmeden, onun o çilekeşler** devrinden otuz yıl (bir nesil, topu topu!) geriye gitmeye ve başka itibar sahiplerinin devrine bakmaya hakkı var. Yalnız F.M. değildi ya. Bir ömrü yaşayan yalnız o değildi ya... A.S.,*** düş-

---

* Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, özellikle *Suç ve Ceza* romanında insanın insanı öldürmesi konusunu İncil'e dayanarak ele almıştı. Dostoyevski, cinayet işleyen kimsenin yalnızca başkasını değil, kendi içindeki insanı da öldürdüğünü, yıktığını düşünüyordu. (ç.n.)

** Ortodoks kilisesinde, İsa peygamber için acılar çekmiş azizler. (ç.n.)

*** Aleksandr Sergeyeviç Puşkin (1799-1837), tüm zamanların en ünlü Rus şairi ve Rus edebiyatının kurucusu. Fransız subay G. Dantes ile yaptığı düelloda öldü. (ç.n.)

tüğü yerde karları dişlerken, nasıl da nişan almıştı!.. Yaralı, karnında kurşun yatarken, sonradan pişman olmayı istiyor muydu ki ya da öyle bir niyeti var mıydı? Dantes'i öldürdükten sonra dört yol ağzında dizlerinin üstüne çöker miydi acaba?..* Hiç de bile. On yıl sonra bile dizlerinin üstüne çökmezdi. Yirmi yıl sonra bile.

Ölümcül yarasıyla, karın üzerinde yatmış, bir *insana* nişan alıyor ve ne uğruna aldığını da biliyordu. Hatta isabet de etmişti, etmişti ya!..

Bankta, sırtında delik oturan Kafkasyalı, gözümün önünden gitmiyordu, orası öyle.

Ama o bankın kendisi ve o kan sitem etmiyorlardı bana, hele ki amaçlı bir cinayet için hiç. Kasıt yoktu – daha çok düello gibiydi, ikimiz de çıkarmıştık bıçaklarımızı. Dahası, ilk vuran ve beni ilk kesen (ateş eden) de o olmuştu. Kendimi aklıyordum. Zaman, zaman söylesin, diyordum güya. Ve de okulda öğrendiğimiz (terbiyeci) Rus edebiyatı isterse kulağımın ta içine bağırsın -feryat etsin- neyi bağırabilir ki eni sonu?.. 19. yüzyılın hangi yarısından bağırıp feryat etmededir?.. Düellolu yarısından mı? Yoksa pişman olan yarısından mı? Tam da böyle, alternatif, karşı sorular yöneltiyor ve zamanları bölerek kendi kendimi aklıyordum.

Esef duymaksa, evet. Ama pişman olmak değil. İşte buydu yanıtım. Sevme zamanı ve sevmeme zamanı. Bir alnın ortasına nişan alma ve dört yol ağzında pişman dizler üzerine çökme zamanı. Biz, canım (diyordum ***ona-kendime***), birinci zamandayız, ikinciden çok.

Dostoyevski bizi de alt ediyordu sözleriyle. Ama F.M. son sözünü söyleyip zaferini kutlar kutlamaz, yabancı birini alt etti-

---

* *Suç ve Ceza*'da Raskolnikov'un cinayetten sonra Sonya'nın tavsiyesi üzerine, meydanda dizlerinin üzerine çöküp kirlettiği toprağı öpmesi ve Tanrı'dan af dilemesi anımsanıyor. (ç.n.)

ği ortaya çıkıveriyordu. Beni değil. Yani sadece içeride alt ediyordu, metnin kıyılarında; ben okurken. Metnin içinde – ama "ben"imin içinde değil.

Okumak – evet, okumak onur okşayıcıydı, tatlıydı. Ruhunu sarsıyordu insanın. (Sert bir orospu, bir bakireyi dinlerken tadar böyle bir yüce duygulanmayı.) Ama duygulansam ve hayran kalsam bile, bu sözcüklere yalnızca sözcüklere inanır gibi inanıyordum. Metnin dışında düşünmeye başlar başlamaz farklı bir dünyaya geçildiğini gayet iyi bile bile, kendim de o inandırıcı sözcükleri az mı okumuş (ve bir zamanlar yazmıştım)... Korkunç değil, hayır, başka... Ve bir keresinde -metroda- bu *öldürme* konusunu düşüne düşüne, en sonunda uyuyakalmış, gevşemiş ve koltuktan vagonun tabanına kayıvermiştim. (Daha mayışırken düşmeme fikri parlamış, kıvılcımlanmıştı zihnimde; hatta başımı kaldırayım diye de düşünmüş, ama anlaşılan düşündüğümle kalmıştım.)

Koltuktan düşmüştüm, yerde, evet ya vagonun yerinde uyuyordum, uykulu bir bayılma halini sürdürerek (doğrusu o günlerde kötü de besleniyordum). İki yolcu beni kaldırıp heyecan içinde sorarlarken kendime geldim:

"Neyiniz var?"

Hiçbir şeyim yok benim. Yalnızca uyuyordum.

Öldürme konusunda klasik yazarlarıyla buluştuğum ve onlara katıldığım tek nokta, aşağılanmış bir kadına karşı duyulan yüksek merhamet meyli... Ama Tanrım, bu meyil, bu sızı kendiliğinden de, iliğime kadar işlemiş halde yaşamıyor muydu bende o bankta da? Sınanmış bir şeydir – kadın. Daha iyisi ve sınanmışı, aşağılanmış kadındır. Bu arada, son derece insani bir duygudur da bu, *ug*'linin birazcık abarttığı yalnız. Böyle bir kadına acımak, şefkat göstermek istersin, hayat böyledir işte, başa her iş gelir, demek istersin tam da böyle bir kadına. Ve hatta kendin de ona şikâyetlerini bildirmek istersin. Beş kapiklik sızlanmak ona, böyle bir olay geldi başıma, gibisinden...

Polis kapadı (unuttu) dosyayı. Cinayet benim kişisel gerçekliğim haline geldi.

On valizli bir adam Mihail'den havaalanında yardımcı olmasını istedi kendisine (Mihail beni de aldı yanına) – ve işte Şeremetyevo'da, pasaport kontrolüne bir adım kala, bu ebediyen giden, aşırı heyecanlı sakallı, Mihail'e teşekkür etti, benim ise elime (Mihail'den bir dâhi olduğumu duymuştu) gıcır gıcır bir yeşil kâğıt tutuşturdu. Yüz dolar. Benim için çok büyük para.

O paralı gün hareket edişim bile değişmişti: Sokakta, sanki cebimde kâğıt değil de, özümü değiştiren bir şey saklıymış gibi yürüyordum. Silah, revolver gibi, çevrede kimsenin haberinin olmadığı. (Hayır. O biraz sıkar!) Cebimde durmaksızın ışık saçan bir çalıntı uranyum parçası gibi...

Bir döviz bürosuna girdim -bilgilenmek adına-, hiç uğramışlığım yoktu. Girişte hiçbir şey de sormuyorlarmış meğer. (İlk zamanlar sordukları gibi: "Affedersiniz. Döviziniz mi var? Nereden buldunuz?") Meğer, yürü, geç, gözünü dört aç, imiş olay. Ben de girdim. Ama gözüm dört açılıyken bile, durup durup elimi cebime sokmak, katlı kâğıt parayı gıcırdatmak hoşuma gidiyordu. Öyle sanıyorum ki, benzerlerinin içinde dokunarak tanıyabilirdim onu; benim.

Yüzlerce güzel şişe arasından ansızın gidip de limonlu bir pis su alışım beklenmedikti. Şişenin kendisi, üzerindeki etiket öyle şık, etkileyici, çekici olmalıydılar ki, ağzım ve midem aynı anda tükürükle dolmuştu: Darbe. Bütün bağırsak boru hattım, kazınan zar ve tümörlerle sızlamaya başlamıştı: Yaşamak istemiyordum, *içmek* istiyordum, parayı bozduruyordum artık. Ne için?.. Bilmiyorum. Öyle oldu.

Küçük döviz kuyruğu zevkini öğrenmiş oldum böylece, ama daha mağazadan çıkar çıkmaz şişenin kapağını çevirip açtım, ilk iki yudum... ve o kadar. Yaktı. Hoş. Midem ve bağırsaklarım

yatıştı. Meğer içmek de istemiyormuşum. Oysa cebimde artık bütün kâğıt para yoktu.

Beklenmedik olaylar sürüp gitti o gün (ama en azından şimdi öngörülebilir bir yönde) – gecenin birinde metroda, vagonun köşesinde acınacak halde bir genç kız üşüyordu, yanına oturdum. Neredeyse hemen oturdum. Param olduğunda, zavallılara meyilim daha belirgin, işitme yetim daha keskin; gözyaşları da daha sesli çarpar kulaklarıma.

"Boş yere hıçkırmanın ne âlemi var, kimsenin duyduğu yok ki seni?" dedim ona. (Vagonda ikimizden başka kimse yoktu.)

Yan yan diş gösterdi bana:

"Bir sigara versene."

Sigara verdim. Tereddüt ediyordu: Metroda gece bile sigara içilmez, herkes bilir bunu. Ama vagonda kimse yok...

"Yine ver! Cimrilik etme!"

Bir tane daha verdim. Durakta inmek üzere ayağa kalktım (musallat olacak mı, olmayacak mı?); baktım, peşimden geliyor. İstasyon ve geçiş pek az aydınlatılmış. Yürüyen merdivende, evime gelip gelemeyeceğini sordu, işemesi gerekiyormuş da. Güldüm. Metrodan çıkınca bir çalılık, bir büfe arkası ya da karanlık bir köşe bulunabilir her zaman. "Çalılığa yapmak istemiyorum," dedi. "Sen de pek kurnazsın, babalık. Acelem yok benim. Evinde bir şeyler de yerdim hem, ha?.."

Ve işte o an cebimde para olduğunu hissettim, üstelik ruble de değil, dolar. (Hayır, o an hissetmedim – hep aklımdaydı.) Gencecikti. Bense yaşlıca, yalnız bir gece adamı. Dolarları olan. Ama işte ev tam da olmayan şeyimdi: Geceleyin kapıcı yurda sokmayabilirdi onu, istersen diz çök önünde. (Dürüst daire bekçisi imajım da pek müsaade etmiyordu bana hem. Yani sokaktan bir kadın getirmeye.)

Evde karımın, belki de çocuklarımın uyuduğuna karar verdi derhal. Ne demeye onu, o çirkince şeyi, bir aile evine sokacakmışım?

"Yazık," dedi. Sesi yumuşadı.

Karşı platforma bir adım atıp kararlı bir sesle, "Güle güle" dedim ona. O ise birdenbire bana doğru fırlayarak kelimenin tam anlamıyla göğsüme atıldı. Kucaklaşma hem yersiz, hem de fazla uzundu. Öylece kalakaldık. Yalnızca vedalaşmıyorduk, olağanüstü bir şekilde vedalaşıyorduk, sanki benim okyanusa açılan gemim az sonra kalkacak, ayrılacaktı iskeleden (oysa beklediğim "Taganskaya" tarafına giden sıradan metro treniydi). Ama o göğsüme yapışıp kaldı. Nasıl sıcak. Nasıl beklenmedik. Ve en önemlisi: Hiçbir şey söylemiyor, yalnızca tren vaktine kadar yatıyordu göğsümün üzerinde.

Geceleri seyrek geçer metro trenleri. Sekiz-on dakika durduk, neredeyse aşınma seviyesinde uzayan bir kucaklaşma. Ve iyice beklenmedik başka bir şey oldu, tren sesini duyunca, ansızın katlı yirmi doları çıkarıp ona verdim. Bu kadar para verilir miydi? Elimde gecikmiş bir kıpırdanma oldu, parayı en azından ikiye bölmeye yönelik. Ama yırtacak halim yoktu ya! Yaptığımı geri almak (kararımı değiştirmek) elimden gelmedi – istemedim. Cebimde daha küçük para aramadan ve artık telaşsızca verdim (hareketi bozmadım) – ***ne verdiysem verdim.*** Teşekkür etmeden küçük etek cebine soktu. Kâğıdı seçemedi. Vagon kapısının camından en azından bakışlarındaki ışığı görebilmek için bütün gücümle bakıyordum: Ne kadar çok verdiğimi anlamadı mı acaba?.. Bakışları boştu, renksiz. Elveda, küçük kız.

Ertesi günden itibaren parayı akıllıca harcamak için elimi çabuk tuttum. (Kendi kendimden korktum.) Öncelikle borçlar: Çok daireli apartmanın katlarında aşağı yukarı dolanıp duruyordum, kime ne kadar borcum olduğunu anımsamaya çalışarak. Sonra uygun görünüme bürünüp (borç aldığım paraya, mikta-

ra uygun) ve acele etmeden, serbestçe giriyordum içeri. Evet, bağışla. Evet, *önemli* bir işim var seninle. Adam kulak kabartıyor, kadın dudaklarını büküyordu. Önemli bir iş, diye tekrarlıyordum...

Hemen peşinden alımlı bir kızın kendisi takıldı bana, yirmi yaşında bir şıllık, besbelli yeni başlamış. Antikacı dükkânının yanında, köşede, tesadüfen.

Yalnızca önünden geçiyordum, takıldı peşime (botlarımın farkına varmadan, genç!). Benimle yürüyordu, bense bir süredir dikkate almıyordum, hatta laflamayı bile kesmiştim onunla – yanımda yurda girmesine izin verirler mi, kovarlar mı umurumda değil. Kovacaklarından emindim, ama geçirdiler. Ve işte altıncı kattayız, Konobeyevlerin dairesinde, zaman geçiriyoruz onunla. İstediğini yapsın, diye düşündüm. (Arıyordum ya ben de.) Elbette bir Veroniçka etmeyeceğini görebiliyordum. Veroniçka olmaz ondan (benim için). Acı çeken, biraz olsun kendisine kimin ve neden acıdığını bilen demektir. Acı çeken, kendiliğinden ıstırap duyan demektir (gizlice; ya da varsın gürültülü, histerik olsun). Sokak kızı ise neredeyse profesyoneldi, beş para etmezdi ve hatta genel olarak neşeliydi. Komikti. Arada bir ağlıyordu, ama deneyimsizliğindendi ağlaması. Yeni başlıyor.

Kötü yola düşmüş kuş ve yeraltı (*underground*) erkeği, belki de denktirler, diye düşündüğüm oluyordu. Yani aranan psikolojik denkliğe sahiptirler ve demek ki çifttürler – özel, hatta emsalsiz birbirini anlama (ve birbirinde erime) fırsatına ermiş erkek ve kadın. Ama kızın belirli bir yeri varken, kız para kazanıyor, çalışıyorken, toplumun önemsenen bir parçacığı olmuşken, nasıl çift ve denk olabiliriz ki o ve ben? Hem neşeli gülümseyişinde, gülüşünde, yuvarlacık kıçında hiç, ufacık bir parça dahi yoktu bugünün acısından. Tüylü, komik bacak arası da, sevimli bir şekilde açığa çıkardığı bütün seksüel aksesuvarları da (yatmadım onunla, ama iki kere benden hiç utanmadan banyo-

dan çıktığını gördüm) ne acı, ne aşağılanmışlık barındırmıyorlardı. Hafifletilmiş bir Raskolnikov ve Sonya* durumu dahi söz konusu değildi. Onu dinlemek, hele ki ona açılmak olanaksız, düşünülemez bir şeydi, yatakta birlikte Sovyet şarkıları, kozmonot marşı söylemek gibi bir şeydi. Kim olduğuna dair en ufak bir fikri bile yoktu. Benim yatakta, düşüncelere dalarak uzanışıma da tepeden, sanki hoşgörü ile bakıyordu üstelik. Ya da birkaç rastlantısal dakika boyunca daktiloda takırdayışıma (oyalanmak için, yalnızca zihin jimnastiği). Ya da kendime uyduruktan bir yemek pişirişime. "Uykunda ne mırıldanıyorsun sen öyle?.." diye sormuştu. (Senlibenliyiz elbette, oysa babası olacak yaşı geçtim bile, dedesi değilse.)

"Mırıldanıyor muyum ki?"

"Hem de nasıl!.."

Benden genel olarak hoşlandığını söyledi ("İstersen beni bedavaya becerebilirsin." Eskiden benim için "fazla pahalı" olduğunu iddia ederdi). Evet, evet, aslında hoşlanıyormuş benden, sempatik buluyormuş, ama böyle sinirli, kıpırtılı uyumamdan ötürü huzursuz. Basit aklıyla fazlasıyla çabuk kavradı (ansızın hissetti) kendisinden aşağı olduğumu, kaba bir şekilde ölçecek olursak, sosyal anlamda yani. Kötü yola düşen o (klasik anlamıyla) yalnızca *yere* düşmüştü, aşağı, ayaklar altına. Ben ise, karşılaştırmak gerekirse, ***underground*** idim, ***yerin altında***ydım, fazlasıyla kendi içimdeydim – işte buydu onu yarı deneyimi ile kuşku duymaya iten. İnsan çirkin olsun – ama anlaşılır olsun!.. Ebediyen değişmeye ve aile kurmaya karar vermiş bir cani-önder, eşi olabilirdi onun belki. Varoluşsal, aşk ve aile için uygun, karşılıklı birbirini tutan bir çift. Erkek ve kadın – ısıtıcı ateşlerini yakarlardı (birbirlerine sürtünerek). Erkek belki de döverdi kadını.

---

* Raskolnikov suçunu ilk olarak Sonya'ya itiraf etmişti. Sonya Marmeladova, yoksul, kötü yola düşmüş, küçük kardeşlerini geçindirmeye çalışan, dindar bir kızdı. Sürgün cezası alan Raskolnikov'u yalnız bırakmamış peşinden Sibirya'ya gitmişti. (ç.n.)

Kadın belki de yalanlar söylerdi erkeğe. Ama göz göze daha da aydınlanırlardı, birbirlerinde yansıyarak. Ve aslına bakılırsa iyi olacaklar. Şahane olacaklar. (Yaşam izdihamında arasınlar birbirlerini.)

Kadın erkeğe tabak fırlatır, bağırır, cıyak cıyak bağırır, olay yatırır ve yaygarayı basıp küfrederdi, oysa benden sessizce korkuyordu kadın. Bana yan gözle bakıyordu – *çalışmayan*, ayyaşlık *etmeyen*, fakat ansızın kalkıp tekerlek sesi eşliğinde kitap okumak için metroya iniveren bana. Ya da gecenin ortasında iki cümle yazmak için ışığı yakıp, sonra yeniden yatıp uyuyan. Hatta dalga geçiyordu benimle ve o günlerdeki kısa depresyonumla: Bizim başımıza ne gelirse gelsin ipimizde bile değil, gibisinden, yaşıyoruz! Ama işte sen yaşıyor musun acaba?..

Arzuları taşkın bile değil, soyutlar daha, bir liselininkiler gibi. (Daha tam olarak uyanmamış, genç.) Yatakta oturuyor: Bağdaş kurmuş yakınımda oturuyor ve ayıp resimlerdekine benzer bacak arası görüntüsü durup durup görüş sahama takılıyor. Banyodan yeni çıkmış. Ara sıra bakıyor bana. Toplumdışılığını kavrayarak artık (kendisini benden yüksekte hissederek), düşünüyor: Bedavaya tatlı bir kemik fırlatsam mı şuna?.. Benimle iyi geçinmek istiyor aslında. Ama yine kıkırdıyor. Yüzü değil ama vücudu sarsılıyor gülüşünden, göğüsleri sarsılıyor, dizleri sarsılıyor, bacak arasını kaplayan kül rengi tüyü hopluyor, sarsılıyor.

Hayır, hayır, ben onun için uygun değildim. (O uygun değildi.) Sıradan yarı gangster hemşerimiz, arkadaşını boğazladıktan (suda boğduktan) sonra hemen bu dağınık temiz yatağın üzerinde, ömründe ilk kez itiraf ederdi ona. Ne var ne yok itiraf ederdi – pişmanlığını bildirirdi, kirli yumruğuyla gözyaşını siler ve gönlünce iç dökerdi, karşılığında bir acıma koparark küçük fahişeden (kadından!); ardından herhalde canlanır, yüreklenir ve aynı sulugöz parçalanma ile vücuduna, tüyüne, kıçına girişirdi onun... Birkaç gün sonra vururdu da ona belki, ama olsun, sonra yine ağlardı onunla. (Ne ağlaması – hüngürderdi!)

Kadının da erkekten beklediği buna benzer bir şeydi. Her erkekten. Yatak ve yanında pişmanlık, aynı katmanında ruhun. Benden de bunu beklemişti belki bir zaman.

Ama pişman olacak bir şey yoktu. O banktaki cinayet (aslında tesadüfi) beni üzmüyordu. Ve işte hepten genç bir kadınla kendimi yorgun hissediyordum, anlaşılmaz şekilde yorgun. Yahut bu *deneysel* duygu ezikliği, kendi kendime bir uyarıydı, sanki kendimi daha karmaşık ve artık üzerime doğru gelen bir geleceğe hazırlıyordum – ilerisi için mi bu ders?..

Sakin bir düşünce de geçti aklımdan: İnsan ilkeldir, gibisinden ve başlangıçtan ihtiyatlı bir yapıya sahiptir. Bizi böyle örseleyen de bu gerçekleşmeyen pişmanlıktır belki?..

Lyalinlerin dairesini kontrol ettim, döndüm, sigara, çay içiyordum, o ise banyo sonrası mayışmış, çıplak oturuyordu. Onu buraya getirmemin bir amacı olmalıydı. Alıkoymamın. İletişim istememin. Sutyenini düşündüm, beni iten (çıplak, ama kırış buruş bir sutyen üzerinde). Sonra iticiliğin yara izinde saklı olduğuna karar verdim, iki, hatta üç. Sutyenini çıkardığında, göğsünün altındaki ince jilet çizgileri daha görülür, anlaşılır oldu.

Ve demek ki böyle bir gerçeklikti (bütünüyle çıplak ve hafif ürkek) beni şimdi çevreleyen – böyle gördüm onu banyodan sonra. Böyle de anladım. Çıplak, ama sutyenli. Ve kimseye yargıçlık edecek durumda değil.

Metafor yaşıyordu artık, yorumlanabilirdi. Dünyamızın kendisi gencecik bir fahişeydi. Gencecik ve henüz az hisseden. Hepçil o, hem şimdi de tatlı ve açıkça ilkel bir aşka nişan alıyor. Ve pişmanlık filan istemiyor senden, daha basit yaşa istiyor. Oturmuş bakıyor. Banyodan sonra. Yara izli. Bacaklarının arasındaki komik tüyü ile. Ve seni sevmeye gönüllü, parasız bile, ama bir parça korkuyor.

"Ne bu?" diye sordum, bakışımla yamuk yaralarını işaret ederek, sağ göğsüne doğru çıkan üç çizgiyi.

"Hım"ladı:

"Dövdüler."

Açık bir insanca sempatiye rağmen gencecik fahişeyi kabul edemeyiş benim için o zaman öylece anlaşılmaz kalmıştı – banktaki o kavgaya belirsiz, daha doğrusu okunmamış bir ek. Geceye doğru hava soğudu, yatakta uyuyorduk onunla, çocuklar gibi. Arzusuz. O erken sabah saatinde, kendisini barındırmış ve doyurmuş erkeğe karşı gönül borcu hissederek, elini kasığımda gezdirdi, ama ben etkilenmedim. Zaten biliyordu kendisine yabancı olduğumu (hissediyordu). Ama denedi yine de. Nezaket sadece.

Uzun alınlı Anatoliy ile bir konuşma bekliyordu beni; erken kalktık, sabah çayından sonra yola koyulduk. Birlikte gidiyormuş gibiydik. Kendi yolumuza – dedikleri gibi. Derhal güzelleşti ve cıvıldamaya başladı. Sabah kuşu. Gülüyor, orada burada erkeklere cilve yapıyordu. Kız (adı neydi acaba?) yaşamının üzerinde yürür gibi yürüyordu sokakta.

Troleybüsün sıkışıklığında bile, metroya yolunda, dizlerini sergiliyor, göz süzüyordu. Yahut birdenbire amcanın birinin sırtına küçük göğüslerini dayıyor, kürekkemiklerini ısıtıyordu onun, gerekli ısıya ulaştığında, silkelenip çevresine bakınsın ve bu kadar sıkıcı olmasın diye. Her şey yolunda. Herkesi beğeniyor o.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Underground
Dulıçov ve diğerleri
Size rastladım
Sürgün
Köpekçe skerzo

UNDERGROUND

Eksper Umanski (birtakım resimler getirecekti) gelmemiş daha. Her an gelebilir.

"Bekliyoruz," diyor Vasilyok Pyatov.

Ve ekliyor:

"Umarım boşuna gelmemişsindir."

Bense razıyım beklemeye: Açım, Vasilyok Pyatov'un ise her zaman yiyecek bir şeyleri vardır, buzdolabı doludur ve kolayca açılır (hafif kapılı).

Bu karışık günlerde Don Kazağı annesi besliyor onu: Yüz yumurta, iste kurutulmuş at eti, kaburgası atın, bitki yağı ve hatta Don'da tutulan kuru çapak balığı gönderiyor, hani ağızda

eriyen, kokusu çıldırtabilir insanı. Ama bütün bunlar bize yar olmuyor ki: Vasilyok bunlarla modellerini, kendisine poz veren kızları doyuruyor. "Zatıâlinize değil!" diyor küstahça ve çekiyor yiyeceği önümüzden. Tükürüğünü yutup oturuyorsun. (Yine de çayın yanında ekmekle yağ verir elbet, o kadarcık şımartır insanı.) Kız seçiminde Vasilyok bir parodi gibi bana benziyor: Küskünleri yahut sadece yoksul kadınları seçiyor, bir resimcinin şaşmaz bakışıyla kalabalığın içinden çekip çıkararak onları. Vasilyok, resimlerini yapıyor. Acınası, sefil ve cılızlar. Yanında kalıyor, ısınıyorlar. Ve tüm yarı açlar gibi fazla hızlı semizleşiyorlar. Üçüncü haftasında model (Vasilyok'un aşıyla) hızla şişmanlıyor, vücudu yağ bağlıyor, şişiyor sanki ve Vasilyok -lanet okuyarak!- kovuyor onu: Acınası değilse yaramaz işine.

Sabah erken, o boyalarını suda eritirken geldim. İki kız vardı, ikisi de uyuyorlardı. İki küçük beden, iki tepecik, ortak yorganla örtülmüş üzerleri.

Vasilyok, fırça ve boyalarını bırakmadan, çay ve reçel yememi buyuruyor bana (demek ki ekmek ve yağ da). Ama daha fazlasını değil. Sertçe şart koşuyor, buzdolabına saldırma, gibisinden.

Kızların yanına gittim (çay demlenene kadar). İkisi de sabah uykusunda büzüşmüşlerdi, ama artık donmuyor, birbirlerine sokulmuyorlardı; fosurdayan küçük burunlarını farklı yönlere çevirmişlerdi.

"Ne bakıyorsun onlara?"

"Öylesine bakıyorum."

Eski taburenin üzerinde oturmuş gözlerimi ayırmadan bakıyordum: İki canlı tepecik soluk alıyorlardı, ikisi de (iki dişi de) öyle acınası, öyle *benim*diler ki; bir de ezilmişlerdi (yorganın altında), ama küçük bedenlerinin konturları daha da belirgindi bu yüzden. Vasilyok onları daha dün toplamıştı sokaktan. Aç, küçük yüzler. Uykuda bile çektikleri buruncukları. Venya o eski yıllarda (duygulanırdı da) uyurken çizerdi onları muhakkak. İşte böyle, oldukları gibi. Kalkmalarına, poz vermelerine gerek

yok. Hafif ve serbest, uçucu el hareketini anımsadım Venya'nın; hızlı çizerdi!.. Şimdi burada olsa, görünmez fırçasıyla uçarcasına dokunurdu onların firlayan omuzlarına, incecik boyunlarına, çıplak kalmış köprücükkemiklerine...

Çaydanlık fokurdadı. Vasilyok ekmeğin yanına Don yağı almamı buyurdu buzdolabından.

"İki parça var orada. Büyük olanı alma."

"Vasilyok! Burada bir sürü iri yumurta var ama!" diye bildirdim ben bir ilhamla.

"Hiç heveslenme. İki aydır göndermiyorlar bana da."

Çay içiyor, bir türlü gelemeyen eksperden söz ediyorduk. Nedeni basit: Vasilyok ekspere para sözü vermiş, ama baştan ödeme yapmamıştı. Yoktu parası.

"O yüzden gelmedi zaten orospu çocuğu!" Anlaşılan Vasilyok iyice dardaydı, sigarası bile yoktu içmeye. (Ya bir de annesi ve Don nimetleri olmasaydı!) Meğer başkalarının izmaritlerini içiyormuş. Çifte-aç kızların görüntüsünden daha az şaşırtmadı bu durum beni. Don Kazağının oğlu metro önlerinde çöp eşeleyecek ha, acele eden (tam içmeyen) insanların izmaritlerini toplayacak. İnanmadım. Hayır, olamaz. "İlk çekiş o kadar tiksindirici ki, kafayı yiyebilirsin!" diye anlatıyordu.

"Kolya Sokol'dan ne haber?"

"Yaşıyor... Piter'de sergilendi."

"Sen?"

"Ben oturuyorum. Para yok gitmeye."

Kolya Sokolov – komşusu; yanda atölyesi var. Önünden geçerken kapısının mıhlı olduğunu görmüştüm.

"Dinle, dinle!" diye haykırıyor birden Vasilyok sevinçle. "Şu 'kova yapıcı' ne yaptı biliyor musun peki?.."

Vasilyok gülüyor, Bochumlu Alman'ın soyadıyla dalga geçiyor: Alman profesör, Brejnev dönemi *underground* ressamlarından biri olan Yakovlev üzerine mükemmel bir kitap çıkarmış Almanya'da. "Hele o resimler!.." diyor hayran hayran Vasilyok.

Sustum ben – Yakovlev takdir edemeyecek ne yazık ki. Venya gibi o da tımarhaneden burnunu çıkaramıyor. (Kendiliğinden delirdi. Tedaviyle telef edilmeden.) Altmışında vardır sanıyorum. Elleri titriyor, yemekler ağzından dökülüyor ve hatırını soracak olursanız, büyük zevkle üçüncü şahısta bahsediyor kendisinden Yakovlev...

Kapıyı çalıyordu biri. Artık yumrukla.

"Yine zil çalışmıyor, anasını!" diye küfretti Vasilyok.

Yorgun ve yarı aç modellerin uyandırılmasından korkuyordu. (Öyle güçsüzler ki, uyusunlar.)

Ben de ona küfrettim: Git de açsana şunu!

"Sen kapıya varana kadar buzdolabına saldıracağımdan mı korkuyorsun yoksa?"

Vasilyok güldü – evet, korkuyorum!

Çubik ya da tam adıyla Çubisov geldi; sivri dilli, bizim çevrelerde tanınan bir insan. Resmi sever, çok iyi anlardı resimden; günümüzde eleştiri ile para kazanmaya çalışıyordu. Çubik (birisiyle ortak, kendisi yazmaya üşenir) iki akıllıca denebilecek genel bakış makalesi çıkarmıştı; okunan, bilinen makaleler. Tüm bunların yanı sıra Çubik sıradan bir gammaz idi. (Bu da bilinirdi.)

"Merhabaa! Ne içiyoruuuz?" diye bağırdı Çubik neşeli ve belirgin bir bize katılma, bir de bakmışsın masanın üçüncüsü olma umuduyla. O da yoksuldu. (Kendininkileri, ressamları gammazlıyordu tabii. Ama arada yazarlarla ilgilendiği de oluyordu. Kötü diller, müzisyenlerden de söz ediyorlardı, Çubik prensiben yalnızca heykeltıraşları gammazlamazmış, ne de olsa parklardaki heykellerinin elleri gibi ağırmış o beylerin elleri.)

"*Stop, stop,* Bay Çubisov! Sakın ha bir âlem beklemeyin bizden," dedi çalışmaya niyetli Vasilyok sertçe.

Fakat Vasilyok Pyatov hoş ve candan bir insandır, yani böyle bir tesadüfler gününde işi filan ipleyeceği yoktur aslında. Beş dakika sonra son parasından bir miktar ayırıp votka için verdi.

"Çubik. Uç bakalım!"

Beriki (kırk, belki de kırk beş yaşında, kuvvetli, kaba) emirlere amade fırladı atölyeden. Ve kısa süre sonra bir şişeyle geri döndü.

İçiyorduk; bilgili Çubisov'un açıklamalarına bakılırsa, eksper Umanski'nin sağı solu belli olmazdı ve öyle yavan bir şişe için, votka için buralara getirmek kolay iş değildi kendisini. Ama kesin olan bir şey vardı: İhtiyar Umanski'nin aktif demokratlardan sayıldığı ve tabii ki gösteriye katılacağı. Zaten bütün saygıdeğer ressamlar katılacak gösteriye. Kendisi, Çubik de ister orada bulunmayı. Gidelim mi, ha?..

Vasilyok gülümseyerek göz kırptı bana. Parmağının kıkırdağı ile masaya vurması* ile aynı anlama gelir bu.

"Evet, gidiyor muyuz?" Israr ediyordu artık Çubik.

Yuvarlak masanın (Vasilyok'un sokaktaki bira çadırının önünden, şemsiye altından çaldığı) çevresine oturmuş konuşuyorduk. Gülüyorduk. Vasilyok haylazlık etmiş, masanın üstüne tebeşir parçalarıyla geniş bir sokak, sokağın üzerine bir kalabalık çizmişti. Demokratların gösterisi. Atlı polisler. Hatta bir tank. (Kim bilir!) Bayraklar (üç renk). Tebeşir ufalanıyordu. Tebeşirin altından bedenler, şapkalar, havaya kaldırılmış eller fırlıyordu.

Şuna karar verdik: Gösteride buluşacağız, sonra ressamların bir kısmı bana, yurda uğrayacaklar (bazen gelirlerdi, özellikle de yanlarında kadınlarla). İkisi birdenbire ateşlendiler, dostça bir buluşmayı öyle şiddetle istiyorlardı ki. Kabul, dedim. Ama elbette uyardım: Eksper olmadan ilgimi çekmiyorsunuz; almam eve.

"Biz sana öyle beş dakikalığına gelmeyeceğiz ki!.." Alınır gibi yaptı Çubisov.

Vasilyok Pyatov ikna etmeye çalışıyordu:

---

* Rusça gammaz, ispiyoncu anlamına gelen *stukaç* sözcüğü, *stuk* (vurma, çalma) kökünden türetilmiştir (aynı kökten gelen *stuçat* fiili de hem vurmak, çalmak, hem de gammazlamak, ispiyonlamak anlamlarına gelir). Parmağıyla masaya vuran Vasilyok Pyatov Çubisov'un gammazlığını anımsatıyor. (ç.n.)

"Sana Umanski'yi getireceğiz... Gösteri bayram sayılır, hem yalnızca bahane. Senin içinse ünlü uzmanla bizzat tanışma fırsatı. İnan, Petroviç, bu gerekli, çok gerekli! Biraz votka. Biraz pohpohlama. Umanski hepimiz gibi normal bir insancağız, yalnız biraz kocadı işte. Tabii kulakları pohpohlamalara gayet açık ve tazeler hâlâ..."

Şu toy Vasilyok bana mı öğretecekti bunu.

"... Kutlamalıyız, kutlamalı. Bayram buluşması gibi olacak. Ressamlar günü gibi."

"Ne günü?" dedim gülerek.

Fakat o sıkı bir laf çarptı bana. Toy, ama ıskalamıyor.

"Kardeşin Venya'nın günü."

Ve ben boğazımda bir düğüm hissettim.

Konuştuk: Eksper Umanski herhalde Almanları da devreye sokabilir, misal şu Eimermacher'in dikkatini çekebilir Venya'ya – başlangıç için iki bilinen resim? Çubik kollarını araladı, Venedikt Petroviç hakkında bir makale yazmanın zamanı da çoktan geldi geçiyor, gibisinden.

Vasilyok:

"İçkimizi alıp geliriz. Ama senin de biraz votka ayarlaman gerekecek..."

"Ben Umanski'nin ilgisini neyle çekebilirim ki?"

Öylesine yapılan iyiliklere pek az inanıyordum. İhtiyar votka içmez – kendileri içecekler votkayı.

"Nasıl yani neyle? Sen Venedikt Petroviç'in kardeşisin."

Anlaşılan gürültü ediyorduk; yorganların altındaki iki acınası tepecik dönmeye başladılar. Birisi yüksek sesle of çekti. Ve uzun uzun inledi (aç rüyasının sızısını inleyip attı). Şşş. Vasilyok parmağını sallayarak tehdit etti bizi.

Atölyenin kendisinden, yan odaya geçmeye karar verdik.

Ayağa kalktık ve yuvarlak, tebeşirle boyanmış masayı kaldırıp (üç taraftan), sallanan şişe ve bardaklarla birlikte taşıdık. Üzerindeki gelecek kalabalığın resmi ile (geleceğin gösterisi ile!) çürük

masayı nasıl da özen ve hassasiyetle taşıyorduk, çıkıştaki dar yeri geçerken -bir *underground* ressamı, bir *underground* yazan ve söylentilere inanacak olursak, bir gammaz- üçümüz birlikte. Birleşme anı. Sallanan şişe sessizlik sembolü. Şşş.

Çubik, Vasilyok'un geçenlerde yaptığı Voronej portrelerine övgüler yağdırıyordu – aziz yüzlerine benzer üç yüz (nedense gözsüzler). Ülkenin ücra köşelerinden söz açtılar, oralardaki acınası sergilerden ve düşük fiyatlardan. Bense sessizleştim. İzliyordum. Tuvallerdeki yüzler sertlik saçıyorlardı, gözsüzlükleri, sürülmemiş çirkin çernozyom* kokuyordu. Felaketler. Yol yok. Para yok. Mahcup ve temiz bakışlı vampirler. Böyle portrelerde ben kendimin eski taşrada kök tutmuşluğumu, bir türlü incelen acıya gizlenememiş ruh ağıtımı sevmiyordum.

Yurdun kuzey cephesinde (Konobeyevlerin penceresinden bakıldığında) bakımsız grice bir Moskova sokakçığı uzanıyordu. Sanki sokakla zıtlık oluşturucasına neşeli ve güzel insanlar geçerdi oradan. Ünlü bir spor salonunun pencereleri aydınlanırdı, sıçrayıcılar antrenman yaparlardı, tüm dünyayı gezen, *trambolin üzerinde jimnastikçiler.*

Göz alıcı giysilere bürünme fırsatına sahip olanlar, ruhen de saftırlar, güzelliklerini ve gönençlerini başkalarının gözüne sokmakta hiçbir sakınca görmezler (hoşlarına gider bu). Özellikle yağmurda, çamurda bu parlak, zengin giyimli kadın ve erkekler küçük sokağın eğiminde insan gibi değil, ansızın gökten inmiş bir çıkarma birliği gibi görünüyorlardı. Bu karşılaştırma, onları yüksek tavanlı salon penceresinde gördüğümde daha da güçleniyordu: Spor elbiseli erkekler ve (bazen mayolu) kadınlar, diş arasında ısıtılmış sütlü sakız gibi sünen etkileyici sıçramalarını gerçekleştiriyorlardı. Havada dönen mayolu kadınlar ansızın birbirlerine selam veriyorlardı. Karşılıklı selamlaştıktan sonra de-

* Daha çok Güney Rusya bozkırlarında rastlanan verimli siyah toprak. (ç.n.)

ğişik yönlere uçuyorlardı. Yaylı kumaşa sırtları ve kabarık kıçlarıyla çarpıyor, ama hemen sonra tekrar yavaş yavaş havlanıyorlardı, kemiksiz uzaylılar. Onlarca yıldır undeground'da donup kalan Mihail ve ben onların yakınında tabiat artıkları, yalnızca birer solucan gibi kalıyorduk – kambur, yaşlanmış, kaynaşan bir solucan, oturmuş harflere vuruyor (daktiloda), hemen yanında, karşı evde ise, güzel insanlar havalanıyor, düşüyorlar; her akıl almaz düşüşte de ölmemekle kalmıyor, daha da havalanıyor ve gökyüzüne yaklaşıyorlar. Henüz kuş sayılmazlar, ama insan da değiller artık.

"Orada kadınlar var. Gerçek kadınlar!" O akşam (elyazması ile) bana gelen Mihail pencerenin önünde donakaldı. Yan-kuşlardan bakışlarını ayırmadan sucuklu sandviçini çiğniyordu.

Güldüm:

"Seninkilere benzemezler!" Kadın tiplerinde başarılı sayılırdı Mihail, tartışılmaz, ama nedense yazarın çevresinde ve yanında (bilmez miyim ben) bütünüyle başka türlü kadınlar yaşadığını görmek kuşkuya sevk ediyordu insanı. Sert ve tuttuğunu koparan kadınlar. Ve en ufak şeyde ona anında tekmeyi basan (fırsatını bulur bulmaz Mihail'den kaçıp soluğu yurtdışında alan kansından başlayarak).

Mihail de uyumsuzluğun farkındaydı. Ve öykülerinden birinde duygusal bir kadın belirir belirmez, getirip bana okutuyordu, onu (ve kendisini) sınatmak için. Yerin dibine batıracağımı biliyordu. Böyle gelişmişti bir şekilde. Ben yırtıcı köpek dişlerimi kaybedip, kimin olduğu önemsiz, kendimin ya da başkalarının metinlerine karşı yumuşasaydım ansızın, Mihail için (ikimiz için de) sözcükler dünyasının boyutlarından biri çökerdi.

Fakat bir süreden beridir baştan başlayarak okuyamaz oldum ben; güç geliyor. Belki anafikir ile uğraşmak istemiyorum, kısa sürede çözdüğüm için onu. (Belki de yalnızca yaşlanıyorum.) Fakat ortadan, dördüncü bölümden rasgele parçalar, peş peşe on hışırtılı sayfa – işte bu zevk veriyor bana. Yaşamımın en iyi

metinlerini aralıklarla metroda okudum ben. Tekerlek tıkırtıları eşliğinde. Ve işte Mihail de ağlayan, sulugöz, yaş akıtan, yaş sıkan kadınlarını betimliyordu yeniden – ne olmuş? Neden olmasın?.. Ressamlar tekrar tekrar, tombul, tombulca, tombul hacimli, tombul şehvetli Madonna'lar çizmiyorlar mıydı? Okuyor ve azar azar kaptırıyordum kendimi. "Ah, nasıl güzel yazmaya başlamış böyle!.." diye düşünüyordum imrenerek. Grimsi, ucuzca kâğıdın üzerinde yazanlar, iki kere üst üste, kalp çarpıntısına sürükledi beni: Kadına karşı hoşgörü, satırlarda öyle bir acıyla, öyle bir anlamsız bağışlama gücüyle ortaya konmuştu ki, bir süre okuyamadım, gözlerimi yumdum. Heyecanımı sessizce yutarak bir istasyondan diğerine gidiyordum.

Mihail, hasta bir ihtiyar kadına refakat etmek için İsrail'e uçmuştu (kadının akrabalarının ricası ve parasıyla). Bu arada erkek kardeşiyle de bir araya gelmişti orada. On yıldır görüşmemişlerdi kardeşiyle! Üç gün boyunca birbirlerinden ayrılmamış, konuşup durmuşlardı. Kardeşi Rusya'daki olayları takip ediyor, kaygıları paylaşıyordu. Gel gör ki Mihail bir ilhamla, ağustos hükümet darbesi* sırasında diğer insanlarla birlikte Beyaz Ev'in önünde barikatlar kurduğunu anlatıp, çürük demokrasiyi savunmaya girişince, kardeşi üzgün bir edayla şöyle demiş kendisine:

"Şu bahtsız ülkeyi ne zaman rahat bırakacaksınız acaba *siz*?"

"Orası benim ülkem," demiş Mihail.

Kardeşi susmuş.

Mihail'e dokunmuş bu. Kırgın dönmüş.

Şimdi de bana soruyordu:

"Ne dersin, kardeşim Rusya'da kalan Yahudileri mi kastetmişti (*siz* demişti çünkü)?"

---

* 1991 Ağustosu'nda Gorbaçov hükümetine karşı, KGB ve ordu destekli İhtilal Komitesi tarafından düzenlenen darbe girişimleri, Rusya'nın ilk devlet başkanı Boris Yeltsin önderliğinde önlendi. (ç.n.)

Omuzlarımı silktim: İki kardeşin sohbetini anlamak güç, gıyaplarında yorumlamak daha da güç.

"Belki de liberallerimizin tümünü kastetmiştir..."

"Herzen'den* başlayarak mı mesela? Büyük Petro'dan?.."**

Ben güldüm: Bazıları saymaya münzevilerden başlar – insanların dünyasından kaçıp kendilerini çöllere vuran azizlerden.

Doğaçlama yapmayı denedim (açıklayamadığım için).

Siz -sitem bağlamında!- zaten pek huzursuz Rusya huzurumuzun bozucuları anlamına geliyor olabilirdi sahiden de: Peş peşe dalgalar halinde. Münzevi – bir iç mülteci gibidir. Münzeviler devri biter bitmez hemen mülteciler başlar zaten ya. Mültecilerin yerini ***dissident***'ler alır. Ve ***dissident***'ler de buharlaşıp gittiklerinde, ***underground*** işbaşı yapar. Her zevke yetecek kadar okuması (yorumu) vardır Rus hıyanetinin. Harika işte. Bu, biziz. Herhangi bir fikrin yeniliği Rusya'da bir süre sonra hiçbir yerde olmadığı şekilde tersyüz olur. Biz fikirlerin değil, onların çile vererek değişip duran okumalarının çilekeşleriyiz, dalgacı kardeşim Venya'nın ta ne zaman belirttiği gibi.

"*Siz*, biziz zaten. *Siz*, "sen ile ben"iz, bir de Vik Vikıç, Rusya'yı rahat bırakmayacaklar bunlar işte, ***biz*** rahat bırakmayacağız onu, Mişa, endişelenme, dedim ben artık coşkuyla. (Esridim!) Biz, Rusya'nın bilinçaltıyız. Bizi buraya kaydetmişler. Burada kartlar nasıl açılırsa açılsın (alçakça ya da en aydınlık şekilde), bizi tekmelerle kovalayacaklar, biz ise kapıdan kapıya atılacak ve koridorun uzunluğuna hayran kalacağız! Ucuz plastik daktilolarımızla, devasa Rusya yurdunun sonsuz koridorunda bizim için de bir oda bulunur umuduyla sürtüp duracağız."

---

* Aleksandr İvanoviç Herzen (1812-70), Rus yazar, gazeteci, filozof. *Suçlu Kim?* adlı romanın yazarı. (ç.n.)

** Çar I. Büyük Petro (1672-1725), Rusya'nın Batılılaşmasının, ekonomik ve kültürel olarak gelişmesinin yolunu açan, Petersburg şehrinin de kurucusu olan çardır. (ç.n.)

Koridorun sonunda ışıldayan pencereye gelince (Mihail'e yan cepheyi gösterdim), o da bir çıkış anlamına gelmez doğrusu: Ne çıkış, ne tünel sonu, ne yol gösteren yıldız, ne hatta işaret anlamına gelmez – o yalnızca fiziksel ölümümüzdür bizim, vücudumuzun tükenişi. Yalnızca yaşamımızın sonu, Mişa. Bize mühlet veren zayıf bir ışık lekesi; ama yanı sıra, bu on binlerce boktan odadan oluşan dâhiyane Rusya koridorunda yaşamaya dair kendince bir mutluluk da veriyor.

Ve işte, edebiyat dünyasının tanınmış ismi Bay Smolikov, biraz nostalji yapmak istediğini bildirmiş Mihail'e. Eski günleri, gençliğimizi yâd edelim – ***underground***'u.

Benden çekinirdi, Vik Vikıç ise gitmişti, bu yüzden birileriyle buluşmak isteyen Smolikov, Mihail'e telefon ediyordu – şöyle "göz göze" bir oturmak istiyorum, Mişa, gibisinden, sohbet etmek. "Yeraltında kamburlaşan" insani duygularımızı paylaşalım istiyorum. (Hep onun sözleri, stili.) Gerçekten de istiyordur, doğru bu!

Ama bir doğru daha var, kısacık bir süre sonra Bay Smolikov, sanki bizimle bunun için buluşmuş gibi, konuşmalarımızı televizyona, radyoya ve gazetelere vereceği röportajlarda capcanlı ve ayrıntılarıyla aktaracak. Göz göre göre bütün bu "kamburlaşmış duygularımızı" perakende satışa çıkaracak (perakende daha pahalı). Yoksa bizim hiçbir şey bilmediğimizi mi sanıyor? (Hayır, gözden kaçırdığımızı, bağışladığımızı, unuttuğumuzu sanıyor, her defasında buluşma duygusuna kapılarak.)

Edebiyatçılar evine aslında yalnızca Mihail'i davet etti, "birlikte acı votka içmek" için, oysa Mihail'in aklına derhal ben geldim; iki kişiyiz, gibisinden. Smolikov ezilip büzüldü ve kabul etti. Benimle votka içmesi gerektiğinde belirli bir rahatsızlık duyar (kazara gücüme gidecek, onurumu kıracak bir şey söylerse ya)! Ama belki de görmek istiyordu bana neler olduğunu. (Ug'de yaşayıp taşlaşan bir insana ne olabilir ki.) Anladığım ka-

darıyla Smolikov riski minimuma indirmişti: Bir restoranda değil (yemekler arası can sıkıntısı duyulan), sanki tesadüfen, ayaküzeri buluştuk: Gürültü ve yaygara içinde, ayak izleriyle çamurlanmış bir ara salonda, çabuk sandviçli, fiçı votkalı. Kısacası kolay, hızlı ve skandalsız sarhoş olduk. (Dürtüyordu aslında şeytan, ama her seferinde patlayacak halim de yok ya.)

"Geldiniz ha?.." dedi Smolikov en başından bize, gözleri parlayarak, yapmacık bir heyecanla; önemliymiş onun için güya.

Nasıl gelmeyiz, akşam yemeğimiz o bizim; bir kucak dolusu peynir, salam ve votka ile yanaştı, kahve daha sonra! Hayır, hayır, beyler, lükse kaçmıyoruz, atıştırıveriyoruz şöyle – oturun hadi, otursanıza! Ve işte içiriyor bizi ve sanattan söz ediyor. (Ve hemencecik, ayaküzeri yeni sözcüklerimizi, hareketlerimizi, alışkanlıklarımızı çekiyor içine. İşine yarayacaklar.) *Ug*'lilerden kimlerin vefat ettiğini öğrenmeye çalışıyor, nasıl, ne şekilde öldüklerini anımsamamızı rica ediyor – falanca kendini mi asmıştı yoksa alkol komasından mı gitmişti? Vik Vikıç'tan ne haber peki? Hayatta mı, sağlığı yerinde mi? Aferin ona!.. Ve tekrar herkese dolu dolu içki! Smolikov dolduruyor, yuvarlıyor. Bizi içine çekiyor. Bizi güldürmeye çalışıyor. (Bizi seviyor.) Hatta metinlerimizden satırlar anımsıyor soluğu kesilerek. Bütün hafta boyunca önüne gelenle düzüşmüş, şimdi ise elinde iki portakalla kliniğe, kocasının yanına gelmiş bir kancık gibi, ye, zavallı hasta.

Eskisi gibi zayıf yine Smolikov. Ama yüzünde, elmacıkkemiklerinin çizgilerinde artık her gün kullanılan bir insanın bakımlı yakışıklılığı, güzelliği var. (Nihayet evlilik hayatı sürmeye başlamış on yedilik ürkek bir kız gibi güzelleşmiş.) Fakat o gizli korkusu kalmış Smolikov'un – günümüzde isim yapmış, sözcüklerinin, metinlerinin, adının (ve aynı zamanda kendisinin) aslında sallantılı, hiçten olduğunu ve yalnız televizyon ekranının, devamlı göz önünde bulunmanın hiçbir şeyden *bir şey* yaratabileceğini anlayan insanın korkusu. İleri yaşlarına kadar ye-

tecek kadar heyecanı var Smolikov'un. İnsanlar tasasızlardır üstelik, insanlar unuturlar. Televizyon ekranı, küçücük böceğin üzerine sarkmış dev bir büyüteç gibidir.

"... Milan'daki aydınlar kongresini anlat," diye rica ediyor Mihail.

Azıcık sonra:

"İspanya'yı anlat."

Mihail özenle destekliyor Smolikov'u, böylelikle aynı anda hepimizi birden desteklemiş oluyor, masadaki iletişimi ve barışı.

"Evet, evet. İspanya..." Ve göğsüne (ve öyküsüne) temiz hava çeken Smolikov, tekrar yandan bir bakış fırlatıyor bize: Sakın ha yapmacıktan sokulgan İspanyol *capriccio*'sunun sesleri arasında (yabancı kaderlerin yanında) aşırı mutlu görünmesin – şöyle gücendirecek kadar mutlu? Mihail ile ben (özellikle de ben, kavgacı ihtiyar horoz) onun *capriccio*'lu öyküsünü dinlerken kıvranmayacak mıyız? Acıdan yani. Yani ***ebediyen geri kalmışların*** gecikmeli eleminden. Eğer yanıt evetse, o, Smolikov, daha öyküsünün girişinde elinden geleni yapar ve özellikle de bana (dolaylı ve ince) acır. Ve inceden ödüllendirir. Seni düşünüyordum, gibisinden. Seni düşünüyor ve anımsıyordum, ihtiyar köpek Petroviç, gibisinden. Yeteneklisindir, gibisinden ve nasıl hâkimsindir düzyazıya!..

Acısın; hiç değilse dışıyla, hiç değilse yüzüyle acısın – ben anlarım, çünkü sana çoktandır yabancılaşmış bir insana merhamet göstermenin (ortaya çıkarmanın)* ne denli zor olduğunu bilirim; merhamet dipsiz bir kuyudur. Acı bakalım, Smolikov. Bizler her şeye ve herkese acırız zaten. Hastanedeki çocuklara. İhtiyarlara. Öldüresiye dövülen hayvanlara. Ben bazen, söylemesi komik ama, ayaklarımın altındaki kırılmış ot sapına acıyorum. Ne tarafa baksam canım yanıyor.

---

* Burada çok ince bir kelime oyunu söz konusu. Göstermek anlamına gelen *yavlyat* ve parantez içindeki ortaya çıkarmak, açığa vurmak anlamına gelen *vıyavlyat* fiillerinin akrabalığı vurgulanıyor. (ç.n.)

Smolikov bana, ben ona acıyorduk. Kim bilir, belki de dövülen bir hayvana benzeyen oydu şimdi. Kırılmış bir ot sapına...

Kendini gerçekleştirmiş Smolikov'un acıyı benden az (Mihail'den de az) anladığı söylenemezdi, ama başarılı kimselerin acı paylaşmaları her zaman şüphe uyandırır – kıvırtmadır, kıvranmadan çok. Smolikov çok nazik, çok insanca kıvranıyordu. İtalya'nın insanı "içine çeken" göklerinden söz edebilirdi bize ve İspanya'dan (hayır, *corrida**) izlememişti; sinirleri kaldırmıyor), İngiltere'den, Piter'deki demeçlerinden (şahane fahişeleri olan bir edebiyat salonu açılmıştır), Gorbaçov'un finişinden, demokratlarımızdan, yeni Ruslardan** – her şeyden, fakat elbette kendisinden değil. Böyle bir şeye izin veremez. Kendinden söz etmek soyunmak demektir. Çırılçıplak kalmak demektir; artık dua değil, yakarıştır bu, canım benim. Hem nasıl soyunsun vücudu öyle bembeyazken. Bütün bütün vücudu. Nasıl açılsın ve nasıl itiraf etsin, sırf Brejnev zamanında metinlerinin hakkı verilmediği, ağzına bir *pryanik* sokulmadığı için *undergrounda*'da bulunduğunu. Şimdi *pryanik* bütün ağzını dolduruyor, fışkırıyor *pryanik* ağzından ve Smolikov sadık bir köpek gibi koşturuyor yüküyle – şöhretinin hizmetçisi.

Ama nasıl da katlanamıyor, nasıl da istemiyor, insanların kendisini, Smolikov'u tok ve mevki sahibi biri saymalarını. (Tersyüz edilmiş Yazarlar Birliği'nin tersyüz edilmiş sekreterlerinden biri olarak ün salmayı.) Ve bu yüzden Bay Smolikov her yerde, özellikle de Batı'da, kendisinin *ug* olduğundan dem vu-

---

* (İsp.) Boğa güreşi. (ç.n.)

** 1990'larda Rusya'ya liberal kapitalizmin yerleşmesiyle birlikte, yeni bir sınıf ortaya çıktı; eşitliksiz ekonomik dağılım içinde hak etmedikleri bir konum elde eden, Batı'yı kendilerince yorumlayıp hayata geçirmeye çalışırken, gelenekselden de beslenmeyen, zenginlikleri ve kültürsüzlükleriyle fazlaca göze batan, genellikle işadamı, mafya bağlantıları da bulunan bir geçiş dönemi kesimi. Bu ifade aynı zamanda görgüsüzlüğün belirtilmesi için de kullanılır. (ç.n.)

rur; *underground*'dur o, yeraltılıdır özünde, şu *pryanik* ise tesadüfen düşmüş, kendiliğinden takılmıştır ağzına, ne de olsa Smolikov gibilerin sanat dışında hiçbir şeye gereksinimleri yoktur. O samimidir, hoştur, esprilidir ve hatta insanlara karşı iyidir, ama kancığın tekidir de. Yeraltı yazarlarının gölgelerinden para kazanır, iki büklüm olmuş ahmak madencilerden kazanır gibi, onların yük hayvanlarınınkine benzer sırtlarından. Votka başında bizimle sohbet edip nostalji yapan Smolikov, beyaz elceğiziyle *underground* tozumuzu, kirimizi, isimizi alır. Derimize saplanmış iyi kötü bir kömür parçasını da kapıverir yanı sıra, toplayıp kazıdıklarıyla sarkmış yanaklarını sıvar hızlı hızlı; alnını, boynunu, omuzlarını, kollarını, daha kara olsunlar, parlayan göz aklarıyla (en azından) cılız bir madenciye benzeyebilsin diye, galeriden yeni çıkmış.

Ölülerimizin anısına içtikten sonra Smolikov, kadehleri yeniden doldurdu hemen.

Biz kalanlar, biz hepimiz çimenlerin üzerinde yürümeye, soluk almaya devam edelim...

"Dolu dolu?.."

Votka herkesi cömertleştirir ve Smolikov, bir virgülü unutmaz gibi, Mihail ve bana, bize yardımcı olacağını söylemeyi unutmadı, metinlerimize yani (böyle sözler hep söylenir). Edebiyat *platosu*nda bizim için merdiven olmaya hazırmış sözüm ona, en azından bir basamak. Sıradan bir basamak, beyler.

"Basamak... Ama kimin için?" diye sordu Smolikov kararsızca, sigarasından bir nefes çekerek. Ve hemencecik, kaygan bir sözcüğü yanlışlıkla ağzından kaçırdığını kavrayıverdi.

İzleri yok etti.

"Edebiyat! *I love It!*" diye bağırdı (bu kez hiçbirimize yönelmeden ve adamakıllı sarhoş) Smolikov.

Fakat tam da bu *plato* oldu beni yatıştıran – karşılıklı kuşku duyanların ortak eşitliğinin gözle görülür imgesi. Smolikov iyi, ustaca kurnazlık etmişti: Havalara girilmediği sürece votka ba-

şında hoşça vakit geçirilebilir. Çıkıntılı, kibirli dağlar yoktur ve eşitleyici yüce plato, kaybolma olanağı sağlar bize – her birimize kendi yaşamını sürme olanağı.

"Nostalji yapıyorsun ha, kancık," diye fısıldıyorum ben içimden, ***onun*** votkasını ***onunla*** tokuştururken; kısacık bir an için bakışlarımız karşılaşıyor.

Bizi barıştırmaya çalışan Mihail içkiyi fazla kaçırdı. Ben ise bir gayret filtreli sigarayı yakmaya çalışıyorum, ama hep ters tarafından. Smolikov oldu ben sarhoşu sigara konusunda uyaran; yardımıma yetişti. Gülüştük. Artık kalkıyorduk; veda kadehleri ve ben yüzüne votka püskürmeden edemedim adamın. Hiç değilse vurmadım ya işte.

Gece yarısına yakın üçümüz, artık fazlasıyla yüklenmiş vaziyette, Sadovoye'deki rüzgârın salladığı troleybüs durağında dikiliyorduk. Üçümüz de sallanıyorduk, anımsıyorum da. Mihail ufak ufak kusuyordu; artık alınganlığını boşlayan ve perdenin kapanmasına yakın cesaretlenen Smolikov ise sorular yağdırıyordu bana.

Bay Smolikov bağıra bağıra, herhalde uzun zamandır dilini (belki de kalbini; böyle bir organı da vardı sonuçta) yakan şeyi soruverdi:

"Neden?.. Neden yayımlanmayacakmışsın? Neden yazan ve ye-te-nek-li bir insan yayımlanmak istemesin?.. An-la-mı-yorum!" diye bağırıyordu sarhoş, yarı histerik (ve elbette anlam veremezliğini sündürüp abartarak) kendini sonuna kadar gerçekleştirmiş yazar Smolikov, Sadovoye yolunun boş enginliğine karşı.

Sonra Mihail'e döndü. Ve sordu (sert yargıç) benden artık üçüncü şahısta bahsederek:

"Söyle: Neden yayımlanmıyor?"

Mihail direğe meylediyordu. Elini sallamakla yetindi – soruların da, sen de uzak durun benden...

***

Gece yarısı metrosunda vagonun köşesine oturmayı başardım ve hiç kalkmadan daire hattı boyunca gittim, gittim. Ne var ki daire treninin de (ne denli paradoksal görünse de) bir son durağı vardır: Ansızın yedek tünele sürdüler. Havlamayla karşılandık orada.

Küfürlerle, şakalarla, dalgalarla (polis tehditleriyle) ters yöne giden trene bindirdiler birkaç uyuyakalmış ayyaşla birlikte beni. Çok sarhoş olduğum belli miydi gerçekten? Ama düşmüyordum. (Bir *ug*'li düştüyse, sonu gelmiş demektir.) Ah, kovalarken nasıl da bağırıyordu bana kırmızı kasketli, işaretçi paletli kadın.

Ve işte yeniden gidiyorum; oturuyorum; kıçım ısındı. Arabacı pozunda, yani omuzlarımı toplayıp, başımı önüme düşürüp (yana değil, tam göğsüme) gidiyor, gidiyor, gidiyorum... Dinlencem bu benim. Hiçbir şey düşünmeden. Benim nirvanam. (Üstelik de her tür hava koşulunda. Şemsiyeye gerek yok, yağmur yağmaz.) Bir inmemle, toprağın içine bir dalışımla, bu raylar üzerinde uğuldayan gevşeyişte, bu insanların itiş kakışında sakinleşiveririm – ortalama toplum (işte plato odur) her insanı anında kabul eder, eritir içinde. Önemli olan metroya varabilmektir. Aslını isterseniz, sinema filmlerine has apansız değişikliklerde onca sevilen "anın dramı" da bundadır. Biri köprüyü geçecektir (ki köprü havaya uçar). Birileri yurtdışına kaçacaklardır (ki tutuklanırlar). Otelden ayrılacaklardır (ki hıyarcık vebası baş gösterir orada). Benim de kimileyin, metroya dalmama kalmadan, ilk uğuldayan tren, dev, çok elli bir ekstrasensçi gibi, yavaşça oturmama izin verir; sallar beni ve şakaklarımdaki ağrıyı azar azar alır...

Köpekli adam. Metro vagonu ne çok kalabalık, ne de çok tenhaydı, on beş-yirmi kişi, koca köpek ise aniden gelip benim dizlerime sokuldu. Bir başkasının değil, benim. Ve sessizleşti. Ve bir kere bile havlamadı sonra, işte toprağın altındayken bu derece koruyordum içimdeki huzur ve barışı. Hatta vagondaki insanlar bile, o on beş-yirmi kişi, o öfkeliler, peş peşine susu-

verdi, köpeğin sahibine bağırmayı kestiler. Sonuncu (büyük bir şaşkınlık içinde olmalıydı) fısıldadı bana: "Teşekkürler. Çok teşekkürler." "Kültür parkı" istasyonunda indi trenden, köpek de peşinden. Hızlıca tıpış tıpış yürüdü sahibinin arkasından, platformda. Kuyruğunu kısmış gidiyordu, tekme ve bağırtılardan korkarak. Auramdan çıkan köpek, korkular dünyasına dönmüştü.

Başka bir Smolikov, o eski gece vakti bana geliyordu. Üç metro durağı mesafeyi yürümüş, yürürken sigara içmiş, telaş etmiş, hatta belki koşmuştu. Yetenekli, saçları perçem perçem kalkık, coşkulu, saf ve coşkusu dindirilemez.

O zamanlar yakınlarımızda iltica etmeye hazırlanan mühim bir bay peyda olmuştu; ilan edivermişti bize (kesik, kulak tırmalayan bir sesle): München'e uçuyorum, yardıma hazırım, uçak salı günü, metinleri getirin. Herkes koşturmaya başlamıştı. Hepimiz, *ug*'de paslanan bizler, heyecana kapılmış, telaşa düşmüştük ansızın. İşte Smolikov da o zaman bildirdi bana. Gece yarısı geldi, üç metro durağı mesafeyi koşmuş.

O zamanlar haber vermek sözgelimi para vermekten daha anlamlıydı – haber vermek *yardım etmekten* daha fazlaydı. Uzun ve kısa öykülerimiz için (bir de roman vardı) düz bir patikacık belirmişti ufukta böylece – *dissident* takımına uzanan bir yol. Onlardan ise, bir de bakmışsın, kaliteli bir Samizdat'a.* (Oraya ulaşmak bile kolay değildi.) Kabul edilmemişlik duvar gibi dikiliyordu önümüzde. Umutsuz kurtuluş denemeleri (en renklilerinden) o yıl yeni bir buluşla taçlandı – *underground* metinlerinin mikrofilmleştirilmesi. İşte bu Smolikov, daha çok da Yura

* Sovyet dönemindeki resmi yayın yasağı nedeniyle, ortaya çıkan gizli yeraltı yayıncılığı. Sözcük, Rusça *sam* (kendiliğinden) ve *izdat* (basmak, yayımlamak) sözcüklerinden oluşturulmuştur. Metinler, yazar ya da okurlar tarafından, resmi organların izni alınmasızın daktilo, fotoğraf ya da elyazısı ile çoğaltılıp dağıtılırdı. (ç.n.)

Açiyev geceleri uykularından olarak, gözlerini bozarak, herhangi bir metni yarım kibrit kutusu boyutuna getirmeyi öğrendiler. Öyle incecik hafif mikrofilmler vardı ki, hatırlıyorum da, sınırın ötesine geçirmek için herhangi bir Sovyet kitabının içine gizleyebilirdiniz. "Su geçirmez" mikrofilmler yapılıyordu, trende demli çayının içine atman gerekirdi onları. (Bardak, denetleme sırasında en göz önündeki şeydir. Masanın üzerinde.) "Elastik mikrofilmler" vardı, sınırda çamaşırına kadar her şeyine el konulursa yutman ya da arka kanala sokuşturman için. Özel bir teknikle bir film diğerine adapte edildiğinde, "bütün eserleri" oluyordu adı.

Bizden birinin ansızın gitmesi, birinin uçması, ya da Batı büyükelçiliklerinden risk almaya gönüllü birinin çıkıvermesi umudu – nerede ne olacağı belli mi olur! Fırsat beklentisi içindekilerden Smolikov ve kahraman Yura Açiyev'e beceriksizce yapıştırılmış filmler yağdı (düzeltiyorduk onları). Orenburg'dan, Kaluga, Saratov, Astrahan'dan – mikrofilme sarılmıştı vilayet.* Kostya Rogov'un aniden kendini asması, Alik Zirfel'in titremeli hezeyandan tımarhaneye yollanması da o zamana denk geldi. (Yatağa bağladılar, Alik başını öyle bir sallıyordu ki, tükürüğü iki yana saçılıyordu; hastane duvarlarında köpüklü danteller.) O yüzden öyle acele ediyorduk o gün, o gece. Bir araya gelmiştik, mikrofilmleri terli yumruklarımızın içinde sıkıyor (herkes kendisininkileri) susuyorduk. Ve nasıl da çabuk tekrar yitirdik inancımızı...

Bazılarımız, gerçi, bu postaya bir yıl, iki yıl daha bel bağladılar.

---

* N.V. Gogol'ün *Ölü Canlar* poeminden günlük konuşma diline geçen "yazıya sarıldı vilayet" ifadesine gönderme yapılıyor. Söz konusu poemde Çiçikov'un şüphe uyandırıcı ölü can alışverişleriyle ilgili vilayet halkının yarattığı ve yaydığı söylentiler öyle akıl almaz ve akıldışı boyutlara ulaşır ki, vilayet halkı öyle yaratıcı hikâyeler üretmeye başlar ki, Gogol bu ifadeyi kullanır onlar için: "Yazıya sarıldı vilayet." (ç.n.)

O gün, mikrofilmleri *tepeden* aşırtınca, işte sonunda başardık diye sevinip (bundan böyle Söz karşılık verecek!) akıl almaz şekilde heyecanlandık, sinirlerimiz boşaldı ve elbette bu olayı kutlamak istedik, ama içimizden birisi batıl-temkinli, bugün ne cümbüş, ne dövüş yapmamamız gerektiğini bildirdi. Oysa ruhumuz fazlasıyla hafiflemişti, adımlarımız hafif, gülüşümüz, koşuşumuz, zıplayışımız hafifti (tüy gibi mikrofilmlerdi elimizde sıktığımız sürece ağır olan).

"Gençler! Çocuklar!" diye bağırıyordu Smolikov. Evet, oydu bağıran. Coşkulu, gürültücü, delirmiş gibi! Gerçi hepimiz bağırıyorduk: "Gençler! Çocuklar! (O zaman ***beyler*** denmezdi). Bir talihsizlik, bir aksama olmasın yeter. Her şey kıçımızın kenarı, canı cehenneme her şeyin, zafer bizimdir artık, yiğitler, hurra, ama ***bugün*** bir talihsizlik olmasın!.." diye bağırıyorduk birbirimizin lafını bölerek.

Yine de içmeye karar verdik sonunda, gün ortası, uçak ise on birde uçmuştu. En azından bira içmeye, en azından şarap, ama sapa bir yerde, merkezden uzakta.

Serebryanıy Çamlığı'ndaki plaja gittik (o yıllar merkezden uzaktı daha); yüzüyor, şamandıralara asılıyorduk ve hatta bir tombazı çevirdik. Alacalı mayolar içindeki kadınlara sataşıyor, bira içiyor, top oynuyor, sonra kuma devriliyorduk; sıcaktan ve ruh gücümüzün ani düşüşünden ötürü gevşemiş halde. Yüzümüzü kuma vurup uyuyor, uyuyorduk. O sırada uçak uçup gitmişti, onunla birlikte ümitlerimiz de – kara deliğe. Elbette ki yoklama, kontrol derken mikrofilmler birinin kıçına girmiş ve uzun süre durmuşlardı orada. Hâlâ da oradadırlar sanıyorum.

Çeşitli daire işleriyle ilgilenen uzun alınlı Anatoliy uğrar olmuştu o sıra yurda, entelektüel, 35 yaşında – Anatoliy Yuryeviç. İşinde gücünde. Paralı. Tanınırdı buralarda.

"... Bir daire vardı, Petroviç, beklenecek."

"Hangisi?"

"706-a."

Sordum tabii – kim kalıyor?

"Kalan biri yok henüz."

Böyle enteresan 706-a dairelerinden haberim yok benim nedense. Anımsamıyorum. Ne "a"sıymış o öyle?.. Köhne köşeler herkesin ilgisini çekebilir – sorun da bunda. Böyle bir ine göz kulak olmak uğraştırıcıdır. (Durup durup kilidi açıverir konut işletme bürosundan bir tesviyeci, bir-iki saatliğine, yanında yeni hatunu ile.)

Ama uzun alınlı Anatoliy son derece ciddi, muteber bir insan: Yedinci kata çıkmamı teklif ediyor – gösterecekmiş bana her şeyi! Hem ben de sarhoş bir ressam sürüsünün çok yakında eve doluşacağını anımsadım (mitingden sonra, iyi bildiğim bir vaziyette, eğlenceye susamış). Berestsovların Fin mobilyalı, zenginlik kokan temiz metre krlerinde dolaşmalarını istemiyordum. Pekâlâ: Bakalım şu ine!.. Ceketimi sırtıma alıp (Berestsovların, tam oluyor bana), serin havadan büzüşerek, Anatoliy ile yedinci kata gidiyorum.

706-a sandalye döküntülerinin yığıldığı eski bir ardiye odası imiş meğer; oysa şimdi küçük bir oda-daire gibi görünmekteydi.

Sandalyeler tabii ki atılmıştı. (Hemen anımsadım: Avluda üç bacaklı sandalyelerden oluşan bir dağ yanıyordu, büyük bir ateş, "Bu kadar sandalye nereden çıktı?" diye düşünmüştüm hatta.) Su tesisatı çekilmiş. İyi kötü bir tadilat. Badanalı duvarlar. Kabaca badanalanmış...

"Kim kalacak?"

"Bakalım, Petroviç. Senin işin göz kulak olmak. Senin işin komşuların zapt etmesine izin vermemek."

Haklı. Böyle bir odacığın varlığını öğrenen komşular ya sağdan, ya soldan (kim önce yetişirse) duvarı yıkıp, alelacele kendi iki odalılarına ekleyiverirler. Bu oda-ardiyenin giriş kapısını ise

mıhlamakla yetinirler. Tuğlayla da örebilirler. Ertesi gün bir de gelirsin ki, yeni boyanmış, nefis bir boş duvar sana bakmaktadır. "Fakat burada benim kapım vardı (olmalıydı)?" diye sorarsın. Omuz silkmekle yetinirler. Bilmiyoruz. Anımsamıyoruz. "Kaybolacak hali yok ya kapının?" O açıkgöz, kapı yerini tuğlayla ören o keçi ise odayı kendisininkilere eklediği yetmezmiş gibi bir de (hafiften şaşırarak) soruverir: "Doğru katta mı arıyorsunuz acaba? Karıştırmış olmayasınız?.." – Ve seni bir üst kata gönderir, iyice sersemlemiş vaziyette sürtersin oralarda.

Geniş alınlı Anatoliy, dalkavuk, yanlışlıkla ağzından kaçırıveriyor bu arada, güya ben bir bekçi ve insan olarak çoktandır ona (ve insanlara) güven veriyormuşum.

"... Zaman değişim zamanı. Bakarsın, Petroviç, iyi bir iş de bulabilirim sana, ha?"

"Tabii tabii," diyorum.

Kimin itirazı olabilir ki, gibisinden. (Bir *uğ*'li kolaylıkla ayartılabilir. Hazırdır. Tuttuğunu koparan biri olmasa da.)

Kısa süre sonra 706-a büsbütün değişti: Kalın ana duvar boyunca uzanan ince, zarif bir bölme çırpıştırıldı, arkasına bir banyo küveti konuldu (oturmalı, duşlu), tam köşeye ise tuvalet sığdırıldı başarıyla – artık gerçek bir daireydi burası! İyi kötü mobilya da vardı içeride. Kabaca badanalanmış duvarlar o kadar da çıplak görünmüyorlardı göze ve sanki kendiliklerinden uzanmışlardı himayem altına.

Boya kokusu çıkar çıkmaz uyumayı denedim burada. İyiymiş meğer, rahatmış. Metre krler, tadilattan sonra hep olduğu gibi tazelik ve namuslu emek kokuyorlardı.

Uzun alınlı Anatoliy bana "Marlboro" ikram etti.

"Kim kalacak burada?" diye sordum ben bir nefes çekerek.

Anatoliy, karşımda, masanın başında oturmuş sigarasını içiyordu.

"Burada, Petroviç, benim şefin daçasını bekleyecek şanslı kalacak."

Şefi de, oracıkta öğrendiğime göre, henüz yolun başında, ama hayli zengin bilgisayarcı işadamı Dulov imiş.

Şuydu görünen: Beyaz dairecik yalnız beklemem için değildi – ***benim*** olacaktı. Heyecanlanmış olmalıyım. En azından "Marlboro" sigarası anında bitiverdi; o lezzetli şeyler çabuk bitiyorlar! Nedense izmariti evirip çeviriyordum elimde, uzun alınlı Anatoliy ise yenisini uzatıyordu şimdi.

Sordum: Uzağa mı gitmem gerekecek?.. Hayır, hayır. Bay Dulov'un çift yapılı daçası, Moskova'nın çok yakınında inşa edildi, 48'inci kilometrede; arabayla bir saat, elektrik treniyle ise (elektrik treniyle gideceksin sen tabii, Petroviç! – peşinen bildiriyor bana), elektrik treniyle ise zaten topu topu kırk beş dakika. Senin başlıca görevin, dürüstlük. Kimseyle iletişim kurmamak. Ne telefonla, ne kulaktan kulağa. Tek yapacağın da daçanın çevresini dolaşmak. Karda sürekli (kışın) adım izlerin kalacak şekilde...

Podmoskovye'yi bildiğim için ***çift yapılı***, cephesinde yarım daire şeklinde Venedik pencereleri olan daçayı getirebildim gözümün önüne. Kuleli tabii. Ayrıca sivri kemer şeklinde parmaklıklı ve mazgallı – tarihi film dekorlarından alıntı. Karamsanmsı bir şatafat. Erken Ortaçağ estetiği, onların erken beyinlerine kıymık gibi takılıp kalmış.

Metro istasyonunda, beklerken, tünelin gırtlağına uzun uzun baktığında, deliğin nefes aldığını sanırsın. Tünelin karanlık ağzının senin iraden ve beklentinin gücüyle nerdeyse özdekleşip bir "şey"e -bir gürültüye- dönüşeceğini. Önce gürültüye ve çift, çift-düzlemli yılan biçiminde ışığı ile raylara, sonra ise hızla gelen metro trenine. Ama heyhat. Bakarsın – hiçbir şey göremezsin orada. Bir karanlık parçası. Kara bir delik. Ve uzayla dikkatli (şizoca olmayan) bir temas.

Smolikov, Paris'te metro istasyonlarının birbirlerine çok yakın olduklarını anlatmıştı, bir istasyonun tünel ağzına baktığın-

da, diğerinin cılız ışık lekesini görürmüşsün. Yerin altında görürmüşsün. Ve evet, aslını isterseniz, yeri yararak. Bu durum, yeraltılar arasında bir bağlantı olduğu düşüncesini uyandırıyor akılda. *Underground*'lar arası bir temas. Selam gönderebilirsin. Zaman ve mekânı aşan basit bir enerjik gönderi hiç değilse.

"Söz uzağa götürür şairi," demişti zamanında, şimdiki *underground*'un selefi Tsvetayeva,* uzun yıllar (ömrünün o olgun döneminde) yeraltının karanlık saadetini kavrayamamıştı. Sekreterlerden ev ve ekmek istiyordu. Mektuplar yazıyordu. (Biz de bununla başlamıştık: Yazıyor, istiyorduk.) Işıkta yaşayıp büyümeyi bilen herkese ilanı aşk ediyordu. Ancak Yelabuga'da, ancak oğluyla birlikte anladı ki: İnsan vardır, insan vardır – ve kendisi onlardandır, bunlardan değil. Yeraltı insanı olmuşlardan ve olacaklardandır o – ışıksız görmeyi bilenlerden. Ve hatta ışığa rağmen. Suskunluk da uzağa götürür bizi...

Ama tamamlanmış düşünceyi sevmem. O (öyle bir düşünce) *çıkış* kapısını bulamamaktan korkarcasına yerinde sayıp durur, güçsüzleşir, sefalete düşer ve artık kendiliğinden, alelacele teorikleşir. Kıymetli düşüncenin ise bitimi olmaz. Arkasında sessizlik ve açıklık dikilir – ufuk boyunca bozkır dikilir...

Moskova ve Piter'de ortaya çıkan yeraltı insanları kabilesi de bir kültür mirasıdır. Yani kalıtımsallıkları içinde insanların kendileri, *canlı insanlar*, metinlerinin, kitapların dışında – mirastırlar.

Belki küçük, ama en insani (insanileştirilmiş) kısmı mirasın; vasiyet konusu. Çar çur edilmemiş sermaye sanki.

---

* Marina İvanovna Tsvetayeva (1892-1941), Rus şair, yazar, çevirmen. Çağının edebiyat akımlarından hiçbirine dahil olmadı, kendi özgün şiirini kurdu. Üç yaşındaki kızı bir çocuk yurdunda öldü. Uzun yıllar Sovyetler dışında yaşadıktan sonra kocasının isteği üzerine yurduna döndü. Kocası kurşuna dizildi, kızı uzun yıllar Stalin kamplarında yaşadı. Uzun açlık, işsizlik yıllarının ardından hayatta tek oğlunu bırakıp 1941 yılında intihar etti. (ç.n.)

Ben elbette kendiminkilere müsamaha gösteriyorum. Fakat deneyim bana *underground*'a ilişkin olumlu bir bilgi sunarsa, beş dakika içinde değiştirebilirim görüşümü. Bir şey iddia ettiğim yok. Hiç ama hiç. Ben yalnızca yeraltılar arası bağlantıyı düşünmeye daldım, metro treni beklentisi içinde tünelin karanlık kraterine bakarken.

Her zaman giydiğim gömlek, kardeşimin, gri, artık kirlice (Venya'nın koğuşundan almıştım) – hemen küvete attım onu yıkamak için.

Küvete attım ama unuttum, kollarını kavuşturmuş, uyuşuk acısını göndererek duruyordu orada.

DULIÇOV VE DİĞERLERİ

"... Peki patronun şu an ihtiyacı var mı daireye? Bay Dulov daçasının inşaatı tamamlanana kadar otelde kalma imkânına sahip olduğuna göre, daireye neden ihtiyacı olsun ki?" diye fikir yürütüyordu uzun alınlı Anatoliy.

Yine otuz-otuz beş yaşlarında iki atak çocuk karşı çıkıyorlardı ona:

"Epey lüks bir oda. Fakat Bay Dulov'un burada canı sıkılabilir..."

"Bay Dulov burada problemlerle karşılaşabilir..." Yeni yeni kullanılmaya başlanan *bay* sözü sırıtıp duruyordu habire.

İşadamının kendisi ise masanın başında, fazla söze gerek duymadan oturuyor, gözlerini kısmakla yetiniyordu.

Epeydir (epeydir ve uzun uzun) içmekte olan bir meclise girdiğinde, sana nasıl hitap edecekleri, seni nasıl tanıtıp, nereye oturtacakları çok da önemli değildir. Beni hiçbir şekilde tanıtmadılar. Yalnızca bir sandalye gösterdiler – otur. Ye. Ben onlara göre "ihtiyar" sayılırdım artık. Ye, iç, Petroviç. Karşımda da -her-

halde rütbesi benimkine denk görülmüş- bir *koruma* oturuyor, sessizce tıkınıyordu.

İçkiyi kadehlerle içiyorduk, şöyle acele etmeden, bol bol yiyip içiyorduk. Pahalı şarap. Hem masa da yalnızca zengin değil, masa balık masasıydı. Ah o ne masaydı.

"... Fakat Bay Dulov'un daçası ancak üç ay sonra bitecek."

"Ya elimizi biraz çabuk tutarsak?"

Sigara, puro dumanı yüzüyordu havada, ayrıca Bay Dulov'un çevresinde zarafet derecesinde az insan vardı: Beş kişi. (Beni saymazsak.) Ve biri daha; gerçi o sarhoştu, küçük divanda büsbütün iptal olmuş vaziyette, ama entelektüel, yarı-uzanıyor, ayakkabılarını da çıkarmış, güzel çoraplarını sergiliyordu. Kimseye bir zararı yoktu. Peyzaj gibi.

Buna karşın koruma, cılız ve kuru, bana bakıp duruyordu. Zaten böyle olması gerekir, bir koruma muhakkak birilerinden hoşlanmamalı, gözünü keskinleştirmeli, diye de düşündüm hatta. Belki de bekçilik işi için alınan herkesi kıskanıyordu.

Tam da bu sırada uzun alınlı Anatoliy (meğer kısaca Tolya denirmiş kendisine), istisnai dürüstlüğüm, akılla pekişmiş "namuslu bekçiliğim" için övgüler düzmeye koyuldu bana; "babalarımızın neslinin" zorluklardan geçerek çelikleştiğini anmayı da unutmadı, "*underground*" sözcüğünü bile biliyordu, görüyor musun!.. Böyle bir konuşma sırasında ben, ne yapayım işte – susuyor ve gözümü kırmızı balıktan ayırmıyordum. (Uzak düşmüştü bana.)

"Biraz daha şarap getirtsek mi ki, *millet*?" İşadamıydı konuşan; hemen anlaşıldı ki, bu bay konuşmasını bayağılaştırıyor. (Hafiften alaycı bir edayla bayağılaştırıyor. Ama azıcık da ciddi – bir tüccar gibi.)

"Şarap! Şarap!" diye tutturdu diğerleri de.

İşadamı güldü:

"Sıcak bir şeycikler de istesek mi ki, *canım benim*? Şöyle çorba filan?"

Hem konuşmasını bayağılaştırıyor, hem de dikkat çekecek şekilde "o"luyordu.* Ama hakkını vermek lazım, beceriyordu, *gidiyordu* ona – neden olmasın ki? 35-37 yaşlarında ve üstelik büyüleyici bir tüccar soyadına sahip: Dulov, Dulıçov...**

Herkes coşmuştu:

"Çorba! Balık çorbası!.. Harika olur bu!"

"O"layan işadamı Dulov üstü kapalı konuşuyordu sanki, ama arzuları (ışık kuantumları gibi) anında seziliveriyordu yanında oturan uzun alınlı Tolya tarafından:

"... Çorba mı? Getirtiriz, getirtiriz! Keşke her şey, sizlere sıcak çorba getirtmek kadar kolay olsaydı, baylar!" Ve Tolya sessizliği, bir balık katmanı yakalayarak savuşturdu (benim de uzaktan ufak ufak uzandığım). "Özür dilerim." Bir anlığına donuklaşan bakışımı yakalayabilmişti (affedersin, gibisinden).

Fakat tam da çorbada bir aksaklık oluverdi: Lüks odamıza hizmetçiler uğramıyormuş meğer, zira çağrı düğmesinin vadesi dolmuş. (Ölümüne göçertmişti birisi onu duvarın içine. Sonraki iki saat boyunca kendimiz sırayla aşağıya inip inip Borjom suyu,*** votka, yiyecek kasaları taşımakla uğraştık.)

İçmeye devam ediyorduk, şimdilik çorbasız ve işte otuzluk çocuklardan biri, kızıl sakallı, elinde şarabı, konuşma yapıyordu:

"... Başarı mıı? Başarı vahşi bir iştir. Peki ya gerçek başarı nerede ve neyde saklıdır dersiniz?"

Derhal bir laf attılar ona: Başarı günümüzde "ne"de değil, "kim"dedir – yani akıllı ve cesur insanlarda!

---

* Rusçada ünlüler vurgulamaya göre telaffuz farklılıkları gösterirler. Vurgulanmayan "o" sesleri "a"ya yakın bir şekilde telaffuz edilir, yalnızca vurgulanan "o"lar "o" diye telaffuz edilir. Buna karşın Rusçanın kimi diyalektlerinde bu vurgu farklılıkları gözetilmez, edebiyat dilinden farklı olarak bütün "o"lar "o" olarak seslendirilir. (ç.n.)

** M. Gorki'nin *Yegor Bulıçov ve Diğerleri* dramındaki başkahraman Bulıçov ve çevresindekilerle benzerlik kuruluyor. Bu yüzden Dulov'un soyadı Bulıçov'unkine benzetiliyor. (ç.n.)

*** Tedavi amaçlı kullanılan bir maden suyu türü. (ç.n.)

"Ee sonra?" diye bağırdı uzun alınlı Tolya, oysa lafın nereye çekiştirildiğini gayet iyi anlıyordu.

"Sonrası, akıllı ve cesur insanı bulduk biz, baylar. Patronumuz o bizim. Ve şu an yanımızda oturuyor. Ve işte şimdi onun *varlığına* içmeliyiz -bu bir; ayrıca onu *bulmamıza*- bu da iki!"

"Şerefe," dedi onaylayarak uzun alınlı Tolya.

Hepsi yan gözle Dulov'u süzdüler. Sarhoşça bir dalkavukluk, patron, gibisinden, idare eder mi?.. Beriki başını salladı – davranın.

"Şerefee!" diye bağırdılar.

Kadehler tekrar dolduruldu, dev tabağın üzerinde artık sonu yenen, kızartılmış uzun levreğin kılçıkları çıtırdadı.

Dulov da birkaç söz ekledi. Basit, sert bir şiveyle.

"Tamam. Tamaaam, baylar. Tamaam, millet. Yarın bakarız."

Herkes yeniden bayram havasına büründü. Yarın – yeni bir başlangıç gibi. Kadehlere davrandılar. (Ben bir türlü neyden söz edildiğini anlamıyordum.)

"Yarına!" diye bağırıyorlardı.

Dulov ise gözlerini kısıyordu. *Millet*, bir de *arkadaş, canım benim* – bu ölçülü genç adam, kendisini eski zamanların Volga tüccarlarına benzetmeye çalışıyordu. Oysaki duyduğuma göre Dulov, modern bilgisayar işiyle uğraşıyormuş (Amerikalılarla birlikte). Zaten şimdi de Bay Dulov'un gözü Astrahan mavnalarında değil, havuzlu Moskova tesisi "Çayka"daydı; yalnızca başında lastik şapkası ile ("baş"ında) – çağrışımsal mizah. Uzun alınlı Tolya işte böyle espri yapıyor!) Yüzebileceği bir yer değil burası, aynı zamanda varlıklı bayların bizim gözü açık ve yorulmak bilmez kızlarımızla cennet buluşmaları tertipleyebilecekleri bir yer de. İşte bu yüzmeli fikri, projeyi kakalamaya çalışıyordu uzun alınlı Tolya Dulov'a. Bütün tesisi satın almayı, masrafları konuşuyorlardı. Dulov başını sallıyordu: Doğru, gibisinden... Anlıyorum, gibisinden... Sonra onun kararlı sözlerini işittim, Dulov "o"lamaya başlamıştı: "İş iştir. Ama ekip lazım,

ekip..." Bense kendim için şöyle düşündüm: Dulov'un ekibinden biri.

Dulov kuşkulandırıyordu (ve ben bu konuda kıskanç biriyimdir): Nasıl da şüpheli bir hızla kendini gerçekleştirmiş, nasıl kolayca kavuşmuş "ben"ine – gökten düşen beş kapiklik gibi. Bir oğlan çocuğu, "o"layan bir kıt, kazma, ama işte insanı isyan ettirecek denli hızlı bulmuş kendisini. (Bense ancak saçlarım ağarırken. Ve tüm ömrüm boyunca kafamı buza çarpa çarpa.) Elbette ki Dulov kaçınılmaz. Dulov'un ortaya çıkışı sonbahar yağmurları gibi. Tüccara suni teneffüs yapmışlar, yetmiş yıl boyunca derin suyun dibinde yattıktan sonra bir çırpıda "o"lamaya başlamış. Kruvazör "Avrora"* ve zırhlı "Potyomkin"** tarafından değişik yönlerde ütülenen suyun. (Lastik şapkayla havuzda yüzmeye benzemez bu!) Tabii Finlandiya Körfezi'nin dibinde uzun süre yatmaktan yeni tüccarların ciğerleri suyla dolmuş, sesleri kısılmış, saçlarına yosunlar yapışmış, vücutlarında ise, etlerinin şurasını burasını korkusuzca ısırı ısırıveren küçük yengeçlerin izleri var...

İşadamı, sanki kıskanç düşüncemi yakalamış gibi, Anatoliy'e (senlibenli idiler) bir şey söyledi – söyledi ve ağzını gösterişli bir tebessümle araladı; o ne beyaz dişler!

"... Ben değildim, ben değildim onu yapan, salakoo. Övme beni. Hak etmediğim şeyler için övüp durmasana," dedi Dulov gülerek (şu bayağı konuşması yok mu): "Ben değildim, *onlar*dı yapan."

Uzun alınlı Tolya üstünkörü (ve sarhoşça bir sözünden dönmezlikle) sordu:

"Onlar kim, Gorbaçov ve Yeltsin mi?"

---

* Baltık filosuna ait, birinci sınıf kruvazör. Petrograd'daki Ekim silahlı ayaklanmasındaki rolüyle ünlüydü. (ç.n.)

** Tam adı "Prens Potyomkin-Tavriçeskiy" olan presin adını taşıyan, gemide çıkan ayaklanmayla Eyzenşteyn'in filmine de konu olan Karadeniz filosuna ait bir Rus savaş gemisi. (ç.n.)

Dulov kahkahayı bastı bu kez. Yanıt vermedi. Tam isabet etsinler diye ustalıkla bekletti kelimelerini.

Tolya'nın kulağına eğilen Dulov hafifçe "hm"ladı:

"Onlar – ruble ve dolar."

Tolya ağır hareketlerle kendisine ve patrona içki dolduruyordu (patrona ve kendisine).

Sordu:

"Toparlansak mı artık?" Cümbüşü kastediyordu açık açık: Bizi kastediyordu; fazlalıkları kovsak mı, patron? Şu gürültü patırtıyı kesip de biraz dinlensek mi?"

Fakat işadamı dinlenmek istemiyor gibiydi – yorulmamış, ezilmemişti. (Biraz yorgunca göz kısıyor; hepsi o.) Gözlerini avucuyla kapamış oturuyordu. Daha fazla votka istemiyordu, şarap istemiyordu. Hatta sigara içmek bile istemiyordu. İşte karşınızda, sınırsız olanaklara sahip, biraz yorgun, genç işadamı. Paralı insan. Tepede, doruktaydı o sanki. Hiçbir şeyle karşılaştırılamaz. (Belki ancak başka bir dorukla.)

Ve belki de bu yüzden Bay Dulov ansızın soruverdi:

"Şu sıra gündemimizde ne var peki? (Günün konusu?)" Ve kendisi yanıtladı, avucunu yüzünden ve gözlerinden çekerek. "Sıra ***onda***. Şöyle genç. Güzel."

Kadın yani. Bir doruktan diğer doruğa.

Dulov yavaşça telaffuz etti, gevşeyerek. Herhalde bu konu önceden de az çok görüşülmüştü (Anatoliy beni buraya getirmeden önce).

Uzun alınlı Tolya yine söyleyecek iyi bir şeyler buldu, kadeh kaldırdı:

"Baylar!.. Gerçek bir fikir; her şeyden önce modern bir fikirdir, iyi okuyun bunu – modern!.. İşte yanımızda oturan yazar da (benim tarafımı işaret ediyor başıyla) onaylayacaktır: Aleksey Maksimoviç Gorki -gerçi siz zamane yazıcıları sevmezsiniz onu- bir gezinti sırasında harika bir şey söylemişti. Ormanda yürüyorlarmış. Sanattan söz ediyorlarmış. Gorki özür dilemiş. Gorki bir

çalının önünde durmuş. 'İşte hepimizin yazdığı kalem budur,' demiş ve çıkarmış. Ne çıkarmış, biliyor musunuz?"

Herkes biliyordu. Güldüler.

"İşte buna içelim!"

İşadamı Dulov'un gözleri parıldadı bu kez. Hem sahiden de: Üzerinde bir kadın yoksa doruk neye yarar ki?.. Şayet Bay Dulov bir nedenden ötürü yanına gitmiyor ise, kadın Bay Dulov'un yanına gelmek zorundadır. Bir doruğun bir doruğa gelmesi gibi gelmelidir. Gelmeli, topuklu ayakkabılarıyla dönenmeli, eteğini savurmalıdır... Zamanımız sağ olsun, el verir buna. Yani gelmesine. Eğer günümüzde 35 yaşındaki bir adam (genç, paralı) kalemini boş yere çıkarmak istemiyorsa, işi kolaydır – keyfine göre bir gazeteye, gazete parçasına göz atması ve anında -doğrudan- telefon edivermesi yeter.

Anatoliy, korumaya fısıldadı, yatak odasına git, getir, gibisinden. Koruma dünden razı (bedeni ve ruhuyla), kapıya doğru atıldı:

"Hangisini?" diye sordu (ben de kadını kastediyor, diye düşünmek üzereydim, şimdi tutup getirecek, gibisinden). "Hangisini?" diye sordu tekrar, hangi gazeteyi seçsin.

"Bakarsın. İlk sayfasında resim olanlardan."

Zayıf koruma, hızlıca Dulov'un yatak odasına sıvıştı, gittigeldi, gazeteyi getirdi. Açtılar – elden ele dolaştı.

Herkes kıs kıs gülüyordu – ne kadar basit, ne kadar ulaşılır. Bir telefon açmak yeter!..

"Baylar! Narzan* getirdiler!.." diye seslendi (bu katın) çiroz otel çamaşırcısı; yarım yüzyıl yaşı var. Kokuyu almış olacak, yanılmamış, sürpriz bir kadehçik arayışında uğrayıvermiş yanımıza. (Bir tanecik tabii, fazlası mı – asla, ***görev başında***!) O öğütledi ya zaten, çağrı düğmemize can verilene kadar çay-kahveyi

---

* Kislovodsk şehrinde çıkan, tedavi amacıyla da kullanılan karbonik maden suyu. (ç.n.)

küçük lokantadan, votka-narzanı ise iki kat aşağıdan sipariş etmemizi, asansör var. Lokantanın şişeleri daha güzeldir hem! Çağanoz da bulunur... Herkes canlanıverdi, ben de ansızın faydalı bir şey olmak, bir hizmette bulunmak, bir şeyler getirmek istedim, ama Tolya engel oldu bana, senden gençler var, gibisinden.

Yine de gittim -narzan ya da şarap getirmeye- sallana sallana yürüyordum. Anlaşılan kafayı bulmuş, bir süre önce kendimden geçmiştim ve "öz yurt"umda olduğumdan emindim. Bazı beklenmedik şeyler karşısındaki tedirginliğim de bundandı – koridor duvarları ve ayağımın altındaki halılı yolun güzelliği gibi: Şaşırmıştım! Böylesi zarif ve düzgün numaralandırılmış kapılar. Bu ip gibi dümdüz halı. Yürüyor ve burun deliklerime cansız metre krlerin (kapı arkalarındaki) havasını dolduruyordum. Sallanarak yürüyordum, göğsümde dört şarap şişesiyle.

Kadının gelişi ise galiba erteleniyordu. (Yoksa hazırlanıyor muydu?) Masa başında gururlu bir tavırla oturuyorduk halen; işadamı terledi, özür dileyip duşa girdi; şimdi de sıska koruma, gözümüzün önünde klas bir masaj yapıyordu ona. Dulov yüzüstü yatıyordu. Vücudunda iki yara izi görüyorduk, iki kurşun yarası.

Koruma – elmacıkkemikleri çıkık bir Volgalı, küçük keskin gözlü bir nekes. Bu adamla (iddiasız, ama kuşkusuz gaddar) yarım saat önce küçük bir çarpışma yaşadım. İkimiz bir kasa narzan getirmek için aşağı indik. Koruma, çarpığımsı bacaklarıyla sarhoş gibi yürüyordu; kendisine, içkiyi kesip narzana geçmesini öğütledim (şaka), patron için de daha hesaplı, gibisinden. Koruma bir şey demedi. "Hm"ladı. Yine kıskançlığı tuttu, diye düşündüm ben. Dönüşte asansöre biner binmez -ki asansör yavaştı ve ikimizden başka kimse yoktu- cebinden silahını çıkarıverdi; küçüktü, görünüşte iddiasızdı o da, bir şeyiyle kendisine benziyordu. Acıtarak karnıma vurdu onu. Boşluğuma.

"Taşaklarımı yalattırabilirim sana. Sen de yalarsın. Uslu uslu, anladın mı?.."

Donup kaldım. Ama patlamadım işte. Hiç de taşkın biri değilimdir, ne de hiddetli.

İlk saniye dilim tutulunca, ikinci saniyeyi de susarak geçiştirmeyi başardım. Duymazdan geldim. "Ben"ime dokunmamıştı çünkü (herhangi başka birini de, ayırım gözetmeksizin böyle tehdit edebilirdi bu aptal). Aynen öyle: Tabancayla karnına vurduğu ben değildim, yanında duran kişiydi eni sonu. Adsız. Gücenmedim.

Ben de yine böyle adsız aldım rövanşını. Asansörden inerken (katta) şıngırdayan şişelerin durduğu kasayı kaldırdım ve tutması için ona uzattım, elleri doluydu. Kuvvetle (yanıt olarak) başparmağımı boşluğuna geçirdim ben de. Çamaşır tahtasına vurmak gibiydi. Kas tümseklerine rağmen şöyle bir hopladı uzman sporcu. Acılı bir ses çıkardı. Fakat o ne tepkiydi öyle!.. Kasayı asansörün yerine koyuverdi (şişeleri kırmadan, hatta şangırdatmadan) ve kolumu yakaladı. Asansörün kapıları kapanırken beni tutmuştu. Ben daha fazla oyalanmadan sıyrılıverdim dışarı. Sıçradım. Yalnız sağ kolumu, dirseğimin altını asansörün kapı kenarına çarptım, kanadı. Sondu bu. Nokta. Koruma hesaplaşmak için arkamdan koşturmadı; peşimden atılmadı bile. Belki ödeştiğimize karar vermişti. İnsan içinde (herkesin gözü önünde) yine sessiz ve profesyoneldi. Narzan kasasını kaldırdı, odaya sürükledi. Yan yana gidiyorduk.

Beyaz taze bir gömlek giyinen Dulov'un masajdan sonra (bir dakikalığına banyoya girip pantolonunu da değiştirmiş, tuvaletini tamamlamıştı) keyfi yerine gelmişti – şimdi o da iyi bir sigara içmek istiyordu. Ağırkanlı, "o"layan tüccarcık. Artık her şeyi tanıyabiliyordu. Gözlerini kısıyordu.

Portre, diye düşündüm ben. Kısık gözlü. Çerçeve içinde bir portre... Yakından görmüştüm onu, yüzünün en ince çizgisine kadar -uzaktan da görmüştüm- işadamı Dulov'u boydan resmedilmiş gibi inceliyordum. Sergi salonunda gibiydim. Sezdirmeden (tepeden bakan entelektüel) izliyordum dikkatle, ruh karı-

şımına sızmayı deneyerek onun: Bir "tip"e dönüşen hızlı gelişimine. (Eski tipleme yeni biçiminde. Hepimiz bu adama bağımlı olacağız ha, nasıl olur?..)

Ve portre canlandı: Portre elini kıpırdattı. Bay Dulov, anlaşıldığı üzere, sigara içecekti, ama öncelikle balkona çıkmak istiyordu. O yüzden öyle boylu boyunca dikiliyordu – balkonun çerçevesinde. Bana elini sallayıp gülümsedi birden. Portre beni çağırıyordu.

Dulov, elinde sigara (açık havada içiyoruz) balkona çıktı, ben de peşinden. Hava tazeydi. Dirseklerini parmaklığa dayayan Bay Dulov aşağıya bakıyordu – Tverskaya uğulduyordu aşağıda. Troleybüsler. Arabalar. İnsanlar.

Dulov, sütun şeklindeki külü aşağı silkeleyip alçak sesle konuştu:

"İşimize yarayacağınızı pek sanmam. Biraz yaşlısınız."

Konuşması -bire bir iken- o bayağı tüccar kılığına girmiyordu. Konuşması gayet entelektüelceydi:

"... Hayır, hayır. İhtiyar demiyorum. Ama yaşlı sayılırsınız. Bağışlayın."

Konuşması gayet gayet entelektüelceydi. ("O"lamalarından sonra. O zekice, göz kısarak, uzun uzun susuşundan sonra.)

"Size olduğu gibi söylüyorum. Aklımdakini."

"Anlıyorum," dedim ben. Gülümsüyordum.

Elini hafifçe yanına atarak (sokak ve kalabalığın olduğu yöne) sürdürdü konuşmasını:

"Dürüstlük az şey değil. Ama savunabilecek misiniz bakalım?.. Karate bilginiz var mı? Boksla uğraştınız mı hiç?"

Başımı salladım: Hayır.

"Ateş edebilir misiniz diyelim?.. Silah verebilirdim size."

Yine başımı salladım: Hayır. Dürüstlük dışında hiçbir şey.

"Ben de öyle düşünmüştüm," diyerek noktaladı.

Odaya döndük – masanın başına. Biraz düşünecek olursak, ben sahiden de onun daçasını ya da pahalı arabalarının durduğu

garajını filan saldırılardan koruyamazdım. Yurt tam da bana göre ve benim – kulübe gibi orası; gökdelenleri koruyamam ben.

Dulov, bana bir votka kadehi uzatarak tokuşturmayı ve ciddi meseleleri kapamayı teklif etti.

"Evvet," dedim ben de gülümseyerek. "Benim yerim yurttur. Benim yükseğim."

"Yüksek nedir keşke bilebilsek!" dedi o düşünceli ve yine yumuşak, entelektüelce.

Bir kez daha kadeh tokuşturduk, içtik. Votkanın tadı güzel, votka muhteşem ve iyi soğutulmuştu. Ve yine balık getirildi. Neye gücenecektim ki?

Uzun alınlı Tolya, masanın (balığın) başından hiç kalkmamasına rağmen Dulov ile balkonda yaptığımız konuşmanın tümünü duymuştu. Duymadıysa bile sezmesi icap eden her şeyi gayet iyi sezmişti.

Bir dakika sonra Tolya yanıma oturdu ve son derece dostane konuştu benimle.

"Acele etme. Ye, iç gönlünce. Ve siktir git... anlaşıldı mı?"

Küfür yakmadı canımı. Yerinde edilmişti. İşle ilgiliydi. Başımı salladım.

Bizim tükenen neslimiz (daha sonra Lovyannikov'un) adlandıracağı gibi *edebiyatçı* neslimiz) tam da romantik ihanetin, dahası romantik ahlak bozukluğunun fanatiği idi, öyle de kalacak; hani gerek erkeğin, gerekse kadının başlangıçta ve her şeyden önce birbirlerini güçlü şekilde arzulayıp, ancak daha sonra – uygun bir saatte, bir ahbabın dairesinde buluştukları. (Anahtar başarı göstergesidir. Anahtar dilenircesine istenir ve Buratino'nun altın enstrümanı* gibi cepte özenle saklanır. Yahut çantada.) Fakat öyle bir noktaya geldik ki, nedense o sevgili ve artık nere-

* A.N. Tolstoy'un *Altın Anahtar ya da Buratino'nun Maceraları* adlı masalının başkahramanı. Prototipi Carlo Collodi'nin Pinokyo'sudur. (ç.n.)

deyse eskimiş tarz, sönük, şiirsiz ve artık biraz da sıkıcı görünmeye başladı gözümüze (ahbabın dairesinin, tekrarlandıkça can sıkması gibi), oysaki aslında çok daha eski, antik "kâğıt para hışırtısı karşılığında aşk" sıra dışı ve yeni bir görünüm kazandı – bir paradoks değil mi bu?

Bedeli ödenen, üstelik sipariş edilen (belirli bir saat için) aşk, bizi ya kızdırıp öfkelendiriyor ya da hayal gücümüzü fazlasıyla tedirgin ediyor – işte bir yasak ve ayartıcı, kimileri için ise tabu ve giz olarak, bizi şaşırtabilen o aşktır. Hem ekranda değil, el altından değil, sıradan bir gazetede, bugün ve şimdi, istemediğin kadar!.. Gazete havalanıyordu sanki, hafifçecik, masanın üzerinde kanatlanıyor – elden ele geçiyordu. İki sayfa şeklindeki iki kanadıyla, bütün içiyle gazete, bu tür ilanlardan oluşan bir kaleydoskop gibiydi. Alacalı ve arsız, ama ucuz, antik gizin aromasına (dumanı kekre) bulanmış cümleler. İçlerinde mavi kalemle rasgele altı çizilmişler var: *Şık bir kadın geceyi varlıklı bir erkekle geçirmek istiyor*, telefon numarası, isim yok, *ara beni, hayatım.*

Biz oturmuş kıkırdıyorduk, oysa kızıl sakallı otuzluk oğlan, içimizden biri, Dulov adına acele ederek, kaldırdı bile ahizeyi ve küçük rakamları kurcalamaya koyuldu. Her şey onun için: Patronun içkisini içiyorduk, patronun sevincine seviniyorduk, patronun yaşamını yaşıyorduk biz artık. Mavili numara çevrildi -gülüşüyorduk- kızıl sakallı, sarhoşça dil sürçmeleri ile şöyle başladı lafa:

"Merhaba! Benim, *hayatım*..."

Kadın, 100 dolar istiyordu, Dulov başını salladı – sorun değil, razı.

Ne var ki kızıl sakallı, hızlı hızlı ve biraz küstahça pazarlık ederek (bir yandan da bize gülümseyerek), 50'ye kadar düşürdü fiyatı. Evet, gelecek. Bir erkekle birlikte gelecek, hemen otelin girişinde, *ayaküzeri* 50 doları verecek adama, para peşin, kura göre hesaplayıp bütün rubleler halinde de verebilirsiniz, ada-

mım son derece güvenilir biridir, *evet, hayatım*... Bu kez Dulov'un kendisi aldı ahizeyi (güldü – ilk kez değil, gibisinden; ama işte hisleri yenilenmişti ve satın alınabilir bir sevinç sipariş ediyordu kendisine). Dulov, evet, evet, evet, dedi, bekliyor onu. Ve tonlamaya uygun, şakacı noktaladı konuşmayı:

"... Orta boyun altında bir erkek karşılayacak sizi. Topluiğne kafalı. Küçük kafalı demek istiyorum. (Koruma başını salladı, çok doğru, girişte durması gereken kendisidir – en ayık kişi.) Elinde gazete ile duracak. Sizin ilanın olduğu gazete. Parayı verecek ve sizi yanıma kadar geçirecek. Benim adamım tamamen güvenilirdir, *hayatım*..."

Dilber geldi, uzun boylu, uzun bacaklı, genç, ama kışkırtıcı giysiler içinde değil, dikkat çekmek istemiyor (yoksa otele girerken rüşvet vermesi gerekir). Koruma karşıladı, Dulov'un yanına kadar geçirdi onu ve biz incelik gösterip dışarı döküldük, yalnız bıraktık ikiliyi.

Bir kez daha saygı seviyesi açığa çıkmış oldu böylece. (Bizim cümbüşlerde düzüşmelerimiz bir yana, *para karşılığı* yapılan bir yana.) Paradoksal ama yine de çok çok Sovyetçe bir özellik. Kadına peşin ödenen buruşturulmuş kâğıtlarda -paralarda- hiç de aşağılık değil, tam aksine kesin şartlara bağlı, açık seçik ve bizim için güvenilir bir şey gizliydi. (Aslında seyrek geçen, fakat şimdi Moskova'ya dakikası dakikasına gelmeye başlayan bir tren gibi.) Ve hiç şüphesiz, zengin otel masasından kalkan biz cemaatin saygı duyduğu, tam da bu emin ve çıplak anlaşmaydı. Köylüler gibi ince, her birimiz bir yöne dağılıverdik çabucak. Dulov'un odasından bir kat aşağıdaki bara geçti çoğumuz. Koridorda gezinmek üzere kalan bile olmadı, Tanrı göstermesin, birileri kapı dinlediğini, parası verilmiş inlemeleri yakalamaya çalıştığını düşünebilirdi.

Bir saat sonra koruma, herhalde rahatlamış olacak, yolcu ettiği uzun bacaklı dilberi çamaşırcı kadının odasına itmeyi denedi (oda kapısı baştan çıkarır gibi aralık; yine bizim katta). Hoş-

ça "o"layıp, demirden eliyle itelerken, Volgalı olduğunu, Afganistan'da bulunduğunu bildirdi kadına; işadamından sonra *yalnızca bir kez, hepi topu bir kerecik* neden kendisiyle de olmasındı – ısrar ediyordu. Dilber ise *saçmalayacak* zamanı olmadığını, Volgalı ve Afganlı olmasını ise hiç iplemediğini bildirdi yanıt olarak. Koruma, kadını odaya soktu, beriki diziyle boşluğunu tepti onun (kaslarının çamaşır tahtasını anımsadım). Koruma sonradan açıkladı bize: "Ona bir tane çarpmamamın tek nedeni *para karşılığı* olmasıdır..." Anlaşılmaz bir şeydi söylediği, ama biz kısa bir duraksamanın ardından yine de anladık onu. (Toplu yeryüzü eşdeğerine oğulca bir saygı beslemekteydi.)

Bu gaddar adam, kadının göğüs ve bacaklarına döviz bazında sağlam bir değer biçilmesi düşüncesi karşısında çekingenleşmiş ve bir erkek çocuğu gibi hassaslaşmıştı – demirden elleri yumuşamıştı. Çamaşırcı, o dişsiz karı, gürültüye yetişmiş, el koymuştu duruma. Koruma ise elini kolunu sallayan dilbere, *canının alev alev yandığını* tekrarlamakla meşguldü, *ne diye cimrilik ediyordu ki?* Yorgun bir savaşçının çilekeş fısıltısıyla tekrarlıyordu bunları (namuslu, haddini bilen bir savaşçının). O zaman çamaşırcı kadın, cadaloz, fazlaca derinlere dalmadan ve sırf iyi kalpliliğinden (ayrıca gürültünün önüne geçmek için) kadına sert bir sesle gitmesini, korumaya ise, madem o kadar canı yanıyorsa kendisini, çamaşırcı kadını almasını önerdi... Koruma kendisini "tek soluyla" pataklamaya koyulduğunda, çamaşırcı kadın (küçük odasında) şosonlarını çıkarmıştı bile. Kadına iki çürük kondurmuştu koruma, her ikisini de yüzünün sağ yarısına; uzun bacaklı, bu sırada kurtulup kaçmıştı. Topuklarının sesini duyuyorlardı.

Koridorda bugün kimse böyle çınlayarak ve tıkırdayarak koşturmamıştı – bize öyle geliyordu.

"O"luyor, konuşmasını bayağılaştırıyor, entelektüelliğini gizliyordu ve ancak bir saniyeliğine açılmış, kaçırıvermişti ağzın-

dan: "Ah, yüksek nedir keşke bilebilsek!" (Herkes *kendi* ulaşabileceği yükseği bilebilse.) Ve yine o zaman, elektrik arkı, flaş yanıp sönmüş gibi, Dulov'u görmüş, sezmiş, yetişmiştim. Bir köprünün üzerinde gibiydik...

Votkaya yükleniyordum ben ve artık sarhoş olurken, kıskançlıkla, onun yeni ortaya çıkan yaşamını inceliyordum. Salıncağa binmiştim sanki. Dulov'un hızla-gerçekleşmiş yaşamına savruluyordum kuvvetle – Dulov idim ben, gençleşiyor, ele avuca sığmıyordum, geri geri sürüklenerek, yaşımı aşıp, kendi otuz beş-otuz yedi yaşıma dönüyordum. Sonra (tatlı bir sızıyla) oradan şimdiki "ben"ime fırlatılıyordum. Sarhoş olurken önünü iyi görürsün. Ne var ki o ara hali başaramıyordum – bir kaderden diğerine geçiş -köprü-; bu köprünün üzerindeydi işte Dulov da. Ve Dulov ve "ben"im arasında (siluet gibi) Zaman diye bir şey dikiliyordu, arkama dönüp de baktığımda anlayabildiğim, görebildiğim hatta, ancak, heyhat, yaşayamadığım.

Hemen bugün birkaç şey söyleyebilirdim Bay Dulov'a geleceği hakkında, düzeltmeler de yapabilirdim, ama ne için? Dulov, bir keşfi yahut ileriye dair bir bilgiyi ne yapsın, ona göre bir bekçiden, *yaşlanmış bir kat bekçisinden* geliyorsa. İnsanın, yaşlanmaya yakın içinden çıkarıp çıkaracağı senelerin birikmiş boku olabilir kimileyin. (Kehanet homurdanmanın yüksek bir seviyesi gibidir.) Sustum. Deneyimlerimizi paylaşmayacaktık onunla biz. Herkesinki kendisine. Kaderlerimiz gürültüsüzce uzaklaşıyorlardı birbirlerinden. Köprü yoktu (Zaman'ın silueti yoktu artık) – nehirden, Don'dan, Donets'den* ahenkli kalkış vardı, feribotla avara etmiştik anlaşılan, ne suyun üzerinde bir ses, ne bir motor cırıltısı. İnsanlar ve kaderleri artık karşı kıyıdalar. Dulov – çayır çekirgesi kadar küçük.

Dulov'un kaderini görebiliyordum daha, ama büyük bir suyun ötesinden artık. (Sarhoş olmanın optiği.) Sessizlik ise (kâ-

* Don Nehri'nin en büyük sağ kolu. (ç.n.)

hince) ansızın yerle bir oldu: Lüks odadayız – otel odasında, sarhoşuz ve birkaç uyumsuz, ama sağlam gırtlak şarkı söylüyoruz, toksak, sarhoşsak, nasıl olur da şarkı söylemeyiz...

Sesler güçlükle uyuşuyordu, otuzluk oğlanlardan birisi (kızıl sakallı) sesini uygunsuzca yükseltiyordu. İnsan beceremiyorsa eşlik eder sadece, oysa bu her yüksek notada fırlıyor, falso yapıyordu. Pek şeydi doğrusu!..

Sıska koruma, avam nezaketiyle, önce öylesine, güzel perdeli pencereye yanaştı, perdeyi düzeltti. (Sokak girişine bakmış olabilirdi.) Sonra, avare avare masanın etrafında dolaşır gibi yapıp arkadan kızıl sakallıya yanaştı ve "o"layarak, alçak sesle rica etti: "Söyleme. Lütfen. Sus..." diyerek işini bitirmiş biri gibi yine sessizce kenara çekildi.

Kadehine maden suyu ekledi, içti, hırıldadı ve şarkıya katıldı; o da beceremeyerek, ama en azından alçak sesle.

Zinaida koridorda durdurdu beni (yolumu gözlüyordu, öyle zannediyorum):

"Neyalov gelmişti sana. Şu ihtiyar."

"Ne istiyormuş?"

Bilmiyordu.

İhtiyar Neyalov sekizinci katta kalıyordu, yüksekte, tertemiz metre krlerini anımsıyordum – ilk elmaların, temiz pencere önlerinin ve onlara karışan votkanın hafif kokusu.

Neyalov her gün pencere önlerinin tozunu alırdı, düzgün bir bezle, satın alınmış beyaz sargı bezi (öyle eski donlardan çevirme değil) ile. İhtiyar alkolik titizdi. Temiz ayyaşlara özel bir saygı duyarsın. Yanına gündüz geldiysem, ihtiyar -bezini (toz almak için) uçuşa hazır vaziyette tutar, bir anlığına kıpırtısız kalır, hatta kendi sertliğinden yüzü gülerek- sorardı:

"Ayaklarınızı sildiniz mi?"

Uykularını alamamış kadınlar işlerine koşuyorlar (görüyorum), küçük çantalarını savuruyor, acele ediyorlar, her adımda

başlarını sallıyorlar – yük sürükleyen emektar yurt atları bunlar sanki. (Pencereden aşağı bakıyorum.) Kadınlar en azından makyajlı, pudralı, yanlarındaki adamlar ise renksiz, saçları taranmamış, yüzleri şiş, yaşama arzusundan yoksun. Bu küçük, somurtkan insanlar şimdi ne ellerini, ne beyinlerini kıpırdatacak haldeler: Böyle gidiyorlar işe. Durağa böyle yanaşıyor ve sonsuzca bekliyor, bekliyor, bekliyorlar troleybüsün gelişini, sonra ağır ağır, iç geçirerek, sönük bir küfürle, sıkışıklıktan çatlayan kapılarından içeri sığışıyorlar. Düşünüyorum: Sahiden bu insanlar mıydı o bir zamanların yaya, öfkeli, durdurulamaz Ural, Sibirya kaşifleri?.. Mümkün değil. İnanmıyorum. Akıl almaz bir şey bu.

Şüphe içinde, artık belime kadar sarkıyor, pencereden aşağı bakıyorum, troleybüs durağına, bizim yurtlu emekçilerimizin toplaştıkları yere. Küçük, benzi atmış patates filizleri (solgun yüzleri onların). Yan yana durmuş sigara içiyorlar. Bir uyurgezer dalgınlığında içiyor, içiyorlar sigarlarını, bir şey anımsamaya çalışıyorlar sanki (benim gibi) ve atalarının nasıl olup da Bering Boğazı'na, altın Alaska'ya, Alaska'nın kendisi de dahil olmak üzere varabildiklerine hayret ediyorlar isteksizce (benim gibi), torunları bugün iki basamağı tırmanıp da troleybüse güçbela binerken.

Komünyaklar denedi onları çalıştırmayı (kendi usulleriyle), şimdi de Dulıçov ve diğerleri deneyecekler. Tanrı yardımcıları olsun. Devasa enginlikleri, o akıl almaz, geçit vermez mesafeleri (elinde harita yahut işte hafızadan) gözünün önüne getirmeye çalıştığın vakit, bu genişliğin, enginliğin, inatçı yiğitliğin ve hudutsuz coğrafyanın, onların içlerindeki bir tarihsel keşifle kazanılmadığını, aslında tam da bu topraklar üzerinde yürümüş ve yürümüş, durdurulamaz o insanlardan alındığını -***onların içinden***, onların kanından, vücutlarından, ruhlarından alındığını- ve artık onlarda alacak bir şey de kalmadığını düşünüyorsun elinde olmadan: Solgun bir kalıntı. Rus'a özgü bir şey yok onlarda artık. Mesafeler onları kendileri için emip boşaltmış, kendi genişlikleri için – kendi enginlikleri. İnsanlar ise, kabuklar gibi boş ve

üflenebilir; kendilerini biraz olsun hatırlayabilmeleri için (geçmişlerini hatırlayabilmeleri) aralıksız ve konuşmadan sigara, sigara, sigara içmeleri gerek, son bir dala tutunurcasına çıkardıkları dumanın kır renkli ipine tutunarak. (Onu bari kaçırmasalar.) Troleybüse sığışmak onlar için dayanılmayacak kadar zor; çalışmak zor; yaşamak zor; *sigara içmek zor*... Aşağı bakıyorum. Bir bölümü sığıştı, diğer bölüm bir sonraki troleybüsü bekliyor ne – çok itaat, ne çok iç sızlatan zavallılık var bu çirkin, yorulmuş halkın üzerinde.

Babam çocukluğumda bir şarkı söylerdi bana – *biçilmemiş tarla*, buydu adı; ıstıraplı, yeknesak, biraz ulumalı, çocuk yüreğinin yumuşak etini tırmalayan bir şarkı.

... Ne için sürüp ektiğini biliyordu,
Ama giriştiği işe gücü yetmiyordu...

... Uzata uzata okur, benim ve kardeşimin (ve öyle sanıyorum ki annemin de) ruhunu yerinden sökerdi babamın sesi. Kardeşimle ben, şarkının ağırlığından uysallaşarak yan yana otururduk – birbirine sokulan ve ister istemez yapışıp tek parça olan iki erkek çocuğu. Babam daha o zamanlar onların şarkısını söylüyordu işte: Bitap düşmüş ve solgun, sabahları tıka basa dolu troleybüse bir türlü binemeyenlerin şarkısını. Hasta kalplerini bir kurt kemiriyor. Kurt-mesafe – ben bunu daha sonra kavradım; bir karışı olsun kendilerine (içimizden hiç kimseye) düşmemiş. Daha çocukluğumda bu kurdu bilirdim ben – henüz hiçbir şey bilmememe rağmen. Atalarımızın bir karışı bile yoktu; ağalarının toprağına da *el konabilir*, herhangi bir gün, isterlerse hemen yarın, sınıf meçini kafalarında kırarak. Dedelerimizin de bir karışı yoktu. Amcalarımızın ve teyzelerimizin de bir karışı yoktu. Sıfır. Mesafelerin çıplak galipleri. Kurt benimkini de kemirip yuttu. Beni bir güve gibi solgun ve camiaya ait kıldı; ben diğerlerinden daha iyi değilim. Ve ancak elli yaşıma doğru

(kırka doğru, kırkımda başladım) kurtuldum: Ancak şimdi içimi kemiren kurdun kökünü kurutmayı, onu kovmayı başardım, ben kendi toprağımı *biçeceğim*. Artık kimse acıma duygusuyla yakalayamaz beni – anlamsız, orada burada yaş döken acıma duygusuyla. Beni o sabah troleybüsüne kimse sokuşturamaz. Ve troleybüs durağında dikilen ve sigaranın birini söndürüp diğerini yakanların, çatlayan troleybüs kapısından içeri sokulmaya uğraşan, ama işte bir türlü de ıkına sıkına sokulamayanların içinde sonsuza değin, ebediyen erimeye dair merhametli arzuyu uyandıramazlar bende artık.

Al sana iş bulma girişimlerinin, yani Bay Dulov'un odasındaki âlemin sonuçları. Gastrit. İyileşmeye çalışıyorum. Üç gündür peksimet yiyorum, sulu pirinç.

Bir keresinde bir doktora bildirmiştim şikâyetimi, o zavallı da eziyet çekerek troleybüs durağında dikiliyor, azap verecek kadar uzun bir süredir sigara üstüne sigara yakıyordu – meğer doktormuş! Muhabbet kurduk. Fırsattan istifade sormak istediğim çok şey vardı kendisine aslında (uzun zamandır doktor gezmiyorum), ama yalnızca mide şikâyetimi bildirdim. Güldü:

"Yarım asırlık var mısınız?.. E ne bekliyordunuz peki!"

Ne beklediğimi söyledim: İçtikten sonra midemin ağrımamasını.

Güldü.

Karımı anımsadım, ilk karımı elbette – o (yüzü onun) unutulmuş, bu yüzden zamanın etkisine karşı korunmalı, hâlâ bir parça duygumu saklıyordu kendisinde. Herhalde çökmüştür: O da geçti ellisini.

Hem duygular da atlatıldı; daha doğrusu, *yaşanıp geçildi*; sürülüp bırakılmış tarla.

Onu saçları yarı yarıya beyazlamış olarak (benim gibi) hayal etmeye çalışıyor, ama bir türlü başaramıyordum. Yüzü (benim

için) artık değişimsizdi. Genç dudakları ve gözleri hafizama fazlasıyla kazınmışlardı. Taşa basılmış gibi. Sokakta görsem, diyelim, tanır mıyım onu?.. Zaman beni de hırpaladı, ama ayaktayım yine. Göbeğim yok. Canlı ve heyecanlıyım. Ellerim var benim. Sağlam adımlarım ve güzel bir süveterim var; birkaç temiz gömleğim. (Bir de botlarım olsaydı!..)

Özelleşme haberlerini (söylentilerini) en çok Syom İvanıç Surkov getiriyordu; beşinciden, bir zamanlar Moskova şehir meclisinin küçük bir çalışanıydı, şimdi ise donuk bakışlı, yaşlanan bir velveleci yalnızca.

Yaşlıydı ve ancak kendi gibi yaşlıları korkutabilmişti. Daha dün dik başlı, eli bayraklı idiler, oysa şimdi akıllarına hiçbir şey girmiyordu. Ne güz. Ne domino partisi. Ne şişeden içilen bira. Dünyayla vedalaşır gibiydiler. Ak saçlı kafalarında yuvalanmış Sovyet-cemaat kırıntılarını bütün bu zamane yeniliğine (bütün muz dağlarına) ne olursa olsun vermeyecek, değişmeyecek gibiydiler. Nasıl *özelleştirirlerdi de, ikamet kaydı olmadan nasıl yaşardık*?.. İhtiyar kadınlar bakışlarını gizliyor, adamlar ise bir komplodan şüpheleniyorlardı. (Oğul, öz babasının malına el koyacaktı demek?..) Her bir kokulu metre kr için işitilmemiş rakamların lafi ediliyor, kulaktan kulağa fısıldanıyordu. İhtiyar kadın telefona sarılıyor, adam susuyor, sigarasını içiyor, beş dakika sonra ise gözleri nemli, çenesini sıkarak, ayaküzeri kepini takıp koridordan geçiyordu koşar adım. Nereye koşuyordu böyle?.. (Hiçbir şeye sahip olmayan ben, dalga geçmekte hürdüm.)

Dargınlıklarının başlıca nedeni de sağırlıkları oluyordu genellikle. İhtiyar Neyalov, yüksek katın kibar alkoliği, elinde bir çeyreklik ile geldi yanıma. ("Entelektüel bir insanla konuşabilir miyim, konuşamaz mıyım?.." Alışıldık giriş.) Çakırkeyifti artık, insan acımasızlığından söz ediyordu. İçini döküyordu. Fakat dargınlığına rağmen yapayalnız Neyalov namuslu bir ihtiyar olarak kalmayı başarıyordu: Herkes aynı dertten mustarip değil

miydi; kalbini kıranların isimlerini vermedi, belki de temiz daireciği için özelleştirme ödeneğini yatırmasına yardım etmeyen öz çocuklarının isimlerini. (Ama bunlar benim düşünüp tamamladıklarım!)

"E ne yapacaksınız şimdi?.. Hayatta kalabilecek misiniz?" diye sorduğumda o, bugün içki içip içemeyeceğini sorduğumu sandı.*

Yanıt olarak tüm sağırlar gibi gözlerini kıstı. Ve elini koridor yönünde biraz kayıtsızca salladı – her şey yolunda, gibisinden, evde bir çeyrekliği daha var, gözünün nuru, buzdolabında üşüyor şimdi. Standardını tamamlar o. Normunu ayırmayı ihmal edecek adam değildir... Dargınlığı kısık gözlerinde duruyor, gitmek bilmiyordu.

Konuşmanın sonunda ansızın soruverdi – zehirlenen hamamböceklerinin ne şekilde öldüklerini bilir miydim?.. Nasıl bilmem! Elbette bilirim. Kimyasalla afyonlanan hamamböceği bir müddet ortalıkta gezeledikten sonra geberir – nedense tam da odanın orta yerinde, ayaklarımızın altında...

İhtiyar, bakışını dudaklarımdan ayırmıyordu (okuyordu onları).

Bu sefer duydu, anladı ama dediğimi ve itiraz etti – haksızsınız, yani son dakikaları hususunda haksızsınız. Hayır hayır, dedi sağırca ihtiyar Neyalov telaşla, hamamböceklerinin zehirlenmemeleri gerektiğini söylemiyorum ben. Zehirlemek gerektir. Fakat o en son sürünüşleri ve döşemenin orta yerinde ölmeleri konusundaki görüşünüzü değiştirin: Hiç de afyonlanma değildir bu. Sadece daha fazla saklanmak istemezler, son dakikalarıdır: Vedalarıdır bu onların. Dünyaya ve yaşama vedaları.

Akşam geç saat daireleri kontrol edip, onun kapısının önünden geçerken kulak kabarttım. İhtiyarın metre krlerinden, pen-

---

* Sarhoş Neyalov, hayatta kalmak (*vıjit*) ve içki içmek (*vıpit*) fiillerini karıştırıyor. (ç.n.)

cere önü, masa, ayna ve eski komodinin üzerinde canlanıveren tozun kokusu yayılıyordu – ihtiyar Neyalov'un günbegün elinde bez savaştığı tozun. Kapının arkasından güney apsenti, sanki Astrahan apsenti kokusu vuruyordu. İhtiyar alkolik seksenine yaklaşmıştı; "Ölümü yakın mıdır?.." diye düşündüm mekanik olarak.

Oysa genç kurtlar diş gıcırdatıyorlardı (varoluş derdinde) nereye baksan. "Ben"im durup durup o kıskançlığa kapılıyordu. Bu gençlerin gücü, esnek yürüyüşleri ve nedense en çok da, enerjik bir şekilde, ayaküzeri, elmacıkkemiklerini oynata oynata bir şeyler yemeleri, çiğnemeleri çekiyordu dikkatimi. Ağzının tadı varken yemene bakacaksın. Kendi yaşamlarını yaşıyor, ama benimkine dokunuyorlardı. Alma-satma ve de sokaklara, sayısız dükkân önlerinde itişme fırsatı sarhoş etmeye yetmişti onları. Daçaları, konakları, bankaları bekliyorlardı – ufacık bir şey için birini vurabilir, öldürebilirlerdi ve kendileri de abuk subuk bir ödeme yüzünden yaşamlarıyla vedalaşabilirlerdi yine böyle kolayca. Bense metre krlere göz kulak olabilirdim yalnız.

Aynen beklediğim gibi, badanalı duvarlardan defolmamı rica ettiler. Oraya, küçük daireye, işe alınan otuz-kırk yaşlarındaki adam yerleşti – yani açıkça benden genç, daha dinç, çenesi de benimkinden sağlam. Sabahları devriye gezerken rastlıyordum ona koridorda; koca suratlı ve kuvvetliydi, Bay Dulov'un daçasının gece nöbetinden dönüyordu. Bir uzman sporcu. Selam vermiyor, başını dahi sallamıyordu. Bir ay sonra geceleyin vurdular onu orada.

Beni (herhalde sıvalı duvarların selefi olduğum için) ve kapıcı Trofimiç'ı, ikimizi teşhis için karakola çağırdılar. Çarşafı açtılar ve kan pıhtıları içindeki tanıdık yüzü gösterdiler. Şakağına sıkılan kurşun (kontrol atışıymış, öyle dediler) güzel, sağlam kafasını parçalamıştı. Dudakları kalmıştı. Ve tanıdık çenesi dimdik duruyordu.

Uzun alınlı Anatoliy yine elindekini kaçırmak istemedi – cenazenin çıkarılma anına yetişip, mühürlü dokümanını gösterdi. Orada belgeler halinde, bekçinin ölmesi durumunda (olacak şey, bir insanın ölmesi) badanalı 706-a dairesinin yeniden uzun alınlı Tolya'ya geçeceği belirtiliyordu: Daireye, Dulov'un daçasının etrafında geceler boyu gezelemeye razı bir *bomj* daha yerleştirebilir tekrar.

Ne var ki yurt, özelleştirmenin bu ilk günlerinde en kötü metre kryi bile elinden kaçırmaya korkuyordu. Badanalı dairenin komşusu Suhinin, günün birinde duvarı kırmayı akıl etti, şüpheli metre krleri kendininkilere ekledi ve hızlıca üzerine geçirdi. Suhinin'in iki çocuğu var. Onunla mahkemelik olmak zor iş, karmaşık – hem yurt da hiç kuşkusuz "kendi insanının" tarafını tutacaktır. Böylece uzun alınlı Tolya, Suhinin'den cayma tazminatı alıp (bütün yazlık maaşını, öyle diyorlardı) daireyi ona bıraktı – yaşa ve üremeye devam et, çüküne emanet ol!.. Adı geçen şeye emanet oldu gerçekten de – bir yıl sonra Suhinin'in, daha doğrusu karısının üçüncü çocuğu dünyaya geldi, bir kız.

Önünden geçerken, oradan (kapının arkasından) yeni mobilya kokusu geldi burnuma -ve artık iyice zayıflamış-; duvar badanasının, benim oradaki kısacık varlığımın tozunun kokusu.

SİZE RASTLADIM

... Ve bütün o eski şeylere

Pankartın sapı eğilip yandaki adamın sırtına çarptı, deri ceketine, sonra da fırlayıp bana – acıtmadı. Birbirine yapışan insanlar sola, (o günlerde boş olan) "Rusya şarapları" mağazasının kapılarına doğru sürüklendiler. Kalabalık uğulduyordu. Yüksek, güzel kafesli kapı aralıktı ve biz ara avluya itiliyor, tıkışıyor, sokuluyorduk. Bağırmaya başladık. (Herkesin bildiği gibi hep

böyle dökme demir kafeslerin önünde verilir can kayıpları. Yalnızca demokrat ruhumuz değildi söküp çıkarabilecekleri.) Polisler, insanların içeri yığıldığını yeni anlamışlardı, dev topluluk, Manej'i geçip, Kızıl Meydan yokuşuna doğru ilerlemeyi sürdürüyordu bir yandan.

Kapının önce sol kanadını güçlükle, sonra da sağ kanadını gelişigüzel kapayan polisler bizi güvence altına almış, ama elbette yolumuzu da kesmiş oldular. Yüz kişi kadar, ben de içlerindeyim.

"Mühim değil: Avlulardan geçersiniz!" diye bağırıyordu polisler. "Evlerinize dönün!.."

Polis bize küfrediyordu – biz polise. Demir kapı tehlikesi geçer geçmez, gücümüze gidivermişti izole edilmek: Ne demeye buradaydık, orada değil de?.. Güzel Rus bayraklı bir vatandaş isyan ediyordu: Demokratların gösterisine gelmişti o, polis memurlarıyla randevuya değil (ara avluda). "Açın!" diye talep ediyordu. Ve sinirli sinirli bayrağını çekiştiriyordu.

"Nasıl açacaksın ki şimdi bu kapıyı?"

"Mecbur açacaksınız!"

"Kendin açsana o zaman!" diye tersledi genç bir polis.

Kafesli kapı (açık ya da değil önemsiz) geçen kalabalık tarafından ölümüne bastırılmıştı. Hiç şansımız yoktu. Biraz durulduk. Kapının örtülmesinde, kitlenin bir kısmını mitinge salmayan polisin bir entrikasını görmek aptalcaydı. (Her ne kadar sabah bu tür olaylar gözlemlendiyse de.)

Bayraklı vatandaş isyan ediyordu, ama artık pek isteksiz.

Ve işte o zaman onu gördüm: Yaşlanan iri bir kadın. Başında siyahlarıyla tezat beyaz saç tutamlarının düzensiz halkaları.

Lesya Dmitriyevna Voinova. Tanıyamazdım onu, burada böyle yüz yüze gelmeseydik. (O ise zaten unutmuştu beni.) Adı ve baba adıyla seslendim.

"İyi günler."

Dikkatle baktı.

"Bağışlayın... Anımsayamıyorum sizi."

Onca yıl sonra şaşılacak şey değildi bu. "Bir zamanlar (anımsattım ben) birlikte çalışmıştık. Siz büyük ihtimalle beni tanımıyordunuz, ama ben tanırdım sizi. Hem enstitü çatısı altında olup da (o Nİİ'nin adını söyledim) – kim tanımazdı Lesya Dmitriyevna Voinova'yı!" Bir tür törensellikle telaffuz ettim bunları, yaşam yolunda rastladığımız parlak insanlar aklımızda kalırlar işte, gibisinden.

Söylediğim hoşuna gitti. Gerçekten de hiçbir şey anımsamadığı ortadaydı. İyi ya işte.

Demir kafes arkasında kalan bizler, şimdi kapı tabanının altından kalabalığın sürüp giden güçlü yürüyüşüne bakıyorduk: Demokrat ahalisinin (herkesin yolunu kesemezsiniz ya işte!) yüksek kapının öte tarafına akın edişini görüyorduk.

"Bugün çok kalabalık."

"Çok!.." Lesya Dmitriyevna belirgin şekilde canlanmıştı, gülümsüyordu: Yaşlanmış kibirli bir kadının yüzü.

Onun hoşuna giden (sonradan akıl ettim bunu) yalnızca, birinin eski günlerini (ve demek ki eski güzelliğini) anımsaması değil, aynı zamanda sokağın ortasında tanınmış olmaktı.

Bense bu dakikalarda, kafesin tam önündeki genç bir polisi fark ediverdim. Kendisi, öyle zannediyorum ki yaşamının en ilginç işlerinden birisiyle meşguldü. Gözlerini alamıyordu insan ondan.

"Ama biz bugün sizinle," diyordu Lesya Dmitriyevna, "hiçbir şey gösteremeyeceğiz artık."

"Öyle görünüyor!"

Kapının orada dikilen genç polis (kendi keyfi için, amaçsızca) işte şu işle meşguldü: Kafesin çubukları arasına copunu sokuşturuyordu. Hayır, havayı dövmüyordu. Geçen insan kalabalığını dövüyordu copunu sokuşturarak. İnsanlar (enerjik bir sesle bağıran, elleri pankartlı, coşkulu insanlar) önümüzden, kafesin önünde geçiyor, sürükleniyorlar, polis de işaretliyordu onla-

rı sanki. Otuz yaşında bir aynasız. Biraz daha genç. Çubuklar arasından indiriyordu darbesini. Koşarak geçen kalabalığın insanları arada bir sırtlarını sunuyorlardı ona. (Yüzünün ifadesini görmemiştim henüz.) Darbe – aşağıdan yukarı bir saplama hareketiydi. Birinciye. İkinciye. Üçüncüye... Aynasızın üzerine direğin gölgesi düşmüştü. (Ama copu görünüp kayboluyordu işte!) Lesya Dmitriyevna ile meşgul ben, bu sessiz-anlamsız sokuşturmaları içime çekiyor, suskunlukla geçiştiriyordum, ama içimde bir yer taşlaşmaktaydı.

Bende bir değişim sezen (tam olarak ne olduğunu bilmiyordu) LD heyecanlandı ve sordu:

"Aceleniz mi var?.. Çok mu?"

Dokundu, bir de giysimin kolunu tuttu üstelik:

"Hayır hayır. Yalnız bırakmayın beni bugün, bu kargaşayla baş edemem ben... Birlikte miyiz?" diyerek soru dolu-tedirgin baktı bana. Eski güzelliğini yitirmiş, bunca yıl sonra bu şekilde gülümsemesinin uygun düşüp düşmediğini bilmeyen bir kadının bakışı. (Uygun düşüyordu. Öyle geldi bana.)

Aynasız copunu saplamayı bıraktı; belki de asabi ışınlarım ulaşmışlardı onun şeritlerine. Belki de birileri alıkoymuştu onu (böylesine albenili savunmasız sırt ve böbreklerden), mâni olmuşlardı: Bir teğmen parçası belirdi, bağırmaya başladı, ne bok yemeye dikiliyorsunuz burada, gibisinden, yer değiştirin, hem de hızlıca, Manej'e!.. Aynasız copunu indirdi ve yüzünü bize döndü (nihayet): Bu genç yüzde bir mutluluk donup kalmıştı, süre giden bakir bir sevincin tebessümü.

Polisler, onların peşinden de biz hepimiz, ara avlunun dar borusundan yukarı doğru hareket ettik. Rüzgâr acı acı esiyordu. Lesya Dmitriyevna'nın üşüdüğünü görüyordum, kısa bir tereddüdün ardından koluna girdim. Teşekkür etti. Böylece yürüyorduk. Basit ve hatta yoksul giyimimi hemen fark ettiğini söyleyecek sonradan. Dış görünümüyle de kendi kendisiyle uyum içinde olanlardan. (Brejnev yıllar boyunca çok çekmiş, gibisinden,

kendini koyuvermiş bir entelektüel, kısmen kurban da sayılabilir pekâlâ.)

Metro yolunda Lesya Dmitriyevna yalnız olduğunu, hayatta her şeyini yitirdiğini anlattı. Senelerle birlikte güzelliğini. Değişimlerle birlikte de sosyal konumunu.

Yani LD, şimdilerde, demokratların döneminde kaybedip *düşenlerden*di. "Ya!" diye düşündüm. Birden bir heyecan almıştı beni. "Beni dinliyor musunuz?" diye sordu. "Elbette..." Onun ilhamla anlatışı sırasında, yeraltı içlerimden ağır ağır ve istemsizce (intikam duygusuyla) çıkan yeraltı merakımı duyarak bir an için sinmiştim sadece. Onu metroya kadar geçirmekle kalmadım – evine kadar gittim. Çay içtik. Müzik dinledik. İyi anlaştık. Bu hiç zor olmadı, sürekli bana (kim olursa olsun birine) dertlerinden söz etmek istiyordu. Geceyi de onda geçirdim. Yurtta beklediğim iki "dairemi" de yoklamadım o gece (nöbetimi savsakladım denebilir). Uzun süreli mantar arayışlarından sonra uyuyan birinin gözlerinde kütük önlerine dökülmüş boz ve sarı yapraklar gezinir durur. O gece rüyama kalabalığın yüzleri, çizgili bayrakları ve sürtünerek yürüyen binlerce ayak girdi. Ve o aynasız. O da durup durup çıkıyordu ortaya elinde copu ile. Yirmi beş yaşında. (Gülümseyen genç yüzünü canlandırmıştım.) Fark ettirmeden vuruyordu, ama işte saklanmadan da. En ufak bir sadizm yahut çocukça haylazlık yoktu onda (kafesin arkasından vuruyorum size, ama siz bana ulaşamazsınız, gibisinden) – hem de hiç. Sıfır psikoloji. Yalnızca vuruyordu. Gülümsüyordu.

Gece üç kere uyandım, yanımdaki, kadın sıcaklığı saçan sarkık dev bedeni duyumsayarak. Lesya, sıradağlar gibi (imgeye bak işte) uzanmış, yatıyordu. O günlerin rastlantıları: Bir aşktan diğerine. Zayıf Veronika'nın televizyon çağrısı (ayrıca Dvorikov'un da) üzerine gösteriye gelmiş ve orada Lesya Dmitriyevna'ya rastlamıştım.

Uyanır uyanmaz metre kr kokusu alma yetim de harekete geçiverdi; LD beni ne kadar mutfakta, kahve fincanlarının ba-

şında tutmaya çalıştıysa da, ben daireyi dolaşmaya çıktım ve bir çöküşle yüz yüze geldim. Duvarlarda, satılan tablolardan kalma iki açığa çıkmış kare leke çarpıyordu göze. Ayrıca satılan mobilyaların (ki bu daha da iyi) köşelerde bıraktığı boşluklar. Orada burada seziliyordu bu hafif boşluk: Vitrinde bile – eskiden güzelliğiyle göz alan, herhalde pahalı kap kacağın boşluğu. LD beni giysimin kolundan tuttu ve geri, mutfağa çekti. Hatırına gelip de şöyle demedi: "Yaşamımızın zor bir safhası işte" ya da "Zor günlerden geçiyoruz..." Hayır, o yalnızca kolumdan çekiyor, boşluklardan uzaklaştırıyordu beni hızla, ama bir de bakışlarını eğiyor, gizliyordu... Tanrı'ya şükür saçmalıklara, mobilyaya daldı da, gibisinden, en önemli boşluğu ve kaybı görmüyor, fark etmiyor – yüzündeki, ruhundaki boşluğu. ***Benim***, diye düşündüm derhal. Metroda ağlayanın başka bir türlüsü. Hatta vagonun köşesinde sessizce otururken hayal etmeye çalıştım onu. Düşüşün aurası: Köşe.

Birçok başka "eski ve yüksek memurlardan" farklı olarak LD, toplumsal açıdan, hiçbir korunmaya sahip değildi. Ne bir kocaya. Ne bir arkadaş klanına. Ne bir mesleğe. Lesya Dmitriyevna'nın güzelliği ise kim bilir kaç senedir yitip gidiyordu; izler.

Böyle durumlarda düşüş hızlıdır – büyük dairesine derhal el koymuşlardı. Dairenin bakanlığa ait olduğu açıklanmıştı kendisine.

Ve eklemişlerdi:

"Çıkın, kuzum."

Gözyaşları. Telefonda histeri nöbetleri. Burnunun dibinde bitiveren profesör NN ise taşınıyordu bile daireye. Evet, neşeli meslektaşlarından birisi. Hâlâ tatlı tatlı selamlaşmayı sürdürüyordu kadınla. Bir kısım mobilyasını getirmişti bile. LD hüngür hüngür ağlamış, yaşamına son vermeyi istemişti (beceremeyişti), sonra da, rahmetli partili kocasına ait portreleri indirmeye koyulmuştu duvarlardan sessizce (hâlâ bir dayanak olarak görünüyordu ona). Portrelerle birlikte bir yere taşınmak istiyordu...

ama nereye?.. "Nereye olacak?.." Yardımcı oldular ona. "İşte şu küçük mütevazı daireye. Ne mutlu ki bir daireniz daha var." (Almanya'ya giden oğlundan kalmış.) İşte böylece yeri de belli oldu. Fareciğe göre yuvacık. Ve o sırada (gösterinin ardından) ben çıkageldim.

Güldüm – evet, evet, güldüm, sedirin üzerinde yüzünde trajik bir ifade, kucağında kocasının portreleri ile oturur görünce onu birden. Ne diye oturuyordu, gitme vaktiydi şimdi. Aynen böyle dedim, *gidelim mi*?.. Halefi olarak ben kocanın portrelerini duvarlara asmayı görev biliyorum, gibisinden ... Sen sadece nereye asılacak onu söyle? Adres?..

Satmaya vakit bulamadı: Kalan mobilyayı birtakım amcalar resmen gündüz vakti alıp götürdüler. Başka amcalarsa geceleyin düpedüz el koydular mobilyaya – sokağa atıldığına karar vermişler, kimi daçasına, kimi evine götürmüş. Resmen çalmışlar. Bohçaları, üç bohçasını koruyabildi ancak araba bekleyen Lesya Dmitriyevna; bütün gece bohçalardan birinin üzerinde oturdu, diğerlerine ise kütük-bacaklarını yasladı. O günlerde ayakları şişti. Sabahleyin küçüğe taşındık. Hatırlıyor, ağlıyordu (bohçalar üzerinde geçirdiği uzun geceyi mi, yoksa kaybettiği mobilyayı mı). Bense kucağındaki kocasına ait portreleri alıyor ve dairenin duvarlarına asıyordum. Çekiçle çiviye vuruyordum, oysa canım kafasına çarpmak isterdi.

Nİİ'deki bölüm başkanlığı görevinden almış, ardından da hepten cüzi bir maaş öder olmuşlardı ona. Yeni bir iş aramasını salık vermişlerdi. Kovmuşlardı açıkçası. Ve artık hiçbir yerde işe giremezdi, zira Brejnev yıllarındaki kamusal aktiviteleri (insanları işlerinden kovuyordu) pek yaygın olarak değilse de biliniyordu. Zamanla bir şeyler hatırlardan silindiyse bile, "Aa! Şu Voinova!" diyecek insanlar yine de bulunurdu – hem soyadına bak,* soyadları da yardımcı olur bize. Yüksek memur sürüsü

* Rusça *voin*, savaşçı sözünden oluşturulmuş bir soyadı. (ç.n.)

(Brejnev döneminden kalma) o günlerde iyiden iyiye aşağılara sürükleniyordu her yerde; ama aşağılarda bile, kokuların peşinden giderek bir ot, iyi kötü çiçekler buluyorlardı eski bağlantı ve bağlantıcıkları sayesinde, özenle bakılmış hortumcuklarını sokup iyi kötü bir balözü koklayıp emebiliyorlardı. LD ise yapayalnız kalmıştı. Sıfır noktasında. Oysaki azgınlardan değildi o, zamanın meşhur savcılarından değildi, fakat şimdi tam da böyle anıyorlar (yapıyor, çeviriyorlardı) onu.

Peki nasıl olmuştu da demokratların gösterisine katılmıştı? Pişmanlıktan olabilir miydi acaba?.. Sormak istiyordum. (Tatlı ama hafiften eğlenen bir tonlama ile.) Önceleri bu merakla karışık intikam duygusuyla sık sık yanına geliyor, devam eden düşüşünü gözlemliyor ve doya doya yatıyordum onunla; sinekkaydı tıraşlı namuslu partilinin gözleri duvarlardan mütemadiyen bana (bize) baktığı için daha da büyük bir gayretkeşlikle. Mütevazı tek odalı dairede fotoğrafları -duvarlara asılan suratları- fazla kaçıyordu biraz. Gözleri nerede olsan yakalıyordu seni. Haysiyet timsali bakışlar. Her şeyi görüyorum, diyordu basiretli partili. (İki erkek arasındaki ilişkide kıskançlığa her zaman yer vardır.) Sanki ansızın koridorda beliriyordu – mutfakta konuşmalarımızı dinliyordu. Tuvalette bile huzurlu değildim. (Orada görmüyordum onu, ama bu onun da beni görmediği anlamına gelmezdi. Ve bir yerlere ufak, şöyle en ufağından bir portresinin sinmediği anlamına.) LD'nin o günlerde yalnızca küçük bir bilim semineri kalmıştı elinde. Onu da elinden almaya hazırlanıyorlardı. Voinova mı dediniz? Söyler misiniz, ne çıkar onun bilimadamlığından?.. *Hâlâ* bir seminer mi yönetiyor?.. Sanki biz bilmiyoruz o semineri nasıl kazandığını? (Kadının güzelliğinin değil, gayretinin kastedildiği ender bir durum. Güzelliğine ilişmiyorlardı, unutmuşlardı.) Seminer – elinde kalan son şeydi. Rublelerle kapikler değildi önemli olan (onlar da fazla gelmezdi tabii), daha önemlisi Lesya Dmitriyevna'nın bir yere gidip bir şeyler yapıyor olmasıydı. Semineri de kaybederse

bir hiçe dönüşürdü. Gidecek yeri bile yoktu. Emekliliğine ise daha üç yıl vardı.

Bu arada ufaktan açlık da çekiyordu. Benim gözümün önünde eski günlerinin son pandantifini ve küpelerini sattı. Gözümün önünde -ama usulca (bana hiç ses etmeden)- ve giysilerine girişti. Pılı pırtı şimdilerde üç kuruş bir şey ediyordu. Hiç pahasına. Ama işte partilinin, dolabın yarısını kaplayan kıyafetleri yok oldu, havaya bir yere uçup gitti. Kaçırmış olacak gözden. (Nasıl da dikkatli oysa, her bir köşede bir çift yedek gözü var.) Kendininkileri de satıyordu. Komisyoncu mağazalarına götürüyordu herhalde. Elinde paçavralar ile uzak (herhalde pek entelektüelce sayılmayacak) metro istasyonunun çıkışında canlandıramıyorum onu. Gerçi neden olmasın. Alçalma ihtiyacı doğmuştu artık.

Yapayalnız; kocasını gömmüş; tek oğulları ise çoktan (yetişkinlik çağına yakın) partili ebeveynleriyle ölümüne atışıp, sarışın bir Almanla evlenmiş ve Bundes'e sıvışmış. Orada oturuyor şimdi de. Ondan, Lesya Dmitriyevna'nın adına yazılmış güzel Noel tebrikleri geliyor ancak, ama onları bile oğlunun yerine Alman karısı yazıyor. (Hudutsuz Rus tembelliğine lanetler okuyarak yazıyordur zahir.)

Pişmanlığı yatakta başlamadı – daha basit başladı, yemekle; LD beni besliyordu. Son paralarıyla aldığı sığır etiyle borş, bazen de kavurma yapıyordu; dışarıdan bakıldığında, hepi topu yaşını başını almış bir kadın, kendi gibi pek genç denemeyecek ve yalnız bir adamın aklını çelmeye çalışıyor gibi görünüyordu. İyi kalpli bir anne gibi – şundan da ye, bundan da ye, tatlısız olur mu hiç, çayın yanında şu reçelden al! Ne var ki günler geçtikçe ilişkimizin motifi karmaşıklaşıyordu. Motif sertleşiyordu. Hayır, değişim dönemine özgü bir hesaplaşma değildi bu, belki hafif bir belirtisiydi yalnız, ne de olsa saat tik tak ilerliyordu ve işte eski yargıçlar ve toplum despotlarından birisi (en sonun-

da kendinin bilincine varmış), o yok mu o, o kötü, bir *ug*'liye, mahvedilmiş bir yazara bakıyordu – annecik o kadar pişman olmuş işte! İyi kalpli, büyük, hatta battal. Borşlarına seve seve bağlandığımı söylemeliyim. İğne iplik bile alıyordu eline: Benim delik deşiklerimi onarıyordu. (Botlarıma varmadı iş, ebedilerim benim.) Fakat kısa süre sonra LD hepten yoksul düştü, hikâyenin sonu geliyordu. Para yoktu ki. Öyle ki, yiyeceklerle, sofrada yenilenip duran yemeklerle pişmanlık gidermesi üç hafta, belki de bir ay sürebildi. Yetmez, efendim! Yirmi Brejnev yılı boyunca daha fazlasını başarabilirdi. Borşlar ve reçelleri masamızdan rüzgâr alıp götürdü sanki, patates ve benzi atmış çorbacağız kaldılar. Yetmeyeceğinin kendisi de farkındaydı. Bir tek kadın ellerinin sıcaklığı, rahat akşam, yatak kalmıştı.

Bir çamaşır makinesi bile yokmuş; bu "eskiler" kendi bağlantılarından koptukları vakit, kaşla göz arasında sefil düşüyorlar, sağlam bir orta yol tutturmayı başaramadıklarından. Çöküyorlar sanki. Nevresimleri, benim "K" kanadındaki nevresimlerimden pek az daha iyiydi. İşte o zaman, dikkatle baktığımda, yakınlaşma anlarında da Lesya Dmitriyevna'nın (Lesya – böyle sesleniyordum ona, kısa adını söyleyecek kadar büyümüş, yetişmiştim) pişmanlık çeken biri gibi davrandığını fark ettim. Ağlıyordu. Ve sanki aşırı bir çaba ve telaş gösteriyordu yaranabilmek için. Beyaz vücutlu dev bir kadın, hem yaşı da var, ateşli bir küçük kız değil ya! Hıçkırıyordu – ki başlarda bir şekilde yorumlanabilirdi bu: Yatakta yaşanan şeyin gizli bir uzantısı, şehvet ya da acemice bir seks coşkusu diyelim. Ne var ki şehvet için de zaman aralığı anormal uzunluktaydı. Yarım saat-bir saat sonra (yarı uykuda, yorgun, uzanıyordum yanında) vücudu titriyor, hıçkırıkları ise önce bir çalkalanma, ardından da işitilebilir bir ses kazanıyorlardı: Boğuk, anlaşılmaz bir ağlama.

"Neyin var? Kötü müsün, Lesya?" diye soruyordum, pek az anlayarak ve pek az paylaşarak acısını. Küçüklere acımak kolaydır.

Kadının büyüklüğü, içinde olup biteni anlamayı güçleştiriyor gerçekten de. Dağ gibi beyaz vücut, yatağın tümünü kaplıyordu yanımda; dağlar sakindir hem. Ancak yukarıda bir yerlerde (uzakta ve yüksekte) vücudundan bağımsız, yüzü ağlıyordu – kısık (ve gizlenmeye çalışan) hıçkırıklarla çağırarak ağlıyordu.

"... Kötü müsün?" diye soruyordum ben daha da ısrarla. O (fısıltı) kendisini savunuyordu: "Lütfen... Boş ver..." Ve hemen, hür kalan bir inilti ile, inceden, ağlamaklı ulumaya başlıyordu.

Geceleri onda kalmıyor, yurda gidiyordum. Ama gitmeden önce uyumaya vakit buluyordum (çabucak gücünü toparlayan her erkek gibi). Sessizlik ve karanlıkta, herhalde gece on ikiye yakın, onun hüngür hüngür ağlayışları... ve ben uyanırdım.

Kadının, şöyle bolca çamur ve bok içinde yuvarlanmak istediğini hemen olmasa da sezdim: Çamura bulanmak, pişmanlığa bulanır gibi. (Işığa hiç teslim olmayan bir duygu. Mahrem.)

Durumu karmaşıklaştıran, *ayrıca* karmaşıklaştıran, bir dünyalının en samimi olduğunda bile pek nadir yüzde yüz pişman oluşudur. İnsanız, yaşam bizde. Lesya için de böyle bu. Pişmanlığının yanı sıra ufacık, güç sezilir bir hesapcağızı da vardı. O pişmanlık çekecek, o alçalacak – ve sonunda, karşılığında, biri ya da bir şey (yaşamımızdaki yüce şey, Kader, Tanrı) anlayıp bağışlayacak onu. Ve (ince bir nokta bu!) tekrar yükselme ve refah içinde yaşama şansı sunacak. Samimi, acılı, ıstıraplı bir kendi kendini yerme onunki, ama ileriye yönelik, bayağı bir düşünce de var yedeğinde. Böyle mi dilenir günahların bağışlanması, bu hükmü üstlenemiyorum. Yarım yüzyıllık yaşamımda ilk kez pişman olan bir kadın görüyordum.

Sözünü ettiğim, bir suçunu kabullenme değil – şu ya da bu hatadan ötürü duyulan acı bir pişmanlık da değil (böyle pişman olan kadın ve erkeklerden fazlasıyla var ortalıkta). O, ömrünün koca yılları için pişmanlık duyuyordu. Yoksa yaşamının yarısını

firlatıp atmak mı isterdi (üzerini çizmek)? LD'nin o günlerde bana bir parça anormal görünmesine şaşmamalı. Pişmanlık çeken dev bir kadın. Fazla kilolarının kıvrımları orasından burasından sarkıyordu. Yüzü artık zayıf, aç, kırışıklar içinde, yanları ise sarkmış. İmparatorluğun kendisini anımsattı bana. Karşılaştırmak saçma; yok zaten karşılaştırdığım da. Yalnızca birdenbire anımsatıverdi. Olur böyle.

Para yok; satacak bir şey de kalmadı. Neyle yaşayacak peki?.. Seminerini de kaybettikten sonra (yaşamın akmayı sürdürdüğü son küçük damar), kötü ünüyle hiçbir yerde tutunamaz. Kara listededir... Şikâyetinin nerede bitip, artık bana değil, göklere yönelttiği çaresiz sızlanışının nerede başladığını işitemiyordu.

Elbette kamu mahkemelerine katılmışlığı samimi bir nefret duygusu uyandırıyordu içinde artık.

"Peki, Turov (Abramov, Gureviç, Zimin, Çurilovski...) yaşamınızı nasıl devam ettirmeyi düşünüyordunuz?" Lesya Dmitriyevna Voinova'nın o günlerde sıkça sorduğu soru buydu. Sorarken de, nicelerinin hatırında yer etmiş (ender rastlanan güzellikte) gözlerini yukarı kaldırırdı.

Diğer herkes -mahkeme masasının başındakiler- ciddiyetle, neredeyse bir ritüel havasında, susarlardı. Ta ki içlerinden biri, bir meraklı, zavallıyı tekrar sıkıştırana kadar:

"Size bir soru soruldu. Yaşamınızı nasıl devam ettirmeyi düşünüyordunuz?"

Benimse zihnimi (şimdi), Lesya Dmitriyevna'nın, tam da o sahte Brejnev döneminde, yoldaşlarıyla birlikte mahkeme masasının başında oturup, inandırıcı sözleriyle insanları işlerinden kovarken gerçek olduğu düşüncesi zehirliyordu. Sinekkaydı tıraşlı partiliye, ağırbaşlı kariyerist kocasına tapan, ***amour*** eğlencelerinden uzak (ömrünce bir kere bile yapmamış, öyle dedi) o güzel ve kararlı demagog – LD, gündelik yaşantısı içinde gerçek ve kendince samimiydi. Kötüce dairesinde bir başına, kuruşsuz, sefil ve kabiliyetsiz sızlanıp duran bu kadın ise, ne denli gayretle al-

çalırsa, o denli sahte görünüyordu göze. (Pişman olmasına rağmen. Aslında belki tam da şimdi kendisinin gerçek, ıstıraplarının ise samimi olmaya başlamasına rağmen.) Her büyük kadında – küçük bir kız çocuğu gizlidir, bilinen bir şey bu, ama kız çocuğu meğer fazlasıyla küçükmüş. Şaşkınlığı. İncecik sesi! Ahbapları nereye gittiler? Alışıldık anlamda komşulara bile sahip değildi. Vitrinini satmak için sokaktan insanlar çağırmış. Nereden buldun onları?.. LD'nin küpelerini sattığını görmüşler, sonradan metroda yanına gelmiş, üzerindeki kürkü kendilerine satıp satmayacağını sormuşlardı. Korkmuş, onlar ise eve kadar gelmişler peşinden. O zaman işte vitrini, vitrinini satacağını söylemiş; eline para tutuşturmuşlar, ön kapıya bir araba yanaşıvermiş ve şık vitrin, kuş gibi kanatlanıp uçuvermiş kapıdan. Ağlıyor. Para az. Çok az vermişler. Ama ne yapabilirdi? Polis mi çağırsaydı, bağırsa mıydı?.. Bağırmayı beceremez. (Hiçbir zaman becerememişti. Kamu mahkemesinde söz almayı becermişti.) Ağlıyor, ne var ki bir *ug*'liyi zavallılıkla etkilemek zordur; hele ki gün ortasında.

Ağlaması da mobilya kaybından – ağlıyor, bense onun olağanüstü ölçülerini düşünüyorum, ah, ne yazık, ressam değilim! İşte yatıyor oysa: Büyük ve dar ak göğüsleri dağdan aşağı doğru akıyorlar, kocaman, al (ne sıfat!) meme ucu goncalarıyla son bularak. Beyaz vücudu ise çizgiye dönüşüp, daha da büyük, göz kamaştırıcı beyazlıkta dağına dönüşüyor kalçasının (bakış çizgisi boyunca). Ne çizgi o. Kendimi yüce düşünceler üzerinde yakalıyorum: Keşke çalışsam ben, evet, evet, daktiloyu getirip *burada* çalışsam. Derhal şimdi. Bir açık hava resmi yapar gibi. Daktiloyu tam onun kalça dağının üzerine koyardım, anında dönebilirdim Edebiyat'a, bir-iki sayfalığına esin bularak. Sonra takırdar dururdum! (Moor da kimmiş!* Antik Mısır mimarisinin tanrıya-eşliği ile rekabet ederdim...) Nasıl büyük bir esinle, eski günlerdeki gibi, sessiz sessiz, dünya üzerinde kimseye zara-

* Henry Spencer Moor (1898-1986). Britanyalı ressam, heykeltıraş. (ç.n.)

rım dokunmadan takırdardım tuşların üzerinde; Yugoslav daktilom, bu Rus aysberginin üzerinde bir Elf* gibi fark edilmez kalırdı. Minik bir sinek gibi. Otursun yahu. Küçücük yahu. Olsun yahu.

Ağlıyor... Tabii ki pişmanlığı zorunlu, bir nebze akılcı; kim ve ne zaman öğretebilirdi ki ona başka türlüsünü? Pişmanlık kültürü öyle basit bir şey değildir. Alçalma yardımı ile kendi kendini eğitme?.. Ağlıyor – ama bu hıçkırıklarda duaya benzer bir şeyler de var. Her bir alçalma ve akabinde hüngür hüngür ağlama ile kaderinin değişmesini dileniyor. Acıma duygusu ile dopdolu dönüyorum ona, fakat bakışım beyaz dev baldırına takılıveriyor. Nedir bu yahu?.. İşin içinde bir de enerjik öbür dünya kıskançlığı var – tıraşlı partilinin bakışı. Duvardan izliyor. Botlarımı çıkarıp, kendisine ait yatak çarlığına tırmandığımda, sanki gözünü daha bir dört açarak bakıyor kocanın gölgesi.

Midem uyanıyor: Açlık duygusu. (Ve açlıkla birlikte yiyecek sorunu.) Ekmeğini yiyip yük olamam ona, LD sefil halde. Yanımda bir şey getirmem gerekir, ama ne?.. Ancak iğrenç bir sucuk alabilirim. Gerçi tazecik ekmek getirdim yanımda.

Aynen böyle söyledim:

"Tazecik." (Sırf o yüzden getirdim, gibisinden. Taze olduğu için. Parasızlığı yüzünden değil.)

Fakat sırf ekmek getiremem ya. Her gün gelip de:

"Tazecik," diye ilan edemem ya.

Akşam yemeğini benimle ye, diyor LD. Reddediyorum: Çok sıkı bir öğle yemeği yedim, gibisinden. O zaman bari çay iç. Bugün olmaz, diyorum kararlılıkla. Gitme vakti. Lesya Dmitriyevna aynanın önünde duruyor, acele ile saçlarını düzeltiyor ve (bugünkü) son kucaklaşma, son bakışma için kendisini gözden geçiriyor – kapının tam önünde.

---

* Eski Cermen ve İskandinav mitolojilerinde tabiat ruhu, insanlara iyilik yapan varlık. (ç.n.)

Nİİ'mizin kamu mahkemesi o yıllara özgü tipik bir oturumdan ibaretti, masa başı sorgusu, yedi yargıçtan birisi de güzel Lesya Voinova idi (ben 27'imdeydim, o ise 24-25, öyle genç!). Lesya Voinova enerjik, kısa bir konuşma yapmıştı, gözleri ışıldıyordu. Masanın çevresindeki erkeklere hadlerini bildirmişti üstelik:

"... Münakaşanız can sıkıyor. Oylama zamanı geldi – suçlu mu? Yoksa suçsuz mu?"

Nİİ'deki çoğu kişi gibi ben de adını duymuştum, simasını tanıyordum (o beni tanımazdı). Belki de âşıktım. Henüz tezini savunmamıştı, ama bitirmek üzereydi – başarılı olacağından kimsenin şüphesi yoktu. Lesya Dmitriyevna toplumsal kariyer değil, tam da ve bir tek bilimsel kariyer yapıyordu, ama işte güzel bir kadın göz önünde olmak ister – insan içinde. Hangi genç kadın istemez ki kendisi için, "Ah, ne de parlak bir konuşma yaptı!" denmesini. "Hem güzel, hem akıllı!" diye fısıldanmasını kulağına. Elbet onun kulağına da söylediler, fısıldadılar, kadın ruhunu okşayan tatlı bir nefesle. Daha o zaman bile birileri "Lesya Dmitriyevna" diye sesleniyordu ona. Yakışıyordu adı kendisine. Hoşlanıyordum ondan. Ve doğrusunu söylemek gerekirse, o masanın başındaki kadınsı güzelliği, yaptığı kısa konuşma ve oylama sonrasında Nİİ'den atılışımdan çok daha fazla heyecanlandırmıştı beni. Zaten niyetliydim oradan tüymeye; ilk öykümü kuruyordum o sıra.

Şimdi oydu kovulan. Yirmi (ve yedi) yıl sonra.

Çaresiz Lesya Dmitriyevna son gücüyle (ve son parasıyla), üç nüfuzlu amcayı bir şişe şarap eşliğinde akşam yemeğine davet etti. "Biri meşhur. Diğerinin demokratlarla arası iyi..." Coşkuyla fısıldıyordu, beni sıcak yataktan çıkarmış masayı kurarken. Benden utandığını anlamıyordum henüz. Yani yüzeysel olarak anlıyordum. Ama utanma derecesini kestirememiştim. İki kere bakkala gönderildim, şunu da al, bunu da getiriver. Ve işte toparladığı

ortak kapiklerimiz sayesinde masada iyi kötü bir şeyler belirdi, tabaklar doldu. Mutfakta bir şeyler tütüyordu: LD kollarını sıvamış yemek pişiriyordu. (Kural bellidir: Paran yoksa ocağın başında dikilirsin.) Ama ben tekrar uzaklaştırıldım, hazırlanan masayı bütün ve olgun güzelliği içinde görmek nasip olmadı. Pislenmiş kap kacağı görebildim ancak (gece yarısı). Ve kirli çatallarını. Ama döndüğümde onun sıcak yatağına daldım yine.

O akşam evine gelen üçlü, uzun uzun politika konuşmuşlardı. Bilim. Bakanlık bütçeleri, burslar ve diğer masa başı zırvaları. Zamanın nasıl da hızla geçtiğinden söz edip içlenmişlerdi biraz. Hatta biri, şu şekilde kadeh kaldırmaya cesaret etmişti: Hiç yaşlanmayan Lesya Dmitriyevna'ya. Elbette bilim kurulunun toplanıp, diğer sorunlar arasında onun seminer sorununu da görüşeceği tarihi not etmişlerdi. Gel gör ki içlerinden birisi olsun gitmedi o toplantıya. Karmaşık bir ahlaki nedenden ötürü de değil. Unuttular sadece.

Buna karşın Nİİ'den aramışlar – entelektüel bir dille, gayrıresmi, ama yumuşak bir tehditle, seminerinin iptal edileceği toplantıya katılmamasını öğütlemişler, böylesi daha iyiymiş. Artık yapacak bir şey yok, gibisinden. Yapışma, gibisinden.

İnanamadım: "Lesya. Abartma!.. Kim bu şekilde konuşabilir?"

Ne var ki biraz düşününce, ister istemez kabullendim, herhalde aynen böyle olmuştur, gibisinden: Düşeni itelemeye hazır insanlar her zaman bulunmuş, her zaman da bulunacaktır. Böyleleri, Brejnev döneminde *dissident*'leri ve onlara sempati duyanları pek güzel itip kakarlardı. Şimdi de, gizli, gözü yollarda kalmış bir zevkle "eskiler"i itip kakıyor ve eziyorlar. Aynı insanlar. Üçlükler, derdi onlara gençliğinde Venya, dalga geçerdi.

Akşamın geç saatinde telefon bir daha çaldı, Lesya uyuyordu – ahizeyi ben kaldırdım:

"... Biz hatırlıyoruz onu," dedi bir ses uyarırcasına.

Sordum:

"*Biz* – kim?"

Toplantı günü belirlendi, diye sürdürdü düzgün ses, karar alındı artık; LD insan içine çıkmaya kalkışmasın, yoksa biz (yine biz) kanını emeriz onun. Uygun bir fırsat. Hele bir gelmeye kalksın, hatırlatırız yaptıklarını, Lesya Dmitriyevna'nın baygın yaşlı gözlerini açmasını biliriz...

"*Biz* – kim?.." Sorumu tekrarladım ben.

"Biz... (Duraksadı, tuttu kendini. *Biz biziz, sen de biliyorsun* – sesiyle yahut tonlamasıyla ifade etmek istediği buydu işte. Aynen bunu söyledi ya zaten.) Biz biziz," dedi doğruca, sakin.

Bu iyi tonlanmış sesi gençlik yıllarımdan beri tanırdım ben, bir yerlerden kovulup durduğum o en kaygısız yıllarımdan beri. Brejnev yıllarında sormuş olsaydım bu soruyu (sorabilirdim de, saf değildim), her döneme uyan bu kolektif ses aynı şekilde yanıt verirdi: Biz biziz.

Şakaklarım atmaya başladı.

"Dinle beni, kancık," dedim ansızın hırıltıya geçerek. "Kimi, hangi numarayı aradığını bilmiyorum (LD'yi, onun yeni dairesini korumak istiyordum). Ama o iğrenç sesini tanıdım. Üzerinde alçak damgası konacak yer kalmamış senin, kancık. O yüzden uyarıyorum: Ayağını denk al!"

Ve telefonu kapattım.

O bekledi. Tereddüt ediyordu – numarayı mı şaşırmıştı?.. Sonunda tekrar aradı.

"Alo?" dedim ben yine hırlayarak.

"Lesya Dmitriyevna lütfen."

"Yine sensin, sirke," dedim hırıltıyla. "Bana baksana sen, onun bunun çocuğu, doğru *çevircek* misin şu numarayı ha?.."

Bu kez o (çabucak) kapadı telefonu.

Pişmanlık çekiyor, çektikçe de açılıyordu. Ve işte benimle yaptığı konuşmalarda (hafızasında değil, hiç unutmamıştı ki zaten) o ihtiyar alkolik su yüzüne çıkıverdi; temizlikçi kadınlar akşam geç saat bacaklarını aralayıp, eğilip, Nİİ'nin çiğnenmiş ko-

ridorlarını yıkamaya başladıklarında salyaları akarak izlerdi onları. Bir zamanlar, çok eskiden, birleşik sendikalar komitesi (LD'nin de elbet bünyesinde bulunduğu) sorguya çağırmış, cezalandırmıştı bu adamı. Kınama cezası mıydı neydi. Primini almışlardı elinden. Kısacası bir parça çiğnemişlerdi işte, adam ise ayyaş olmuştu. Akılları başlarına gelince kafa kafaya verip pek acımışlardı haline, kahrolmuşlardı, onun yerine onun işini yapıyorlardı; buna karşın o daha çok içmeye başlamıştı: Bölüme sarhoş geliyor, hiçbir şey yapmadan maaş alıyor, akşamları ise boş şişeleri topluyordu. Zamanla içkici pis bir ihtiyara dönüşen bir alkolik. Lesya Dmitriyevna, elli iki yaşında pişman olmaya karar verdiğinde (şimdinin pişmanlık günlerinde), ilk onu seçmiş. Gözlerinin önündeymiş bu adam. Canlı bir serzeniş gibi. Bir kurban. (Gerçi sendika komitesinin ısırığı eksik kalsa da o adam ayyaş olurdu, diye düşünüyorum ben.)

Temizlikçi kadınları dikizleyip duruyordu yutkunarak, rezilcesine; oysaki görünüşe bakılırsa bu kadınlar da ulaşılmazdı onun için, şikâyet ediyorlardı, sataşıyor, gibisinden, tam da yerler silinirken sataşıyor – aşağılık herif. Herkes kaçınıyordu ondan. Evi, Nİİ'ye yakındı. LD'nin ilk kendini hor görme denemesine bu ihtiyar konu olmuştu işte. Lesya Dmitriyevna Voinova (şimdi kendisi de tekmelenen) bakımsız, rezil tek odalı kulübesine gitmiş adamın. Adam kapıyı açmış, öfkelenmiş. Beklenmeden gelen biri istemsiz bir uyum duygusu uyandırır insanda. Karşı karşıya geldiklerinde ihtiyar öfkelenmiş, hatta şöyle bir doğrulmuş (yansıma gibi, aynada yansıma – onun o eski kibrini takınmış yüzüne). Ve ancak kadının ne için geldiğini kavradıktan sonra alkolik, incecik bir sesle haykırmış, peltek peltek konuşmaya başlamış, bütün vücuduyla titremiş mutluluktan – kendinden geçer gibi olmuş, elini kolunu nereye koyacağını şaşırmış, o denli arzuluyormuş bir şeyler kapmayı yetim. Ama kadın kalmamış. Kokular harekete geçmiş çünkü. Kulübe pis kokuyormuş, kusmuğu geliyormuş ağzına habire.

Yalnızca ziyarete geldiğini mırıldanan LD adamın titreyen ellerini itip, çabuk çabuk uzaklaşmış – kötü, rezil bir görüşmeymiş, bütün akşam kusacak gibi olmuş sonra. Okuyormuş, okumaya çalışıyormuş, mutfakta, lavabonun yarım metre, gürültüyle akan temiz suyun yarım adım uzağında (gerekirse diye).

Duramamış yanında, evet; ama uğramış işte en azından. Benim şimdi bir şekilde (sözcüklerle) tepki vermemi istiyordu. Yahut en azından azarlamamı, ayıplamamı: Sence ben anormal miyim? Söyle.

"Hadisene. Söyle. Ama dürüst ol... Senin beni anlamanı istiyorum."

Anlıyordum, nasıl anlamazdım. Ama ileride neler olacağını da anlıyordum (tahmin ediyordum) artık.

Bir sonraki adımda (pişmanlık kültürü ne olursa olsun canlı bizde) Lesya Dmitriyevna, bizzat haksızlık ettiği kişiye karşı pişmanlık duymasının zorunlu olmadığını kavradı. İlla ki yargıladığın kişiden özür dilemen şart değil. Alçalmak ve suçunu bastırmak için (ve kibrini) herhangi bir dünkü boku seçebilirsin.

Birdenbire düştü jetonum: Kim olduğumu anladım.

Bir müddet sonra ise, kime benzetildiğimi kavrayıverdim. O ihtiyara. Biraz daha iyi, ama aynı dizidenim. Mesafe ansızın fazlasıyla genişledi – ufka kadar açıldı görüntü. Havada bir çınlama işitildi. O ihtiyar – "ben"im. Çalışmayan, evsiz (yurtta pinekleyen biri). Yirmi yedi yıl önce Nİİ'den kovduklarından biri olduğumu bilmiyordu ki. Başarısız, kendini beğenmiş bir grafomanım, üzerimde paspal bir pantolon, ayaklarımda delik botlar – beni en uygun kişi seçmiş, benimle birlikte olmuştu. O ihtiyar fazla gelirdi; mide bulantısından duramazdı. *Underground*'lu, düşmüş bir bekçi ile (benimle) alçalıp pişman olmak çok daha biçimli, uygarcaydı.

Gücenmemeyi başaramadım (onur). Fakat en azından başka bir şeyi başardım: Gücendiğimi belli etmemeyi. Yanına uğramaz oldum, o kadar.

Bağışlama dileniyordu... Demek bundandı yatakta, kucaklaşmalarımızdan yarım saat sonra o gözyaşları, hıçkırıklar. Bense, ihtiyar keçi, kendimden geçiyordum. Onu alçaltan tam da benimle yatmaktı. Beni kullanarak alçalıyordu işte.

"... O alkoliğin leş kokulu dairesinden geçtim. Bunu duymak iğrendirmiyor mu, tiksindirmiyor mu seni?" diye sordu. "Söyle."

Ben sustum galiba.

"Evet?" diye sordu tekrar (üsteleyerek). Sanki gece pişmanlığının tam olması için ihtiyarın hikâyesi yetmiyor, benim yanıtım gerekiyordu. Sanki günahlarını çıkartması gereken kişi sahiden de bendim.

Tamam, tamam, dedim ben; geçelim.

"Kokulardan, o mide bulantılarından ürküyordum, yarım gün boyunca yıkandım, yıkandım, felaket korkmuştum. Dinlemiyor musun?.."

"Dinliyorum," dedim sırıtarak.

O da birden güldü ve başımı okşayıp şöyle dedi:

"Tabii ya. Sen kendinden de yurtlu pislik diye söz etmez misin – fark etmez senin için!.. Doğru söyle, ne sıklıkta yıkanıyorsun? Kendine dikkat ediyorsun, değil mi? Böyle bir hayat süren -yani değişik katlarda kalan- bir erkeğin düzenli olarak hamama gitmesi gerek, öyle değil mi?"

Kızmadım. Artık kızamazdım. İşe bak sen. Bu "eski"lerin, iktidarın elini eteğini öpen bu yarı uşak-partililerin de meğer ***kendilerince*** bir gururları varmış! Demek bir de kibirli imiş bunlar!.. Ben, anlarsınız ya, pis bir yurtlu imişim, yanımda durmak eziyetmiş, alçalma imiş bunlar için.

Kısa bir an yakıp kavurdu beni öfke. Hepinizin anasını, sizi yağ bağlamışlar, diye düşündüm... Ama tuttum kendimi. Canımı sıkan başka bir şey vardı: Gücenmemeyi başaramamıştım. Dışarıdan bir görüş, bir bakış ya da bir yabancının değerlendirmeleri hâlâ dokunabiliyor muydu bana, tırmalayabiliyor muydu

beni? Utan, Petroviç. Utan – sitem ettim kendime. Ve yok oldum. Bir daha gitmedim yanına.

Vik Vikıç'ın repliği (ikimizi birlikte görmüş bir keresinde):

"Kahırlanacak başka kimseyi bulamadın mı sen? Onun gibiler soktular kardeşini tımarhaneye."

Vik Vikıç çok duymuştu namını:

"... Keşke senin LD gibiler olmasaydı! Yaşlı, şişman, pörsük cadı. Yaşlı olduğunu görüyor musun bari?"

"Görmüyorum."

"Hiç görmüyorsun ha?"

"Hayır," itiraf ettim. (Gerçekten de görmüyordum artık.)

O üç bilgin amca akşam yemeğine gelmeden önce (lehinde bir çift laf edebilirlerdi ama etmediler) Lesya kendisine ruj almamı rica etmişti. Konuklar gelmeden dudaklarını şöyle bir boyamak istiyordu. Öyle ya. (Harabeyi görmesinler.) Bu uzun, yirmi yedi yıllık aradan sonra onun boyalı, hafifçe oynayan dudaklarını görebilecektim tekrar. *Kırmızıya çalan pembe*, erken vişne tonunda; o gün (onun ricası üzerine) her yerde sorduğum, ikinci el satış yapanlarda aradığım ucuz ruju böyle adlandırmıştı. Almıştım. İstiyordum. (Dudaklarını görmek istiyordum.) Bir de aynı gün Venya'yı ziyaret etmek için hastaneye gitmiştim.

Tam ben koğuşa yönelmişken, girişte, hastane koridorunun tam kapısında iki irikıyım erkek hemşire yanımda bitip (koku mu?) ceplerimi tersyüz ettiler, üstümü aradılar: Hiçbir şey bulamadılar tabii. Direnmedim de onlara esasen – hastaya kesici bir şey ya da hap götürüp götürmediğime bakmaya hakları vardı. (O ilan parçasında da yazıyordu: *Sayın ziyaretçiler ve hasta yakınları*, büyük harflerle.) Üstümü aradıktan sonra dostane itelediler beni: Yürü. Hatta el salladım onlara. Kokulu ruju cebimin içeriğinden ayırıverdiklerini hemen fark edememiştim: Zimmetlerine geçirdiklerini. Arkama dönüp bakışım bir tesa-

düften ibaretti. Bakmış ve görmüştüm – erkek hemşire onu, aldığım *kırmızıya çalan pembeyi* güçlü ellerinde tutmaktaydı. Ve sonra birden bu hemşire kimyasal hasretiyle (hap yerine) çiğneyiverdi ruju, yuttu bir çırpıda. Ben bir şey söylemedim, âdetim değil (söylesen ne, söylemesen ne; çok geç). Hatta bakışlarımı çevirdim. Venya'ya gidiyorum. Bir saat sonra, kardeşimin koğuşundan çıktığımda, bu nöbet tutan yine orada, girişte dikiliyordu, güçlü ellerini karnının üzerinde kavuşturmuş – temkinli emin, sıradan bir nöbetçi, durgun yüzlü, ölçülü bir gözlemci; belki ancak dudakları erken vişne rengini anımsıyorlardı; bilecek olursan.

Eski bir peynir parçası keşfettim, yanına makarna aldım hemen, fakat Konobeyevlerin dairesinde yemek yapılamıyordu, gazları kesikti. Ortak mutfağa gitmek gerek. Gidiyorum. Peynirli makarna şahanedir. Yürüyor, ıslık çalıyorum. Bir delikanlı köpeğini salmış. (Bağırtılar: "Bu köpek koridorda ne geziyor?..") Köpek, yarı çoban köpeği, Tanrı'ya şükür çaktı da sahibini beklemeden aşağı fırladı, kendi kendisine basamaklardan sokağa indi.

Sokakta (görüyorum) kavak pamuğu uçuşuyor – kar gibi. Dökülüyor. Köpek, şen can, derhal yakaladı kavakların altında kendi anını. Girişe oturdu. İzliyor.

Makarnayı haşlanmaya bıraktım. Pencereden görüyorum hâlâ: Avluda yiyecek atıklarının durduğu tenekenin önünde bir köpek daha var. Başka avlunun köpeği belli ki. (Kavaktan dökülen pamuk tanelerine dalmış o yakışıklıyla kafiye oluşturur gibi.) Yabani ama bu. Uyuz. Gayet insanca bir manzara – başka avlunun köpeği arka ayaklarının üzerinde, atık kutusuna bakıyor. Gözüne bir şey kestiriyor. Aferin! Böyle bir kaderin sahibiysen, en önemli şey boyunun yükseğe yetişmesidir.

Biri usulca kolumu çekiştirdi: Dönüp bakmadım. Sonra bir kere daha – Lesya Dmitriyevna! Gözlerimi fal taşı gibi açtım:

"Nasıl olur? Beni nasıl buldun yurtta? Bu mümkün değil..."
"Mümkün!" diyerek güldü. Bir kere olsun ininde ziyaret etmeye karar verdim seni, hayır, hayır, korkma, yedirip içirmen gerekmiyor, yalnızca nerede yaşadığını göster.

"Yemeğim var. Çay da içeriz. (Varlığına alışıyordum.) Ama işte birkaç katta birden yaşıyorum, kusura bakma..."

"Biliyorum. Tanrı nereyi gösterirse." Tekrar güldü.

Ne mutlu ki çay gerçek Seylan çayıydı. O da yanında somun ile peynir getirmiş, dükkânlarda Adıge* peyniri belirmişti o sıra, ucuz. Çocuklukta, anımsıyorum da, *lorpeyniri* derdik biz ona, bitişik, tek sözcük gibi telaffuz ederek.

Ve çaydan sonra, Lesya Dmitriyevna'nın ilk, benimse ikinci fincanımın ardından (beklenmedik bir misafir geldi mi açgözlülükle içerim; heyecanlanırım) bir tartışma patlak verdi aramızda – meğer Lesya Dmitriyevna özür dilemeye ve ne kadar kötü olduğunu itiraf etmeye (hain, dedi) ve özellikle benim kendisini anlamamı ne kadar önemsediğini söylemeye gelmiş.

"Aa. Günah çıkarmaya geldin demek?" diyerek güler gibi yaptım.

O tedirgin oldu ("günah çıkarma" sözünü ilk defa seslendiriyorduk):

"Öyle görünüyor."

"Tekrar tekrar günah çıkarmaya ha? Üstelik bana?" Hâlâ gülüyordum; öfkeme engel olamayarak elimi yüzüne çarpıverdim ansızın.

Ağır elimden korkarım (hiç kadın dövmedim), elimi, avucumu uzatmamıştım, ama parmaklarım burnuna değdi işte; kan tabii. Elim iyi değildir (bu anlamda), hastalıktan, az yemekten yalpalarım, ayakta zor dururum, ama kollarım sağlamdır, ellerimde demir vardır. Lesya mükemmel davranıyordu, *bu yepyeni bir şey*, dedi burnunu çekerek, elbisesini kirletmemek için eğilir-

* Kuzey Kafkasya'nın yerel halkı. (ç.n.)

ken. Kanı masaya akıyordu (ortak yurt mutfağının uzun masasına); LD masanın üzerine eğildi aceleyle, giysisini, yerleri kirletmemek için. Muşambanın üzerinde küçük bir birikinti oluştu. LD başını havaya kaldırdı, özür dileyen ellerimi ellerinin içinde tutarak, kıpırdamadan oturdu. Benim anladığımdan fazlasını anlamıştı: Ellerimi tutuyordu, önemli değil, gibisinden, sevdiğini biliyorum, yanlışlıkla yaptığını biliyorum. Bir süreliğine donup kalan zamanımızı dürtüp konuştu sonra: "Çay. Yeniden ısıtır mısın?" diye rica etti; ben ellerinden koptum, çaydanlığa doğru atıldım ve işte tam o sırada mutfak kapısından bana seslendiler: "Petroviç!" Aşağıya, girişteki telefona çağırılıyordum (ender rastlanan bir durum). Lesya elini salladı:

"Gitsene. Git..."

Telefondaki ses güçlükle işitiliyordu: Duymaya çalışmanın gerginliğiyle eskice ahizeyi sıkıp duruyordum avucumda, kırılmadıysa da çatırdadı ya da kütürdedi – ellerime bir şey olmuştu o gün, yeni bir şey (yepyeni, demişti Lesya). Sonunda telefon ahizesinden kardeşimin eski karısının sesi geldi. (Nataşa!..) Konuşmaktan çok iç geçiriyordu. Biraz ağlaştı. Önceki gün Venya'yı ziyaret ettiğini söyledi. Berbat bir konuşma.

Kata çıktım. Lesya sordu:

"Her şey yolunda mı?"

Başımı salladım. Sarıldım ona – bu unutulmaz gün belli oldu sanırım. O an. Belki onu sevmem için ona vurmam gerekiyordu, yani en azından buna benzer bir şey, *darbe* taklidi. Fakat belki de aşk, LD'nin en büyük düşüş anına, seminerini kaybetmesine yakın, kendiliğinden olgunlaşıyordu.

Lanet olasıca seminer sinirlerimi bozuyordu. Bulmuştu tutunacak şeyi. Artık seminer de değil, ziben doyçen ofitsieren.* Saplantı.

---

* (Alm.) *Sieben Deutsche Offiziere,* yedi Alman subayı. Malcolm Lowry (1909-57) adlı yazarın *Yanardağın Altında* romanında geçen takıntılı bir fikrin ifade bulduğu cümle. (ç.n.)

Olacak iş değildi bu, *telefona* çağırılmam, kapıcının karısı gelmişti!.. Demek ki birisi uzun zamandır arıyor beni, diye düşünüyordum girişe inerken. Basamakları koşar adım inerken hayret ediyordum – mutfakta yakaladılar, işe bak!

Nataşa, Venya'nın eski karısı, o sıra kimlerin dairesine bekçi olduğumu elbette bilemezdi – kapıcı bölmesini aramıştı bu yüzden, çağırır mısınız? Lütfen, ne olur!.. Ve işte yukarıda Lesya Dmitriyevna kırık burnunu tıkıyor, ben, onun akan kanını düşünüyor, ellerime lanet okuyor, aynı anda Nataşa ile konuşurken, kütürdetesiye telefon ahizesini sıkıyorum.

Ses: Benim. Ben...

"Nataşa!" Tanıyorum sonunda. Çok seyrek konuşuruz. (Suçlamıyorum. Kadın evli, iki oğlu var, kendi hayatını yaşıyor.)

Şimdi sesimi duyunca hıçkırmaya başlıyor – tutarsız, küçük küçük dökülen sözcükler. Bir sorun mu var?.. Yok bir şey – ıvır zıvır, çocuklar, fiyatlar, işini kaybetme korkusu, yaşamaya gücü yok. Bitmek bilmez olumsuz duygular içinde, işte Venya'yı ziyaret etmiş – görür görmez ağlamaya başlamış, onun sesi, onun hapları... hapları klozete atıyordu... evliliğimiz, mutlu bir evliliğimiz vardı, beni doğru anlayın lütfen!..

"Evet," diye bağırıyorum. "Anlıyorum!" Alet bozuk, çok az duyuyorum, o da yetmezmiş gibi sarhoşun teki uzanıyor telefona (yanımda beliriverdi) – uzanıyor, ahizeyi kapmaya çalışıyor, ben vermiyorum, ahizeye doğru homurdanıyor (leş gibi sihuva kokusu yayarak): *Galka, aşkım, 22. vagon...*

"Rahat bırak," diye böğürüyorum ona ve hemen Nataşa'dan özür diliyorum: "Hayır hayır, Tanrı aşkına. Bunu size demedim. Ayyaşın teki musallat oldu da. Telefon tam girişte..."

"Neden?"

"Nedeni yok işte. İt kopuk dolu."

Tekrar soruyorum ona – nasıl yardımcı olabilirim? (Korku içinde soruyorum, sinirlerim bozuldu).

"Emekli maaşı ne olacak?.. Duyuyor musunuz, Nataşa – maaşı ne olacak?" Ayyaşı göğsünden var gücümle itiyorum, bir dakikalığına ondan kurtulmalıyım, emekli maaşı sorunu önemli. (Para başlıca sorun. Venya'nın kırıntımsı rublelerini kim alacak, Nataşa neden istemiyor?)

Fazla geldi. Ayyaş aldığı darbeyle geriye savruldu ve ağır böğrüyle gündüzcü kapıcımızın makamına yığıldı, masasını ve anahtar çekmecesini devirdi – beriki bastı çığlığı! Feryatlar! Tek kelime duyulmuyor, ben bağırıyorum:

"Ya maaş?"

"Evet evet. Bundan sonra sizin alıp iletmenizi istiyordum ona."

"Sonra? Sonra ne olacak? (Nataşa emekli maaşını almayı keserse, yanına gidip gelmeyi de tümden bırakır. Ortada bu... Uzayan bir korku içindeyim.)

"Peki," diye bağırıyorum. "Alırım, alırım ben maaşını..."

"Ne?.. Ya ben?"

Hiçbir şey anlamıyorum. Çok az duyuyorum, gürültü, sarhoş yine yanımda, ahizeye yapıştı, koparmaya çalışıyor elimden, çevire çevire sökmeye uğraşıyor:

"Rahat bırak beni. Çarpacağım şimdi!.. Çarpacağım şimdi kulağına be!" (Nataşa'nın duymaması ne iyi.)

Kapıcı kadın kurtarıyor beni. Devrilen masayı ayakları üzerine koyar koymaz sarhoşun üzerine atılıyor (atağa geçiyor!) ve cesur bir polis buldoğu gibi asılı kalıyor üzerinde. Kopardı benden, ama uzun sürer mi ki – kapının dışına itebilecek mi onu?..

Sonunda konuşabiliyorum (ve hızlıca sürdürüyorum konuşmayı).

"Evet, Nataşa. Anladım. On yıl gidip geldiniz yanına, teşekkürler size..."

"Teşekkürler size." Gözyaşları arasından sinirli sinirli gülüyor.

"Hayat devam ediyor," diyorum ben (derin bir şey).

Nataşa ise tekrar dertlerini, kaygılarını anlatmaya koyuluyor.

"Yaşamak lazım, yaşamak," tekrarlıyorum, destekliyorum onu. Nataşa'nın (anımsıyorum) kederli dürüst bir yüzü var, böyle bir yüz insanı kahredebilir. Onu hemen terk etseydi bile (her şeyi benim üzerime yıkıp) suçlamazdım: Ne de olsa Venya onun için bir yabancı, belki ancak bir anı.

Üç yıla yakın yaşadılar birlikte. Üç mutlu yıl, diyor o. Venya zaman zaman çalışıyor, zaman zaman da tuvaletin tabanında klozetle kucaklaşıp oturuyordu (kendisine yazılan haplar tıslayarak erirken klozetin içinde). Sonunda bıraktı onu. Ama işte on yıldan fazla ziyaret etti hastanede. O bile neyine gerekti? (Ben en azından akrabalıktan, kardeşlikten.) Yol ağzında dikiliyorduk onunla, iki erkek çocuğu ve geçen kamyonun tozu. Dikiliyoruz, yüzümüz, dişlerimiz toza bulanıyor, çıplak tabanlarımızın altında toz, bunun için işte. O beyaz yaz tozu için.

LD uzağa bakıyordu, şaşı göz yuvarlakları çirkindi, bu evsiz bekçinin, bu *bomj*'un, alçalma nedenini görmesini, sezmesini istemiyordu hâlâ. (Oysaki ben çoktan sezmiştim.) Sol gözünde bir yaş asılı duruyordu.

Sordu-söyledi:

"Sen herhalde böyle seviyorsundur, değil mi? Doğru mu?" diyerek bir telaşla dizlerinin üstüne çöktü, başını çok aşağı eğerek.

Hiç de meydan okumuyordu; sesi kuruydu. Ama dokundu bana sözleri; bu da ne demek oluyor?..

Kızgın kızgın konuştum – nereden çıktı bu kırılma, Lesya? Kes şunu. Bazen kabalaşıyor olabilirim ama canlı bir insanım ben de ve şu insanca işlerimize daha neşeli bakmaya alıştım, gibisinden...

Dedim ve sustum, saçma sapan bir sahne. Kırmak istemiyorum, ama nasıl söyleyebilirim ki ona. Gergin, iç karartıcı bir sessizlik. İhtiyarın gölgesi, işte oydu beliren. İşte şuracıkta dikilen

oydu, sırıtarak. Temizlikçi kadına arkadan yanaşmayı başarmıştı. Burnundan soluyordu. (Kadın ise eğilmiş, umursuzca yerleri siliyordu.)

Lesya'nın başı eğik, çarşafa, yastığın köşesine gömülmüş, boğuk bir sesle konuştu:

"Neşeli bak işte. Hadi, hadi. Devam et. Utanma... Rica ederim, utanma."

Yaklaşık bir saat sonra kusuyordu her zamanki gibi, pişmanlığa-bağış dilemeye özgü gırtlaksı seslerle. Uyandım. Hiçbir şey söylemedim, sadece temizlemesine yardım ettim. Neyi tartışacaktık ki. Belki gerçekten de geçmişteki suçunu reddetmiş, boşaltmıştı böylece. (Belki yarın dikkate alınır bu davranışı.) LD ışığı yakıp, gündelik bir iş gibi temizliğe giriştiğinde, onun göklerle tutuştuğu bu pazarlığı bütünüyle hissedebiliyordum ben artık: O gece iki kere kustu. Yerleri yıkadı. Bezle sildi, ama iyice kurutmadan; ıslak izlerin üzerine pencereden yaz sinekleri kondu. Ne kadar özenle yıkasa da, nemli yerin üzerinde sinekler için de bir parça zimin ve guriç kalıyordu (kovduklarından), öyle ki sinekler mikroskobik ağızlarıyla onun suçundan bir parçacık da olsa yutuyor, seçip götürüyorlardı. Çirkin mi? Çirkin olacak tabii. Rüya gibi değil. (Zaafi için özür diledi.) Yıkanan suç, inciçiçeği kokmuyordu. Ne yaparsın.

Sonunda uyuduk. İkimiz de yorulmuştuk. O, yatağın köşesinde ağlıyordu, bense, sıcaktan yere kaymış, çıplak – öylece uyuyakalmıştım, kilimin üzerinde, köpek gibi.

Gece yarısı yine mahrem hıçkırıklar işitildi. "Bu kadarı da fazla. Daha ne kadar katlanacağım!" diye homurdandım ben Lesya'ya dönüp. Işığı yaktım, ama kocasının portresiyle karşılaşarak hemen geri söndürdüm, burun buruna gelmiştik (sert komünyak geceleyin de karanlığı delen bakışıyla her şeyi görüyordu). Evet, dedim ona, seviyorum. Kendim gibi yaşlı olanı seviyorum. Dev ve yaşlı olanı, geceleri hüngürdeyen, göğüsleri sarkmış ve akıl almaz bir kıça sahip olanı.

Fakat suçunu bağışlatamadı. Dört ya da beş kişilik, cılız ateşi tüten, küçük bilim semineri elbirliğiyle dağıtıldı. Statü, yarı resmi bir madalya, saçmalık (benim fikrimce)... Lesya'nın, ezik Sovyet insancağızının, geceler boyu sayıklayıp fısıldadığı buydu (yani ben fısıldadığını düşünüyorum), başını şaşkınlık içinde kâh göklere, kâh İnsanlara, kolektif tanrısına çevirerek.

Olup biteni aktardılar ona: Toplantı gibi bir toplantı işte, insan gibi insanlar – lehine tek oy kullanılmamıştı.

Telefonu kapadı. Duş almaya gitti. Ve başlangıç olarak, hemen o akşam bir mikro-beyin kanaması geçirdi. Çağırdığım doktor emin, hatta gülümseyerek her şeyin düzeleceği sözünü verdi. Biraz huzura ihtiyacı varmışmış. (Ve biraz enjeksiyona.) İlaçlarını aldım. İğnelerini de kendim yapıyordum; anlarım o işten.

İkinci beyin kanaması, eski adıyla *darbe*, LD'yi üç gün sonra, seminerinin kime verildiğini öğrendiğinde devirdi. (Belkin, Bulkin – adı benim için hiçbir şey ifade etmiyordu.) Bu darbe onu artık ciddi ciddi yatağa serdi, tamamen. Kıpırtısız, dev, yatağa döşenmiş bir kadın. Susan. Bir tek sağ gözü canlıydı. Kırpıyordu onu. (Şikâyet ediyordu bana.) Hep sola doğru şaşı bakıyordu.

Önce Lesya'nın şaşı gözüyle, beni daha rahat görebileceği bir yer işaret ettiğini düşündüm (yattığı yerden) – biraz daha solda dur, gibisinden. Sonra, sorunun gözyaşlarında olduğuna karar verdim (kıpırtısız gözkapağı bir türlü atamıyordu onları). Genel olarak bakımı konusunda oldukça becerikli çıktım: Kendi elimle yediriyor, içiriyor, altına sürgüsünü koyuyor, kaldırıyor, zayıflamayan büyük vücudunu yıkıyordum. Yüzü zayıflıyordu sırf; kırışıklar, gözaltlarında morumsu halkalar.

Saati anımsamıyorum, hava kararmıştı artık – bir gümbürtü ve gıcırtı duydum, sokaktan tanklar geçiyordu. Radyoyu açtım (LD'nin televizyonu bozuk).

İşitsel korkular – en güçlülerden. Asfalttaki şangırtı öylesine korkutmuştu ki onu, birden elini oynattı, konuşma kabiliyeti bir anlığına geri döndü.

"Traktörler. Bizim traktörlerimiz." Ve... sözcükler kesildi, Lesya yeniden dilsizleşti.

Geceleri burnundan gelen kanla uğraşıyordum. Durup durup fışkırıyor, kuruyordu, sonra tekrar akmaya başlıyordu küçük pınar. Pamuk bulana kadar koca bir çarşafi telef ettim. Gece geç vakit sersemlemiştim biraz.

Bir türlü uyuyamadım. Sabah doktor gelmedi, ancak öğleden sonra, sokaklarda gece başlayan silahlı çatışma bittiğinde geldi. Doktoru daha çok sokaklardaki kan endişelendiriyordu. Yaralılardan bahsetti. Sokaktakiyle karşılaştırıldığında LD'nin kanı küçük bir şeydi. (Ben öyle düşünmüyordum.) Doktor yatıştırdı: Bu kanama tehlikeli değil, organizma kritik anlarda kendiliğinden atıyor basıncını; damarcık açılıyor ve basınç düşüyor...

"Ama neden burun?"

"Burnu zayıfmış demek, hepsi bu," diye yanıtladı doktor kısaca.

Bense onun yaklaşan yüzüne parmaklarımla (elimle diyemem) nasıl çarptığımı (vurduğumu diyemem) anımsadım. Yurt mutfağındaki anlamsız tartışmamız sırasında masanın muşambasına akan kanını anımsadım.

O, beyin kanaması sonrası gecesinde ben en çok yeni bir ani kan akışından korkuyor ve durmadan eski çarşaftan uzun şeritler yırtıyordum (yedek sargı bezleri). Koca bir dağ şeklinde yığdım onları, hazırda bulunsunlar. Elbette başını kaldırdım, burun köküne soğuk kompresler koydum.

Gece yarısı çay içiyor, mutfakta oturuyordum. Kil fincan – üstü kabaca kesilmiş küre. Fincan taklidi yapan, ama şeklinin dürüstçe basitliğini gizleyememiş bir kütle.

Şaşı bakan, sanki beni (ya da düşüncemi) sol tarafa yönlendiren sağ gözünün bilmecesini çözdüm. Bir hastabakıcı tutmak gerekiyordu. Lesya'nın şu ya da bu kadınca işlemleri değildi mesele, ben gayet de işe yarıyordum, utanmıyordum, seviyordum

onu. Ama o günlerde katlardaki dairelere göz kulak olma işi güçleşmiş (gerginleşmişti) ve yurttan döndüğümde, koşa koşa, Lesya için gereken saatte yemek ısıtamıyor, eczaneye gidip gelemiyordum. Bu iş bir çift el daha gerektiriyordu. Bu çok eski ifadenin -*bir çift el*- ilk anlamı da bir keşifte bulunmama yaradı. Hastabakıcı konusunu aklımdan şöyle bir geçirdim, sonra para konusunu (hastabakıcı için) ve... Lesya'nın kıpırtısız sol elinde bir yüzük gördüm.

"Satayım mı?.." Elini yukarı kaldırdım, böylece yüzüklü parmağı canlı canlı kırpışan gözünün önüne geldi. Göz derhal yanıtladı – evet, evet! Sonunda anladın, ne aptalsın!..

Hatta Lesya'nın ağzının köşesi de azıcık canlandı, dudaklarının kenarında bir gülümseme başlangıcının, yayılışının nasıl uyanabileceğini anlatır gibi.

Poliklinikte birilerine sordum ve anlaştım: Eve gelen bir kadın buldum (bir saat sabah, iki saat akşam) – Mar Vanna.* Böyle tanıttı kendisini. Yüzüğü çıkarmam vakit aldı, gevşek parmağı sabunluyor, çekiyordum. Votkayla, bitki yağıyla ıslatıyordum, sonra deneme için yurttan (Sobolevlerin banyosundan) pahalı bir şampuan getirdim ve altın yüzüğü onunla kolayca yağladım. Parmaktaki yüzük nefes aldı, kıpırdadı, kaydı ve yavaş yavaş oynar eklem üzerinde yer değiştirdi.

İki-üç gün sonra Lesya konuşmaya başladı. İki gün sonra da elini kıpırdattı, her ikisini de.

Gece yarısı ansızın öldü sandım. Sabaha karşı. Birlikte yatıyorduk, onun olduğu taraftan keskin bir soğuk geldiğini hissettim. (Kayan, düşen yorganı düşündüğümü anımsıyorum aceleyle – soğuğun omzundan, soğuyan vücudundan geldiğini düşünmek istemiyordum.) Ne var ki yorgan yerindeydi. Ve o zaman ben tekrar uyku arasında kendimi kandırıyordum: Yanımdaki

* Mariya İvanovna isminin hızlıca söylenişi. (ç.n.)

hiç de ölüm soğuğu değil, gibisinden, yalnızca Lesya ayağa kalktı.

Ve Lesya gerçekten de ayağa kalkmıştı. Onun tarafından gelen soğuk anlaşılırdı – kalkmış, yorgan soğumuştu.

Yanıma geldi:

"Çay demleyeyim mi?.." diye sordu ve sağlıklı bir sabah gülüşlüyle güldü.

İlk kez sabah benden erken kalkıyordu. (İşte böyle başlarlar gitmeye.)

"Eski"lerden, şimdi tekrar sosyal güç kazananlardan arkadaşları belirmeye ve sık sık uğramaya başladılar. "Eski"lerden olmaları o kadar da önemli değil, vurgulamıyorum – önemli olan insanların gelmesi ve aniden arkadaşı olmalarıydı. Kıyısız deniz suyunun üzerinde sonunda insanın yardımına yetişiveren yunuslar gibi. Hayat girdabının içinden çıkmışlardı – yüzmüş, yüzmüş ve sonunda yetişmişlerdi yardımına: "İşte buradaymış! İşte!.. Eksikliğinizi, Lesya Dmitriyevna, çok hissettik. Evet, sonunda!"

Lesya'yı dostça sözlerle desteklediler, misafirliğe geliyor, yiyecek, şarap, hediye getiriyorlardı. Ona layık bir iş arıyorlardı artık.

Ben daha seyrek uğramaya başladım. İş için dışarı çıkar olmuştu, her zaman evde bulamıyordum onu. Sonra telefonda da yakalayamaz oldum. Her şeyi anımsamıyorum. Bittiğini anımsıyorum.

Lesya, bir zamanlar başkalarının yanı sıra beni de işten kovduğunu hiç öğrenemedi. Tanışıklığımızın gösteride başladığını sanıyordu. O gün hatırındaymış sözüm ona. Nasıl hatırlamazmış! Hem o gün ben de, taşkın kalabalığın arasından sıyrılmaya çalışırken, akılda tutmalı, diye tekrarlayıp duruyordum içimden – ne yüzlerdi onlar!..

Bu kaldırımlarda uzun zamandır (belki de hiçbir zaman) böyle neşeli, özgürlük sarhoşluğu içinde yüz binler toplanma-

mıştı, diye düşünüyordum, parlak palet lekeleri ile dev bir elin resmedildiği pankarta ulaşmaya çalışırken. Orada ressamları gördüm hemen: Goşa'yı, Kindyayev'i, karısı Lina ile birlikte Volodya Gogua'yı (o zaman daha Almanya'ya gitmemişlerdi), yine orada elinde bayrak Vasilyok Pyatov'u. Grup halinde yürüyorlardı. (Bütün bunlar, kafesli yüksek kapının önünde Lesya Dmitriyevna'ya rastlamamdan bir saat önceydi.) Birbirlerine sarılmış yürüyor, bağırıyorlardı. Ben de bağırıyordum. Gürbüz Çubik de oradaydı, ressamların peşinde fırıl fırıl dönen şu kuyruk, gammaz; senelerdir herkes alıştı ona, kaynaştık, bırakalım da savunsun Kandinski'ye kavramsal yaklaşımını, gibisinden. Çubik de bağırıyor, şarkılar söylüyordu. Ressamlardan biri, Kolya Sokolik, iğnelemeden geçemedi onu: Laf arasında (ama hepimiz gayet iyi anladık, güldük) şöyle dedi Kolya: Çubik, sen bugün işe geç kalmayacak mısın?..

"Bugün iş günü değil ki," dedi saf Lina, jetonu düşmemişti.

"Kimine iş günü, kimine değil."

Kahkahayla güldük.

Çubik parmağını salladı:

"Hadi be. Yine mi şu mankafa esprileri!"

Ve ansızın mutlu mutlu güldü. Çubik (belli ki kendisi de kendisinden beklemeyerek) ağzını geniş geniş açtı ve iç çekip -yüksek sesle- bağırdı:

"Özgürlüüüük!"

O anki su götürmez içtenliği şaşırtmıştı beni: Bugün o da mutlu. Herkes gibi.

Bizler de yakalayıp, yankı olup bağırdık: Özgürlüüüük! Onu kucaklıyor, omzuna vuruyorlardı: İşte size Bay Çubisov! Aferin, aferin sana Çub! Birlikteyiz! (İş iştir, özgürlük özgürlüktür.) Havada fazlasıyla coşku vardı. Bağırıyorduk. Kafamın içinde bir çınlama duydum, sanki beleşe, misafirlikte fincanlarca yüksek kalite kahve içmiştim. Onurlu "ben"im, o bile uysallaşmış, küçülmüş, gitmişti, ta tabanlarımda, topuklarımda bir yerdeydi,

binlerce ayakla birlikte asfalta sürtünüyordu. *Katılmıştık*, tam bir ruh delinmesi! Hepimizi birden alıp götürmüştü bir şey. "Yıldırım yönetir dünyayı!" diye tekrarlıyordum ben, o anlarda adamakıllı mutlu (dalgalanan kalabalık gibi). Bir de çevreme bakındıysam – hep yabancı yüzler.

Mutlu, hesapsız anlardan birisinde fazla öne çıkmış olacağım. Ressamlar da bir yerlere savrulmuşlardı. Pankartları (sakallı bir fallusa benzeyen dev el) kalabalıkta görülmüyordu artık.

Kalabalığın küçük bir kısmıyla birlikte ben de Tverskaya'ya, "Rusya şarapları"nın önündeki kapı altına sürüklenip itilmeye başladım. Böyle kapı altlarına insanlar kendiliklerinden düşerler. (İnsan kitlesinin korkunç basıncı atılır.) Polisler bizi oradan çıkarmıyor, güzel yüksek kapıyı güçlükle kapıyorlardı şimdi.

SÜRGÜN

Geçmişinde (gençliğinde) meşhur hırsız, şimdilerde ATK-6* ayarcısı, dördüncü kattan Krasnuşkin damladı, lafa tuttu beni. Gece yarısına kadar gevezelik etmeye hazır, şişe olsun yeter. (Artı, birlikte özene bezene sulandırdığımız yarım şişe pis alkolü onun.)

İşte o sıra ressamlar baskın verdi, Vasilyok Pyatov elbet, Kindyayev ve Goşa – onlar da içki getirmişler, ama az. Eksper, yalnızca çantasını getirmiş. Soyadını bile anımsamıyorum; küçük bir surat; kendi de küçücük. (Can sıkıcı.) Hem orospu çocuğu Vasilyok da mahcup görünüyordu. Ressamların böyle aramadan, teklifsizce doluşmaları, eve ve Krasnuşkin'le ikimizin alkolüne üşüşmeleri (normaldir, kendim de öyle yaparım) dokunmadı bana; asıl dokunan, bu baskının sözüm ona hepimiz için önemli bir olayla maskelenmesiydi: Venya'nın resminin teşhisi.

---

* *Avto-transportnaya kolona-6* (yani oto-transport kolu-6). (ç.n.)

(Doğruca söyleselerdi ya: Olmadı, Petroviç, yapamadık, bağışla!..) Eksperin Umanski olmayışı bile (konuşulduğu gibi) dürüstçe değildi.

Tabii ben hiç renk vermedim, bizimle oturmalarını, içmelerini teklif ettim – ev sahibi her zaman memnundur! Ben yalnızca şu kırışık eksperin çantasını açmasını istemiyordum, ama açtı. Resim elden ele dolaştı. Konuşacak bir şey bile bulunamadı üzerine: Bildiğiniz portre işte. Gözlüklü bir adam. Camlı bir gözlük. (Her şey doğru ve anlaşılır. Sanat!) Gözlük camlarında ışık lekeleri. Lekelerde elbette ki ışık oyunları var, ışık zaten Yaşam'a gönderme yapıyor...

"İçelim! Haydi hepimizin şerefine!" Ve herkesten önce, dostane, ekspere uzattım sulandırılmış alkol kadehini.

"Hak etmedim aslında," diye yanıtladı o, kırış kırış sesiyle; ama elbette içti.

Gösteride beni kaybetmişler meğer, meraklanmışlar.

"... Nereye kayboldun o gün? Nasıl da yok oldun?.. O kadar aradık seni!" diye hiddetle soruyor, saldırıyorlardı şimdi bana ressamlar.

Bağırıyorlardı:

"Gördün mü – bir profesör getirdik sana. Şu yakaladığımız kuşa bir bak!"

Bense içmeye geldiklerini görüyordum tabii ki.

Kala kala da birkaç damla içki kalmıştı. Ve herkes her zamanki gibi parasızdı. Gerçi Goşa yakınlarda ucuz içki satılan bir yer bildiğini ima etti ama, ucuz bile olsa gidip almaya talip olmadı. (Baksana Krasnuşkin'in öz ATK-6'sından getirdiği sulandırılmış alkolü içiyordu.) İçki masasında bir gerginlik olduğunda, herkes çok içer, kadehlere de çok konulur.

"Zulada da mı yok? Nasıl olur, Petroviç!" Son kadehi Goşa içmişti, bardaklar ise boştu artık. Kollarımı araladım: Nokta. Onları (ressamları) seviyorum, benim de suçum yok bu işte, gibisinden. Elimde olanın sonunu koymuştum önlerine.

Pencerenin ardında ise alacakaranlık bastırıyordu.

"Öhü öhü." Öksürüp, göz kırptı bana Krasnuşkin.

"Öhü öhü." Öksürüyordu bana doğru, hinoğluhin (gençlik yıllarında hırsız), içki var, gibisinden. Dayan, Petroviç, gibisinden. Herifler resimden bir şey çıkaramadılar, esirgemek günah sayılmaz bunlardan. Ne çüküme beleşe içireceksin bu keçileri.

Vasilyok Pyatov ise yüksek sesle düşünüyordu artık: "Cümbür cemaat toplaşıp dokumacı kadınlara mı gitsek ki, altıncı katın koridor sapağındakilere hani? Belki orada iyi kötü bir içki masası bulunur ha? Yoksa Asya ve Maşa kardeşlere mi gitsek – beşinci kattakilere? Yol göster, Petroviç..."

Ve Goşa bastırıyordu:

"Petroviç, ev sahibi sensin. Yardımcı ol hadi!.." Hepsi de açgözlü bakışlarını bana dikmişlerdi: Bir yerlerde bir bayram, patırtılı bir düğün var mıydı? Yahut bir anma töreni? Acıyı da sevinci de paylaşmaya hazırlardı. Yine dokumacı kadınları sordular. Omuzlarımı silktim: Bilmiyorum. Arayan bulur.

Ya kız kardeşler? Maşa ve Anastasiya kardeşler?.. Bilmiyorum, diye yanıtlıyordum. Arayan bulur. Ev sahibi olarak avareleri ufaktan yüreklendiriyor, hatta yönlendiriyor, ama kendim onlarla birlikte hiçbir yere gitmek istemiyordum. (Kakaladıkları eksper için kızar olmuştum onlara şimdi. Zuladaki içki de aklımdaydı elbet.) Sonunda ressamlar kalktılar. Gittiler.

Vasilyok eşikte özür diledi, hemen yarın eksperlerle bağlantılarını yenileyecekmiş – kardeşimin resimlerini aramayı sürdürecekmiş. (İşte böyle ol!) Gittiler. Biz ikimiz ise kaldık.

Krasnuşkin dördüncü katına koşup, açılmış, ama yarısından çoğu içilmemiş votka şişesini getirdi, işte budur! İçiyoruz ve ihtiyar Krasnuşkin, bir saat önce, ressamlar gelmeden evvel tutturduğu günah çıkarma gevezeliğini sürdürüyor. Yaşam geçip gidiyormuş. Kendine ait güzel, sıcak bir dairesi varmış; bekârmış üstelik! Sarhoş palavraları yine (şüphelerle koyun koyuna) – her şey harikaymış güya hayatında, her şey yolundaymış, ama işte bu

yaşında evlense nasıl olurmuş? Ah, ne kadar da istermiş iyi bir kadın bulmayı. ATK-6'da oldukça iyi kazanmıyormuş hem. Ağırbaşlı bir adammış! Şefkat – işte ondan yoksunuz, Petroviç, şefkat ve geceye doğru bir-iki sıcak söz gerek bize...

"Gençliğinde niye kaçırdın treni?"

"Zor çünkü!"

Krasnuşkin'in sözlerine bakılırsa kibar bir hırsızmış kendisi, genç ve yumuşak başlı.

"... Kadın hırsızların ise hep kendi çıkarları vardır yedekte! Sigara. İçki. Kıskançlık. Onları çözmek zordur. Birçok küçük aşklar, tutkular..."

"Oysa ben kadın hırsızların çok sadık arkadaşlar olduklarını duymuştum."

"İnanma. Bildiğin larvalar."*

Krasnuşkin anlatıyor. (Susmak bilmiyor. Yazık, çabuk sarhoş oluyor.) Ben bacaklarımı uzattım, dinlenme duygusuyla oturuyor, artık sözcüklerin kendilerini de değil, melankolilerini dolduruyorum kulaklarıma: Tutarsız ve bizi cezbeden iç dökmeleri yabancı bir ruhun.

Bu sırada kapıya vuruldu; zil çalışmıyordu (ama vuruş, zilin gerçekleşmeyen sesini ***düşündürdü*** bana). Bizim karemsi Çubisov idi gelen, yahut sadece Çubik, Çub, kuyruk. Yeni yeni saçları ağaran gammaz (bazıları, ***eski*** gammaz olduğunu iddia ediyorlardı) soluğu kesilerek daldı içeri. Acelesi vardı.

"Millet nerede?" diye soruyor çevresine bakınıp, ressamlar yani.

Tabii kimsenin olmadığını görmüştü artık. Görmediyse de aceleye de hacet yok: Burası da sıcak ve iyi.

Çubik yanımıza oturup sigarasını yakıyor, sizden biriyim, gibisinden. Gerçekten de bizden biri.

---

* Antik Roma mitolojisinde ölen kötü insanların ruhları. Burada "kötü kadın, hayat kadını" şeklindeki argo anlamıyla kullanılıyor. (ç.n.)

Yine de ıslık çaldım: Geç kaldın, kardeş. İşe geç gelinmez! (Dalga geçiyordum.) Kafayı bulan Krasnuşkin ise bu ıslıkla ikimizin votkasını, dipte kalan birkaç damlayı kastettiğimi sandı – şişeyi kaldırmış ışığa tutuyor: Eveet... çok geç!

Fakat içecek bir şey kalmadığını gören Çubik gülüyor, elini cebine götürüyor, kalmış kıyıda köşede üç-beş kuruş, işte "bizden biri" dediğin böyle olur! Kırmızı bir kâğıt para çıkarıp Krasnuşkin'in avucuna tutuşturuyor. Uçuyorsun! Alıp geliyorsun! O sarhoş yahu, diyorum ben. Bir şey olmaz, bir şey olmaz! En azından buralı, her yeri biliyor: Hassas sarhoş burnuyla daha da kolay bulacak! "Kara ekmek de bul bir yerlerden!.." diye sesleniyor Çub.

Krasnuşkin yalpalıyor. Ama gidiyor votka almaya.

"Ekmeği ne yapacaksın?" diye soruyorum.

"İstiyorum."

"Daha neler!"

"Salatalık turşum da var." Cömert Çubik torbadan turşu şişesini çıkarıyor. Ta nerelerden getirmiş görüyor musun, ne yollardan geçmiş salatalıklar!..

"Evden mi getirdin?" diye soruyorum... Tabii ki hayır: Aldım. Ressamların yanına elim boş mu gelseydim yani!.. "O yarı sarhoşları nasıl yakalayacaksın şimdi?" diyorum. "Yakalarız!" diyor ve akıllı akıllı bildiriyor Çub: Tenhalarını, en çok nerelere misafirliğe gittiklerini bilmez miyiz?.. İnsana nerede içki ikram edilir (edilmeyebilir de) nasıl bilmeyiz, gibisinden. Çub haklı. İşte bu yüzden, kardeş, gel de birer turşu yiyelim seninle, ağzım sulandı!..

Çiğniyoruz; Krasnuşkin giriyor içeri, elinde votka ve yarım kara ekmek, üstelik öyle taze ki, kokusu ta kapının oradan vuruyor burnumuza.

"Amanın!" diye bağırdık bir ağızdan. Bu kadar çabuk ve böyle şahane bir hediye beklemiyorduk: Yaz ortasında kar yağmıştı!

Şişeyi derhal boşalttık, içiyoruz ve tekrar salatalık turşusuna abanıyoruz! Koca kavanozu mideye indirdik, siyah ekmeğin yanında ısıra ısıra. Ekmek yetmedi bile, turşuları kütürdetiyorduk. Gel gör ki, aslında dikkatli ve tumturak düşkünü bir ihtiyar olan Krasnuşkin'in açgözlülüğü tuttu. Salamuraya davrandı. Biz de hayır demezdik doğrusu (turşu bitmişti ne de olsa), ama Krasnuşkin önce yapıştı kavanoza. Acele ediyor, afiyetle yutuyor, emiyordu (gençliğinde de yine böyle açgözlülükle mi hırsızlık ediyordu acaba, diye düşündüm ben) ve... birdenbire boğuldu. Solunum yoluna gitti salamura. Anında. Bolca. Belki de boğazına bir yaprak parçası yapıştı. (Salamuranın içine ufalanmış bir frenküzümü yaprağı.) Sırtına vuruyor, yanaklarını pataklıyorduk. Emekletiyor, böğürtüyorduk onu. Ve tekrar tekrar vuruyorduk sırtına!

Krasnuşkin hırlıyordu. Bir an için artık gidici gibi geldi bize, morarmaya başlamıştı. Filmin sonu. "Burnundan solu! Burnundan!" diye bağırıyor, sarsıyorduk onu, kollarından oraya buraya çekiştiriyorduk. Güçbela kendine geldi. Atlatmıştı. Yatıyor, sızlanıyordu.

"Gitme..." Bana diyordu bunu.

Ama biz içmek istiyorduk.

Ben ve Çub, Krasnuşkin'i kollarına girip dördüncü kattaki dairesine götürüyoruz. Mobilyası güzel. Malı mülkü var. Duvar kâğıtları yeni. (Bir ***kadına*** hazırlanmış zengin bekâr metre krleri.) Bütün bu refah işimize yaramaz şimdi bizim – sarhoşluk kabardı, tokat gibi çarptı! Ve vücudumuzun içinde gücü, şehveti, hatta gençliği kovalıyor; harikulade bir kendini kandırma! Ve elbette sokağa çıkmak istiyoruz: Kıpkırmızı bir güz dışarıda...

ATK-6 ayarcısı, bir zamanların hırsızı ise, iyiden iyiye pıstı. Korkuyor. (Az kalsın boğulacaktı salamurayla!) Tozu alınmamış, bolluk kokan dairesinde kime olsa sevinir şimdi. Doğru dürüst tanımadığı Çub'a bile, "Kalsana, çay içeriz," diyor.

"Ama ben söz verdim." Geri çeviriyor Çub.

"Bekle."

"Söz verdim!" Bana içme sözü vermesinden bahsediyor Çubik; yaşlanan lüzumsuz, konuşkan hırsızı bırakıp, terk edip yolumuza gittik. İçeceksek içmeliydik. Hava kararıyordu.

İlk deneme (yurt çevresinde) – kuzey kanadındaki kadınlar. Dokumacılara ne dersin? Bizim ressamlar da orada olmasınlar?.. Heyecanlanıyor Çubisov. Nedense ben de heyecanlanıyorum. (Güz, Tütçev'den dizeler okuyorum.) Çub ise dokumacılardan sonra bizim ressamları öyle ya da böyle bulacağımızı, yakalayacağımızı ileri sürüyor; şehir merkezinde mükellef bir dairede âleme dalmışlardır, bak göreceksin!.. Moskova'nın yarısı Çub'un arkadaşı, bugün benim için elinden geleni ardına koymayacak ve içecek bir yer bulacak. Bense, pekâlâ, diye düşünüyorum.

Krasnuşkin'i o şekilde bırakmamızın kötü olduğunu da düşündüm – ve hemen ardından, evet, kötü ettik, ama susuzluk ve sokaklarda güz kazandılar, diye düşündüm. Esriten (alkolün peşi sıra) tatlı güz kokusu beni, Krasnuşkin'in bize yetişeceğine inandırdı, yetişmemesi, peşimizden koşmaması olanaksızdı böyle bir akşamda (Krasnuşkin yetişmedi, uyuyakaldı ve bütün gece salamuranın ardından çayla uğraştı durdu) – evet, evet, yetişir, başka ne halt edecek ki, diyoruz Çubik ile birbirimize, yürüyor, gülüyoruz. Dokumacılar bize ekşimsi bir su içirdiler, lezzetsiz, üstelik de az – hem yarı soyunuk halde, birisi bigudili, diğeri eşofmanlı mışıl mışıl uyumaya hazırlanıyorlardı, yapacak bir şey yoktu orada. Böylece ikimiz, kalplerimizde bir sarhoşluk hafifliği, sokakta bulduk kendimizi yine. Gökyüzü kararıyordu artık. Geldiler bana – heyecan içinde bizden söz açtım, ***ug***'lilerden, kendilerine ve ***dürüst***, bu sözcüğü vurguladım, yeraltılarına sadık kalanlardan...

"Asrın tam bitiminde ***undergrounda***'da yaşamak, ***undergrounda***'da kalmak – fena değil, ha?.." Coşkuya kapılmıştım. Doğrusu coşuyor muydum, hiddetleniyor muydum bilmem ama, hiç kimseye en küçük bir af indirimi yapmadığım kesindi. Sar-

hoş dilim figan ediyordu baksana: Kaçımızı çürüttüler! Bunca yetenek nesine, nesine gerek Rusya'nın, kendi yollarına, yabancıların yollarına keçi boku taneleri gibi saçacaksa onları!..

Evet ya! Gece vakti azmış gibi böbürlenmesi kişinin: Kafamın iyi olduğunu, abartmaya başladığımı duyuyorum duymasına (dışarıdan), ama yine de konuşuyor, yağdırıyorum; bir şey beni sürüklüyor sanki. (Tertemiz bir çayır, çiçekli bir çimenlik. Nasıl ezmezsin.) Tanınmış edebiyatçıların daralan çemberi, sıkı dur bakalım!.. Ben (acı dilim, sarhoş başımın belası) onlar için yukarıdan bir felaket, bir gazap dilemiyordum, hayır – ne o güzel kitaplarına, ne ailelerine, ne şahsen kendilerine bir kötülük dilediğim yoktu, ama *isimlerini* çiğnemek, tekmelemek isterdim. Kendini gerçekleştirmişleri, gündelik hayatın çamuruyla işaretlemek, açığa çıkarmak isterdim: Yeraltından, isim, ün uğruna, tok bir yaşam uğruna çıkanları. Hıncım kabarmıştı – hainlerden söz ediyordum.

Sokak boyunca yürüyorduk; Çubik'in yanında düşüncesizce dilimin çözülmesi ne ani, ne de ilkti elbet. Biliyor, anlıyordum. (Aslında hepimizin bildiği, anladığı gibi.) Ama kıçımın kenarı bile değildi, sarhoşça gevezeliğimde ne vardı ki büyütecek?.. Gitsin bir yerlerde birilerine anlatsın, çüküme gitsin. ("Üç-beş kuruş kazanıversin," der de gülerdi zamanında Vik Vikıç.)

"... Hani senin şu içki?"

"Bulacağız," diyordu Çubik. Bense titriyordum neredeyse, öyle içmek istiyordum; kabaran alkol susuzluğuyla birlikte, artık bir önsezi de dayanıyordu kapıya sanki. (Gelecek, baskın vermeye hazır, çalıyordu kapıyı.)

Uşaklar, köpek soyları, diyerek saydırıyordum ben yazar milletine, hain-yazarlara – o daireleri için, o litfond* daçaları için

---

* *Literaturnıy Fond*, "edebiyat fonu": 1859'da Petersburg'da kurulmuş sosyal kurum. Başlangıçta "İhtiyacı Olan Edebiyatçı ve Bilimadamlarına Yardım Derneği" ("Obşestvo Dlya Posobya Nujdayuşimsa İlteratoram i Uçonım") adını taşıyordu, 1927 yılında yeniden yapılandırıldı. (ç.n.)

nasıl da titriyorlar! Eski sekreterler, hepsinin analarını, solcusu da, sağcısı da yeşillik içinde yüzüyor (ruble-dolar yeşilliği), yayınevleri kuruyorlar! Hele şu N bey ile NN hanım yok mu, nasıl da çalım satıyorlar büyükelçiliklerde, içkiyi fazla kaçırınca yatıyorlar bile kimilerinde – oraya, antreye sarhoş Rus yazarları için yıllanmış bir divan koyuldu, gelecekte açılacak müze için kusmuklu bir divan!.. Öfkeden bitap düşüyordum, ama kinden değil işte. Daha çok hınç ve sızıdan, kendi adıma değil – onlar adına duyduğum; balgamlanan Edebiyat adına, *I'd like to love It*, neme gerek onların divanları, dövizleri! Alınıp satılıyorlar işte, orada değilse, burada. Aynen devam edin, beyler! Göz önündesiniz. Bokunuz su yüzüne çıktı. Bütün dermansızlığınız ve kancıkça satılmışlığınız öncelikle satırlarınızda çıkıyor açığa, baylar, sizin o adi metinlerinizde!..

Öfke işte; tam bu sırada ayağım sürçtü kaldırımda (öfkeli saydırmalarım arasında). Adımımı isabet ettiremedim. Ama durabildim. Duruyorum...

Ve uzun, hiddetli bir cümlenin ardından soluklandığım sessiz, gece yavaşlığında bir dakika. Bir mola. Aklım başıma gelerek, bakışlarımı sanki başlıca otoriteye, gökyüzüne kaldırıyorum. Orada, karanlık boşlukta ebedi yargıcı değil tabii, tanıdık bir ebedi resmi arıyorum, bir takımyıldızı, mümkünse büyük bir tane, Büyükayı ya da Cassiopeia.* (Bu sessizliğin içinde gökyüzüne adımı yazarım. İçimi dökerim. Ve belki sırası gelmişken bağışlarım.) Ve işte, yine bu iyimser, yıldızlı mola ve sessizlikte (böyle oluverdi) Çubik'in kısık, işbilir sesi: Çan çaldığınız iyi oldu, gibisinden. *Çan çaldığınız iyi oldu.* Kahkaha attım. Çub'un benden beter sarhoş olduğuna karar verdim – iyice dili dolaştı, saçmalıyor, derken sanki bir şey ısırıverdi beni. Ah, yo...

İş işten geçtikten sonra tanımlamam güç, insan tüm tanımların üzerindedir – tanımlayamam o saniyelik sızıyı, o anlama hı-

* Yunan mitolojisinde de yer etmiş olan bir takımyıldızı. (ç.n.)

zımı. Nefesim kesildi. Ve gözümün önünde, ruhun en karanlık köşelerinden (ve *ağırdan almamak* sözünün barındığı yerden) çıkan o korkunç leke. Ayıldım. Büsbütün ayıldım. Ruhum, belki de sezgileri yüzünden öyle süratle yüklenmişti alkole, bu sakınma anında beyaz ve tertemiz bir sayfa gibi olmak istemişti. Bundan böyle kalemle yazmayacaktı artık. Çub'un cümlesi (teyp), bağrı açık, sarhoşça gevezeliğimle birlikte kaydedilmişti; teşvik edici bir cümleydi. Kolayca ve nasıl da ustalıkla oturtmuş, çakmıştı onu – *işte çaldınız*, gibisinden. Henüz başlamış, işe yeni alınmış biri (ben), Çubisov'a rapor veriyordu güya.

Tekrar eden, artık sinir bozucu kavrayışla birlikte (bilincim açılmıştı) güçlü bir gırtlak spazmı tuttu beni, balgamımla boğulacaktım neredeyse. Öksürüyor, öksürüyordum...

"Bekle, Çub," diyor, öksürüyorum, telaşımdan kurtulmak için (ve belki artık gizlemek için de onu). "Şimdi. Şimdi döneceğim ben."

"Nereye böyle?"

"Yurda gidip geleceğim." (Ev uzak değil, daha yeni yeni uzaklaşmıştık.)

Çubik kuşkuyla süzüyordu beni (bense, Krasnuşkin'in salamura illetini kapmış gibi öksürüyordum):

"Bugün niye böyle öksürükçü kesildi herkes acaba?"

"Şii... şimdi," diyebildim ben sözcüklerden boğularak. "Succcuk alıp geleyim..."

"Dönmezsin ki geri."

"Döneriiiim."

Yurda doğru fırladım, acele ediyor, koşuyordum, ama koşarken bile bir şey acı acı batıyordu. Beş ya da on yıl sonra, yüz yıl sonra (bir *ug*'linin kibri böyle de ötelere uzanır işte) arşivler açılır açılmaz, bir muhbir olduğum çıkacak ortaya. Hangi amaçla açılırsa açılsın. Ne zaman ve nerede olursa olsun... temize çıkamam... korunmasızım. Neslimizden kimse ne hayatta, ne de yaşlılığını sürüyor olacak, ne o kancık, ne de ben – hepimiz top-

rakta olacağız. Tabut ya da kutularda. Ölüler susar. Çürüme ve küldür payımıza düşen. Manyetik kayıtlı *gebist* bandı ise ölmez, yanmayan elyazması da odur işte. Yüz yıl daha yaşar kimseye gerekmeden (ama canlı), paslı, pastan gıcırdayan bir kasanın köşesine terk edilmiş, toz içinde (ama canlı) ve günün birinde dönüverecek, cızırdayacaktır. O zaman beni savunmak için yarım söz olsun kim söyler? Kim?.. Kişi ünlüyse, yaşamı gözler önündeyse, kaydı gizleyiverirler belki. Laf arasında anar, fakat merhamet ederler. Acırlar; yapışmaz bakarsın. (Sonbaharda pantolona yapışan çamur parçalarını silkeler gibi silkelerler; asırlarca yaşar adın sonra.) Ama ya sen bir hiçsen? Küçük bir adam, bir ***mühendis***, bir ***ug***'li, her kimsen işte, canlı bir pisliksen – ey küçük bok, kim umursar ki seni?

Bir ***ug***'linin namusundan başka hiçbir şeyi yoktur – diye tekrarlıyordum merdivenleri çıkarken. Basamakları ikişer ikişer sıçrarken kalbimi hırpalıyordum. (Katlansın, çatlasın, ödesin geveze dilinin cezasını!) Sonunda metinlerimi, kaybolmuş, becerilmiş uzun ve kısa öykülerimi de anımsadım (nihayet) – onlara da yapışacaktır. Onların suçu ne? Ben, şu münferitliğimle, bir alçak olarak ün salmaya razıyım. Kavgacı, kindar, canavarca kibirli bir talihsiz olarak bilinmeye, nasıl bilinirsem bilineyim önemli değil, ama bir muhbir olarak asla. Günün birinde tarafsız KGB raporlarında, tanınmamış bir yazar, edebiyat yeraltının bir dâhisi (iyi kalpli Mihail'in benim için dediği gibi), yahut sırf bir ***underground*** sanatı insanı değil de, bir muhbir, bir hafiye, iyi tanınan, ünlü yazarları (kıskançlığından) gammazlayan biri anılacak. Demek daktilo başında uzun yıllar verdiğim emek bununla sonuçlanacak.

Daireye üşüyerek girdim, koşar adım: Çocukluğun sıtma nöbetlerindeki gibi.

Kaseti elinden almayı (herhalde göğüs cebindedir) düşünüyordum (sürekli düşünüyordum zaten), ama nasıl yapacaktım bunu? Sağlam adamlardandı. Başına vurup bayıltsa mıydım? Gel

gör ki fazla içmiştim ve darbenin şaşmaması gerekiyordu. Ne var ki bir düşünce daha (ağırlaştırıcılardan) takıldı aklıma – azgın bir düşünce, almasına alırım da, sonuçta bu onun işi, adam gündelikçi, maaş alıyor, demek ki şu yılanca *çan çaldınız* cümlesi hiç yok olmayacak. Tonlamasıyla teşvik eden bir cümle; biri (ben) ilk kez gammazlıyordu, biri (ben) ilk kez çalıyordu, ***nihayet çan çaldınız***, övmüştü beni. Hâlâ başarabilirdim...

Herhangi bir önceki banda (birilerininkilere ve benimkilere muhakkak) her halükarda ekleyecektir cümlesini, monte edecek, yapıştıracaktır – ondan kaçılmaz, arşivlerde sonsuza kadar kalacak, yarın bile geç olacaktır. Yarın bu rapor, bu haber bir hafiyeden diğerine uçtuğunda, yarın ***onu öldürmek bile az gelecek***, yetmeyecek, boşa gidecektir. Bu düşünce ateşimi çıkarıyordu, Sobolevlerin dairesindeki çekmeceleri açıp kapıyordum. Artık biliyordum. Seçmedim – elime gelen ilk bıçağı aldım. İyi bir tane denk geldi (üşüyen elime), açılır kapanır. Botumun arasına soktum onu, çorabımın içine. Yürüyebilirim, sıçramayayım yeter. Keskin tarafı aşağıda. Hayır, kapamalı, bıçağı kapamalı, yoksa keser beni, botuma akar... bir killerin botları. Adım adım. Katil asfaltta ilerliyordu, ***serseri Sahalin'den kaçıyordu...**** Hırslanan insan, kendisini iradesi ile bütünleştirmeye çalışırken zıplayıveren düşüncecikler, haylaz, aptalca (artık kendi kendine sırıtarak düşündüğün).

Sucuk da aldım yanıma, başkasının sucuğu, benim yoktu, iki yüz-üç yüz gram, koşar adım Konobeyevlerin dairesine uğradım: Kurneyev'in eli açıktır (karısı Vera da yufka yüreklidir). Koridora çıktım. Sucuğu büyük büyük kestim, yuvarlak yuvarlak doğradım, aferin, dedim kendime, işte şimdi aferin. Çub sezecek, tahmin edecek olursa telaşa gerek yok. Senin (sözünü verdiğin) içkinin yanına meze ve bıçak aldım, sırayla ısıracak halimiz yok ya sucuğu...

---

* Popüler bir şarkı sözü. (ç.n.)

Sokağa fırladım, beni bekliyordu, üç dakika geçmişti (beş?..), sarhoşluktan ezilmişim de hafifçe yalpalarmışım gibi yaptım ve delicesine votka istiyormuşum gibi elbet. (Oysaki istemiyordum artık. Hiçbir şey istemiyordum.)

"Ee? Sucuk nerede?"

Göğsümü yumrukladım. Parça belirgin şekilde fırlıyordu. Çub (dokunuşu nasıl da hafif ve hızlı, nasıl da becerikli) eliyle değdi bana, inandı – ve yolumuza devam ettik.

Onunla gece arayışlarımızın, eskilerin dediği gibi tenezzühlerimizin, dışarıdan bakıldığında tek amacı içkiydi sanki. Gece Moskova'sında yan yana yürüyorduk, parasız, içmeye can atan *uğ*'lilerin hep yaptıkları gibi. Yalnızca bir yerlerde votka içmek için. Beleşe. Ne kadar olursa olsun.

Gel gör ki maksatlarımız farklıydı – Çubik çok belirgin bir şekilde beni "sağmayı", artık bir ismi ve talihi olan yazarlar hakkında daha çok ve ayrıntılı bilgi edinmeyi hedeflemişti; gerçi isimsizler hakkında da. (Ortada bir haber varsa, *çan çaldıysam* – söyleyecek bin lafım olması gerekmez mi?) Sonradan onun, her tür safsataya, tam bir gerçekdışılık, bir mit (mit üzerine bir rapor da bilgi sayılır) seviyesinde şişirilmiş herhangi bir dedikoduya razı olduğuna inandım. Falanca adamı, filanca kadını, onların paralarını, kırışık yataklarını, vizelerini, büyükelçiliklerden randevu alıp almadıklarını, almıyorlarsa neden almadıklarını duymak istiyordu – çok az kişinin önemsediği, öğütülmüş gıda gibi lezzetini de yitirmiş gündelik bayağılıkları işte gammazlığın. (Fakat yine de birilerinin ihtiyaç duyduğu, onun için, Çubik için ise gerekli – iş, maaş.) Bu da bir emek sonuçta. Benim parça parça, keşmekeş lakırdılarımı büyük beceriyle sardırıyordu teybe. Elini alelade, cebine sokuveriyordu kaşınır gibi ve yumuşak başlat düğmesine basıyordu. Sigara yaktıysam ya da sustuysam, Çubisov avaraya almamak için tekrar kaşınıyordu, ne yapsın sessizliği? Ne kadar ustaca hareket etse de (arkasını dönüyor, hapşırıyor,

cebinde mendil arıyordu) ben fark ediyordum. Her seferinde değil ama fark ediyordum. Mesele bilmekte. Bilirsen fark edersin. İşte böyle, o beni sağmak istiyordu, bense onu öldürmek. Aynen böyleydi. O karanlık güz akşamı. Şimdi anlıyorum.

Bütün bunlara karşın, ikimiz de sarhoş, yürüyor, birbirimizi tutuyorduk. Ve yalnız sözcük sözcüğe, omuz omuza değil, birbirimizi karşılıklı çıkar oltasının ucunda da tutuyorduk (ucunda yem var, her birimizin kendi yemi, iğne gizli).

"Geçenlerde Ssseryojka'nın yanına uğradım. Kiminle içiyordu dersin?.."

"Kim, kim?"

"Ssonra. Sonra annlatırım." Ve sarhoş sarhoş elimi sallıyordum, daha sonra, gibisinden. İçmek gerek, gibisinden, gücüm yok.

O, elini cebinden çekiyordu (teybi açmadan) ve kendisi de, benim moralimi, yakın bir vaatle destekliyordu:

"Biz, Petroviç, derhal Kirçonok'a gideceğiz seninle. Onda her daim bulunur. Zulasında." (İçki yani.)

Bir hayli içtikten sonra ikimiz de rol kesmeyi bırakmıştık. Yalnız Çubisov'un neden bir-iki şişe zıkkımı (yol üzeri) içime döküp de, beni şöyle kolayca sarhoş etmek istemediğini ya da edemediğini anlayamıyorum. Böylelikle yeni bir gevezelik patlamasına sebep olabilir ve isterse elindeki beş bandı da doldurabilirdi (dört tane varmış üzerinde, biri işbaşında). Ne diye birtakım tanıdıklarına götürmesi gerekiyordu beni? Yaya ve taşıtla!.. Adrese varmak için iki kere, üstelik aktarmalı, troleybüse bindik (gececi ve seyrek). Belki bir açıklaması yoktu, o da yiyip içmek istiyordu belki. Akıntıya bırakmıştı kendisini. (Yaşıyordu. Yaşam, kendi yapışkan çimentosuna sahiptir.) Fakat benim hiç bilmediğim bir profesyonel deneyimi de söz konusu olabilirdi: Fazla içip de vaktinden önce iptal olmamdan çekiniyor olabilirdi sözgelimi. Kendisinin de az kaydedeceğinden. Ve demek ki ustaca ve alışkın olduğu gibi ihtiyatlı davranarak (kendisi böyle düşünüyordu), ka-

nımdaki -dolayısıyla da- bilincimdeki alkol seviyesini dengede tutuyordu. Temiz havada tenezzühlerimiz sayesinde tutuyordu. Ama belki de (bu da bir ihtimal) Çubisov sahiden de, beni adamakıllı içirmeye, namusluca aktardığı bilgi için bu hafiyenin hakkını ödemeye borçlu hissediyordu kendisini.

Suvorovski Bulvarı'nda (aşağıda, apartman kapısının önünde bekliyordum) votkanın yanı sıra ekmek üzeri sıcak, sulu bir köfte çıkardı bana; kendisininkini orada (tanıdıklarının evinde) yemiş, benimkini ise dışarı getirmişti. Kafasını salladı: Kibirli tipler, gibisinden!.. Ve sanki kısa bir süre tereddüt ettikten sonra evlerine götürmedi beni: Delik botlarımdan utandı.

Ama atölye niyetine tutulmuş kocaman paslı hangara birlikte daldık: İçeride mutat içkici ahali kaynaşmaktaydı – yaygara, bağırtılar, kimseyi sıkıştırmaz (kimseden de sıkılmazsın) burada. Resimlerin üzerinden gaz bezlerini sıyırıp, sonsuzlukla hesaplaşıyordu burada beş ressam, gürültücü, genç ve bana yabancı. Ne şahane gevezeler bunlar – ben yaşlıyım onlara göre artık. Kızlar. Sigara içişleri cakalı. Boylu poslular. Güzeller. (Ben onlara göre de yaşlıyım.) Ama gençlerle sarhoş muhabbeti her zaman hafiftir, diriltir insanı: Tutundum. İyi de içiyorlardı. Burada, hikâyenin düğümlendiği yerde sarhoş oluruz, sonra garajlar arasındaki geçişlerde, dönüş yolunda bitiririm işini – köşede. (Aptalca, sarhoşça bir düşünce. Ama ben nedense takıntılı bir şekilde paslı garajlar olsun istiyordum. Köşede olsun.) Çubik'i ikna etmeye çalışıyordum: Burada kalmak istiyorum – burada hem votka var, hem zekice bir muhabbet, gibisinden, hem yaşlı ayaklarımızı daha nerelere sürükleyeceğiz, toynaklar yoruldu!

Çub ise benden daha az ısrarcı değildi, vazgeçirmeye, götürmeye çalışıyordu beni: Yola devam ettiriyordu.

"Burası gerrrçek sanat kokuyor!" diye ilhamla tutunuyordum ben gençlere, taze düşünce ve sözcüklerine onların. (Paslanmış ve geniş rahatına atölyelerinin.) "Onlarla olmak istiyorum..."

"Sen istiyorsun, ama bak onlar istemiyorlar: Sen onlara göre ayyaşsın!"

"Ya sen?"

"Ben değilim işte."

Çubisov'u burada da gammaz olarak biliyorlardı kuşkusuz, sabit bir söylenti ve Vasilyok ile takımı gibi zaman zaman dalga geçiyorlardı onunla. İçlerinden bazıları dudak büküyorlardı (ses çıkarmadan tiksiniyorlardı). Ama ciddiyetle de dinliyorlardı. Sergiler konusunda bilgiliydi (hakkını yememeli), Erik Bulatov'u biliyordu (şahsen tanıyordu), *sos-art** pratiğini nasıl da emin işlemişti, sosyalist gerçekçiliğin son gürleyen vagonu – dinlemeye değerdi! Sinemada, öldürülen hafiye bir hiçtir. (Acınmasın sakın. Duyulsun ezilen bitin çıtırtısı.) Oysa Çubisov Kandinski'den söz eder etmez ağzı açık kalan tek kişi ben değildim, Münih dönemi, *Mavi atlı*, karısı Nina – Çubik bir de tartışmaya tutuştu bu bilmiş ressamlarla. Tam da Nina üzerine, Alman kadın Kandinski'nin dostuydu, büyük dostu, ama Nina karısıydı işte – haklı da çıktı! (Yıpranmış bir cildi karıştırdılar; araştırdılar; ve gürültüyle, artık bütün kolhoz gerçeğin şerefine içti.)

Buna karşın şakalarının giderek daha çok beni hedef aldığını, acımasızlaştığını fark ettim. Gençlerden biri, kıvırcık favorili genç Puşkin, fısıltıyla, ama direk beni sordu – alaycıydı: "O da mı?.." Ve parmağının kıkırdağını masaya vurdu. Bilmiyorum, yanıtı duymadım. Beni neyle ve nasıl mimledikleri belirsiz. Ama içki verdiler yine de. Ve hemen oracıkta hafif sarhoş başka bir genç (bir portreci) üzülüverdi halime. Yaklaştı. Tam kulağıma fısıldadı -bu adam ne iş yapardı, biliyor musunuz, gibisinden- Çubik'i kastederek.

---

* 20. yüzyılın son çeyreğinde resimde ortaya çıkan bir sanat akımı. Sosyalist gerçekçilik kavramını ironik bir yaklaşımla *pop-art* ile birleştirdi. Gayri resmi bir sanat dalı olarak 1970'lerde ortaya çıkan *sos-art*, Sovyet politik ajitasyonunun yaygın motifleriyle dalga geçiyordu. (ç.n.)

"*Yapardı* mı?.. Yapardı ve hâlâ yapıyor," dedim ben sarhoş dudaklarımı bir tebessüm için aralayarak, kulağına ben de.

"Öyle mi?"

"Evet."

"Buna içilir. Bu istikrara."

Ressam bana içki getirdi, kadeh tokuşturduk, *baleyi istikrarı için* severim, dedim ona yüksek sesle.

Çevremde bir bağırtıdır koptu, öyle hoşlarına gitmişti söylediğim. Yazar dedi ki... Bale hakkında dedi ki... Yazarın dediğini duydunuz mu... Bu cümleyi söyleyen başka bir yazardı oysa, 19. yüzyılda, Saltıkov-Şedrin. Onun ismine kıymet veremeyecek kadar gençler. Kıymet biçme ve kıymet bilmeme zamanı. Vali. (İstikrarlı bir değişim tiryakisi.) Genç ayyaşlara cümlenin sahibini bildirmek istiyordum ama dudaklarım kıpırdamıyordu. Feci halde sigara dumanına boğulmuştum. Kızlar. Genç ve bütünüyle yeni bir ressam formasyonu, henüz ikiye bölünmemiş: *Ne sıvışmayı, ne satmayı* hedeflememişler daha. Otuz yılın kalın tabakası. Pek tanımıyorum onları. Genç edebiyatçıları da pek tanımıyorum ben, bilme ve bilmeme zamanı, yaşlılar, çarık çürükler, sığlığa doğru sürükleniyoruz.

Öyle görünüyor ki Çubik burada da konuşmalara kulak veriyordu, damla damla süzerek işittiklerini (arı nektarı). Onların yanına sırf şöyle bir görünmek için geliyordu: İçlerinden biri olmak için. Patikayı ot bürümemeliydi. Güdüyordu onları. Ben bunu önemsemiyordum (ne diye düşüneceksin gençleri!). Benim zihin gerginliğim şimdi alkolle mücadeleye indirgenmişti, içiyordum zira, devam ediyordum, ağırlaşıyordum, oysa iş beni bekliyordu daha. İş. Çubik-insan – anımsamamaya, dert etmemeye çalıştığım şey işte buydu, acıyacağımdan korkuyordum yine. Sonra, taş üzerindeki çivi yazısı gibi, *gebist* vakayinamelerinde (belki de asrımızın en sağlam ve ebedi vakayinamelerinde), pislik içindeki ortak listede kalır adım... Çıkaramam lekeyi. Fakat doğru an gelmeden patlamamalıydım gammaza, öfke, saç-

ma sapan bir kavgaya dönüşebilirdi, havaya savrulan küfürlere; bir hiçe.

Kapıyı çalıyoruz. Karanlık sokağın olduğu taraftan. Çub çalıyor yani.

Ddz-zın-tram-tra-la-la... Fa-majör'de şakıyor. Zilin tanıdık müzik dilimi, ev sahiplerine yaklaştığımızı haber veriyor (kapının önünde dolandığımızı). Çub ise sebatkâr: O da *underground* ressamlarının bir parçası, *ug* o, bizden biri, kanımız bir canımız bir onunla – bu yüzden de insanlardan (veresiye) ilgi ve sert içki talep etmeye hakkı var. Tanınmamış bir yeteneğin toplumdan her zaman talep ettiği ve edeceği şeyler – çıkar, dök ortaya!

"Sokmam içeri. Kimsiniz siz?.." Sofadaki hatun içeri almıyor bizi ve ayaklarımızın altındaki yerin döşemesi (fark ediyorum) pahalı.

Ama Çub içeri girdi bile, peşinden de ben.

"Nereye daldığınızı sanıyorsunuz? Bu da ne demek oluyor!.."

Çub gülüyor – çekil yoldan. Senin işin haber vermek!

"Haberin var mı, şişman karı, seninkiler bana borçlu. Evet, evet, ev sahiplerin. (Sen 'beyler' de ama! Hadi, söyle: Beeyleer...) Ev sahibin bir iddia kaybetti, borçlu bana, bir şişe İskoç viskisi borçlu banaaaa..."

"Şişe mi?" Hatunun yüzünde bir panik, bir korku.

Kızarmış gözlerle (televizyondan) ev sahibi beliriyor. Gülüyor:

"Ben de kim bu gürültücü diyorum, ortalığı velveleye veriyorlar diyorum?.. Girsene!"

Ev sahibesi de beliriyor; güzel. Oturma odasına davet ediyor.

"Oturma odasında ne işimiz var! Bırakın yahu, sireeeee (küfür) – siz de, biz de mutfakta daha rahat oluruz!" diye bağırıyor sevinç içinde Çub.

Hele ki mutfak böyle kocaman, zevkle döşenmişse. Karı-koca – ikisi de ellilerine yaklaşmış ressamlar: İkisi de zarif, ince, aydınlar. Ona nasıl da zevkle ikramlarda bulunuyorlar üstelik!

(Ortalığı velveleye veriyordu oysa.) Sanırım ikisi de Bay Çubisov'un ek kazancından haberdardılar, ama katlanıyor, içiriyorlardı onu, bize has şu geçici güven duygusu yüzünden; bir Rusyalı özelliğidir bu, ne de olsa insandır, diyor, yaka paça sepetlemiyorlardı. Bizden biri, her gün gelir, evimizin insanıdır ve yine kendi çapında insancıl bir gammazdır, diye düşündüklerinden bir de elbet. (Birini gammazlamış. Ama böyle yakınımızdayken bizi de gammazlayacak hali yok ya, böyle votka içer şaka-nükte ederken.) Onunla yaptıkları bu sevimli, şakacı muhabbet tatsız bir şekilde eziyordu beni. Çünkü benim tam da onun insanca kabuğundan, evcimenliğinden uzak durmam, yüz çevirmem gerekiyordu şimdi, bir gammazın oynak beyninin derinlerine inmenin âlemi yok, son profesyonelce gayretlerinin de.

İçimdeki gerginlik, Çub'un da her şeyi hatırında tutması ile besleniyordu üstüne üstlük (kendi hikâyesindeki her şeyi) – hatırlıyor ve tekrarlıyordu: Bugün adamakıllı sarhoş edecek beni, *ölesiye*, namusu üzerine söz veriyor ki sarhoş edecek!.. Beni o harika mutfaktan, güler yüzlü, heyecanlı aydın çiftin yanından büyük kararlılıkla uzaklaştırdı (yola devam ettirdi). Onlarla gelişigüzel vedalaştı. Bana da göz kırptı, gidelim, Petroviç, gibisinden. Bizim seninle yolumuz uzun, gibisinden, bu karı-koca ise, görüyorsun ya, pek cimriler -fazladan bir şişe vermediler ki yanımızda götürelim (ressam olarak da tam bir boklar)- gidelim!..

Fakat bir sonraki mecliste (yarı bodrum, tıklım tıklım, renksiz gayrıresmi bir atölye) Çub kendini kaptırdı, az kaldı unutacak, terk edecekti beni: Parlak, çenebaz bir çifti gagalamakla meşguldü – genç adam, artık moda olmuş soyutçu-ressamlarımızdandı, yanında Amerikalı bir kız vardı, Carol (ve çevrelerinde yeni başlayan ressam öbekleri tabii).

Çubik, ruhu ve bedeniyle onlarlaydı artık (atik çocuk!), beni postalamak istiyordu, yani düpedüz kapı dışarı etmek, ama bu sefer de ben hatırlıyordum her şeyi: O sözünü verdiğin sert içki nerede, gibisinden. Çub ise sinirlenmeye başlamış, acele ettiri-

yor beni: "Yürü, yürü, Petroviç. Güle güle!" Hayır efendim. Gitmiyorum. Kabul etmiyorum. Çubik kızardı, oracıkta ele geçirdiği, hemen masanın üzerinden kaptığı bir şişeyi tutuşturuyor elime, ödülüm: "Güle güle dedim sana!.." Fakat ben gitmiyorum. Hayır, hayır. Çub bir kuralı unuttu, böyle bir kuralımız var bizim: Susayan adam bir şişe alır *masadan* (yarın için), ama susayan adam *masada* içmek ister (bugün, şimdi). Ödül küçüktü, yetersizdi. Avans sayılabilirdi belki ancak. Bir süre birbirimizin elinden (hep usulca) şişeyi sökmeye çalışıyoruz, sağlam eller, fark ediyorum. (Tetikte ol...)

Kısacası ben şimdi Çub'dan ayrılmıyor, görüş sahamdan çıkarmadan peşinde geziyordum onun. Hatta kendime yol açıp, Çubik'in, güneşten sarhoş olmuş hezen arısı gibi dönendiği masaya yanaştım kan ter içinde. Amerikalı kız çekiyordu onu. Çıkık alnı parlıyordu kızın. Ama onun olduğu köşeye ulaşmak, içkiye ulaşmaktan da zordu. Carol gençlerle çepeçevre kuşatılmıştı. Gülüşmeler. Islıklar. Carol bizim öz küfürlerimizi öğreniyor Rusça, yüksek sesle söylüyor, etrafındakiler mutlu, kahkahalar atıyorlar. Çubik sinirli. Bu arada genç soyutçu bir tablo getirdi, açtı – yine herkes iki yana açılıyor, ahlar vahlar başlıyor; Carol, o da sarhoş, hemen şimdi büyükelçiliği arayacağını (hayır, aramayacak, doğruca gidecek oraya!) ve Chicago'lu zengin arkadaşına haber vereceğini bildiriyor, alsın bu resmi o şaşkın. Carol'ın pası ile. Parası var, cepleri hep para doludur. Sağ ve sol cepleri, sorun değil. Zengin bir şaşkın o. Evet, aldı sayabiliriz artık. *Aldı ve bu konu kapanmıştır, ananızı...* diyor Carol, hayran gülüşmeler eşliğinde.

Ressam, yeni uyanmış bir yırtıcı hayvan gibi kıvrak, renksiz yarı-bodrum zulasına daldı. Şimdi yeni bir resimle çıkacaktı meydana. Bekliyorduk. Çubik yavaş yavaş, bu çiftin (kanatlanmış ressam ve Carol) şu an birbirleriyle meşgul olduklarına ve avucuna düşmeyeceklerine uyanıyordu. En azından bugün. Belki de hiçbir zaman. Çub kızıyordu artık:

"Ne soyutuymuş bu? Birtakım eğriler! Karalama!.." Ve reddedercesine elini savuruyor, yadsıyordu Kandinski uzmanı, başkasının atölyesinde cesur ve yabancı.

Yanıma genç bir ahmak yanaştı ve dışarı itelemeye koyuldu beni. Bir yerlerden öğrenmiş olacak, iki eliyle, ustaca ve acı vererek iteliyordu. Beni ihtiyarlardan, eski Sanatçılar Birliği çalışanlarından biri sanmıştı – ömrünü sadakalarla geçirmiş küçük bir sekreter parçası. Gailesiz, gürültüsüz kurtulamazdım ondan. Bıçağım olduğunu, ani bir harekette düşeceğini anımsıyordum. Bıçak bacağımın kenarında ısınmıştı. (Yok gibiydi, sadece adım attığımda duyuyordum ağırlığını, adımım hızlıysa eğer.) Beni iten bağırıyordu: "... Neden çıkardın nişanlarını ha? Brejnev beslemeleri! Kabiliyetsizler! Ne zaman gebereceksiniz acaba?.." Kin dolu ve sarhoş bağırıyor, daha kötüsü göğsüme vuruyordu acıtarak. Feryat ediyordu...

Bir sonraki atölyede (artık gözlerim kamaşıyordu, yorulmuştum) en sonunda bizim gündüz sarhoşlarımızı yakaladık: Vasilyok Pyatov, Kindyayev, Goşa, tasarımcı Raşid buraya çökmüşlerdi. Beni bir tabureye oturttular, bakkal pelmenisi* yedirdiler, gri, yapışmış ama kaynar, sosu ağız yakıyor (ihtiyacım olan da buydu). Vasilyok espriler yapıyor, Goşa onunla tartışıyordu.

Komik: Pelmenileri büyük bir çaydanlıkta haşlamışlar. Tabureler dolu. Ben de Vasilyok gibi yere oturdum, ama aşağıdan esiyordu. Böbreklerim sızlamaya başladı, kalktım, aradım – sonunda bir çamaşır dengi bulup üzerine oturdum. Öyle ihtiyar ihtiyar oturuyordum. Yorulmuştum. (Mola aldım. Hakkım bu, onlardan on-on beş yaş büyüğüm.) Çubik bu arada hiddetle bir şey tartışıyordu. Çubik bizden biriydi. Her zamanki gibi. Bilgili gammaz, enerjik, elini sallıyor, bize Paris'in kenar bölgelerini, Nicolas de Staël'in** son günlerini betimliyordu. Kır renk siga-

---

* Bir tür iri Rus mantısı. (ç.n.)

** Nicolas de Staël (1914-55), Rus asıllı Fransız ressam. (ç.n.)

ra dumanı içinde, kibirli sesler çatışa dururken, onun tükenmek bilmez konuşma gücünün hakkını vermeden edemezdim. Başkaları da konuşuyorlardı. Sandalyelerde oturuyorlardı. Taburelerde. Yerde. Paris... Amerika'daki sergiler... Buldozerciler...* Tselkov... Şemyakin... Yüz bin... İki yüz bin... (Biz de zamanında önemli anı işaretleri koyardık, elmas üzerine kertikler: *Novıy mir*...** Fransa'da bir yayın... Gallimar...*** Ardis...**** unutulmuş doruklardan gelen kar.) "İyi bir yazar," dediler ansızın. Duydum, benden söz ediyorlar galiba.

Bir *ug*'li için durup durup söylemek gerek böyle şeyler kuliste, bırak gözü kamaşsın. Bir sadaka, bir söz fırlattılar önüme, ömrü boyunca toplumdışı olan birinden sakınacak değiller ya bir sözü. (Onların fikrince toplumdışı. Ben farklı düşünüyorum.) Biri sigaramı yaktı. Bir kadın da belirdi yanımda, uzun boylu, baldırlı. Bana göz koymuştu. Bir *ug*'linin hakkında bas bas bağırıldığında kadınlar etkilenir: Kadın, tabiat gibi, bozkır gibi açıktır, soğuktur ve bu bozkırsal anlamda hep *bekleyiştedir* (ya olursa?). Biraz kösnül olanı, biraz vaatte bulunanı seçer misafirperver, keskin gözü. Dairesi var. Metroya yakın sıcak metre krleri. Bense bir düşüncemle olsun meyletmedim onun bozkırına (Vik Vikıç değilim ben, bir yurtluyum). O zaman daha da yaklaştı, ev sahibi gibi davranıyordu, elleri şişman, yaslanıp hafifçe dayadı sıcak baldırını. Ben taburedeydim, hissettim; yanımda duruyordu.

Dönmedim ona – sadece dakikayı uzatıyordum (sıcak ağırlığını tüketiyordum). Ağırdan alıyordum, oysa erkekçe olmayan dünyanın bütün sonsuzluğu teklif ediliyordu bana. "Larisa?.."

---

* Hruşov zamanında modernist-ressamların buluşma yeri buldozerlerle yıkılmıştı. Bu olaya gönderme yapılıyor. (ç.n.)

** *Novıy Mir* (Yeni Dünya), Moskova'da ilk kez 1925 yılında yayınına başlayan aylık edebiyat-sanat dergisi. 1947-91 yılları arasında SSCB Yazarlar Birliği'nin resmi yayın organı olarak çıktı. (ç.n.)

*** Ünlü bir Fransız yayınevi. (ç.n.)

**** Bir Amerikan yayınevi. (ç.n.)

diye sordum, yüzümü çevirmeden, ismini tahmin etmeye çalışarak. (Ve ısıtan vücudundan kaçınmadan artık.) "Lida," diye düzeltti gülerek. Ama böyle gelmiş bir kere, böyle gider: Doğruca zapt edilmeye çalışıldığımda teslim olmam ben. Beklerim. Kadın sapar yoldan. (Onlar sapar, bense düz yoldan giderim.) Kısa süre sonra bıraktı beni zaten; uçucu birey. Artık başkasıyla birlikte. Peyzajcının biri. Yaklaştı. Aynı ev sahibesi şefkatiyle. Aynı sıcaklığıyla baldırının.

Diğer köşede, taburelerdekiler sordular:

"... Ya şu ihtiyar, şu ayyaş kimin nesi?"

"Vasilyok tanıyor onu."

"Aa!"

Belki de benden söz ediliyor. Onlar için yaşlıcayım artık, ellisini aşmış bir adam, botları delik, içki arayışı içinde, bir cümbüşten diğerine sürten. Ayyaş. (Küçük bir gammazın peşinde geziniyor, gelecek asırlar için biyografisini kurtardığını hayal ederek. Ve *gebist* vakayinamelerinin Tacitus'a* denk tek eser olduklarını varsayıyor.)

Düşünce tekrar ve tekrar sızıyordu içime, yumuşak bir iz bırakarak, sanki kazara pamuktan kılmak için ellerimi, kalbimi ise acımaya hazır. Sızı asırlarda değil, uzun yüzyıllarda değil oysa – benim kısacık "ben"imde, burada ve şimdi. Bir karaçalınmış fazla ya da eksik, ne fark eder ki, vakayinamelerinde on binlercesi varken? O kilometrelerce uzunlukta alacalı bulacalı listeleri insancıklar sonsuza dek uğraşsalar bile çözemezler. Bir Çinlinin dediği gibi: *Sadece unutmak.*

Hıçkırık tuttu; sinirlerim bozulmuştu. Genç ve güçlülerden biri, tipik bir sakallı (belki heykeltıraştır, o koca ellere bakılırsa!) hemen bana yöneldi:

"Git. Git... Kus – sonra gelirsin," Beni kapının dışına itiyordu, acıdığı kadar da tiksinerek. İçimizden biri.

---

* Publius Cornelius Tacitus (ykl. 56-117), antik çağdan Romalı tarihçi. (ç.n.)

Temiz havaya döküldüm; apartman kapısının önünde gerçekten de çıkardım. Bu iyi. Gece. Yıldızlar. Ayaklarımın altındaki kusmuğu da görmüyorum – karanlık artık.

Yapmak gerek. Geri adım atılamaz. Yirmi küsur yıl boyunca daktilo tuşlarını dövdü parmaklarım. "Ben"imi, metinlerimi (artık metinlere de vurgu yapıyordum) onun da bir insan olması uğruna fırlatıp atacak mıydım?.. Evet, fırlatıp atacağım, dedim birden kendi kendime. Evet, *insan*. Sarhoşluğum geçiyordu. Sarhoşluk sanki parçalar halinde dökülüyordu benden. Ama kalan parçalar (katmanlar) hâlâ dev gibilerdi. Güçsüzleşiyordum... Mola aldım.

Böyle sürüklenirler işte (böyle sonsuzca) tanıdık bir yerlerde biraz daha içmek umuduyla – sarhoşluğun ve ona eşlik eden kontrolsüz düşüncelerin geçip gitmesine izin vermeme umuduyla, ısrarla. Sarhoş gecenin, kendine ait bir kompozisyonu vardır, anbean kuvvetlenir. Gitmek, bir sonraki yakıcı yudumu burada değilse şurada kapmak – bu bir ayrıcalık, aynı zamanda da amaçtır. Bu hem eğlence, hem rulettir. Entelektüellerin zarif ve oyuncu yönelimi herkese nasip olmaz. Bize, evet. (Onlar ise bırakalım uyusunlar. Onlar – insanlar yani.)

Dikiliyor, sallanıyordum. Arabalar da seyrekleşmişti artık. Bir ambulans uçarcasına geçti. (Kardeşim Venya'yı düşündüm, nasıldır acaba şimdi?)

Çub dışarı çıktı.

"Aa. Sen burada mısın?.." Ve beklediğim için beni övdü: "Aferin sana!"

Ve dolu bir şişe gösterdi, ödülümdü bu. Şişenin gövdesinde akis yılancıkları ışıldadı.

Yola devam ettik.

Çubik beni kaybetmedi, ben de onu kaybetmedim. Çub elinden geleni yapıyordu – ben de. Birdenbire alıştım sanki ona. Yan yana gidiyorduk. Hayat bu. İkimizin birbirinden son dere-

ce farklı iki işi bir bütün olamazlardı elbet, ama işte tesadüf etmiş, bir araya gelmişlerdi ve uzayıp duran ortak bir işte yol arkadaşın, istesen de istemesen de, akraban sayılır.

"İç, *kardeş*." Sezgileri hassas gammaz bir de ironi yapıyordu. Nişan almadan isabet ediyordu. *Kardeş* sözcüğünün bir anlamı olduğunun bilincinde değildi.

Kuvvet veren bir yudum aldım şişeden. Fakat anlaşılan yalnız beni kuvvetlendirmiyordu içki – şişeye her değişimle Çub da neşeleniyordu. Sokaklar ise kederli. Bu yarı karanlık geçitte, Taganka'nın* karşı kıyısında dolaşıp kafa çekmelerimizin bu en uzun sayılmayacak kesitinde, ağır teşebbüsümden vazgeçmeyi on kere düşündüm. Tereddüt ediyordum. Ve her seferinde başlangıçtaki gerekçeme geri dönüyordum: Yapacak bir şey yok; tüm yaşamımla büyütüp yetiştirdiğim, adam ettiğim ne varsa onu, benden fazla *benim* olanı mahvedecek.

Bir polis durdurdu bizi. Karanlıkta birinin omzumu yakaladığını ve beni -bir çekişte- kendine çevirdiğini hissettim. Karakola düşmekten korkarak, derhal yalpalamayı bıraktım, vücudumu hizaya soktum. Artık çok sarhoş değildim zaten, yalpalamam da öylesineydi, gevşek gece alışkanlığından (kısmen de Çubik için). Polis yüzümü kendisine çevirdi. Bakıyordu. Diğeri ise ileride tetikte bekliyordu. Her şeye hazır. Eğik elinde cop.

Ve Çubik, sesinde zapt edilemez bir tutkuyla, ansızın baş gösteren bir özenle, derhal bana ve beni kavrayan aynasıza yöneldi: *Stop, stop*, teğmen!.. Çub, beni almalarına, bir kenara çekmelerine razı olamazdı, böyle bir şeyi aklından dahi geçiremezdi, ben *onun ganimeti*ydim. Sonradan anlaşıldığına göre, bana minimum bir kaset, 90 dakika daha harcamaya hazırlanıyordu.

"Hadi-hadi, teğmen. Biz iki ahbabız. Dolaşıyoruz. Her şey yolunda, teğmen!.." dedi Çubik bize doğru atılıp. Nasıl da çabucak seçivermişti öyle karanlıkta yabancının yıldızlarını.

---

* Moskova'da bir semt. (ç.n.)

Artık ben de doğrulmuştum teğmenin karşısında, bir parça gösterişli hatta – ayık ve sağlamım, bak, gibisinden. Gitmek, yola devam etmek istiyordum, hem o da *benim ganimetim*di, Çubik'siz kalmak istemiyordum.

Çub sıkı fıkı ve direşken anlaşmaya çalışıyordu onlarla. Ben ileride duruyordum. Dikkatle dinliyordum ama. Polis tarafından mimlenmiş olmak – herhangi bir iş için kötü bir başlangıç sayılırdı; daha kötüsü olamaz. Çubik'in de su yüzüne çıkmak istememesi biraz rahatlatmıştı beni. Ne bir cüzdan, ne bir kimlik göstermedi onlara, hiçbir şey – pasaportlar yanınızda mı peki, heyhat, değil.

"Petroviç," dedi bana yönelerek. "Pasaportun var mı?"

Tereddüt ediyordum: Sarhoş bir basso ile iki laf edersem alıp götürebilirler, fazla ayık söylersem de Çubik kuşkulanır; susuyordum, orta yol altındır, gözümü kara çıkarma.

Oysa bu akla gelebilecek en kötü fikirdi: Polis, tıp oyunuma tepki olarak birden bana yanaştı ve ellerini hızla göğsümde, pantolonumda dolaştırdı. İşe bak. Dizlerimi bile okşadı, ama botlarımın içindeki çoraplarıma ulaşamadı işte. Dilim tutulmuştu.

"Temiz," dedi diğerine, tepeden tırnağa aradığını bildirerek.

Beriki yaklaştı, pantolon ceplerimi kendisi tersyüz etti, kâğıt kırıntılarını kazıdı oradan. Ve bir beş yüz rublelik.

"Para mı o. Ceza için verecek param yok benim!" dedim alçak sesle, o, fenerini kâğıt paranın üzerinde gezdirirken.

Ölçmüştü (sesimi). Hepten sarhoş değil, gibisinden.

Parayı geri verdi. Ama değersiz kâğıtlarımı evirip çeviriyordu elinde hâlâ. Beklediğim dairenin ışık makbuzu, elektrik trenine bir bilet. Kısık ve ayık sesim miydi onu beklenmedik şekilde tedirgin eden. Söylemesi zor. Açık olan tek şey beni incelediğiydi. Şimdi soracak.

Çub ise bu sırada teğmenle sigaraları yakmıştı bile; berikine, Carol'dan aldığı kalite sigarayı ikram etmişti. Duman kokusu

geliyordu. Sohbet ediyorlardı – geceye doğru hava serinliyor, gibisinden, ama zaten sonbahar böyledir.

"Ne iş yapıyorsun?"

Ben susuyordum.

Çubik yardımıma yetişti. Oradaki polisin yanında dikilirken -üç adım mesafeden- buradakine seslendi:

"İşten çıkardılar onu. Söylemeye utanıyor. Beş yüzünü birden kovdular bunların!"

Aynasız alaylı alaylı gülümsedi:

"Değişiyoruz! Evvet. Öyle kolaycacık iş bulunmuyor şimdilerde..."

Polis birdenbire tarafsız-dostane selam çaktı. (Daha bir dakika önce kulağımı patlatmaya niyetlenen bu polis.) Mucize. Kulağımı patlatmak istemesi öylesineydi, ısınmak için. Ve adam (ben) sorulara daha hızlı, daha atik yanıt versin diye. Nişan aldığını hissediyordum, aramızdaki mesafeyi değiştirmek için bir o bir bu ayağımın üzerine basıyordum. Kulağına kıyamaz tabii insan. Vursun ama nişan almadan – solgun yarı karanlıkta böyle bir pantomim canlandırıyorduk işte onunla bir-iki dakikadır. Ama sonra fikrini değiştirdi. Parayı geri verdi ve bir selam çaktı. Olur böyle şeyler. Mantık arama. (Mantıktan nasıl kaçınacağını ara.)

Yine ikimiz baş başa kaldık, iki hafif sarhoş sadık yol arkadaşı. Yürüyorduk. Çub, hoşnut, ıslık çalıyordu.

Karanlıkta, solda ve sağda, zayıfça aydınlatılmış eski beş katlılar beliriyordu. Hangi semtti bu?

"İçki versene," dedim Çubik'e. Yedek bir şişesi daha varmış meğer.

"Acele etme."

"Cimri. Bıktırma beni... Ver!"

Daha yeni içki çekmişti canım. Bıçağı bulamamışlardı (ve bıçakla birlikte içeri almamışlardı beni), ki bu bir mucize ve belki

de bir tür işaretti. Yalnız şunu da belirtmeli ki, bu mucize ve işaret konusunda ben kurnazlık etmiyor, gökyüzünü kendi dünyevi *ug*'sel işlerime karıştırmıyordum – Tanrı Tanrı'dır, yukarıdadır. Nasıl olursam olayım Tanrı beni sever. Ama işaretler göndermez, ne diye uğraşacak bu ıvır zıvırla. İşaretler ve tekinsiz onları okuma becerisi – insana özgü sorunlar bunlar. (Kendi rayım üzerinde gittiğimin bir işareti yalnızca. Her zamanki ben.)

Çubik'in şişesini elinden sökmeye çalışıyordum, sıradan bir sahne, sokağın ortasında iki sarhoş, benim ellerim onunkilerden güçlü – Çub vermiyor, dalga geçiyordu. Artık bir yere oturmak, durmak istiyordu (öyle esmişti) anlaşılan: Oturmak, her şeyi sessizce sormak ve nihayet ben zavallıya vermek şu şişeyi, lap lap kafaya dikmem için. Ardından ben iptal olurum herhalde, yürüyemem. Elbette bir sarhoşu bütün şehir boyunca sürüklemeye niyeti yoktu. (Ama beni öyle her yere de atamazdı.) Böyle durumlarda bir dört yol ağzı ya da kapı önü değil, daha sessiz, kuytu bir yer seçilir. Şişe arkadaşından kurtul, ama beriki sokak boyunca sürtüp, arkandan küfürler savuramasın, gürültü çıkaramasın. Hayır, hayır, sessiz bir yer bulmalı.

Ben, onun arayan düşüncesini sezerek peşinden gidiyor ve hiç de direnmiyordum, çünkü şöyle tenha, sessiz, ısıtılmış bir yer benim de işime gelirdi. (Ben de onu uyur vaziyette bırakmayı düşünüyordum.)

Ruhum sızladı: Anın yaklaştığını hissettim. Ama şimdi süratle artan heyecanımı (darbeye hazırlık) elimden geldiğince saklıyor, sabırsızca bir coşku, ayyaşça bir şişe tutkusu ile örtbas ediyordum – ver de içeyim, pinti herif, cimri!..

Gerçekten de içmek istiyordum.

"Ver de bir yudum alayım bari."

"Havanı alırsın!"

"Kancık pinti. Versene bir yudum."

"Ayaküzeri açacak halim yok ya şişeyi... Daha iyi bir yer bulunca açacağım. Oturunca."

"Mal herif. Gammaz."

"Kes sesini. Bu şişeden önce de az zıkkımlanmadın! Bütün akşamdır seni içirenler de benim arkadaşlarımdı – öyle değil mi yoksa?.. Gittiğimiz her evde ikram ettiler. Bizimki hâlâ şikâyet ediyor!"

"Kancık! Boşuna demiyorlar senin için GB'ci diye!.. Çoktandır temizlik yapılmadı sizin orada – seni de kovarlarsa koşturup iş mi arayacaksın ha?" Kahkaha attım. "Sanat uzmanı olmak istersin sen kesin. Gammazlara kolayca, hiç torpilsiz nerede iş verirler, biliyor musun?.. Kalorifer dairesinde! Çünkü odun kesmek, sürekli *vurmak* demektir!"* Dolaşan dudaklarımla, susuzluktan ölerek ironi yapıyordum. Kuruyan dudaklarıma söz geçiremiyor, ama ellerime güveniyordum.

O gülüyordu:

"Hadi, hadi!.. Çok konuşma!"

"Kancık. Cimri. Bir yudum votkaya kıyamadın..."

"Çok konuşma!"

Zayıfça aydınlatılmış, döküntü içinde bir apartman kapısının önünde bir gece arabası. Erkek ve kadın. Kadın garip bir şapka takmış. *Hruşoba*'larda** insanlar yoksuldur. Hah, vedalaşıyorlar! Kadın taksiye biniyor. (Yaşamın hırpaladığı ayrılan bir çift mi bu?)

Taksinin ışıkları sallanmaya başladı – zifiri karanlık, motor guruldadı. Gittiler... O an Çubik ile, dip dibe duran beş katlıların arasında olduğumuzu anladım. Çubik'e de bana olduğu kadar yabancıydı bu apartmanlar. Nereye götürüyordu beni?

Beş katlıların arasında traversler yığılıydı. Bir kuytu, paslı bir duvar olsaydı bari yaslanacak.

---

* Daha önce yapılan bir söz oyunu yineleniyor, bkz. 227. sayfadaki dipnot. (ç.n.)

** *Hruşov* ve *truşoba* (yoksul, ücra yer) sözcüklerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş sözcük; Hruşov zamanında yapılan çirkin semtlerden söz ediliyor. (ç.n.)

"Traverslerin üzerine mi?" dedim ben gevşekçe kıpırdanarak.

"Daha neler! Dedim ya – rahat bir yerde içeceğiz. Şöyle esmeyen. Boktan apartmanlar, Hruşov'un işleri, anasını da, ninesini de onun!" diye küfretti hemen ilk traverse takılarak. O da yorulmuştu.

Bense sinirlendim.

"Bir sigara içeyim bari şurada." (Traversin üzerinde.)

"Sabret."

Çubisov en yakın apartmana yöneltti adımlarını. Gece yarısı tökezleye tökezleye bir barınak arayan herkesin anlayacağı, basit bir maksat. Böyle apartmanlarda (*hruşoba*'larda) en üst beşinci katta (daha doğrusu beşincinin üzerinde) bir yarım kat, yukarıya çıkışı olmayan bir üst yapı daha bulunur, ancak ince, paslı demir bir merdiven dayalıdır kilitli çatıya. Orada, merdivenin önünde sahiden de, oturup rahatça içecek bir yer bulunabilir.

Katları birer birer tırmanıyorduk. Bir ayyaş, nereye yuva kuracağını bilir. Yürümek zordu, bacaklarıma söz geçiremiyordum.

"İşte bu. Geldik."

Güçlükle soluk alıyordum.

"İçeliiiim!" dedi biraz abartılı. "Bak burası ne hoş, ne iyi."

Çubik'in peşinden güçbela tırmanırken hayal ettiğimden de iyi (ve sıcak) bir yerdi burası. Bu çatı-altı yarım kat, beşincinin üzeri, döküntülerle doluydu ve sanki bizim için yaratılmıştı. Parçalanmış eski yataklarla doluydu (yayları sessiz sessiz çınlıyorlardı). Birtakım kutular. Örümcek ağı. Çocuk arabası. Gece yarısı buraya kimsecikler de uğramaz tabii ki. Apartman uykuda.

Işık (bütün apartmana bir tek cılız lamba) üçüncü katta yanıyor, buraya -bize- ise ancak yansımaları ulaşıyordu. Fısıldamadan konuşabilirdik. Gebeciler geceleyin böyle yerleri seçmeyi ve sezmeyi becerirler, beceri ve deneyim, onlar bulamayacak da

kim bulacak! O an dayanamadım: Karanlıkta iç geçirdim. İşte. Artık yanımda.

Dümdüz bir kontrplak yüzeyin üzerine oturduk. Antika bir dolabın dev kapısı olabilirdi. (Bir pinpon masasının yarısı gibi.)

Zamanı geldi. Susturduğum sızı ve öfkemi saldım, bıraktım sonunda, ama hiddet yerine (beklenen) belirsiz ve heyhat uyuşuk bir duygu çıktı dışarı. Güçsüzlük gibi. Hiçlik gibi. (Fazla yürümüştük.) Ikına sıkına tekrarlıyordum kendi kendime: Zamanı geldi, zamanı geldi, açılır kapanır bıçak, bıçağını çıkar... Çubik ise benden önce davranmış teybini kontrol ediyordu (hamarat, her şeyden önce ***kulağını*** hazırladı). İkimiz de hazırlanıyorduk. İleri geri düğmelerine bastı sessizce. Açmadı, ne diye boşa harcayacak bandı. Ama çalışıyor mu diye kontrol etti. İleri-geri. Takılmış olmasın, bir şey rayından çıkmış olmasın karanlık avlulardan geçer, traverslere takıla takıla sürüklenirken biz (o ve ben – birer kere düşmüştük).

Yan yana oturuyorduk. Ben boş ve sarhoş başımı aşağı sarkıtmıştım; ellerimi de -aşağı, çoraplarıma, botlarıma- gevşemiş vaziyette alkol zıkkımı beklerken (ne olursa olsun, en iyisi votka, aç hadi bir an önce). Eğik sağ elim bıçağı aldı. Ama açmadım. Tetikte bekliyordum.

"Tamam." Çubik cebinden şişeyi çıkardı; metalik tıpayı çekiştirmeye koyuldu.

Tırnağıyla kaldırıyordu onu. Beceremedi, cebinde anahtar destesi aramaya koyuldu, anahtarlardan birini dayadı, derken – hızlı bir hareketle kopardı beyaz votka kapağını. Şişeyi hazır vaziyette tutuyordu. Bense bıçağı açmıştım artık. Sağ elimi onun tarafına geçirdim. Yaklaşmak kalıyordu yalnız. Şişeye uzanır gibi yaptım:

"Bekle..." dedi o.

"Neyi bekleyeceğim?"

"Anlat. Yazarları anlat. Güzel anlatıyorsun sen..." Teybi açmıştı herhalde artık. Karanlıkta herkes istediğini yapabilirdi.

Artık yudum yudum içmemi, hafif hafif sersemlememi ve anlatmamı istiyordu. (Şişenin yarısını bir dikişte içmemden çekiniyordu.)

Uzandım.

"Beklesene!.." Şişeyi karanlığa itti.

Ama artık yeterince yaklaşmıştım, sokuldum (itmeye vakit bulamaz). Ve hemen, basit bir hareketle (kürekkemiğinin arkasına, tanıdık bir yer) sapladım, bıçağın ağzını insan kalbinin çukurumsu boşluğunda hissettim. Köşeye kıstırılmış bir fare gibi ciyakladı. "Annnee..." diye inledi uzun uzun. Sonra bir süre daha çırpındı, ama artık sessizce. Yalnızca vücudu sarsılıyordu. Kasetleri çıkardım, kendi cebime koydum. Şöyle küçüğünden bir teyp. Her şeyi aldım, kontrol ettim. Karanlıkta oturdum. Şişe bir yerlere yuvarlanmıştı, kutuların altına, çocuk arabasının arkasına. Aramadım onu. Dokunmamıştım ki. Votka istemiyordu canım.

Bir yudum almak bile istemiyordum. Her şey bir anda olup bitti. (Olgun bir elmanın düşüşü gibi.) Bir iş yapmışlık duygusu, hepsi bu. Sessizce merdivenlerden indim.

Boş gece sokakları. Bir köşede bıçağı nasıl sapladığımı anımsadım ve fışkıran kanın (belki hayali) sesi anlık bir kusma isteği doğurdu. Bıçak altındaki kanın bir sesi vardı.

Fakat yüz adım daha gidince rahatladım. Bir kere daha kustum, bu kez hepsini. Dibine kadar. Tekrar insandım. Yaşamım, iyi kötü varlığım, onunla birlikte de "ben"im, ayrıca eski metinlerim (başka?..) evimize dönüyorduk şimdi, birlikte gri asfalttan geçiyor, yan yana ve sanki el ele yürüyorduk – temiz bakılan çocuklar evlerine nasıl giderse.

Bıçaktan kurtuldum. (Elbette orada bırakmamış, mendile sarmıştım.) Bıçağı bir kanalizasyon çukurunun dibinde uğuldayan pislik deresine attım – başka bir semtte. Uzun süre taşıdım. Riske girdiğimin farkındaydım.

Sobolevlerin dairesinde bir Japon teybi var; sigara içiyor, bantları döndürüyordum, yok etmeden önce.

Pek çok kayıt dinledim: Kendiminkileri ve çeşitli başka şeyleri. Ressamların oradaki itişip kakışma. Amerikan "rr"sini nohut gibi yuvarlayan Carol. Vasilyok ve Goşa'nın gülüşmeleri. Benim bir yudum votka için hırıltılı gece yakarışlarım. Son olarak da gammazın kendi sesi duyuldu – en sonda:

"Beklesene!" Ben şişesine uzandığımda, o ise uzun bir kayıt hazırlığı içinde parazit kontrolü yaparken.

Sesi, kafa tutarcasına tekrarladı bana:

"Bekle."

Anlamlı oldu. Teybi kapadım. Yanıtladım ölüyü:

"İyi. Beklerim."

Uykulu, uzun süre yatmaktan buruşmuş halde kalktım çalan kapıyı açmaya – pek keyifli çalıyorlar! Sobolevlerin akrabası giriyor içeri (vekilleri), güler yüzlü.

Sobolevler seyahatte, akraba tüm haklara sahip. Ben daireye yalnızca göz kulak oluyor, güdüyorum. Onun, akrabanın ardından BTİ'li* insancıklar dalıyorlar içeri: Yepisyeni bir sözcük – Teknik Envanter Bürosu. Her üçü de kravatlı, açıkça kurum satarak, evi ölçüyorlar: Uzunluğu genişlikle çarpıyor ve odaları teker teker ölçüp, metre krleri (bereketli, taze, üstelik İran halısı kokan), kâğıda geçiriyorlar. Sobolevler, evlerinin mülkiyetini ilk edinenlerden.

Biri, kafasını kapıdan sokarak içeri göz atıyordu:

"Ee sonra?.. Ne diyorsun, Petroviç?"

"Kapıyı kapa!" Meraklıları kovalıyorum. Yurt insanı hemen ilgileniverir. Kazanma tutkusundan çok, senelerce ısıttıkları köşeyi kaybetmeye dair ebedi korkularından.

BTİ insanları tam da köşeleri, kapıları, pencere aralarını ölçüyorlar, bense pencerenin önünde duruyordum. İzliyordum. (Ama pencere önünde durarak da engel olursun onlara.)

---

* Teknik Envanter Bürosu (BTİ – *Byuro Tehniçeskoy Inventarizatsii*). (ç.n.)

"Siz kimsiniz?"

Dudaklarımı kıpırdatmama kalmadan Sobolevlerin akrabası, vekil, mutfaktan içeri koşturdu ve telaş içinde, dalkavukluk ederek ve nedense kıkırdayarak şöyle buyuruverdi:

"Öylesine canım. O *öylesine*. Siz ölçün, beyler. Siz ölçün..."

Böyle diyerek beni fark etmemeye, görmemeye davet etti sanki onları. Harika. (Bir yandan eve değer biçilirken, bir yandan da evi olmayana değer biçiliyordu.)

"Sobolev kim peki?.. Bay Sobolev ve Bayan Soboleva* neredeler?" Metre ölçücüler, ev sahibinin yokluğundan ötürü tedirgindiler. Belki de bir şey kaybediyorlardı. (Ev sahibi yokken nasıl rüşvet alacaklardı?)

Akraba, ellerine bir şey tutuşturdu sanıyorum. Gittiler. Peşlerinden en son çıkan atik akraba -koşar adım- yine yaltaklanıyor (sıradan ölçücülere!), dırdır edip duruyordu, ya işte hayat böyle, ömrümüz geldi de geçiyor...

Kat ve koridorlarda ise, harekete geçirilen sahiplenme içgüdüsü öncelikle kadınlarda belli etti kendisini: Kadınlar abartılı şekilde agresif, sert, aniden cıyaklayan sesler edindiler.

Kollarını yoran alışveriş fileleri ile laflamak için tam girişte duraklıyorlardı şimdi. Kapıcının önünde. Uzaktan da duyuluyordu sesleri:

"... Ya Hrımakovlaaaar?.. Bölüşecekler mi?"

"İki odadan birisi bitişik, nasıl bölüşecekler! Bu Hrımakovlar (onlar yok mu onlar) geceleri çocukları yatırır yatırmaz sessizce didişiyorlar."

"Ya gündüzleri?.. Gündüzleri de köpekler gibi hırlaşıyorlar!" Kadınlar Hrımakovları, Petrov ve Sidorovları, önlerine geleni ayıplıyorlar, kinlerinin, yarın karşısında duydukları korkudan kaynaklandığını daha da belli ediyorlardı.

---

* Rusçada kadınların soyadlarının sonunda dişi cinsi belirten "a" yer alır. Soboleva – Sobolev'in karısı. (ç.n.)

Biri susar susmaz ikinci kadın devralmalıydı sözü, yoksa üçüncüsü acı diliyle etekleri zil çalarak karışabilirdi lafa. Kadınların hiddeti bir anlığına beni de sarmalıyordu. (Hedefi belli öfkelerinin cafcaflı sözlüğü.) Kapıcı da oracıkta. Kadınlar tam girişte buluşuyorlardı, kapıcı eli kolu bağlanmış gibi oturup dinlemek zorundaydı; Odysseus ve sirenler.* Onların gizli kapaklı öfkeleri, rezil ve kendince yetenekli hiddetleri emektar askeri transa soktu. Başını eğdikçe eğiyordu, masanın üstünde duran beyaz anahtar destesini gagalar gibiydi.

Ve aniden bir bağırdı (adımın akıl almaz bir tonlamayla seslenişini duyunca titredim ben):

"Petroooviiiç! Bunları siktir et. Öldüreceğim ben bunları!"

Ve aynı yüksek notayla:

"Kancıklaaaaar!.."

Bir gün sonra kovuldu. Formalite: Üç harfli kısacık bir sözcük yüzünden.

Sıradan bir olay: İnsanların, sinirleri bozulduğunda, birini kovalamaları gerekmez mi, zamanı gelmemiş midir? (En azından birini.) Yurt, benim ömrümde tanıdığım en namuslu kapıcı-askerini kaybetti. Benimle dost değildi. Başka biriyle de. Yalnızca giriş-çıkışları takip ediyordu.

İşten biraz gecikmeli dönen kadınların, beni yatmamış, koridorda gezeler (akşam turu) görmek hoşlarına gitmiyordu. Koridorda uykusuz, ellerim ceplerimde gezeleyişim kadınları çileden çıkarıyordu artık. Oysa ben sadece tuvalete sigara içmeye gidiyordum. Tuvaletler olması gerektiği gibi dairelerin içlerinde, ama katta da eski zamanlardan kalma ortak bir tuvalet var. (Sigara içmek için koridorun sonunda. Sessiz, temiz; ne yazık ki hep karanlık.)

---

* Sirenler, Homeros'un *Odysseia* destanında anılan yarı kuş-yarı kadın şeklinde mitolojik yaratıklardır. Gemisiyle siren kayalıklarının önünden geçen Odysseus, yol arkadaşlarının kulaklarını balmumu ile tıkayarak, kendisini ise direğe bağlatarak sinsi sirenlerden kurtulmuştur. (ç.n.)

Yaklaştı biri. Dudaklarını ip gibi büktü:

"Git de çalış. Git de emek ver, tembel," diye tıslıyor yüzüme durup dururken, önümden geçerken ve yanıt beklemeden.

Güçlü, şişman – kocalarına kolayca tokat atabildikleri için ruhen güçlü (hayaten güçlü) olduklarını sananlardan.

Kocasını da saldı üzerime: "Yürü. Yürü, aklını başına getir şunun..." Beriki geliyor, o da ellerini ceplerine sokmuş koridoru adımlıyor – benim sigara içtiğim, duman bulutumun (karanlıktan) çıktığı tuvalet tarafına doğru geliyor.

Fakat koca, anlaşılır iş, hanımından çok daha yumuşak konuşuyor, bazen de benimle hemfikir olup karısına sövüp sayıyor. Erkekler benim kötü olmadığımı bilirler. Patlayabileceğimi de bilirler. Ve bu soluk koridorlarda kendime ait bir köşeye sahip olmadığımı, bu yüzden de kendi "ben"imi daha bir üzerine titreyerek koruduğumu bilirler; o benim evimdir zaten, ev kokulu köşem.

"Git çalış! Ne diye buralarda cirit atıyorsun?.." diye çıkıştı yine de üzerime salınanlardan biri.

Duruyor susuyordum. Tek söz etmedim.

"Asalak. Saçlarını ağarttın, bir yırtık ruble bile kazanamadın ha? Nasıl geçiniyorsun?.."

Bağırıyor, kendi kendisini ayartıyordu.

İçime nasıl bir duygu saldığını bir türlü öğrenemeden gitti: Gözlerimde korku görmeyi başaramamıştı. Yoksa görmüş müydü? (Emin değilim, bilmiyorum yüzümün nasıl mimikler sergilediğini, ben kendimi öyle tutar, alnına bir tane çarpmamaya uğraşırken.) Topuklarını vura vura, hatta böğürerek (oldukça yüksek sesle) gidiyordu – kalan öfkesini de ayaklarının dibine tükürerek. O da kötü biri değildi. Sadece buradan gitmemi ve Ural'dan Baykal'a dek hendek kazmamı istiyordu.

Katlandım. O günlerde pek çok şeye katlandım, çünkü Çubisov – Çubik capcanlı duruyordu daha gözlerimin önünde. Durup durup ortaya çıkıyordu: Canlı Çubik ve o gece. Özellik-

le polisin durdurduğu anlar. Aynasız. Çubisov onunla sigara içti: İkisi de yarı karanlıkta. (Diğer aynasız ise benim üzerimi aradı. Vücudum, hızlı arama anındaki sert ellerini anımsıyordu.)

Ve üstelik on, yirmi dakika değil saatlerce süren, amaçlı gece tenezzühlerim onunla, yan yana yürüyorduk, ebedi dostlar. Amma da sabırlı sürtmüş, yürümüş, benimle birlikte vura vura ayaklarını temizlemişti dik kafalı gebeci* Çubik – hayır, onların verdikleri bir lakap değil bu, orada o Alekseyev ya da İvan İvanıç gibi bir şeydir, son derece basit, yakalayamazsın. Ama ben yakaladım. Ben de gayet sabırlı yürüdüm onunla, onun peşinden, bir güruhtan diğerine. (O da zamanla bana bir lakap yapıştırırdı, Petroviç değil de, sözgelimi *Petrov*. Ve ben kendim de farkında olmadan, haber taşır ona, *çan çalardım*.) Onunla bir güruhtan diğerine, bir evden başka eve gidiyordum, orada burada yarımşar bardak atan, dili giderek daha da çözülen bir alkolik gibi. Bir tanıdığım var, gibisinden (kim?), şey yahu, işte o bir tanıdığım, duymadın mı yoksa, edebiyatçılara rüşvet karşılığı sahte vize düzenliyor... Çubik kulak vermeden dinliyordu, ama yine de oltaya takılmıştı işte, oysa oltanın ucunda benim olduğumu sanıyordu (bir şişe votka, açılmamış, cebinde)...

Godunov'un çocukları,** Çubisov'un tabutu başında iki yavru (sekiz ve beş yaşlarında) – bir Rus yazarına suçluluk duygusunu yutturması gereken ilk onlardır, beraberinde de ininden yavaş yavaş çıkan vicdan azabını. Yazar, çocuklar karşısında zayıftır, korkmuş ve susmuşlar karşısında. (Teyzeleri bir adım ileri iteler onları, babalarının tabutuna yaklaştırır. İki erkek çocuğu...) Ama ben teslim olmadım: Kendime Çub'un büyük ihti-

---

* KGB'ci. (ç.n.)

** Çar Boris Godunov (1551-1605). A.S. Puşkin'in aynı adlı tiyatro oyununda, tahta geçmek için çarın oğlunu öldüren Godunov, kâbuslarında kanlar içinde erkek çocukları görür. (ç.n.)

malle yetişkin çocuklara sahip olduğunu söyledim. Büyüttüm onları: Yirmi ve on yedi yaşlarındalar. Atlatır delikanlılar. Kapanır yaraları. Hem en azından günün birinde, bir gammazın çocukları olduklarını, ihbarlarla büyütülüp bakıldıklarını öğrenmeyecekler utanarak, ayıbın kısık yankısı çınlamayacak kulaklarında. Böyle düşünen, hiçbir iç analizle aşınmayan, aksine sağlamlaşan tarafıydı "ben"imin.

Ama "ben"imin bir de diğer yüzü, diğer yanı, annemin dediği gibi yancağızı vardı. Gammaz kırklara karıştı, kokusundan bulur, teşhis bile edemezler – diye düşünüyordum dik kafalı, konuşkan gebeci Çubisov, Çubik'in gözümün önünde duran cesedi için. Orada yatıyordur hâlâ, kaldırılmamıştır...

Kafkasyalı anlaşılır ve bağışlanabilir, ne de olsa bıçakları hemen hemen aynı anda çekmiştik onunla. Bahçedeki banktaki o ani sonu, bir hesaplaşma ya da günümüze has bir tür düello sayabiliriz. (Karlı orman kenarındaki silahlı düello ile bağdaşıyor.) Ne var ki gebeci konusunda vicdanım, benim suçlu olduğumda ısrar ediyordu – kestin bahtsızı! Bu son durumun kardaki düello ve Rönesans ile ilgisi yok, gibisinden. Sadece tuttun ve kestin. Ve cesedi yerde öylece bıraktın. İnsandı o.

Aynı vicdani yanım bana şunu fısıldıyordu bir de: Gebeciler de çağdaş toplum tarafından *öngörülmüşlerdir*, gereklidirler. Aynasızların gerekli olması gibi. İtfaiyecilerin gerekli olması gibi, öyle değil mi yoksa?..

Dahası da var: Kötü ve neredeyse alçakça bir düşünce sokuluyordu yamacıma (alçakça, çünkü namussuzca, neden ve sonuçların etrafından dolaşıp geçiyor) – bugün insanların (yurtluların, hanımlarının, kadınların) bana karşı tavırlarının değişmesi, parlayıveren nefretleri bile, içgüdüsel olarak tam da benim cemaat yuvasından kendiliğimden kopuşumla ilişkiliydi. Daha sade söylemek gerekirse – ben tehlikeliyim, bir linç gerçekleştirmiş, bir insan kesmiş, çocukları babasız bırakmışım...

İhtiyar Neyalov'un anma törenine almadılar beni.

"Ne işin var senin burada? Sensiz de gayet güzel oturduk anıyoruz," dedi dişsiz cenazeci-dev (birinci kattan) ve omzuyla kapadı girişi.

Beklemiyordum. İhtiyar Neyalov, o sağırca, temizlik hastası alkolik yaş toprağa karışmıştı ve ben masa başında şerefine bir kadeh içemeyecektim ha?.. Nasıl olurdu! (Yoksa boşalan evine talip olmamdan mı çekiniyorlar?)

Gel gör ki cenazeciyi tesviyeci Kimyasov da destekledi. Dışarı çıkmış – Belomorina* tüttürüyor. Almıyor içeri... Belki de yanımda bir şişe votka olsa en dar kapıdan bile sızmayı başarırdım. Cüret edemezlerdi. Ama o gün votka parası yoktu işte.

Bilindiği üzere insanlar ömürleri boyunca anma törenlerine gider ve canı gönülden, beleşe içki içerler. Dişsiz cenazeci ise şaşkınlığımdan anında istifade etti. Kancık. Kinayeli (ve artık kapıyı örterek) bildirdi bana:

"Ziyanı yok. Başka bir sefere içersin."

Ve tesviyeci Kimyasov, ayyaş, güldü:

"Her gün de olmaz ya."

Fakat kadınlar nefrette de ilklerdi. (Birçok başka konuda da daha hassas ve yapmacıksız oldukları gibi.) Barındırabilirlerdi seni, Petroviç, gibisinden, lahana çorbası içirebilirlerdi öğlen yemeğinde, bir hoş sözle teselli edebilirlerdi, kendin de biliyorsun! Ama şimdi – hayır. Nokta...

Ve ısrarları aynıydı yine – değişen onlar değildi, değişen bendim, yurtluların öfke ve nefretleri, benim onlar karşısında suçlu oluşumla, hani neredeyse ellerimdeki kanla açıklanıyordu, evet ya öyle. Suçlusun efendim! Kendi uydurduğum duygu (suçluluk duygusu) bir gerçekliğe dönüşüyordu. Komik ama, bana selam bile vermiyorlardı.

Selam vermiyor ve koridorda kabaca sesleniyorlardı, kıskaca alınmış ruhlarında ince bir ses çırpınıyor, kederli bir avam çığlı-

* Bir sigara markası. (ç.n.)

ğı büyüyordu içten içe (hissediyordum), ev konusunda olduğu gibi mülkiyet konusunda da nasıl olsa ***kandıracaklar hepimizi***, gibisinden. Canlarım benim, hepimizi üçkâğıda getirecekler. Ne zaman üçkâğıda getirilmedik ki hem. Bu acı bilgi artık eziyor, (gelecekte) kandırılacakları duygusu ise (kaçınılmaz), korunma içgüdülerini şimdiden serbest bırakıyordu.

Kendisinin kandırıldığı, bir başkasının ise bedavaya (ve sırf bir parça aceleciliği sayesinde) mülkiyet ve yanı sıra yaşamına yeni, gıcır gıcır bir anlam edinmeyi başardığı düşüncesinden bile hasta düşebilir bir yurt insanı. Faleyev'i kovdular: Üçüncü katta akrabalarıyla kalıyordu, bir kuş kadar hakkı vardı ancak, tam beş yıldır. Faleyev, ikamet kaydı yaptırmayı düşünmediğine, herhangi bir talebi olmadığına (özelleştirmeye katılmadığına) yemin ediyordu, ama kesin şekilde bildirildi kendisine – Rjev şehrine dön. Döndü.

İki çanak yalayıcıyı kovdular, yedinci kattan.

Sekizinci katta ikamet kaydı olmaksızın yaşayan elektrikçi Kolya'yı el ele verip polise ihbar ettiler.

Sonra ihtiyar Nizovski'yi keşfedip sepetlediler, ikinci katta barınan talihsiz ve hafızasız ihtiyar misafirliğe gelmiş, bir odacıkta kalakalmıştı öyle – hayır efendim, çıkacaksın! (İhtiyar kime misafirliğe geldiğini bile anımsamıyordu. Uzun yıllar olmuştu. Yanlarına geldiği kişiler de unutmuşlardı.)

Keskinleşen sezgileriyle, metre kr talep etme potansiyeli olanları tespit ediyor, tüpten sıkıp fışkırtır gibi fışkırtıyorlardı yurttan. (Beni tespit etmelerine gerek yoktu elbet. Bekçi. Beni biliyorlardı.) Usta bir çanak yalayıcı, gibisinden ve tehlikeli, tehlikeli! Konuşmaktan korkuyorlardı – yumuşamaktan korkuyorlardı. Karşılaşırsak bakışlarını çeviriyorlardı: Ya o da (ben) tutar ve yurdun birkaç metre krsinde hak iddia ederse – o da insan sonuçta, gibisinden.

Özellikle de çok yaşlı olanlar şimdi, herkese eşit miktarda düşen Sovyet sefaletini büyük nimet gibi anımsıyorlardı.

"Biz başkaydık!" diye haykırıyordu ihtiyar Sundukov avludaki satranç ve avuçlanmış domino masalarının başında. Ciddi ciddi üzülmüştü. Nostalji yapan ihtiyar benim tarafıma bakmadı bile, kin doluydu. Beni görmek istemiyordu.

Dominoda üç kere peş peşe yenilmişti gerçi.

Lovyannikov döndü, Konobeyevler alelacele döndüler – evlerini özelleştirmek için seyahatlerini yarıda kestiler. Sobolevler döndüler (yurtdışından). Kala kala (beklediklerimden) Çerçasovların dairesi kaldı, onlar da her an çıkıp gelebilirlerdi.

Struyev'in kendisi bir kenara da, o karısı yok mu; kindar, sıska, posası çıkmış, beş çocuğu eme eme göçertmişler kancığı, o sıra bir de madenci kardeşi geldi yanına. Basit bir köylü – gayet de basit anladı olup biteni. İzindeydi, misafirliğe, bu arada biraz da farfaralık yapmaya (karakter) gelmişti; koridordan geçirmiyordu beni, Struyeva da akıl veriyordu buna, bir madenci omzu at şuna, kardeşim, gibisinden. Çarp şuna!..

Koridorlar benimdir oysa. Fakat kurumlu ve (o zamanlara göre) bol paralı madenci orta boy bir tank gibi hareket etmekteydi, tam da orta boy – güçlü, dümdüz üzerime yürüyen. Kenara çekiliyordum. Duvara yakın şöyle. Bir defasında iyice yaklaştık, omuzlarımız değdi, kısa, pürüzlü bir ses çıktı. Herhalde her defasında, duvara nasıl yapıştığımı anlatıyor, Struyeva karısı da zevkle dinliyordu (o, kocası ve kahraman madenci kahkahalarla gülüyorlardı). Koridorda üzerime yürüyüşü bir felsefeyi açığa vuruyordu, tabii şahsen ona ait değil, başkasının akıl vermesiyle oluşmuş -hepsinin kolaylıkla kavradıkları bir yurt, bir obşepit* felsefesini- yerinden etme felsefesini.

---

* *Toplubes* - Sovyetler döneminde *Obşestvennıy* (toplumsal) ve *pitanie* (gıda, beslenme) sözcüklerinden oluşturulmuş bir terim; hazır gıda ve yarı mamullerin üretim ve satışını kontrol eden halk ekonomisi dalı. (ç.n.)

Sanki bu insanlar beni fazlasıyla uzun süre çekmiş, sevmişlerdi – şimdi de *sevmemeyi* neden denemesinlerdi.

"Ama yine de idare edilebilir," diyordum kendime (yüksek sesle, Çerçasovların boş dairesinde). Bana ne ki onların duygularından. Sevilmediğin (bu yüzden de kovulduğun) bir yaşama ise, başa gelmiş bir bela değil, bir macera gözüyle bakabilirsin, gibisinden – "ben"inle girişiğin entelektüel ve kendi çapında sürükleyici bir macera.

Akşamları yanıma (Çerçasovlardayım) bir kul gelmiyordu tabii, ne çay içmeye, ne kahpe-kaderinden söz etmeye, ne de dün dibini gördüğümüz şişede bir yudum votka kalmış mıdır diye sormaya bir karış suratla.

Buna karşın, nihayet bir keresinde merdivenden çıkarken halkın yükselen sesini duydum – üç kişi (bir kat yukarımda) durmuş sigara içiyorlardı: "... Ya şu yazar parçası? Polise ihbar etmek gerek onu da. Güzellikle gitmeyi bilmiyor madem!" "Kolay iş," diye yanıtladı ikinci ses, gerçi biraz kısık, tereddütlü. Beni görmüyorlardı. Üçüncü perçinledi: "*Bomj bomj*'dur" dedi ve ağzındaki nikotin yumağını aşağı, iki sahanlık arasına tükürdü. Tükürük önümden geçiyordu, nefret saçarak.

Genellikle yılışan ayyaşlar bile bağımsız bir hal aldılar. Kendi evine, kendi köşene, kendi metre krlerine sahip olmanın anlamını açıklamışlardı onlara – ve beni koridorda gördüklerinde içkiye kanmaz bu ayyaşların bile yüzlerinde aptalımsı-mutlu bir mülkiyetçi ifadesi beliriyordu.

Tüm kandırılanların ifadesine komşu: Er geç kandıracaklar bizi, öyle değil mi?

Bu arada bir düşünce (yine edebiyattan, ama aynı zamanda bana ait) zulmediyor, güçsüz kılıyordu beni – içimdeki, bana daha çocukluğumda verilmiş, nazik ve ince bir şeyi yıktığım düşüncesi. Düşünce, hayalimde de bir çocuk oyuncağı şeklinde canlanıyordu, on yıllar önce antika yatağın altında unutulmuş

bir matruşka,* bir lokomotif, bir sapan, bir küp – bilmiyorum ne olduğunu...

Eski, dünya kadar eski bir düşüncedir bu – bir insan öldürdüğünde, yalnızca onun içini değil, kendi içini de yıkarsın.

Bu düşüncenin izini sürerek fikir yürütüyor ve felsefe yapıp duruyordum, sanki elimi yarama bastırıyordum – düşünmeye razıydım, ne kadar gerekiyorsa düşünmeye, yeter ki bir arızaya mahal vermeyeyim: Canavarca, insanı alçaltan itiraf hikâyesinin içine sokmayayım kendimi. İtiraf – parçalanmadır. *Onlara* itiraf etmek ise – aptallık. Psikolojik patlama: Aklı ve belleği sağlam bir insanın tutup randevu alması, gidip masanın başına, karşıya oturması ve... öldürdüm, demesi, bir gebeciyi öldürdüm, buhran geçiriyordum, galeyana geldim! (Bağışlayın. Ve kısa bir ceza verin.)

Ama hafifleyeceksin, diye fısıldıyordu vicdanım. Anlatır anlatmaz hafifleyeceksin.

Fakat ben derhal haykırıyordum yüksek sesle, protesto edercesine: Neden hafifleyecekmişim ki? Madem öldürdün – eziyet çek. Yaşamını kolaylaştırmaya çalışmanın ise âlemi yok...

Ben daha yeni deri değiştiriyordum ki (ilk katmanımı), onlar -daha doğrusu *o*, jöle kıvamındaki kolektif-cemaat bağırları onların- tepki vermiş, beni düpedüz kovalıyordu. *O*, grimsi katlarda eli bıçaklı bir yalnızın tehlikeli kokusunu sezmiş, zorla koparıp atıyordu beni. (Şu meşhur anlamda tehlikeli – *bana her şey serbesttir.*)

Metre kr ve evleri sağlama alma kaygısının da payı vardı. (Mülkiyetçi içgüdü daha da gerginleştirmişti durumu.) Ama yine de katlardaki tedirginlik ve korku, beni kovma acelesi – kan ve yabancı kokusunu sezmelerinden kaynaklanıyordu.

Bir *yabancı* karşısında ayaklanan içgüdüydü bu – özünde bir korunma içgüdüsü, agresifliğe dönüşen (önleyici): Benden kurtulmaya dair temkinli bir arzu.

---

* Küçükten büyüğe doğru birbirlerinin içine girebilen, aynı renk ve desenlerde, dört ya da beş tahta bebekten oluşan oyuncak. (ç.n.)

***

Zinaida karnımı doyurdu elbet. Yüzünde yapmacıklı bir yumuşaklık.

"Ne o?.. Demek Zinka'yı da hatırladın?" Gülümsedi ve öyle olsun, bir yatak sermeye ve beni barındırmaya razı olduğunu söyledi doğruca, cesur.

Yurtla savaşmaya hazırmış, hatta bütün dünyayla da, ama yarın (en kötü ihtimalle yarından sonra – izin vermez kendisini kandırmama!) birlikte nikâh dairesini ziyaret etmemiz gerekecekmiş. Kışkırtıyordu elbet. Deniyordu. Ama ben sesimi bile çıkarmadım. Gülmedim. Hiç de komik değil.

Hemen toparladı sonra, kendi uzattığı saman çöpünden korktu,* şaka, Petroviç, gibisinden, senin bütün bunlara ihtiyacın yok (doğru), hem sana yardım etmek olanaksız artık, gibisinden. Her halükarda kapı dışarı edileceksin.

"Bana da rahat huzur vermezler ki," dedi ve içini çekti Zinaida. Tanıdık iç çekiş.

Zinaida'nın komşusu (yan daireden) – Gurandina, pek yaman bir hanım, kocası sosyal sigortalarda çalışıyor; oradan çıktı ya zaten söylenti de, meğer benim yurttan ayrılacağım filan yokmuş, gerekli belgeleri toparlıyormuşum: Onların yurdunda hak iddia etmeyi aklıma koymuşum. Mülkiyeti paylaştırıyorsanız herkese paylaştırın, gibisinden. Ve artık tam bir hezeyana dönüşen şu söylenti (etekleri tutuşan kolektif bilinçsizliğin ulaşabileceği son budalalık kademesi) – bekçilik ederek biriktirdiğim küçücük paralarla kendime dairelerden birini satın alacakmışım: Elbette onların katında.

"Birini mi?" dedim ben çileden çıkarak. "Her şey bir yana, ama para konusunda bir sıkıntımız yok neyse ki, bakarsın katın

---

* "Denize düşen yılana sarılır" anlamına gelen "boğulan kişi saman çöpüne bile sarılır" (*utopayuşiy za solominku hvatayetsa*) atasözündeki "saman çöpü" kastediliyor. (ç.n.)

yarısını satın alır, onların hepsini de Strogino'ya* sürgün ederim (emeklileri – Mitino'ya)..."**

"Yeter gevezelik!" Korkuyordu Zinaida. O zaten hep süregiden bir korku halindeydi.

Sonradan anlaşıldı ki Zinaida'nın korkusu oğullarından yanaymış biraz da – askerden dönecekler, nasıl yaşayacaklar burada, gençler hepten açıldılar, sokaklardaki gençlik büsbütün değişti! Ben öyle düşünmüyordum: Genç gibi gençlerdi işte. Bizden daha kötü değillerdi, daha iyi de değillerdi henüz.

Onlar, gençler, zaten burada değil de, sanki başka gezegenlerde yaşıyorlardı – Moskova'nın başka, seksüel anlamda aktif merkez üstlerinde, boğazlarına kadar eğlenceye ve vahşimsi müziklerine batmış halde. Onlara ne ki bizim yurttan, diyordum, senin-benim mülkiyetimizden, küf kokan köşelerimizi aramızda tekrar tekrar taksim edişimizden – ama hayır efendim!.. Onlar da taze, genç gözleri ile koridorlardaki toplu entrikayı seyretmekte, takip etmekteydiler. Hem mülkiyet edinme telaşını, hem de ayrıca bana karşı (benim gibilere karşı) duyulan nefretin günbegün tırmanışını takip ediyorlardı, onlar da artık bir sefer selam veriyorlarsa bir dahakine vermiyor, kovuluşumu bekliyorlardı. Malum: Gençler ayıklama işlerinden hoşlanırlar. (Temizlik.) Gayrı resmi kovalama hoşlarına gidiyordu. Küçük aptallar.

Fena heveslilerden biri de koridorlarda dönenip duran atik kadın Galina Anatolyevna idi. Hoş. Güleç. Uzun zaman önce (çok oldu) ikimiz de bir hayli sarhoşken, tatlı tatlı sevişmiştik kendisiyle, hoşumuza gitmiş, fırsat buldukça tekrarlamıştık, üçdört kez, daha fazla değil. Şimdi nedense o da yurda kazık kakan bana "tekmenin konmasını" isteyenlerdendi. Ve neredeyse her gün koridorlarda bir dövüş çıkmasını bekliyordu. Bu Galina

---

* Moskova'da bir semt. (ç.n.)

** Moskova'da bir bölge. (ç.n.)

Anatolyevna'nın kesinlikle hiçbir hesabı yoktu benimle. Ne olumlu. Ne olumsuz. Kadındaki tedirginlik kaynağının nerede saklı olduğunu hayal bile edemiyorum. Belki de bütün âşıklarını er ya da geç dövmüşlerdi. (Ben ise kayıp halkaydım, öyle mi?) Ama belki tam da, benden yana bir şikâyeti olmadığı için, duygu yetersizliğinden (kadının içindeki salıntılı boşluk) kapılmıştı bu koridor şiddetine tatlı Galina Anatolyevna.

Koridorda yolunu gözleyip doğruca sordum kendisine:

"Gal,* hey Gal. Sen ne istiyorsun peki? *Senin* derdin nedir?"

Önce bir tısladı. Sonra eğrildi. Ve esneyerek (çok esnek, tutkulu bir vücut), sanki boynunu bizim kavgacının oturduğu altıncı kata uzatarak seslendi:

"Akuloov! Buraya geel!"

Yanıt veren olmadı.

O zaman pek tatlı Galina Anatolyevna arkasını dönüp gitti, bense ardından öfke içinde bakakaldım, kalçasına bakıyor ve çıplakken nasıl göründüğünü anımsamaya çalışıyordum. Kobra.

Akulov'du tabii önderleri.

Daha bir ağırbaşlı olmuştu, kabadayılık taslamıyor, katlardan yükselen endişeli çağrılar karşısında kurula kurula kafa sallamakla yetiniyordu – yapacak bir şey yok, gibisinden; kişi kendi durumunu sezmiyor ve güzellikten anlamıyorsa, zorla gönderilir buralardan. O, Akulov gönderecekmiş işte beni de.

Koridor karşılaşmalarımızda kendini tek kelimesiyle, tek hareketiyle göstermiş değildi henüz. Buna karşın içinden yumak gibi büzülmüştü. Çiftleşmenin zafer çığlığı safhasındaki erkek kuğu gibi güzelleşmişti. Kasları gergindi. Bir savaşçının silüetini büsbütün değiştiren o enerjik, gergin duruş çıkmıştı meydana. Her adımında bir güç taşması – yay gibi gergin, saklı bir enerji. Koridorda yürüyordum (artık biraz tetikte), Akulov yo-

* Galina isminin samimi söylenişi. (ç.n.)

lumu kesti. *Selaaam*! dedi sadece. Bakışımı ileri çevirdim hemen ve bizim kattan beş kişiyi daha gördüm. Beş erkek. Çember olmaya hazırlar. (Onun bir işaretiyle.) Durdum, kalbim hızlı hızlı atıyordu.

"Anlarsın yaaa işler değişti," diye başladı konuşmasına Akulov.

Kollarını özellikle arkasında tutuyor, herhalde bana elinin tersiyle bir tane geçirmeye hazırlanıyordu. (Şayet her zamanki gibi dalga geçmeye yeltenirsem. Önceden hesaplamış.)

"Bizler kendi evlerimizle, kaygılarımızla meşgulüz. Bizler emekçiyiz. Sen ise burada bir fazlalıksın, kardeş..."

Sözcükler acımasızlaşıyordu. "Kardeşşş" diye uzatarak söylemişti, meydan okur gibi. Adamlar yakına geldiler. Arkalarında ise (bu sahne kaçmaz) şurada burada kapılar çarpılıyor, evli barklı kadınlar dışarı fırlıyorlardı, işte Galina Anatolyevna da (üç köşeli başörtüsünün altında bigudiler) aceleyle komşusuna gider gibi yapıyordu – illa ki geçecek koridordan, meraktan ölerek, ölür geçmese.

Ben Akulov'a kafa sallıyordum: Anladım, gibisinden, anlıyorum – daire bekçiliği bir asalaklık türü; onların nezdinde.

"Aferin sana, madem anladın!.."

Açıldılar – koridordan geçmeme izin verdiler. Bir soluklanma, ama elbette geçici. Böyle müsamahaların ömrü kısadır.

Karyolaya uzandım, uzun süre yattım. Onlarla yakın gelecekte çarpışmaktan yana değildi korkum, üstün, bireysel dedikleri türden bir korkuydu: Ellerimle, parmaklarımla, vücudumla, kalbimin çifteleriyle, kulaklarımdaki uğultuyla duyuyordum onu.

Fiziksel şiddet, surat dağıtmaca değil, kendine ait bir inden – gidecek bir yerden yoksun olma korkusu... ve onların sevgisinden. *Onların dışındaki* yaşam – işte hiç beklemediğim şekilde bunu problem ediyordum. İnsanın nefes alırken renksiz oksijeni içine çekip tüketmesi gibi doğallıkla, fark etmeden sevgilerini içime çekip tükettiğim bu dar kafalı, aptalımsı, travmalı ve

yoksul insancıkların dışındaki yaşam. Her gün bu insanlarla yaşamıştım ben (birdenbire fark ettim bunu). "Ben" buraya kök salmış besleniyordu.

Kötü gecenin sonunu uyuyordum; kapının ardında, sabahın erken saatinden başlayarak kâh yakın, kâh uzak sinirli koridor bağırtıları uğuldamaya başladı – arayan sesler.

Birini bulmalarına, yatağından sıcacık çıkarıp sokağa koymalarına ramak kalmıştı sanki: "Hani?.. Nerede o?" Enerjik, çok genç bir ses işitiliyordu, bir aklı kıtın emreden tonlamaları.

Çerçasovlar döndüler – aynı özelleştirme kaygıları: Onlar da dört aylığına gitmiş, iki ay sonra dönmüşlerdi. Öyle ki daha sabahın köründe son metre krlerimden de oldum – parkeli, duvarları ciddi, Sparta tarzında kâğıtla kaplı.

Gün bitmek bilmiyordu. Çerçasovlar ev sahibi gözüyle eşyalarının yerli yerinde olup olmadığına (her şey yerinde), çiçeklerin sulanıp sulanmadığına (iyi-kötü), telefonlarıyla Paris ve Londra ile görüşüp görüşmediğime (hayır, bir kere bile) baktılar... Kararlaştırılan miktarın ikinci yarısını verip (cüzi bir miktar; para değer kaybediyordu), beni kapı dışarı ettiler. Her şey olması gerektiği gibi. Katlarda arayış içinde sürttüm biraz daha. Sanki tesadüfen ve isteksizce birilerinin gidip gitmediğini soruşturuyordum, en azından izne, en azından bir aylığına.

Tekrar rastladığım Akulov şöyle dedi bana:

"Kendine in arayıp durmaktan vazgeç artık, kardeşşş. Uyardık seni. Gitsen iyi edersin..."

Onunla birlikte sigara içen aptalımsı, donuk gözlü tesviyeci Kimyasov seslendi arkamdan:

"Senin ideallerinle ancak Japonya'ya gidilir şimdi."

Ayyaş neden böyle düşündü, sanıyorum ki kimseler bilemez. Neden Tayland'a değil? Neden Avustralya'ya değil?

Tersledim ben de:

"Biletimi al gideyim, bok herif."

Ne evim, ne de cılız bekçi statüm kalmıştı – hiçbir şeyim.

Birkaç günlüğüne "K" kanadındaki seyahatçilerin yanına iliştim. Ama tekin değil orası. (Yeni bir taşralı iş kıvırıcılar ve küçük firmacılar dalgasında -belki hemen yarın- beni çöp gibi süpürüverirler.) "K" kanadında farklı karyolalarda uyuyordum, göçmen kuşlar gibi. Bir başkasının kokulu yorganı altında. Ama bir kuş kadar hakka sahip olmam bile birilerine batıyordu.

Bana tahammül edemeyen biri daha çıktı meydana: İri, gevşek bir adam, soyadı küçük – Miuşkin, kısaca Muşkin diyorlardı ona.

Bu Muşkin (benim yaşlarımda, atletinin hemen üstüne yünden bir ev kazağı giymiş) bizim katın koridorunda yürüyordu – yatmadan önce bir sigara içmiş olmalıydı (dairede içmiyorlar). Denk geldik. Hemen yanımda, adım adım. Cılız koridor lambaları. İn cin top oynuyor. Yüzüme bakmadan, başını bana doğru belli belirsiz sallayıp konuştu:

"Böyle bir rezil de yaşıyor ya şu dünyada."

Bana ve benim hakkımda söyledi bunu. Tepki vermedim (beklemediğim için). Anlamamıştım. Nedense dış görünüşüme yordum söylediğini: Oysa o geç saatte bile dikkatsiz bir koridor bakışı için gayet düzgün giyimli, ince bir adamdım ben; üzerimde süveterim vardı, hatta gömleğimin beyaz yakası dışarı çıkıyordu. Pantolonum kırışıktı – doğru. Ama temizdi. Hem sarhoş da değildim.

Gerçi tam o sırada öksürüğüm tutmuştu. Burnum akmış, boş bulunarak elimle silinmiştim. Onu çileden çıkaran da buydu (belki):

"... Rezil de yaşıyor şu dünyada."

Yanımda yürüyen belli ki onlardan biriydi – birdenbire nefret edenlerden.

Sordum:

"Bir şey mi oldu?"

Yan yan baktı:

"Yazık ki yaşlı başlı adamlarız. Dövüşmek, suratını dağıtmak yakışık almaz."

Onayladım:

"Daha genç olsak çoktan kapışmıştık."

Ve balgama boğularak öksürmeyi sürdürdüm.

Muşkin, bana daha fazla tahammül edemez, hatta bakamazmış gibi adımlarını sıklaştırdı. Mırıldanmayı sürdürüyordu, rezil, gibisinden, şu rezil yok mu...

Ben arkadan gidiyordum, geri kalmıştım. Birden anımsar gibi oldum onu: *Biliyor. Gördü.* Yüzü hafızamda belirdi (çaktı) -onun yüzü- sırtında bıçak yarasıyla Kafkasyalının ebediyen oturup kaldığı o akşam (gözümün önünde).

Biliyorsa, gördüyse, neden ihbar etmedi peki?.. (Canı istemedi çünkü, böyledir o. Hiçbir zaman kimseyi ihbar etmez. *Kendi* hayatını yaşar.) Koridorun sonuna vardığımda onun gri, gizliden gizliye nefret eden yüzünün yarısını tekrar gördüm – kısa, kalkık burnu, insana batan vicdanlı gözleri ile düz suratını.

Muşkin pencere önündeki çiçekleri suluyordu, küçük bir kavanozdan. Çiçekler kimsenin değillerdi evet. Koridor çiçekleri. (Ve oradan, pencereden – bahçedeki bank görünüyor.)

Kadın kazağı içinde uzaklaşıyordu o. Çiçekleri *herkes için* sulamıştı, herhalde kendinden memnundu. Bir kapiklik iş yapmıştı. Bense mekanik bir atılımla, suskun belirsizliği ya deneyerek, ya korku içinde kışkırtarak, peşinden gittim – fakat dinleyin beni, Muşkin (Miuşkin, düzeltti o), siz eski bir yurtlusunuz, söyleyin, kış arifesinde insanları sokağa atmak niye? Görüyorum ki cansız çiçekleri koruyor, *otları* suluyorsunuz, öyleyse neden bir insana, bana, benim yaşamıma hiç mi hiç değer vermiyorsunuz?..

Başını zorla çevirdi:

"Sizin yaşamınıza mı? Ona değer vermek mi gerekiyordu bir de? Bir değeri mi var ki?"

Önü yarı açık kadın kazağı içinde (hemen atletin üzerine giymiş, çıplak göğsü açıkta), düz yüzünü bana çevirmeden, alenen tehditkâr bir tonlamayla konuşuverdi:

"Beni kızdırmayın."

Ve doğruca, süslemeye çalışmadan ekledi:

"Sizi seve seve vururdum. Kendim değil tabii. Askerlerden rica ederdim. Alın size yaşamınız. Alın size yanıt. Sizin gibilerin kökünü kazımak gerek yeryüzünden..."

Sordum – alçak sesle:

"Ama neden?"

"Şunu bilin ki," dedi (yine o tehditkâr tonlamayla). "Şunu bilin ki, başka bir konuda konuşmak istemiyorum sizinle."

Derhal sustum. Ağzını aramanın âlemi yoktu daha fazla. Kurcalamanın, hatta onun gözüne görünmenin de galiba âlemi yoktu.

Muşkin düz yüzünü çevirdi. Koridorda uzaklaşıyordu.

Seyahatçi horluyordu. Işığı yakmadan soyundum – karyolama doğru yürüdüm (pencere kenarında).

Söyleyecek sözüm yoktu. Aklıma bir şey gelmiyordu. En azından beynime takılıp kalmış bir metin parçasını, bir cümleyi, bir satırı söylemek, fısıldamak istiyordum, aydınlık olanları vardı ya hani! Ruhum hatırlayıveriyor ve durup durup uluyordu – bir hasta gibi.

Gözlerimi pencereye, yıldızlı gök parçasına diktim, bakıyor, bakıyordum.

Sabah ayrıldım yurttan.

Öyle bir çırpıda yatacak yer bulmak kolay değildir. Bir evden ne kadar eziyetli ve uzun sürede sepetlenirsen, o kadar da hızla sokakta buluverirsin kendini.

İki gün sonra, epeyi koşturduktan sonra, bir şekilde Savelevski İstasyonu'nun arkasındaki eski bir Moskova yurduna iliş-

meyi başardım. 16'sından itibaren bir karyola (bir gün daha sonra). Bekçilik yaptığım (ve yaşadığım) ve sırf alışkanlık icabı yurt denilen çok daireli apartmandan farklı olarak bu, yeni bulunan – gerçek bir yurttu. Otuzlu yıllardan beri vazife gördüğü söyleniyor. Bir *bomj* yatağı.

Fakat ben geçici olduğunu, bir aktarma noktası olduğunu ümit ediyordum: Kışı bir yerde geçirmeliydim sonuçta.

Tam benim ayrıldığım gün Akulov girişte de sıkı önlemler alınmasını sağladı – benim yüzümden değil elbette, ***genel disiplin*** adına. Yeni bir süpürge işbaşındaydı artık. İki irikıyım kapıcı çıkıverdi ortaya, benekli Afgan kıyafetleri içinde. Dışarıdan birisi öyle elini kolunu sallayarak giremezdi artık içeri. (Ben de.) Bir ilan asılmıştı, geceleri sessiz olunması konusunda uyarıyor ve ziyaret düzenini bildiriyordu: Konuklar için.

O geceyi Kafkasyalıların yanında geçirdim. Daha önce ticari bir büfede uyuduğum olmamıştı hiç – ilk şaşkınlık içinde yurdun girişinde dikilir görünce kendileri çağırdılar beni. Ne o, mühendis, kovdular mı seni?.. (Önümde bütün bir gün vardı: Nereye gidecektim?) Onlar ise, Kafkasyalı küçük tüccarlar, ansızın kovulmanın ne demek olduğunu iyi biliyorlardı.

"İçeri gir, baba."

Bira, kola kutuları, hışırdayan bisküvi ambalajları içinde uyudum. Küçük elektrik sobası biraz olsun ısıtıyordu içersini. Ve pis kokuyordu. Kafkasyalılar bir yere gittiler. (Erkeği doyuran ayaklarıdır.) Saçı sakalına karışmış sıska bir ufaklık kaldı, kır yanaklı, dişleri kırık. Aralıksız sigara içiyordu. O, bir köşede uyuyordu, ben, büzüşmüş, diğer köşede. (Onun yanında bıçağı vardı. Benim yoktu.) Dönüp duruyordum. O ise hiç ses çıkarmadan uyuyordu. Kalkınca karnımı doyurdu, çörek, soğan, yanmış kabuklardan kahve.

Ne olursa olsun bir çatı altındaydım işte, sokakta değil. O kalbini deldiğim, o gece bankta oturup kalan, belki de bunun

akrabasıydı. Bilemezsin. Sormadım. Anlamı yoktu. Gösterdikleri ilgiyi büyütmeden kabul ettim: Hayat böyle. Hayat böyle, biz de onu yaşıyoruz. Öteki, o zaman paramı almıştı, ben de kendimi savunmuştum. (Para için değil. "Ben"im için.) Bu sefer bunlar beni ısıttılar, doyurdular, yatacak yer verdiler. Ve ben minnettardım. Kahve için, gece üzerimi iyi-kötü örteyim diye verdikleri balık kürkü* kaban için de değil. "Ben"im için.

Gitmeden önce, para ödememe gerek var mı diye sordum. Param yoktu. Ama sordum.

"Yoo. Sağlıcakla kal, baba!" Kafkasyalı kollarını araladı, her şey yolunda, gibisinden. Öndeki üç dişi kırılmıştı, gülümsüyordu.

16'sı akşamı giderken, biraz öteden, terk ettiğim yurda baktım – apartmana. Pencerelere. Başlayan kışın ilk karları düşüyordu tam da. Sürgün kompozisyonu. Ve pencereler aydınlandı, soluk ve sarı: Sevildiğin yerin silinmeyen işaretleri.

Kaptığım bıçağı çorabımın arasına, botumun içine sokuşturup Çubisov'un peşinden gittiğim zaman da böyle dönüp bakmıştım apartmana. (Ne diye baktığını düşünmeden bak!) Uzun uzun yürümüştük o akşam onunla. Şehrin kenar bölgesindeki Hruşov yapılarına kadar... Beş katlının en üst katına, genellikle döküntülerin ve eski çocuk arabalarının konulduğu çatı altına tırmanmak Çubik'in basbayağı işine geliyordu. Adım adım tırmanıyorduk. Sarhoş edip bırakacaktı beni orada, kusup durayım diye. Ya da aksine, ahbapça duygularından hareketle sarhoş bir *ug*'liyi geceleyin sokak ortasında bırakmak istememişti (sıcak bir yerde uyanmamı istiyordu, bu da bir ihtimal). Öyle ya da böyle kendisi aramıştı ve ben onun iyi bir yer bulacağından emindim.

---

* Sahte yahut ısıtmayan, kötü kürk anlamında bir ifade. (ç.n.)

KÖPEKÇE SKERZO*

Volodka-boyacı – mutlu bir insan, doğumundan beri öyle.

Volodka yarım yüzyıl yaşamış, yani benden biraz genç ve aklı kıt, ama bizim işçi ikilimizde o – ustabaşı. Onunla iyi geçinmek kolay. Kandırmak, daha da kolay. Basit yaşantısının mutluluğu, fırçasını boyaya daldırır daldırmaz seziliyor: Gözleri yuvarlaklaşıyor, soluğunu bile tutuyor. Kendinden geçiyor. Ve yorulmak bilmez elini gezdiriyor, gezdiriyor yüzeyde... Sümsüğün birinin tavsiyesiyle -oracıkta, garajların önünde- boyayı, bize ucuza teklif edilen rezil bir karışık gazyağı ile sulandırdık. Boya sahiden de bir hayli çoğaldı. Silindirli sopalarla boyuyorduk (fırça yerine): Silindir, boyayı emiyordu, ama nasıl da hızlı boyanıyordu öyle! Parayı da çabuk aldık. Gel gör ki müşterilerimizden biri Volodka'yı tokatladı, bize kefil olan Zinaida ise kulağını çekti ustabaşının, zira "o rezil gazyağını" karıştırdığımızdan beri garajlar günlerce kurumuyorlardı. Çevredeki bütün arabalar hasta gibi görünüyordu. (Çıbanlı gibi – güneşte çatı ve duvarlardan akan boya lekeleri içinde.) Böyle bir arabayı yolda, uzaktan tanıyan Volodka hemen kibarca el sallıyordu: Bizimkilerden, canım!..

Boyarken Volodka anlatma arzusuyla yanıp tutuşuyor. Çocukluk, ilkgençlik ve gençliğini birkaç kez dinledim, son derece geri zekâlıca kendi teyzesiyle evlenme denemesi dahil – dediğine bakılırsa, mutlu günlermiş!

Boyuyoruz, çalışıyoruz – Volodka'nın ağzı ayrık. Bu mutlu adamın ıslıklı, hafif soluğunu duyuyorum.

Ama işte bir köpek geçiyor koşarak.

"Gördün mü?" diye soruyor Volodka.

Ve herhangi bir yanıtım -*hayır* ya da *ne var orada*? ya da *üf, şuna bak şuna*! yahut *bırak şunu be*!..- herhangi bir yalın repliğim, onu yarım saatlik bir monologa teşvik edecek.

---

* *Skerzo*: Canlı çalınan müzik parçası. Sonat ya da senfonide hafif ve canlı kısım. (ç.n.)

"Gördün mü?" diye soruyor Volodka.

Susuyorum. Boyuyorum.

"Köpek..." Volodka fırçasını tavsattı ve iyiden iyiye ayırdı ağzını, çocukluğundan, gençliğinden ve teyzesiyle evlenme denemesinden bahsetmeye hazır artık.

Susuyorum.

"Sarı. İşe bak!" diyor köpeğin ardından.

Ben alt edilmezim, susuyorum, fırçamı sürüyorum. Buna karşın öğle yemeğinde atıştırırken, salam, ekmek ve yarım şişe votka, bu sefer de ben Volodka'nın sessizliğine tosluyorum – onun burada ve şimdi kıpırtısız (hiçbir yere hareket etmeyen) mutlu varlığına, otların üzerinde, sessizlikte, iki yarı yarıya boyanmamış, pis pis keskin gazyağı kokan garaj arasında.

Kütüğün üzerinde oturuyoruz, *güzelce oturuyoruz.* Rüzgârda hafif votka sarhoşluğu "ben"imi geçmiş günlere sürüklüyor. Çimen, çengelimsi otların kalabalığı ve duvar dibi çöpleri değil – metinlerin süslü yazısı beliriyor gözlerimin önünde, parmaklarım ise kendiliklerinden, reflekssel olarak (Pavlov'un köpeği) küçük bir dans başlatıyorlar, daktilo tuşlarına salınmak istiyorlar, tuki-tak, tuki-tak.

"Volodk!" Bu kez ben rahatlatıcı bir sohbet başlatıyorum: "Ödeme durumu nedir – bütün parayı hemen verecekler mi? Hem eksik verecek olurlarsa ne yapacağız (nasıl müdahale edeceğiz)?.. Fakat Volodka sesli sesli nefes alıp veriyor, susuyor. Sorun ne?.. Hiçbir şey. Meğer bütün gündür beziryağıyla yağlanmış bahçe duvarlarının önünde tek kelime etmemişim onunla...

Gülüyorum:

"Ama çalışıyorduk. Çalışırken insan sohbet eder mi, Volodka?.."

"Aynen öyle," diyor sitemle. Dargın.

Garajlar ve bahçe duvarları – paradan memnundum; kendime de, Zinaida'da kalışımın hesabını kapamaya da aşağı yukarı yetti. Bir süre gazyağı kokarak dolaştım ortalıkta. Islık çalıyor-

dum. Yine o zaman (hiç amaçsız) Zinaida ile iyi ayrılmaya karar verdim, ona sarı kehribar bir kolye ve bir şişe Portwein götürdüm. Gönlünü aldım, bir-bir buçuk saat geçirdik birlikte. Zinaida da tekrar şefkatli oldu bana karşı. Sessizce (ürkütmekten korkarak) fısıldıyordu: "Kal. Madem bizim iş tekrar yoluna girdi..." Hatta yüzüme bakarak sigara içmeyi denedi.

Mutluluktan mı ne (ne kadar az şey gerek!) beni artık yurda sokmadıklarını unutmuştu. Girişteki benekli delikanlılar, Zinaida'nın yanına bir-bir buçuk saatliğine uğramama izin vermiş, bu arada pasaportumu da alıkoymuşlardı. Sınırı geçtiğim saati de dakikasıyla yazmışlardı kâğıda.

Volodka ile metronun önünde vedalaştık. Hepten evsizmiş meğer. *Bomj.* (Yalnız benden farklı olarak alışmış bu durumuna.) El sıkışıyoruz. Güle güle. Güle güle.

"Nerede oturuyorsun?" diye sordum ben rahatlıkla, mutlu bir insan karşısında duyduğum merakla. (Belki ben de oraya tutunurum. Birinin mutluluğuna.)

O da benim gibi rahatlıkla yanıtladı:

"Hiçbir yerde ki."

Bu yıllarda Moskova'nın yukarısına rezil mi rezil binalar dikilirken, metro istasyonları hiç de fena kotarılmıyordu (kaybolmakta olan ama hâlâ tam olarak kaybolmamış sade, halkçı estetik anlayışıyla) – yeraltında, aşağıda. Duyguların yeraltılılığı – yalnız bana özgü değil. Birçoklarının ruhu meylediyor buraya, kemerlerin altına, gündüz gözlerinden uzağa. Neden?..

"... Koy şuna tekmeyi, hadisene!" Sarhoş, kirli, kamburu çıkmış bir adam bir kural çiğnediği için defedildi (metro vagonunun içinde sigara yakmıştı!). Hepimizce. Bir elden. Merhametsizce.

Sırtına gelen en son darbeyle mermer tabana, kemerlerin altına uçtu – istasyonun enginliğine. Kapılar ardından sürünerek kapandı ve biz yola devam ettik. (Ve vagon temizlendi.) Esteti-

ğin zaferi. Ne var ki bir sonraki istasyonda daha fazla dayanamayarak indim vagondan, sanki defedilen bahtsızın peşinden (oysa mesafe olarak bir kilometre uzaktaydım ondan). Gidemedim daha fazla. Bir an için oradakilerin hep birden, gecikmiş bir dayanışmacılıkla arkamdan sıçrayacaklarını sandım. Ve vagon yalnız başına gidecekti. Temiz. Zafer kazanmış. Ateşli bir sosyalistin hayali gibi.

Kültür ve merhamet ortamında duygu (her güçlü duygu, ***suçluluk*** dahil) artık gereklilikten girer, sığışır gerçek yaşamın içine – ama önce Söz ile arınır. Duygu, Söz'ü çeker içine. Böyle olagelmiştir bir defa. İnsan böyle alışmıştır. Ama ya günümüzde gerçekten de edebiyatsız yaşamayı öğreniyorsa insan?

Ya günümüzde (ve her geçen gün biraz daha) yaşam – kendi kendine yeten bir devinim halini alıyorsa. Ya bizi ilgilendiren yalnız, her şeyin önüne geçen kendini koruma içgüdüsüyse? Yaşayıp gidiyoruz. Benim şimdi yaşadığım gibi. Hakkımızdaki (benim hakkımda da) olası, paralel gelişen bir metne aldırmadan – onun farklı okumalarına.

Vazgeçtiysek, düşüncemiz mutlulukla eğilip bükülen bir satırda parıldamayacak, ışıldamayacaksa artık, heyecanımız suskun ve içe dönükse, ne kazanıyoruz (ve kaybettiğimiz nedir)?

Metrodan çıkarken az kalsın bir köpeğin üzerine basacaktım. Bir tümseğe takılır gibi takılacaktım az kalsın. (Bir noktaya takılır gibi. Küçük, ama ebedi ve bertaraf edilemez acı noktası.) Sarkık kulaklı, cins değil, sırtında siyah-beyaz bir coğrafya.

Köpek kenara sıçrayıverdi. "Bağışla," dedim ben. Saatlerce metro girişinde (daha doğrusu ***çıkışında***) oturup kirli kuyruklarını sallayarak, "Şu gelen benim sahibim olmasın?" diye bakınan yüzlerce köpekten biri.

Kayıp giden, ama keskin köpek gözü; sana uzattığı bakış ipinin ucunda dikkatli bir soru asılı. Güvenini hemen hissediyor-

sun, ama aynı hızla da uzaklaşıyor, ayrılıyorsun bu aramadığın, ölçüsüz, her terk edilmiş Moskova köpeğinde doğuştan yerleşik sevgiden. Fırlayan kaburga kemiklerini sergileyerek oturur. Bekler. Koşturur, ne bulduysa onunla giderir açlığını ve tekrar metro önünde bekler – çıkışta.

Nasıl da takip ediyor-yolcu ediyordu beni bakışıyla hayret (ve yavaş-yavaş salıveriyordu). *Özerk*, güzel bir sözcük. Özerklik, yani benim dünkü sürülmüşlüğüm (az da olsa onların köpekçe terk edilmişliğine benzeyen) hissediliyor olmalıydı acelesiz adımlarımda. Böylece rengimi belli etmiş oldum. Köpek yerden kalktı ve yürüdü. Gezindik onunla biraz. Ben ve o. Sonra ben metro önünde dikildim, sigara içtim, seyrek içiyorum, idareli davranıyorum. (Hem yaşım da var. Eskisi gibi ciğerimi paralamıyor içme isteği.) Köpek de benimle birlikte dikildi. Birlikte zaman geçirdik denebilir onunla.

Ben ayrıldım; o tekrar metro kapısının önüne oturdu (sahibini beklemek için). Sahibi gelmek bilmiyordu, fakat işte kapılar tekrar tekrar çarpılıyordu, onlarca, yüzlerce insanı keskin köpek bakışına ve beklentisine yollayarak.

Gece geç saat terk edilen köpekler gördüm: Erkekler hırsız gibi arkalarına bakına bakına, kadınlar şefkatle, hatta yaş dökerek bırakırlar. Acil bir merhamet sıkıyorum içimden. (Tanrı cahil değil gibisinden, unutmaz bu yaptıklarını.) Zamanı geldiğinde her biri (her birimiz) köpeğin kendisini beklediğini anlayacak, zira köpek, sahibinin dönüşünü, toplayıcıların eline düştüğü âna kadar bekler. Malum. Aslında yakalandığında da devam eder bekleyişi. Ve köpek kutusunun içinde keskin çığlıklar koparırken de, sabun parçasına dönüştüğünde de bekler – ne yapsın beklemeyi biliyorsa.

Zayıftır; kaburga kemikleri (dışarı fırlayan iskelet) çok öteden seçilir. Bırakıldığı yerde oturur. Gece, ardından bir gündüz ve bir gece daha. Sonra köpek birden rasgele yola koyulur, koşar, serbest aravu içinde eğrile kıvrıla yürür, beklenmedik bir

karşılaşma ummaktadır. Uzun süre koşturur, rüzgârı gözleriyle yakalayarak. Fakat belirli bir saat geldiğinde köpek kesin olarak döner, artık zayıf düşerek ve gücünün tükendiğini bilerek. Kendisini bıraktıkları yere. İşte ben, Sahip. Aynı yerdeyim. *Buradayım, Sahip.* Sadakat borcunu sonuna kadar, son noktaya kadar ödemiştir, yakındaki bir bahçe duvarının dibine sürünür gebermek için. Duvarın tam altına, boruların altına. (Görmesinler diye. Sahibinin üzerine bir utanç gölgesi düşürmemek için.) Ayaklarında, artık dönüşüne mâni son dermansızlıkla gider.

Fakat yarı karanlıkta da çakırkeyif bir topluluk gördü onun duvarın altında: Genç adamlar okşadılar, güzel sözlerle kucaklarına aldılar köpeği. Ne var ki aralarında bir tartışma patlak verdi, sövgü ve küfürlerle bıraktılar yere. Yalnız bu sefer ortalığa – asfaltın üzerine. Namusuyla ölebileceği yere gidecek gücü kalmayan köpek yalvararak bakıyordu arkalarından: Ne diye dokundunuz bana, gibisinden... Sızlanmaya, inlemeye başladı beni görür görmez: Tanıdı!.. Geceleyin keskinleşen yeraltı (özerk) biyolojik akımları köpeğe kendisiyle aynı kandan olduğumuzu fısıldadılar. Ses verdi, bana ses verdi, aldım, kaldırdım onu, küp şeklinde karanlık kutuların durduğu çöp köşesine götürdüm, son dakikalarında kimse tekmelemez orada.

Ve o sırada bir kız, geceye doğru solgun:

"Ne götürdün sen oraya?"

"Bil bakalım. Bir ceset sakladım."

"He heh." Güldü ve para istemeye koyuldu. Talep eder gibi istiyordu, Çingeneler gibi ve nedense gözlerini ellerimden ayırmadan. (Küçük bir sihir yardımıyla havadan para yapan eller.)

Cebimi karıştırdım, karıştıracak bir şey de yoktu gerçi – ve ona ezilmiş bir ellilik verdim, oldukça değer kaybetmiş, ama hâlâ tümüyle önemsiz sayılmayacak parası o zamanın.

"Hepsi bu mu? Şunun verdiğine bak!" Pufladı.

Bir şeye benzemediğini düşündüm, ama itici de değildi. Biraz daha sürse kapılırdım ona.

"Güle güle. İyi eğlenceler." Elliliği cebine sokup yürüdü, biçimsiz kalçasını beceriksizce kıvırtarak.

Böyle bir kalçayı süsleyemezsin, ama elbet gizleyemezsin de. (Moskova'da böyle bir kadın yara gibi açıktır.) Saklı ve yok edilemez bir asimetri: Büyük bir şehir, parayla ve para karşılığında sokaklarını, sinemalarını, evlerini, arabalarını, mağaza ve dükkânlarını güzelleştirebilir, ama gece insanlarını, gece kadınlarını hayır. Gerçi diğer şehirleri pek bilmiyorum ben, anımsamıyorum, Moskova hariç, zaten Moskova'yı da adamakıllı bildiğim yok – yeraltını biliyorum, metrosunu, birkaç çıkışını...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kış ve flüt
İvan
Akşamleyin...
Bir numaralı koğuş
Triptih: Ayrılık
Öteki

KIŞ VE FLÜT

Savelovski'nin arkasındaki *bomj* yatağı -kıvrım kıvrım, üç katlı bir küçük yurt- ahşap, yığma bir apartman, bir buldozerin çoktandır hasret kaldığı.

Sıcak zemin kat (ilk kat) olduğu gibi Vietnamlılarla dolu. Küçük insanlar, miyavlar gibi konuşmaları kulak tırmalıyor, ama alışıyorsun, bütün kat miyavlıyor. Bildik anlamda daireler yok. Ve elbette polis gözetimi de. İnsanlar, eğer Vietnamlı değillerse, asık çehreli ve belli ki geçiciler. (Huzursuz kimseler.) Birtakım işleri, hastalıkları, paraları, telaşları var, bir bavul dolusu rubleyle anında dolar alınıyor küçük sarı adamlardan. "Rubleyi yarım gün bile tutmuyorlar ellerinde," diye bildirdi bana kel kafalı Sergeyiç. Ve

çekinerek etrafına bakındı: Önümüzden tam da esrar çekmiş bir Vietnamlı geçiyor. Ağır ağır yürüyor. (Kokuyor. Güney çiçeği.)

Fakat en rezil karga derneği üçüncü katta kalıyor – benim katımda. Üstelik bir de hava: Güneşli bir gün anımsamıyorum. Soğuk ve çamur. Soğuktan üşümüş, donmuş yüzler. Bana öğretiyorlar: İşte şu katil, dalavereci, akrabalarından birini öldürdü. Katil bir niteleme değil. Yalnızca iyi niyetli bir öğüt, bir sinyal. Özel dikkat gerektiren bir mevzu. Fakat insan tetikte yaşayamaz: Bu açıdan bir bitki gibidir o, nereye dikersen dik kökceğizlerini salıverir tehlikeyi unutup. Yaşam böyledir. Ve ne olursa olsun başımın üstünde bir çatı! Kar yağışı, üç gündür peş peşe uğuldayan tipi, beni çevredekilere karşı iyice duyarsız kıldı zaten. Kendimle meşgulüm. Belimi çökerttim, öyle geziyorum. Yılgın. Benim için her şey bir. Özbek'in birinin yüklediği, dizleri bükülen bir eşek gibiyim. (Benim Özbek bir yerlere gitti. Yükledi ve gitti.) Gece yurda yaklaştığımda, bulamıyorum bile onu – öyle kar var. Ama işte beyaz örtü aralandı, seyreldi, küçük yurt-apartman kar içinde dönüyor – köşeler, duvarlar beliriyor ve apartmanın kendisi. Girişteki çalılar buzdan kırç içindeler. Nihayet kapı. Ben burada oturuyorum. Birdenbire her şey nasıl da sil baştan ediniliyor. Ve işte – zemin kat, tıpış tıpış yürüyen Vietnamlı kadınlar, ufacık kadınlar, bakışlarını kaldırmadan gezeleyen ve yarım saatte bir, bir şeyler pişiren.

Dört kişiyiz. Kel kafalı Sergeyiç (benim yaşlarımda) her iki-üç adımda bir kıçını, kuyruksokumu kemiğini hoplatarak yürüyor, omurlarında bir sorun var, patlayan bir acı sinmiş oraya. (Görünmez bir adam peşinden gidiyor ve durup durup kıçına bir tekme atıyor.) İçmiyor. Gürültü etmiyor. Ve bana düşkün. O Sergeyiç, ben Petroviç, konuşabiliriz. Savelovski dilencileriyle çalışıyor, onlar için depo ve mağazalardaki malları yokluyor – adamlara lanet okusa da onlarsız yaşayamıyor artık.

Yanımızda iki adam daha var: İki Saşka, genç ve bariz şekilde somurtkanlar. Dört kişiyiz odada – dört yatak. "K" kanadındaki

gibi burada da daktilomu yatağın bacağına bağlıyorum zincirle (anahtarlı). (Böyle daha rahat ediyorum.) Fazla önlemin zararı olmaz. Her iki Saşka da sabah erken kalkıyorlar, ben daha uyurken.

Gece metrosundan dönüyorum – ve hep kar fırtınasında, bembeyaz. Geceye doğru savuruyor. Sergeyiç beni görünce dostane sesleniyor:

"Aa. Kardan adam!.."

Para yok. Sürekli ayığım. Tek gram içmiyorum. Ayığım, ama (uçuşan kar yüzünden) fazla içmişim ve uzun süredir başım dönüyormuş gibi hissediyorum, onunla birlikte de dünya, direkler.

İki somurtkan canlandılar: Dolar geçmiş ellerine. Saşkalar, aşağıdan zayıf, çirkin bir Vietnamlı kadın davet ettiler, getirdiler ve sanıyorum iki-üç saat boyunca ikisi birlikte sahip oldular ona. Beni dışarı çıkardılar, koridorda yürüyordum kış meditasyonu yaparak. Yürüyor ve düşünüyordum, hiçbir yere gitmedim – iyi ki de gitmemişim, çünkü Vietnamlı kadın elinde benim daktilo ile fırlayıverdi odadan. Yetiştim ve ayıplayarak, resmen sökerek aldım cılız ellerinden. Oda arkadaşlarımın leş gibi erkek kokusunu alabiliyordum iki adım ötesinden.

Keyifleri edilmiş ve biraz olsun mutlanmış somurtkan Saşkalar iskambil oyununa oturdular. Biri karyolanın üzerinde, diğeri çömeldi, etap etap. Aralarında tabure. Taburenin üzerinde kızlar, onlular, dokuzlular. Kel kafalı Sergeyiç bu arada komodinin içinde pasaportunu arıyor, bulamıyor, sinirleri tepesinde, kıpırdanıyor (görünmez adam, kuyruksokumunu tekmeliyor olmalı). Bakmaya dayanamıyor insan. Ben de bakmıyorum zaten: Yattığım yerden oyun oynayan Saşkaların argosunu dinliyorum – kozları yetersizse ya da kart rengini tutturamıyorlarsa ana-avrat dümdüz gidiyorlar, somurtkan.

Durak* oynuyorlar, yüz, iki yüz parti peş peşe. Durup durup bir şey yutuyorlar, kafaları kıyak, ama ne zaman ve ne içtiklerini

* Bir iskambil oyunu. (ç.n.)

bir türlü seçemiyorum. Gizli gizli bir pislik içiyorlar. (İnsan içinde zehirlenmekten utanıyorlar mı?) Vernik. Saşkalardan birinin dediği gibi *cilacık* – o biraz daha genç, yüzü de çilli. (Ayırt edebiliyorum artık.) Çömelmiş kozları sayıyor, bir de şikâyet edip duruyor, kıçı donuyormuş.

Odanın tabanından sahiden de bir soğuk dalgası yükseliyor. Avucunu biraz uzatınca duyuyorsun.

Serilmiş yatıyorum ben ve zaman zaman fikrimi düşünüyorum, *hikâyem*, diyorum ona. Hastalık gibi sırnaşık. "Gibi"si de fazla artık – bir hastalık bu, ben hastayım. (Çocuk oyuncağımı kırdım.) Öldürdüğüm gebeci Çubisov yakamı bırakmıyor. Kıydığım. Artık bulmuşlardır onu tabii, kokmuştur, çürümüştür, beşinci kat sakinlerinin akılları başlarına yeni gelmiştir. Ne panik ama. Dokümanlarını aramıştım hacimli ceplerinde (son anda); soygun süsü vermek ya da bir kurnazlık için değil – öylesine aramıştım. Yoktu. Kimliğini belirleyememişlerdir. Uğraşmazlar da onunla zaten, günümüz cesetlerinden biri, hepsi bu. Aynasızlar dokümanı, kâğıdı olmamasına sevinirler bile – işleri azalır.

Uykuya dalmak için bir yöntem: Hafızamda kadın yüzlerini canlandırıyorum. Gerçek olsalar yetersiz kalırlardı, güçleri yetmezdi bana yardım etmeye, zaten güçleri ölçüsünde sevmişlerdi ya, homurdanır, sızlanırlardı. Ama seneler geçtikçe aydınlanan yüzleri imge gücü kazandı ve dayanıklı bir sıcaklık verir oldu. Her bir kadın kendi en iyi anı ile hayalimde. Zinaida bile. Hatta Galina Anatolyevna, yiğit Akulov'cuları üzerime salan. Barışma, ruhun gece temizliği (kadın yüzleriyle) – gömlek değiştirme, uykuya yumuşacık kaymanı sağlayan narkotik.

Girişteki kapıcı (askerlere hiç güvenmememe rağmen) kendime yakın bulduğum tek insan burada. Küçük, uğultulu bir düdüğü var çünkü. Bir çocuğun elinden alınmış gibi. (O tür kederli bir sızlanma üflüyor düdüğünden.) Elbette kafası kıyak.

Ağzını şişeden ayırmasıyla düdüğe dayaması bir oluyor, görüyorum. Düdüğün ötüşü gürültülü, sahte, sırnaşık, öte yandan acemi ve öyle hazin ki, bu sesleri yaratanın bütün yeteneksiz insan soyumuz olduğu sanılabilir. Metro önündeki kaşarlanmış bir dilenci gibi. İstiyor – ve dileniyor. O da yeteneksiz, ama sırnaşık, dik kafalı ve böylece alın teriyle kendi merhamet damlasını kazanıyor, alıyor. (Merhametle birlikte de – bir damla sevgi, öyle değil mi yoksa?..) Bu kapıcı, bekçilik mekanizmasında bir vida bile değil. Kimse tarafından esamisi okunmuyor, yüzüne bakmadan önünden geçiyorlar, farkına varmadan, bazıları da işleri güçleri yokmuş gibi, geçerken alnına bir fiske konduruveriyorlar. Bok parçası o. Kendisi de biliyor – kendisine dair bir şüphesi yok. Peki o zaman ne diye üflüyor şu düdüğü kalbimi paramparça ederek? Yakınması sıcak bir çatı gibi, daha da büyük sıkıntılardan kendini koruyor. Yer sincabı gibi, fare gibi ötüşü -tüm *bomj* yatağının işareti (giriş parolası)-, sesli hiyeroglifi, iç içe geçmiş acılarının ve alçaklıklarının.

İçeri birisi girdiğinde kapıcı, düdüğünü ürkekçe çıkarıyor dişsiz ağzından (herhalde ruhuyla hazırola geçerek), bakıyor, bir fiske, bir alay beklentisi içinde. Gülümsemem onu korkutuyor. Dilsizleşiyor. Ağzından çıkardığı düdükten masaya, kalın, kırılmaz camla kaplı ihtiyar tükürüğü damlıyor, pat, pat, pat – tükenen ötüşün gözyaşları.

Donmuştum, girişteki, radyatöre yakın sandalyeye iliştim, az önce aldığım somunu çimdikliyordum. Kalbim sıkışmıştı. (Atlatmıştım, ama alçak dermansızlığımın geçmesini beklemeliydim.) Tam girişte oturuyordum. Yaşlı kapıcı, vazifeşinas, bir Vietnamlının okuduğu mal-mağaza bilgisini başka bir Vietnamlıya iletmek üzere not etmekteydi. Birdenbire dolmakalem pes dedi. İhtiyar eziyet verecek kadar uzun bir süre salladı, bastırdı onu, bir şeyler karaladı, kâğıt üstünde izini bırakmaya davet ederek (zorlayarak). Ama nafile. İhtiyar, burnunu çekti o zaman ve (utanarak) Vietnamlıdan kalemini istedi. Beriki seve seve ver-

di parlak küçük kalemini, ihtiyar aceleyle karalamaya koyuldu; fakat bu kez de dolmakalem, kabalaşmış ellerinden kayıyor, bu durum onda tereddütlü bir gülüşe neden oluyordu: Ne beceriksizim!.. Vietnamlı da gülüyordu. İhtiyar, çamça balığı gibi kaygan dolmakalemi yakalıyor, kalem doğruca kâğıdın üzerine fırlıyordu.

Bu işlem devam ederken ben, (uslanan kalbimle) radyatörün sırt ısıtan sıcağını çekiyordum içime – üç sandalye, bir masa, acınası kapıcı makamı ve pencerelerin ardında tipi. Kapıdan biri girse, kar ayaklarımıza kadar doluveriyordu içeri. (Bakışlarımız altında kar tanelerinin biri diğerine ekleniyordu. Ve eriyorlardı.) Sokakta bakir öfkesiyle kar fırtınası uğulduyor, onun uğultusuyla kıyaslandığında ihtiyarın düdüğü tümüyle hiçten, küçük, ikincil kalıyordu. Zaten biz hepimiz de bütün dertlerimizle birlikte burada fani ve ikincildik. Aceleci acımızla eşlik ediyorduk uğultuya yalnız.

Yanımdaki pencere, zengin soğuk nakışlarıyla bezeli. Gözlerim camın üzerinde, beyaz ormanlarda gezinir gibi geziniyorlardı, çocukluğumda başka bir tabiatın karlı eğreltiotu korularında gezindiğim gibi. Buz tutmuş insan onurunu kim aramamıştır ki orada: Uslanan "ben"ini. İhtiyar kapıcı bu arada kalemi hepten düşürdü. Önce eğildi. Aşağı kaydı ve sıra sıra sandalyelerin altında emeklemeye koyuldu, titreyen parmaklarını aralara sokuyor, yokluyordu: Kalem, bir değerdir, onu geri getirmek gerek. Ara, ihtiyar.

Sokakta (kalbim hafiflemişti) tipinin sanki tam bağrına düştüm; nasıl da uluyordu!.. Bütün evren bu fena karla bağırıyor, feryat ediyor, cinleniyordu, bana yukarıdan açık ve ürpertici bir işaret göndererek: Var olma işareti. Boğazım kurumuştu, aceleyle atkıma sarınıyordum. Sabahtan beri kurumayan ayaklarım ıslak ayazdan sızlıyorlardı, ama artık umurumda değildi. İşte ben boylu boyumca, bu uluyan karın karşısındayım, boylu boyumca ve açık, olduğum gibi, hiçbir şey gizlemeden.

İhtiyara (üçüncü kez miydi neydi önünden geçişim) düdüğünü sordum, o ise dişsiz dişsiz gülümseyerek, birinci kattaki ufacık bir oda-dairede yaşayan iyi kalpli flütçü kızı anlattı bana. (Eskiden yurt yöneticisi kalırmış orada, sonra Moskova'da ayrı bir daire almış. Vietnamlılardan topladığı haraçlarla almıştır.) Meğer buraya da bir daire sinebilmiş. Nata ile böyle tanıştım. Sevimli sayılır. Kamburca sayılır. Nata çeşitli müzik gruplarında çalışarak çıkarıyordu harçlığını, orada burada onlarcası türeyen o amatör ve yarı-sefil topluluklarda. Üç kuruş alıyordu (ama elbet buna da razıydı). Bir flütü, irili ufaklı birkaç düdüğü vardı, içlerinden birini de ihtiyar kapıcı almıştı elinden ricalarla. Ondan ne isterseniz alabilirdiniz ricalarla.

Ayak altındaki halı, uzun, kirden bir kabuğa dönüşmüş aşınarak. Süpürgeliğin altına iki fare sinmiş, kendilerini görmediğimi düşünüyorlar. Soldaki kapı beyaz küf içinde, sert-hoş kokular geliyor oradan: Bu kapının ardında bütün camia için (hint kamışı karşılığında) mütevazı yol kenarı otlarının turşusu kuruluyor. Adımlarımı duyan birisi uzatıyor başını, kendi çapında bir devriye. Sevimli ve güler yüzlü Then bu, herkesle iyi geçinmeyi bilir. Votkada bile bizden geri kalmaz neredeyse, ama hiç kimseyle de votka başında uzun uzun oturmaz. Sakin. Gözleri her şeyi görüyor, her şeyi anlıyorlar. Bana başını salladı – ben de ona, işte iletişim. Dönemeç.

Üçüncü kat hep olduğu gibi bir ve ikinciden daha pis, gözden ırak olduğu için süpürmüyorlar da onu. Tek bir lamba. Cereyandan sallanıyor. Ya da kordonun üzerinde oturan fareden. (Üçüncü katta fareler bekler vaziyette donakalmıyorlar, dinamik ve dikkatliler.) Kapıyı itiyorum – ve ilk bakışım karyolama düşüyor, zincirlediğim daktiloya, *yerinde.* Büyük Saşka ve küçük Saşka (ama o da güçlü, kare yapılı, yüzü çiller içinde) girişteki yataklarda yatıyorlar. "Merhaba!" İkisi de dikkatli ve somurtkan bakıyorlar. Fizyonom onlar, içeri gelenin ne ile geldiğini bilmek

istiyorlar. (Parayla. Kuyruğunda bir aynasızla. Histeriyle. Elinde bıçakla. Gazeteyle. Yahut kim bilir kolay para kazanma ihtimaliyle?) Önlerinden geçip gidiyorum. Karyolam.

Karşıda, kel kafalı Sergeyiç. Beni görünce, salt çarpan kapının sesinden korkup kıpırdanıyor – iki-üç kısa çırpınma. İnliyor. Ben (elimde gazete ile) karyolama uzanıyorum.

"Uuuuh." Bu benim iç çekişim (ya da soluk verişim böyle; ya da acıdan payıma düşen dilimim.)

"Ne oldu sana? Nereden geliyorsun?.. Gazete mi getirdin? Duydum ben patırtını, geliyor, dedim... Tamam, dedim..." Somurtkan Saşkalardan biri bu, çilli olan, uzaktaki karyolasından karışıyor konuşmaya, sanki yokluyor. Ama ben dinlemiyorum.

Umurumda bile değil ne ***düşündüğü*** (maymun da düşünebilir), duymuyorum onu, sözcükleri pamuğa sarılı gibiler, yok o, yanıtlamayacağım bile. Yatıyorum. Uyukluyorum. Gazeteyi okumuyorum. Öylece yatıyorum. Şimdi dev bir el kapımızdan içeri sokulup da odanın içinde bir canlı arasa, karyolaları yoklasa, ben hayatta kalırım – el onların hepsini boğazlar, bana ise dokunmaz, öyle güzel ve rahat yatıyorum.

"Azıcık bari konuş onlarla, Petroviç. Ne çıkar!.. Kızdırma. Soysuz onlar, soysuz," diye bildiriyor bana kel Sergeyiç fısıltıyla.

Fakat "soysuz" sözcüğü de yalnız insan beyhudeliğini düşündürüyor bana: İnsan bir şekilde doğuyor, sonra gidiyor yaşamdan. Giriş ve çıkış. Hepsi o. Doğum ve soysuzlaşma.*

Gazeteyi gözlerimin önünde tutuyor, okumuyordum, elime bakıyordum (bir insan kesen elime) – azabım ne kadar az. Ve nasıl da cılız atıyor itiraf etme arzusunun damarı! Acı?.. Evet, acı, onu duyuyorum. Ama öldürdüğüm insan için değil ki acı, kendim için, kendi finalim için (o yaklaşan virgül için, bir gün

---

* Doğum (*rodı*) ve soysuzlaşma (*vırodı*) sözcükleri Rusçada aynı kökten gelir. (ç.n.)

öyle ya da böyle takılıp tökezleyeceğim). Hikâyem için acı. Benim "ben"im için...

İtirafta yalnız teselli aranmaz ki – gizli kapaklı bir koruyucu işlevi de vardır onun (son derece pragmatik). Onun içindir işte itiraf. İki seferden sonra, üçüncü, beşinci sefere kaptırıp gitmemek için. Bir gün kirli izler bırakıverirsin sonra... Oysa itiraf etmekle, noktayı koymuş sayılırsın. Her şey doğrudur. Her şey mantıklıdır. Gayet de ince ölçülüp biçilmiştir. (Hem indirim de yaparlar.) Fakat biz, biz insanlar, böyle basit bir öz-inkâra yanaşmıyoruz. İçimizde bir şey kabarıyor. Özel bir şey. Bir adacık.

İşler berbat: Şakaklarımda spazmlar, gözlerim kararıyor. Kalpceğizim, firlayan tansiyonum, hatta dişlerim bile sızlamaya başladılar – illetler, insanda böyle çukurlu bir dakikayı beklerler zaten. Ama eğer "ben" dayanırsa, bedensel yıkımın bütün bu ıvır zıvırı geri çekilecek (ıslıklar eşliğinde koşarak gidecektir), ne bedene, ne ruha bir milim bile dokunmadan – ne de benim özyeterliliğime. Ne de yaşam tarzıma. Ne de düşünceme. Düşünce ise gerekliydi, canlı bir düşünce, ah nasıl da gerekliydi burada ve şimdi. Hikâyemden (o zamanki gibi!) çıkabilseydim tekrar keşke. Metro treninin vagonundan çıkar gibi (bundan sonra yola bensiz devam edin). Başka ülkeye taşınır gibi. Dizginleri fazla çözen (özerk) "ben"i hemen şimdi durdurmak ve düzenlemek gerekiyordu. Fazla "ben"... Kim bana, iki kereden sonra bıçağın üçüncü kez ortaya çıkmayacağının sözünü (en azından herhangi bir garantisini) verebilir?.. Beşinci kez?..

Düşüncemin, ***hikâyemin*** önüne geçebilmesi önemli. (Azıcık da olsa geçmişti.) Bu fareli ***bomj*** yatağında bilincim, rüzgârın kış uluması eşliğinde var gücüyle çalışıyordu – hakkını yememek gerek. Bütün koridoru ezip geçtim adımlarımla. Karda kendi hususi patikamı açtım troleybüse giden – ve onun metroya giden yolu boyunca. (Somurtkan Saşkaların horladıkları it kulübesine ancak geceye doğru dönüyordum.) Hikâye ve sızısını ar-

tık fiziksel olarak duyuyordum, yukarı tırmanan merdivenin tırabzanını elimin altında hisseder gibi. Gelecekte, yani birtakım en üst basamaklarında bu tırmanışın, "ben" ile birleşiyordum. Sürükleyici bir mahremiyet. Geleceği yokluyordum. Beni yakalamaları değildi korktuğum (günün birinde elbet yakalarlar); ellerimle büyüttüğüm zor yaşamıma, *katil*, *sapık*, *şizo* gibi yakıştırmalarla kara çalmalarıydı – onlar için iki kere ikidir bu... *Onların* fikrince ben bu döngüden kurtulamam. En iyi ve merhametli çözümlerinde onların, klinik vaka teşhisi konur bana. Hangi düello, hangi karlar üzerinde Puşkin, hangi Rönesans insanı!..

Bomj yatağının koridoru, sıvası dökülmüş duvarlarıyla kuşattı. Sigara içmeye çıkmıştım (gece). Her zamanki hışırtı, farelerin itişip kakışması, ürkek ciyaklamaları. Ve sessizlik... Ve birdenbire – bir şahıs, koridorun derininde. Boylu boyunca dikiliyor. Kim bu? Başında bir hale var sanki (arkadaki uzak lambanın etkisi).

"Kim? Kim o?" diye soruyorum. Ve adımlarımı oraya yöneltiyorum – koridorun sonuna.

Şahıs kayboldu. Birini ürkütmüştüm.

Halüsinasyonlardan hiçbir zaman korkmamışımdır: Asabi insanlara görünen şahıslar onlar için norm gibi bir şeydir, normaldir! Ruhları korkularını dışarı kovalar, bu yüzden de dışarıda bir hayal-hayalet belirir. Yalnızca, kendini koruyan bilincin (kullanmadan önce çalkalayın) bir sarsılmasıdır bu.

Güldüm. (Halüsinasyon filan olmayacak.) Bu koridorun sonunda bana görünen kurban, aç bir Vietnamlıya fazla benziyor. Savaş ve kamp deneyiminden sonra nedense hiç kimseye gömülen ya da fırınlarda yakılan milyonlar görünmemiştir geceleri (o intikamları alınmamış ve aşağılanmışlar). Hayalet yok. Görüntüler (katillerin çocukça hastalıkları) yok artık, cadı ve kaşeyler*

* Rus halk masallarındaki ölümsüz ve kötü kahraman. (ç.n.)

nasıl yoksa. Hükümleri kalmadı. Büyük ihtimalle merdivene çıkan da tetikte bekleyen ürkek Then'dir.

Nata flütü ile kendiliğinden çıktı karşıma günlerden birinde, fakat benim de artık (bilinçli, hikâyemden sıyrılma düşüncesiyle) bir kadın sezdiğimi söylemek gerek: Artık ona doğru döndüğümü.

Bana Valentin diye biri engel oluyordu Nata'nın yanında (akşamları odasında oturuyordu), eski halterci, şimdilerde çapaçul olmuş bir alkolik, kusurunu bir şekilde gizlemeye çalışan (kalbi için endişeleniyor). İçmeyen yoldaşları, eski sporcu ve şampiyonlar, iş hayatına atılmışlardı, paraları vardı; Valentin ise anca sövüp sayıyordu onlara – ve eski günlerin hatırına para dileniyordu sanıyorum. Valentin duygusal. Bana ve Nata'ya altın madalyalarından sonuncusunu nasıl sattığını anlattı, ona nasıl baktığını (madalyaya). Yabancı ellere bırakırken nasıl öptüğünü. Çünkü sonuncuydu... Madalyasına baksın dursundu işte!.. Oysaki o Nata'ya bakıyordu.

Sevimli bir yüz. Bir parça kambur. Bir parça aciz, daha ne olsun? Sahip olmak, yaşamını berbat etmek hiç de zor değildi. Kırmak ve üstünden geçip yoluna devam etmek, bunu herhangi biri yapabilirdi kolaylıkla, Valentin de dahil. Sakat bir varlık, bir keresinde sokağın ortasında parasını almışlar elinden. Öylece almışlar. *Benim*. Nata'nın evi ufacık, ama sessiz, sakin, kıyısı köşesi de temiz; Vietnamlılar ve canavarlarla dolu *bomj* yatağının ortasında bir vaha gibi. Daireyi, ara sıra uğrayan ve dakika başı ohlayan teyzesi çekip çeviriyor (süpürüyor, topluyor), sarkık göbekli bir hatun – Oho-Honyuşka. Nata'nın kendisi ancak acıklı acıklı flütünü üflemeyi biliyor. İki adam – konukları sayılırız; Nata (ricamız üzerine) çalıyor; flütü ağzının kenarında tutarken ben ve bu şişman, pörsük Valentin elimizde olmadan aynı şeyi düşünüyoruz. Nata entelektüel, utangaç. Oturuyor, sesleri üflüyor.

Valentin çay içerken banka ve bankacılardan laf açıyor. Göbek, pörsük ense, sarkık yüz, ama iki keskin göz bakıyor bu yağ dağının tepesinden. Bu alkolik aptal değil. Gizli kapaklı, bilindik alkol rahatsızlıkları olduğundan eminim, spordan kurumuş aleti endişelendiriyor olmalı (yarı bastırılmış erkek utangaçlığı) ve elbette bakışını yerden kaldıramayan Nata ile başarılı olmayı ve yatakta kompleks duymamayı ümit ediyor.

"Rubleyse 'Rusya Kredi' bankası. Dövizse yabancı banka." Büyük ticaretin inceliklerini açıklıyor Valentin. (Günümüzde birçok sefilin yaptığı gibi.)

Çay. Üç kişilik sessiz bir sohbet.

"... Banka seçimi önemli. Bankalar bütün ekonomiyi hareketlendiriyor. Para yatmıyor – para çalışıyor. Para.. Para..." diye tekrarlıyor takılmış plak gibi Valentin. (Zavallı. Paraları hışırdıyor, binler, milyonlar yeri örttüler bile ve pek yakında Nata, flütünü bir yüz doların içine sarıp hassas delikleri tozdan koruyabilecek.)

Kısacası burada, ***bomj*** yatağında da, yaşam alanı sorunu var. Valentin yalnız biri ve işte çoktan iliştiği bu küçük, sessiz daire, yalnızca hoş bir rastlantı değil onun için – bir keşif, sıcak bir yer. Anlıyorum onu. Gözüne kestirdiğin bir karış metre kr ne demektir biliyorum.

Anlıyorum, biliyorum – ama yine de kovdum. Bu alan benim için daha gerekli (ve hayati) şimdi. Burada son oturuşu. Otursun, flüt dinlesin. Paradan ve bankalardan söz etsin en nihayetinde: Parayı koklamışlığı yok elbet, yalnızca duymuş... Binler, milyonlar... ama yeşil para dalgasını nasıl da insanı usandırarak kovalıyor, kovalıyor! İmaj yaratacak güya. Benim için ve hatta Nata için değil. Kendisi için. Bu ısıtan duvarlar arasında öyle acıklı ciyaklayan flüt için. Kadınlardan da söz ederdi, solgun tüylerini kabartır, böylelikle -dolaylı olarak- kızın çekingen aklını çelmeyi umardı (bilgisizliğini onun). Bir masal, bir mit yaratabilirdi. Bu riski alırdı. Ama heyhat, herhangi bir yabancı erkek

kulağı duyarken, Valentin falso yapacaktır. Yanlarında bir üçüncüyüm, oturuyor, dinliyorum. Yapamayacak. (Otuz yaşındaki bir bakireyi *tête-à-tête** sıkıştırmaya benzemez bu. Nerede öyle enginlik!) Önce davranmak, bu dairede yaşamak ve Nata ile yatmak için kovduğumu sandı kendisini elbet. Öyle sansın.

Kapının ardından, koridordan ise küfürler, sarhoşların uyurgezer adım sesleri yükseliyordu. Ve fare ciyaklaması. Böyle meşum bir *bomj* yatağında böylesine sessiz ve dokunulmamış bir Nata'nın barınmış olmasını almıyordu aklım, yarı Rus-yarı Ermeni, otuz yaşında flütlü bir kadın ve... yalnız. Küçük adanın üzerinde. Ürkek. Fakat bir kere olursa, yufka yürekli Valentin'le bile olursa bir kerecik, korunmasızlığı, artı küçük dairesi cezp etmeye başlar insanları. Yarım şişelerini kapıp kapıp uğramaya başlarlar yanına. (Kafayı çekmiş, bıyıklı ve mor gözaltlı vahşi hayvan tayfi). Henüz keşfedememişlerdi onu, fakat ben bir bekçi ve günah çıkaran kat papazıydım, yeterince deneyime sahiptim. Kuşkusuz az gelişmişti Nata, bir çocuğun beynine sahipti.

Valentin'e birkaç açık ve sert söz söylemem gerekti.

"Evet, evet. Tamam, tamam," dedi Valentin, telaşlandı bile.

Sandalyesinden kalkmaya davrandı, ama ben elimle durdurdum onu: Bu akşamlık oturabilir, madem gelmiş bir kere. Yalnız bu son. Ve tekrarlamaya niyetim yok. (Tamam, tamam, bir daha gelmeyecek buraya, yemin ediyor!..) Ben tekrar eğdim onu, elimle sandalyesine sabitledim – otur. İşte oturmuş son kez flüt dinliyor. Nata flütü dudaklarının ucunda tutuyor... Müzik müziktir; yaşam yaşamdır.

Valentin, boğukça bir sesle: "Hoşça kal. Sağlıcakla," deyip kalktı. Nata onu geçirmek üzere bir dakikalığına dışarı çıktı, bense masa başında düşüncelere daldım ve... uyudum. (Yarım

* Yüzyüze, birebir. (ç.n.)

gece boyunca koridorda sürtmüş, sigara içmiş, ötesini berisini düşünmüş ve işte yenilmiştim. Oturduğum yerde uyuyordum.)

Taze bir önseziydi belki de beni uyutan: Ansızın beliren bir düşünce. Küçük, ama önemli bir psikolojik keşifti o, *hikâyemin* akışı içinde – beni (ruhumu) ezenin şimdi vicdandan çok, açılamamışlık olduğuna dair bir düşünce. Evet, evet, şimdiki derdim vicdan azabı değil (zaten güçsüz o) – suskunluğum. Ne önümde bir kâğıt sayfası, ne de karşımda bir dinleyici var. *Nata*, *nada** gibi geliyordu kulağıma, yani ona (o aklı kıt, saf kıza) anlatmayı denemeliydim: İçimi dökmeyi denemeliydim. Temkinli davranıp bir olay yahut masal anlatır gibi anlatmalıydım ona. Elbette dikkatlice... Anlatma yahut en azından aktarma, işte bunlarsız boğuluyordum ben.

Bu düşünce üzerinde de uyuyakaldım zaten. Neydi ruhun gönderisi?.. Henüz aydınlanmamıştı benim için: Tamamlanmamıştı düşünce. En azından bu geveze ve tehlikeli yolla Söz'e döner gibiydim. Karşıma sağır dilsiz bir kadın çıksaydı (tam da kimseye söylemeyecek, kendisi de az duyacak) ben çoktan anlatmış-itiraf etmiş olacaktım sanki. Evet, belki önce biraz okşar, sonra itiraf ederdim. Bu anlamda Nata'dan daha uygun biri düşünülebilir miydi?..

Hem ne düetti o öyle! (Valentin gittikten sonra.) Uyudum, sandalyenin üzerinde uyuyakaldım, zafer benimdi, sonradan öğrendiğime göre kuvvetle de horluyormuşum – ben masanın başında uyurken Nata da flütünü çalıyordu.

Önce şaşırmıştı Nata: Konuk, oturduğu yerde uyuduğunda ne yapılması gerektiğini bilemiyordu. Klişe-sözcüklerle düşünüyordu, ne var ki bildiği iki sözcük şimdi birbirlerini itiyor, karşılıklı yadsıyorlardı: *Konuk* ve *uyku*. Nata horlama eşliğinde gezeledi, tekrar çay, bisküvi koydu masaya, konuk ise ses üstüne ses yığıyordu (iyice kendimden geçmiştim). Geç bir saatti. Nata ise yaşamına nasıl devam edeceğini bilemiyordu artık.

---

* Nata ve gerekli (*nada*) sözcüklerinin benzerliği vurgulanıyor. (ç.n.)

Günler günleri, yıllar yılları kovalarken Nata, küçücük beyninde yanıtlar ararken, yavaş yavaş seçip ayırdığı, daha doğrusu yakıştırdığı bu sağlam klişeler sayesinde varlığını sürdürüyordu tam da (ve iyi kötü uyum sağlıyordu *bize*, hepimize). Bir türlü çözüm yolu bulamamıştı, kapıcı bölmesine gitti ve sarkık göbekli teyzesine telefon etti, beriki onu azarladı, oh oh, nasıl olur, oh oh, ne var ki ihtiyar sızlana sızlana yatağından kalktı ve geldi. Ben ise, sandalyede oturmuş ıslık çalıyor, yırtınıyor, ansızın bastıran rüyaların seslerini patlatıyordum. Nata, şuna bakın, teyze, gibisinden bir şeyler geveledi, *dinleyin* şunu bir. Ne var ki Oho-Honyuşka gazı, banyoyu kontrol etmekle yetindi ve şöyle dedi Nata'ya:

"Merak etme sen. İyi bu. Dokunmaz. Gider kendisi..." Sonra evine döndü, böylece halk *lehime* (benim lehime) kullanmış oldu ilahi oyunu.

Nata'nın gündelik dağarcığındaki başlıca sözcüklerden biri öyle sanıyorum ki *iyi* idi; önemli bir sözcük, ama gece yaklaşıyor, iki klişe tekrar karşılıklı itiyorlardı birbirlerini, kenetlenmeden ve güvensiz. Ve yeni şüpheler içinde -ne yapacağını bilemeyerek- flütünü alıp uğuldamaya başladı Nata. Onun sihirli sızlanması benim horlamamla birleşiyordu, bunu duyan ben (uykumda) şöyle dedim kendime:

"Hah. Düet," diyerek tekrar gözlerimi yumdum. Ama tabii uyandım, etrafıma bakındım (ve nihayet nerede ve nasıl olduğumu kavradım).

Nata'ya iyi geceler diledim. Gitmeme sevindi ve o da bana iyi geceler diledi. Selamlaştık, birbirine iltifatlar yağdıran iki müzisyen gibi – ses hoştu, şahaneydi, teşekkürlerimi bildiririm size, ne akşamdı ama, ne düetti!..

Dairesi sıcak. Akşam, iki kişilik çay. Kış ve flüt.

Çayın ardından Nata çalmaya koyuldu – öyle korunmasız tatlı sesler dökülüyordu ki flütünden. Masanın başında oturuyorduk. (Yaşam alanı açık.)

"Sana bir hikâye anlatmak istiyorum, Nata..."

İlk sözcükleri deneme amacıyla telaffuz ettim: "Ne zor günler!" gibisinden. Birçok insan için. Duyuyor musun, Nata?..

Nata (neredeyse lafımı bölerek) yanıtladı beni derhal:

"Evet ya... Bazen başım ağrıyor."

Biraz ara verdim – tekrarladım, zor günler, gibisinden. Bir ahbabım var, gibisinden (ahbabım gibi anlatmak istiyordum). Fena biri değildir...

"Sık sık üşütüyorum," dedi Nata.

Tam ben hızlanayım derken, Nata tekrar çabucak ve sanki lüzumsuz laflarla araya giriyordu. Haplarla ilgili. Teyzesinin bir reçetesi.

Birkaç dakika daha süren konuşma çabalarımın ardından, genç kadının muhatabını dinlemeyi bilmediğini anladım: Duymayı bilmiyordu. Küçük aklı, başkasının konuşmasını ***uzun süre*** algılayamıyordu. Beş sözcük – o kadar. Yani Nata benim her (her tür!) sözümü bir telaşla yanıtlıyordu. Ne olursa olsun – yanıt olsun.

Sözümü kesmiyordu aslında – konuşma şekli böyleydi. Bu şirin insancık, iki kişi arasındaki uzun sohbetin tam da böyle, rasgele saçılan sözcüklerle yürütülmesi gerektiğini zannediyordu. Sözcüklerin arasından değerlendirircesine, hatta şöyle şevkle baktı bana – fena değil, ha, gibisinden. Sonra bir kez daha baktı, biraz şüpheli, sohbetimiz doğru gidiyor mu, gibisinden, isabetli laflar ediyor muyuz?.. Ayrıca kızardı. Bu "ihtiyar centilmen"in duygularını açıklamak istediğini sanmıştı belki. Teyzesi mi vermişti bu aklı ona? (Öğretmişti?) Tabii Nata'nın kendisi de böyle açıklamaları, böyle heyecan duymaları biliyor olabilirdi (ve hatta bu erkekçe açıklamalardan korkmayı) – hiç mi televizyon izlemez?

Masayı toplamaya koyuldu, iki fincanı, çay tabaklarını yıkadı, hepsi gayet yavaş. (Çay ve flüt için teşekkür edip, kalkıp gitmem için soğuk bir fırsat sunarak bana.)

Ama ben gitmiyordum.

"Geç oldu... Yatacağım ben," dedi çekinerek.

Bense oturuyordum sandalyede.

"Sen yat," dedim ona.

İkna etmem zor olmadı. Nata ufacık banyosuna gitti ve orada biraz çabaladıktan sonra pijamalarıyla geri döndü – soluk, çok kereler yıkanıp yamanmış sarımsı pijaması içinde hepten küçük bir kız gibi aheste yürüyordu. Zaten küçük bir kızdı o.

Yorganını üzerine çekip yattı. Bense hâlâ az ötede, sandalyede oturuyordum.

"Rahat mı uyursun?" diye sordum.

"Evet."

"Uyumadan önce ne düşünürsün peki?"

Gülümsedi:

"Mektubu."

"Ne mektubu?"

Nata anlattı – Bakü'deki uzak akrabalarına bir mektup yazmış (teyzesinin akıl vermesiyle tabii), fakat yanıt alamamış. Yoksa kayıp mı olmuş mektubu?..

Uygun bir an olduğunu düşündüm. (Geçip giden akşam dakikası. Kalbimin aşağısını ısıtıyordu.)

"Ben..."

Gel gör ki bu kez kendim duraksadım. Nata şöyle yumuşacık yanına döndü, yüzünü duvara çevirdi – yüzünü ben*den* çevirdi. Sessizce yatıyordu.

Şaşılacak şey, nasıl da ince, nasıl da güçlüydü bu insancığın duyumsayışı. Duvara dönüşü, bir ara vermem için idealdi. Uzun bir konuya giriş arası, herhangi bir şey üzerine konuşmaya başlayabileceğim – başlayıp, alelade anlatabileceğim (ona – kendime anlatır gibi).

"Ben..."

Ama – yapamadım. Kendim de hızlanmak istemedim galiba ve yumuşakça sonraya ertelemeye karar verdim, böyle başka bir âna. Beklerim, gibisinden. Onu (Nata'yı) ve onu (uygun ânı) biraz uzakta durup kollayacağım, gibisinden.

"İyi geceler, Nata."

Işığı söndürdüm. Yanıt olarak, boğuk "iyi geceler"ini duydum – uykuya dalmaktaydı. Ama uyumuyordu daha.

Çıktım. Kapı küt diye kapandı, İngiliz kilidi. (Hata. Bir hataydı bu. Ona dilediğim kadar anlatabilirdim. Ayrıntılarıyla. Artık uykuya dalan sakat aklına neler neler girmezdi ki?..)

Pasifliğimi ve suskunluğumu aklamak için, onu hikâyeyle korkutabileceğimi söylüyordum kendime. Nata derhal içine kapanırdı, orası kesin. Bir tür sakınganlık da söz konusuydu: Ya bir de, sözleri sıraladıkça, daha da çok itiraf etmeyi isteseydi, çekseydi canım! (Sakatlar açılma arzusu uyandırırlar insanda.) Hem onun çocuk aklına kendi derdimi yığmak, yüklemek tehlikeli (ayıp) değil miydi?..

Bir gece dükkânından alacaktım. Üzerimi giyindim, dışarı çıktım. Rüzgâr. Kar yüzüme vuruyor. Bense herhangi bir canlı düşünce elde etmek için beynimi öyle zorluyordum ki, gözlerimin önünde sarı ve turuncu yuvarlaklar zıplamaya başlamıştı – sarı, parlak, kudurmuş aylar...

Sokak büfeleri bellerine kadar kara gömülmüş. Bir de tipinin uğultusu. (Yine o kara gökyüzü deliklerinden rahneli uzay uğultusu.) Ayaklarım yoruldu; titreme. Votkaya param yetmedi (gece tarifesi) ve bu hal ansızın sinirlendirdi beni. Ah, nasıl da yığılıyordu kar!

Adam pek de sarhoş sayılmazdı – galiba sürüklenivermişti bana doğru; omzuyla çarptı.

"Ne be!" diye öfkeyle hırlayışımı duyunca acele acele uzaklaştı. Uzak dursun beladan, kelimenin tam anlamıyla.

Peşine de düştüm hatta (kötü kundura tabanlarımla karda kayarak). Vurmak istiyordum ona, o ani demirleşmeyi hissetmiştim artık kaslarımda, yumruğumda. Soluğum kesilerek, ağzımla kar tanelerini yakalayarak koşuyordum.

Ama durdum. Tanrı durdurdu beni. (Engel oldu. İstemedi.) Daha basit söyleyelim: Bir şey beni durdurdu. (Ne olduğunu

anımsamıyorum.) Kar yığılıyordu. O sarhoşa musallat olmadım. Yumruğumu dükkânın camına geçirmedim. Bir troleybüsün altında kalmadım... Bir sokaktan diğerine sessiz sessiz yürüdüm. Lapa lapa yağan karın seyrekleşen döngüsü içinde *bomj* yatağının giriş kapısını, camın ardında da kapıcının siluetini görene kadar. Onun sessiz acıklı düdüğünü duydum (onunla birlikte de Nata'nın flütünü zihnimde).

Bütün vücudumda bir zayıflık, ama özellikle bacaklarımda. Üçüncü kata zor tırmandım. Yatağıma devrildim. (Soyunamadım.) Sanki ev işinde kullanılan eski bir bez gibi sıkmış, sıkıştırmışlardı beni.

Oda arkadaşlarım uyumuyorlardı. Kel kafalı Sergeyiç önümden bir-iki kere geçti (karyolamın önünden).

"Hasta mısın yoksa?" diye sordu sesinde bir kararsızlıkla.

İki somurtkan Saşka botlarını fırlatıp, ayaklarını karyolalarına çekmiş (lambaya daha yakın olana – ışığa), podkidnoy* oynuyorlardı. Her zaman kendi aralarında oynarlardı. Kendi hesapları, kendi karanlık işleri, kendi çirkin Vietnamlı kadınları vardı.

İçlerinden biri gözünü dört açıp bana baktı:

"Rahat bırak. Votka getir ona daha iyi!" dedi Sergeyiç'e.

Beriki odanın ortasında dikiliyordu, çırpıntılı bir şekilde huysuzlanarak. (Sinirleri bozulmuştu. Votka alacak parası yoktu.)

Sayıklamamaya çalışıyordum, sözsüz olsun diye (yabancılar anlamasın diye) – sadece inliyordum. Ter basmıştı. Oda arkadaşlarım aralarında konuşuyorlardı: Votka ya da ilaç – hepsi için ruble gerek. Satılabilecek yalnızca daktilom kalmıştı, Vietnamlılara yollandılar, Then geldi ve Şi diye biri, alnıma dokundular, inlemelerimi dinlediler. Sonra daktiloyu incelediler. Evet, biraz para verebilirler onun için... Ama bu yalnızca bir sözleşme, gece anlaşması – gerçek para yarın.

---

* Bir iskambil oyunu. (ç.n.)

Sergeyiç uyuyakaldı. Somurtkan Saşkalar ise uzun bir süre karyolanın üzerinde, ayaklarını altlarına toplayıp oturdular, konuşmadan, duygusuzca kâğıt atarak birbirlerine. İçlerinden biri şöyle bir göz atıyordu bana ara sıra. Ne bana, ne de hastalığıma güveniyorlardı. Yine de uyudular. Bense humma nöbetine tutuldum.

Gece yansı birden kalkıverdim. Ceplerimi karıştırdım, bozuklukları boşalttım – para arıyordum. Lambayı yaktım, bunun üzerine Saşkalardan birisi uykulu başını kaldırıp tısladı – şimdi aradığını bulacaksın, ihtiyar kancık, gibisinden. Işığı söndürdüm ve aramaya devam ettim. Aptalcaydı bu: Karanlıkta var olmayan paraları aramak.

Gerçeklikten çıktın, diye ilan ettim kendime. *Votka parası* arıyorsun, *votka* arayacağına, gücünü topla, insanlara git. (Edebiyatın keşiflerinden biri bu, öyle değil mi?) Git ve iste...

Ve gittim: Gece vakti, ciyaklayan fareleri ile *bomj* yatağının içinde yürüyordum. Vietnamlılar uyuyorlardı. Tekrar bizim üçüncü kata çıktım -en rezil kat- yarı giyinik bazı ayyaşlar, çirkin suratlar, küfrederek açıyorlardı bana kapılarını. Birine, ikinciye, üçüncüye yanaştım. Ve gerçekten de yardım buldum. Kaygılanan birisi çıktı, sinik bir dökünttü, gözü morartılmış. İlgi gösterdi. Sümüğünü çeke çeke bir şişe buldu. Nezleli sesiyle: "Ne kadar istiyorsun?" dedi, bense rica ettim:

"Cimrilik etme, ver. Ne kadar verebiliyorsan. Sarhoş olmam gerek benim," dedim ve ses çıkarmadan ağladım.

"Oldu mu?" diye sordu (yanıt duymaya pek de heveslenmeden). Zaten yanıtlamadım ben de.

Yalnızca başımı sallıyor, gözlerimdeki yaşları siliyordum. Biraz tereddüt ettiyse de bütün şişeyi verdi bana, geri döndüm ve karyolaya oturup, yorgana sarılıp, hepsini içtim, yarımşar bardaklar halinde, hem çabuk, hem güçlü olsun diye.

Kış rüzgârı ulumayı sürdürüyordu. (Gece de susmadı.) Karanlıkta karyolada oturuyordum: Şişe sıfır-beşlik* idi, aç karnı-

* Alkol seviyesini belirten bir ifade. (ç.n.)

na yeterdi. Ama içimde bir şey hâlâ kıpırdanıyor, bir türlü durulmuyordu, o zaman ben de Sergeyiç'in komodinini yokladım (Radedorm),* yarım haplar, kıç tekmelerini dindirmek için), el yordamıyla buldum onları. Gece için saklamıştı – titreyen avucuma döktüm üç... dört... beş... altı... yedi tane (gökkuşağını, uyumu anımsattı) – durdum bu rakamda. Ve hepsini ağzıma attım.

Bir de komodinden karyolama ulaştım. (Anımsıyorum.) Korkunç bir çöküş tehdidi geziniyordu artık tepemde, bense su istiyordum, su içmek, erken davranan bir düşünce: Suya daha yakın olmak. Kendimi yanlışlıkla öldürdüm, niyetim uzun bir uyku tertiplemekti, gibi bir düşünce. Suya daha yakın... Ama suyun yanında değil, karyolaya bir adım kala devrildim (düşme sesi – gerçeklikten kalan son şey).

Yerde, karyolamın yanında bir, belki de iki gece (artı fazladan bir gün) boyunca yattım. Yeni bir sabaha uyandığımda (oda arkadaşlarım uyuyorlardı, pencerede gün daha yeni ağarmıştı) suya doğru süründüm – kelimenin ilk anlamıyla. Yerden hiç kalkmadan süründüm. Kapıya kadar vardım, açtım onu ve ileri, alçağında buz gibi cereyanın ıslık çaldığı koridor boyunca süründüm.

Koridor duvarına tutunarak kalktımsa da düştüm. Ama ben tekrar kalktım ve tökezleye-devrile ortak mutfağa girdim. Musluğu açtım, önüne bir tabure koydum (ruhum haykırıyordu artık, ama ben tabureyi iyice yaklaştırdım), oturdum ve başımı musluğa, akan suya dayadım. Çığlıklar koparıyordum, öyle dindiriyordum susuzluğumu. Uzun uzun içtim. Sonra belli belirsiz mırıldanarak oturdum. Sonra tekrar içtim. Musluğa inlemelerle, sızlanmalarla, ürpertili çığlıklarla eğiliyor, yavaş yavaş kendime geliyordum. Ve tekrar içiyordum.

Kafamın içindeki sis, etli jöle gibi yoğun, dağılmaya başladı. Sis aralanıyordu – bir-iki saniyelik aydınlanmalar sırasında, san-

* Bir uyku hapı. (ç.n.)

ki olup bitene şaşıran "ben"im bakınıyordu oradan. Yaşıyordum. Alışıyordum. Sabah Vietnamlılara daktiloyu sattım, para geçti elime (şimdilik korkuyordum geceyi kuruşsuz geçirmekten). Dükkâna gidip yiyecek aldım. Katın mutfağında (boş bir ocak gözü) Sergeyiç ile yan yanaydık, patates koydum haşlanmaya, nasıl yıkadığımı, birer birer nasıl soyduğumu, ateşe nasıl koyduğumu iyi anımsıyorum. Güç kazanmalıydım.

Karnımı iyice doyurdum. Gün ortası. Yiyecek mağazasındaki entipüften işi düşünüyordum, yükle-boşalt. İnsan iyileşirken, varoluşun küçük çıkıntılarına tutunur gibi ilgiyle tutunuyor kaygılara – kutu indirmeye; yemeğe; kalın çorap almaya. Orada burada meşguliyetler bulmak istiyordu canım artık. Öyle ki tam anlamıyla durup dururken gerçekleşti o, geceye doğru ulumaya başlayışım. Hızlı bir nöbetti, nedensizdi. Bağırıyor, bağırıyordum.

O (heyecan) önceleri hafifçe, hafiften, rüzgâr gibi havai bastırıveriyordu. Korku imgesi kumaştı – gri keten bir kumaş parçası, duvara çivilenmiş ve rüzgârda çırpınan. Bir-iki küçük çivinin (diyelim ki yüz tane arasından) firladıkları bir yerini çekiştirmekteydi rüzgâr kumaşın ve işte varlığımın tutturulmamış bir kıyısı sallanıyor, oraya buraya çarpıyordu şimdi. Kalbim havada asılı kalıyordu...

"Oooo... Uuuu..." Ve peşinden acı bastırıyordu artık, öyle hızlı, öyle acımasız ki, insan böyle anlarda insan değildir, kendi başına değildir -kırılan bir dal gibidir artık, hayvan gibi, aptal olmaya, pişman olmaya bile razıdır, ilkelce selamlar yağdırmaya, her şeye razıdır- yeter ki acıyı dindirebilsin. "Aaaa. Uuuu..." Çığlıklar koparıyordum. Çığlık (hakkını vermek gerek) bastıran acının keskinliğini alıyordu: Ulumayla, her bir uluyuşla (kısa süreliğine) sanki ben de havalanıyor, gökyüzünün acısız yüksekliğine çıkıyordum. Sözcüklerle bağırmayı deneyişim sonradandı, başlangıçta sırf uluyordum ben. Kafamda yangın. Ateş. Ve çocukluktan -uzak, sıcak bir yazdan- genç annem bakınıyordu; ka-

vurucu güneşten korunmak için gri keten bir bezi (kumaşı) astığı pencerenin çerçevesi içinden...

O gece bir tek Sergeyiç vardı odada ulumalarımı dinleyen. (İki Saşka da bir geç vakit avına çıkmışlardı). Sergeyiç, çığlıkları duymamak için kel kafasını yastığın altına soktu. Yine de uzun kış gecesi boyunca karyolasının üzerinde kıpırdanıp durdu – susmam için bana yalvarıyor, gitmek istiyordu...

Sonrası – başkalarının anlattıklarından. (Hepsini anımsamıyorum.) Gece yarısı, artık akıl hâkimiyetimi yitirmiş, bağırıyor, uluyormuşum. Sergeyiç'in kalkıp, kim olursa olsun birini çağırması gerekmiş. Vietnamlılar doluşmuşlar. Onları sağa sola savuruyormuşum; cılız, soğuktan donmuş, ayaklarında rahatsız pantuflaları ile bu adamlar daha da büyük gayretle ve yapışarak asılıyorlarmış üzerime. Tepeme binmek için boş karyolalara çıkıyorlarmış (Saşkaların). Yerden kalkar kalmaz, yara bere içinde, tekrar tekrar, cesurca, arkadan ve yandan atlıyor, rica eder-nazik miyavlamalarıyla kandırmaya çalışıyorlarmış beni – hem bütün bunlar en ufak bir soluklanma olmaksızın, oda avını (sürek avını) bir dakikalığına, hatta bir saniyeliğine olsun kesmeden, o derece katlanılmaz onlar için bir Rus'un uluması: Yabancı bir kabilenin boğuk sesleri.

Fakat odanın ortasında beliren beyaz önlük lekesi gerekeni yapmış: Ellerimi zayıf kılmış, sesimi ise birdenbire tüketmiş. Hastabakıcılara kendim teslim olmuşum. Ambulansta, buz kesmiş arabanın içinde tekrar denemişim gerçi çırpınmayı. Tekerlekler karın üzerinde gıcırdıyorlarmış. Virajlarda, araba sürüklenir sürüklenmez ben "yüzüyor", bağırıyormuşum, hastabakıcılar ise deneyimli bir hasta olduğumdan şüphelenerek hangi akıl hastanesine götüreceklerini soruyorlarmış bana. (Birinin devamlı müşterisiysem ne diye başka yere götürsünler?) Koca elli adamlar kulağımın ta içine bağırıyorlarmış. Ve ben, neredeyse mekanik bir şekilde, Venya'nın kaldığı hastaneyi söylemişim.

Numarasını iyi bildiğim hastane. Doktor daha sonradan, *ambulansta kendiliğimden kayıt olduğumu* belirtecek. Bu zeki doktor gerçekten de kıdemli bir müşteri olduğumu düşünmüştü – yanaklarımı tokatlıyor, soruyordu, nerede tedavi görüyorsun? *Hangisinde? Hangisinde?*.. Durmaksızın soruyordu, ta ki bilinçaltımdan (bilinçaltımın *altından*) hiyeroglif gibi örümceğimsi bir şey su yüzüne çıkana kadar – hastanenin numarası... Donuklaşan aklım hemen yakaladı onu, söyledi.

Basit bir vakaydı, ama yine de hastaneye kaldırdılar, ertesi sabah tamamen kendime gelmiştim.

Başım dönüyordu (belki de iğnelerden). Yine de rahatlamıştım ve akşam yemeğini zevkle yedim. Koğuşu şöyle bir süzdükten sonra şanslı olduğuma karar verdim: Tanıdık bir yerdeydim. Venya da oralarda bir yerdeydi. Hem ne de olsa İvan Yemelyanoviç tanıdığımdı, beni anımsayacak, iyileştirecekti.

Bana anlatılanlara bakılırsa yol boyunca cin çarpmış gibi bağırıp çırpınmışım. Çığlıklarımla ilk olarak, yani en çok *mahvolan insanın* haberini vermişim – "Sözün dışında yaşamayı öğrenen, çünkü sözsüz *kalan* insanlığın" haberini (o günlerdeki kopuk düşüncelerim). Bütün bunlar benden, mahvolan insanlığa yönelik bir feryat, meydan okuma, bir lanet olarak çıkıyormuş, araba uçuruyor, bense hastabakıcıların ellerinde çırpınıyormuşum, sırıtmalarından azıcık bile tedirginlik duymadan. Herhalde bütün haberciler gibi.

Ve ancak ikinci olarak ben, "Öldürmek istemiyorum!" diye bağırmışım. (Habercilik ve meydan okuma, vicdanın ciyaklamalarına engel değildi. Kış uluyor, ama flüt de eşlik ediyordu ona.) Hastabakıcılar buna da sırıtıyor, alay ediyorlarmış, adam öldürmek için yaşlıcasın, gibisinden, elinden gelmez, babalık! Neşeli beyler. Yanak tokatlamada becerikliydiler ve gülüşe gülüşe, daha yolda birkaç sağlam şırınga saplamışlar bana. Sonradan öğrendim. Utandım. Uyuyan birinin rüyasında altına yapması gibi utanç vericiydi. Hayır, hayır, direk öldürmek istemiyorum, diye

bağırmıyormuşum, o kadarı fazla (bir asker, koğuş arkadaşım, bağırıyordu öyle), ama bir şeyler söylüyormuşum işte. Bıçak hakkında. Suçluluk duygusu hakkında. "İstemiyorum" da demişim. (Yalnız utanç verici değil. Tehlikeli de.)

Fakat hastabakıcılar yatıştırdılar beni: Bütün akşamdır on kadar Vietnamlıyı oraya buraya savurduktan sonra insan neler yumurtlamaz – bağırıp uluyan ben değildim: "Ben"imin hiçbir şeyle korunmayan, çıplak kıyısı bağırıyordu. Herkesin vardır.

O akşam yarı uykulu Nata'ya ucundan kıyısından anlatmış olsaydım başımdan geçeni, hastane duvarları arasına düşmeyecektim böyle. (Pörsük Valentin'i kapı dışarı edişimin bir amacı olmalıydı.) Çay içerken anlatmak – gizli valftan buhar kaçırmak gibi. Nata kendi flütünü üflerdi, ruhum ise usulca kendisininkini. Başaramamıştım. Bir şey beklemiştim. Ona acımıştım.

Böyle kınıyordum kendimi (artık bir parça pragmatik) ve madem kınıyordum, demek ki yaşama dönüyordum.

Bir gün daha geçtiğinde, artık yerlisi gibi geziniyordum hastanenin içinde. Akşam yemeği masalarına yaklaşıyor, koklayıp, tükürüğümü yutuyordum. Deliler rahatsız etmiyorlardı beni.

Ta ne zaman İvan, eskiden (nörolepsi ilaçları ortaya çıkmadan önce) azgınlar tımarhanesinin gerçek bir hayvanat bahçesi gibi göründüğünü (zaten öyle de olduğunu) anlatmıştı bana. Şimdi daha farklı: 20. yüzyılda her tür azgınlık sadece "ev için, aile için", o da kısa bir süreliğine, hastabakıcılar yetişene kadar.

Kısacası yanımdaki hastalar hasta gibi hastaydılar işte. İnsan. Elbette insancıldım ben, onları ve garip dalgınlıklarını bütünüyle anlıyordum – onlara acıyor, yataklarını sermelerine yardımcı oluyor, iğneye çağırıyor ve sigaralarını yakıyordum (eli titreyen biri olduğunda).

İVAN

Ve tabii ki şu ihtiyar olması gereken yerdeydi – yatakta (koridorda) yatan ihtiyar alkolik, tam teşkilat bir tımarhaneyi onsuz düşünemem ben. Kapı üzeri arması gibidir. İhtiyar alkonavt* "sabitlenmiş", yani yatağa bağlanmıştı. Ağlıyor, inliyordu. Gözlerinde asırlık çürükler. Kaşlarının altında birikip kalan bataklık suyunu, saatler saatleri kovalarken yalnızca kafasını salladığında düşürüyordu. Sabahlıklar içinde avare aklı kıtlar, ihtiyarın göz önüne konulmuş yatağı ve altında gözyaşından bir birikinti – işte hastane koridoru budur (artı pencerelerin yokluğu). Soruşturdum: İhtiyarın yakınları yoktu – yalnız yaşıyor, ayyaşlık ediyor ve titremeli hezeyan geçirdiğinde kaldırabildiği tüm eşyaları evden dışarı atıyordu. Tabii postalamışlardı. Komşuları tabii. (Bundan böyle ihtiyar, pencerenin altından geçenler için tehlikeli değildi.) Zaman zaman çırpınıyordu; yatağın gıcırtısı bütün koridora yayılıyordu. Azgınlığı geçti, daha üçüncü gün çözdüler, ama şimdi ilkesel olarak yerinden kalkmıyor ve altına yapıyordu. Kokular mı? Kokuyor mu?.. O sizin probleminiz! Kendisi yaşamak istiyordu. Açgözlülükle yemek yiyordu. Ellerinden birisi sürekli kararlılıkla yukarı doğru uzanıyordu yorganın altından, insanlara: Yemek taşıyorsanız geçip gitmeyin önümden, durun! Ne yüce bir ihtiyar. Kendisi bok içinde, eli ise gökyüzüne dönük.

Yer bulunamadı ona, oysa ben koğuşlarda boş yataklar görüyordum. Bir-iki. (Belki de hastanenin *gerçek* olması için ihtiyarın koridordaki varlığı zorunluydu.) Gerçi boş yataklar evlerine gönderilenlerin yatakları olabilirdi. Kimilerini cumartesi-pazar için salıveriyorlar. İhtiyarları salıyorlar. Genç aklı kıtları – hayır. Birdenbire anımsıyorum: Ben ihtiyarım. (Düşüncem sanki yeni yeni toparlanıyor ve gerçekliğe hızlı hamlelerle katı-

* Sözcük anlamıyla "sualtı araştırmacısı" anlamına gelen bu sözcüğün argodaki anlamı "alkolik"tir. (ç.n.)

lıyor: "Ben"im harekete geçiyor.) Beni de salacaklar. Yeniden yaşam! Koridorlar ise benim zaafimdır. Düşünmek için daha iyi bir yer bulunamaz. Ellerim ceplerimde (sabahlığın), kahvaltıda lapa yemeye gidiyordum.

Hastanede yaşam, özellikle başlarda, ahesteliği ile büyüleyiciydi. Hafifçe ıslık çalıyordum. Bütünüyle dönmüştüm yaşama. (Hızla kök salıyordum.) Ruhumda bir enginlik, hafiflik, bir zafer sonrasını yaşar gibiydim. Ben de yüce bir ihtiyarım. Eziyet veren o şey çekildi. İğneler sayesinde mi, zira iki gün boyunca gözümün yaşına bakmadan iğnelemişlerdi beni, yoksa kendi patlayışım sayesinde mi (uluma ve çığlıklardan halsiz düşmüştüm), bilmem, ama rahatlamıştım. Çığlığa inanıyorum. Ulumanın yapmacığı olmaz. *Bomj* yatağındaki o gece çığlığım işitilmişti. Onlar (orada, yüksekte) ulumamı ve acımı pişmanlık olarak kabul etmişlerdi; kabul etmiş ve hesabıma yazmışlardı. Bu düşünce hoşuma gidiyor. O kısa süre kaldığım dehşet ve akıl kaçkınlığı çukurunda, bana gönderilen ilk (böyle diyelim) faturalardan birini ödedim. Yaşayabilirim. Vicdan galiba sustu. (Zavallı, gelişmemiş organımız. Hesaplaşmak gerekmişti onunla en sonunda!) Belki de bütün hesabı kapamıştım, bilemezdim. Toplamı kimse bilemez. İnsanlara söylenmemiştir, diye felsefe yapıyordum ben. Kendimi gezdiriyordum koridorda. Gezintiler yararlıdır. Beş ya da altı psikopat görünüyor ortalıkta, onlar da oraya buraya gidip geliyorlar, dinlence.

Bizi iğneliyor, takip ediyorlar ufak ufak (hastalığın depreşmesinden çekinerek) ve iyi-kötü yemek de veriyorlar – yem! Yem ve artı biraz biraz cezp etmeye başlayan hemşire Marusya... işte avantajlar. *İki* kürek çekiyorum.

İlk gün "sabitlenmiş" halde kendime geldim, ellerim ayaklarım yatağa bağlanmış, başımda kör bir ağrı, başımın üzerinde ise beyaz beyaz tavan. Durup durup beyaza devriliyor, içinde yüzüyordum, ama daha o zaman bile içgüdüsel olarak güler yüzlü Marusya'nın gözlerine tutunuyordum; sonra Kaleriya'nın vaşak

gözlerine, bana eğilen ikinci, yaşlanan hemşirenin. Şırınga tutan eller. Seslenmeler. Doktor Zyuzin. Beni çözdüler. Çevreme bakınca ansızın on hastane karyolasının ortasında duyuverdim kendimi. Gülümseyen Marusya ise su verdi bana... Doktorum Zyuzin'in ne gökyüzünden, ne müdüriyetten yıldız kopardığı yoktu:* Zeki olmayanlardan, fazlasıyla dürüstlerden. Sevimli, dar kafalı bir adam. Kontrollerde, yatağımın önünde suskunca duruyordu. İlaçları fazla abartmıyordu. Ben şiddetli ve düzensiz çığlıklar koparırken Zyuzin (beni ambulansçılardan devralıyordu) tekrarlayıp duruyordu: Sizi anlıyoruz! Gayet iyi anlıyoruz sizi!.. Oysa şimdi, koğuşta, tepeden bakıyordum ona, bak sen şu işe, bu minik fare, bu ezik beyaz önlük beni anlıyormuş, hem de gayet iyi, gibisinden. (O ancak, maaşını bir gıdım arttırması için dilenen Kaleriya'yı anlayabilir.)

Genç aklı kıt Alik, bana en yakın kişi, yatağa bağlı değil. Yalnızca yatıyor. Azgınlıklarını unutmuş büyük bir köpek gibi o. Kulak veriyor. Ama yanıt olarak tek söz ettiği yok; anası-babası ziyaretine gelmişler, yanı başında oturuyorlar, ağzından akan tükürük için paylıyorlar onu.

"Hiç dikkat etmiyorsun kendine – nasıl yaparsın böyle, Alik!" diyerek adabımuaşeret pompalıyorlar oğullarının kulağına. "Tükürük saçmayı kes. İnsanlar görüyorlar. Sümüğünü yorgana silme. (Aklı kıt kafa sallıyor.) Üst üste kafanı sallama."

Alik'in ötesinde iki genç aklı kıt daha yatıyorlar karyolalarında. Yatıp duruyorlar. Azgınlık anlarında nasıl çirkinleştiklerini canlandırabilirsin. İkisinin de. Dev gibiler. Şizolar koğuşunda yaş dengesizliği göze çarpıyor. (Yarım akıllı ihtiyarlar. Ve genç aklı kıtlar.) Ama koridorda oraya buraya sürtenler arasında (diğer koğuşlardan) her tür adama rastlayabilirsin. İletişim kuranlar var, yani susmayanlar. Suskunlar var. "Havalı"lar bile var –

* "Gökyüzünden yıldız koparmayan" şeklindeki bir Rus deyimiyle, akılsız, basit, alelade, zekâsı paçasından akmayan bir kişi belirtiliyor. (ç.n.)

buraya yerleştirmiş, yatırmışlar onları (neden sessizlerin yanına değil?), kimine engellilik hakları, kimine askerlik muafiyeti sağlamak için. Pek sakladıkları da yok durumlarını. Gerçi bazen, sanki akıllarına gelivererek düşünceli ifadeler takınıyorlar.

Ben kısa süreliğine, saçları ağaran ürkek Lyoşa ile arkadaş oldum beşinci koğuştan. Kendisine getirilen meyvelerle besliyordu beni. Bu Lyoşa, nöbet anlarında kanının yandığını, damarlarının içten tutuştuğunu iddia ediyordu. Yakıcı anın gelişini duyar duymaz (hisseder hissetmez) ak saçlı Lyoşa bana ya da herhangi birine musallat oluyordu: "Sabitleyin beni! Sabitleyin!" Yalvarıyordu, çünkü genellikle meşguliyetleri eksik olmayan hemşire, *bekle-acele etme*, diye yanıtlıyordu onu. Onu seve seve bağlıyordum. Akıl kaçkınlığı zemininde de insanlar herhangi başka bir zeminde olduğu gibi işbirliğine hazırdırlar. Neredeyse koşuyordum Lyoşa ile birlikte koğuşlarına, onu sıkı sıkı bağlıyor ve derhal, komodindeki elmalarına, muzlarına girişme (tadına bakma) zamanımın gelip gelmediğini soruyordum. Lyoşa, "Tabii! tabii!.." diyordu. Sahiplerini bağlayıp, elmaları peş peşe yemek – bunda bir Nasreddin Hoca'lık vardı; eğlenceli.

İvan Yemelyanoviç beni yanına hiç çağırmadı, başkalarından hiçbir şekilde ayırmadı. Alındığımı söyleyemem, ama herhalde daha fazlasını beklemiştim. Heyhat. Yalnızca bir hastaydım, *kâğıttan hasta* dedikleri türden. Yani çevrilen sayfaların kâğıt hışırtısı içinde var olan, kendi hastalık hikâyesinin içinde, hepsi o.

Yalnızca bir kez İvan Yemelyanoviç, Doktor Zyuzin'in hastayla ilgili o kâğıt notlarını aldığı odada bulundu. Bir de bölüm başkanı Holin-Volin vardı, zehirleyici ve genç. Her ikisi de (müdürler) genel olarak susuyorlardı, sıkıcı Zyuzin ise yine sıkıcı bir şekilde benimle ilgili açıklamalar yapıyordu onlara, her şey yolunda, gibisinden, klasik dönemsel azgınlığın yakınından bile geçmiyor. Yalnızca bir sinir taşkınlığı. Zyuzin, gerekçesiz bir ateş nöbetine tutulmuş gibi epeyi zırvaladı.

"Sinir taşkınlığınız toplumsal değişimlerle ilgili olmasın sakın? Yazarın statüsü bir hayli düştü günümüzde," dedi İvan Yemelyanoviç anlayışlı.

"Öyle ama, bağışlayın, gençlerin önü gayet de açık!" dedi sırıtarak zehirli Holin-Volin.

İvan (endişeli ve ciddi):

"Açık, ama herkes için değil. Açıklık... O da bir ölüm kalım meselesi..."

Böyle kısacık yorumlar yaptılar, düşünce alışverişi – sohbet ettiler; ben susuyordum. (Tesviyecilerle musluklardan söz ederler, işadamıyla – MMM* hisselerinden.) İkisi de hemen gittiler.

Bu ziyaretten sonra İvan Yemelyanoviç bana karşı birazcık daha dikkatli olmaya başladı. (Gerçi abartıyor da olabilirdim.) Seyrek sabah kontrollerinde İvan Yemelyanoviç bazen (belirgin bir sertlikle) hesap sorardı hastalardan: Birinin yıkanmamış yüzüne, diğerinin anlaşılmaz şikâyetine takardı kafayı. Bana ise dokunmadı, bir kere bile. Yatağımın yanından geçerken İvan, yalnızca eliyle bir hareket yapıyordu: Her şeyi biliyorum, her şeyi anımsıyorum.

Hatta Zyuzin'e başını salladığı oluyordu.

"İyi, iyi – gözleri aydınlık."

Bu bir göstergeydi. Ve önümden geçip gidiyordu. Ve zaten hastaların aralarında çekiştirmelerine bakılırsa İvan yükseklerdeydi, yani ona neydi bizim lapalarımızdan, adam kendi düşüncelerinde yaşamaktaydı. Yakında sahiden de en üstlere terfi ettirileceğinden söz ediliyordu, büyük kodaman olacaktı. Buna karşın hastalar daha büyük coşkuyla onun hemşire İnna ile şimdiden başlayan (ve hiç de sıradan olmayan) aşk hikâyesini takip etmekteydiler. Ondan çekiniyorlardı. Cüsseli, dev İvan Yemelyanoviç koridorda geziniyor ve her zaman tam önüne bakıyordu. Büyük büyük adımlar atıyordu. Saygı uyandırıyordu. Endişeli

---

* 1989'da kurulan, 1994'te batan büyük bir Rus anonim şirketi, faaliyetleri yüzünden milyonlarca insan maddi zarara uğramıştı. (ç.n.)

gözlerinde bir sis vardı, oldukça aydınlık, ama mutluluk kıvılcımlarından yoksun.

Yerleşir yerleşmez Venya'yı ziyaret etmeyi düşünmeye başladım, yan yanayız ya (onun girişi hastanenin diğer tarafından). Yeter ki huysuzluk çıkarmayayım ve dışarı salınacağım cumartesi-pazarları bekleyebileyim sessizce. Burada hepimiz kilitli kapı ardındaydık kuşkusuz, fakat en sağlam, sağlamın da sağlamı kilit ve sürgü, kanımızın içinde erimiş, yüzüyordu – nörolepsi ilaçları.

Güler yüzlü kırklık hemşire Marusya'ya gelince, yaşlı bir bekâr olarak gördü beni (saf ve sağlıkcağızı için endişelenen). Heyecanımdan Marusya'nın iki kıçıma birden doldurduğu preparatın adını aklımda tutamazmışım gibi yapıyordum. Takılıyordum – gelecek için (ilerisi için yani) paha biçilmez ampullerden çalmaya başlasam mı artık, gibisinden.

Marusya gülüyordu (preparatın adını tekrarladı çınlayarak) – ne diye çalacaksınız, gibisinden, para olduktan sonra bulması çok kolay şimdi. Eczanede var. Gidip alıyorsun. "Peki bu preparat ***dışarıdan*** mı?" diye sordum ben merakla. Evet, yurtdışından geliyor... Marusya açıklıyordu (hastaya, çocuğa açıklarcasına). Eczacıya bunun yerine ne alabileceğini ya da yerli bir benzeri olup olmadığını sorabilirsin her zaman... Ama bu benzerin adını senden de öğrenebilirim, öyle değil mi, Marusya? (Ne halt edeyim ben preparatı, bana aşkını ve ev telefonunu ver.)

"Evi ne diye arayacaksın? Burayı ara. Nöbetçi olduğum bir gün ara, anlatır, açıklarım." (Basit bir ret.)

Güncel meselelerden konuştuk. İvan'dan. Ve hemşire İnna'dan. Uzun bacaklı şey!

"... Verdi mi ona?" Soru (fısıltıyla).

"Haayır. O kadar çabuk değil."

"Hadi canım!.." Ve Marusya sertçe baktı bana. "Herhalde önümüzdeki günlerde." Sitem etti, sanki bütün şizolarımızın

içinden tam da ben ışık tutmaya çağrılacaktım. Aslında tek yaptığı, beni koridorda daha uyanık olmaya davet etmekti.

Marusya gerindi, göğüsleri tekerleğe döndü:

"Bekliyordu dün (İvan'ı). Nöbette. Beriki hiç gelmedi oysa hastaneye."

Başımı salladım. Biliyorum.

Marusya'yla sadece laflıyoruz şimdilik, yine de bir hayli yol kat etmiş sayılırım. Ufak, gülümseyen gözlerinin bakışı yumuşamıştı. Ve artık daha sık geriniyordu yanımda göğüslerini havaya dikerek. Moralim düzeliyordu. Bu sırada bir de Marusya'nın saygı duyduğu psikopat Golovastenka, rakibim, akranım pencereden atladı, iki kere sigara içmişliğim vardı kendisiyle. Marusya birkaç damla yaş akıtıp bildirdi: Cumartesi-pazar iznine gönderilen Pyotr Yefimıç evinin penceresinden atlamış. Ölmüş. Gömülmüş bile. Marusya, onun peşinden de ben kederleniverdik. (Burada âdetten. Müşteriler için kederlenmek. Ben, heyhat, bu duyguya geç kalıyordum.) Marusya ile ölümün esrarını tartıştık – her yaşam sonunun törenselliğini. Ama ben birdenbire kıkırdayıverdim...

"Acımıyor musun ona?"

Marusya'yı bir an içinde kaybedebilirdim. Ağlaşmayı (en azından kısacık) denedim, ne var ki sadece bir soluk gözyaşı akıtmayı başarabildim – o kadarcık. Bana ait değildi o yaş, nereden düştüğünü bile anlamadım.

"Ağlayamıyorum," dedim ona.

"Preparat mı seni böyle etkiliyor?" Ve kırklık kadın meraklı-değerlendirici bakışını dikti üzerime.

Temin ettim: Akşama doğru genellikle canlanıyorum...

"Ya olmazsa?" (Geleceğimize ilişkin bir soru.)

"Akşama doğru canlanıyorum!"

"Ama ya olmazsa?" Marusya da beklenmedik şekilde gülmeye başladı. (Yakınlaşıyorduk.)

Cuma-cumartesi beni salmadılar (bekliyordum oysa artık). Başhemşire Kaleriya, o nöbetçiydi, yeni bir ohal yüzünden sa-

lınmadığımızı söyledi. Dışarı gönderilen hasta Krivoşeyin motosiklet altında kalmıştı. Hayır, o kadar feci değil. Ama Krivoşeyin öyle korkmuştu ki, her ihtimale karşın (Kaleriya acıklı acıklı dudağını büktü) bir elinde baston, diğer elinde bükük bir sopa ile geziyordu.

"Az biraz bekleyelim. Bayrama herkesi salacaklar," diye söz verdi bana ertesi gün Kaleriya'nın nöbetini devralan Marusya, emindi.

Ben artık Marusya ile yan yana oturuyordum. Yakınlaşmamıza geçenlerde (hastane peksimeti yüzünden) kırdığım ön dişim engel oluyordu biraz (konuşma alışkanlığı için zaman gerek). Özellikle de hışırtılı ünsüzlerde, temizcecik, şişmancacık muhatabıma tükürüp duruyordum.

İsyan etti:

"Neyin var senin bugün?"

"Dişim."

Sustuk.

"Çoktandır mı karın yok?"

"Ayrıldıım. Çoktan!" dedim çok kesin, güven verici bir tonlamayla.

Yakınlaşma (fikir olarak) ikimize de giderek daha çok ilham veriyordu – ben hastaneden çıkar çıkmaz birlikte olacağız, gibisinden. Bir süreliğine birlikte olabiliriz. Yaşayabiliriz de birlikte. Onun metre krleri (parkeli?), büyük tüy yastıkları, şafak öncesi tazeliği ve kremalı kahve kokusu ile cezp ediyorlardı beni şimdiden. (Erken kalkıyordur değil mi!) Kaptırdım kendimi:

"Hoş bir vücudun var! Ya omuzların..." Bu kez boğazımı sıkıp tükürüğümü tutmayı başardım. Konuşmuyor da şarkı söylüyordum sanki; o ise hoşgörüyle dinliyordu.

Bilinen bir şey: Hastalar sık sık hemşirelerin çevresinde dolaşırlar, hemşireler ise (hele ki başhemşireler) gizli ya da potansiyel uyuşturucu bağımlılarından çekinirler. Yakınlaştığın, giderek daha da düşen bir adamı koparmanın ne kadar acı, kapı dışarı et-

menin ne kadar zor olduğunu bilirler. Benim ilgim daha namusluca görünüyordu: Preparatım (uyuşturucum), yalnızca iletişim sıcaklığıydı. Yasak değil. Bana yazılan preparatlara gelince, onları gerçekten de eczaneden alacağım. (Ama Marusya analjezi ilaçlarını satın mı alıyor ki? Sargı bezi, tek kullanımlık şırıngalar?.. İnanmıyorum.)

Fena bir çift gibi durmuyorduk: Kafa kafaya vermiş, İvan'a, uzun bacaklı İnna'ya, bütün hastaları bilgiç gözleriyle yoklayan zehirli Holin-Volin'e gülüyorduk kıkır kıkır. Düşüncelerin denkliği – duyguların denkliğine işarettir. Onun yatağında da denk olacağız demektir. (Yüksek, ama bana göre biraz dar, yorganı devetüyünden mi? Gri kareli mi?) Marusya hayalindeki cılız İnna'yla alay edecek, bense Marusya'yı yoğuracak, çevirecek ve sağlam yerlerine hafif morluklar bırakacağım. (Sözüm ona güzel İnna ve İvan Yemelyanoviç'e karşı gizli bir intikam duygusuyla. Onların meşhur aşkına.)

Ne gelir elden – geçmiş konusunda kıskançlık numarası da yapacağım herhalde, İnna'dan önce Marusya ile İvan arasında bir şey olmuş muydu mu, gibisinden. "Öyle işte. Bir kerecik oldu divanda!" diye yalan söyleyecek o kibirli kibirli, laf arasında yumurtlayacak özensiz bir gülüşle (İvan kadın olduğunun farkında bile değil bizimkinin), bense küsüp somurtacağım. Toparlayıp, benim aslında İvan'dan daha becerikli ve hatta daha tatlı olduğumu söyleyene kadar.

"Hadi bakalım. Oturduk kaldık," diye kesiyor Marusya iletişimimizi (artık akıcı, yaşam gibi durdurulamaz).

Tedavi odasından parmaklıklı kemerin altına çıkıyoruz. Marusya, anahtar destesini şakırdatarak kapıyı kilitliyor, bense arkasından, sanki beyaz önlüğünün kemerini düzeltir gibi yaparak (her zaman tertemiz, İnna'nınkinden daha temiz) asırlık yağla çimentolanmış gergin omurlarını yokluyorum – elimi duyuyor! Yaşamaya çalışıyorum. Arzu büyütüyorum, kanımdaki preparatlara inat.

Ne yazık ki arzular henüz zayıf ve silikler. Zor zar döktüğüm o gözyaşı gibi. Ama elimden geleni yapıyorum: Ödünç bir duyguyla ateşlemeye çalışıyorum kendimi – yani önce aklımla, ikinci sinyal sistemi aracılığıyla. (Kollarımda) Marusya'nın kendisinden çok ağırlığını hayal ediyorum. Ya da (gözümün önüne getiriyorum) geç bir akşam saatinde görünümünü onun: Bana doğru yuvarlanan beyaz vücudunu – gecelikli bir kolobok. Fakat her hayal kısa. Ateş güçlükle parlıyor. Yangın (derdi şair) çıkmıyor, tütüyor, dumanlanıyor ve ben kendimi aktif şekilde baştan çıkarmaya çalışan bir erkek gibi değil, çıkarı için çabalayan ihtiyar bir yosma gibi hissediyorum. (Beleş preparat için.) Fakat çabalıyorum. Düşünce sürüklüyor beni. Hem kanımda sonsuza dek nörolepsi ilacı olacak değil ya!

"Koridorda bir ses var – kim ki o?" diye soruyor kilidi son bir kez gümbürdeterek.

"Kimse."

Elimle (sağ elimle) hâlâ onun kuyruksokumu kemiğini okşuyorum, sol elimde ise çalıntı tek kullanımlık şırıngayı sıkıyorum. Öylesine. İçgüdülerimi uyandırmak adına. Şırınga ucuz ve ben hırsızlığımı fazla büyütmüyorum. Ama canlanmak istiyorum: Kanuna aykırı bir davranışta bulunma denemesi bu (yakalanma korkusuyla sınamalıyım kendimi). Korku, soluk ve bütün duygular gibi müphem olduğu için, daha da kolay gerçekleşen bir deneme.

Tımarhanenin, devletin bir parçası olduğunu anımsıyordum. Onlar, doktorlar da (hemşireler, koğuşlar, yataklar, serumlar, şırıngalar, ampuller, hepsi birlikte) nöbet tutuyor ve demek ki bekçilik ediyorlar. Gece bile tetikteler ve girişteki gece ışıkları, bahçe kapısının aydınlatmasından ve arabalara girişi gösteren işaretten çok daha anlamlı. (Yine böyle nöbetçi gece ışıkları vardır karakolların, hapishanelerin önlerinde.) Ben, bekçi, bilmez olur muyum, bu duvarlar arasında her tür heyecanının nörolep-

si ilaçları sayesinde nasıl (ne için) bir hiçe, açılmış Narzan köpüklerine dönüştüğünü.

Fakat belki tam da bu yüzden, bu duvarlar arasında "ben"in için duyduğun endişeye bir çılgınlık karıştırırsın ilkin – bir şaka, bir hırsızlık oyunu. Herkes, çalıntı bir şeyin, *boş* bir şiltenin altına saklanması gerektiğini bilir, kendininkine ya da başkasınınkine (vicdani bir yük) saklamayacaksın. Koğuşta bir tek Golovastenka'nın karyolası boştu. Hepimizin içinde bir zek* yerleşmiş ve yaşıyor. Uygun bir an kollayıp (psikopatlar koridora, çaya yürüdüler topallayarak) şilteyi bir çırpıda kaldırdım, kolayca bir delik buldum ve hışırdayan bakire ambalajı içindeki şıringayı oraya sokuşturdum. Şıringayı Solipudov'a vermeye niyetliydim. Bir nedeni yok, öylesine; teşekkür etsin yeter. Bu tür nesnelere değer veriyordu. (Küçük eşya toplama hastalığı.) Ne var ki Solipud tam da cumartesi-pazar için salınanlardandı. Şıringayı pazartesiye kadar nereye sokabilirdim başka?

Beni de yakında bir-iki günlüğüne salacakları düşüncesi ile telefon izni koparmaya giriştim. Dilenip sızlanıp başardım ve hemen hemşire odasına damladım.

Durup dururken ararmışım gibi Zinaida'yı aradım – merhaba, selam!.. Durup dururken, ama gündelik (hamamdan yana) bir niyetle: Bayram için salındığımda Vietnamlıların *bomj* yatağına değil, Zinaida'ya gitmeye çalışmalıydım, en azından adam gibi yıkanırım onda; bir hatunun yanında ve sıcakta olurum. Zinaida (anormal yaratık!) hemen kendisi gelmek istedi misafirliğe, ah nasıl isterim seni görmeyi. Sevindi, eridi resmen: Neredesin? Nasılsın?.. Bağırıyordu. Aradığıma pişman olmuştum artık. Hemşire odasındaki cihaz bir rezalet: Cızırtılar ve yeraltı gürül-

---

* Argoda, SSCB'de cezaevi ve kamp mahkûmlarına verilen ad. Resmi belgelerde geçen z/k (*zaklyucennıy kanaloarmeets* – kanal ordusu tutuklusu; bunlar yol yapımında çalıştırılan mahkûmlardı) ibaresinden kaynaklanmaktadır. (ç.n.)

tüleri. Baskın yapacağım, uğrayacağım yanına (bağırıyordu), belki de bir hediye getiririm! Salatalık! İçki iznin var mı peki?

Acele ettim ben, salatalığa filan gerek yok, hiçbir şey istemiyorum, o ise cilveli cilveli fısıldadı: Özlediiim.

"... Bir posta akarsın bana, ruhum ısınır ha, öyle değil mi?" (Onun stili.)

Zina, dedim, burada hastalar var, hastane burası, ne postasından söz ediyorsun sen, aklını mı kaçırdın, hem yalnız da değilim koğuşta.

"Arkadaşımı da getiririm o zaman," dedi bir solukta.

Neşeliydi, belli ki kafayı tütsülemişti, kendisinden hiçbir yere kaçamayacağımı ileri sürüyordu – ne hayatta, ne izinde, ne hastanede: Baskın yapacaktı.

On tane psikopatla korkutmak istedim onu, ama düşündüm: Ne gerek var?.. Bırakayım avunsun! (Onun bu basit düşüncelerinden oluşuyor keyfimiz -moralimiz- ve böyle morallerden de – yaşamımız). "Pekâlâ!.." diye düşündüm, burada ne kadar katı bir kontrol olduğunu bile bile. Ve hastabakıcıların nasıl güçlü elleri olduğunu. "Ringa balığıyla patates ha?.." diye bağırıyordu Zinaida. Ben susuyordum. Beni, onların kovduğu beni (kendisi de aralarındaydı, unutmamıştım) sıcak bir duygu sarmalamıştı. Ama yalnızca kırkını geçmiş çakırkeyif bir hatunun sıcaklığı değildi nedeni – yurt insanı beni tekrar görmeyi istiyordu, bana yıkanma fırsatı vermeyi ve (yüce sobornostun* mirası, komik!) sevmeyi istiyordu. Isınmıştım.

Hastanede yalnızca *çok* değil, *çok kereler* uyursun – bir uykudan diğerine, sonra üçüncüye doğal ve kolayca geçersin, oradan (uyku çukurundan) ıstırap verici sıyrılma çabaları yaşamadan. Bu durum insanın psikolojisiyle öyle bir kaynaşır ki uykunun sınırla-

---

* Ortodoks kilisesinin, tüm inanan halkı sevgi temelinde kilise çevresinde birleştirmeye yönelmesini ifade eden, "kilise cemaati" anlamında bir deyim. Protestanlıktaki bireysel dini inanışının tersini oluşturmaktadır. (ç.n.)

rı silinir, uyku, doğruca yaşama akar: Solipud'a şırıngayı rüyada mı, yoksa gerçekte mi verdiğimi bir türlü anlayamadım. Uzun uzun tartıştık onunla. Gücendi bana. Titriyordu hatta, o kadar istiyordu o şırıngayı. Bütün küçük şeyleri çalmaktan alamıyordu kendisini Solipud: Haplar, ampuller, valeriyan damlası, sargı bezi ve hatta durup dururken bir baston – evet, evet, vefat eden Golovastenka'nın bastonu yetim kalmış, sonra da kaybolmuştu işte ortadan! Yarım gün boyunca aradılar, karısı anı olsun diye almak istemişti, ağlıyordu zavallıcık koridorda. Soluk gözyaşları döken psikopatlar koridorda peşinde gezeliyorlardı ileri geri. Ama işte Marusya iki erkek hemşire çağırdı, bunlar şilteleri kaldırıp kaldırıp yere attılar. Buldular. Bağırıp çağırdılar. Bastonu bir zafer havasında getirdiler, Golovastenka'yı canlandırdıkları sanılabilirdi. Gözyaşları içindeki dul gitmişti bile ve Marusya koridorda öfke içinde koşuyor, kimseye gerekmeyen bastonu sallıyor ve tehditler, ceza tehditleri savuruyordu... Kime belli değil. (Solipudov henüz yakalanamamıştı. Fakat birinin bastonu kendinin değil, başkasının şiltesinin altına soktuğu aşikârdı.)

"Çaay. Kim çay isteer?" Antrenman elbiseleri içinde (gezici hastaların üniforması) çaya akın ediyorduk. Koridorun sonunda birkaç masa, ama herkese yetecek kadar yer yok. Hasta bazen ayakta yer. Ya da yürüyerek: Daireler çizer, düşüncelidir, kâsesini boşaltır. Tekerciler* çaya hiç gelmezler: İçlerinden birinin (öyle fısıldadılar) ispirto brülörü varmış, tuvalette sessizce içiyorlar demli çaylarını (ellerinden alınana kadar içecekler).

Buna karşın herkesin kendi kupası var (acilen gidip getirdim kendiminkini).

"Cumartesi-pazar evdeydim. Fena geçmedi!" diye yalan söyledi bana nedense kırk beş yaşında bir adam, tam da cumartesi üç kere sigara içmiştik kendisiyle. Şöyle pek sevinçli söyledi ya-

* Teker şeklindeki haplara bağımlılığı olan toksikoman. (ç.n.)

lanını. Kendisine imrenilmesini istiyordu. Gerçi yalan söylememiş, unutmuş da olabilirdi.

Ben (çayımı yudumluyordum) başımı salladım ona, evet cumartesiyi evde yakınlarıyla geçirmesi hoş bir şey insanın. Evde – hastanede değil.

"Biraz daha döksene," diye rica ettim önümüzde dev çaydanlıkla gezinen, giysisinde bizim bölümün beyaz numarasını taşıyan genç aklı kıttan. Dipte kalan çay, hamam kokuyor, ama nasılsa alıştık, en azından sıcak!..

Belki de dozu artırmışlardı: Parmaklıklı tedavi odasında Kaleriya'dan iki iğne yedikten sonra, bütün vücudum, içten içe o Narzan patlamaları ile sarsılmıştı. Acısız. Patlamacıklar ayaklarımda bir yerden buram buram yükseliyor, sonra gıdıklayarak yukarıma, ta kulaklarıma kadar tırmanıyorlardı (Narzan şişesiydim ben sanki). Kulaklarımın içinde sessiz bir şaklama oluyordu. Belki de preparatı bir başkasıyla değiştirmişlerdi? Kaleriya'dan çıt yok, susuyor (yazık, Marusya yok bugün). Akşam yemeğine gidiyorum, gıdıklayıcı köpükler ise durup durup ve neşeyle patlıyorlar içimde. Tuhaf bir duygu içindeyim. Kâh şevke kapılıyorum, kâh sonbahara. Nedensizce.

"Cık-cık, Petroviç. Bayramda salmayacağım sizi işte. Dayanın biraz daha," dedi Zyuzin, benim doktor.

"Dayanırım," diyerek kabullendim ben.

Zyuzin ise açıklıyordu: "Bu bayram hem uzun, hem ritmi orantısız, mayıs ayı bayramdan geçilmiyor, fark ettiniz mi? Herkes gitmek istiyor. Herkes dağılıyor. Çabuk, çabuk evlerine kaçacaklar! Oysa hastanede de birilerinin kalması gerek, öyle değil mi?"

Kimi salıp kimi salmadıklarını anlamak olanaksız. Kaleriya şaşırdı örneğin: Boğaz uğruna hastanede kalmak istediğime inanıyordu.

"... Bırakmadılar beni. İnanın bana, Kaleriya Sergeyevna."

"Kim ne yapsın sizi burada!" Kaleriya sinirlendi, öyle postalamak istiyordu beni.

Koridordaki psikopat sayısı azalınca hepsi biraz rahatlıyorlardı. (Keşke hepimizi kovabilseler.) Sabah ve akşam iğne yapmalarına gerek kalmaz. Beslemelerine. Görmelerine. Her şey bir yana, bıkıp usandıkları aklı kıtları akraba ve yakınlarının başına yıkmak ne tatlı bir zevktir onlar için. (Akraba milleti bayram daha yaklaşırken titremeye başlardı.)

Telefondaki nöbetçi (artık hırıldayarak) birilerini arayıp duruyordu:

"... Saat on diye anlaşmıştınız! On! Üç saattir bekliyor sizi: Sırılsıklam oldu!.. Hayır, yağmur filan yok! Hayır, yağmur yağmıyor, kalın giyindiği için ıslanıyor! Kürk giymiş yahu! unuttunuz mu?.." Bağırarak, hırlayarak konuşuyordu nöbetçi, anlaşmaya göre o gün sabahtan kendilerininkini almaya gelecek akrabalarla. (Pek acele ettikleri yoktu çünkü.)

Gezeliyordum ben. Bahar, holün dev pencerelerinden hastaneye girmeye çalışıyordu zorla. Yer ve gök – ışık içindeydi her yer, gözlerini kısarsın hani, öyle. Kuş sesleri geliyordu. Sokakta yürümek ne hoş olurdu şimdi. Kurumuş bankta oturmak da – hava almak...

Bayram izni koparanlar üzerlerini giyinmiş, holde, girişte oturuyorlardı. (Akraba beklentisi içinde.) Azgınları hemen seçebilirsin, hastaneye alelacele yetiştirildikleri kılıklarından belli. Ta kışın, kalın giysiler içinde getirilmişler. Rasgele giysiler içinde. *Bizimkiler*. Başkasının sırtından düşme vatkalı ceketleri ve eski paltoları içinde sezonluk işçilere benziyorlar uzaktan.

Buna karşın ihtiyar bir bay, güçlükle tanıdım kendisini (oysa bizim koğuştan, öyle değiştirmiş onu giysi!) kalın yünden, kürk yakalı, kaliteli bir palto içinde oturuyor, şapkası, uzun, şık bir atkısı var. Bir tek çantası yahut toplu asası eksik kalmış sanki. İyi bir purosu belki de parmağında.

"Merhaba," dedim ben oralarda sürterken. Başını salladı ama aslında tepki vermedi. Holün dev pencerelerine gözünü dikmiş oturuyordu: Akrabalarını arıyordu.

Aklı kıt Alik de izinlilerdendi, komşum, yan yataktaki. Annebabası alacaklardı onu. Alik düpedüz kendinden geçmişti, hiç aralıksız, bir gülüp bir somurtuyordu.

"Güle güle." Elimi salladım ona. Beni anımsamıyordu.

Akşama doğru ortalık boşaldı. Ve sessizlik. Canları sıkılan erkek hemşireler çiftler halinde geçtiler koridordan. Bugün iğnede Marusya var; sabahlığıma kemer geçirip usulca onun yanına yürüttüm. Marusya tatlı. Gevezelik ettik. Bayram gerçekliğiyle barışmıştım genel olarak, hastanedeysek hastanedeyiz. İğnemi vurdu: Preparatın beynimi yumuşacık ezeceği ânı bekliyorum. Patlayan Narzan köpükleri ayaklarımda, ellerimde, ruhumda; bütün vücudumdan şampanyalar akıyor – cennetteyim! Ve bu baskın bedensel mutluluğuma ek olarak (onunla birlikte), gözlerime (iki bataklık) herhalde çoktandır yerleşen, bütün koğuş arkadaşlarınınkine benzer, sakin, durağan ve aptal ifade umurumda bile değil.

Akşam oluyordu. Sigara odasına girdim. Bir hastabakıcı tüttürüyordu orada: "Ne o? Çakıldın mı buraya bayram günü?" Sigara içiyor ve habire yere tükürüyordu.

Hastabakıcı, elleri titreyen ortağını anlatmaya koyuldu: İçiyormuş adam meğer, yakında kovulacakmış. Hem de azgın kabulünde çalışıyormuş tembel. Evindeki mobilyaları imha ediyor, karısını evden kovuyormuş, komşularına da korku salmış – buraya ise kuzu gibi geliyor, psikopatların kafalarına vurmaya korkuyormuş. Dövüyormuş tabii de, pek bir çekinerek, elini kaldırana kadar psikopat iki kere geçiriyormuş ona zaten, ha ha!.. Güldü, kahkaha attı.

Böbürlenmeye başladı – kendisi öyle değilmiş güya. "Yumruğumu sıkmadan vururum," diyordu. "Ölçülü vururum. Yumruğumu sıkacak olursam psikopatın sonu gelir."

"Psikopatın evet. Ama ya polisin?" diye sordum ben.

"Aynasızın mı?"

"Aynasızın."

"Onu ne diye döveyim ki? Ne diyorsun sen?"

Sustum. Sessizlik. (Aynasıza geçiremezsin, sıkar değil mi?)

Tekrar yumruğunu gösterdi – sıkılı ve sıkılmamış hallerini. Neden ve tam olarak nasıl indirdiğini anlattı, becerikli, gücünün yarısını vererek. Psikopat, güçlü bir darbeyi de kaldıramaz.

"Ya aynasız?" diye sordum ben tekrar.

Gözünü dikti bana:

"Ne diyorsun sen be? Aynasız mıydın yoksa önceden?"

"Yok," dedim ben. "Şaka."

"Şakaya bak!"

Biraz açıldı bana: Hastabakıcıların işi dışarıdan yumruk işi gibi görünürmüş ama insanın gücünü ayarlaması gerekirmiş, düşünmesi – bir psikopatı kazara öldürmüş kendisi. Evet, evet, öldürmüş. Yüzüne vurmayacaksın, bunu biliyormuş, uyarılmış bu konuda. Kaburgalarına geçirmiş zaten, ama bir şey ezilivermiş. Röntgen, ıvır zıvır, akşama nalları dikmiş beriki...

Ve sigarayı tükürüp izmariti manalı manalı ufak pencerenin olduğu yöne fırlattı. Beni korkutmaya çalışıyor, diye düşündüm. Oysa kendisi korkuyor.

Ne var ki bu noktada ben de coşuverdim. Preparat, bir de boşalan, sessizleşen hastane – bunlar tuhaf bir şekilde heyecanlandırıyordu beni, bir laf kokteylidir tuttururdum. Ona (durduk yere!) Ural'da nasıl balık tuttuğumu anlatmaya koyuldum.

"... Ne nehirdir Ural!" dedim ilhamla. "Bütün nehirlerin anası, ama işte av kontrolü!.. Geceleyin tutmamıza zor zar izin verdiler. Yalnızca gece, bir gecemiz vardı, sabaha toz olacaktık. Çapariyi attık, yirmi kanca. Kendim hazırlamıştım kancaları. Yirmi taneden on beş oltaya uzun levrekler takıldı. Sabaha on beş levrek!"

"Ural ha?" Hastabakıcı şaşırmıştı. Coğrafya bilgisi zayıftı ve Ural'ın yalnızca bir dağ olduğunu sanıyordu. Nehir ve balıktan haberi yoktu.

"Ne sandın!" diye bağırdım ben. "Ural'da... (karşılaştırma arıyordum) *uha*'daki* kadar balık bulunur."

"Hadi canım?" diye hırladı hayretle.

Ya turnabalığı?.. Ya nehir sorkununun tütüşü (nehrin keskin kokusu)? Ya kıyıdaki bostan, gri-çizgili ve beyaz, dev karpuzlar! Ya nehirden gelen sahipsiz ses: "Aleksaşaaa! Hain heriiiif! Kayığı getir buraya!" Ve karanlık karşı kıyının sessizliği... Konuşuyor, konuşuyordum, biraz daha devam edersem hıçkırmaya başlayacağım düşüncesinde yakaladım kendimi. (Pompalıyorlar. Bayramlık bir şeyler eklediler ilaca – tahminim doğru.) Fakat *nehir*, *kayık*, *balık* ve *karpuzun* tam da şimdi benim konuşmamın içinde son derece önemli bir bütünde toplanıp odaklandıklarını düşünüyordum – konuşma sanatsal bir süreçti. Hafifçe ve dâhiyane (ve ebediyen, orası kesin) bırakıyordum şimdi izimi bu birbirine ulanan, aceleci, neredeyse hummalı sözlere.

Boşalan koğuşların önünde birkaç saat daha gezeledim. Hemşire odası boş, yine şanslıyım!.. Hızla oraya, telefona – kısa bir tereddütten sonra Nata'yı aradım. Telefonda konuşmakta zorlanıyordu: Duraksıyor, kekeliyordu Nata. Hastanede olduğumu söyledim (tımarhane demedim) ve o (nihayet, isabetli) geçmiş olsun dileklerini bildirdi.

"Teşekkürler," dedim.

"Teşekkürler," dedi o da benim "teşekkürler"ime yanıt olarak.

Konuşmak güç onun için, ama çalmak değil, doğru mu? Bana flütle herhangi bir şey çalmasını rica ettim. Evet, evet, hemen şimdi – dinleyeceğim. İkinci İngiliz'den. (O popüler parçayı.) Nata çalmak üzere oturdu: Zavallıcık zorlanıyor, çığırtkan-tatlı sesler üfleyerek hastayı sevindirmek istiyordu, ne var ki tam icra etmeye başlayacakken, heyhat... telefonu kapayıverdi. Yani telefon ahizesini önüne koyacağına yerine koydu. Sık ötüşler. Sorunun ne olduğunu anladım. Bağışladım onu. Çalsın.

---

* Bir balık çorbası. (ç.n.)

Telefona kavuşan biri, aç adam gibidir. Oracıkta Mihail'i aramayı denedim, ama hemşireler dalıverdiler içeri – ve derhal çığlığı bastılar. Kovdular beni. Ya bir ohal vuku bulursa? Ya doktor ararsa da telefon meşgul olursa? Defol, defol git koğuşuna hemen!

Solgun lambamız yanıyor. Tüm karyolalar dümdüz. Koğuşta iki kişi kaldık. "Mantıklı" aklı kıt Yuriy Nestoroviç bana son haberleri veriyor uykudan önce:

"... Koğuşun ışığını iki kere kestiler. Bu yanlış. Bu kesinlikle yanlış. Az önce bir Sedalgin hapı içtim..."

Ama işte o da raporunu verip susuyor.

Uyunabilir. Sessizlik. Koğuş çöl gibi. Ay. Ay ışığı (uzakta, pencere dışında), yüksek otlu çayırları düşündürüyor.

Ortalık sessiz. Ama koridorda (ya da kulaklarımın dış çukurlarında) acıklı bir ses duydum. Kulak verdim. Sezdim. Buradan çok kilometreler ötede, uzak mı uzak *bomj* yatağında, birinci katta, yoksul metre krlerde bir melodi çalınmaktaydı hâlâ (benim için). Nata'ydı çalan. Onun cılız, güç işitilir seslerini duyuyordum. Gayretle çalıyordu. Elbette kırmayacaktır beni, isteğimi yerine getirecek ve süitin flütlü bölümünü sonuna kadar çalacaktır.

Sabah iğneye gittim, parmaklığın önünde duruyor, cansız bir şekilde Kaleriya'nın ampulleri kırışını izliyordum. İtiş kakış yoktu, üç-dört kişi, bu yüzden tedavi odası da soğuk göründü. Soğuk... Ben de elimi çubuğun arkasına geçirdim, parmaklığı dostça kucaklar gibi.

Telefon, Kaleriya konuşuyor:

"Evet... Evet... Yanımda şu an kendisi."

Ve bana:

"Ahizeyi alın."

"Ben mi?.. Ahizeyi mi?"

Bu yeni bir şey işte. İvan Yemelyanoviç'in tanıdık ve beklenmedik şekilde dinç sesi:

"Sizi bırakmadılar demek? Bayram izni vermediler, öyle mi? Rezalet!.."

Başhekim (telefon nezaketi) bana, sıradan hastaya, kendisinin bunda bir suçu olmadığını açıklıyor. Ne yazık ki bayram emrini iptal ettiremez. Yani ettirebilir tabii ki. Ama meslektaşı Zyuzin alıngandır. Sıradan bir doktorun müdürüne alınması ne demektir bilir misiniz? O yüzden siz bayramı bir şekilde, burada geçiriverin, ha? Atlatabilir misiniz?.. Ya, aferin size! Çok da canınız sıkılmasın ama, yanıma gelin. Konuşur, laflarız. Sonra da olur. Hemen şimdi de gelebilirsiniz. Odama. Odamın yerini biliyorsunuz, değil mi...

Büyük adamın aklına geldim sonunda demek! Yanına Venya'nın kardeşi olarak gittiğim zamanları anımsadı, entelektüel konuşmalar yapışımızı. Neredeyse bir ilişki kurulacaktı aramızda. (Odanın yerini biliyorum.) Hayır, öfkelenmiyordum: Başhekimin, son derece meşgul İvan Yemelyanoviç'in benimle ve yapacağımız boş sohbetlerle uğraşacak hali yok, anlıyorum. (Bayramda aklına geldim ama, konuşabiliriz.) Ben telefonla konuşurken Kaleriya şırıngayı davetkârca havaya kaldırdı, neşeli mikro-fiskiyeyi fışkırttı; pantolonumu indirdim ve görgülü bir acelesizlikle konuştum ahizeye: Evet, gayet uygun bir zaman... Evet, evet, şimdi, galiba uygun benim için... geleceğim, diye yanıtladım İvan Yemelyanoviç'i, elimle pantolonumu tutarak; hoşnutsuz Kaleriya ise kötü kötü bakıyordu: Bu pozisyonda daha ne kadar gevezelik edilebilir, gibisinden.

Konuşmayı entelektüelce uzatışıma oldukça hiddetli bir tepki gösterdi, pantolonumu bir hamlede aşağı indirip şırıngayı hızla sapladı; ayaktayken canın acıyor. Kalçayı gevşetmek gerek önce, bilmiyor sanki. Yalnızca gülümsedim ona – al sana, şirret karı. (Hiç de acımadı.) Ve yine gülümseyerek, pantolonsuz sürdürdüm edepli sohbetimi: Elbette, sevinirim, İvan Yemelyanoviç, gibisinden, teşekkürler, gibisinden, elbette geleceğim – hemen şimdi geliyorum...

***

Odada bölüm başkanı Holin-Volin de oturuyordu, Aleksey İgoroviç.

"Yakından tanışın lütfeeen," dedi İvan, dili hafiften (ama fark edilir şekilde) dolaşıyordu.

Sesindeki tuhaf dinçliğin nedeni şimdi anlaşılıyordu:

"... Yalnızca soyadı değil, kanı da karışık. Şu işe bakın: Dedesi aristokrat! Diğer dedesi Bolşevik, üstelik devrimin ilk kahraman döneminin Bolşeviklerinden, gerçek yani!.. Oysa Bay Holin-Volin'in kendisi ne idüğü belirsiz biri. İstikrarsız. Aktif değil. İçmeyi bilmiyor. O mükemmel iki atadan ortaya çıkana bakın siz?.."

"Sonuç bir mutant," diye bağırdı Holin-Volin sevinçle.

Zannediyorum, ilk başta sarsıldım. Çakırkeyiflerdi, evet, evet, ikisi de sarhoşlardı! Benden hiç çekinmeden yanımda içiyorlardı. Diğer yandan bayram bayramdır tabii, bu *boyar*'lar* kendi çiftliklerinde, koskoca odalarında neyden (ya da kimden?) çekineceklerdi? (Benden mi yoksa? Hastane elbisesi içinde bir şizodan.) Çekinmek akıllarından bile geçmedi. Dahası: Bu açık davetleri (hemen anladım elbette), yani buraya getirilişimin kendisi, bana belirli bir güven duyduklarının göstergesiydi. Akıldı önemsenen, hastane elbiseli şizo değil. O yüzden konuşmaları da zincirsiz, lüzumsuz, belki biraz bayram coşkunluğunda. İkisi de coşkulular. (Ben hâlâ dikiliyordum. Bir hasta yerini bilir.)

"... Holin-Volin – Sağlık Bakanlığı'ndaki sağ kolumdur benim. Düşman saflarından haberler getirir bana. Ama bazen yanılıyoor!"

"Ben ajanım," diye bağırdı tekrar Holin-Volin. Başını hafifçe eğiyordu. Ne kadar da gençti. Otuz beş yaşında!

"Otursanıza." Buyur ediyor İvan Yemelyanoviç.

---

* Rusya'da feodallerin üst sınıf temsilcileri. (ç.n.)

Oturdum.

"Oturduğunuza göre artık içebiliriz!" Ve Holin-Volin bakışını masanın üzerindeki boş (artık boş) sürahide gezdirdi.

Elbet dikkatlilik taslıyorum, soruyorum – ben bugün içebilir miyim ki?

"Gördünüz mü zamane hastası nasıl da ince!"

Fakat İvan Yemelyanoviç bir anlığına ciddileşiyor.

"Öğle iğnesini atlamalısınız. Sabah olduğunuz ise içkiye engel değil. Hızlı sarhoş olmazsınız değil mi?"

Gülümsedim.

"O halde atılın!" diye haykırdı, bu kez yalvarırcasına Holin-Volin.

O kadar da sarhoş değildi bu ikisi, daha çok içecekleri için heyecanlıydılar – neden olmasın? Kaderin bir cilvesi yüzünden bayramda nöbet tutmak zorunda kalan büyük müdürler keyiflerine bakıyorlar. (Hak ediyorlar. Beni de çağırdılar hem. Çağırmayabilirlerdi de.) İvan Yemelyanoviç ciddi bir edayla, hacimli bir tıbbi kap çıkardı dolaptan, üzeri kırmızı cetvelli. İçi, üçte bir oranında alkolle dolu. İvan çizgilere dikkatle baktı, başka bir kapa küçük bir kepçe daldırdı (su) ve sert eliyle gerekli dereceye kadar doldurmaya koyuldu – anladığım kadarıyla sevdiği ve alışkın olduğu kırk dereceyi hedefliyordu. Kaşıkla karıştırıyor, küçük bir fiske de permanganat atıyor içine kabın. ("Gümüş!" diyor bana Holin-Volin, göz kırparak, kaşığı kastediyor.) Paketten bir damla süt. Ve nihayet İvan Yemelyanoviç, kar beyazı gaz bezinden geçirerek içkiyi süzüyor.

O yıl tüm dükkânlarda satılan votkanın kalitesizliğini diline dolamayan yoktu, bu nedenle akademik eşdeğeri gözümün önünde yaratılmaktaydı işte: Gülümseyerek ve açıklamasız. Hünerli ve acelesiz.

Holin-Volin ince camdan kimyasal bardaklarını dolduruyor, İvan ise onu kınıyordu:

"... Gözünden kaçtı. Devirdiler Sreznevski'yi. Ve senin de Holin, bunda bir miktar suçun var. Sreznevski hastaları *görür*, Sreznevski gerçek bir doktordur."

"Gerçek doktorları kimse sevmiyor ya zaten!" diye savundu kendisini "hm"layarak Holin-Volin ve selofan poşeti parmaklarıyla sıkıp ekşi lahana çıkardı.

Masada başka bir şey yok – alkol ve uzun kimyasal bardakları. Ve yarısı ekşi lahanayla dolu bir poşet.

İvan Yemelyanoviç bana dönüyor:

"Hastayı görmek – yetenektir. Bizim sevimli ve yetenekli Holin-Volin'imiz de (içince şapşal numarası yapsa da) harikulade görür hastaları. Mükemmel görür! Ama fazla kurcalar ruhlarını. Oysa hastalar bunu istemezler..."

"İsterler. Hem de nasıl!"

"Her hasta görülmek ister, ama sonuna kadar değil, Holin, ciğerini okumayacaksın, hastalığın sınırlarını aşmayacaksın!"

Çalışma odasındaki bir içki âlemine katıldıysan kendini ister istemez önemli hissedersin. İlk sarhoşluk ne de hoş sarmalar. (Nasıl içtiğimi fark etmedim bile.) Sohbet. Eline bardağı tutuşturmuşlar. Yumuşak bir koltuktasın. Bir parça havalandım bile (hastane elbisesiyle hem de!). Çoktandır çalışma odasında felsefe yapan birilerini dinlememiştim. Onlar ise, Olimp'in tepesindeymişler gibi yine Sreznevski'den, tezlerden, Sağlık Bakanlığı'ndan söz ediyorlardı... Onurlandırıldığımın farkındaydım tabii. Davet edildiğimin. Konuşmaya katılmıyordum elbette. Onların konuşmasıydı. Ben yalnızca dinliyor, pencereden dışarıyı izliyordum. Ve durup durup kafa sallıyordum, bütünüyle hemfikirim, gibisinden.

Pencerenin dışı da ilginçti: Yol ayrımı. Arabalar. Bi-bi-bi-bi. Sonuncu hastalar salınıyorlardı bayram için. Hastane penceresinin altındaki taksiler pahalı, hastayı ancak en yakın metro istasyonuna kadar götürebiliyorlar, sonra eve kadar toplu taşıma araçlarında ezdirecekler zavallıyı. Kaşarlı taksiciler, oyunun ku-

ralını bildikleri için hastaneye hiç yaklaşmıyorlar. Daha genç taksiciler (daha deneyimsiz) arabalarına bir psikopat bindirildiğini anlayınca hemen fiyatı artırıyorlar. Deneyimsizler, her zaman yağmacıdırlar. Kazıklamasalar olur mu! "Utanman yok mu senin?" diye bağırıyordu bir akraba.

"Utanmam da yok! Param da yok!" diye bağırıyordu taksici. Onlar soludukları havadan sarhoş, bağıra çağıra pazarlık ediyor, hasta ise bahar rüzgârında büzüşüyor, işemek istiyor, kıvranıp duruyordu.

"... En ufak bir yönelimin bile bir sivri ucu vardır. Nasıl olmaz bir hedef?.. Aydınlar daha Brejnev zamanında hedefler edindiler."

"Hizmet verecek insan ihtiyacı bir hedef midir?"

"Aynen öyle! Aynen öyle!" diye vurguluyor sözcükleri İvan; benim ise aklıma, başhekimdeki bu coşku ve dinçliğin (ve bu hesapsızca içişin) bayram nöbeti dışında bir sağlam nedeninin daha olduğu geliyor. Anımsıyorum! Kaleriya'nın orada, hasta kuyruğunda pantolonumu indirmiş dikilirken, İvan Yemelyanoviç'in İnna'yı beklediğini duymuştum – uzun bacaklı hemşire gelecekmiş, oysa bugün nöbet günü filan da değilmiş. Hastalar her şeyi biliyorlar.

"... Ve işte yanımızdaki bu adam da ilginç biri, bir aydın: Bir yazar!" diyor Holin-Volin benim varlığımı anımsayarak (belki de kimyasal bardağı arayışındaki bakışı tesadüfen takılarak bana).

"Ne olmuş?"

"Şu olmuş: O da bir sinir taşması yaşadı. Zamanı tutkuyla iteleyen bütün aydın kesimimiz gibi. Peki istiyor muydu kendisi bu taşmayı? Yanıt verin, İvan Yemelyanoviç. Doğruca yanıtlayın!.. Evet? Geçiş döneminde tüyler ürpertici bir ruh sarsıntısı geçirmek de aydınlarımızın hedeflerinden biri miydi?"

"Hayır. Olumsuz hedef, hedef değildir."

Holin-Volin sataşıyor:

"Yaa. Önemli bir sorudur bu. Belki bu işin temelinde bir felsefe yatıyordur: Belki sinir taşması bir ödül, aynı zamanda da her tür yönelimin bedelidir, doğru mu?.. Daha da önemli bir soru var, aydınlarımıza yöneltmeliyiz onu – hedef alırken (bir hedef edinirken yani) sinir taşmasının yaklaştığını hissetmişler midir?.."

Ve tekrar bana dönüyor:

"Taşma anidir. İçgüdüsel olarak bile isteyemezsiniz taşmayı. Siz de istemiş olamazsınız değil mi gece yarısı feryadı basmayı, Vietnamlı yoldaşlarınızı oradan oraya savurmayı?"

Omuzlarımı silkiyorum: Ben hiçbir şey istemiyordum ki.

"Yoo, durun, durun! Bağırıyordunuz, yoldaş – gece yarısı hastabakıcılara hastanemizin numarasını söylediniz. (Kulak kabartıyorum. Öyle zehirli bir ***yoldaaş*** deyişi var ki.) Aklınız bulanıktı ama bir psikiyatri hastanesinden söz ediyordunuz. Ve ben size inanıyorum. İçgüdüsel olarak tam da bize gelmek istiyordunuz. Burası sizin yeriniz. Ama bu bir hedef değil, doğru mu?"

"Koğuşa gidebilirim," diye yanıtlıyorum ben gülümseyerek (çakırkeyif doktora).

"Sonra ne olacak? Bayram bugün!"

"Hiçbir şey."

Gülüyor:

"Koğuşta da tek bir hedefiniz olacak: İçmek istemek."

Başımı salladım (yine gülümseyerek): Evet.

İvan Yemelyanoviç (pencereye yanaşmış, hastaların dağılışını izliyor) çıkıştı:

"Rahat bırak onu. Davetlimiz kendisi."

"O zaten gayet rahat!"

"Edebiyattan söz et."

"Ama ben onu silkelemek istiyorum. Psikologum ben, öğle yemeğinde püre değil ki. Silkeleyeceğim onu! Ant içiyorum – havalı aydın pozlarında hâlâ, yeterince içmedi. Kendisini pekiyi tutabildiğini sanıyor. Elinizden hiçbir şey gelmez. Doz! Alkolün

dozu düşük! Hepsi o. Bütün iş dozda biter. Benim kadar için bir bakalım, ne varmış ruhunuzun gerisinde görüveririz: Aydınca bir hedef mi? Yoksa basit ve kaba bir istek mi?.."

Holin bana saldırır gibi. Ama bir yandan da göz kırpıyor ve (biraz haylazlık ederek) sözlerindeki kasıtlı ciddiyetin altını çiziyor. Beni değil de, İvan Yemelyanoviç'i coşturuyormuş gibisinden. Müdürü birazcık kışkırtmamak olur mu hiç. Şimdi İvan'ın yalnızca tonlamasını değil, aynı zamanda düşüncesini de taklit ettiğini (karikatürize ettiğini) duyuyorum:

"Hedef sahibi insanlara ihtiyaç duymak ha. Hedefleri var ama hiçbir şey istemiyorlar, öyle mi?"

İvan pencerenin oradan böğürmekle yetiniyor:

"Mm..."

"Ne 'mm?..' Hiçbir şey istemiyorsan, nasıl bir hedefin olabilir ki?.. Ben artık her karşılaştığım kişiye açıkça soruyorum bunu: Kim ne istiyor bilelim."

Gülümsüyor ve onu destekleyerek konuşuyorum:

"Ekşi lahana istiyorum."

"İşte!" diye bağırıyor Holin-Volin coşkuyla. "Ama önce doz – biraz alkolus, ha?"

İçiyorum, beklenmedik, boş bayram duygusu içinde, boşalan kimyasal bardağıma bakıyorum, masada yalnız kaldım, diyorum.

Aynen öyle: Holin-Volin de kalktı, gözetleme penceresine yanaştı: Orada İvan'la birlikte durmuş bir hemşireyi paylıyorlar – kirli önlüğüyle hasta geçirmeye çıkmış! Potinlerini, eğreti geçirivermiş ayağına, bağcıkları yarım metre öteye fırlıyor...

"Bak şu pasaklıya. Her şeyi ortada. Hem de bayram günü!"

"Yüz kere söylendi."

"Yüz birinci kez söyle ona."

"... Kardeşinizle görüşmek istemiştiniz (bana diyor bu sefer!). Şimdi gelecek. Bir iyilik yaptım size," diye masaya döner dönmez ilan ediveriyor İvan Yemelyanoviç.

Bu bir sürpriz.

Aslında gerçekten de beni yarım saatliğine "sessizler" bölümüne salıvermesini rica etmiştim (İvan'dan değil, doktorum Zyuzin'den), Venya'yla görüşmem için. Fakat sivil giyinecek, hastaneyi çepeçevre dolanıp girecektim içeri.

"Şimdi mi?.." Venya'yı her zamanki görüş saatinde ziyaret edecektim ben. Ona bir şey satın alacak, verecektim, yani her zamanki gibi, özgür hayattaki bir akrabası, kardeşi olarak. (Ama burada ve şimdi, müdürün odasında ne diyebilirim, ne verebilirim ona: Bir hasta diğerine?)

Söyledim-sordum (dikkatlice):

"Başka sefere olmaz mı?"

"Uygun zaman işte. Daha iyi böylesi. Ne başka seferi!" dedi sanki sinirlenerek, homurdandı İvan Yemelyanoviç.

Emir vermiş bile (hangi arada?), aramış, Holin-Volin, şu oynak kurnaz (cin), öğretmenliğe heveslenen öğrenci parçası (böyle imledim onu içimden) bastırırken, bana musallat olurken aramış. Sonuncuyla daha rahatım: İğnelemelerine hiç tepki vermeyeceksin (fırsatını bulunca da pohpohlayacaksın – genç ne de olsa)!

"Fakat nasıl olur?.. Fakat İvan Yemelyanoviç!" dedim ben sesimde bir gücenmeyle, ne diye iki ayağımızı bir pabuca sokalım: Gelin kardeşimin gelişini başka sefere erteleyelim (bayram vesilesiyle bir kadeh içip söyleşmek için çağırılmadım mı buraya – ne güzel oturuyorduk)!

İvan, "Yeter ama. Kardeşiniz geliyor," dedi (aradım, çağırdım, Venya artık koridorda, birisi getiriyor, demek bu).

Holin-Volin birden yamacıma sıçradı. Gözbebeklerimin ta içine bakarak (minyon, daha derine bakabilmek için eğiliyor bir de), şöyle kurnazca konuştu-şakıdı:

"Neden böyle endişeleniverdik bakalım? Yoksa dış görünüşümüz yüzünden mi? Yoksa şimdi kendimiz de bu hastanedeyiz diye mi? Ah, ah!.." Ve abartılı bir hassasiyetle burun deliklerini

şişiriyor. Sanki endişemde bir bit yeniği varmış da, kendisi az sonra kokusunu alıverecekmiş gibi.

Aptalca. Müdürlük taslayan bu erkek çocuğu sarhoş (otuz beş yaşında) – sarhoş ve aklınca şaka yapıyor! Yanımda yalnız İvan Yemelyanoviç olsaydı, Venya ile burada da konuşabilirdim. Akıllı, bilgili bir insanın yanında kardeşimle iletişim kurmaya hiçbir itirazım olamaz. Konuşabilirdik, sevinirdim bile buna! Ama bu huysuz soytarının varlığı sanki daha bir güçlendiriyordu bir başkasının (bir yabancının) tanıklığını. Endişelendirecek denli yabancıydı ve kardeşimi bu çalışma odası duvarları arasında görmeyi (artık kesinlikle) istemiyordum.

Holin-Volin, sanki ganimet kokusu almış gibi hoplayıp sıçramaya başladı.

"Dış görünüşümüz mü mesele? Neden böyle rengimiz soldu bakalım?.. Dozumuz ne durumda? Saf alkol kusturmasın bizi sakın?"

Bu arada soytarı kısmen haklıydı (ve öngörülü): Gerçekten de içimde utanç verici bir düşünce kabarıyordu: Nasıl görünüyorum? Bu cılkı çıkmış hastane elbisesi içinde nasıl görüneceğim kardeşime, gibisinden. Ne düşünecek o? Suspus oturuyorum, başkasının ziyafetinde bir fazlalığım. Beterim. Ayaklarım terlikli. (Masanın altına sokmalı iyice.)

Holin-Volin hepten açıldı:

"Şimdi kardeşinize de soruveririz – hayattan istediğimiz nedir, neyi istemeyiz?"

Anlıyorum: Kendi ricam üzerine izin veriyorlardı kardeşimle görüşmeme (doktoruma birkaç kez sataşmıştım), bense kalkıp gidecek ya da Holin-Volin'e bir küstahlık edecektim sözgelimi. Hayır, hayır, konu kapanmıştır. Susuyorum.

Anlıyordum: Her iki doktor da, görev gereği burada bulunmaları icap eden sıkıcı bayram saatlerini atlatmanın derdindeydiler. Tek yaptıkları zaman öldürmekti. İnsan içerken vakit de kendiliğinden geçiveriyor. Bu arada bırakalım kardeşler de gö-

rüşsünler. Yaptıkları iyiliğin düşüncesizliğini kavradıkları yoktu, bayağılığını değilse. (Bir mikroskoba çekiçle vuruyorlardı.) Nereden bileceklerdi Venya'nın her buluşmamızda benim için çocukluk yıllarımızdan bir şeyler anımsadığını: Zamanların karanlığından çekip koparark, telaşlı ve unutkan ağabeyi için bir parça çocukluk sakladığını. Bana verirdi onu. Değiştokuşun mahremiyeti. Benim özgür yaşamdan getirdiğim iki-üç elma, peynir, taze ekmek ve boş kardeş gevezeliği karşılığında verirdi. Oysa şimdi buradaki ben değildim, paralanmış hastane elbisesi içinde, çıplak ayağı terlikli biriydi. (Venya beni ilk kez kendi yansıması olarak görecek.)

Holin-Volin sırıtıp, hoplar adım bölümler arasındaki kapıyı açmak için koşturdu bile – oradan zil sesi gelmişti. İvan'la iyi geçinmek ne kadar kolay ve şu Holin-Volin nasıl da engel oluyor, telaşeli, kibirli, ne pis bir karakter bu!.. Arkasından bakıyordum: Eğer bu alçak uzman parçası, yer muşambasının üzerinde kayıp da bacağını kırsaydı, onu zevkle kucağıma alıp asansöre kadar taşırdım.

Venya...

"... Bizlere de bayram bugün! Oturunuz. Ve utanmayınız," davet etti İvan Yemelyanoviç yüce gönüllülükle.

"A evet, utanmayınız..." Sarhoş Holin-Volin'in sert sesi.

Venya sandalyenin ucuna ilişti. ***Bayram*** sözcüğünün onu ezdiğini hissetmez miyim hiç. (Bayramı iptal edebilirsin, ama insanların içindeki bayram havasını yok edemezsin, onların alaylı seslerindeki. Venedikt Petroviç tedirginlikle çevresine bakınıyor.) Benim yanımda oturuyor.

"Fakat sanıyorum ki Veneçka'nın içmesi yasaaak!.." Bunu diyen, kollayıcı Holin-Volin.

Hafiften sarhoş olduğumu fark ediyorum ben de. (Olsun. İyi geliyor bana.)

"... Yasaaak. Bugün yasak ona. Lakin bütün diğer yoldaşlarrr gayet tabii içiciler!"

Kadeh kaldırılmış gibi geliyor kulağa.

İvan Yemelyanoviç yardımcısına seslendi: İryarı, koca elli Adel Semyonovna belirdi, oda hemşireleri – şimdi alkolle "kimya yapıyor,"* doldurup-taşırıyor... Biraz tuza ne dersiniz? Demek böyle ha! Adel Semyonovna bıçağının ucuyla kaba permanganat kristalleri ve tuz atıyor, süzüyor, karıştırıyor, "hım"lıyor, bense meraklı gözlerimi onun boynundaki dev benden alamıyorum. (Sarhoşluk dalgası fazlasıyla kızgın ve şimdi kendiliğinden tükenişe geçecek. Her şeyi biliyorum. Oturuyorum, iyiyim.)

Venya yanımda, ileri çekilmiş sandalyede (koltuğa en yakın) oturuyor. Sessiz. Başını sarkıtmış. İnce parmaklarına bakıyor.

"Evet, Venedikt Petroviç, kardeşinizi tanıdınız mı?"

Venya başını sallıyor.

"Sevindiniz mi?"

Başını sallıyor.

"Size bir söyleşme fırsatı. Kardeşinizle konuşacak bir şeyleriniz vardır, doğru mu?" İvan Yemelyanoviç ona yardım etmeye çalışıyor: Onda (her ikimizde de) akrabalık duygusu uyandırmaya çabalıyor.

Venya başını sallıyor: Doğru...

İki doktor ile hemşire hassasiyet ve anlayış göstererek uzaklaştılar – ayrıldılar, bizden ayrı içiyorlar şimdi (hemşire yalnızca bir yudum aldı). Sohbetlerini sürdürüyorlar. Ama ben bir ince çizgicik daha yakalayıveriyorum: İvan onlardan da uzaklaşıyor: Holin ve Adel Semyonovna'ya sırtını dönüyor ve -telefona gidiyor, arıyor- sessizce çeviriyor diski, yine sessizce soruyor: *Geldi mi*?.. Hayır. Galiba hayır. Balık gözlerine bakılacak olursa – hayır ve hayır, mutluluk çoğalmıyor içlerinde zira. (Güceniyor.

---

* Kimyasal maddelerden içki yapılışını anlatırken, kökü itibariyle aslında "kimya yapmak" anlamına gelmesi beklenen (*himiya* – kimya), ama argoda "iş karıştırmak", "halt yemek" anlamına gelen *himiçit* fiili kullanılıyor. (ç.n.)

Bekliyor sonuçta adam.) İvan Yemelyanoviç ahizeyi yerine koyuyor ve ister istemez tekrar Holin ve hemşire ile sohbetine dönüyor. Onlar (üçü) tartışıyorlar – biz (ikimiz) susuyoruz, bu sayede de Venya ve ben sonunda baş başa ve yan yana olduğumuz hissine kavuşuyoruz.

Susuyoruz. Omzunu okşadım ben. Suçlu suçlu gülümsedi o. Çıplak ayağımdaki terlikleri seçebildi mi, görüyor mu Venya, bilmiyorum. Ne görüyor ki hem?.. Holin-Volin ise yüksek sesle, bize de duyuracak şekilde gürültülü bir tartışmaya tutuşuyor İvan ile, politika üzerine, onlar coşuyor, biz ise sıkılıyoruz ve hatta Adel Semyonovna da kaçıyor yanlarından. Masanın yanında o: Kadın gözüyle küçük bir düzensizlik aranıyor telaşla. Kırıntıları silkiyor. Tabak getirdi, lahanayı koyuyor üzerine, ekmek parçalarını ise bir kâğıdın üzerine silkti. Küçücük bir hamaratlığıyla – peçeteler, küçük tabaklar, çatallar beliriyor, parmaklamak gerekmeyecek...

"Ama parmaklayınca daha lezzetli oluyordu!" diye iddia ediyor İvan Yemelyanoviç.

Holin-Volin buna karşılık olarak sarhoş sarhoş uyarıyor patronunu: Sakın ha konudan sapmaya kalkışma. Tartışma tartışmadır. Neyden söz ediyorduk sahi?..

"Sezarlardan."

"O halde sayıyoruz."

"Sezar sayımı!" diye bağırıyor, gülüyor Holin-Volin.

"Sayıyoruz, ama tarafsızız! Gelenek öldürülemez," diye sürdürüyor (ya da itiraz ediyor) İvan Yemelyanoviç. Geleneğin gündüzle gece gibi meydana çıktığında ısrar ediyor – görülür ve görülmez... "Keller iki kerede bir!" diye bölüyor, bağırıyor Holin. İkisi de gürültüyle Gorbaçov'u çekiştiriyorlar ve onun dağılan çarlığını-Sezarlığını. Yanayev'in titreyen ellerini... Ne olmuş? Üç gün bile olsa, o da Sezarlık yaptı! Bu da demektir ki ekleyebiliriz listeye! Sayım sayımdır...

"Sekiz oldu."

"Dokuzuncu da var..." diye yüksek sesle, bağıra çağıra ve büyük coşkuyla sayıyorlar Rusya yöneticilerimizi.

Az ötelerinde de Venya ile ben yan yana oturuyoruz, iki kardeş, iki yaşlanmış şizo. (Sezar problemlerinin ötesinde. Patırtının dışında.) Venya elimi avuçlarında tutuyor: Belki de böyle apansız ve sıra dışı bir şekilde burada beliren beni rüyasında gördüğünü sanıyor ve şimdi yok olup gitmemden korkuyor.

Ben sessizce havadan sudan bir şeyler söylüyorum Venya'ya (kulağına fısıldıyorum neredeyse), Nataşa geldi mi, eski karısı? Venya da sessizce yanıtlıyor: Hayır, gelmedi, şu sıra bazı sorunları var. Benim de sorunlarım olup olmadığını soruyor... Hafif sarhoşum, kollarımı aralıyorum – şimdilik burada, hastanede olacağım, gibisinden (nedenini nasılını açıklamadan). Venya besbelli anlamıyor, ama başını sallıyor: Evet... evet... evet...

Ne var ki yabancıların yanında da Venya alışkın olduğumuz iletişimi arıyor – hemen söylemiyor hazırladığı dikkatli sözleri (değiniyor sanki yalnızca). Önümde, düzgünce sıralanmış mumlar gibi tutuşuveriyorlar. Şaşırırdım hep: Venya sayısız şey koparmıştı zamandan: Seçmiş, kazımış, içinde tutmuştu! (Böylece bana da kardeşçe bir günah bağışlama kâğıdı sunmuştu, unutkanlığımı aklayan.) Bu hasta ihtiyar aynı zamanda çocukluk günlerimizin menfaat gütmez koruyucusuydu. Burada koruyordu işte. Sönen kafasının içinde. (Bu hastane duvarları arasında, içinden çıkamayacağı.) Erkek çocuklarıydık... *Giriş kapısının anahtarlarını kaybetmiştik*... Evin önündeki yamacın otları üzerinde kayıyorduk, durup durup babamın camda bulanıklaşan yüzüne, yukarıya çeviriyorduk bakışlarımızı. Babam parmağını sallayarak tehdit ediyordu bizi – arayın, arayın, gibisinden!

Yalnızca çocukluğu değil, Venya'nın kendisini de hafızamda tutmuyordum: Yaşıyordum ben yalnızca. Yurt metre krleri üzerinde saçlarının yarısı ak bir canavar, özerk, ânı yaşayan, bugünü, *şimdiki* dakikayı. O yüzden de heyecanlanıyor, geriliyordum Venya'yı hastanede her ziyaretimden önce: Ne alacağımı düşü-

nüyordum ona, ne götüreceğimi, daha mutlu görünmek için ne giyeceğimi. Aslında belki o da, Venya da, her gelişimden önce geriliyordu, benim için hiç değilse bir şey anımsayabilmek için. Belki o da var gücüyle renksiz çocukluk yıllarımızı karıştırıyordu; dipsiz kuyu değildi ya belleği. Onun kuytuları da sonsuz değildi ya.

Yan yana oturuyoruz.

"Sen sokağa çıkıyor musun? Yağmur derelerine?" diye soruyorum (hastane düzenine ilişkin bir soru).

"Yağmurda bırakmıyorlar."

"Neden? Eskiden çıkışın orada dikilebiliyordun."

Venya kısa ve öz:

"Yeni hemşire."

Holin-Volin beni içmeye teşvik ediyor (belli ki kendisi yine içmek istiyor). İçiyorum. Biz bardak tokuştururken Venya bakışlarını çeviriyor (çocuk ruhu büzülüyor).

Ben, itiraf etmek gerekirse, kadehleri büyük zevkle dikiyordum kafaya; yine büyük zevkle ve şimdi merakla onların masa başı tartışmasına kulak veriyordum – yarı sarhoş doktorlar politika konuşuyorlar! İvan Yemelyanoviç Sezarizmin* geleneksel ve tarihsel bir olgu olduğunu iddia ediyor; o denli tarihsel ki, her şeyle bağdaştırılabilir, hem yıkımla, hem demokrasinin temelleriyle, siz ise (bu Holin'e), sabırsızsınız sadece, bütün gençler ve yaşayanlar gibi. "*Gençler ve yayanlar,*" diye düzeltiyor hemen Holin-Volin...

Adel Semyonovna'nın beni çağırdığını görüyorum. Gitmişti, geri geldi.

"Ne oldu?" dedim ben silkinip (bir hiç, bir hasta olduğumu anımsayıverdim derhal).

Fakat Adel Semyonovna işaret etmekle yetiniyor: Bekle! Meşgul: Doktorlar için "saf"ı suyla karıştırıyor yeni baştan. Su-

* Hükümdarın iktidarı zorla ele geçirdiği bir politik rejim. (ç.n.)

yu votkaya çevirdiği bir ayin bu. Aceleci bir Mesih gibi kutsal sıvıyı üç parmağıyla (tuttuğu mor permanganat kristalleriyle) kutsuyor.

Alkol işini bitirip, aheste yanıma yaklaşan boynu benli hemşire Adel Semyonovna fısıltıyla bildiriyor bana: "Kadınlar var orada!" Ve göz kırpıyor, kurnaz ve sakin fısıldayışı yok mu onun. Doktorlara tek laf etmiyor. (Neden telaşlandırsın – hemen sorular sormaya başlarlar: Kim, nereye, neden?..) Kafa kafaya vermiş, fısıldaşıyoruz. "Hangi kadınlar?" "Seninkiler olmalı." "Kimlermiş?" diye soruyorum tekrar. (Bir türlü anlayamıyorum.) "Git, git. Hatunlar geldi," diye buyuruyor artık, ama yine sakin, fısıltıyla, diplomalı kulaklara duyurmadan. Deneyimli. Ve tepeden tırnağa bizden biri.

Elimi Venya'nın ellerinden kurtarıyorum. O (hemşireye bir göz atıyor) başını omuzlarının içine çekiyor ürkekçe.

Adel Semyonovna gözünü bile kırpmadan, İvan'a, "Çıkması lazım (benim). Koğuşa gitmeli, İvan Yemelyanoviç. Birazdan gelecek (ben)..." deyiveriyor.

İvan başını sallıyor: Evet, evet, lütfen!

Holin-Volin zaten eliyle kovuyor beni: Bizi rahatsız ediyorsunuz!..

Politika üzerine, votkaya meze konuşmaları tekrar yüksek bir genelleme seviyesine ulaşıyor (bununla birlikte de yeni bir öfkeli Sezar hesabına). Holin-Volin kaşlarını kaldırıyor:

"... O zaman yine fazla çıkıyor! Borya onuncu mu ki?* Borya, kusura bakma ama on ikincinin ta kendisi! Nasıl bu kadar çok olabiliyorlar?.." İkisi bağıra çağıra Sezarları *sayıyorlar*. "Olmuyor, baylar! Volodya, Osya, Hruş, Lenya, Mişa, Yanayev, Boris..."

"Ya ihtiyarcıklar? Andropov ve Çernenko?"

---

* Borya – Boris Yeltsin. Burada ve ileride çeşitli Rus başkanların adları samimileştirilerek, alaya alınarak kullanılıyor. (ç.n.)

"E ama o zaman Hruşov'dan önce Malenkov'u da hesaba katmak gerekmez mi?"

"Aa. Anlaşıldı, anlaşıldı! Unuttuk! Vova'dan değil, Kerenski'den başlamak gerek! Tabii ya, birincimiz odur bizim – çarlar dizisinden sonra birinci!"

Onların bu tarafgir sayımları sırasında (*on ikiye kadar* ciddi ciddi saydıkları) ben, fark edilmeden odadan çıkıyorum, Venya'ya hemen döneceğimi fısıldayıp.

Hastane koridorunda yürüyorum – bölüm koridoru değil burası, engin, çalışma odaları var, müthiş pencereler! (O on iki Sezar da bu on iki pencere gibidir.) Aşağı iniyorum.

Holde, dev hastane kapılarını görünce bir anlığına sarsılıyor, duraksıyorum: Zinaida gelmiş!.. Zinaida, bir de arkadaşını getirmiş, o da besbelli bayram öncesi neşesi içinde ve bana vaat edildiği gibi kırk küsur yaşında. Her ikisinin de elbet kafaları kıyak. İşe bak! (Saçma sapan telefon sözleşmesini daha yeni anımsıyorum.) "Çocuk değil ya seninki?" diye soruyor Zinaida, bir an anlayamıyorum kimden söz ettiğini. "Benimki mi?" "Evet ya. Koğuştaki!" Ha demek o: Bayramda duvarları izlemek üzere koğuşumda bırakılan tek kişiyi kastediyor. Mantıklı aptal Yuriy Nestoroviç'i.

"Kırk yaşında var galiba," diyorum biraz düşünceli.

"E harika işte!" diye övüyor Zinaida. Kız arkadaşı da metalli dişlerini gösteriyor: Arayıp da bulamadığım şey, gibisinden.

Oturuyoruz, oturduk hole, bozulmuş, bu nedenle de durmadan göz kırpan yazının yakınına: *Çıkış*. Sıranın üzerinde. (Kısa görüşmeler için beş uzun sıra.) İki vestiyerci kadının gözetimi bizi pek az etkiliyor. Hol nöbetçisi hemşire ise zaten hiç bakmıyor bizim tarafa (yepyeni beyaz önlüğü ile masanın ardında dikilmiş kitabını okuyordu).

"Harika mı değil mi bilmem, ama sizi geçirmezler. Ne diye geldin ki?"

"Nasıl yani ne diye?"

"Seni uyarmamış mıydım? Açıklamıştım sana telefonda!" Kızıyorum ben.

Onlar "hm"lıyorlar, ikisi de az buçuk şaşırdılar: Nasıl yani?.. Bayram mı değil mi?

İstenmeyen kadın ruhları yanıyor (ilgileri, *getirileri* yanıyor). Ne yapacaklar peki? Daha fazla dayanamıyorlarsa ne yapabilirler? Zinaida dev çantasını açıyor ve (içinden çıkarmadan) hemen orada, çantanın karanlığında getirdiği şişeyi büyük ustalıkla açıyor. Şırıltı duyuluyor. Bardaklar beliriyor. Uzun soğuk hol sıraları ve her şeye rağmen bayram! Her iki kadın da gülüşüyorlar, ama mahcuplar, azıcık utanıyorlar ve işte Zinaida manalı manalı soruyor: "Çağırsana şunu?" "İçmez o." "Hiç mi?" "Hiç." İkisi de kuşkulanıyorlar: O kadar mı hasta? "Bize yabancı bir insan," diyorum ben, yavaş yavaş alaycılığımı kazanarak.

Zinaida benim kokumu yakalıyor, (üçümüz) ses çıkarmadan bardak tokuştururken soruyor:

"Ya sen, tatlım, *birileriyle bir yerlerde*, ha?"

"Saçmalama. Doktorlarla."

"Doktorlarla mıı?.."

Bense Zinaida'nın getirdiği (anladığım kadarıyla mantıklı aklı kıtın hoşnut edilmesi için) kadından gözümü ayırmıyorum. Birdenbire farkına vardım: Şuna bak şunaaa! Yuriy Nestoroviç bayram masamızdan bir mutluluk kırıntısını, biraz içkiyi sözgelimi hak ediyordu, ama bu omuzları ve bu endamlı sırtı değil. Kuşkusuz onları hak eden kişi bendim. Nörolepsi ilaçlarının canı cehenneme!.. Sarhoşluğun kabardığını hissediyor ve Zinaida'dan kaçamak bakışlarımı gizlemeye çabalıyordum.

Zinaida üzülmüştü: Beni hastane arazisinin dışına salmayacaklarını anlamıştı artık. Arazide ise çalılar çıplak daha, otlar yeni yeni bitiyor – ah, şimdi yaz olacaktı Zinaida'ya! Ah, yeşilliğin içinde yuvarlanacaktı biriyle (yani benimle) birlikte!.. Ararsı, bulurdu taze hastane önü yeşilliği içinde şöyle kuruca bir toprak parçası, sık dallar. Ama yok işte!..

Önümden geçen Kaleriya bana sertçe, soyadımla sesleniyor: "Hadi, hadi! Başhekimin odasına – çabuk!.." Ama koşar adım geçerken gizli hol içkimizle ilgili tek söz etmiyor. Kurutulmuş Kaleriya'nın bile bayrama saygısı var. Gidiyorum. Artık gidiyorum. Hemşirenin seslenişi, derhal yönetilir kılıyor beni – söz dinleyen bir hasta, yaşlı başlı, kır bıyıklı, kanında preparat (anında dönüşüveriyorum).

Kadınlara el sallıyorum: Güle güle, güle güle, gibisinden.

Çıkıyorum – katlarda sessizlik ve yaşamsızlık. Kimse yok, ama duvarlar duruyor. Hastane sessiz geçiriyor bayramı. Ben de uysallaştım, tokum. Kadınlar bana iki tavuk budu yedirdiler, bir de beyaz et, göğüs (öğle yemeğine de gitmem herhalde).

Elbise kolumun sökülen ipini saat yönünde çevirerek çalışma odasına yaklaşıyordum. Zaman durmuştu, saatler akrepsiz. Koridor sessizliğinde (sessizliğin içinden) şarkı söyleyen özgün bir ses yükseliyor ve kulaklarıma ulaşıyordu, yeryüzünde artık var olmayan bir ses. Hiçbir şekilde var olmaması gereken. Ama vardı işte, yükselmekteydi...

Babamın sesini duyuyordum.

Yalnızca biçilmemiş bir sıraaaa...
Tray-tray-tray-ta-ta götürüyor orayaaaa,

Bu şarkıyı söylüyordu babam, babamın sesiyle Venya söylüyordu.

Bunu da ***benim için*** anımsamıştı sanki; tonlamasıyla, çocukluğumuzun kuytularından, heyecanlandıran ve unutulmuş bir şeyi çekiyordu pompayla.

"Biraz daha! Lütfen biraz daha!" Tuttuğunu koparan Holin-Volin'in sesi duyuluyor.

O, beyaz halatlı hipnotizmacı yönetiyor, zavallı Venya ise şarkısını söylüyor. (Telkin edilebilir. Güdümlü hasta tipi.) İçeri girer girmez Holin-Volin'i görüyorum – havada zarif halkalar

çiziyor elleriyle, büyüleyici paslar* ve istemeye istemeye Venya (benim ak saçlı kardeşim Venedikt Petroviç) çocuksu "ben"ini aralıyor, bu usta, diplomalı gangsterin karşısında ardına kadar açıyor ambarlarını. Hakaret iğnesinin batışını hissediyorum etime. Çocukluk kırıntıları, *babamın şarkısı, geldi asker, dikilir eşikte...* Venya benim için, bana anımsamış. Bir-iki ayda bir ziyaret ediyorum. İki ay boyunca Venya koca (ama işte sonsuz olmayan) hafızasını eşeliyor, kardeşine unuttuğu aydınlık bir çocukluk anısı aktarabilmek için.

"Biraz daha!.."

Venya'nın elemli yüzünden eziyet çektiğini görebiliyorum (hiç şarkı söylemez o, beceremez) ve hipnozun etkisindeyken, yabancı bir iradeye boyun eğişin akıl bulanıklığı içindeyken bile (sersemlik, afyonlanma), elinden bir şey alındığının, soyulduğunun farkında, görüyorum: Verdiği için üzülüyor.

"Biraz daha, biraz daha! Rica ediyorum!"

Ve Venya tekrar başlıyor. Babamın güçlü baritonunu taklit ederek giriyor şarkıya, ama sonra falsettoya kayarak kadın gibi ciyaklayıveriyor:

Çıkarım tek başımaaaa...

İvan Yemelyanoviç gülüyor, benli Adel Semyonovna gülüyor, bana bile komik geliyor. Holin-Volin'in sesi: "Hadi, hadi!.. Daha cesur! Devam edin!.." Psikiyatr esrimede. Psikiyatr kendi imkânlarını sergiliyor (hiç de Venya'nınkileri değil). Yumuşak paslarında, emreder sözlerinde iktidar, bayram sevinci var – o erkli dakikada kendi kendisini esritiyor!

Ben mi?.. Ben dinliyor ve suçlu suçlu gülümsemekle yetiniyorum: Babam şarkı söylüyor, gibisinden... Sesini tanıyorum.

---

* Hipnotize edilen hastanın yüzünün önünde yapılan ağır, tekdüze el hareketleri. (ç.n.)

Venya susuyor ve ağabeyine (bana) bakıyor. Ağabeyi (kendimi dışarıdan seyrediyorum) yanıt olarak başını sallıyor; tuhaf, akıl almaz, tam bir rezillik, ama evet ya, başımı salladım ona, evet, evet, evet gibisinden, onlar doktor, gibisinden, bilirler, *söyle, söyle*, Venya, her şey olması gerektiği gibi, yaşam böyle bir şey. (Boşuna değildi o iğne ve hiç de sandığım gibi düzen dışı değildi!) Hiddet ve öfke yerine uysal bir sessizlik sürüp gidiyordu içimde. Kalbim, taşma noktasını ıskalıyordu, tek bir noktayı, ama gerekli ve kritik dakikada. Kanımda eriyen preparat ise bu kontrol anında "ben"imi ahenkle sürüklüyor, yüksek bir hava sahasına yükseltiyordu. Süzülüyordum. Her şeyi yukarıdan görüyordum. Kalbim uyuşuyordu.

Çalışma odasında (tepeden bakış): İvan Yemelyanoviç masanın başında oturmuş doktorumla konuşuyor. (Hah! Zyuzin de gelmiş!) Maaştan söz ediyorlar: Hastanenin parası yok... İki aydır ödeme yapılmıyor... endeksleme... mektup, bakana değil fakat, bakan yardımcısına yazmalı! Bunu ilan ediyor dikkati elden bırakmayan İvan. Diğer ikisi ise şarkıyla meşgul (onları da yukarıdan görüyorum) – kardeşim Venya şarkı söylüyor, gözleri, yanakları ıslak, ama aşağılandığı için değil sanırım, daha çok hipnozla eriştiği tam duygudaşlıktan ötürü (babamın da şarkı söylerken gözleri nemlenirdi). Ak başlı dişsiz Venedikt Petroviç babamın sesiyle söylüyor, Holin-Volin ise esrime halinde elini sallıyor ona, hükmeden sahte-şef hareketleriyle tempoyu belirliyor. Ben neredeyim peki?.. Ben dışarıdayım. Kendi ak tepemi görüyorum (yukarıdan bakış). Omuzlar. Ve dizlerimde birleştirdiğim ellerim, sessizce, öfkeyle, parmaklarını kütürdetiyorlar, bir yandan da üzerime (şarkıyı dinleyen benim) mutluluk, nedense mutluluk boşanıveriyor.

Venya'yı bölümüne götüreceğim – bu bir güven işareti tabii. Yumuşak bir emir-rica. Ve tabii ilaveten onların, doktorların iyiliği, al sana tatlın, der gibiler: Yol uzun değil, siz kardeşler bu

arada biraz daha söyleşmiş olursunuz. İkiniz, başka kimse olmayacak. (Bakarsın şarkı da söylersiniz, öyle bir âdetiniz varsa, espri yapıyor ve göz kırpıyor bana kötü olduğundan çok sarhoş Holin-Volin.) Seve seve giderim, Venya ile ben. Koridor bizim için parlarmış gibiydi. O nasıl bir bahardı pencerenin ardındaki! Kötü olduğundan çok, sarhoş, sarhoş, sarhoş Holin-Volin, diye tekrarlıyorum içimden, mutlu mutlu gülümsüyorum, Holin-Volin'i bile sevmeye razıyım, iyi bir doktor! Akıllı!

Stop, Venya, asansör bizim için değil, dolaşacağız, dolanacağız!.. İniyoruz, marş marş, klor kireci kokan basamaklardan. Venedikt Petroviç hiçbir şeye şaşırmıyor, yanımda, itaatkâr yürüyor. İtaatinde yine de bir küçük kıymık var, mikroskobik bir güceniş ağabeyine, hipnoz şarkısını bölmediği için, sarhoş Holin yeteneğini sergilerken (ruhunu sökerken) kendişine arka çıkmadığı için. Venya unuttu bile gerçi. Kindar değildir.

Suçumu kendim anımsatmış olmalıyım hem. "Kızma. Başaramadım," diyorum, çünkü ona bazı itiraflarda bulunma fırsatını kaçırmak istemiyorum. (Ne konuda olduğu önemsiz.) O başını sallıyor: Evet... Evet... Evet... Bağışladım. Önce unuttum, şimdi de bağışladım. Duygu kendiliğinden kapanmadı, kardeşimi omuzlarından kucakladım ben. Birdenbire ikimiz de gülmeye başladık, neden? Bilmiyoruz ki, gülümseyiverdik. Böyle, bir parça çamur düşüverir mermerin üzerinden, yeter ki kurumasına izin ver. Biz izin verdik. Akrabalık.

Bir dakika sonra ise tamamen başka tür şehvani kucaklara düşüyoruz: Kadın kucaklarına. Çıldırtıcı: İki kadın, şu içki yutucular, hâlâ buradalar! Göz kırpan-bozuk *çıkış* yazısının altında, aynı uzun ziyaretçi sırasının üzerinde (holde) oturmuş atıştırıyorlar Brigitte Bardot ve Marilyn Monroe; ikisinin kafaları da iyi. "Sizi sokmazlar içeri diyordun bir de! Yalancı!" diye bağırıyor Zinaida, "hım"layarak, derhal kendi bıyıklarında da anımsadığım tavuk kokusu yayılıyor ağzından. Meğer kadınlar hiç gitmemişler. O zaman bana el salladıktan sonra gitmemiş, ma-

dem bayram, başladıkları içkiyi bitirmeleri gerektiğine karar vermişler. O zaman ne diye uzun uzun eve dönmeyi beklesinler ya da parkta bir sıra arasınlar? Sıra işte şuracıkta, güzel güzel de oturuyorlar. "... Hem içimden bir ses *onu* kandırdığını söylüyordu, doğruymuş. Kandırmıştır, şimdi getirir diyordum!" Açıklama yapıyor Zinaida, sevinç içinde, koca elleriyle sıkıştırmayı bırakıp beni, plastik bardaklara kalan içkiyi dolduruyor.

Arkadaşı (unutmuşum bile, oysa nasıl da tutkuyla arzulamıştım onu!) eliyle bir tavuk daha kırıyor, ama bu kez haşlanmış değil kızarmış – ellerinin altından, açtığı paketin içinden sarmısak ve şiddetle arzulanan ev kızartması kokusu vuruyor yüzümüze. Venedikt Petroviç dişsiz ağzını açıp yere uzun bir tükürük düşürüyor. "Yo yo!" diyorum ona sertçe. Akıl veriyorum: "Yo yo, Venya!" Yaklaşan bir tükürük dalgasını daha avucumla siliyor ve kendi ağzımda biriken iki-üç dalgayı yutuyorum.

Oturuyoruz. Zinaida'nın arkadaşı (adını anımsamıyorum) bir yandan tavukgöğsünün kalanını kırarken, bir yandan da vakit kaybetmiyor: Kolunu Venya'nın ak kafasına dolamış bile. (Bir yandan çalışıyor, tavukla cebelleşiyor, bir yandan da erkeğini yakalamış bırakmıyor artık – ***benimdir***.) Tavuk kütürtüsü sürerken ben çekine çekine Venya'ya bakıyorum, boynunda bir sorun var mı yok mu diye. Venedikt Petroviç de bir tür korkuyla bana bakıyor, daha doğrusu avucuma – dört plastik bardak var orada, Zinaida getirdiği şeffaf nimeti döküyor içlerine özene bezene. Dört bardak avucumun içinde sallanıyor, ağırlaşıyorlar. Dengede tutmaya çalışıyorum onları. Kadınlara, heyhat, kimseyi getirmediğimi, yanımdakinin hiç de mantıklı aklı kıt Yuriy Nestoroviç filan değil, kardeşim olduğunu nasıl ilan edebilirim.

"İçmiyor. Koyma ona," diye buyuruyorum ben şişenin ağzı dördüncü bardağa eğilir eğilmez. Kadınların suratları asılıyor, ne yazık!

Neyse ki içince neşemiz yerine geliyor. Benim de. Tatlı tavuk kıkırdaklarını kütürdetiyoruz. Venya ağır ağır yiyor, kızarmış

kuşkanadını törensel bir edayla tutarak. Lapalardan sonra, her gün yaladığı devlet kaşığından sonra, elinde tuttuğu hafif kanat kuşkusuz heyecanlandırıyor onu: Hafızasının kuytuları hareketlendi (hissediyorum) ve çocukluğumuza, Zaman'ın karanlık suyuna yollanıyor tekrar küçük dalgıç: Bulmak ve çıkarmak için.

"Kaçamaz mıyız yahu?" diyor Zinaida kahırlanarak, gözlerimin içine açıktan da açık bakarak.

"Bu pantuflalarla mı? Bu eşofmanla?.."

"Çıkarmazlar mı diyorsun?"

"Sokmazlar diyorum. Metroya."

"Taksiyle gidersek sokarlar," diye dalıyor konuşmaya basso sesli kız arkadaşı. Ağırkanlı ve maharetli. Ve sakin: Venya'nın boynunu kırmayı bırakmış, anladı onu, eziyet etmiyor, yalnız güzel ellerini okşuyor yumuşacık. (Venya değer verir dokunuşa.)

"Taksiye binebilirdik tabii," diye hayal kuruyor yüksek sesle Zinaida.

Ben susuyorum.

"Ya para – ne vereceğiz taksiciye?" diye pufluyor Zinaida, eve kadar serseri rüzgârı yararak gitme hayaline.

"Kendimizi!" diye eğleniyor basso sesli arkadaşı, o da yüksek sesle düşünerek.

Son yarım bardaklarımızı içiyoruz. Zinaida ciddi ciddi üzülmüş vaziyete. Fısıldıyor: "Ah, nasıl da verirdim sana!" Kulağıma fısıldıyor, mahrem, ama arkadaşı, bir arkadaştan bekleneceği üzere, gayet iyi duyuyor. O da iç geçiriyor. İç geçirme (açgözlü soluk verişi onun) tesadüfen, sekerek Venedikt Petroviç'e değiyor (anında solup sararan). Oysa onunla hiç ilgisi yok:

"İkimiz de. İkimiz de verirdik," diye üzüntüsünü bildiriyor arkadaş benim tarafıma bakarak. Yani ikisi de bana verirlerdi, o da bir mahremiyet. Gülüyorum. Kız arkadaş ise sessiz bir tokat çarpıyor enseme, şşt, aramızda kalsın, gibisinden...

Vedalaşıyoruz. Zinaida baygın baygın öpüyor beni, gözlerini bir açıp bir kapayarak. (Gözakları keskin keskin parlıyorlar.)

Birbirimize kısa süre sonra görüşme sözü veriyoruz, ben özgür kalır kalmaz görüşeceğiz... yarından sonra... hayır, hayır, yarın! Ağzından tavuk kokusu geliyor, benim bıyıklarımdan da, ama rasgele bir vedalaşma bile öylesine sıkıştırıyor ki göğsünü, ruhunu; kadın her seferinde ebediyen vedalaşır – bu acı ve uygunsuz hatun vedalaşması benim şimdiki, solgun-preparatçı kalbimi bile sarmalayıveriyor. Görüşmeyeceğiz. Dert de bu ya, görüşmeyeceğiz! (Görüşsek bile.) Görüşemeyecek ve herhalde bu sarhoşça dakikayı geri getiremeyeceğiz, bu tepemize çöken vedalaşmayı. Hiçbir zaman görüşmeyeceğiz, bütün mesele de bu ya, ***hiçbir zaman***, yaşam böyle bir şey. Hem üstelik bıktığım bir hatun bu. Kadının gözleri kocaman kocaman olur vedalaşırken ve orantısızca korkulu, bu da neden acaba?.. "Bırak da ağlayayım!" Kızıyor Zinaida. Basso sesli arkadaşı bu arada sessizce Venedikt Petroviç'i okşuyor, bir eliyle kucaklayıp, diğer elini cebine sokarak. Venya kendinden geçiyor. Onu öyle itinayla, öyle yumuşak okşuyor ki, eğer acımasını yüksek sesle dile getirip, "Şuna bak hele, saçları ağarmış, ama dizlerini bitiştiriyor, ***çocuk kalmış içinde,***" demeseydi, biz fark etmezdik. Sert bir bakış fırlatıyorum kadına. O da bakışıyla yanıt veriyor: Sakin ol, birazcık okşuyorum sadece, akraba sayılırım ben ona. Korkma.

Kalktık. Dağıldık. Ben ve Venya, ikimiz, gidiyoruz. "Sessiz"lere varmak için hastane binasının çevresini dolanıyoruz – metalik, sivri parmaklıklı.

Toprak kokusu çarpıyor burun deliklerimize: Bahar, toprak kokuyor. Durup durup arkamıza bakınıyoruz (Venya) kadınlarımıza. Troleybüs durağı yolundaki kadınlar -her ikisi de- arkalarına bakıp el sallıyorlar. Uzaktan daha olgun görünüyorlar ama heyhat, daha hoş değil. Çantalı teyzeler.

"Sessiz"lerin girişinde durdurulduk: Venya kendilerinden biri, evine döndü, benimse açıklamada bulunmam gerek. Nöbetçi hemşire, dikkatli yürümem konusunda uyarıyor beni – uy-

kulu koridorlarında tamirat var, borular onarılıyor, her yerde kablolar. Elektrik kaynağı. Veba değil ya canım.

Holden sonra koridor en fazla on beş-yirmi metre, ama dönemeçte, orada -işte- üç kaynakçı çömelmiş, kıvılcım fiskiyelerini açmışlar. Ne manzara ama! Koruma maskeli üç adam, sanki yere (kendi bağlarına) Mars'a özgü, ateşten birtakım eğreltiotları dikiyorlar, sarı ve kırmızı; bu hastane koridorlarında kök salmayı (ve can bulmayı) hiç istemeyen. Venya korktu. Yüzünü omzuma bastırdım, öyle, kör bir şekilde geçiriyorum onu şimşeklerin içinden. Her şeyin korkunç olduğu, ama çok da korkutmadığı renkli bir rüyada yürüyoruz. Venya, kaynağın cızırdamasını görmüyor, duyuyor yalnızca. Birkaç beyaz kıvılcım (artık uçuşun sonunda, iyice solgun) düşüyor üzerimize, zarar vermeden ve törensel. Ve aheste -mutlu rüyalardaki gibi- adımlarımız.

Bu mutlu anları istiyor, bekliyordu ya doktorlarım da zaten (preparatlarım da bekliyorlardı, kanımda yüzerek). Venya'yı geçirmiş geri dönüyordum. Kardeşimle iletişim kurmak mucize gibiydi, mucize ise sarsıcıydı! Mütevazı, ama canlı, gerçek bir mutluluk. "Ben"im bu özel dakikalarda hafifçe aralanmıştı, açıktı – ve birisi sual edecek olsa, aceleyle (ve seve seve!) dökerdim ortaya kendimle ilgili tekmil bilgiyi. Ne direnirdim, ne kurnazca çok-basamaklı açıklamaların arkasına gizlenmeye kalkışırdım. İşte boylu boyumca karşınızdayım. Ben böyleyim...

Ama hazırlanmış, daha doğrusu ısmarlanmış (sipariş usulü) mutluluk dakikaları sokaktaki rastlantı yüzünden tutunamadılar içimde. Hastaneyi yanlış yönden dolaşmışım ("sessiz"lerden çıktıktan sonra), tıkanık bir taşıt yolunda buluverdim kendimi, arabaların gürültülü bayram sıkışıklığı, yüz metre kadar uzanan.

İnsanlar, o da bir tesadüf, muhtelif renklerde yabancı marka arabalardan, "Jiguli"lerden, "Moskviç"lerden dökülüyor, bağrışıyor, dans ediyorlardı; yanlarında hastane varmış, umurlarında

mı! İki-üç düğün arabası, birincinin içinde duvaklı gelinin beyaz kozası. Düğünleri genellikle mayıs bayramlarına denk getirirler (toplu patırtıyı kendi sevinçleri için kullanırlar). Balonlar. Uçuşan renkli kurdeleler. Flamalar. Ve karnaval suratları. Ben de, ayağımda pantuflalar, bacağımda cılkı çıkmış eşofman, onlarla dans edebilir, taburcu kâğıdımı beyaz mendil gibi sallayabilirdim. Maske: Raporlu bir psikopat. Orada dikildiğimi ve yüzümden solgun yaşların süzüldüğünü fark ediverdim, davetsiz, nedensizler. Ağlıyorum, insanlar ise oynuyor, şarkı söylüyor, bağrışıyorlar. Suratlar. Gudubetler. Sevinçli, çılgın bir alacalık. Daire oldular. El çırpıyorlar. İtfaiye kasklı bir hatun var, bu ne yahu! Genç evlilerin ebeveynleri canlarının çektiği gibi oynuyorlar, dizleri çirkin, eski danslar böyleydi, gibisinden, yutturmaya çalışıyorlar. Gürültülü bir putperest tımarhanesi ve işte esas sahne: Pantuflalı hastane insanını maskeli balo kıyafeti giyinmiş biri sanan sarhoş bir amca beni dairenin ortasına itiyor – oyna, gibisinden, madem süslendin!.. "Rahat bırak beni!" diyorum ona. Canım sıkılarak, hoşnutsuzluk hissiyle uzaklaşıyorum, mutlu "ben"imi kalabalığa serpiştirip bırakarak. Fakat beni uyaran, yardımıma yetişen de bu meydansı, putperest dakikalar oldu geri döndüğümde. Sezmemiştim ki ben. Bir damla bile.

Döndüm – İvan Yemelyanoviç'in çalışma odasına girdim ve (gayet iyi anımsıyorum) daha eşikteyken sokak duygumu gizleyiverdim: İçime çektim. Bir erkek çocuğu çikletten balonu ağzının içine çeker böyle, yetişkinlerden saklamak için eğlencesini.

Yaklaştım ve durdum. Götürdüm kardeşimi işte, gibisinden.

İlk hangisiydi anımsamıyorum. Holin-Volin. İkisi aynı anda. Hazırlanmış sözcük-sorular nasıl da yırttılar bentlerini – nasıl da döküldüler! Sağdan bir ses (soğuk, dikkatli), soldan bir ses (ısrarcı):

"... Bize, doktorlara, bir cinayete niyetlendiğinizden söz etmemiştiniz?"

"Neden söz etmediniz?"

"Cinayet işlemenize bir adım kalmış."

İvan: "Bir insan öldürdünüz değil mi, itiraf edin?"

Holin-Volin: "Öldürmek istediniz?.."

"Biz doktoruz. Her şeyi anlatın bize."

"Rahatlayacaksınız."

Böyle ansızın – psikolojimin preparatlarla çalkalanmışlığına güvenilmiş. Bir de (kuşkusuz) bana armağan edilen, kardeşimi yolcu etme mutluluğundan doğacak gevşeme hesaba katılmış. Yumuşarım ve birdenbire kendiliğimden silkelenir, su olur akarım ellerine, gibisinden, kardeşim Venedikt Petroviç'in aktığı gibi, babamın sesiyle şarkı söylediği, ellerinde balmumu, ağladığı gibi. (Akrabalığımıza da güvenmişler – kırılmanın aynı şekilde olacağına.)

Birdenbire, boğazımdaki düğümü aceleyle yutup kendiliğimden haykıracağımı düşünüyorlardı – kendiliğimden, dürüst bir telaşla: "Evet. Evet. Evet!" Ve kaçıveren itirafın aniliğinden, kolaylığından dilim tutulacaktı.

Holin-Volin avuçlarını yukarı doğru açtı ve bir çırpıda hipnoz paslarına başladı (belki de şarkı söyleyen Venedikt Petroviç'e yaptıklarının aynılarına). "Buraya. Buraya bakın!" diye bağırdı ve avucunu gözlerime uzattı. Donup kaldı içim, hepsi o. Susuyordum. Bakışını benden ayırmadan, avuçlarını yavaş yavaş yüzüme yaklaştırıyordu. Soldan ise (daha da yavaş) İvan Yemelyanoviç yanaştı masanın çevresini dolaşıp.

"Eller. El...ler," diye batırıyordu içime keskin sesleri Holin-Volin. Gözleriyle burguluyordu.

Ve şaşılacak şey: Ben (elimde olmadan, kendiliğimden) iki elimi birden havaya kaldırdım usulca, rehin almak isteyen birine teslim olurmuşum gibi. Gerçekten de, cansızca, cansız atılmalarla, bir kukla gibi kaldırıyor, kaldırıyordum onları, avuçlarım yukarı, başımın üstüne yükseliyorlardı. Kafamın içini bir sis kaplamıştı. Ama aralıksız değil. Perdenin arkasından bir şeyler yine de seçilebiliyordu.

"... İtiraf etmeniz sizin için daha iyi olacak."

"Ayrıntılara girmeden. Yalnızca gerçeği. Sizi tedavi edebilmemiz için..."

Yine iki yanımdaydılar. İkisi de konuşuyorlardı. Sağdan ve soldan.

"İtiraf etmeden hayatta kalamazsınız."

"Aklınızı yitirirsiniz."

"İtiraf sizin için bir sevinç olacak."

Ne var ki başka bir şey sevinç oldu: Gözlerimin önünde (önce tünel gibi, sis perdesinin ardından) sokak belirdi, üzerinde duran arabaların silsilesi, boyalar, kurdeleler, araba camlarından sarkan balonlar, duvak, ötücü oyuncaklar, düdükler, alacalı bir küçük burjuva düğünü ve... başında itfaiye kaskı ile oynayan o kaba hatun. Hı hı hı, diye sırıtıyordu. Bense hipnoz sisinden sıyrılıyordum. Hı hı hı. Yavaşça ellerimi indiriyordum. Sis dağılmıştı.

Onlar ise halen bekliyorlardı. Ve o zaman dudaklarıma bir gülüş konar gibi oldu (erkek çocuğunun, ağzının derininde sakladığı çikleti balon yapıp dışarı çıkarıvermesi gibi). Dudaklarım daha da aralandı. Balon her ikisinin tam yüzlerine patladı – gülümsüyordum.

Ânı kaçırdıklarını anladılar. Nedense işe yaramadığını anladılar. Kâr etmemişti. O zaman ikisi de (maharetsiz hokkabazlar) isyan ederek yine beni suçlamaya koyuldular:

"Nerelerde gezdiniz bu kadar zaman?"

"Ne diye gülüyorsunuz?.." diye isyan ediyordu İvan Yemelyanoviç.

Bense susuyordum. Biraz daha sussaydım hakikaten de komik görünecek, aptal durumuna düşeceklerdi.

Mükemmel olurdu: Yanıt vermemek ve sersemce, bir erkek çocuğu gibi gülümsemek. Zaten ona doğru da gidiyordum. Önceden ve öteden hazırladıkları (büyük incelikle, nasıl da

uzatmışlardı öyle!) psiko-analitik, hastaya kendi kendisini açtırma girişimi neredeyse bir hiçe, bir farsa dönüşmüştü.

Ama... ama toparlanıverdiler. İvan (adam profesyonel, söyleyecek söz bulamıyorum!) hemen birkaç dakika sonra durumu (ve yüzünü) kurtarmak için beni sinirlendirmeyi başardı, onların deyişiyle hastayı ***huzursuz etmeyi***. Birdenbire İvan Yemelyanoviç her şeyi olduğu gibi açıklamaya girişti bana (ilan eder gibi açıklıyordu): Azgınlık nöbeti sırasında bir beşinci kat penceresinden, bir bıçaktan, "sözsüz gece vicdanından" söz eden ***herkes, her birimiz*** (ambulansta bunu bağırmışım demek ki) – böyle feryat eden bir insan ya çoktan öldürmüştür ya da öldürmeye niyetleniyor ve ilerisi için kendisine yumuşatıcı bir neden hazırlıyordur, katil değilim, şizoyum, gibisinden. Ama siz şizo filan değilsiniz. Siz – sizsiniz! İşte böyle bastıra bastıra suçluyordu ("ben"imi sallıyordu) deneyimli psikiyatr, bir anda kendini açarak – ve beni de.

Holin-Volin ise, tepeden tırnağa tetikte, onun oyununa yardım ediyordu:

"Bizden saklanabileceğinizi mi sandınız, Bay Darbe!"

Bu da aniydi – can acıtıcı. Ve elbette kışkırtma niyetiyle söyleniyordu. (Darbeyi yalnızca bir kişiden öğrenmiş olabilirlerdi.)

Başardılar: Biri beni açtı, diğeri ise -bir işaretle- anında dürtükledi ve acıyan yerime isabet etti. "... Kardeşimi! Sakat kardeşimi sorguladınız ha! Buldunuz soracak adamı! Doktor musunuz siz be? Gammazsınız! kancıklar!.." Ayaklanıverdim, feryat ettim yanıt olarak, tahriklerine kapılmış ve o solgun halimden çıkıp histeriye zıplayıvermiştim. Ve her bir yeni haykırışla (derdi bir satranççı olsa) iyi bir pozisyonda kazanma fırsatını kaçırıyordum.

Gelgelelim klas doktorlarımızın da sinirleri bozuldu – onlar da patladılar! Benim yüzümden değildi sinirlenmeleri – kendi başarısızlıklarındandı. Çürük hipnoz deneyleri sökmediği için bağışlayamıyorlardı beni: Hastaları, bakımları altındaki biri, işi

bitmiş, yarı aç bir ihtiyar, onların bütün çabalarından sonra karşılarında durmuş, bir çocuğun iki sahtekâra gülümsemesi gibi gülümsüyordu.

"Biraz erken sevinmediniz mi?"

"Filozof ayaklarına yatıyor!" Gürlemeye başladılar ikisi birden, psikiyatr-doktorların kullanmamaları gereken sözcüklerle.

Ve dahası:

"Üçüncü koğuş, *sol karyolada* bir Herakleitos!" Holin bu tabii.

Aynen böyle; benim için söylenmiş isabetli bir sözdü, fakat iletişim seviyemiz alabildiğine düşmüştü – çığırtkanca, sokak ağzıyla konuşuyorduk (belli bir andan sonra düpedüz kabiliyetsizce, demek isterim bir de). Kapının tam önünde durmuş bağrışıyorduk. Ben girdiğim gibi dikilip kalmıştım eşikte. Orada başlamışlardı benimle konuşmaya, gelmişlerdi dibime – ve ben hipnozlarının etkisi altında ellerimi kaldırmıştım. Yine orada (bu sefer üçümüz birden) bağırmaktaydık. Odanın öteki tarafından, aralık kapıdan Hemşire Adel Semyonovna -korku içinde- bir gösteriyor, bir gizliyordu (benli) yüzünü. Üç erkeğin bağırması korkutucudur.

"*Stop, stop...*" İvan Yemelyanoviç Holin'e işaret verdi.

Beriki durdu (hız keserek) – donakaldı.

İvan, durumu hem ilk kızıştıran, hem de ilk kontrolü altına alan oldu. Eliyle anlamlı bir işaret yaptı Holin'e, yeter, yeter, gibisinden, bitirdik – her şey ortada!

"Ortada işte, Holin! Birinci koğuşa geçişini yaptır şunun." Bunun ardından Başhekim İvan Yemelyanoviç sözlerine noktayı koymuş birisi gibi bana sırtını döndü. İri vücutlu, büyük, ağır adımlarla koca masasına yöneldi ve günlük işini sonunda bitirmiş bir insan gibi iç çekip oturdu.

Telefon açmaktı niyeti. Başka işleri için telefon edecekti (başka, yarınki kaygıları için).

Holin-Volin ise (kurtlarını dökmüştü) açıkladı bana:

"... Buna ihtiyacınız var. Daha iyi hissedeceksiniz kendinizi. Çünkü şimdi esas olan tedavi edilmeniz..."

Ben sustum. Ama titriyordum.

Holin-Volin (artık bütünüyle sakin) aldıkları kararı tekrarladı: Beni Birinci koğuşa geçiriyorlar. Orada daha iyi olacağım...

Bölümün bütün koğuşları, Birinci dışında, ortak koridora açılır (benim güzel güzel dolaştığım koridora!). Birinci'nin ise kimseyle iletişimi yok.

Birinci'de, Hemşire Marusya'nın anlattıklarından bildiğim kadarıyla, şu ya da bu şekilde suç işlediğinden şüphelenilenler ya da sabıkalılar kalıyorlardı.

AKŞAMLEYİN...

Akşamleyin irmik lapası yutmaya ve en çok da bir kaşık krema karıştırdıkları, neşeli kahvelerinden içmeye gittim. Sıcak bir şey içmeli. İki bardak bulaşık suyu tam şimdi gereken şey. Üçüncüyü de verebilirler, bayram, kimse yok.

Hastaların tek tük kambur sırtları. Masaların üzerlerinde, çoğalan şeker tepecikleri, şiddetle arzulanan.

İğnede Marusya'yı gördüm – haberleri almıştı bile (Birinci'ye geçirildiğimi). Onun fikri: Kızgın anına denk gelmişim. O günkü kızgın anına – İvan Yemelyanoviç'in bütün gündür hemşire İnna'yı beklediğini bilmiyor muydum yoksa (hatta koğuşlara da bakınıyordu)? Bekliyordu, çünkü anlaşmışlardı, eziyet çekiyordu, sabırsızlıktan ölecekti, o ise (böyledir o işte!) gelmedi. Dayanamadı aradı – evde yokmuş İnna! Oysaki adam ailesinden çaldığı vaktini ayırmış ona. Bayramda nöbete kalmış, *iki günü de* kabul etmiş, oysa şu kız yok mu...

Marusya benimle lafa dalmak istemiyordu. (Tehlikeli. Müdüriyetin öfkesi sinmişti havaya.) Yine de tadını çıkara çıkara hemşire İnna'dan söz ettik, çok güzel olmayan, ama çok uzun,

çekici ve en önemlisi uzun-pek uzun bacaklı. İvan az uğraşmamış, söke söke koparmıştı onun vardiyalı "baş" hemşire maaşını. Beriki de borcunu ödemek için çırpınıyordu, böyle durumlarda neyle ödenirse borç başhekime. Ama bir şekilde yolunda gitmedi bunların işleri... Bu noktada Marusya üstü kapalı konuşmaya başlıyordu, fazla bir şey bildiği yoktu. Ama bildiğini de iyi biliyordu: İvan Yemelyanoviç yalnızca bıktırıcı bayram nöbetine kalmamış, aynı zamanda başhemşireyi de (Kaleriya'yı) daha sabahtan bayram iznine yollamıştı, dinlensin; gözü fazla keskin, her yere yetişiyor.

Marusya'nın açıklaması (dünyaya basit arzular hâkimdir diyor) bana fazla üstünkörü gibi görünüyordu. İnandırıcı değildi. Koca bir yarım gün uğraşmışlardı benimle! Alkol içmiş, bardak tokuşturmuş, Venya'ya şarkı söyletmiş, ağzımı (benim) yoklamış, burunlarını dört açmış, nihayet beni Birinci'ye geçirmişlerdi ve bütün bunlar muteber bir erkek, genç uzun bacaklı bir hatuncağızın yokluğundan ötürü heyecanlandı diyeydi topu topu (belki de kudurdu), öyle mi? Meşhur bir psikiyatr yarım gün boyunca psikolojik kedi-fare oyunları oynuyor, hastanın çevresinde (benim çevremde) incecik, uyuşturucu bir konuşma ağı örüyor, oysaki kendi aklında tek bir, anlamsızca tekrarlanan düşünce var: Hâlâ *gelmedi*. Buna inanamazdım işte. (Gücenirdim bile hatta.) Yani başlangıçta evet, başlangıçta hemşire, beklenti, hatta asabiyet ve bayram cefası, ama sonra doktorlar (ikisi de – eminim) av köpekleri gibi peşime düşmüşlerdi. Tarafgir sözleri. Nefesleri. İz sürüşleri onların.

Elbette biliyorlardı. Kabul bölümünün doktorları bıçakla ilgili bağırtılarımı (gece getirirlerken) derhal bildirmişlerdi İvan'a, o ise -hiç ağırdan almadan!- soruşturulmasını buyurmuştu. Sonradan öğrendiğime göre, hemen ertesi gün sorucular, uzun yıllar bekçilik yaptığım eski yurdum hakkında bilgi toplamaya koyulmuşlardı ustalıkla (sessiz Then'e başvurmuşlardı). Şimdi daha iyi anlıyorlardı. (Bir yazar değil, *bomj*'dum.) Yurdu

aramışlardı telefonla, onların aracılığıyla da – en yakın karakolu; seve seve onaylamışlardı karakoldakiler, *evet*, çağrılmıştı, *evet*, bir Kafkasyalı cinayetinin diğer şüphelileriyle birlikte anılmıştı adı, *evet, bıçakla*.

Emin değilim ama belki de ben İvan Yemelyanoviç'in *üstüne yıkılmıştım*; doktor, böyle birini kontrol etmeye mecbursunuz, gibisinden. Elbette ben türlü çeşit iş listesinin en sonlarında bir yerdeydim. Ehemmiyetsiz bir şey. 168 numara. Başhekim, bittabi ki beni iki dakika olsun aklında tutmuş değildi (çok hasta var, her cinsten), ama işte bayram günü türlü çeşit küçük telaşın içinde beni de -aynen öyle, araya sıkıştırılmıştım- şöyle ucundan kıyısından sorgulamaya karar vermişti. Anımsayıvermişti işte aniden. Dahası bu bayram, yanında genç ve enerjik bir doktor daha vardı. (Holin-Volin, psikolojik sıkıştırmanın ustası sayılmaktaydı.) Böylece, nöbet tutmaları gereken ikili, mayıs bayramını evlerinden uzakta geçiriyor, içki içiyor, Sezarları sayıyor, Sreznevski'nin Sağlık Bakanlığı'ndaki başarısızlığını tartışıyor ve -yanı sıra, uzun gün sürüp giderken- beni sıkıştırıyorlardı. Hayat bu. Dahası endişelerinin nedeni ben değil, Sreznevski değil, masanın üzerindeki sulandırılmış alkol de değil ve hatta öyle sanıyorum ki İnna da değildi; dört duvar arasındaki bayram cefası idi. Düşünebiliyor musunuz!..

İvan Yemelyanoviç ancak, yakalayamadığım bir andan itibaren ciddi ciddi girmişti işin içine – aniden ve durup dururken (neden?) sesini yükseltmişti:

"... İki durumda böyle *kıvırır* insanlar. Ya öldürmek istiyorlardır. Ya da çoktan bulamışlardır ellerini kana."

Ve gözlerini ayırmadan, "Evet, evet. Öyle sararıp solmayı da kesin. Size ve solgunluğunuza inanmıyorum. Çünkü sizin gibi birinin korkabileceğine inanmıyorum!" dedi.

Bunlar iyi hesaplanmış sözcükler değillerdi aslında (hazırlanmış da olamazlardı – yüzüme karşı). Fazlasıyla sinirliydi. Bastırıyor, bağırıyordu artık. Her üçümüz de kızarma derecesine

yükselmiştik ansızın. İvan bastırıyor. Holin haykırıyor. Ben duruyorum. (Düşüncelerimde yalnızca pat, pat, pat, diye bir ses – kısıkmış köpek kuyruğu gibi.)

İvan belki de kaptırmış gidiyordu. Yaratmaktaydı psikiyatrımız – evet, evet, gözler önünde ilhama kapılmış ölçüp biçiyor, suretimi oluşturuyordu, beni ve görünmez yaşamımı sezinlemeye çalışarak (kısmen de sezinleyerek).

"... Sinmiş! Nasıl da sessiz! Kontrollerde ne bir şikâyet ediyor, ne çıtı çıkıyor. Oysa hatırlar mısınız," bunu Holin-Volin'e söylüyor, "ilk alındığında hastamız durmaksızın *sözsüz gece vicdanı*ndan dem vuruyordu."

"Ve bıçaktan."

"Ve *bıçak*tan, ama alçak sesle... Kasten ağzından kaçırmış olmasın sakın? Evet, gayet olası! Tabii ağızdan kaçırma da iki taraflı. Ben önce kandım ona ve şöyle düşündüm (düşünmeden edemezdim): Hastamız ileriki bir kanun ihlaline doğru *dümen kırıyor*. Zemin hazırlıyor, gibisinden. Akabinde klinikten çıkıp birini mıhlayacak ya da sakatlayacak. Ve hatta yakalansa bile birçok açıdan korunmalı, ne de olsa psikiyatri kliniğinden yeni çıkmış olacak... Bana *ön hazırlık aşamasındakiler*den biri gibi göründü, hepsi bu..."

İvan (gözlerini dikmiş) benden üçüncü şahısta bahsederek bağırmayı sürdürüyordu:

"... Ama dikkatlice bir baktım ben. Şöyle bir ölçüp biçtim. Biz belki dünya çapında ünlü psikiyatrlar değiliz. Fakat kontrollerle yenip bitirilmediğimiz, itilip kakılmadığımız, huzursuz edilmediğimiz ve raporlara boğulmadığımız zamanlarda bizler de bir şeyler düşünüyoruz elbet. Bizler de bilmece çözüyoruz! Hasta kardeşiniz Venedikt Petroviç'e de biraz danıştık tabii..."

Yüksek sesle düşünen doktorun derdi, hızını kesmeden içini dökmekti sanki (ilham dolu coşkuyu kaçırmadan):

"... Bir an geldi size acıdık, saçı başı ağarmış bir adamsınız. Aptal değilsiniz. Görmüş geçirmişsiniz. 'Ben'inizle ilgili kaygı-

lar içindesiniz, ama hiçbir şey de anlayamamışsınız doğrusu... İkinci bir Venedikt Petroviç."

Daha sakin, daha soğuk konuşuyordu artık. Masanın başında oturuyordu.

"... İkinci Venedikt Petroviç," diye tekrarladı manalı manalı; bir ışık gördüğümü ve bir acı duyduğumu sandım ben. Pencereler. Pencereleri gördüm. Çalışma odası aydınlandı ve devleşti. İçimdeki acı ise (preparatların arasından) canlanıyor, derimin altında Narzan köpükleri gibi akıyordu.

Odanın içinden geçip İvan Yemelyanoviç'e yöneliyorum birdenbire – canlanan acımla birlikte. Acı ta oralardan geliyor, Brejnev yıllarının körleştirici karının içinden, uzuyor, bense taşıyorum onu (uzun acıyı, omzumda), birinin, bir bahçe duvarına çakacağı tahtayı omzunda taşıması gibi.

İyice yaklaşıyorum: Masa başındalar, çaylarına girişmişler bile. Yalnızca çay. Güç fark edilir Zyuzin de onlarla – elektrikli çaydanlıkta çaylarını demleyen de o, bir paket herkese yeter. Doktorlarda âdettir. Kolay, hızlı, zehir gibi demli.

İvan Yemelyanoviç fincanından yudumluyor çayı, sarhoşluğunun fazlalıklarını kovalamak için büyük, kaynar yudumlar alıyor.

"Siz miydiniz? Siz mi?.." diye soruyorum ben.

Yüzüm öyle çarpılmış, acı ve sarsıntıyı öyle yansıtmış olmalı ki, neyden söz ettiğimi hemen anlıyor. Anlıyor, boğaz spazmı ile (en hararetlendiğim anda baş gösterdi) bölünse de tamamlayamadığım sorumu.

"Evet."

"*Demek oluyor ki* (bu vakayinamelere özgü üç kelimeyi özellikle -sinirli sinirli- vurguluyorum) sizdiniz... sizdiniz uzun yıllar önce kardeşimi tedaviyle telef eden?"

Bir kez daha tekrarlayıp, başını sallıyor: Evet.

Konuşamıyordum.

O ise (hiç de kendisini savunmaya çalışmadan), hoş, bassomsu bir sesle devam ediyordu:

"Bendim. Doktoru bendim – bundan hiç şüpheniz olmasın."

Sıntım. Gözlerim karardı – preparatların demirsi ağırlığının beni nasıl yere batırdığını, ezdiğini hissediyordum. Adım atmak üzere kıpırdandım. Fakat başaramadım.

Tonlamasıyla, sırıtışıyla ve gözbebeklerinin bir tür oyunuyla -gözleri gülüyordu- kışkırtmayı sürdürüyordu psikiyatr. Sarsılışımı hazırlamıştı. Şimdi görüyordu onu (bu sarsılmayı). İnceliyordu. Tabiatını anlamak mı istiyordu?.. Suç seviyesini... Bilmiyorum. Bir sonraki saniye Zyuzin bana doğru atıldı ve tutmak için omzuma yapıştı.

Holin-Volin haykırıyor (alaycı, korkak bir haykırış):

"Nasıl da haşin, bak sen şuna!"

Ben içgüdüsel olarak bu kez ona doğru kıpırdanıyorum, oysa beyaz önlüklü Zyuzin omzuma yapışmış bırakmıyor. Taş gibi asılı duruyor.

"Hadi hadi! Hastabakıcılarımız geziniyor her yerde. İkişer ikişer. Bir ıslık çalmamız yeter!" Holin-Volin yine de bir parçacık korkmuş olmalı benden, öyle sanıyorum. (Preparatlara bütünüyle güvenemiyor.)

Ben kıpırdanmayı sürdürüyorum. Zyuzin yapışmış duruyor. Ağırlık. Sağ elimde güç yok (hissediyorum), hareket özgürlüğü yok, ama... bir düğme var. Bir hamlem sırasında Zyuzin'in gömleğinden koparıverdim onu (beyaz önlüğünün yakasından).

İvan Yemelyanoviç ağır ağır konuşuyor:

"Bırakın canım. Bırakın onu."

Ara. İvan yavaş yavaş çayını içiyor. Ben ağır ağır soluk alıyorum (ama her şeyi, her şeyi görüyorum, her bir ayrıntıyı). Doktorum Zyuzin de ağır ağır soluk alıyor, yanımda duruyor.

Holin (alaycı kedi) elini uzatıp parmaklarıyla Zyuzin'in gömleğinden sarkan ipliği yakalıyor. Gösteriyor: Nasıl da kopardı düğmeyi orospu çocuğu, gibisinden. Holin ipi yavaşça çekiyor, başkasının gömleğine çekidüzen vererek. Ve gülüm-

süyor: Patlamanın bedeli topu topu bir düğme oldu, gibisinden, bir de tıbba küfrederler, oysa nasıl kıymetli preparatlarımız var!

İvan Yemelyanoviç ölçülü – duygu, abartılı şekilde soğuk, müdür konumundaki psikiyatrlara has bir hiddete bırakıyor yerini:

"... Kanaat getirdiniz mi aptal olmadığınıza? Burada böyle kaç aptal olmayan hasta gördüm ben bilir misiniz? Kaç akıllıyı, ne akıllıları tersyüz ettim?.. Ellerine su dökemezsiniz."

Sesinde aynı soğukluk (sesi sessizce kuduruyor):

"Bizim için bilmece olduğunuzu mu sanıyorsunuz? Sizin kendinizi boş yere maskeleme kıvranışlarınızı her gördüğümüzde ve duyduğumuzda gülüyoruz biz yahu!.. Hasta filan değilsiniz siz. Siz hiçbir şey değilsiniz. Bir psikiyatrın bakış açısıyla siz, şekilsiz, amipsel insan lapasısınız ve ben o lapayı hemen şimdi çalkalayıp tersyüz edebilirim (bunu yapmak zorunda bıraktınız beni). Bugün yalnızca bir şey istemiştim zaten: Sizi hissetmeyi."

Soluklandı.

"... Sonra kendi kendinize tersyüz olacaksınız nasılsa – bütün ettiklerinizi dökülecekseniz bana!"

Yüzü, insan zaaflarına dair bilgisi ile çarpıldı – insanlara karşı duyulan (bana karşı da) alışıldık merhamet ile.

Kırışıkları eğri büğrü ve asimetrik olarak aşağı sarktılar, yanaklarında yanklar açıldı – ***kendi de iğne vuran*** adam. Hatırlayan adam. İktidar sahipleri için İvan Yemelyanoviç her zaman bir iz sürücüydü, her zaman da öyle kalacak. Arıtma tesisi gibi. Rejime zahiri bağlılığın cüzi bir göstergesi yalnızca – fonksiyonel bir insan parçası, "ben"lerimizi yoklayan. Yalan söylüyor, diye düşündüm ben. *Beni* bilmiyor o. ***Benim hakkımda*** bir şeyler biliyor.

"Kardeşimi telef ettiniz. Bağışlaması yok bunun," diyebildim güçlükle.

"Sahi mi?" Yine sırıtıyordu. Kışkırtıyordu.

Ona doğru yarım adım attım. Daha yakınım.

"Evet?" Gülüyordu, mahsus hafife alıyordu beni. Güçlü. Hastabakıcılara seslenmeye bile ihtiyacı yok bir insanı defetmek için.

Bir adım daha attım. Hiçbir şey (sis içinde) göremiyordum. Belki de İvan, Zyuzin'e kendi aralarında bildikleri bir işareti yapmıştı: Karışma... Yoksa beriki tekrar yapışırdı bana.

Sırıtarak, bir doktor gibi soruyordu:

"... Aklınız çalışıyor, söyleyecek sözüm yok. Mekanizma yağlanmış. Peki ya bütün diğer şeyler?.. Ya eller? Ya cinsel güç?"

"Eller mi?" Bunu yarı fısıldayarak sordum, tehditkâr (bir adım daha, artık yakınım).

İvan kendini kollar gibi yaptı – göğsünü masaya yıkmış oturuyordu, biraz doğruldu. Çekildi. (Görüşüm keskinleşti. Her şeyi görüyorum.)

"Beni de sizin elleriniz ilgilendiriyor ya," diye sürdürdü o çekilerek (içindeki doktordu konuşan hâlâ).

Ama ben tepkimi ölçebiliyordum, ona ulaşacağımı biliyordum. Bir yarım-adım daha atayım yeter, bilemedin bir adım.

"... Evet?"

Omuz silktim, ama elimi savuramadım. Dalgın bir inmeli gibi hareket etmeyi denedim. Herhalde sezdi. Elime kan gitmedi, parmaklarım yumruk kesilmedi – bir hiç, sıfır, cansızım. Hem öfkemin kendisi de bir gölge-öfke imiş meğer, hiçbir şey imiş – beni onca korkutan darbe de bu oldu.

İvan Yemelyanoviç'in öfkemin gücüyle nokta gibi küçülttüğüm yüzü (isabet etmeye çalıştığım nokta) şimdi ahenkle yayıldı ve genişledi, hatlarına kavuştu – burun, alın, sert kaş üstü kavisleri, iri kafalı bir erkek. Yüzü ciddi. Ve işte yüzünde şunu gördüm: Anın hafif sarhoşluğu. Anın kendisi. Bu kışkırtıcı dakikayı evvelden hesaplayıp yaratmış insanın sırıtışı.

"Evet?" Bu kez sessizce.

Darbesizlik hissi ruh halim için öyle karmaşıktı ki, donup kalmıştım: Konuşma yetimi kaybetmiştim.

Fakat herhalde onlar için hâlâ anlaşılmazdım. Ve fazla gergin. Ve alnım, ensem, yanaklarım ve gözkapaklarımdaki acınası ıslaklık (birdenbire) hiç de gözyaşı ve yeryüzündeki bütün hastaların ezilmişliği anlamına gelmiyordu, yalnızca hafif bir terleme oramda buramda, preparatların dışavurumu.

Bu esnada İvan Yemelyanoviç bir şey telaffuz etti, söyledi Holin-Volin'e:

"Onu Birinci'ye geçiriyoruz."

Pompalandığımı ve üstüne bir daha pompalandığımı biliyordu -kendisine vuramayacağımı biliyordu, ama herhalde darbeye ne denli meyilli olduğumu görmek istiyordu- atılacak mıydım acaba üstüne? Bir anda (atıldığım anda), burada bütün bir ay (iki ay mı?) kalışım süresince olduğumdan daha anlaşılır oluvermiştim bu profesyonel için. Gözlerimi görmüştü.

"Birinci'ye geçiriyoruz. Pılyayev'e."

Hemen oracıkta bir açıklama (satır aralarında da kınama sanki) yapılıyor doktoruma – Zyuzin'e:

"Ve ziyaret filan olmayacak bundan böyle. Hatunlar ve cümbüşler de. Dinlenme evine çevirdi burayı!" (Zinaida ve arkadaşını ihbar etmişti birileri elbette.)

Zyuzin başını salladı.

"... Hatunlar ve cümbüşler yasak. Bayram bitti. Pılyayev dozu artıracak, ama hemen değil... Ve de açıkla şu *bomj*'a (bana yani), iğnenin ucunda olacak bundan sonra."

Alaycı bir-iki laf daha cırlıyor (akıl veriyor) Holin-Volin. Beni götürüyorlar. Nokta. Gidiyorum da doğrusu – Zyuzin'in ne ara koluma girdiğini bile anımsamıyorum, zorlamadan teslim alıp, acele ettirmeden götürüşünü. Yalnızca gittiğimi hissediyorum, götürüldüğümü. Herhalde koridordan, elektrik kaynağının ateşten çalıları arasından geçirdiğim Venedikt Petroviç'e benziyorum.

Kulaklarımda İvan'ın son sözleri hâlâ:

"... Rezil herif. Gerçekten de vurmak istedi bana. Bir de tedavi edersin şunları! Yardım almaya gelirler, sonra da kafana pislemeye kalkarlar..."

Holin-Volin ona birtakım yorumlarda bulunuyor – İvan kollarını aralıyor:

"Böyle köpekçe bir işte gel de tut kendini!"

Zyuzin götürüyor beni. Kolumdan tutuyor. Fazla akıllı değil, basit, vazifeşinas ve kabul etmek gerek ki cesur bir doktor bizim Zyuzin. Daha koğuştayken değerini sezmiştim onun. Psikopatlar öyle pamuk gibi tipler değillerdir, sollarından kalktıkları olur, ufacık bir kavgaları bile korkunçtur. Kanlarında yüzen nörolepsi ilaçlarıyla ezilen hastalar iyi geçinir gibidirler. Ama işte bir azgın homurdandı diyelim – başka bir aklı kıt, konsol gibi geniş omuzlu, onu homurtuyla yanıtlar. Feryadı basarlar. Ve işte üçüncü biri karışır, kudurgan bir kekeme... (Hemen durduracaksın onları, iş kavgaya varmadan, yoksa Tanrı korusun!) Zyuzin beyaz önlüğüyle, sallanan bağcıklarıyla, tam ortalarına dalar. Ayırır, ikna eder. İteleye iteleye ayırır! (Şeytanileşen hokeycilerin ortasında bir hakem gibidir.) Hemşire, ah ah ah, yetişir, koşar, hastabakıcıları çağırır, seslenir, ama onlar gelene kadar Zyuzin ayırmış, dağıtmış olur hastaları yataklarına. Bölüştürmüş. Tek başına. Sıradan bir doktor parçası. Orta boy. Falsetto sesli.

Beni götürürlerken telefon çaldı, İvan Yemelyanoviç'in ahizeyi kaldırdığını görebildim. Beni dirseğimden tutan vazifeşinas Zyuzin yerinde kalakaldı. Telefon durdurdu onu. Yoksa yeni haberler mi var? (Başka emirler?) Duruyor Zyuzin – ben de yanında duruyorum.

İvan Yemelyanoviç ahizeyi kaldırıyor (onun için kapının önünde durup kalan Zyuzin ve ben artık hiç kimseyiz, bir virgül, saniyelik bir engel) – dinliyor. Yanakları pembeleşiyor. Bir ineğin büyük ve sıcak dili başhekimin iri kalbini yalayıp geçiyor.

Yine de İvan bakışlarıyla (ve eliyle) Zyuzin'e işaret yapıveriyor, gidin, gidin, gibisinden, ama bu hareket pek başarılı olmuyor ve Zyuzin bir türlü emin olamayarak taş gibi duruyor eşiğe giden yarı yolda. Bekliyor. Ben de bekliyorum. Ve bu esnada biz -hepimiz- anlıyoruz: İvan Yemelyanoviç'e uzun bacaklı hemşirenin evet ya, evet, evet geldiğini bildirdiler; İnna geldi sonunda işte.

"Ha?"

Ve bir şeyler daha söylüyor ahizeye (yine isteksizce):

"Evet. Duyuyorum."

Rasgele sayfaları karıştırıyor – koca ellerinde, hışırdayan kâğıtlardan bir tomar. (Kâğıtlarda hastalar, çok hasta, yüzlerce. Orada ben de kaybolup gidebilirdim, hepsi gibi bir hasta olurdum, bugün susmayı başarsaydım eğer.) İvan Yemelyanoviç bir sigara çıkarıyor. Telefon ahizesini kulağından ayırmadan, dinlemeyi sürdürerek yavaşça yakıyor sigarayı. Belki de hemşire İnna henüz gelmemiştir. Hem dışarıdan birisi arıyor da olabilir (Sağlık Bakanlığı'yla ilgili bir şeydir, Sreznevski'nin kovulması filan). Fakat Holin-Volin de, kulak kabartan Zyuzin de, çalışma odasına tesadüfen düşen ben de, hepimiz de biliyor, anımsıyoruz İnna'yı (bütün hastane nasıl anımsıyorsa) – bu nedenle de bu telefon her halükarda onunla ilgilidir.

Doktor beni geçiriyor koridordan.

Hata ettiğimi düşünüyor (İvan'la iyi geçineceksin, akıllılığı ise bir başkasına taslayabilirsin), bir dadının haylazlık etmiş çocuğu azarlaması gibi Zyuzin'in beni azarlaması.

"Preparat kullanıyorsunuz. Koruma altındasınız. Nasıl böyle dikkatsizlik edersiniz!.."

Bense aşağı bakıyorum, koridorun soğuk metre krlerine, paralanmış terliklerime ve düzenli adımlar atan doktorun beyaz önlüğünün nasıl da uçuştuğuna.

Koğuşta bayram boşluğu var. Bir tek Yuriy Nestoroviç, uyuyor o da. Zyuzin beni de yatağa iteledi, uyu, uyu – yattım. He-

men ve bir çırpıda yatıverdim, tam ortaya; Zyuzin hedef alıp beni yatağa isabet ettirmişti sanki.

Ellerini silkeledi, toz silkeler gibi. Ve gitti.

Koğuşlar hastalarla doluyordu. Bayram ve iyi kötü ev yemeklerinden sonra hepsi de öğle yemeğinde cansız görünüyor, isteksizce çiğniyorlardı lokmalarını. Buna karşın konuşkanlardı. Halimi anlıyor, üzülüyorlardı. (Birinci'ye düştüğümü öğrenmişlerdi bile.) Marusya'nın odasında toplaşıp, kıçlarını onun iğnelerine açtıklarında soruyorlardı:

"E senin durum ne şimdi? Bizden değil misin?"

Marusya ile baş başa kaldık, o, ampul kutularını kaldırıyordu, bense artık soğuyan sol kalçamla dikilmekteydim.

Preparat dozumun yükseltildiğini fısıldadı.

Sordum: "Birinci koğuşun öyle feci bir yer olduğu doğru mu? Hepten *karaymış* orası diyorlar? Tamamen başka tür hastalar?.."

"Hasta gibi hastalar işte. Tabii kuzu değiller..."

Kayıtsız göründüm:

"İyileşmem gerek benim. Nerede olduğu önemli değil."

Şırıngaları toplayan Marusya tekerleme söyler gibi hızlı hızlı, oradaki Çirov diye birinden her ihtimale karşın uzak durmamı tembihliyor, adam katil, koca suratlı şöyle, koca alınlı, dirseğine kadar kana batmış. Galiba on yaşında bir çocuğun da canına kıymış...

Tedavi odasına (benimle tanışmak için) salına salına bir doktor girdi – yeni doktorum. Doktor Pılyayev – Zyuzin gibi silik biri. Biraz sıkıcı. Biraz orangutan. (Çok uzun, dizlerine kadar kolları var.) Ama o da cesur galiba. O da yerine yakışmış. Ve ilerleme kabiliyetinden yoksun.

"Yakında görüşeceğiz," dedi. Ve gitti.

Akşamleyin... evet, saat dokuzda (akşam yemeğinden sonra).

***

İvan ve Holin'le yaşadığım patlama yüzünden çok suçluyordum kendimi – ruhum Venya için yerinden oynuyor, ruhum sızlıyordu, nasıl susabilirdim ki. Şimdi iş işten geçmişti! Zaman suçluydu; çağ, ideoloji, onlar ise sırf şırınga tutmuş, *yalnızca iğne vurmuşlardı*. İnsan gibi insandılar. Ruhları saftı...

Ben böyle düşüncelerle oyalanırken koğuşumuza iki saf ruhlu daha girdi, iki erkek hemşire, eşikte durdular. (Gevezeler, o gün iğnesini atlayan bir şizo ile laflıyorlardı.) Bense aklı kıt Alik'ten lanet olasıca komodini kapıya yakın bir yere koymasını rica ediyordum, koridora da olur. Nereye istersen, Alik, ne yapacaksın onu? Geceleri kendin takılıyorsun.

Ben komodinden bahsederken, irikıyım, öküze benzer hastabakıcı iyice yaklaşmıştı dibime: "Kes sesini!" dedi ve birden beni iteklemeye koyuldu – seni diğer koğuşa geçirmenin zamanı geldi *sanırım*, gibisinden. (Doktorlarla ne kadar sözbirliği içindeydiler bilmiyorum. Hastabakıcılar gözden düşmüş hastaları derhal tanıyıverirler.) Ama ben teslim olmadım. "Ancak güçsüzleri itelemeyi bilirsiniz, kancık!" Sıyrıldım ve neredeyse ustalıkla, onu (kancığı) karyolaya ittim dizimle, bunun üzerine ikinci, bana doğru atıldı. Bu, tetikte beklemekteydi. İleride duruyordu. Artık tamamen haklamışlardı beni, ama âdetleri olduğu üzere dövmeyi sürdürdüler. Yatan adama birkaç kez daha vurdular (en azından oturmayı deniyordum sürekli). Sonunda kollarımdan, bacaklarımdan tutup kaldırdılar beni ve ikisi birlikte yatağa seriverdiler. Vidalarla tutturulmuş yatağım sallanmadı – sertçe kabul etti beni. "Hık!.." Hava, sesle birlikte çıktı boğazımdan ve kulaklarımdan, bir saniye sonra da arkamdan: "Hık!.." Böyle firlattılar işte beni.

İptal olmuştum, ama sanki ileride bir ışıltı görür gibiydim: Evet... hayır... evet... hayır, hayır, hayır... evet... hayır... Bilinç, yalnızca ışık ve gölgenin göz kırpışmasındaydı. Giderek gölgeye daha çok batıyordu. Kalbim sessizce çırpınıyordu...

Onlar, ikisi, hemen sabitlediler beni, yatağa bağladılar, titremeli hezeyan geçirenlere yapıldığı gibi, çırpınıp herkesin huzurunu kaçıranlara. Birinci'ye ise daha sonra geçirilecekmişim.

Sabah İvan Yemelyanoviç'in kendisi geldi, sert bir sesle (ve belki biraz mahcup) payladı beni:

"Canım arkadaşım! Böyle olur mu ama hiç!.."

Yarıklar içindeki dudaklarımla gülümsemeyi denedim.

Gözkapaklarımı kaldırıp gözbebeklerime baktı.

"Hastabakıcı bunlar," diye sitem ediyordu üzülerek. "Büfe önünde bira içmiyorsun ya."

Güçlükle konuştum:

"Henya için halamadım sizi." (Venya için bağışlamadım sizi.)

Anladı. Ve başını salladı – evet; o iş öyle kaldı, gibisinden.

Sol gözümle iyi göremiyordum, habire metro treninin vagonunda (benim vagonumda) ışıklar kesildi sanıyordum. Ama gözümün iyileşeceğini söylediler – yakında iyileşirmiş. Dudaklarım ve elmacıkkemiğim sızlıyordu. Yüzüm şişmişti. Böbreklerime vurmaları daha kötü olmuştu; bir gün boyunca kırmızı renk işedim; ama geçti.

Gecemi sakinleştirdiler. (Eski doz artı yeni doz – nörolepsi ilaçlarından bir kokteyl.) *Zom*dum, burada dedikleri gibi. Zomları koğuştan koğuşa törenle geçirirler, sedye üzerinde. Uyurken. Uyuyakaldım, uyandığımda Birinci'deydim.

Sırtını gördüm... komşu karyolada yatanın sırtını. Başımı kaldırıyor, kendimi sekiz karyolalı yabancı bir hastane koğuşunda buluyorum (keşfediyorum). Komşumun uyuyan, benim tarafıma köprü gibi uzanan sırtı dışında canlı hiçbir şey görmüyorum. Herkes sigara içiyor, bense buradayım. Dayaktan uyudum kaldım.

Gün başlıyordu.

"Mmmm..." diye sızlandım. Bedenime ilk sinyali gönderdim: Yaşlanan kabuğuma. Ve kabuğun en üstünde ağrı canlanıverdi hemen – baş ağrısı olmalı (dayak sonrası, sarhoşluk sonrası gibi).

Bir süre sızlanmak hoşuma gitti, sonra sessizleştim. Yeni preparat pasiyansı, beni özel bir yaşamın içine gömüyordu, daha doğrusu yaşamamanın (eksik yaşamanın); kimyasal-preparat duygucukları -benim şimdiki duygucuklarım- daha gecikmeli ses veriyorlardı artık. Yattığım yerden, şakaklarımdaki, kulaklarımdaki, alın ve yanak derimin altındaki Narzan patlamalarını iyi duyuyordum – soğutulmuş ruhumun patlamaları. "Ben"imi eritiyorlardı (aside atıp da), bense böğürmüyordum, duvarları yumruklamıyordum, komşumu ısırmıyordum. Karyolamda, kendi halimde yatıyordum, ellerim-ayaklarımla, tuzsuz gözyaşlarım ve hissiz duygularımla.

Bir gıcırtı duydum. Bir hasta (adını daha sonra öğreneceğim, Sesyoşa) döndü ve şimdi ona doğru uzanan eğik sırtımın köprüsüyle karşılaştı. Bense yarım dönerek yukarı baktım – hastane tavanı beyaz bir yol, bir kalkış pisti gibi düzdü. Birkaç yüksek, paralel kalkış pisti gibi, işaretlenmiş, beyaz bloklarla ayrılmış birbirinden.

Aklımı tam olarak idare edemiyorum (cinsel gücü tam idare edememek gibi), hem kendimi düşünmeye zorlamamın bir yararı olur mu? (Toparlandım.) Sigara içme arzusu, bir yerine, iki tatsız tuzsuz hastane sosisi yeme arzusu – işte bütün anlam. Gözlerimde yaş yerine, akmaya hazır bu sıcak su çizgileriyle yaşamalıyım, huysuzlanacak olursam da döverler. Her şey açıktı. Ama bir tür seçenek gibi açıktı. Topyekûn bir çaresizlik yoktu. Yumruklarla sindirilen yaşam da bir insanın yaşamıydı, bir bitin değil. İşte bunu anlamıştım. (Sindirilmiş bir insan her konuda başarılı olamayabilir. Ama kim her şeyi başarabiliyor ki?..) Döverek sindirirlerse sessizlerin yanına düşerim, Venya ile yan yana olurum – şunu Venedikt Petroviç'in yanına geçirin, Doktor Pılyayev! Geçirirlerdi de, yardımcı olurlardı. İvan Yemelyanoviç buyurur, Doktor Pılyayev ise iyiliğinden ikimize yan yana karyolalar verir... Neden olmasın? Karşılaşma sahnemizi canlandırabiliyordum, Venya ve ben. Geleceğin gerçekliği, geçmişin gerçek-

liğine dönüşüyordu (onunla sağlanıyordu). Çocukluğa düşmüş iki kişi. Yataklarının üzerinde kafa sallayan iki kişi, evet, evet, evet, evet; ben de sallayacağım başımı – *evet*. Hastanenin iç avlusundaki gezintilerde -ikimiz de- yağmur sonrası derelerine bakacağız, çok çok baharlar önce yaptığımız gibi. (Döndük!) Göklerden seyreden babam ve annem ise, yavrularını derenin yanında birlikte görecekler: İki ihtiyarcık, saçları ak, beyinsizler, kâğıt gemiler ellerinde.

BİR NUMARALI KOĞUŞ

Nörolepsi ilaçlarıyla bolca pompalanan bizler, rüyalardaki figürler gibi hareket ediyorduk; ağır aksak ve güçlükle anımsanan bir gece rüyasındaki figürler gibi. Yılgın ve hiçten. Eksik suretler. Ne var ki biz, Birinci'nin hastaları, canlı insanlar olmayı da sürdürüyorduk.

Dahası: Tehlikeli insanlar olarak kalıyorduk (dünyada), her ne kadar yüzlerimizde az sonra ağlamaya hazır ifadeler olsa da, güçbela hareket ediyor ve uyuyor olsak da (uyuyorduk hatta, evet). Gözyaşı yok, ama yaş dökmeye hazır herkes. Tıbbın hedeflediği de buydu anlaşılan: Gerçeklikle bağdaşmayan heyecanlar – çektiğin ıstırap ebediydi, ama hiçbir şey için değildi. Yalnızca ıstırap. Yalnızca uzayan bir eziyet. Bu ıstırap ve eziyet sanki sana ait değil (boyutları itibariyle). Sen değilsin ki bu zaten. Senin büyütülmüş gölgen.

Sekiz gölgeydik biz ve en korkuncumuz (personele göre – "Ona dikkat et. Koca suratlı şöyle. Dişsiz..." diye fısıldamıştı bana hemşire Marusya) Çirov soyadlı bir gölgeydi. Kiralık katil, insanları ayırt etmeksizin vururmuş dairelerinde, çocukları da, buraya son ekspertiz denemesi için gönderilmiş, artık "cebinde istisnai ceza tedbiri ile". Psikopat kabul edilmesi – tek yaşama şansıydı onun için. Fakat kıpkırmızı Çirov da, bu duvarlar ara-

sında bir cani, hatta somurtkan biri gibi bile görünmüyordu – tahmin etmeye çalıştım, kaç küp (ve hangileri!) yetmişti yüzüne banal bir insan ifadesi vermeye. (Nörolepsi ilaçlarının büyüklüğü yine hayran bırakıyordu.)

Çirov'un özelliği, dişsiz olduğu için yemeğini başkalarından daha uzun sürede yemesi idi – ihtiyarlar gibi diş etlerini şapırdatıp duruyordu. Bir de zorba Vasya vardı, soyadsız, onun da ağlamaktan gözleri şişmişti, ama somurtkan değildi. Kanunları çiğnemiş iki asker vardı içimizde – birilerine, belki de kendilerine ateş etmişler. Şimdi ikisi de zorunlu tedavi görüyorlardı. Bana ise gerçekten korkunç gelen bir kişi vardı, o da komşum Seryoja idi – Sesyoşa (peltek peltek böyle söylüyordu adını). Genç ve besbelli geri zekâlıydı. O da bir işler karıştırmıştı. Orada, ***dünyada***, preparatların dışında nasıl görünüyordu bilmiyorum, ancak burada acı çeken ve mutsuz bir gölgeydi.

Gri gözleri dayanılmazdı (göz çukurlarının içinde iki sümüklüböcek) – yalvarıyorlardı. Acıyı nasıl ifade edeceğini bilemeyen Sesyoşa, komşu yataktan bana bakıyordu gözlerini ayırmadan (gözümün içine bakıyordu, yakın). Artık ne yaptığının hesabını karıştırmıştı. Yalnızca kendisine yardım edilmesini istiyordu. Dudakları birdenbire şapırdıyorlardı, beni çağırmaya çalışıyordu, saçları yarı ak beni: "Ba...ba..." Hep aynı, tekrar eden, çocukça hata: "Ba...ba. Ba...ba..." İşte onun bakışı korkutuyordu beni. Çirov'un beyazımtırak itici gözlerinin ise kimseyi korkuttuğu yok gibiydi. Göz lekeleri. (İlaçlardan olabilirdi – gözler fal taşı gibi açılıyor.) Boynunu bükmüş bir kurt.

Yatakların yanından geçerken ona çarptım. Birden başımı sallayıverdim. Ve Çirov da başını salladı, güçlükle duyulur bir sesle, "Selam," dedi.

İlk başlarda her birimiz, konuşmak ve kendimizi açığa çıkarmak (neredeyse ilan etmek) arzusuyla kelimenin tam anlamıyla yanıp tutuşuyorduk. Herkesle paylaşmak istiyorduk. Sesyoşa ile, bir çilekeş gibi ve dilsiz bakan. Çirov ile. Ve hatta çizikler

içindeki tuvalet duvarıyla, özellikle de bu duvarla – önünde sigara içer ve gizli gizli, solgun yaşlarla ağlarız. (*Ağlama duvarı*, bunu sonradan düşündüm.) Fakat yeni bir iğne serisinin ardından aktif yaşamsal merkezlerimiz bloke oluyor, duygularımız bastırılıyor. Ağzın kapanıyor. Ağzın yok. Yabancılaşma acısı başlıyor, suskunluk acısı, içini dökme susuzluğu fazlasıyla geç kalmış oluyor artık. Bu yeni suskunluğa tutulmuşluk (ve kendi kendine) akıl almaz bir kedere dönüşüyor. Ağlamak – bunu istiyor işte canın. Gözlerinin her an ıslak olmasını ve zayıflayan kalbinin bir sabun parçası gibi erimesini. Suçluluk duygusu bastırıyor. Suçunda bir parça olsun içgüdüsel anlam yok, mantıklı bir açıklaması da yok onun. Ama sen yine de suçlusun. Gözlerin yaşlarla dolu. Hepimiz ezik vaziyetlerde gezeliyoruz. Doktorlar bekliyorlar. Bu durumdaki bir insanın yakın gelecekte kendisini nasıl ele vereceği önemli değil. Bir şekilde deliniverecek.

Ve elbette hastalar bu preparatların amaçlı verildiklerini ve her birimizi itirafa ittiklerini biliyorlardı. Tatlı yaşlar dökerek konuşmaya. *Olup biteni* anlatmamız ve böylece kabaran acımızı ve suçumuzu kime olursa olsun birine aktarmamız isteniyordu (doktor müsveddesi Pılyayev'e, İvan'a, erkek hemşirelere). Oysa kendi acımız mıydı kapıyı vuran, dışarı çıkmak isteyen? Kanımızdaki kimyasal, duygularımızı, sonra da düşüncelerimizi ve belirsiz bir andan itibaren de kendilerimizi, "ben"lerimizi değiştirebildiğine göre, içimizdeki şeylerden hangisi bize aitti, hangisi değildi? Buna karşın doktorlar, sanki Tanrı eli değmiş gibi öyle bir tarafını açık ve seçik görüveriyorlardı ki ruhunun, daha önce ne görmüş, ne bilmişlerdi (sen kendin de ne görmüş, ne bilmiştin); insanların, bir zamana kadar Ay'ın diğer yüzünü bilmemeleri gibi.

Ortak yemekhaneye salınmayan bizler, hepimiz, buracıkta besleniyorduk.

Ne bir masa, ne sandalyeler – oturanların yataklarına götürüyor, bizim ise ellerimize tutuşturuyorlardı tabakları, içlerine kepçeyle bir şey dolduruyorlardı, hepsi bu. Ekmek de tepsiden. Çoğumuzu buracıkta da iğneliyorlardı. Sekiz kişiden yalnızca üçü (ben ve iki zorunlu tedavi gören asker – herhalde tehlikesizdiler), kendimiz gidiyorduk iğneye, o büyük kafesli, tanıdık odaya; Marusya'nın (ya da Kaleriya'nın) şıringalarıyla oturduğu ve benim diğer koğuşların hastalarıyla görüştüğüm – şizolarla, titremeli hezeyanlılarla. Bazen bir hastabakıcı eşlik ediyordu. Benim gölgeler koğuşunu terk edip koridorda yürüdüğüm tek yirmi dakika (bütün bir gün boyunca). Sigara bile içemez, yan yana bile duramazdık genel hastalarla, zira Birinci'de kendi tuvaletimiz vardı bizim. Orada içerdik sigarayı da. Sessizce. Konuşmayı denemezdik bile, birbirimizden korkardık. Ağzından bir şey kaçırmanın beklendiği zamanlarda ortaya çıkan bilindik dikkat ve temkin. Sessizce içerdik sigaralarımızı, çömelip, duvara yaslanıp; tam karşımızda üç beton delik. Birisi işiyorsa, sırtını görürdük. Yemekler beterdi, büyük ihtiyacımızı neredeyse hiç görmüyorduk.

Ne var ki günlerden bir gün preparatların getirdiği gevşeme, küçücük, azıcık bokunu bile tutamayacağın o özel güce ulaşırdı. Yırtılası gelen ishalliyi derhal sevk eder, hali yoksa da ite kaka yollarlardı koğuşumuzun yan nişine – iki karyolalık bir bölme, yanlarında iki klozet yutağı. Zaman zaman her birimizi *yetiştiriyorlardı* nişe. Elbette beynimizi, psikolojimizi gevşetiyorlardı, yoksa bağırsaklarımızı değil; bağırsağa ikincil bir olgu muamelesi yapılıyordu. Genellikle ikişer kişi götürülüyorduk. Bu, plan dahilinde, hedeflenen bir fizyolojik gevşemeydi; zira önce gözyaşları ve tükürük, ardından bok, durdurulamaz bir hızla, her zaman iki kişiden aynı anda dökülüyordu. Saatim geldiğinde Sesyoşa ile iteledi beni klozet bölmesine.

Eğer böylesi canavarları, böylesi suskunları, işkembelerine kadar açmayı başarabiliyor, her şeyi itiraf ettirene kadar tersyüz

edebiliyorlarsa, ben nasıl dayanacağım peki?.. Alelade ve neredeyse ilk düşüncem buydu. Gerçi ben daha yaşlıyım onlardan. Belki de deneyimleri, bu *ihtiyarcığa* yardımcı olur. Yedi saat uyuyorduk. Soğuktu. Gece kulaklarımız donuyordu. İki yorgana birden sanlıyorduk, *ikişer tane vermişlerdi* (bizden korkuyorlardı, diye düşündüm birden). Sağımda Sesyoşa yatıyordu. Soldaki komşum yorganların içinden hiç çıkmıyordu, gündüzleri bile. Yorgana sanlı vaziyette yiyor, içiyor, klozete gidiyordu. Koza gibi. Marusya'nın sözlerine bakılırsa deneyimli *orakçı*lardandı; kimyasal, kanlarına kap kap boşaltılırdı bunların, kılcal borularca. Ayak parmaklarından tepelerine kadar doldurulmuşlardı; oysa onlar, çetin cevizler, günler günleri kovalarken susup duruyorlardı. Kimse nazlanmıyordu, şımarıklık eden yoktu. Ciddiydi herkes. Kaderlerini bekliyorlardı. İçlerinde zayıf görünüyordum kendime, ama bir gece birinin boğuk boğuk ağladığını duydum; bu beni kuvvetlendirdi. Gecenin ortasında gözyaşlarımı yuttum hızlı hızlı; kendimi tutuyor, sağ elimin başparmağını ısırıyordum. Ama hemen ertesi gün Doktor Pılyayev (öyle dikkatsiz sanılan, silik) parmağı ve moraran tırnağı fark etti.

"Şeker mi kemiriyoruz?" diye sordu sertçe.

Tek hava deliği, enjeksiyona gittiğim yirmi dakikaydı, hemşire Marusya'nın kısacık baş sallaması bana, kimileyin hoş bir tebessüm etmesi. Daha uzaktan çağırıyordu beni iğneye, hastaların küçük ve sessiz kuyruğunu (dört-beş kişilik) aşarak. Görür – elini sallar:

"Yakına gel!"

Küçücük bir şey, ama yine de hoş. Yarım kalan aşkımızı davetkâr tebessümleriyle uzatıyordu.

Bir keresinde yine Marusya'nın yanında görmüştüm (tedavi odasının parmaklıklı kemerlerinin arasından); bir erkek hemşire, akılsız tekerci Sudarkov'u (beşinci koğuştan, benim yaşlarımda) saçlarından tutmuş sürüklüyordu – erkek hemşire, uzun ak saç-

larına yapışmış sürüklüyor, Sudarkov ise tepiniyordu. Bu görüntünün bana dokunması gerektiğini hissediyordum, ama hayır, dokunmadı. Umurumda bile değildi. Bakıyor, bakıyordum.

Koğuşa döndüğümde bir de tuvalete gittim sigara içmeye: Yalnızken ve suskunken acı nihayet batacaktır ruhuma, diye düşündüm. Heyhat... yalnızca suyun sessizce aktığı beton delikler. Bir de şırıldayan suyun yankısı çarpıyordu sağırlaşan "ben"ime. Tuvalet bizimdir ve bu duvar, yaslanıp sigara içtiğimiz, bizimdir. Beton delikler bizimdir. Çizgi şeklinde sidik bizimdir. (İçlerinden birine bütün ilk günüm boyunca kırmızı sidik dökmüştüm.) Fakat işte koğuş, karyolalar ve üzerlerindeki hastaların kendileri – başkasınındır. Preparat sayesinde etrafındakilere tam, yüzde yüzlük bir kayıtsızlık duyuyordun.

Saçından tutulup sürüklenen Sudarkov geceleyin geldi bana (rüyama girdi), nasıl bir gecikmeydi bu böyle! İğnesini saplayan merhamet duygusu, bu kez daha derine uzandı, daha keskin, daha acı. Geceleyin ruhum canlanıyordu. Fakat duygu gecikmesi öylesine açık ve ortadaydı ki, ağladım (kendim için – Sudarkov için değil). İşte o zaman başladım parmağımı kemirmeye. Uzun süre uyumadım. Gecenin ortasında bir dalga geçti koğuşun içinden – kimi sırtüstü yattı, kimi yan döndü. Ben de kapıldım dalgaya, döndüm. Birbirimizin peşi sıra, sekiz suskun adam dönüyorduk gece vakti, karyola karyola; içimizde de sözcükler dönüyordu, gündüz söylemediğimiz.

Gerçek ezelden beridir tersyüz olur böyle: Ne kadar hasta olduğumuzu öğrenmek istiyor, oysa ne kadar suçlu olduğumuzu öğreniyorlardı. Sorgu ve soruşturma açısından doktorları ilgilendirmeyen iki kişi vardı galiba: Zorunlu tedavideki askerler. Doktorlar, Sesyoşa'dan büyük itiraflar beklemiyorlardı. Ama ya geriye kalan beş kişi? Ya ben?.. Bizden kuşkusuz ki bekliyorlardı, özellikle de Doktor Pılyayev bekliyor ve zamanımı kollarken, yaşlı kalbimi kimyasal maddeler ve kederle dolduruyordu. Vahşileştirip ulutan o kederle değil (onu içimden klas bir şekilde sö-

küp çıkarmışlardı), hıçkırtan, bağışlanmayı isteten ve adım adım itirafçı aptal-katiller dünyasına götüren bir kederle. Doktorların uydurdukları, onayladıkları ve şimdi kahramanlarla doldurur gibi bizlerle doldurdukları o ağlamaklı suç dünyasına.

Her birimiz, önceden aydınlatılmış bir yere, ışığa çıkmalıydık günün birinde ve... onlar için konuşmaya başlamalıydık. Kör edici bir açıklıkla gördüm *o yeri* ve üzerindeki 20. yüzyıl insanını: Grubuna bağımlı. Bu insanı istediğin kadar çöllere sür ve yer değiştiren kum tepeleri üzerinde uzun uzun oturup sıkılmasını emret, Tanrı'dan söz etmez artık – bir din yaratmaz. Ağzını kumla doldurur ve *onlar* için kendi için bağırırmış gibi bağırır, kendi için tersyüz olurmuş gibi tersyüz olur *onlar* için (ve ne kadar safça, ne kadar iliklerine işlercesine bağırırsa, o kadar çabuk duyarlar onu, inanır, bağışlarlar) – *onlar* için yaşıyordur artık ve uzun zaman yaşayacaktır daha, kendi için yaşar gibi, Gökyüzü için yaşar gibi değil. Nörolepsi ilaçları vardır – peygamberler yoktur. Bunun için uydurulmuştur zaten. İnsan ne kadar gerekirse acı çeker, ama içinden taşırıp da bir Söz çıkarmaz artık.

Ya o rüyalardaki ağırlık nasıl da sözsüzdür. Anneciğim. Ancak o zaman anımsadım onu. Rüyamda da korkuyordum Söz'den. En azından ona, çoktan ölmüş ona fısıldamak isterdim, en azından birine... Sözler gereksinim gibiydiler. İhtiyaç. Gece yarısı gittim işedim, ama bir ihtiyacı başkasıyla gideremezsin, geri döndüm, yattım. Böbreklerimden üç damla daha sıkıp çıkardım. Yeniden yattım. Yan karyoladaki Sesyoşa hayvanca uykusunun içinden düşmüş, acı vererek bana bakıyordu. Tek söz söylemeden. Yoktu bizde söz, birbirimiz için sözler bulunmuyordu bizde, tüm sözler *onlara* hazırlanıyordu. Sesyoşa'ya bakıyordum ve ben de dilsiz (ona yanıt olarak) aklımı kaçırıyordum.

O katlanılmaz gecede riskli bir işe giriştim – kendiliğinden gerçekleşti, yarı gebermiş aklımdı bana yol gösteren, susturdukları aklım (ama henüz bütünüyle değil).

Bir gayretle Sesyoşa'nın dipsiz bakışından koptuktan sonra üçüncü kez -beşinci değilse- tuvalete gittim. Orada gece uyumayan birisi daha varmış meğer. Katil Çirov çömelmiş, duvara abanmış sigara içiyordu. Yanına oturdum, ben de sırtımı duvara verdim. Bir sigara çıkardım. Ama hemen yakmadım. Sessizce konuştum onunla:

"Ben de. Ben de öldürdüm."

Ve sustum.

"İki kişiyi..."

Belki ağlamışımdır. Ama ses çıkarmadan.

Çirov, sırtını duvardan ayırmadan, yarı karanlıkta elini omzuma uzattı. Sonra hafifçe kulağımı çekti. Sonra geri aldı elini:

"Tamaaam." Sigara dumanını dışarı soluyup fısıldadı.

Bir de tekrarladı:

"Tamaam." Anlayış mı gösterdi, acıdı mı bana bilmiyorum. Ama acımak istiyordu. Bu piç de bir insandı. Ve hiçbir şey ona yabancı değildi.

Uzak beton deliğe denk getirmeye çalışarak tükürdü. Ve ancak tükürüğün ardından, kendine gelip, kötü kötü baktı kapının bulunduğu tarafa: *Şşt, ahmak...*

Sessizce sigara içiyorduk.

Marusya, Çirov'un ilk getirildiği zamanları anlatmıştı – kabul odasında tutuyorlarmış, yanında da tabancalı iki polis; Marusya ise damarına vuruyormuş iğneyi. İster inan ister inanma, kendisine uzanan ağır çıplak kolun dirseğine kadar kan içinde olduğu bir an olsun çıkmamış aklından. Bu kol bana da uzandı, yavaşça, beton duvar hizasında.

Bunun üzerine bir süre kendi sözlerimden korktum, neydi bu: Ağızdan kaçırma mı, bir arıza mı, kazara harekete geçen günah çıkarma egzozu mu, yoksa tuvalet duvarına yaslanmış bir insanın karanlık, aceleci mırıldanmaları mı yalnızca?.. Çirov gidip beni "gammazlayamazdı".(Ama yapabilirdi de.) Hem sigara içmeye gelenler dışarıdan, kapının ardından duymuş, sesimi

tanımış da olabilirlerdi. Dikkatsizlik ve çaresizlik. (Ve büyük bir aptallık.) Dikkatsizlikti, aptallıktı – ama rahatlamıştım.

Onların patlamaya hazır kazanlarının buhar basıncını birazcık düşürmüş ve biraz olsun zaman kazanmıştım sanki; basit bir karşılık verdiler bana – dozu yükselttiler.

Sakat Nata ile konuşabilmiş olsaydım (ne kadar kolaydı oysa!) belki de hiç düşmeyecektim buraya, timarhaneye – bu zor düşüncemi (söyleyememişliğe ilişkin) aklımda bir ders gibi tutuyordum. Ancak preparat, bu düşünceyi de kendisine uyduruyor, cinayet itirafından hemen sonra gelecek sevinçli rahatlamayı anımsatıyordu bana. Onu (söyleyememişlik düşüncesini) bir de otoriteye bağlıyordu: Akıllı ve onurlu İvan Yemelyanoviç'e; sonuncu iç geçirecekti, nihayet, gibisinden. "Aferin sana!" diyecekti tatlı bassosu ile, sonu gelen söz doğurma sancılarımı anlayışla karşılayarak. Elbette bir psikiyatr, polis tarafından bağımlı kılınmış, yönlendirilmiş olabilirdi, kendi coşkusuna kapılmış da olabilirdi tabii, hafiyelik *çıkarına kendisinin*. Ama İvan öyle değildi. İvan anlayış gösterirdi. Beni ele vermek isteyeceğini sanmıyordum. Akıllıdır, iyidir o. Entelektüeldir. Evet evet, böyle düşünüyordum. Hatta birdenbire, İvan Yemelyanoviç'in yenilikçi bir deneyle ilgilendiğine (akademik düzeyde elbette) karar verdim – tedavi ettiği iki kardeşin ruhsal durumlarının karşılaştırması. İnsan bu kadar da aptallaşamaz.

Akıllı, iyi... anlayış bekliyordum ondan. İvan Yemelyanoviç'le uzun, ayrıntılı, teke tek bir konuşma bekliyordum galiba. Çalışma odasında çay, şeker. (Ben itiraf eder etmez.) Neredeyse eski entelektüel arkadaşlığını bekliyordum onun. Saçmalıklar, kuşlar gibi hızla uçuyorlardı beynimin içine, çünkü beynim benim değildi ki artık – onlarındı.

Ve ancak eski (yarı unutulmuş) heyecanımın kalıntıları sayesinde bir gün dilime birkaç sözcük fırlayıverdi – ezip boğazladıkları düşüncemin kuyruğu. Bir ışık gibiydi: Hayatta kalmanın

anahtarı benimkinde değil, başkalarının acılarında, diye düşündüm...

"Neden?" diye sordum kendi kendime. Ama ışık sönmüştü bile ve anlaşılan *benim* son düşüncemdi bu. Ölmüş gibiydim.

Düşünmek için biraz, biraz daha uğraşıyor, gayret ediyordum – düşüncemi zorluyordum, oysa tek zorlanan dilim ve boğazım oluyordu (düşüncem, sözcükler olmadan yapamıyor, başaramıyordu).

"Tımarhanenin içinde hangi *başkalarının* acılarıymış?.. Hangi kurtarıcı yol göstericiymiş o ve nereden çıkmış bu *edebiyat* yine?" diye düşünmeye çalışıyordum; düşünce ise eskiydi, paralanmıştı, fakat yine eski ve katı bir sesleniş barındırıyordu içinde. Sesleniş gibi bir sesleniş işte. Beynim, onların yeni bilgisini (en yüce bilgi bile olsa) öz-yıkımım sayesinde almayı reddediyordu. Olta mantarına tutunuyordu beynim. Eski sözcükler dolaylı olarak koruyorlardı beni kendi kendime gömülmekten – akılsızlığa düşmekten. *Kalmak, tutunmak, insan aleladeliğine düşmek* – işte eski sözcüklerin gösterdiği yol buydu, benim tarafımı tutuyor, kurtuluş için Venya gibi gerçek dışılığı kullanmamdan korkuyorlardı.

İnsan azar azar "ben"ini yitirirken, ne neyin yerine geçer? Ve eğer değişim gerçekleştiyse, içeriden değişimi nasıl sezebilir insan? Hiçbir şekilde...

Doktorlara inat (inat ve benden aldıkları düşüncenin yerine) pek korumadıkları bir toprak parçasını ele geçirmeyi deneyecektim: İlkel hisler duymayı – hissetmek istiyordum. Kanımda yüzen solgunluğun hakkından gelmek istiyordum. İstemek istiyordum. (Mademki düşünmek olanaksızdı şimdi.) İstemek – benim her günkü kaygım oldu bundan böyle, iş gibi.

Sabahları kaynar lapanın lezzetiyle yanmak istiyordum. Tuvalette eski, pis gazete parçalarını okumaya çalışıyordum. Aklı kıt Sesyoşa'nın bebeksi haykırışlarını kendim yaşamak istiyor-

dum (öyle acıyla katlanıyordu ki iğnelere). Önce onun çocukça paniğini, ardından yetişkince acısını aşılamaya çalışarak kendime, meditasyon yapıyordum – onun ve demek ki *başkalarının* acılarına ilişkin duygular. (Benim son düşüncemdi, peki ya Rus edebiyatının da son düşüncesi değil miydi bu? Burada da bir çıraktım ben.) Ve bittabi ki yirmi dakikalık iğne seferi iznimi beklemek istiyordum: Hemşire Marusya'nın inip kalkan göğsüne baktığımda bir şeyler hissetmek istiyordum. İstemek istiyordum, daha güzel söylenemez.

Enjeksiyondan bir dakika önce, sanki kazara, Marusya ile çarpıştım, beden bedene. Duygunun yankısı zayıftı, ama yine de ayırt edilebiliyordu: Unutulmuş delikanlılık utancına benziyordu.

"Ben"imin sönen ateşini böyle destekliyordum. Az gibi görünüyordu – ama basit, gayretli ve en önemlisi her gün tekrar eden çabalarım görünmez işlerini yürütüyorlardı: *Onların* zamanını uzatıyorlardı. Koğuşumuzun itiraf grafiğinden ben, öyle görünüyor ki, bir parça olsun sıyrılmıştım – firlamış, çıkmış, daha doğrusu yavaş yavaş emeklemiştim onların güzel, bilimsel resimlerinden. Bu yüzden öyle endişelenmişlerdi ya (doktorum Pılyayev):

"... Ne diye buraya geçirdiler ki sizi, Petroviç? Ne oldu *orada* sahi?"

Ben susuyordum.

"Profiliniz benim hastalarımınkine uymuyor. Görmüyor muyum: Siz bir entelektüelsiniz. Ne işler kanştırdınız orada?" Böyle konuşuverdi bir gün benimle Doktor Pılyayev. Belki de artık hafiften aklı karışmıştı. Dikkatle bakınıyordu.

Sabahtan kimyasal pompalamışlardı içime, yaşlı gözlerle susuyordum. Bir tuzak bekliyordum. Ama her şeyden çok da iyi bir hareket bekliyordum (ve korkuyordum gelmesinden); içimizden kimin omzuna dokunsaydı, başarırdı ağlatmayı.

Pılyayev o an dokunmayı akıl edemedi.

"... Rüşvet vermeyi denemediniz mi – şeye canım, o sorgu yargıcı-polise, sizi ispiyonlayan? Bir şeyler vaat etseydiniz bari, söz verseydiniz!"

Omuzlarımı silktim: Hangi polise?

Güldü:

"Nasıl olur ama, Petroviç! Bir entelektüel, vakti geldiğinde polise rüşvet tutuşturmayı bilmeye mecburdur. Tek korunmamız budur bizim şimdi..."

Susuyordum: Ey doktor parçası, böyle küçük sorular sormaya utanmıyor musun bana? Düşünmeyi unuttum, eziğim, sulugözüm, ama aptal da değilim ya! Fakat belki de Pılyayev'in kendisi aptaldı. Benimle ilgili hiçbir çıkarı olmadığı için yalnızca ânı bekliyordu. Bekliyordu. Onun yerine nörolepsi ilaçları çalışıyordu.

Konuşmanın sonunda Pılyayev elimi sıktı (omzuma dokunmayı, başımı okşamayı bir türlü akıl edemedi). Ciddi bir sesle tespitini bildirdi doktor: Ruh halimi genel olarak beğeniyormuş. Ruhum yumuşuyormuş, yavaş da olsa.

"... Belki de burada olmanız iyi bir şeydir. Zyuzin'in orası sizin için dinlenme evi gibi olurdu – ne gerek var?.. Bizim bölümümüzde hastalığın seyri açık seçik ortada. Hastalık göz önünde. Acınız kendiliğinden çıkacak içinizden."

"İyisiniz," diye yanıtlama cesareti buldum kendimde.

Pılyayev biraz parlar gibi oldu:

"Siz ise çok gizli saklısınız, canım benim. Yaşlı başlı, ama nasıl da bakir! Görüşmek üzere!.."

Açlığım keskinleşti. (O da belki hissetme çabalarım yüzünden.) İki asker bir yerlerden yemek bulmayı başarıyorlardı, ama nasıl? Bilmiyorum. Hızlı hızlı bir şeyler çiğneyerek tuvaletten çıktıklarını görüyordum (ihtiyaç için uğradığımda korkutmuştum onları). Dolu ağızlarıyla önümden geçip gittiler. Ağladı ağlayacak, ama çiğneyen gölgeler. Öyle acıkmıştım ki Pılyayev'e şikâyette bulundum; beriki, fırsatını bulursa sözlerimi sağlık ba-

kanına ileteceğini söyledi; şaka – ama preparatlarda küçük bir değişim oldu ve ben hemen o gün, akşama doğru yeme isteğimi kaybediverdim. Yalnızca ağzımda bir kuruluk vardı.

O gün Şatilov parçalandı, karyolası girişin tam yanındadır. Soyguncuymuş, ayrıca bir Podmoskovye mağazasının uykulu korumasını yere sermiş. Tek kurşunla. (Artık hepimiz biliyorduk hikâyesini.) Marusya, Şatilov'un üç ay boyunca dayandığını ve her şeyi üç dakika içinde sayıp döktüğünü fısıldadı. Şatilov daha da anlatmak istiyordu, yalnızca soygunları ve tek cinayetini değil: Tüm yaşamını nakletmek istiyordu. Doktor gittiğinde (kelimesi kelimesine not alıp – hemen gidip sorgu yargıçlarına telefon edecekti herhalde!) soyguncu Şatilov hâlâ konuşmak için can atıyordu, pişmanlığa can atar gibi. Bu kez erkek hemşirelere, karyola komşularına anlatıyordu, akşam yemeğinde de bana anlattı – o derece hevesliydi bu çok çile çekmiş. Koğuş her şeyi biliyor, her şeyi görüyordu. Görmemek mümkün değildi: Karyolasının üzerinde oturan Şatilov içimizdeki tek mutlu ve tek-yegâne gülümseyendi (enjeksiyonlarını iptal etmişlerdi, kanı yavaşça temizleniyordu). Bir gün sonra ortadan kayboldu.

Şatilov koğuşa ilk giren ve ilk parçalanandı, bu da kendiliğinden şunu açıklıyordu: Bu adam, onların preparatlarıyla mücadele edememişti – beyaz önlük, işini biliyordu. Biz inat edenler sadece zaman kaybediyorduk, herkes kendisininkini. Şatilov'dan sonra zorba Vasya itiraf etti. İşlemlerini yapıyor, kurtuluyorlardı ondan. Yani ayaküzeri, ama usule uygun bir mektup yazıyorlardı sorgu yargıçlarına – evlatlığımız bundan böyle sizin evlatlığınızdır: Davranışlarının sorumluluğunu üstlenecek durumdadır ve yargılanabilir. Doktora yapılan itiraf hukuki güce sahip değildir, ancak mahva sebep olan tarafı, itirafların beraberinde doktora ayrıntıların da dökülüverişindedir. (*Kurbanı hangi bankta bekliyordun? Kim yardım etti? Nasıl yardım etti? Hangi tavan arasına attın*, sözgelimi, *tabancayı?*) Hasta, bir an için

toparlanıp her şeyi inkâr etmeye kalkışsa bile, geç olur. Gerçekler ve gerçekçikler öyle dağınık halde sorgu yargıcının kucağına dökülürken itirafa ihtiyaç da kalmaz: Yargılanabilir. Vasya ise inkâr etmeyi aklından geçirmiyordu bile. Vasya artık fazladan ayrıntılar anlatıyordu. Yakınlarda yaptığı bir zorbalık da dahildi buna: Parkta – kimsenin bilmediği bir zorbalık. Kurban, olayın duyulmasını istememişti. Otuz yaşında bir kadın.

Vasya (ilk değildi) hiç esef duymadan ve gülümseyerek tamamlatıyordu işlemlerini – itiraf anından itibaren insan duvarlara, hatta erkek hemşirelere bile gülümsemeye başlar, öyle hafiflemiştir. Buna karşın Vasya iyileşirken, hepimiz gibi çömelip sırtıyla tuvalet sigaralığının duvarını aşındırmak istemiyordu artık. Bir köşede içiyordu sigarasını, kendi halinde. Gıda payını kaldırmışlardı, sakladığımız ekmek parçalarını çalıyordu bizden cesurca. Kendisini hapishaneye, ceza süresine mahkûm eden o değilmiş gibi yataklarımızın arasında gezeliyor ve gülüyordu – bir erkek çocuğunun elindeki balon gibi hafifti, hiçbir şeyi gizlememişti. Er ya da geç aynı şey diğerlerini de bekliyordu, beni de.

Preparatlar beyin zarının altına sızdıklarında, rüyamda (rüyanın zirvesinde) keskin bir kendi kendime acıma sarmalamaya başladı beni. Bir balık gibi havayı yakalıyordum ağzımla – uh... uh... uh!.. Bulanık, kimyasallanmış rüyaların suyundan çıkmaya çalışarak. Sabaha kadar da sürüyordu zehirlenmişlik: Kahvaltı lapasını bile aynı geçmek bilmez kendine acıma duygusu içinde yutuyorduk. Kimdi böyle sistematik şekilde (Pılyayev mi?) dozu düşüren ya da geceye doğru ansızın artırıveren? İvan, eskisi gibi içimizden kimsenin farkında değildi. Yalnızca bir kere, eğer halüsinasyon değildiyse, enjeksiyon odasından koğuşuma giderken dönüş yolunda İvan Yemelyanoviç'i gördüm (daha doğrusu onun yüzünü) bölümün cam duvarının arkasında (Venya'nın olduğu yerde). Yüz bana bakıyordu. Hayır, takip etmiyordu. Yalnızca bakıyordu.

Fakat ertesi gün, akşam iğneleri sırasında (her şey sanki yarı uykuda olup bitiyordu) Marusya gecikmeli olarak beni isteyiverdiğinde, bu kadınca cömertlik de bana hemşirenin bir kurnazlığı ve doktorun bir tuzağı gibi göründü. O akşam koridorlar boşaltılmıştı: Her köşede zorunlu karantina ilaçlaması vardı. İğneden sonra Marusya rica etti – kal, ortalığı toparlamama yardım et. Evet, Pılyayev'e bu fazladan dakikalardan söz etmişti. Pılyayev yoktu bu arada: Evine gitmişti!.. Ona preparatları veriyordum, onları dolaba saklıyor, kilitliyordu. Sonra toz aldık.

Ampulleri kaldırıyorduk, tozla da yirmi dakika kadar cebelleştik. Ve yirmi dakika daha geciktik sanıyorum. Divanın üzerine oturtup (tam kafesin altındaki – kapı kilitli) azarladı beni gözü yaşlı Marusya – nasıl iş bu böyle! Nasıl oldu da sen, Petroviç, buraya düşmeyi başardın, senin gibi aklı başında ve hoş bir insan?.. Buraya tesadüfen düştüğümden emin, inanıyor. (Ama düştün. Şimdi de otur parmaklarını ısır işte.) Tombul avucuyla omzuma, boynuma dokundu. Bir dakikayı ya da bu yirmi fazladan dakikayı doğru ve dikkatle seçmişti. Gerçi ben artık her gün ağırayaktım – öyle gevşetilmiş-sulandırılmış bir haldeydim ki, basit ve anlayışlı bir *nasıl oldu da senin gibi iyi, hoş biri buralara düştü*, tombul bir avuç, artı hafif bir kucaklama derhal gözlerimi bereketli yaşlarla dolduruyordu. Solgunlardı, benimlerdi ya da değillerdi, emin değilim. Ama gözyaşlarıydılar işte. Alelacele öptüm onu ve yüzümü omzuna bastırdım. Parçalandım. Ağzımı da açıverdim, ayrıntısıyla, samimiyetle anlatacaktım, herhalde bütün yaşamımı. Ama durdum. İçgüdü kıvılcımlandı yine. Tek bir yanlış sözcüğü oldu beni kuşkulandıran: Şakasına bile *hoş* demezdi kimse benim için. Bu sözcüksel ayrıntı (sözcük sezgisi) yetti ve -ürkütülen bir kuşun havalanması gibi- toparlandım.

Kendi (halen samimi) hikâyemi düzeltip salıverdim – fakat acının içinden değil, üzerinden geçiyordu: Evet, yalnızım ve hiç yakınım yok – evet, yaşlanıyorum!

Yaşlanıyorum – yaşla birlikte de bilindiği üzere aile ve ev sıcaklığı ümidim giderek azalıyor; yurttaki insanları bilmezsin, Marusya, küstahlardır, ister istemez köpekleşiyorsun onların yanında, kavgalara girişiyorsun. "Senin birini öldürmek istediğin oldu mu peki?" "Saçmalama, Marusya! Ben kendimi koruyorum yalnızca. Rüyamda şu küstahlardan koruyorum kendimi..." "Nasıl yani?" "Öyle işte..." Fısıldayarak şikâyet ettim, kimi zaman akşamları cebimde çekiçle dolaşırdım: Koridorda bir kavga çıkarsa diye. Kimse sataşamaz bana, çarparım suratlarına. Rüyalarımda ise (hayatta değil, Marusya) – bir bıçak aldığımı hayal ediyorum hep. Onları korkutmak için yalnızca. İyi bir bıçağım olsaydı ah, şöyle sedeflisinden, gösterişli!..

Durdum. Hünersiz ve biraz olsun dünyalıca bu açıklamam (doktorlar için de uygun bir anlatı, yalnız gündelik sosa batırılmış) yetti ona.

"Peki. O zaman hadi. Ama hızlı ol," dedi ve divana uzandı.

Ben pantolonumla uğraşırken Marusya kanımın kimyasallarla çok mu bulandığını sordu – beyaz önlüğünü, onunla birlikte bluzunu da çözdü, göğüslerini çıplak bıraktı, daha iyi kalkması içinmiş bu, açıklık getirdi. Benimle kurduğu bu cömert iletişim belki de İvan Yemelyanoviç'in kurnazlığı filan değil, yalnızca hemşirenin anlık arzusuydu. Çalış dur – canı sıkılmaz mı insanın.

Ben ve yatak bir bütün olduk. Yanlarımın sert şilteye geçtiklerini, aktıklarını hissediyordum – bütünleşme şaşırtıcıydı ve başlangıçta aklıma, nehir üzerindeki bir kayıkla bütünleşme geliyordu. İçinde yattığın bir kayıkla; nehir onu o ağır ağır götürür, güç sezilir bir şekilde kıyıya doğru sürüklerken. Akşama doğru bütünleşme hissi az çok yumuşadı ve ilkelleşti: Ana rahminin yumuşaklığıydı bu.

Artık düşünmeyi beceremiyordum, ama ben ve yatak, ikimiz bir şeyler kuruyor olmalıydık içimizden, değil mi? Sessizce... İşte beyaz önlük beliriyor, doktor. Yüzü çıkıyor ortaya: Pılyayev.

(Ben ve yatak, yabancı bir bakış altında birbirimizden bir süreliğine uzaklaşmaya başlıyoruz.) Hah. Doktor Pılyayev. Arkasında ise örselenmiş yüzüyle İvan Yemelyanoviç görünüyor.

Doğrulup oturdum. (Müdürler yanımıza geldiğinde böyle fırlayıveririz. Sözlerini dinleriz. Ciddi bir şekilde doğrulup, ama oturarak.)

"Yatın, yatın."

Yatıyorum. Devriliyorum. Bu da sıradan bir durum – hasta yatıyor, Pılyayev ise yatağın kenarına oturup, sert yüzü ile bir çekiliyor, bir sarkıyor üzerine (yatan senin).

"Evet, kuzum? Nasıl gidiyor?"

Şefkatli "kuzum" sözü derhal ağlama hissi uyandırıyor bende.

Ama her şeyin bir zamanı var. Ne kadar yaklaşsalar, ne kadar dibime dayansalar da (onların gözyaşları) henüz akmıyor.

"Ne diye ağlıyorsunuz?"

Hah. Demek aktılar bile.

Pılyayev canımı sıkmıyor, soru sormuyor ve sözcüklerle boğmuyor beni – yalnızca bekliyor. İtiraf anını kaçırmak istemiyor, en nihayetinde olgunlaşacağım saati. Gelmiş oturuyor, beyaz önlüğünün bağcıklarıyla oynayarak. Geceye doğru bir inmelinin yanına ellerinde sürgü ile gelirler böyle. (Onun soyut sürgüsüne en azından birkaç sözcük ***dökmeliyim***. Her şeyi olmasa da biriktirdiğim kadarını.)

Bana acıması da sahici hem.

"Ne diye ağlıyorsunuz, kuzum..."

"Ben değilim bu. Bu ***onlar***." Hıçkırarak ıslanan gözlerime dokunuyorum avucumla.

Güçsüzlükten sesim de terk ediyor beni, sonra geri dönüyor, ama büsbütün kısık.

Pılyayev artık komşu karyolada, yine oturarak ve üzerine sarkarak eski azgınlardan bir sabıkalıyı haşlıyor – beriki, bugün nedense sigara içmeye tuvalete gitmemiş. Preparatlarla pompalanmış, ezik, itaatkâr, her daim söz dinler, ama şimdi... koğuşta si-

gara içiyor, neden?.. Suçlu, acınası, sulugöz, savunuyor kendisini: Koğuşta o an kimse yokmuş ki! Yalnızmış!..

Yalnızken, nikotini insanlardan hiçbirine zarar vermiş olamaz değil mi; kendisini ise çoktandır insandan saymıyor.

"Bu ne saçmalık!" diye kızıyor Pılyayev.

Ve daha sert soruyor:

"Neden insan değilmişsiniz?"

"Bilmiyoruum," diye geveliyor aşırı pompalanmış sabıkalı. Gerçekten de bilmiyor. Ağlamak istiyor.

Preparatının dozunun düşürülmesini istiyor (rica ediyor). Hap olsa içmez atardı, ama iğneden, enjeksiyondan yani, kaçamazsın, erkek hemşireler saniyesinde biterler dibinde, sabitlerler ve kendileri yapıverirler iğneni – kabaca, morartarak.

Pılyayev (dozu düşürmeye razı, ama burada da bir karşılıklı hesaplaşma sorunu var):

"Bir şey anlatmanızın zamanı gelmedi mi? Açılmanızın zamanı gelmedi mi, kuzum?"

Avlıyor mu?.. İçeri girmiş soruyor. Yatan, cansız, yarı uykudaki insana. Neden ona (bize) böyle sade (basit?) davranıyor yahu! Hem de insan içinde. Hastaların yanında. Oracıkta bir erkek hemşire bir şeylerle uğraşıyor. Sorgunun basitliği şaşırtıyor beni en çok. Neden böyle ayaküzeri?

Pılyayev'in kendisi de esneyiverdi – yorulmuştu. İşte böyle, *ayaküzeri* yapılıveriyor bütün işler, birdenbire kavrıyorum bunu ben. Çalışma odasında yapacak hali yok ya. Rodin'in, yumruğunu nereye sokacağını bilemeyen düşünen adamının pozunu takınacak hali de yok. Aynen bu şekilde – ayaküzeri ve ortalama bir profesyonellikle. Pılyayev acele ettirmiyor, hatta ısrarcı bile değil, şimdilik direndiğini ve sustuğunu gördüğü hastanın omzunu dostane sıvazlayıp gidiyor, hiç de üzülmeden. Bir kere daha esniyor.

İşte çıkıyor koğuştan ve işte bir kaygı gölgesi de belirdi namuslu gözlerinde – şimdi yemekhaneye uğrayacak herhalde,

hastane kedisi Manya için bir balık parçası alacak, bütün gündür pencerenin dibinde bağırıyor, miyavlıyor hayvan...

Gece uykusu beş-altı-yedi parçaya bölündü – Pılyayev bir de oradan (rüyalar cephesinden) hırpalıyor, tüketiyordu beni. Uyku eziciydi. Zorunlu tedavi gören askerlerden biri, geceleri kısık sesle haykırıp, dil çözmeye başladığımı çoktan ihbar etmiş (fısıldamıştı). Sona yaklaştığımı anlıyordum. Az kaldığını. Herkes gibi. İlk benim başıma gelmiyor.

"Açılın!.." Hemşire (bizden nefret ediyor ve korkuyor) tekerlekli masanın üzerinde solgun çorbayla dolu tencereyi getiriyordu. Masayı iteliyordu, kepçe çan gibi çınlıyordu tencere içinde. (Yağlı tabaka içinde tutunabileceği hiçbir şey yoktu kepçenin.) Ama biz hastalar da ne kaşıklayacağımızı ya da kaşıklayıp kaşıklayamayacağımızı önemsemiyorduk. Yemek yemek istemiyoruz – birine kendimizden söz etmek ve karşılığında bedel ödememek istiyoruz. Sulugöz bir sabıkalının yemeğini çabuk çabuk yutup, hazır kimse yokken tuvalete yollandığını gördüm. Bir yarım-zekâlıya dönüştürülen suçlu, tırnağıyla, bir kibritle tuvalet duvarını tırmalıyor, ama yine sözsüz, tek söz etmeden, duvar tırmıklarla dolu, bir öykü yazılı orada. Kuşlar, hayvanlar, ipler ve uzun teller, işaretler, suratlar, insancıklar – anlatmak, ama dil çözmemek.

Sabah yeni bir parçalanma haberi almak şaşırtmadı, (Çirov... Çirov... *sıra Çirov'da*!..) İçlerindeki en yaşlı hastanın, yani benim, insanlara acıma deneylerine daha büyük ısrarla sarılışım şaşırtıcıydı asıl. İnatçılık konusunda hakkım yenmemeli. Deniyordum: İçimde başkasının acısını uyandırmayı.

Çirov'un gerçekten parçalanıp parçalanmadığı ve ne derece parçalandığı belli değildi. İvan Yemelyanoviç'in kendisi, onun davranışlarından sorumlu tutulabileceği kararını öne almıştı muhtemelen (Pılyayev ise, öne alıcı ve destekleyici bir söylentinin hafif dumanını salıvermişti). İvan, daha geldiği gün Çi-

rov'un yüzünde görmüştü kendisine gerekeni sanıyorum. (İvan'ın deneyimi kimde var!) Her şeyi görmüş, her şeyi biliyordu ve çoktan karar vermişti onu ateşe atmaya; İvan, onunla beraber de Pılyayev, sırf zaman geçiriyorlardı – gereklilik yüzünden uzatıyorlardı, daha ciddi olsun diye, biraz da, yazacaklarının *tıbbi* rapora benzemesi için. İvan Yemelyanoviç paralel olarak özel birtakım analizler yaptırabilirdi elbette, kan, ponksiyon, ensefalogramlar – öyle de yapsa olurdu, böyle de yapsa olurdu. Nasıl isterse öyle yapardı. Ama ben onların çıkarımlarına inanmıyorum. Muayenelerine ve tahlillerine inanmıyorum. O memurların hiçbirisine inanmıyorum – onlar *onlar*dır, hepsi bu. Ve demek ki, masrafları yüzde yüz devletçe karşılanan bir komplonun içindedirler. Birbirlerini oyalarlar Latince terimlerle. Oysaki her şeyi kısık Rus gözüyle görüverirler.

Asık suratlı, suskun suçlular da, zorunlu tedavi gören askerler de, iki ağzı açık geri zekâlı da (içlerinden biri Sesyoşa) haydudun parçalandığını biliyorlardı: *İşlemleri yapılıyordu* bile. Belki hastabakıcılar gevezelik etmişlerdi. Fısıldamışlardı. Bir şekilde herkes öğreniyor işte. Onun için hazırlanan kâğıda bile göz atıldı, özel yetki belirten bir mühür varmış üzerinde sözüm ona ve bir imzalar yelpazesi. (Zarf mühürlü, ama işte bazı insanların bakışları delicidir.) "Çirov! Çirov... *Götürüyorlar*!" Biri diğerine fısıldıyor. Islık çalan (uzun süren sessizlik yüzünden) bir fısıltıyla. Eğer o da parçalandıysa. Böylesi de parçalandıysa!.. "Gidelim!" diye bağırdı Çirov'a erkek hemşirelerden birisi.

İkinci erkek hemşire doğruca ve neşeli bakıyordu Çirov'un yüzüne. Şimdi onu bekleyenin (eh, nihayet!) enseye tek kurşun olduğunu biliyordu. Kurşun kutularda yatmıyordu, ısınmıştı artık, erkek hemşire göz kırptı. Şarjördeydi kurşun. *Namluda*, diye düzeltti diğeri. *Hemen şimdi değil tabii, ancak akşama. Belki de bunu bir hafta sonra kurşunlarlar. Daha çıkarken yapıştırsalar yere, şimdi olmaması ne kötü.* Yaklaştılar ona iyice. Çirov

her şeyi anladı. Tonlamadan. Bağırabilirlerdi: "Gidelim!" "*Gidelim*!.." de olurdu. Koyu kırmızı yüzünde -alnında- beyaz yuvarlak bir leke parladı. (Yanaklarında değil. Yalnız alnında.) Bu, Çirov'un solgunlaşmasıydı. İşte dönmüş yatağına bakıyor, komodinine, pılı pırtısının içinden bir şey alsa mı yanına – gerekir mi acaba? Belki analizler için başka hastaneye götüreceklerdir onu?.. Çirov anladı durumu. Yine de soruyor: "Hangisine?" Yani nereye, hangi hastaneye geçiriliyor? "Üç tahmin hakkın var," diye yanıtlıyor onu erkek hemşire. Şimdi her şey açık. Çirov çıkışa yöneliyor. Ben de diğerleri gibi nedense onun bakışını bekliyorum, bir hareketini. Önümüzden geçiyor. Yüzümüze bir türlü bakmadan, alnında beyaz bir ölüm mührü ile kapıya yöneliyor.

Gece, zorunlu tedavideki askerlerden birinin, birisiyle konuştuğunu duydum. Kulak verdim. Böyle bir ses yoktu bizim koğuşta. Biraz daha kulak kabarttım: Asker, iki ayrı ses çıkararak kendi kendisiyle konuşuyordu. Soruyor – yanıtlıyordu. Sözcükler yüksek sesle söyleniyorlar, ama uyku bulanıklığındalar. Onun dırdırı, ak saçlı, yara izli sabıkalıyı uyandırdı, tecavüzcü Vasya'nın yerine (karyolasına) getirilmişti bu adam koğuşa – iki kişiye bağırır gibi bağırdı:

"Siz, pislikler, çenenizi kapayacak mısınız?"

Gevşeme sıram gelmişti, neredeyse Sesyoşa gibi olmuştum – Pılyayev onunla bir aldı beni zaten. (Artık son darbeleri indiriyorlardı.) Bedenimin şekilsizleştiğini hissediyordum, cansızca kıpırdıyordu, ince kemikli bir uzun et parçası. Bedenimin işi bitmişti, hiç kimsenindi o artık. (Beni tutup bir havlu gibi kancaya asmak mümkündü.) Sesyoşa ile saatlerce yan yana yattık. Bizi tuvalet bölmesine götürdüler – leş kokulu özel köşeye. (Yatak ve klozetlerin yan yana durduğu niş.) İkimize senkronize iğneler vuruyorlardı peş peşe, birini ruh halinin tam cansızlığını sağlamak için, diğerini dışkı salmamız için ve en fazla çeyrek saat bekledikten sonra önce beni, sonra Sesyoşa'yı klozete kaldırı-

yorlardı, "temizleme" için. Günde üç kere, sonuncu, en güçten düşürücü ve boşaltıcı iğne – akşamleyin.

Sordum; bize kalan iki dakikalık zaman aydınlığında sorabildim ona ("temizlenmiştik" artık, ama hâlâ uykuya kapılmış değildik) – senin adın ne?

"Sesyoşa (Seryoja)..." diye yanıtladı yarık ağzıyla. Ve ancak o zaman hayal meyal anımsar gibi oldum onu: Koğuştaki komşumdu bu, oydu, yandaki yatak (böyle bir çökertircesine gevşetmişlerdi aklımı).

Seryoja otuz yaşlarındaydı, ancak o kadar. Güçlü nöbetlere maruz kalan talihsiz delikanlı birdenbire agresif, azgın bir hal alıyordu, yakınlarından birine ütüyle vurmuştu – kime vurduğunu bir türlü anımsayamıyordu. Yakınları reddetmişlerdi onu, şimdilik burada yaşıyordu. Bir nöbetten diğerine hastabakıcıların yumruklarıyla sindirilerek, adım adım, ne kadar dayanabilirse...

Gevşeme döneminde hepimiz *bok dökücü* oluyorduk, ama Sesyoşa zaman zaman gerçek bir aptala dönüşüyor ve dışkısını avuçluyordu. Gördüm: Birdenbire klozete dikti gözlerini ve elini soktu – hızlı, kısa bir daldırıp çıkarma hareketi. Yakaladığıyla ancak yüzünü sıvayabildi, yanaklarını. (Boka bulanan köpekler kokularından kurtulurlar, bir hayvan kendilerini seçemez böylece; içgüdü!) Belki de Sesyoşa "ben"inin kokusundan kurtulmaya çalışıyordu. Bulamayacaklarını sanıyordu kendisini. Hastabakıcı yumruğunu ensesine geçirdi ve Sesyoşa ince ince çenilemeye başladı.

"Oeeey-oooey-oey..." Çocuk ağlamasına bile değil, yavru köpek ağlamasına benziyordu, evet öyle.

Yüzünü sildiler.

"Bok yiyen!" dedi köpürerek hastabakıcı ve ite kaka yatağına soktu Sesyoşa'yı.

Ben de pek az daha iyi durumdaydım ondan. Diğerleri gibi ben de pişmanlıklı-sevinçli itirafa gayet hazırlıklıydım. Günah

çıkarma çıkmazına sürülmüştüm bir defa ve kısa süre sonra parçalanırdım (ya beş, ya altı gün eziyet çekerdim – en fazla iki hafta). Bir mucize oldu beni kurtaran ve mucize yine o sözcük ile adlandırılıyordu: Darbe.

Cansız cansız Marusya'ya yürüdüm, yirmi dakikalık iğne sürem. Parmaklıklı kemer ve Marusya -her zamanki gibi- kafesin arkasından bana bir işaret yaptı iyi, tombul eliyle: Geç, diğerleriyle birlikte vurayım iğneni... Birkaç basamak aşağıya indim (derinlik).

Eski tanıdıklarım çoktan toplanmış dikiliyorlardı dip dibe, aklı kıt Alik de vardı içlerinde. Yanlarında durdum. Dizlerim titriyordu. İshalden perişan olmuştum.

Başım dönüyordu, oysa önümde... beş kişi daha vardı. İçlerinden biri, bastonlarını gümbürdeten (bastonunu ve sopasını) Krivoşein; her zaman uzatır prosedürü, korkakçadır ve Marusya'ya defalarca kez iğnenin amacını sorar – kaç küp vuracak, aman ha bir hata olmasın!.. Marusya'nın bir kez olsun bakışımı yakalamadığını fark ettim. Aptalca, ama düşünüyordum bunu: Burada bulunan hastalardan hangisinin (benim yerime) Marusya'ya göz koyduğunu hesaplamaya çalışıyordum. Hah, Şaşin! Kindar hastalar hemşire elde etme hevesinde başı çekerler. Başım daha hızlı dönüyordu. Neme gerekti Şaşin, neme gerekti Marusya'nın kendisi, beş ya da altı gün sonra ben...

Dışarıdan bir gürültü: İki erkek hemşire yine Sudarkov'u sürüklüyorlardı koridor boyunca – koğuşa götürüp sabitleyecekler. Yavaşça sürüklüyorlardı, omuzlarından ve saçlarından. Birdenbire aklıma geldi ve gündelik, cansız duygudaşlık antrenmanımı başlattım: Telkin ediyordum kendimi, canı yanıyor, *çok* canı yanıyor onun, diyordum. "Nasıl olur?" diye kınıyordum kendimi. Ve neden ben – böyleyim?.. Nasıl oluyor da böyle duygusuzca (yani duygu duymadan) ben, bir Rus edebiyatı insanı, böyle bir zorbalığı izliyor, seyreyliyorum? (Preparatlarla pompa-

lanmış Sudarkov'un canı da acımıyordu muhtemelen. Kıkırdıyordu. Sürüklenirken birdenbire çifte atmaya başladı.) Ama ona acısam iyi ederim. En azından bağırmalıyım, kısık-hırıltılı bir sesle küfretmeliyim şunlara! Sitem ediyordum kendime, öfkemi tetikliyordum.

Bu arada soytarı Sudarkov bacaklarını ayırdı. Delilik ediyordu. Erkek hemşireler, söve saya, kısa bağırtılarla hareketlerinde uyum sağlayarak kavradılar onu sonunda – yakaladılar, kaygan bir balık gibi, Sudarkov'u yere yapıştırıp yan döndürdüler. (Yan yatarken kolay kolay ayıramazsın bacaklarını.) Hemşirelerden biri yumruğunu Sudarkov'un boşluğuna soktu. Fark ettirmeden soktu, oysa ben fark ettim, dikkatle izliyordum ne de olsa, acımaya gayret ederek – uuh! Sudarkov gevşedi; götürdüler. Ve işte bu noktada ben başardım – başardım hissetmeyi. Toprağın unutulmuş içlerine benzer uykulu ve ölü derinliklerimde acının kuyruğu kıpırdandı, huysuzlandı: "Ben" hayattaydı.

Sürüklenen Sudarkov azar azar kayboluyordu görüntüden – başı (ak saçlı) duvarın arkasında gizlendi. Ama ayakları hâlâ önümüzden geçiyorlardı sürüklenerek, terliksiz (çifte atarken fırlattı onları). Yaşlı beyaz ayakları nefis toplardamar dantelleri ile süslü, damarların mosmor mermeri ile. Trk-trk, Sudarkov'un topukları yeri ovuyor, paralıyor, hafifçe kazıyorlardı – orada, ahşap zeminin üzerinde, *tahta gibi* hissediverdim acıyı ve yaşlı edebiyatçı kalbimi. Oydu işte. Beni götürüyorlardı. Beni (boşluğuma vurup) sürüklüyorlardı köşenin gerisine – ve daha ileri, koğuşa. Ak saçlarımın pürüzlü çıtırtısını duydum parmaklarının altında.

Sıra ilerledi. Ben de. Marusya'ya kimi kolunu, kimi kalçasını uzatıyordu. Bense sessizce seviniyordum: Kendimden memnundum (Sudarkov konusunda), başarılı meditasyonumdan memnundum. Acı dolaylıydı, ama son derece sahiciydi de, kalbimin iki kere sıkıştığını duymuştum; duyguyu paylaşıyor, acı duyuyordu, kuşku yok!

Marusya ileride (artık hepten yakın), güler yüzlü, elinde şıringa... Adımlar. Geri dönen erkek hemşirelerin adımları. Durdular – kuvvetli sırtlarıyla kafese dayanmış dinleniyorlar ikisi de.

İkili (kafesin öteki tarafında) yarım sesle bir şey tartışıyorlardı, erkek hemşirelerden biri ellerini silkeledi. Ellerini silkeliyordu (saçlarından tutup sürüklediği Sudarkov'un kirini); bu hareket, yine benim yaralı bir yerime dokundu. Dokundu – ve hareketin tekrarlanmasıyla, çok daha keskin, acı bir hakarete uğradığımı duydum. Bu kancığın elinden silkelediği benim yarısı ağarmış saçlarımdı, pürüzlü zeminde sürükledikleri bendim, benim verdiğim yorgunluğu çıkarıyordu şimdi sırtını kafese dayamış. Beklenmedik bir güç beni yerimden söktü, Krivoşein'in bastonunu kaptım (baston ve sopa sandalyenin yanında duruyorlardı) ve bir sıçrama ile yanlarına varıp önce birine, sonra da diğerine vurdum. Darbe üzerine darbe, fırsat bulduğum kadarıyla, parmaklığın arasından böbreklerine, sırtlarına geçiriyordum okkalı sopamı! Kürekkemiklerine!.. Saplaya saplaya!.. Önce feryatları geldi. Ve ancak sonra – çığırtkan sövgüler, küfürler. Ayaklarının patırtısı.

Mutlu (hissedebilmiş!) ben durmuş yüzlerine bakıyordum doğruca, kafesin etrafından dolanıp içeri daldılar ve dev yumruklarını üzerime yağdırdılar.

Gürültüye bir hastabakıcı daha yetişti (benimkiydi bu, Marusya'ya kadar bana refakat eden) – üçü birden bilincimi yitirene kadar vurdular bana. Nasıl götürdüler, nasıl attılar yatağımın üzerine – anımsamıyorum. Akşam geç vakit üçü birlikte bir dakikalığına koğuşa uğrayıp durumumu kontrol ettiler...

Hayattaydım. Mor-kara lekeler vücudumun üzerinde uzun süre kaldılar tabii. Elmacıkkemiklerimin üzerinde çürükler. Üç dişim sökülmüştü.

Çürükler dışında, bir de parmağımı kırmışlardı kollarımı bükerken. Parmakçık, çünkü serçeparmağı. Alçıya aldılar onu, küçük bir kurşunkalemle sarıp.

Fakat hepsinden kötüsü, geceleri rahat vermeyen acıydı – saatler saatleri kovalarken uykusuzluktan kıvranıyor, dişlerimi gıcırdatıyordum.

O zaman iki kaburga kemiğimin kırıldığı ortaya çıktı, kolumda da bir çatlak vardı.

Hastanenin cerrahi bölümü yokmuş. (Ne yapacaklardı kaburga kemiklerimi... kolumu?.. Geceleri bağırıyordum artık.) Aralarında görüşüp beni, Moskova tımarhanelerine yardımla görevlendirilmiş bir hastaneye geçirmeye karar verdiler kısa süre sonra. Oldukça uzaktaydı orası, "Polejayevskaya" metrosundan sonra otobüsle dört durak. Bu taşınma da gizliydi ya zaten tesadüf dönemeci, dönemecin ötesinde de istisnai şansım. Böyle oluverdi.

Kaburga kemiklerim ve kolum – beni tedavi etmeleri iki aydan biraz az sürdü.

Bu iki eksik ay boyunca da tımarhanede bana karşı ilgi kaybı oldu, henüz kayıtlarındaydı adım, akıllarında tutuyorlardı beni, ama yine de unutmuşlardı biraz. Düşünebilir miydim böyle şeyi! Tekrar *kâğıtüzeri* hastası olmuştum.

Doğrusunu söylemek gerekirse, daha zorunlu olarak taşındığım gün tımarhanede herkesin benimle işi bitmişti. Artık onların değildim – başkasının idim. (Her dakika insan ağırlığımı kaybediyor, giderek daha da hafif ve titreyen bir emanasyona dönüşüyordum sanki – *kâğıda*.) O cuma günü dövülmüş ve kan işeyen beni parmaklıklı furgona bindirirlerken hastabakıcılardan birinin ve hatta doktor müsveddesi Pılyayev'in suratlarını göremedim. (Git, der gibiydiler, kendi başına yaşa bundan böyle, *kâğıdın* elinde!) Kendiliğinden gelişen bu durumu bütünüyle anlayamıyordum daha. Açıklayamıyordum. Nasıl olmuştu da geri çekilmişlerdi? Nasıl bırakmışlardı beni?.. Ve preparatlarla ezilmiş, gebertilmiş, güçbela direnen aklım böyle bir atağa nasıl, ne şekilde yeltenmişti?.. Onu da açıklayamıyordum. Böyle oluvermıştı işte.

"Polejayevskaya" metrosunun oradaki cerrahi bölümüne getirildiğimde kıt ve ağırdı düşüncem daha, olup biteni özümseyemezdim. Fazla pompalanmıştım, buna karşın her soluk alıp verişle, her kırmızı sidikle kimyasal dışarı atılıyordu. Ve bir sabah şakaklarımda gerçek bir ağrı hissettim: Acıydı bu, yaşamdı. Benim sıradan (hafif açlıktan kaynaklanan), *canlı* baş ağrım. İnliyordum; "ben"im, bedenime dönüyordu – bunu sezerek inliyor, bir yandan da gülüyordum.

Yatıyorum. Yumuşak bir yerde. Çevremde, orada burada sakat bırakılmış psikopatlar yatıyor, oturuyorlar. Şöyle koca koca çocuklar. (Genellikle kendi kendilerini sakatlarlar. Yanlışlıkla.) Zavallılar – ve gülünçler. Çok katlı şikâyetlerini dinliyorum bu dargın palyaçoların – kolunu-bacağını kırmış, ah-oh. Kaburga kemiği. Kendisi atlamış. Ve işte uylukkemiği. Bakıcılarla şakalaşmalar. Tenkiyeler...

Ya doktor! Yatağıma koca burunlu bir ihtiyar yanaştı, bakışları puslu – erkek hemşirelerle çatışmam, iki kaburga kemiğim ve tımarhaneden nakil nedenlerimle ilgili sıkıcı sorular sordu. Dürüst yanıtlar verdim, kaburgalar konusunda da.

Fakat elbette ayrıntıları biraz düzenledim: Erkek hemşirelerin (barbarlar!) Sudarkov'u saçlarından tutup sürüklemelerinin kötü niyetliliğinde ve benim yalnızca ama yalnızca bu yüzden üzerlerine sopayla atıldığımda ısrar ediyordum. Dürüst hikâyem yaşamın kesin bir yansıması değildi. Fakat gerçekliği iki katına çıkarmanın da ne lüzumu vardı? (Aristoteles.)

Elimden geldiğince açıldım. Doktor ise oturmuş, gözlerindeki sıkıntı pusunu dağıtmadan dinliyordu. Yine de sonradan anlaşıldı ki bu adam, İvan Yemelyanoviç'e ciddi bir yazı karalamış; psikolojik olarak sağlıklı olduğumu, önleyici preparatlara ihtiyaç duymadığımı yazmış, eğer kendisine, yaşlı doktora kalsa, beni cehennemin dibine postalarmış.

Tam da bu yaşlı ve sıkıcı adam, kaburgalarımı kaynaştırdıktan sonra sormuş tımarhanedekilere: Hastanız yapıştırıldı ve son

derece sağlıklı, gibisinden (ve hastabakıcılarla yeni çarpışmalara hazır) – ne yapalım onu? Tımarhaneye geri alacak mısınız? (Yoksa biz mi taburcu edelim?) Bu manevra sayesinde İvan'ın elinden kurtuldum işte.

İvan Yemelyanoviç'in kendisi yanıtlamış: Taburcu edin.

İvan Yemelyanoviç anımsamış ve derhal zihninden kovalamış olmalıydı beni – defolsun gitsin kavgacı böcek! Hastanede onlarca zor hasta var, işler, işler, işler, bir de şu Sağlık Bakanlığı ve entrikalar, bir de kendi ailesi, bir de şu uzun bacaklı İnna... Anımsamış – ve kovalamıştı; işlerine geldiğinde hepsi de gayet iyi becerirler bunu. Falanca hasta değildi anımsadığı, hastalık ya da hastalığın gidişatı da değil – ***darbe***yi anımsamıştı, öyle işte.

Kendileri unutmak istiyorlardı. Unutmak ve silmek – benden ziyade iki kaburga kemiğimi.

Gelgelelim İvan Yemelyanoviç ve doktorlan beni bir an olsun anımsamamış da olabilirlerdi (onur verici bir şey). Olur böyle. Onlar için sıradan bir ***kâğıt*** hastası olmuştum ve böyle hastalar er ya da geç yok olurlar – dosyanın içinde bir sayfadan diğerine ilerler, yapraktan yaprağa, ilerler, ilerler ve... yok olurlar.

Cerrahiden beni ilk uygun pazartesi günü taburcu ettiler.

Toprak nasıl da keskin kokuyordu, otlar, ısınan asfalt. Bir büfeye yanaşıp bira içtim. Köpüğünü üflüyordum. Alçılı serçeparmağımı ayırıp, asılı tutuyordum elimde kupayı.

TRIPTIH:* AYRILIK

Belki bütün heykeltıraşlık sanatına ilk estetik devinimi kazandıran, yıkım yaşayan insanın durağanlığı, zorunlu duraksaması-

* Ortak bir fikirle birleşen üç resim panosundan ya da ikonadan oluşan sanat eseri. (ç.n.)

dır – örneğin, felç ya da ansızın gelen bir travma, atleti yatağa bağlayan bir yara. Kadın örneği tipiktir. Lesya Dmitriyevna'nın büyük vücudu o hastalık günlerinde daha bir irileşmişti: Beyaz ve hacimli (ve kıpırtısızken, bir kabartma gibi güzel). Etrafını dolaşma isteğinde yakalıyordum kendimi (müze sendromu, kesinlikle yakışıksız; bir heykeli seyreder gibiydim).

Yüzü hasta, bitkin -yüzünden kaybetmiş, ama vücudundan- hiç! Kendimi azarlıyor, ama bunu düşünmeden edemiyordum. Hareketsiz kadın vücudunun güzelliği hayranlık veriyordu: Ölümcül olmayan felcin güzelliği. Yatağın üzerinde bir mermer.

Yaşlar üşüşüyordu gözpınarlarına; yüzünü okşuyor, siliyordum yaşları. LD bakıyordu, sol gözü kırpılıyordu. Sağ gözü sade ve açıktı, hiçbir şey ifade etmiyordu – namusluca donup kalan bir projektörün ışığı (herhalde yalnız ilerisini görebiliyordu).

"... Şimdiii yemek yiyeceğiz! Hadi bakalım, biraz lapa." Onu ellerimle besliyordum. Bir çocuğa bakar gibiydim, çocukla konuşur gibi de konuşuyordum. Sol gözü ise sürekli kırpılıyordu, beni (düşüncemi) kıpırtısız elindeki yüzüğe yönlendirerek, ta ki aklım erene kadar. Yüzüğü çıkarıp satana (ve hastayla ilgilenmesi için Mar Vanna'yı tutana) kadar.

Kısa süre sonra Lesya elini hareket ettirmeye başladı. Sonra – ilk birkaç adımını attı: Artık tuvalete kadar gidiyordu, mutfağa kadar. Ama mağazadan yiyecekleri elbet ben getiriyordum. Zor değildi. Uzun, bunaltıcı Moskova kuyrukları kalkmıştı ortadan.

Konuşma yetisi geri döndü. Ama sessiz. Lesya anlatıyor. Yanında oturuyorum. Bu işin erbabıyım, yurtluların uzun uzadıya günah çıkarmalarını sabırla dinlerim, duymayı bilirim ve (sessizlik sanatı) doğru anda yumuşak bir onay vermeyi, itirafçının atıklarını bağışlayıp kafa sallamayı, günahlarını diyemeyeceğim – dertlerini. Kendi sözümü eklemem ya da bir yorum yapmam şart değil.

Anlatıyor. Dudakları hışırdıyor.

"... Evliydim, güzeldim, göz önündeydim. Ayrıca Nİİ'de tanınan bir insandım, biliyorsun ya, kur yapan birçok kişi vardı, evet, evet, ciddi ciddi âşık olurlardı! Eski romanlardaki gibi."

Ama kendisi – asla! Korenevski uzun süre peşinde gezmiş, genç bir ilim doktoru, ünlü bir bilimadamı, çiçekler getiriyormuş, sonra gücenmiş, güller de kaybolmuş – göstere göstere başka bir kadına taşımaya başlamış onları! (Lesya ve kocası gülüyorlarmış – güller dönemi bitti işte, gibisinden...)

Kocasının bile ileri gitmesine izin vermezmiş, öyle saygı duyarmış kendisine, bedenine. Ben bir kraliçe gibi yatardım, aklını iyice kaçırırdı o zaman, kudururdu, huysuzlanırdı, isyan ederdi, kendinden geçerdi! Ölçülüydüm işte (odun gibi olmak, derdi kadınlar birbirlerine, yatakta pasif olmayı kastederek... ama ben onların sözlerine kulak asmazdım, çok bayılıyorsanız siz aktif olun, dönün durun). Bense bana lazım olanı alırdım, şimdi dendiği gibi -orgazm- evet ya, orgazm kendiliğinden çökerdi, yatardım, tel gibi gerilirdim, kocam sık sık soluk alırdı, patladı patlayacak ve... işte o. Zil çalardı. Bir çarpıntı. Dudağımı ısırır soluklanırdım. Kocam, her zamanki korkusu ile sorardı: "İyi misin?.. Sen, Lesya, gerçekten iyi hissediyor musun?" Bense susardım, dudağımdaki ısırık izini fark ederdi, ama ben o an bile itiraf etmezdim, susardım, çarşafı hafifçe üstüme atıp yatardım, soluğum düzene girerdi, kraliçeydim.

Korenevski, Lazutin, Zimin, Gelfman, Gureviç, Oleg Zamyatin, bir sürü insan, görüyor musun, anımsıyorum soyadlarını, hepsini kovdular, ben de katıldım, evet, evet, suçluyum, toplanırdık, masanın ortasında su dolu bir sürahi. Peş peşe kovdular hepsini – kovanların ise pek işlerine geliyordu varlığım, yanlarında ve güzel olmam. Nİİ'de elime su dökecek kimse yoktu, biri rekabet ediyordu, belki anımsarsın sen onu, sarışın, yarı Letonyalı, koca koca gözlü, yüksek göğüslü – ama benim endamım yoktu onda, o da bilim çalışanıydı. Ama sakın ha ben kariyer ya-

parken, birilerinin de hakları için savaştıklarını söyleme (*söylemiyorum*), söyleme ve düşünme bunu. Aşk hikâyeleri de yoksa, gizli bir özel hayatı da yoksa, güzel bir kadın neyle uğraşır? Sıradan toplumsal faaliyet, profesyonel komite mahkemeleri, kötü bir temsil hepsi de – kötü şeyler söyleme ve düşünme (*söylemiyor ve düşünmüyorum, kendi hayatını yaşamış. Venya ise tımarhanede*) – yoksa onları, o Zimin'leri, Gureviç'leri benim tek başıma kovduğumu mu sanıyorsun, neden hepsinin günahı benim boynuma asılıyor?

Yatakta yarı-yatıyordu. Yanındaydım. Pazardan frenküzümü getirmiş, serin, ekşi mi ekşi bir içecek yapmıştım ona, doktorun tavsiye ettiği gibi.

"Bekle, Lesya..." Frenküzümü suyunu verdim (içeceksin, içmelisin, en azından birkaç yudum!)

Ya ilaç? Anımsadı – ama ben tavsiye etmiyordum. Beklemesi daha iyiydi. Neden?.. Ekşi ortam ilacı tahrip eder de ondan, ne yararı var onu şimdi almanın?..

LD iyileşiyordu. Ve artık zamanı gelmişti – arkadaşları belirmeye (dönmeye) başladılar. Önceleri, âdet olduğu üzere, bir-iki kişi geldi. Bense uzaklaşmaya başladım. Ama bu benim başıma bazen gelen bir şeydir – düşüş ve dertlerin ardından iyileşip de yavaş yavaş yukarı çıkmaya başlayan kadından soğurum. Veronika'dan da böyle ayrılmıştım – LD'den de böyle ayrılıyordum.

Uzun bir aradan sonra (tımarhaneden sonra) Lesya Dmitriyevna'ya tekrar gittiğimde arkadaşlarının hesabını şaşırmış haldeydi: Arkadaşları, yeni açılan moda sinemanın bütün koltuklarını kapmışlardı sanki. Bütün yerler tutulmuş, kapalı gişe. Tabii belki kasada, eğer çalacak olsaydık camını, bizim için de bir-iki kaçak biletçik bulunabilirdi. Ama tabii ayakta. Ekrana da uzaktan ve yandan bakacaksın.

İyileşme filmi (tedirginliğimizin kışı) uzun sürdü. Ben toplam beş ay yoktum ortada (tımarhane artı "Polejayevskaya" metrosunun yanında neredeyse iki aylık kaburga tedavisi). Dön-

düğümde LD sokağa bağımsız çıkabiliyordu artık. Ama elbet güçsüzdü biraz. LD, dar ve yoksulca yaşamın içinde kaybolan iri kadınlardandı, özellikle de ocağın başına geçtiğinde – ne yemek yapsın ve nasıl? Peki ya yarın?.. En çok da, meşhur, böyle küçük bir dairede tuvaleti ziyaret etme gerekliliği yüzünden renkten renge giriyordu, bir kız çocuğu gibi; her şey duyuluyor, saklanamıyor çünkü, hem o daha beceriksiz ve hasta. Beni kovuyordu. Öyle uzun uzun ve karmaşık bir şekilde yerleşiyordu ki tuvalete, bir zamanlar yatağına sürgüsünü koyup kaldıran ben sesleniyordum: "Amma nazeninsin yahu! Yardım edeyim oturmana!" "Git şuradan. Olduğun yerde kal!" diye bağırıyordu ürkek, cıyaklayan bir sesle, bense gülüyordum. Hem benimki de geliveriyordu anında. Her su şırıltısı, dövülmüş böbreklerimi tartışılmaz bir emir gibi etkiliyordu. Lesya daha çıkarken, ben dalıyordum içeri, ona dar koridorda çarpmamı güçlükle engelleyerek. Bu da hoşuna gitmiyordu. Bunda köpekçe bir şey görüyordu, bir köpeğin, arkadaşının hemen ardından patisini kaldırması gibi. Ben öyle düşünmüyordum. Göğsümü havayla doldurup, pembe-kırmızı çizgiyi şırıldayan suya büyük rahatlamayla gönderirken. Su boyanıyordu, ama en sonunda boyam tükeniyor, açık renk, zafer kazanıyordu. Diyeceğim, Lesya ile ben hâlâ bir çifttik; mutlu diyemem, ama zararsız. Sert partili-kocası bile (asık suratlı) bütün duvarlardan Lesya ile bize bakıyor ve iç geçiriyordu. Alın size kadın, gibisinden. Alın size mutlak pratik zekâ – kadınlarda, ilk yaşamı iyileştirme fırsatında beliren bir özellik! Hastalığını atlatmış, şimdi de oynaşıyla el ele çayını yudumluyordu – siyah frenküzümü reçeli!.. Ölüler de canlılar gibi imrenirler.

Hem ben de artık insan "ben"inin pratik ve dokuz canlı olduğunu biliyordum, yalnız işte zayıftı, insan için dayanılmaz, zorunlu itiraf arzusuyla kıyaslandığında, ah nasıl da zayıf ve küçüktü (ve hafızası nasıl da kıttı). (İnsan itiraf etmeden edemez.) Cehennem diyemem – "ben"imi üç ay peş peşe, son derece oranlı,

demir bir kazağı ile tırmalamış mütevazı, standart bir Araf. (Suçlamıyorum. Zamane insanları belki de daha iyi bir kaderi hak etmiyorlar.)

Hangi suçlamadan söz edilebilir, ben de bir paralel kurmak, Venya'nın yolunu tekrarlamak istemişken (istemiştim, öyle değil mi?) – kanılara ihanet yoluydu bu, ***kendi*** yolun ***kendi*** zamanın için. "Ben" sağ kaldı – ve işte ben de sağ kaldım. (Fakat deneyimimde kardeşimin kırılgan dehası eksikti.) Ah, ne güzeldi nefes almak!.. Metrodan Tekstiller'de fırladım (satha çıktım); girişte beyaz ambalaj içinde, ekşiyip kabaran pelmeni satılıyordu yine. Ve direğin önünde yalpalayan sarhoş takımı, ezeli Hamlet kaygısı içindeydi: Yere düşmek ya da düşmemek?..

Şöyle bir duraksamamla (severim metro önünde, rüzgârda soluklanmayı) yalpalayan bir ayyaş hemen yan yan baktı bana: Kendisi ile birlikte içmek niyetinde miydim? Nasıl da kudretli bir Moskova alnı, ya o mavimsi kır Sokrates burnuna ne demeli!.. Lesya'nın evine yönelmeden önce elbette telefon ettim. Ural'daydım, gibisinden, akrabalarımın yanında, taşrada, orada hastalandım azıcık, telefon bile yoktu, neredeyse ayda bir. Ama şimdi turp gibiyim, sesini duyduğuma sevindim, aklımdasın vesaire. Evet evet, ona bir ruj aldım, erken vişne rengi, bir şeyler daha alacağım metro önündeki ihtiyar Kafkasyalıdan.

Lesya benimle iyi geçiniyordu, elinden geleni yapıyordu, her şey iyiydi, ama yine de, ne yaparsa yapsın bir başkaydı; bu başka halini de ben sevmiyordum. Önce birinci çıktı ortaya. Bir istihbarat ajanı gibiydi. Ve çağırırcasına seslendi onlara, ıslık çaldı – kısacık bir süre içinde diğerleri de çıkageldiler; civar çalıların arkalarından geliyorlardı. Onlar – arkadaşları, onlar gerçek. (Çiçekler belirdi. Muzlar, portakallar masanın üzerinde.) Tabiatıyla, o ilk gelenin de "eski"lerden olduğu anlaşıldı. Büyük bir müdür değildi – bir yardımcı, hem de baş değil, üçüncü yardımcı, ufaklardan; olduğu gibi söylemek gerekirse, bir uşak, ne-arzu-

etmiştiniz, omzunda havlusu, gözleri bir kancığın gözleri. Bu yardımcı-uşak beni de kendilerinden sanmasın mı? Lesya Dmitriyevna bizi tanıştırdığında (nezaketen biraz övmese de olmazdı canım), Petroviç, gibisinden, yazar; yayımlamıyorlar kendisini ama yine de yazar – o hızını hiç kesmeden, yakalayıverip, bir soru sordu bana. Ateş eder gibi sordu:

"Yayımlamayı bıraktılar mı?"

Bu bir işaret olabilirdi (yeni dönem kurbanlarından olduğuma dair bir iz). Beni eski Yazarlar Birliği'nin kodamanlarından biri sanmıştı, hem de önde gelenlerinden değil, tuzu kuru, kibirsiz bir üçüncü yardımcı. Sapına kadar bizden biri, gibisinden, havlusu omzunda, ne-arzu-etmiştiniz, bittabi ki (kendisi gibi) Zürih'de daçası, arabası ve çocukları olan biri. (Onunkiler Arjantin'deydi, ama çok da önemli bir fark sayılmaz.) Beni neredeyse alkışlıyordu:

"Yayımlamayı bıraktılar mı?"

Şöyle yanıtladım tabii:

"Hayır. Başlamadılar."

Güldü, hatta kahkaha attı:

"Hadi canım?.. Bu meraklı bir şey!" Ve sanki yanında, bir adım ötesinde işte böyleleri de, yaşama sülük gibi yapışmayı beceremeyiş böyle insancıklar, böyle ***kimse için*** insancıklar da olduğu için soluğu kesilerek, karnını tuttu (özürler diliyordu) ve tuvalete uçtu. Lesya ile ben bir sohbet başlattık. O ise uzun süre orada kaldı. Daha önceden sıkışmış olacak (belki rahatladığında şu beyhudeliğini de bir kenara bırakırdı). İçeri kilitlenip inceden sızlanmaya koyuldu. Oooo-o. O-ooo, Tanrıım... Aaaaa! Vesaire. Tabii alçak sesle. Ama duyuluyor. Heyhat, eski dev daireleri değil burası Lesya ve rahmetli kocasının. Oo-ooo! Aa-a-aa!..

LD ve ben, gülümseyerek bakıştık. Lesya evcimen tatlı gülümsemesi ile, bu eski arkadaşının (şakayla karışık söylüyordu, ama eski bir arkadaşı olduğu doğruydu) – arkadaşının yalnızca

özel bir mağazanın tatmin edebileceği eski ve özel bir diyet uyguladığını açıkladı. Ve işte şimdi acı çekiyor. Heyhat, gereken nimetlere ulaşamıyordu artık. Lesya ironi yapıyordu. (Ama iyilikle.) Bir de gidip mutfaktaki musluğu açtı, yüksek sesli, güçlü su akışı, seslerin önüne geçecekti. Pencere kenarına oturduk onunla. Ben akıl verdim, su yetmez, televizyon gerek. LD onayladı – evet, evet, yalnız televizyon, hastalığı sırasında bozulmuş, kineskop yanmış. Ses veriyor ama değil mi!.. Israr ettim ben... ve işte, sesi açtık, görüntüsüz, körlemesine perestroyka kaygılarını dinlemeye koyulduk. Birileri, grev tehdidi savurarak maaş talep ediyordu, filancalar miting yapabilir miydi, yapamazlar mıydı, izin verilmiş miydi, verilmemiş miydi. (Bir anlığına Veroniçka'yı anımsadım, kalbim kıpırdandı.) Eski arkadaş, gözlerinde yaşlar tuvaletten çıktı ve ekşi bir yüzle (Lesya'nın sual eden bakışına karşılık) elini salladı – şöyle böyle, gibisinden, bu da hayat mı, gibisinden. Bense (ben de hoşgörü ile) şöyle bir şey geçiriverdim aklımdan – demokratların iktidardaki yeteneksizliklerini, beyhudeliklerini, hatta tatlı ve bir parça beklenmedik gayrimenkul oyunlarını bağışlayabilirim, yalnızca ilk temiz özgürlük yudumları için değil, ayrıca bu baya öyle kolayca rahatlama fırsatı vermedikleri için de – rahatlasın bakalım, ama *öyle kolayca değil.*

LD'ye karşı iyi ve merhametli olduğunu itiraf etmek gerekir. Önden onu göndererek doğru bir iş yapmışlardı.

Bana sakince sordu (LD çalan telefona bakmak için odaya geçtiğinde):

"Yiyor musun onu?" (Yardımcı yardımcılarına özgü bir argo olmalı bu).

"Hayır."

"Hmm... Neden öyle?"

Ben açıklar gibi yaptım:

"O – beni."

Gözlerimde kötü bir ışık parlamış olmalı (ug'li!). O ise, bir toplum insanı ve içgüdü sahibi bir şahıs olarak her şeyi anlayı-

verdi – insanları anlıyordu! (Bütün ömrü boyunca büyük bir masanın başında oturmuş ve kendisine yalvarıp yakaranları dinlemişti. Geri çeviriyor ama anlıyordu onları.)

Ciddi ve oturaklı konuştu:

"Çıkarlarımız denk düşüyor. Ona yardım etmeliyiz..."

Ne diye kavga edelim şimdi, sen de ben de Lesya'dan *yana* isek, gibisinden. Başımı salladım – elbette.

Birlikte oturduğumuz mutfaktan Lesya'nın yine "eski"lerden başka biriyle telefonda konuştuğunu duyuyordum. O da – ondan yana idi. Hepsi onun için endişelenir olmuşlardı: Kendileri için gerekli yere oturtabilirlerse çalışırdı çünkü LD; hem de nasıl çalışırdı! (Bu uşak-yardımcıyı önden göndermişlerdi, bu eski arkadaşı, bir bak, gibisinden, *o* ne durumda, iyi kötü bir şeyler kalmış mı, yoksa hepten mi harabeye dönmüş?..) O gün erken kalktım. Ben gittim, eski üçüncü yardımcı ise (ya da işte her kimse – Andrey Andreyeviç diyorlardı) kaldı. Merdiven arasında dikilmiş asansör bekliyordum. LD'nin kapısı kaplamalı, iyi, sağlam bir kapı. Yine de kapının kalın tabakasının ardından güldüklerini duyabildim – geçmişteki bir şeye benzer ve çok mutlu bir gülüşüydü bu Lesya'nın. Hani şöyle unutulmuş-genç kızlık gülüşü. Benim tanımadığım bir gülüş. Hayır, hayır, aşk değil, seks değil, sadece *onların ortak şeyi*. Eski yaşam, eski gülüş. İçimde bir yer cız etti ve hemen sızladı, acıdı. İşte orada (o gülüşte) yaşıyormuş meğer. İşte orada (o gülüşte) rahat ediyormuş kalbi. Akşamları dizlerinin üzerine çöktüğünde gülseymiş keşke, hüngür hüngür ağlamak yerine. Bu eski yardımcıya imreniyordum, bu kabızlıya, bu Zürih'de daçası ve çocukları olan ne-arzu-etmiştinize (pardon Arjantin'de). Çocukları değildi elbette kalbime batan (olsunlar! Tanrı bağışlasın!), eski tok yaşamları da değil, onu Lesya ile kaynaştıran, akrabalaştıran o dolgun ânı katmanı batıyordu bana.

Zaman da önemliydi: İlk demokratlar artık soluyorlardı, başaramamışlardı, çarpık elleriyle bir türlü uzanamamışlardı Rus-

ya'da gerçek iktidarı yapan o kol ve kolcuklara, tekerlere, dişlilere. Şimdilik duraklama dönemindeydiler, ama yardım için (paslı kollarla mücadelede) geçmişten birilerini çağırmaya da başlamışlardı. Tabii ki işi bitikleri çağırmıyorlardı. Fakat ortalama tipler, ortalama kodaman-partililer tırmanışa geçmişlerdi. İdare edilemiyordu onlarsız. Başlarda yardımcı olsunlar, kenarda dursunlar diye, beşinci roller için çağırıyorlardı onları. Fakat kısa süre sonra beşinci sıradaki ortanca, demokratı (namuslu gevezeyi) prestijli sığlığa postalayıp ileri fırlıyordu, yat sen orada, arkadaşım, dinlen! Biz hallederiz. Sen yat gitsin (biz ise koltuğunda oturalım). Sen televizyona çık. (Biz koltukta iyiyiz.) Gelmişti saatleri: Sürüngence bir dönüş; yeni, eski ile yenileniyordu.

Bunu şunun için söylüyorum, Lesya'ya gelen (sıkça uğramaya başlayan) arkadaşlar artık ne küskünlerdi, ne de yoksul. Koltuklara yerleşmişlerdi. Şimdilik kendi eski koltuklarına değil, ama yumuşak koltuklara çoktandır. Ve şimdi (hanelerinde bir artı!) kendileri gibi eskilerden arkadaşlarını anımsamışlardı. Hayata dönmüşlerdi. Ve saçlarındaki asil beyazlar nasıl da parlıyorlardı gümüş gibi! İçlerinden kimileri yeni moda tonlamayı, demokrat konuşmalarının çan sesine benzer, hafif sesini de pekiyi özümsemiş – artık her anlamda gümüş gümüş parlayarak, ayırt edilmez hale gelmişlerdi. Yaşam kaynaştırıyordu; yaşam daha kötülerini de kaynaştırmamış mıydı!

Bir gelmelerinde benim *aceleyle* patates soyduğumu gördüler – evet, evet, aceleyle soyuyor, kör bıçakla kazıyor ve LD'nin yanında oturuyordum (Lesya yatıyordu). Bu saat ve dakikadan itibaren (abartmıyorum, *saat gibi* dakik) benimle başka türlü konuşmaya başladılar. Bununla hiçbir şey görüşülmeyecek ve tartışılmayacak, gibisinden. Bir hizmetçi. Belki de şimdilik ihtiyacı vardır LD'nin bu adama. Belki bir oynaş ve hatta sikici olarak onun için fena biri değildir, ama işte yalnızca o anlamda fena değildir (hizmet-servis anlamında). Yöneticilerin psikolojisi: Bir *ug*'li onlar için her daim ve yalnızca başarısız bir hiçtir.

Ayaklarının altındaki toz bile sayılamaz (ne olursa olsun çiğnenmemesi gereken naaş değildir).

"Sen iyisin, Petroviç. Sen iyi bir insansın... Tartışma onlarla."

"Tartışmıyorum zaten, Lesya."

Ben patates soyarken ikisi birlikte gelmişlerdi: Arabayla. (İçlerinden birine devlet arabası verilmişti.) Bu arabalı – tipik çiğ müdürlerdendi. İkinci – Bilim komitesinden oynak bir şef, perestroykanın ilk yıllarında her şeyini kaybetmiş. (Bekleme becerisi dışında her şeyini.) İkisi de elbette iktidarda oldukları yıllar boyunca az insan tanımamışlardı ve bir bakışta (koklayışta) benim bu duvarlar arasında bir hiç, bir geçici işçi olduğumu kavrayıverdiler.

Ama en sempatikleri çıkmamıştı ortaya henüz. Neşeli can. Koca göbek.

O sıralar hastabakıcı ihtiyacı ortadan kalktı. Mar Vanna, Portwein'i götürmüş olacak, cesaretini toplayıp konuştu benimle: Madem öyle yalnız ve bakımsızmışım (LD ile konuşmalarımızı duymuştu), benimle birleşmeye razıymış: Çekip çeviririm seni! Derler toplarım. Her öğle yemeğine sıcak lahana çorbanı hazır ederim...

"Hem de ne güzel *yaşarızsa* senle," diye noktaladı sözlerini şarap kokusu yayarak. Sessizce hıçkırdı ve ağzını kapadı: "Ay Tanrıım!.."

Ben bunları LD'ye gülümseyerek, basit Mar Vanna ile dalga geçerek anlattım. Bir başkasının kazara söylediği sözlerin kimileyin kulağa hoş gelebileceğini düşünmüştüm... Hayır efendim! Hemen ertesi gün LD onu kapı dışarı etti ve Mar Vanna'yı bir daha göremedim. Önemsiz bir şey. Küçük bir ayrıntı. Ama *ug*'li ruhum bu komik hatunu ve lahana çorbalarını hep özledi. Salamura kokan hatun ellerinin bana (ve Lesya'ya) üç-dört kere pişirdikleri o dâhiyane lahana çorbalarını. Süveterin onarıldıysa muhakkak onun eli değmiştir. Ömrünü hamarat bir amadelik ve küçük şakalarla adımlayan Mar Vanna her yere yetişir-

di. (Ve küçük gaflarıyla. Heyhat, Portwein'in ettikleri.) İlletler anlaşmış gibi dört bir yandan üzerime saldırdıklarında işe yarayan bir kumpas biliyorum şimdi – silah olarak kullandığım bir söz. Metrodan çıkar çıkmaz, sokağın soğuğuna ilk daldığımda şöyle diyorum kendime (bütün kovulanları bir çift sıcak sözle anarak):

"Yaşarızsa!.."

•

Ağaçlarda eylülün örümcek ağı – iyi havaya işaret; o güzel akşamlardan birinde sanki dallardan düştü, *örümcek olup düştü* ve birden yanımızda belirdi arkadaşların dördüncüsü, sivri dilli ve koca göbekli. (Genel olarak sempatik buluyorum onu.) Lesya'ya kırmızı balık getiriyordu – ucuzundan, ama az tuzlu, pek leziz ve apaçık eski ahbapların hesabından. Birisi bir şeyler paylaşıyordu bu koca göbekle, eskinin hatırına. Yalnızca bir kez şöyle bol bol havyar ve konyak getirdiler, ama onları da bensiz yiyip içtiler. O gün dışarı çıktım, kompleksten değil (bir *uğ*'li beleşe yemek yeme ve elbette içme fırsatını kaçırmaz) – şansım yaver gitmedi sadece. Koca göbek (serbest kesim, gri bir takım elbise giymiş sıradan bir koca göbek) beni resmen kovdu. Kucaklar gibi yaparak pencereye götürdü: "Arkadaşım," dedi, "bağışla lütfen. Biz kendi halimizde oturmak istemiştik. Ne yapacaksın bizim iç dökmelerimizi? Ne işin var burada, başkasının ziyafetinde laf mı dinleyeceksin?"*

Buna karşın Lesya, benim yalnız kendisiyle değil, onlarla da sohbet etmemi, iletişim kurmamı, zaman geçirmemi istiyordu, neden olmasınmış?.. Çünkü *olmaz*, dedim ben aceleyle, adamın örümceksi-yumuşak tonlamasını taklit ederek, neme gerek, Lesya, şunların suratları, yapmacık nezaketleri, post-yüksek-memur

---

* ... Başkasının ziyafetinde laf mı dinleyeceksin? Ünlü komedi yazarı A. Ostrovski'nin komedilerinden biri olan *Başkasının Ziyafetinde Aynlma* (*V çujom piru pohmelye*) ile bağlantılı bir çağrışım. (ç.n.)

göz kırpışmaları; ömürleri boyunca yemişler, ne buldularsa ceplerine indirmişler, aile gezmelerine çıkmışlar, benim gibilerden nefret etmişler – inan, Lesya, soğuk apartman basamaklarında oturup sarhoş olmayı tercih ederim, bir gazetenin üzerinde, haftalık *Kommersant*'ın üzerinde mesela...

"Aptal! Ne aptalsın!" diye hayıflanıyordu o.

O sırada yine koca göbek girdi içeri. (En sempatikleri.) Belki de Lesya'dan hep hoşlanmıştı. Belki de düşünüyordu onu bazen, büyük ve asil, gibisinden, bir zamanların dilberi. Kederli bir hanıma böyle müsait bir anda nasıl kur yapmazdı...

Lesya'nın bu ince maksatları anlıyor olması düşük ihtimal. Ama adamın neşeli oluşuna değer veriyordu. Yakınlık gösteriyor, mütevazı yaşamını seve seve sergiliyordu ona – kaygılarını, küçük dairesini, güzel şişman ellerini ve hatta beni.

"İşte o – gururlu!" diye gösterdi beni bakışlarıyla. "Sizinle akşam yemeği yemek istemiyor."

Kepimi takıyordum artık.

"Sizinle aynı musluğun altında ellerini yıkamak bile istemiyor," dedi bir çırpıda LD, meşhur halk deyişini yumuşatarak.*

Koca göbek, tatlı manevralarda ustaydı:

"Evet. Biz iğrenciz," dedi gülerek.

Belki de onlara karşı adil değilim, kendi yerlerini arıyorlardı, insandılar sonuçta, ne var ki yosun tutmuş bir *ug*'li beceremez demeyelim ama – istemez adil olmayı.

"... Domuz! Pis yurt domuzu!" diyerek hüngürdüyor, böğürüyordu, kâh hırıltılı bir sesle haykırarak, kâh zavallıca ağlayarak.

Ama ben kaptırmıştım: Konuşuyordum. Düşüncemi ifade etmek istediğimde kimse durduramaz beni:

---

* "Senin gibisiyle yan yana tuvaletimi bile yapmam" şeklindeki deyiş kastediliyor. (ç.n.)

"Bir pislik olduğum için benimle kendini alçaltıyordun. Şu iyi ve tok arkadaşların bilebilirler miydi değerini gözyaşlarının?.. acılarının?.. gece kusmalarının?.."

"Pislik! Pislik!.."

"Benden utanmıyorsun bile, çünkü pisliğim ben. Sen bu pislikle (benimle) kendini alçaltıyordun. Ama çaktırmadan alçaltıyordun – insan içinde değil, yalnızca kendi kendin için. Harika düşünmüşsün doğrusu, Lesya: Kimsenin görmediği bir alçalmayla alçalmak!.. Hem yurt pisliği de (ben yani) zararlı çıkmadı – biz de payımıza düşeni aldık, alıyorsan alacaksın, ısırmadan ama..."

"Domuuuz... Aaa aa," LD hüngürdüyordu, bu kadarı yeter diye düşündüm. Söyledim. Söyledim artık. (İçimde birkaç şey daha tutuyordum, ama yeterdi.)

Yaralama ve acıma zamanı. Tamam, peki, peki – fısıldadım. Sarıldım ona, yüzüme, enseme vuruyordu, kulağıma isabet etti, çınlattı kulağımı!.. Tıraş edilmiş (tımarhaneden sonra) kafama, alnıma, hatta gözüme, ama ben yakaladım ellerini. Benim ellerim daha güçlü, haykırdı. Sıktım, öptüm onu; canı acıyor – canım acıyor. Gel, gel bana, Lesya. Benim bu, acıma zamanı.

"Bana en çok dokunan ne oldu, biliyor musun," dedi yanımda yatarken (başı, ensesi kolumun üzerinde). Yan döndü, ***ug***'li kemiklerimi fırın gibi ısıtıyordu sıcağıyla; atlastan, ısıtıcı, sıcak, büyük bir kadın karnı.

"Ne?" diye sordum uykulu, gerçi biliyordum.

"*Neden onların önünde (kendininkilerin önünde) küçük düşmüyorsun*, diye sorman."

"Neden peki?" diye sordum tekrar.

Lesya'nın arkadaşlarından, heyhat, hiç mi hiç öğrenemedim dayanıp beklemeyi (başkasının devrine dayanıp, kendiminkini beklemeyi).

Lesya azarlıyordu beni. Nasıl yapabildin, senin gibi hassas, iyi biri!.. (Ne yapabilirdim ki başka, üstüne üstlük hiçbir şey de

anımsamıyorum, ki başıma seyrek gelen bir şeydir bu.) Herhalde açlıktan olacak.

O gün öyle sarhoş olmuştum ki, belirli bir andan itibaren (bir dönüm ânı) her şey silinmişti bilincimden, hatta aç karnına votka içtiğinde beliren o karanlık, kara, kıvılcımlı çukur bile. Hatta o yatıştırıcı, mürekkebi, kıvılcımlı karalığı bile tutamamıştı belleğim. Ama Lesya anlattı tabii sonradan.

Azarladı beni. Küstahtın – gerçek bir küstahtın.

Kabul ettim. Biliyorum. Elbette, kancığın tekiyim. Onların votkasıyla sarhoş olmuş, yine onlara sataşmışım meğer.

"... Neden silaha sarılmıyorsunuz, biraz ateş etseniz fena mı olur?" Alay ediyormuşum onlarla, "eski"lerle; tam da o sıra sokaklarda bir gösterileri dağıtılmışmış.

Kendileri çalıların arasındalar artık, maaşlarına ve koltuklarına ısındılar, oysa yoldaşları dağıtılmış; onlar da "eski", ama daha açık yürekli kıtlar, ağızları bir karış, ellerinde kızıl bayraklar meydana döküldüklerine bakılırsa. ***Bunların***, koltuk sahiplerinin heyecanlanıp ***berikileri*** tutmaları anlaşılır. Kaygılanıyorlar. Zaten dağıtılıp yenilmeleri küçük düşürücü, bir de ben zehirli zehirli laflar ediyormuşum.

Alay ediyormuşum:

"Ya-ya. Kalaşnikofları ele almanın tam zamanıydı, ha?"

Hayıflanıyormuşum:

"Ateş etmiyorsunuz, ne yazık. Ne yazık, tek bildiğiniz çalışma masalarınızın üzerinde sekreterlerinizi becermek."

İçlerinden biri yüzüme tükürmüş, masanın karşısından (Lesya'nın evinde akşam, mutfak masasının başında oturmuş içiyoruz). Sordum hatta Lesya'ya – kimdi o tüküren?.. Saygı duydum o adama.

Lesya, adamın aslında asabi biri olduğunu, ama kendisini tuttuğunu söyledi. Tükürmüş, bense şişeyi kafasına geçirmişim, ama fazla hızlı değil, yanında oturanlardan biri elimi tutmayı başarmış. Bizi ayırmışlar.

***

Arkadaşları bir daire buldular Lesya'ya (eski daireler gibi değil, ama idare eder: Doçent L.D. Voinova için iki geniş oda) – ve derhal masrafı bölüşerek modern, stili olan mobilyalar satın aldılar. Aferin onlara! Çalışabileceği bir mevki konusunda ise pek acele etmiyorlardı. Bakınıyorlardı. Mevki, yalnızca onun için değil, kendileri için de önemliydi. (Yoksa mevkie mevki mi denirdi.) Akıllıca araştıracaklardı bundan böyle – uzun yıllar kalacağı bir in bulmalılardı. Maaş ve dertsiz bir emeklilik. Kuyudan su içeceklerdi daha.

Taşındı – kutlama, taze, kokusuz metre krler. Gelgelelim partili kocasının portrelerini yeni duvarlara arkadaşlarından biri astı. Ben değil. Hem aslını söylemek gerekirse – nelerine gerektim ben? Ya onlar benim neme gerektiler?.. O hafta bir daha gelmeyeceğimi söyledim ona. LD sordu:

"Neden?" Ben yanıt vermedim. Sustum, ayrılık için ikimize de temiz bir dakika sundum.

Ama geliyordum. Durup durup yatıyorduk. Ve tabii kendini alçaltmıyordu artık yatakta: Sakin, sağlıklı bir seks, yaşımızla uyumlu; tutku ölçülü ve birleşmenin esrarına karşılıklı suskun bir gömülüş. Doğrusu ben, deniyordum onun pişmanlığa yürüdüğü (sonra da gece yarısı hüngür hüngür ağladığı) gece yollarına dönmeyi. Ama bir boşlukla karşılaştım. Bir sessizliğe takıldık sanki birlikte – sessiz, duygusal bir anlaşmazlığa. Ve sonra Lesya dikkatlice tavrını bildirdi: Eskisi gibi olsun istemiyordu – karanlıkta sezilen yumuşak tebessümüyle fısıldadı: "Yok yok, canım. On yedi yaşında değiliz ki..." Ve ben kabul ettim, tekrar alçalması benim için de gereksizdi.

Yine aynı günlerde daktilomu arayıp bulmak için *bomj* yatağına uğradım. (Nata'nın yanına hemen gitmedim.) Vietnamlılar cıyaklamaya başladılar, küçük bir çığırtı, bir şeyler iddia ediyor, bağırıyorlardı, rehin sandığı değilmiş orası, daktilo çoktan satıl-

mış gitmiş, oysa ben dik kafalılığı elden bırakmıyordum: "Nerede?.." Odadan odaya geçiyor, bir oda dahi atlamadan, turşu kokusu sinmiş katları araştırıp duruyordum – en sonunda buldum, parayı saydım, o zaman yola geldiler. Ayrıca çıldırma nöbetim sırasında onları, o nazikleri yataklara fırlatışımın anısı tazeydi hafızlarında.

Nata'ya uğradım; bir süre oturduk çay içtik, uzun aradan sonra flüt cıyaklıyor gibi geldi bana. Fakat zaman (zihnimde) iki parçaya ayrılıyordu – tımarhaneden önce ve tımarhaneden sonra. Şimdi ben sonrada yaşıyordum. Bu yüzden daha büyük bir özenle geçmişe ait canlı yaşam parçacıklarını yeniden canlandırıyor, kazıyıp söküyordum. Nata da parçacıklardan biriydi. Onu anımsıyordum. Görmek istediğimi söyleyemem onu. Hayır: Düşüncem ileri fırlıyordu yalnızca, yaklaşan geleceğe: *Kim bilir*, gibisinden... Şu işe bak!.. Zamanında bu ürkek, aptal kıza bir şeyler anlatabilmiş olsaydım, âdet olduğu gibi yatakta bile değil, masa başında, ne tımarhaneye düşecektim, ne de Birinci koğuşa. Çay içer, düdüğünün alışıldık akşam uğultusunu dinlerken, flütü kenara koy, diyebilirdim, şimdi de sen benim uğultumu dinle.

Kim bilir, diye düşünüyordum, taze, artık işitilir güz rüzgârını yakalayarak sokakta yürürken. Üzerimde bir süveter vardı, rüzgâr içime giriyordu, geri aldığım, işime yaramaz daktilo elimdeydi...

İkinci uğrayışımda *bomj* yatağında kalan pılı pırtımı aldım: Çamaşır bavulum, kışlık paltocağızım, kitap destem. Nata'ya uğradım – masa kurmuşlar orada. Ortalık Ermeni akrabalarla dolu. Beni de oturttular, ye iç. Rus teyze, sarkık göbekli Oho-Honyuşka konuklar için yüzlerce pelmeni yapmış, hünerlerini sergilemişti!.. Nata'nın babası ve annesinden söz ediyorlardı, çoktan ölmüşler, iyi insanlardı, gibisinden. Nata gülümsüyordu. Ermeni akrabalar ona Anait diyorlardı.

Nata'yı kendilerinden biriyle evlendirmeye çalışmış ama başaramamışlardı. Er ya da geç erkeğin içindeki Doğulu (ya da herhangi bir) koca uyanacak, sabahları yatakların düzeltilmesini, evde konfor ve çekici yemek kokuları olmasını isteyecekti. Ya Nata ne yapacaktı, çocuk aklı, beceriksiz elleri ve ezberlediği beş-altı kederli melodi ile? Neyse ki Ermeni akrabalar dairesini satın alıp özelleştirmeyi başarmışlardı, büyük bir hayır; Nata flütüyle birlikte bir de evsiz kalsaydı ya – bu bir dert olurdu işte. Kendisinin erkeklerle ilgilendiği yoktu. Ama bu güçsüz kızcağız ne kadar direnebilirdi ki?.. Bilmiyorum, tasavvur edemiyorum. İkna edilen bir çocuk.

Akrabalar, meşhur zulüm olayları sırasında Bakü'den kaçmışlardı, şimdi ise büyük, dallı budaklı bir aile halinde yaşıyorlardı, on beş kişi topluca Fransa'ya gideceklerdi. Vizelerini almışlardı, bavulları hazırdı. Fransa'daki Ermenilerle ne güçlüklerle yazıştıklarını, davetiye yollattıklarını anlatıyorlardı; medeni bir ülkede barındırılmaları gereken sanatçılar olarak göstermişlerdi kendilerini. ("Fransa'ya sızmak kolay değil!" diye açıkladılar) Nata'ya o akşam ev yapımı, dağılan kurabiye ve bolca çikolata getirmişlerdi, veda eder gibilerdi. İçerisi sıkışık ve gürültülüydü. Bana karşı kibar ve samimilerdi, yalnızca nazik değil. Epeyi oturduk, çok içtik, pelmeni yedik ve ben Nata'yı unutup kırk yaşındaki tombul Ermeni kadına bakmaya başladım. Kadın, Moskova'da yaşamın düzeleceğinden yana umudum olup olmadığını soruyordu, yoksa burada da her şey Bakü'deki, Tiflis'deki gibi tepetaklak mı olacaktı. Bense pelmeni yemeye bakıyor, omuz silkiyordum: Nasıl olacaksa olacak. (Giden kimseyi teselli etmem ben. Gitmesinler diye ikna etmeye de çalışmam.) Votka içiyor ve onun parlak dudaklarını izliyordum. (Baştan çıkarıcı değiller. Yalnızca güzel dudaklar.) Ve yüzü allaşan Nata akrabaların ricası üzerine flütünü çıkardı kılıfından. Bir artistin heyecanlanması gerektiği şekilde heyecanlanıyordu.

Biz gürültüyle yiyip içiyor, post-Sovyet yaşamının tedirginliğini tartışıyorduk, Nata ise sıradaki numarasını sergileyip dışarı çıkıyor, sonra geri dönüyordu (gizli gizli valeriyan damlası içiyordu). Ve – tekrar flüt. Bu tatlı ve kıt akıllı kız, Rusya'daki yeni yaşamdan bir şey anlamıyordu (eskisinden de anlamamıştı). Sessiz ve ısrarsız, ne için ve kimin için yaşıyordu? Kime neydi ondan? Bu giden on beş kişinin onu Fransa'ya götürmemelerinde şaşılacak bir şey yoktu. Onu bir eşyayla karıştırmışlardı sadece, bir nesneyle. Eşyalardan da yalnızca değerli olanları götürüyorlardı yanlarında, diğer her şeyi bırakıyor, burada terk edip gidiyorlardı.

Aslında ben de flütün acınası seslerinin, bütün kalan ömrüm boyunca beni takip etmelerinden çekinir gibiydim. (Yanında olacak, diye fısıldıyordu bir ses. O hiç yükselmeyenlerden. İşlerini hiçbir zaman yoluna koyamayacak biri varsa, o da bu kızdır. Her zaman aşağıda ve yanında olacak...) Tek bedensel iletişimimiz Nata fincanları yıkarken oldu. Çay bulaşığını yıkıyordu, peş peşe iki fincan kırdı, bense sigaramı içerken arkadan yaklaştım ve sakinleştirmek için omuzlarından sarılır gibi yaptım ona. Titreyen elleri, lanet olasıca fincanlarla meşguldüler. (Küçük göğsüne erişmek kolaydı; hem Nata korunmasızdı.) Ensesi kopkoyu kızardı. Pembe kulakları alevlendiler. Fakat ben sigarayı kenara koydum, fincanları elinden alıp yıkmasına yardım ettim yalnızca.

Yaşlı teyze, Rus akrabası, Nata'ya haftada iki-üç kez geliyordu. Teyze, Nata'ya tek kapik vermiyor (sefil emekli maaşıyla yaşıyordu), buna karşın evini temizliyordu. Üç günlük çorba ve lapa pişirip bırakıyor ve bir saat kadar ağlayıp gidiyordu. Her seferinde aynı sözlerle ağlıyordu: Ben ölürsem Nata da ölür, gibisinden.

"İlgilenecek kimsesi de yok. Oh oh. Pisliğe batar," yaşlı Oho-Honyuşka sonbahar penceresine gözünü dikmiş gözyaşı dökü-

yordu. Öyle sanıyorum ki, Nata'yı ufak ufak bana yamamaya çalışıyordu, bu entelektüel dula; ihtiyar kadın beni ısrarla dul sayıyordu. (Öyle istiyordu canı. Bir keresinde bağırmıştım ona bu yüzden.)

Bomj yatağının ilk katında o akşam bir Vietnamlı kavgası vardı. Duvarların ardından kedimsi hüngürdemeler, ahuvahlar yükseliyordu (tasvir edilemez haykırışlar). Bir bayramları filan mı var acaba?.. "Bir münasebetsizlikten çekiniyorum," diyor teyze korku içinde.

Ve bana soruyor:

"Sen niye gelip gitmez oldun bize?"

Sohbet ediyoruz.

Nata ise sessiz sessiz flütünü üflüyor. Gürültülü ve sarhoş *bomj* yatağının ortasında, ısrarcı, hazin flüt duasına kulak veren gökler tarafından korunarak yaşıyor sanki.

"Yüzü gözü düzgün bir kadın, korkuyorum..." Yüksek sesle düşünüyor teyze.

"Asıl benden korkmanız gerekiyordur belki," deyip güldüm ben.

Teyze korktu:

"Ne diyorsun sen! Ne diyorsun!.." Fısıltıya geçti: "Sen onu delersin, mutsuz olur. Bu işleri bir kez öğrendi mi bir daha tutamazsın sonra. Gece gündüz ister canı – hayatı neye döner o vakit?"

"Bu sürüngenler yuvasında nasıl sağlam kalacak! Birisi başarır sonunda!"

"Yoo, canım benim. Başaramaz. Tanrı büyüktür."

Sustuk.

"Tanrı büyüktür," diye tekrarladı. "Otuz yıl yaşadı. On daha yaşar, sonra da göz koyan olmaz ona... Yanıma alırdım onu ama, koşturup taşınmak için hastacayım – damarlarımdan hastayım. Hastayım! Yaşlıyım!"

Ağladı.

Nata beni geçirmeye çıktı. Tam kapının önünde, *bomj* yatağına girişte avucumu onun hafifçe ateşlenen yanağında gezdirdim. Ayrılık ânı.

"İyi geceler."

Bir daha herhalde gelmem, dedim ona – tekrarladım, *gelmem*, Nata şaşırdı:

"Neden?"

Yalnızca omuzlarımı silktim. Bir dakika daha.

Hemşire Marusya'ya gittim misafirliğe. İkimiz de sevindik – şişeye ne gerek vardı? Neden getirdin? Alkol var ya bende!.. Payladı Marusya, şişman fıçı, evde öyleymiş meğer, beyaz önlüğü yokken.

Sevindik sevinmesine ya, duvarda, raptiyeyle tutturulmuş bir fotoğraf asılıydı çoktan (avuç içi kadar) – tanıdık bir yüz. Dikkatlice baktım: Öyle ya. Hasta Şaşin! İki omurga kemiğim kaynaştırılırken çoktan sollamışlardı beni. Yazık. Burada da barışmam gerekti durumla – Marusya'ya daha ilk gelişim bir vedaya dönüştü, olur böyle.

Ona geç kalmış olmamda parodisel bir şey vardı, savaştan dönen, aldatılmış bir kahramandım sanki. Şerefiyle çarpışmış, vuruşmuş bir adam! (Hasta bakıcılarla – hepimiz için.) Savaşmış, vuruşmuş, bir parça sakatlanmış. Kahraman!.. Ellerini çırptı Marusya. Birlikte güldük. Yaşam yaşamdır. Marusya aklından bile geçirmedi saklamayı: "Onu bekliyorum!.." Ve göz kırptı. Yani hastaneden Şaşin'i. Bekliyor ve hatta ümit ediyor: O kadar istiyor ki her şeyin yolunda gitmesini!.. Elbette onayladım: "Tanrı yardımcınız olsun!" (Umarım şansı yaver gider. Umarım adam narkotikçi değildir.)

Marusya bütün diğer ilginç hastane haberlerini de sayıp döktü: İvan artık yüksekteymiş, *yukarılarda* – terfi almış; hastanenin başına ise şimdi Holin-Volin geçmiş. Orası açık. Orası çoktan öngörülebiliyordu, öyle değil mi yoksa? Evet, bekliyor-

duk. Ya İnna?.. Ona ne olacak ki! O "baş"ın burnu havalarda, afet sanıyor kendisini. (Bacakları daha da uzadı!) Hastane, hastane işte, her şey eskisi gibi... İvan Yemelyanoviç'in beni öyle kolayca unutmasının ve *bağışlamasının* da yukarılara çıkmasından kaynaklandığını konuştuk, onayladı bunu Marusya. Ekmek parası kazanmaya giden insanlar daha kolay bağışlarlar. Holin-Volin ise bütün genç ve kindarlar gibi, sade bir müdür oluvermiş sonunda, ne dersin. Gayet hafif, munis! Evet, ısırmayı seviyor. Zevkle ısırıyor. Ama ölümüne değil, hemen olumlu bir adım atıveriyor – kendisi de seninle birlikte gülüyor. (Biliriz öylelerini. Bütün zehirleri – kendilerini kanıtlamanın zehridir.) Marusya ile iyi konuştuk. Ve iyi içtik, atıştırdık. Yatak dışında her şey.

Bendim birdenbire katatoniye düşen, benim hatam – hemşirenin vücudunun tanıdık kekreliği yüzüme vurur vurmaz, üzerime tımarhanenin felce uğratan kokuları üşüştü. Tahtalaştım, parmaklarımı bile kıpırdatamıyordum doğru dürüst. Zihni çevik Marusya hemen, üzerinde *üç-sülfat-kapsül* yazan bir ampul çıkardı, şimdi yaşam eskisi gibi olacak, gibisinden – merak etme, canım. Öküzlere layık karışımına birtakım büyüler yaptı, fakat tanıdık dev şırınganın görüntüsü karşısında benim düşebilecek her şeyim adamakıllı düştü. Tükürüğüm bile aktı. Aklı kıt Alik gibi ağzımı ayırmış duvar kâğıtlarını inceliyordum, üzerlerinde tekrar eden resmi. (Alik orada ufuk çizgisini arardı.)

Marusya çırılçıplak soyundu. Şaşkın şaşkın etrafımda gezindi, tombul tombul sürtündü ve tekrar çabalamaya koyuldu: Bu sefer elindekine kıydı ve bana özel ve çok pahalı bir *üç-sülfat-üç-kapsül* uyguladı, ama, heyhat, bunun da bir yararını göremedik. Ancak çayın yanında reçel yiyebildik. Biraz da konuştuk. Biraz da güldük. Ve kısa süre sonra vedalaştık. Ben giderken Marusya anlam veremeyerek başını salladı ve hatta ampullere bakmak için buzdolabına sokuldu, doğru şeyi mi yuvarlamıştı kanıma sahiden?..

Doğru şeyi yuvarlamıştı. Gece uzun süre aşırı coşkudan uyuyamadım; yalnızca ve bir tek sırtüstü yatabiliyordum, öyle altüst etmişti beni. *Bomj* yatağındaydım o gece (bir şekilde sızmayı başarmıştım oraya, Çingenelik yapıp gece için bir karyola dilenmiştim, ah o karyolalar yok mu, arkalıklarının beyaz emayesi soyulmuş!) ve bütün o uzun gece boyunca pek-pek az uyudum, yorganın altında bir tepe dikiliyordu. O yurdun yorganları hafiftir gerçi (Vietnamlılardan alınmışlardır). Ve sabah da bir değişiklik olmadı: Sırtüstü yatıyorum, yorganın altında tepe. Sekse değer vermezdim ve vermiyorum işin aslı, tatlı bir oyuncak, ama orada birdenbire bir tür sabah işareti okudum. (Yaşamım dağ olmuş dikiliyordu. Yaşam vaatlerle doluydu.) Tatlı, kösnül bir oyuncak, ama ben sesli sesli güldüm: Yaşıyorum.

ÖTEKİ

Meşhur N. hanım, daha o zamanlar genç ve *kökçü** bir yayınevinde çalışan, sekizinci kere mi ne, elyazmamı olumsuz bir eleştiri yazısı ile geri veriyordu bana – retle yani.

N. beni anladığını söyledi. Bir de ekledi: Uzun öykümü yayımlamamın nasıl ve neden karmaşık olacağını anlıyormuş.

"Siz – *öteki*siniz," dedi gencecik N. Sizin durumunuzda çok ağır ve canhıraştır tanınma süreci, gibisinden.

N. akıllı ve hassastı. Ve şunu da söylemek gerekir ki, bu hali, onun bir eleştirmen olarak *kökçülerden liberallere* geçeceğinin işaretlerini veriyordu. (Olağan şeydir.) Gözleri nemlendi. Yazarın içindeki insanı duyumsamak isteyenlerdendi. Sözleri candan geliyorlardı kulağa, nemli gözleri ise parladılar üstüne üstlük.

---

* Kökçülük (*poçvenniçestvo*), Rus edebiyatında 1960'lı yıllarda meydana çıkan bir akımdır; Slavcılık akımının yeni bir türüdür. (ç.n.)

Öteki – felsefi bir sözcüktü, henüz moda olmayan, ama kısa bir süredir bilinen, entelektüel çevreye sızmış. Bir yazara uygulandığında *öteki,* gurur okşayıcı, ödüllendirici bir ayırımdı – nişan gibiydi, küçük bile olsa. Madalya değil artık. Yayınevinden bir gülümsemeyle çıktım. Bunu kural edinmek istiyordum hatta – giderken gülümsemeyi, madem *öteki* idim.

Gelecek on beş yıl boyunca gülümseyebilecektim artık, on beş yıl topyekûn retler, seneler seneleri kovalayacaktı. Bu arada umutsuz bir parasızlık dönemi atlattım, ailemden ayrıldım. Zıkov gibi diyemeyeceğim ama, ben de tanınmama döneminde metroda bir intihar denemesinden geçtim – deneme de değil, yalnızca bir düşünceydi bu. (İntihar düşüncesi.) Metro ise, o zaman bu zamandır kendimi özellikle sakin hissettiğim yer oldu.

"Ben"imden ayrı, histerik bir telaştı işte duyduğum, birdenbire, yaklaşan trenin tekerleri altına atlamaya dair ürpertici bir cesaret (aynı zamanda da arzu). Çok basit, insanı sarsacak kadar basit diye düşünmüştüm, bir tür aydınlanma – ve tam yol ileri!.. Bu atlayışın benim için bir eşik olacağından neredeyse hiç şüphe duymuyordum, tekerleklerin altı da bir final değildi, *sonrasını sonra görürüz...*

"Hadi hadi!.. Çekil şuradan!" Kaba bir şekilde itti kırmızı kasketli, asalı bir hatun beni. Sarhoş sanmış olacak. Eli mi çeliktendi, omuzları mı ağırdı (omuzdan gelen bir kuvvet vardı elinde), beni bir buçuk-iki adım öteye savurdu. İçgüdüsel olarak bir üçüncü adımı da kendim attım, kalabalığa yaklaşıp ray felaketinden uzaklaştım.

Sadece bir an, bir tesadüf, virgül, yola devam – düşünecek vaktim bile yoktu...

Epeyi ret birikmişti (yazı işlerinden, yayınevlerinden), yuvarlak değil ama simetrik bir rakam – 121. Retlerin çoğu ilkel bir gurur okşama havasında yazılmışlardı, kimi kibar, kimi küstahtı, kimi alaycı, kimi komik, kimi dar kafalı, kimi ıkına sıkına yazılmış, kimi zekice, kimi *kökçü,* kimi *liberal* ret yazıları, her türden

vardı elimde; ve her şeye rağmen en büyük üstünlükleri simetrinin zaferiydi – 121!.. Ani bir karar verdim. Yazıların hepsini toplayıp metro önünde satış yapan kadına götürdüm (çoktandır kâğıt istiyordu, börek sarıyordu onlara). Bir çuval dolusu.

Götürme ayininden önce retleri üst üste dizdim. Uzun öykülerin müsveddeleriyle birlikte boyum kadar bir kâğıt yığını oluştu. Söyleşir gibiydik: Öykünün yazarı ve retler. "Ben – öteki" diye bildirdim basso ile, boylu boslu kâğıt yığınına. "Ben anti-konseptüelim," diye bildirdim. Kâğıt yığını sokak-öncesi (börek-öncesi) heyecanı içinde sallanarak bana bakıyordu. Yığın, kalmak istiyordu.

En liberal dergilerden birinde de son uzun öyküm duruyordu hâlâ, gidip almalı! Üzerinden bir yıl geçti, okuma için gayet yeterli bir süre, gel gör ki yazı işlerinde sıradaki reddi iletmek yerine şöyle dediler: Elyazmanız eleştiride.

Ben şüphelendim. Bu işin içinde bir iş var. (Böyle uzun uzadıya okuyacaklardı ha. Kimmiş okuyan?..) Hayır, adını söyleyemezlerdi. Bir yazı işleri sırrı. Yazar bilemez ve bilmemelidir de. *Yoksa eleştirmenlere baskı yapılıyor.* Aa, yoksa onlara rüşvet mi veriliyor, dedim ben gülümseyerek ve tabii ironi ile. (Yüz kere verirdim şimdiye kadar, rüşvetin bir işlevi olsaydı.) Brejnev döneminin açılanamaz, mahdut, metafizik sızılmazlığının sırrı da bundaydı ya – rüşvetin yazı işlerinde bir işlevi yoktu! Paranın işlevi yoktu, hediyelerin işlevi yoktu, yeteneğin işlevi yoktu ve hatta dövizin, kadın şairlerin kadınsı güzelliğinin neredeyse hiçbir işlevi yoktu... Her şey ucuzdu. Beş kapik. İyi, dedim, eleştirmenin adını söyleyemiyorsunuz (anlıyorum), ama en azından eleştirmene elyazmasının gönderildiği tarihi, ayı bari söyleyiverin. Tarih – belirli bir şey. Tarih – temiz bir şey. Elbette, dediler. Hemen söyleriz. Bu sefer masalarının üzerini ciddi ciddi arayıp taramaları gerekti. Ve elyazmasının var olmadığı ortaya çıktı.

Yoktu o. Yani kayıtlara geçmişti geçmesine – işte tarih, işte adı, yazarın kendisi getirmiş, kayda alınmış, ama *canlı* elyazma-

sı ortada yok. İyi-kötü bir ret iliştirip yazara geri verecekleri bir şey bile yok ellerinde.

Yeniden aradılar – sekreteri, redaktör yardımcısını çağırdılar, ter içindeki odacı koşup geldi, sonra (benim anım!) Moskova'nın edebiyat çevrelerinde özgür düşünceleriyle bilinen akıllı ve etkin N. – hoş yüzlü ve tavırlı bir kadın. O N., şimdi bu herkesin bildiği dergide çalışıyordu ve artık pek genç sayılmazdı. (İkimiz de genç değildik, on beş yıl boyunca ret!) Onun uyanık idaresi altında dolap dolap, çekmece çekmece arandı oda.

N. zaman zaman tekrarlıyordu bana:

"Endişelenmeyin. Oturun. Bulacağız..."

Her yeri altüst ettiler. Elyazması yoktu. Danışıp görüştüler. Ben bekliyordum.

Etkin N. sonunda elyazmasının tabii ki eleştiride olduğunu ilan etti, galiba anımsıyordu da tam olarak kimde olduğunu (ama tabii ki adını veremez, *eleştirmenlere baskı yapılıyor*), dolayısıyla biraz daha beklemem ve bizzat kendisine telefon etmem gerekecek, iki hafta sonra diyelim. Başımı salladım – peki. Gitmek için arkamı döndüm, kapıya yöneliyordum artık, o sırada redaktörlerden birisi, kuşkusuz göklerden gelen bir ilhamla, beklenmedik bir söz söyledi. Melankolik bir dalgınlık içinde, usulca telaffuz etti: "Dolaplarda yok. Dolapların arkalarında yok. Peki dolapların *üstlerine* baktınız mı?.." Bir merdiven getirdi, delikanlı çevikliğiyle tırmandı ve orada yatıp kalmış onlarca elyazmasının arasından benimkini çıkardı, korkunç bir örümcek ağı içinde. Örümcek ağı bir katman oluşturmuştu, bağcıkların bağlandığı yerlerdeki katman tazeydi: Hassas, küçücük ve kıvırcıklı bir örümcek ağı. Ve -asla unutmam!- orada, kıvırcacık ağın içine tedirgin, küçük bir örümcek gizlenmişti; canlı bir varlık metinlerime ilgi duymuştu demek.

Dosyayı mekanik bir hareketle silkeledim, sildim elimle. Kenarlarını düzelterek. Avucumun donup kaldığını anımsıyorum, örümceğe ne yapacağını bilemeyerek.

Bu arada dergi çalışanları eleştirilenmemiş *dolap üstü* elyazmalarının neden ve nasıl oluştuklarını tartışıyorlardı – birisi suçluyordu, birisi bir şeyler anımsatıyordu, birisi aklanmaya çalışıyordu. Hoş yüzlü ve öfke içindeki N.'nin kendisi ise yardımcılarını haşlıyordu sertçe. N.'ye elyazmasını geri aldığımı söyledim. Hayır, bekleyecek değilim. Hayır, eleştiri meleştiri gerekmez. Bir ağızdan, Yunan korosu gibi, beni ikna etmeye koyuldular, ama ben dinlemiyordum artık – örümceği itinayla aldım, sıcak ağının parçasıyla birlikte kopardım, merdivene dikkatlice tırmanıp dolabın üzerine bıraktım, devamlı ikamet ettiği yere. Aşağı indiğimde N. bana açıkladı:

"... Eminim. Eminim ben, anımsıyorum ki el yazmanız eleştirideydi. Yeni dönmüş olmalı eleştirmenden."

"İnanmıyorum." Başımı salladım.

"Evet, evet. Elyazması döndü. Ve eleştirmen öykünün hiç de kötü olmadığını belirtti. Yalnız yazara gerekli olan..."

Ben kısaca tekrarladım – hayır, artık inanmıyorum. Ve elyazmasının üzerindeki son ağları da silkip çıkışa yöneldim.

Koridorda yürüyordum. Arkamdan (koştu ama yetişemedi) N.'in kâhince sözleri yükseliyordu. Bağırıyordu N.:

"İnanın bana. İnanın!.."

Unutamam onun sesini. İçten, heyecanlı, beni ve metinlerimi sevmeye hazır, anlamsız bağırışı boşluktan boşluğa.

Yüz kere reddedildim, ama bu sonuncu ve özeldi, onun hayret verici bağırışı yüzünden. İnsanlar dünyasının kendisi, dev insanlık dünyamız onun sesiyle bağırıyor ve yalvarıyordu, *inanmamı* rica ediyordu benden, zamanımın gelmediğini, metinlerimin zamanının gelmediğini. Onlar, insanlar, rica ediyorlardı. Onlar, insanlar, özür diliyorlardı – şimdilik yapabilecekleri bir şey yoktu.

Elyazmalarını hiç götürmemek gerekiyordu aslında – ne bunu, ne diğerlerini. Her insan günün birinde, bir tanıma şekli olarak şu ya da bu değerlendirmenin anlamsızlığını kavrar. De-

gelenekçilikler dünyası varlığını noktalamıştır. Bir aydınlık gelir. Bayram edilir. İnsan ruhu birden şarkılar söylemeye başlar.

İnsan hâlâ koridorda yürümektedir sanki (yaşamın uzun koridorunda yürüyordum) – uzaktaki aydınlığa doğru. Elyazmalarını götürmek de, metinler yaratmak da şart değildir artık. Arkamdan (keşfimi unutmayayım diye) sesleniyorlardı bana. Kulaklarımda uzuyor, çınlıyordu hâlâ bu sesleniş:

"İnanın bana..."

Yaşamımın başarısız *olmadığını* bilmem ve buna inanmam gerekiyordu. Birtakım özel amaçlar ve yüksek maksatlar uğruna şimdi (bu zamanda ve bu Rusya'da) benim gibilerin, tanınmadan, isimsiz ve metin yaratma becerisiyle yaşamaları gerektiğine *inanmam* gerekiyordu. *Underground*. Sözsüz yaşamayı denemek, başkaları yaşıyorlar ya, susarak yaşamak risk midir değil midir; işte bütün mesele bunda ve ben – ilklerden biriyim. Tanınmazlığımı bir yenilgi olarak görmedim, onlarla berabere kaldığımızı bile düşünmedim – zaferdi benim için tanınmazlık. "Ben"imin metinlerimi aşması gerçekliği. Adımımı ileri attım.

Ve Gorbaçov değişikliklerinden sonra *underground* insanları orada burada yeraltından sıçramaya ve sanki şöyle bir toparlanıp gün ışığında bir şeyler almaya, kapmaya, isimler edinmeye başladıklarında (ve bu isimlerin köleleri olduklarında, geçmişin sakatları olduklarında) ben, ben olarak kaldım. Telafi etmem gereken bir şeyler yoktu. Peş peşine kitaplar yayımlama, makam sahibi olma, bir dergi yönetme arzusu, cezp edici geldi önce, sonra bayağılık gibi göründü. Yazmayan "ben"im kendi yaşamını kazanmıştı. Tanrı, o reddedilme anlarında çok şey vermişti bana. Kalmama izin vermişti.

Şimdinin binlerce küçük ve büyük (artık hepten sansürsüz) dergi ve yayınevleri artık benim için hiçbir şey ifade etmiyorlardı – uzayan absürt-öbür dünyasal bir bağırtının yankısı: "İnanın bana – inanın!.."

***

İlk katında Vietnamlıların, diğerlerinde farelerin yaşadığı *bomj* yatağına bile yalnızca bir geceliğine aldılar beni. (Bavulumu leş kokulu ambarlarından attılar. Kurski'ye götüreceğim.)

Mihail'in evine ilişmek nasip olmadı; dairesinde, kimi önce, kimi daha sonra İsrail'e gidecek insanlarımızdan koca bir kuş sürüsü yaşıyordu. (Bu seferkiler Yahudi'ye uzaktan yakından benzemiyorlardı.) Elbette gidenlere uğraşı ve dertlerinde yardımcı olmak, hayırlı bir iş. Bazen Mihail beni çağırırdı, Şeremetyevo'ya bavullarını ve çocuklarını götürmelerine yardım ederdik.

"Kalmayacak mısın?" diye sordu Mihail.

"Hayır."

Çocukları da sayacak olursak bu Slav ve Mordvin suratlı coşmuş Yahudilerden on-on beş kişi döneniyordu iki odalı dairesinin içinde. Mihail'in kendisinin de yakında geceleyecek bir yer araması gerekmeseydi bari. Gidenler – onun cefası.

Zinaida ya da herhangi birine uğramam söz konusu bile olamadı. Bir saatliğine olsun sokmadılar beni yurt-apartmanın içine. Onca zaman bekçilik edip yaşadığım koridorlarımda gezemedim, çekemedim içime tozlarını.

Her şey bir yana, hırsızlardan da korkar olmuştu oradakiler (zamanın etkisi) – girişe uzun meşeden bir tezgâh kurmuş, arkasına omuz omuza iki kapıcı oturtmuşlardı, korkunç benekli üniformaları içinde eski Afganistan askerleri.

İçlerinden biri yumruğunu göstererek tehdit etti beni – geçirmem, bulaşma!..

Çok az param vardı – birkaç kapik.

Denedim; aradım. Kurski İstasyonu, *yaşam için* başka bir şey şimdilik bulunamadı. (Emanet deposuna daktilomu, çamaşırlarımın durduğu bavulu götürdüm.)

***

Yarı Vietnamlı *bomj* yatağında kötü bir düşünceyle uyandım – zaman dolmuştu, karyola sadece bir geceliğine verilmişti bana ve artık gitmem gerekiyordu.

55 yaşındaysan "hiçbir şey"e ve "hiçbir yer"e gitmen kolay değildir. 55 yaşındaysan, tekrar sıfırdan başladığını düşünmek istemezsin. Anti-konseptüel olduğun düşüncesi de, heyhat, hiç de destek ve teselli olmaz.

Bu rezil *bomj* yatağının kapıcı bölmesinde de eski bir asker oturmaktaydı artık – benekli üniforma içinde yiğit bir delikanlı. Esneyip, bana yalnızca bir gecelik izin verildiğini tekrarladı: Bir daha buralarda görünme, anladın mı?.. Bir kerecik daha esnedi. (Tembel tembel pasaportumu geri uzattı bana.)

Masanın üzerinde beş-altı pasaportluk bir deste kararıyordu (kızarıyordu). Pasaportum elindeydi, solgun fotoyu seçmeye çalışarak sordu – soyadın?

Esiveren bir sabah içlenmesi ile yanıtladım:

"Öteki."

Pasaportumu bir kenara fırlattı ve desteyi karıştırmaya koyuldu, sırayla içlerine göz atıyordu.

"Hayır," dedim ben. "Pasaport doğruydu. Öteki – "ben"im."

Kızdı:

"Şimdi kıçına tekmeyi koyacağım ha. İhtiyar keçi!"

Geceyi bir kadınla geçirdiğimi düşünüyordu. (Onun için böyle heveşli, soğuk güz gecesini bu *bomj* yatağında geçirmeye, gibisinden.) "Karı mı çekti canın?" dedi kin dolu sesiyle. Ben kıs kıs güldüm. Sabahleyin yorganımın nasıl gecikmiş ve anlamsız bir tepe gibi durduğunu anımsadım.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kara Kuzgun
Mars'ın işareti altında
Yazar ve ödülü
İkiz
Venedikt Petroviç'in bir günü

KARA KUZGUN

Yiyecek mağazasında Sibiryalı küçük bir mafya grubu at oynatıyordu. Kutu işinde üç gün çalışmama izin verdiler: Paramla derhal kara ekmek ve iki lorpeyniri aldığımı anımsıyorum. Öteberiyi derhal yiyip bitirmiştim. Tanrım, nasıl yiyordum – çok lezzetli! Nasıl da doyurucu!.. Omuzları köşeli bir Sibiryalı açlığımı gördü de, yarım bardak Portwein döküverdi bana, ısınayım diye. İçtim. Ve biraz daha yedim. Bitirene kadar. Ceketimin üzerindeki kırıntıları silkeleyip, ağzımı silip kalktığımda, sadece mutluydum. Eziyetlerden hırçınlaşmıyorum, yaşam bu. Ama yoruluyorum: Saat tik tak ediyor artık. Duyuyorum sesini. Önüm kış daha, bense öyle güçsüz düşmüşüm ki (tımarhaneden

sonra), güz bile korkutuyordu o yıl – soğuk ve rüzgârlı güz. Kurski İstasyonu'nda geceliyordum; öyle pek tatlı bir şey değildir, her gece yapıyorsan. Başımı sarkıtıp uyuyordum. Oturduğum yerde.

Adım adım inançlılara sığındım diyemem, şehir dışındaki Moskova kiliselerinin sıcaklığı çekti beni yalnızca (cereyan ve açlık iteledikçe). Güzün ortasında kar düşüvermesin mi. Tipi bile çıktı, ama hafif, dert edilecek türden bir soğuk değildi, "eksi bir" topu topu. Kilise hanendelerinin sesleri tatlı bir bayram duygusu uyandırıyor, gözyaşları kendiliklerinden süzülüyorlardı yanaklardan. Fakat dinin sulugözlüğü aklımdaydı, bu düşüncemi koruyor ve en ufak şeyde, kendi anladığım Puşkin Uyanışı'na geri çekiliveriyordum (ileri mi?). (Katı bir inançla bağlanmadan yüceliğini kabul etmek Tanrı'nın.) Gözyaşlarım süzülüyordu, elmacıkkemiklerim ise açlıktan firlamışlardı. Bu sonuncular yüzünden dilenciler yan yan bakıyorlardı bana artık, ama onlarla rekabete kadar gitmedi iş. Kilise eşiğindeki konumları gayet sağlamdı, yerlerinden edemezdin onları, hem ben sadaka istemiyordum. Kiliseye girip vücudumu ısıtıyordum, huzura kavuşan ruhumu da, yalnızca soğuk güzü atlatmak için, daha fazlası değil. Nankörlerin taktiği.

Bir defasında kiliseden çıktığımda (sokağın ortasında) yaşını başını almış bir kadına rastlamamla Tanrı'nın merhametini unuttum bile; eski mi eski bir aşkımdı karşıma çıkan – bir çığlık kopardı, tanıdı beni! Adım ve baba adımla seslendi, bense gülerek düzelttim, artık yalnızca Petroviç olduğumu söyledim. Maskelendiğime karar vermiş olmalı. Ben onun için hâlâ, gizliden gizliye insanları ve onların ruhsal özelliklerini inceleyen tanınmamış bir yazardım. İleri yaşlarında hastalık geçirmiş insanları inceliyordum. Yahut yakınlarının ölümünü yaşamış insanları. (Günümüzde kiliseyi ziyaret etmeye başlayan. "Evet. Ben de onlardanım. Buraya gelip dua ediyorum artık..." İç geçirerek söyledi bunu.) Gerçekten büyük bir istisna sayılmazdı bu kadın.

Daha beş yıl önce o ve yaşlanan, akranı kadınlar, çeşitli Sovyet komisyonlarında, sendikal-yerel komitelerde mücadele veriyorlardı, ne var ki emeklilikleri yaklaştıkça hastalık ve dualara yaklaşmışlardı. Buna karşın okur aklı ebediyen orada – geçmişte donup kalmıştı kadının. (Çok eskiden elyazması öykülerimi okumuştu, bir ya da ikisini.) Öyle ki zavallıcık, hâlâ beni pek yakında yayımlayacaklarını, tanıyacaklarını düşünüyordu. Ben hemen onun ekmeğine ortak oldum ve ısındım. Akşamları yanına benden elbette pek haz etmeyen (*bomj* botlarım yüzünden) yetişkin oğlu geliyordu; kendisi, iki hafta sonra kapı dışarı etti "yazarı". Fakat buz gibi sonbaharda iki hafta, on dört gün demektir! Kendime gelme fırsatı yakaladım. Bunca yıl beni aklında tutmuş ve yeteneğime inanmış tatlı kadın benimle yatmayı istemedi (cesaret edemedi), elli yedi yaşında (benden biraz daha yaşlı) yatağın kendisini heyecanlandırmadığını söyledi. Bu şaşırttı beni. Fakat ilişkimizi kolaylaştırdı, böylece ekmeği acı, sert gelmiyordu bana. İyi yürekli. Oğlu beni kovduğunda kartal gibi görünüyordum artık.

Geçmişimden ötürü sevilebileceğim düşüncesiyle kanatlandığımdan, Kurski İstasyonu'nun sert bankında artık insanları, yüzlerini değil, telefon numaralarını anımsamaya koyuldum. (Bir not defterim yok. Yazık.) *Ecinniler*'in son sayfasında tam yedi ya da sekiz numara keşfettim, rasgele, alelacele not edilmiş, başladım aramaya. İstasyon eğlencesi!.. Eski tanıdıklar, heyhat, beni şöyle böyle anımsayabiliyorlardı ancak, anımsadıklarında ise *ne haber*, diye soruyorlardı. Hem telefonlar da değişmişti seneler içinde. Yaş da köşeye sıkıştırıyordu. Genellikle ilgilendiğim kişi çoktan bir yerlere taşınmış oluyordu. Yahut yabancı bir ses yanıt veriyordu ansızın – *o bey* öldü, *o hanım* öldü, bense, güzün artık kırılmasıyla yüreklenmiş vaziyette (açlar da dilenciler gibi ilk hissedenlerdendir güz güneşini) kabaca şaşırıyor ve soruyordum:

"Hadi canım?"

Bir ses öfkeyle tekrarladı:

"*Hadi canım* da ne demek oluyor?.. Size *öldü*, dedim."

Ben hâlâ bir parça melankoli içinde ıslık çalıyordum ahizeye:

"Çok oldu mu ki?"

"Çok."

"İşe bak yahu!.."

O eksi aşkını anımsayan (ender rastlanan bir durum!), evinde yemek yediğim ve iki güz haftası boyunca yattığım iyi yürekli kadın, bir keresinde dolabının yanına götürmüştü beni. Askılıklardaki diğer çeşitli kılık kıyafetin arasında, kenarda sallanan gri bir korkuluğu göstermişti bana. (Bir zamanlar burada unutulmuş.)

"Eski ceketin," demişti.

Derhal geçirivermiştim sırtıma: Güz yumuşuyor, ama yine de geceleri esaslı soğuklar çıkabiliyordu. Ceketin cebinde bir cilt buldum işte, *Ecinniler*'in başlangıcı, bir yazarın diğerine nasihati gibi. Ara, gibisinden. (Son sayfasında telefon numaraları.) Böylece hiçliğin içinden Lisyunin belirdi. İgoryok. İlim doktoru. Bekâr hayatından yarı yarıya kafayı yemiş ve kuşkucu. Elbette basit bir vaka. Ne var ki arayacak kimsen yoksa Lisyunin'i de ararsın.

Bana bir bahane gerekti (bunca yıl karşılıklı sustuktan sonra neden ortaya çıkmış olabilirdim ki doğrusu), sağlığından dem vurdum. Endişeleniyor, kaygılanıyorum, gibisinden. Yaşımız geçkin, gibisinden – Lisyunin birdenbire ölebilir.

Tekrar sordum:

"Hayır, gerçekten de iyi mi sağlığın?"

Takıntılı endişemi dün onu rüyamda görmemle açıklıyordum, eski ahbabımı – net ve ayan beyan görmüştüm. O yüzden arıyorum ya. Rüyamda, korumaların dar mı dar bir borudan iterek geçirdikleri bir Alman savaş tutsağı olarak görmüştüm onu...

Bir sonraki sefere (tekrar aradım) Lisyunin bir adatavşanı olarak girmişti rüyama. Dar mı dar bir delikten geçmeye çalışan

tavşanı ayrıntılarıyla anlatmaya koyuldum. İnsan (bilinçaltı onun) rüyalarda tetiktedir. Tünel, ölüm demektir. Günümüzde bunu bilmeyen yoktur. Lisyunin'in de bilmesi gerekir. Bir sonraki gece (sıradaki rüya) bir insan-kokarca, dar bir yağmur oluğundan aşağı doğru koşuyordu...

Aramalarım ve konularım canına tak etmişlerdi anlaşılan.

"Dinlesene," dedi Lisyunin homurdanarak. "Benden başka bir şey gördüğün oluyor mu rüyanda? En azından bazen?.."

"Anlasana, dostum, oluk dardı. Tünel gibi. Sense kokarca şeklinde aşağı, aşağı doğru koşuyordun... sürekli olarak aşağı!" diye altını çizdim ben, belki de endişemi biraz abartarak sesimde.

Kokarca mı etkiledi – bilmiyorum; Lisyunin en sonunda duydu, kaptı zokayı, sıcaklaşan bir sesle rüyamın kendisini endişelendirdiğini söyledi.

Fakat Bay Lisyunin'in sağlığı mükemmeldi. İşleri de gayet yolundaydı. Üç-beş kuruş parası da vardı. Podmoskovye'de bir daçası bile vardı ve ben daveti üzerine elektrik treni ile hemen o akşam gittim oraya. Yaşlı, bekâr Lisyunin meğer evlenmiş. (Sahiden de kafayı yemiş bir bekâr mıydı ki o hem, biriyle karıştırmış olmayaydım?) Sıcak bir kış daçası, hamarat bir hanımı var; zengin değil, ama tatlı bir konfor – beni duygulandırdı, yatıya kalma konusundaki ısrarlarına boyun eğdim ve sabah yeniden enfes bir kahvaltı yaptım.

Uzun süre az yemekten kaynaklı bir baş dönmesi vardı bende o gün (normaldir), az görür olmuştum – dolaba çarptım, masaya. Bunu gören Lisyunin beni ***yaza kadar***, karısının muhasebeci olarak çalıştığı bir körler ve yarı körler evine yerleştirmeye karar verdi. Ne var ki Lisyunin'in pek tatlı karısı, birileriyle telefonlaşır, zahmetler ederken (pasaport, hemen mi gidecektim, kim refakat edecekti vesaire), üç gün boyunca ister istemez Lisyuninlerde kaldım ve semirdim. Urallı organizmam hemen ayaklandı elbet. (Fazla bir şey gerekmez bana, üç gün yeter.)

Öyle ki körlere gitme günümün sabahında her şeyi gayet iyi görüyordum.

Beni dermansız, sarı yüzlü bir ihtiyar kadın karşıladı, çenesi bağlı. (Tabuttan yeni çıkmış gibiydi.) Hemen kötü kötü süzdü beni. "Buraya. Buraya gel..." Körler büyük odada (aynı zamanda yemekhane olarak da kullanılan) el yordamıyla birtakım karton kutular yapıyorlardı. Önlerinden geçtik, sonra ihtiyar kadının peşinden yılgın karyolaların uzayıp gittikleri dar mı dar bir odaya, bir tünele girdim. Heyhat, en ince ayrıntıları bile görüyordum. Gravür gibi. Buna rağmen ihtiyarın yanında bir kör gibi, yoğun bir sis içindeymişim gibi adım atıyordum. Dudaklarını şapırdatışını hiçbir zaman unutamam: "Buraşı yatak odaşı. Kapı dar..." Sınama anının geldiğine karar verdim, kollarımı araladım ve iyi kötü düştüm.

İhtiyar kadın anlamıştı. "Şakatların ekmeğini yemeye utanmıyor muşunuz?"

Sustum.

"Utanmıyor muşunuz?"

Tamam dedim, akşam defolur giderim. Yalnız bir öğle yemeği yiyeyim.

İhtiyar kadın şöyle dedi:

"Saçları da ağarmış!.."

Edik Salazkin'e metro geçişinde rastladığım gün en iyi günüm sayılmazdı – neredeyse çarpıştık.

"Selaaam! Selam, ihtiyar Petrooviç!.." Edik'in tebessümü gerçekten de yerleşmişti: Muhteşem, büyülü, iyi bir profesyonel tebessümüydü. (Halk hekimlerinden öğrendiği tek şey. Güven veren bir tebessüm.)

Hayır, hayır, Edik'in yayvan elleriyle bağırsaklarımı iyileştireceğine ciddi ciddi inanmadım. İnanmadım, inanamazdım, ama yine de teslim oldum: Bay Salazkin insanları diyetle tedavi edi-

yordu. Eski bir ahbabımdı benim. Ve besleme sözü veriyordu. İyi-kötü, sıcak bir köşe. Tabii yine de kabul etmemem gerekirdi. Ama tımarhaneden sonra bağırsaklarım (Birinci koğuştaki leş kokulu gevşeme nişinden sonra) durup durup iltihaplı bir acıyla parlıyorlardı.

Bir zamanlar yetenekli ekstrasensçilerle tanışmıştım ve bir şeyler öğrenmiştim onlardan. Sözgelimi havalar aniden soğuduğunda eski, yerleşik hastalıkların baş göstermesinden kaçınabiliyorum. Açken kafamı sağlam tutmayı ve verim alarak okumayı başarıyorum. Fakat bu yeteneklilerin kimi uzaktadır, kimi hayatta değildir artık. Ya ölmüş, ya ünlü olmuş, paralanmışlardır, artık ulaşamazsın onlara; ender rastlanan yetenek, Edison Salazkin ise (kartvizitlerinde yazdığı üzere) işte yanınızda. Metroda yarım saat gittik onunla. Edik göğsünü şişirdi – karanlık pencerede biri daha sallanıyordu, (yansıyan) Edik'in elinde iddialı bir evrak çantası vardı, harflerin ayna tersliğinde okudum üzerindeki yazıyı: *Bangkok*. Hakkında her şeyi biliyordum, ama işte teslim oldum.

Mütevazı yemekler veriyordu, fakat o günlerde biraz orucun faydası bile gelebilirdi; şayet Edison her peksimetten önce dövülmüş yumurta kabuğuyla boğmasaydı beni. Ne bekliyordu bilmiyorum. Patlamaya hazır bağırsağımdaki ağrılar (post-tımarhane ağrıları, onlara Sesyoşa ağrıları diyordum) geçmemekle kalmadılar, daha da sıklaştılar. O kadar çok kabuk yemiştim ki, içim kireçle dolmuştu. Sabahları kollarımı kaldırır kaldırmaz ya da ayağımı kıpırdattığımda içim gıcırdıyordu. Sonra damlalar başladı – koyu renk, siyah, petrole benzer damlalar. Dörder damla. Sekizer damla. On ikişer damla. Damlaların, hastanın ruh halini değiştirdikleri farz ediliyordu.

Heyhat, dilimi tutamıyordum. Edik'in hoşuna gitmiyordu yaptığım şakalar, her defasında kızgın bakışını yakalıyordum. Bir de ishal olmayayım mı, hem de çok güçlü bir ishal. Edik hemen kesti müessese ilaçlarını. Edik sindi. Kalsiyum ve siyah

damlalarla ruh halimi ne kadar değiştirse de, böyle bir ishalin geçeceği yoktu, açıktı. (Sesyoşa'yı anımsadım – onun da ruhunu değiştirmiyorlar mıydı?) Bir-iki gün sonra iyice kötülediğimde ise -kan kaybediyordum- Edik korktu. Beni doktorlara emanet edemezdi şimdi. Doktor parçaları onu, üfürükçüyü, derhal suçlarlardı. Benimle birlikte onu da karantina hastanesine tıkmaya da kalkışabilirlerdi (kolera şüphesi her zaman herkes için tehlikelidir.)

Akşamleyin bir gaf yaptım üstelik: Tuvalete varamadan (baş dönmesi, halsizlik) onun sevgili hekim tasına, onun o ayin kabına boşaltıverdim ishalimi – metal üzerine incecik çizilmiş milimetrik doz göstericisi olan bir tas. Edik bunu kaldıramadı. Kasıtlı yaptığımı sandı. Yalpalayarak, cılızlaşan sesimle tas için özür diledim önce, fakat hemen ardından, Edison'un en iyi zamanlarında bile duymaktan hoşlanmadığı şakacı tekerlememi yumurtlayıverdim:

"Ne yaparsın, Edik. *Tanrılar uyuyorsa, fayda etmez yoga.*"

"Tımarhanedekilere anlatsaydın bunu!" diyerek tersledi Edik.

Bense yalpalıyordum. Onun şahane tasının önünde durmuş ileri geri yalpalıyordum. Yogacılarla bir derdim yoktu, ben yalnızca mesleğinde olgunlaşan Edik'in, heyhat, yeteneksizliğini muhafaza etmesine üzülüyordum. Sustuk. Sürüp giden kanlı ishal konusunda ne yapacağımızı sahiden de bilmiyorduk – ne o, ne ben. Edik öfkeliydi. İş mahkemelik bir hal alıyordu onun için. Birini aramaya gitti. Olur böyle şeyler. (Gündelik bir olay, her ikimiz için de kara günlere dönüşüveriyor.) Gizlice ahuvah eden Edik, benden o sıra kurtulmaya karar vermiş olacak. Bir an önce kurtulmaya. Birilerinin tavsiyesiyle belki de. Bu arada ben meşhur tas dışında birkaç yeri daha hallettim. Ama işte nekes, ilk eczaneden bir sürgü alamadı, oysa ayakta duramıyordum artık; düşüyordum.

O günlerde Leontiy diye birisi belirdi (Moskova şehrinde, Edik'in o saygın sokağında), Vik Vikıç ile birlikte, neşeli kırk iki

yaşında bir adam, Kostromalı bir mühendis. Bir süreliğine Mihail'in yanında kalanlardan biri (aktarma yeri): Moskova'dan İsrail'e gitmeye hazırlanıyordu, karısı çoktan tüymüştü oraya (eşyaları ve küçük oğullarıyla birlikte). Leontiy dairesini döviz karşılığında satmıştı ve gayet paralıydı; yaşam sevinçlerine harcıyordu şimdi elindekini. Tüm taşralılar gibi. Leontiy, Moskova'yı seviyor ve hafiften korkuyordu ondan. Tüm veda edenler gibi tatlı ve eğlenceliydi. Zevk ve sefaya dalmışlığını aklaması gerektiğinde lafi hazırdı:

"Ya nostalji?.."

Mihail o günlerde hastaydı (benim gibi, sonbahar bizde can bırakmamıştı) – yataktan çıkmıyordu ve bu yüzden giden taşralıyı Vikıç'a emanet etmişti.

Görmüş geçirmiş Vikıç'ın Leontiy ile ahbaplık kurması (hiç sorun değil!) ve bir-iki gün sonra onu Şeremetyevo'ya götürmesi gerekiyordu, mutluluk arayan Yahudilerin kervan yolundan. Fakat zevk ve sefaya dalmışlardı bir kere. Bir-iki gün dedikleri yedi-sekiz güne döndü. Ve bir şey daha. Giden karısı ve oğlundan farklı olarak Leontiy, kan bileşimi yüzünden adanmış ülkeye girmeye ahlaken hakkı olmadığını düşünüyordu. Bu yüzden gitmeden önce, Moskova'da alelacele sünnet oldu. Adını Haym yaptılar. "Leon olacağımı sanıyordum!" derken sırıtıyordu. İsrail'e gitmek için (Mihail açıkladı) hiç de öyle sıkı sıkıya riayet etmek gerekmiyordu törelere. Ne var ki taşralı Kostromalı adamcağız *burada* her şeyi kuralına göre yapmak istiyordu ki, *orada* Yahudiler canına tak etmesin, gevezelik etmesinler! "Her şeyin düzgün olmasını seviyorum. Pasaport. Bilet. Vize. Alet..." Böyle diyordu Leontiy basit ameliyatını atlattığı gün. Fakat hemen ertesi gün haksızlığa uğramış birinin ses tonuyla, ömrü boyunca aceleyle sünnet edilmenin kompleksini taşıyacağını ileri sürmeye koyuldu. Bacak bacak üstüne atmaya korkuyormuş. Elini cebine sokmaya korkuyormuş. Bir kadınla nasıl yatacağını bile bilmiyormuş artık. Kandırdılar!.. Yalan söylediler bana! Kü-

çük bir şey olduğunu ima ediyorlardı, ara sıra kurşunkalemin ucunu açmak gibi bir şeydi sözüm ona.

Şöyle adam gibi bir içmek ruh halini tekrar dengeye sokabilirdi ancak, öyle iddia ediyordu – Vik Vikıç ve Leontiy başladılar içmeye. O saygın sokağa votka ve şarap almak için uğramışlardı, Leontiy-Haym, evvelce görmediği her parlak etiket karşısında bayram havasına bürünüyordu.

Uzun soruşturmalardan sonra buldular beni; o da tesadüf eseri. Sokakta denk geldiler sadece.

Bense ölüyordum.

"Ne yapayım ben, ne?.. Öldüm! Mahvoluyorum! Ne yapayım ben bunu yahu?.." diye bağırıyordu Edik Salazkin telefon ahizesine. (Ölenin kendisi olduğunu sanıyordu.)

Sakıngan, histerik bir fısıltıyla soruyordu. Bireysel faaliyet gösteren, korkmuş bir doktor.

Yatağın içinde büzüşmüş yatarken onun telefon figanları, yalnız kopuk çırpınmalar olarak geliyorlardı kulağıma. İshal, beynimi buğulamıştı artık. Çıkara çıkara halsiz düşmüştüm, kafamda yangın, yüksek voltajlı bir uğultu vardı, ama ne yapılabilirdi? Edik, Tanrı'ya şükür, tedavimi kesmişti. Edik içinden anlamıştı artık her şeyi, sinirleri bozulmuştu, başkalarına soruyordu, fakat başkaları da bir tavsiyeyle olsun yardımcı olmaya korkuyorlardı ona şimdi (tavsiyede bulunmak, işi tasvip ettikleri anlamına gelirdi). "Fakat ne?" diye soruyordu ahizeye. "Ne yapmalıyım?"

Zavallı Edison bu korkunç durumun içinden nasıl çıkacaktı ve nasıl, ne şekilde kurtulacaktı güçbela soluk alan bokludan (benden)? Üfürükçülerden birisi sonunda riske girdi ve geldi. Antrede inkognito öksürdü, uzaktan bir göz attı ve (karyolama yanaşmadan, dikkatlice) arkadaşı Edison'a, inlemelerimi *hiç* beğenmediğini bildirdi. "Ölüyor bu adam yahu!" diye tısladı kulağına, Edik'i iyiden iyiye korkutup, aklından ederek. Kurtulmalı – ama nasıl?

Yardım edecek birini bulmaları gerekti, bu meşum epizodu oracıkta sonsuza dek unutacak birini (en önemlisi bu). Edik buldu. Hem de gayet hızlı. Paniğe kapılan Bay Salazkin, içki mağazasına (ya da mobilya, orası da yakın) giren iki alkoliği ayarlayıverdi. Bilindik rüşvet karşılığında, votka karşılığında. Onlara, bu serseriyi, bu *bomj*'u bir süreliğine yanına aldığını, şimdi de gönderemediğini söyledi – atın şu bok torbasını, atın, bütün evimizin içine etti! Serseri, *bomj* filan dememişti belki, yalnızca bok torbasını atın, demişti. Berikiler de attılar.

Onlar geldiğinde ben şuursuz vaziyetteydim. Ne var ki insan, ne kadar ümitsiz bir hastalığa tutulsa da dışarı çıkarılmayı istemez, mızırdanır. (Bir yere içgüdüsel olarak tutunmaktadır, yaşama tutunur gibi. Mezara girmek istememek gibi.) Tedirgin hasta (dışarı çıkarılan bahtsız) birden her şeyi görür, her şeyi anlar. Çevredeki ışık göz kamaştıracak kadar beyazlaşır. Bilinç o an aydınlanır, insan lanet okur. Ben de lanet okuyordum.

"Kancık! Doktor müsveddesi! Alçak!" Hırıldıyordum soluğum kesilerek. (Ve yine mideme saplanan sancıları duyarak. Ses geriliminden ötürü.)

O susuyordu.

Gerçi geviş getiriyordu. Utanmıştı. Yasaklanmamasının, ekstrasens kliniğini, onunla birlikte de yüzünü, yüzle birlikte de iyi-kötü statüsünü kaybetmemesinin tek yolu benden kurtulmasıydı. Basit bir karar değil. Tam doruktayken, yaşamının orta yerinde kırk yaşındaki Edik Salazkin artık yeni bir ekmek getirici meslek arayamazdı (istemezdi aramayı). Yeteneksizdi, baştan başlayamazdı artık.

"Geberecek olursam sürüne sürüne geleceğim buraya!" diye tehdit ediyordum ben. "Duydun mu! Kapının önünde gebereceğim!.."

Bu arada alkolikler beni sürüklüyorlardı. Tabii ki fazla seremoniye girdikleri yoktu (beklemiyordum da onlardan) – odadan çıkarılırken, kapının dönemecinde bedenimi döndürdüler,

bu yüzden bağırsağım spazm halinde boşalıverdi derhal, pantolonumu doldurdum, berbat koku göklere kadar çıktı.

"Hı. Şuna bak nasıl sıçıyor!" Şaşırdı alkoliklerden birisi, daha hızlı sürüklemeye başladılar beni.

Asansörde bükmeleri gerekti bedenimi, o zaman bağırsağım bir kere daha ateş etti.

"Hey sen!" dedi, tehdit edercesine ikinci.

Birinci ise tekrar "hı"lamakla yetindi.

"Hıı!.."

Daha üzerimi giydirirlerken Edik ile sözleşmelerini (iş anlaşması) duymuştum, metro yönünde en az üç sokaktan söz ediliyordu. Mümkün mertebe uzağa. Fakat parayı peşin alan alkolikler, gayretlerini abartmaya gerek duymadılar. *Üç apartman* ile yetindiler, beni yakına, aynı sokağın köşesine sürüklediler.

Orada beni bir apartmanın önünde ayağa diktiler, bir giriş kapısının önüne. Tam anlamıyla diktiler, yani dosdoğru, kafamı da yukarı kaldırdılar, insan gibi görünmem için – dizlerim aralıksız titriyordu, neyle ve nasıl ayakta durduğumu bilmiyorum. Ama duruyordum. Zeki herifler beni şöyle ustaca giriş kapısının arasına kıstırmışlardı. Sonradan aşağı kaydım elbet.

Gitmişlerdi. Kaydım ben. Ve şimdi duvarın önünde, asfaltta oturuyordum. Kalkmaya çalıştığımı anımsıyorum. Oralara atılmış iki tuğla buldum, yokladım, iki tuğla bitişik – ıslak, ağır kıçımla üzerlerine oturdum.

Ve işte bu sırada tanıdık bir çığlık duydum (sanki gökten geliyordu):

"Petroviç! Hey. Ne oturuyorsun sen burada – canın mı sıkılıyor yoksa dinleniyor musun?.."

Bir arabanın durduğunu gördüm. Camlarının arkasında ise (belli belirsiz) yüzler. Taksiyle gezecek tanıdıklarım yoktur benim, diye geçirdim aklımdan cansızca. Ve dikkat etmedim. Ama yanılmışım. Bir dakika sonra yaklaşan Vikıç'ı, yanında da Leontiy-Haym'ı gördüm.

Bir sanrı olduğuna karar verdim. Vik Vikıç sertçe gülümsüyordu (her zamanki gibi). Tanımadığım Leontiy-Haym ise ateşli ateşli, Mihail'in evinde kaldığını, Rus olduğunu ve sünnet yaptırdığını anlatıyordu. Artık *uçucu* olduğunu, iki-üç gün sonra gideceğini ve benimle tanıştığına şeytan bilir nice sevindiğini – iki gün birlikte gezer miyiz ha?..

"Gezeriz," diye sessiz sessiz fısıldadım ben.

Hasta olduğumu gördüler. Yakalayıp, kollarımdan tutarak dikkatlice arabaya götürdüler. "Kakamızı yapmışız! Kakamızı yapmışız!.." diyordu neşeyle (aynı zamanda da fısıltıyla) Leontiy-Haym sert yüzlü Vik Vikıç'a, Vikıç ise ona *şşt*, dedi, taksiciye çaktırmayalım, gibisinden, yoksa almaz arabaya...

Fakat taksici deneyimliydi, sezdi ve kabul etti, ama önce gazete serileceği, iz bırakılmayacağı ve elbette fazladan ödeme yapılacağı konusunda anlaşıldı. Pazarlığı arabada giderken yaptılar, fazladan *on beş* bin, *yirmi* bin, *yirmi beş* bin... sayma esnasında ben iptal oldum.

Mihail'in evine götürdüler – gözlerimi açtığımda dairesinin tanıdık köşesini ve tanıdık kiç-resimli halısını gördüm (neredeyse tepemde). Ve tabii – tanıdık gürültü; yolculuk öncesi uğultusu.

Gitme hazırlığındaki enerjik Mordvinler dairenin içinde koşturuyor, telaş içinde eşya topluyorlardı. İki çekiç sesi yükseliyordu. Sayısız kutular çivileniyor, bir gailedir gidiyordu, kaprisli çocuk ağlaması, bağırtılar ve seslenmeler, ikon köşesine benzer uzak bir köşede ise yaşlı mı yaşlı büyük nineleri oturuyordu (içlerinde Yahudi kanına sahip tek kişi). Onu İsrail'e en değerli şeyleri gibi götüreceklerdi. Diğer köşeye, karyolanın üzerine Mihail serilmişti, hasta, yüksek ateşle. Bana elini salladı – ne berbat bir güz geçiriyoruz görüyor musun, gibisinden. Ben elimi bile sallayamadım. Bin beterdim ondan. Vik Vikıç ve Leontiy banyoda yıkadılar beni, "m" harfinde biraz kekeleyen Leontiy-Haym (Mmümmkün müdür?.. Mmmilyon...) yaşam sevinciyle dolu, moralimi yükselten masallar anlatıyordu. Bir an olsun sus-

muyordu, ben güleyim yeter! Fıkırdayan neşesi ve döküp saçtığı iyilik, sırf yolculuğa hazırlanan bir insanın asabiyeti ile (ve kuytudaki yeni yaşam beklentisiyle) açıklanamazdı – başka bir iş vardı işin içinde: Leontiy bu nükteleri ile bana (buraya) Kostroma yaşantısını bırakıyordu, al bakalım, ne kadar istersen. Böyle bir veda şekliydi onunki. Buradaki yaşam kendiliğinden çıkıyor – gidiyordu içinden.

Bana temiz çamaşır verdiler, altıma serecekleri bir muşamba ayarladılar, takıldılar, ne mutlu ki öksürmüyormuşum, koynuma alabileceğim öksürmeyen Kostromalı bir dul bulmayı da önerdiler. Leontiy-Haym'ın haylazca masallarından bir tanesini halen anımsarım, bir Çukça'nın yanına bir jeolog hanım uğramış; bu kayakçı hanım, kar fırtınasında rastlamış kürk-çadıra – Çukça (erkek) çadırın içinde oturuyor ve dişleri ile parmakları arasına sıkıştırdığı balina bıyığıyla bir şeyler çalıyormuş: "Drin-drin-drin-drin..."

Çukça'nın yağ lambasını yakıp, balina bıyığını tekrar eline aldığı noktada ben öyle bir kahkaha attım ki akıntım geldi; Vik Vikıç ve Leontiy de kahkaha attılar, tasımdaki suyu tazelediler, yıkandım, yatmadan önce yeniden tüm çamaşırlarımı değiştirmeme yardım ettiler. Gittiler. Öyle mutlu uyuyordum ki. Bir kar fırtınası görür gibi oluyordum (rüya görüyordum diyemem, çocukluğumun tam bir tekrarıydı izlediğim), çocukken şiddetli, uluyan şubat karında kayakla gezerdim. (O yüzdendi Çukça ile kayakçı kadının hafızama takılmaları.)

Kambur kürtünlerinin arasından, donmuş nehrin üzerindeki köprüden geçerdim – ve işte o kadim ok-işaret AVRUPA-ASYA, kara gömülü. Yazının önünden koşar giderdim, bir kıtadan diğerine fazlasıyla hafif ve saygısızca yer değiştirerek, tüm çocuklar gibi. Tek parmaklı eldivenlerimi kaybetmiştim. Donan Ural Nehri'nin üzerindeki köprüde kar taneleri çıplak ellerime yapışırlardı. Ve erirlerdi, kıtalararası geçişimin anısı ile ebediyen çocuk damarlarıma girerek (sızarak). Kar fırtınası durdu. Uyuyordum.

Edik Salazkin (vicdanı sızlamış) ekstrasensçi Zoya Valeyanovna'yı gönderdi peşimden – çok eskilerden tanıdığım Zoya'yı; bu üfürükçü de kısmen madrabazdır, ama elleri maharetlidir. Zoya biraz iyileştirdi beni. Bir hafta boyunca elleriyle midemi, bağırsaklarımı ısıttı. Kaburgamı da ısıttı, bir de dede ilacı verdi bana, ezilmiş tavuk taşlığı. "İki gün sonra ayaklanırsın," dedi bir cadının itiraz kabul etmez tonuyla, *iki gün sonra*, diye tekrarladı hırıldayarak ve gitti ve üç gün sonra (küçük bir aksama) bağırsağım patlamaktan kurtuldu, hayata döndüm. Açgözlü olmasına rağmen ne Vikıç'tan ne de yeşil paralı Leontiy-Haym'dan hiçbir şey almamış olması tuhaf.

Zoya'nın çok günahları bağışlanmıştır maharetli elleri için. Özellikle de avuçları!.. Şimdi bile üzerimdeki sıcaklıklarını duyuyorum (zihnimden). İki parabolik anten gibi bir sırtımın, bir karnımın üzerinde tutuyordu onları. (Oysa ısınan bağırsağımdı.) Dev ve şaşırtacak kadar sıcak, yumuşak avuçları. Eski zaman pintileri gibi tutup yapışmalarına, önlerine çıkanı -para, hediye, lezzetli yiyecekler, erkekler- kapıvermelerine engel değildi maharetleri.

Mihail'in hastalığı ilerlemişti, yatıyordu.

"... Yurda gidelim. Orada devam edelim eğlenceye!" Bu çağrısı bana Vik Vikıç'ın.

"Ah, devam edelim!" diye yineliyor Leontiy.

Ben yanlarında oturuyorum. Halsizim daha.

Vik Vikıç ile Leontiy hazırlandılar gidiyorlar, ama birdenbire beni de yanlarında götüreceklerini anlıyorum – yurda gidiyoruz yahu, *senin* yurduna!.. Bağırıyorlar. Fırladılar bile, sırtıma gömleğimi, süveterimi geçiriyor ve neredeyse zor kullanarak yataktan yaşama çekiyorlar beni. Ah, devam edeceğiz! Leontiy'in burada, Rusya'da payına düşeni içip bitirmesi gerekiyor – evet, evet, evet, içkiyi ve şarkıyı bitirmeli!..

Ve bu sırada (iyi anımsıyorum) Mihail, güçsüz başını yastıktan zor kaldırıp şöyle diyor Vik Vikıç'a:

"Bana bak, sakın Kara Kuzgun'u söylemeyin ha!"

Beriki başını sallıyor.

Vik Vikıç'ın da Mihail'in de sesleri iyi, Kara Kuzgun'u söyledikleri zaman genellikle birbirlerini teşvik edip kışkırtırlar – ilk kim başlayacak, gibisinden. Tek başına Kuzgun'u söylemek, ölüme davet çıkarmak demektir. O nedenle yarım ölçü bile öne fırlamayacaksın. İroni, şaka ve oyundur bu onlar için eskiden beri – biri yoksa diğeri zaten hiç söylemez. Hiçbir akşam, hiçbir toplulukta!

Mihail hasta ama unutmamış: Tek kişi söylemez, gibisinden.

Vik Vikıç kabul ediyor:

"Deli miyim ben yahu!"

O zaman da Leontiy isyan çıkarıyor – nasıl olur?.. Neden söylemeyecekmişsin?.. Taşralı, Kuzgun'a bayılırmış, yemin ediyor, ne diktasıymış bu böyle! Bu şarkının hayalini kurmm-mmuş o, İsrail'e gitmeyi bile, yolda (M-mm-moskova'da) birisiyle şarkı söylemek için istemiş aslında.

"Yo. Mişka'sız asla!" diye kızdırıyor onu Vik Vikıç.

"Tek nakaratı?"

"Hayır."

Leontiy artık feryat ediyor: Kuzgun en sevdiği şarkıymış. Gökyüzünde dönen siyah kuşu gördüğünde ağlayası gelirmiş Leontiy'in, nasıl da dâhiyane dönenir o kuş! Tam bir sihir!

"Ancak kafayı hepten bulursam!" Vik Vikıç gülüyor ve teklif ediyor: "Sen tek başına söylemeyi denesene. Söyler misin?"

Taşralı üşümüş gibi omuz silkiyor:

"Tek başıma mı? Ben mi?.. Korkarım biraz."

Toplu bir kahkaha. Koca adamlar durmuş ölümü kandırmaya çalışıyorlar.

"Yola!" diye emrediyor basso ile Vik Vikıç, çoktan sarhoş.

"Eğlenceye devam!" Sünnetli Leontiy de sarhoş. Hemen yarın gidecek, Tel Aviv yakınlarında bir yerde oğullarıyla birlikte peygamberlerin dilinde konuşmayı öğrenen karısının yanına –

tatlım, canım, sevgilim, hayatım, Leontiy-Haym'ı olmadan ne yapar, yarın birleşeceğiz!

Beni evde bırakmayı Vik Vikıç ve Leontiy kesinlikle reddediyorlar, kollarıma giriyorlar, götürüyorlar – halsizim, bitkinim, bir şeyler mırıldanıyorum, ama bu ikisi yarım bardak votkayı döktüler bile gırtlağımdan içeri: İleri, ileri, *yurt bekliyor*!

Mağazalara kadar taksiyle, sonra yaya – hava mükemmel! Parlak dükkân, büfe, tezgâhların, bütün o yeni vagonların, tezgâh üzerlerindeki indirimlerin önünden geçiyor, güzel şişeler seçiyor, pahalı sucuklar, peynirler alıyoruz atıştırmalık. Leontiy ringa balığı arıyor: Rusya ile kararlı ve kesin şekilde vedalaşmak istiyor, yiye-içe, diyor. Yiye-düze olmasın?.. Tehdit ediyor onu gülerek Vik Vikıç.

Ne var ki ringa hiçbir yerde bulunamıyor. Patates var – ringa yok. Tamam, ringa almaya hatunları göndeririz, evlerine yerleşir yerleşmez... Hangi hatunlar?

"Sen soru sorma. Sen ödemene bak!" diye buyuruyor ona Vik Vikıç.

Dönemecin berisinden yurdun kudretli gövdesi belirdiğinde kalbim çarpmaya başladı. Ön cepheyi ve pencerelerin tanıdık dağılımını gördüm, perdeler.

Lekeli Afganlılara (girişteki düşmanlarıma) açıklıyor Vik Vikıç:

"Biz şu kız kardeşlerin yanına gidiyoruz – Anastasiya ve Maşa'ya. Misafirliğe. O ise (ben) evine geldi! Tanımadın mı yoksa, asker?"

Vikıç ve Leontiy, sağlı sollu iki koluma girmiş, basamaklardan neredeyse sürüklüyorlar beni.

"Hangi kız kardeşlere mi, tanımıyor musun yoksa? Kuzey yönündeki kız kardeşlere gitmedin mi hiç?.. Nasıl yaparsın bunu, a çaylak!.." Giderayak açıklıyor Vik Vikıç, Afganlının üzerine üzerine yürüyor.

Beni tutan Leontiy ise diğer eliyle cebinden paracık çıkarıyor (görmüyorum ama hışırtısını duyuyorum) ve ikincinin eline tu-

tuşturuyor. Ben sadece hafifçe gülümsüyorum. Ayaklarımı hareket ettirmekte zorlanıyorum. Basamak dik. Fakat birden... uçuyorum. Leontiy ve Vik Vikıç beni kollarımdan tutup savurarak apartmanın içine sokuyor, giriş basamaklarının sarplığından aşırıyorlar. (Durup dururken bitti sürgünüm. Süremi kısalttılar sanki, *dönüşünüz kutlu olsun*, Petroviç.) İkisi kahkahayı basıyorlar – bense kollarında asılı vaziyette, halsiz, ağzımı açmış, uçuşu hissetmeyi sürdürüyorum. Mutlu olduğumu hissetmeyi. Törenle giriyorum.

Kuzey yönünün koridoru. Benim yerlerim. Vik Vikıç bu çok daireli apartmana az gelmedi (bana misafirliğe), öyle ki gerçekten de kız kardeşlere yöneliyoruz hemen, Anastasiya ve Maşa'ya. "Tsvetayeva gibilerdir neredeyse!" – açıklıyorum ben, sarhoşumsu Leontiy derhal coşuveriyor, Rusya gönderiyor olmalı bu güzel işareti ona, vedalaşırken aklında kalsın diye!

Uyarıyorum: Evet, evet, Anastasiya ve Maşa paralı insanları severler, şarap içilirken eğlence "gırla gitmeli" evlerinde. Fakat (dikkat!) bu tür birçok kadın gibi kız kardeşler de bilinçsizce (istemsizce) bir macera bekleyeceklerdir bizden gece vakti, bir hesaplaşma, küçük bir surat dağıtmaca da fena olmaz. (Hafızamın zulalarında şöyle bir sahne var: Çakırkeyif kadın Luba sevdalısını tokatlıyor, kız kardeşler ise *sakinleştirdikleri* adamın kollarını sıkı sıkı tutuyorlar.) İki odaları var. Büyük oda içki masası için, ufacık olanın içine iki karyolaları ite kaka sıkıştırılmış. Ayrıca Anastasiya ve Maşa'nın şahane krepler pişirdiklerini anımsatıyorum!..

İçeri giriyoruz. Anastasiya gülerek soruyor bana: Nerelere kayboldun sen böyle?

"Niye böylesin, hiç rengin yok?"

Vik Vikıç ve Leontiy kısaca açıklıyorlar – *O* hastaydı. Ben yalnızca gülümsüyorum; ağzım açık; halsiz ve mutluyum.

Vikıç, Leontiy ve ben eşikte duruyoruz – ceplerimiz, ellerimiz, neredeyse dişlerimiz şişelerle ve paketlerle dolu. Anastasiya

bizi gördüğüne seviniyor. Maşa şimdi gelecek, o da sevinecek. "Ama neyimiz yok biliyor musun?" diyor Anastasiya. Hamur mayalamak uzun sürer, yüksek süratli krep unumuz ise kalmadı. "Şimdi gelecek!" Sokağa fırlayıveren Leontiy (tam da Maşa gelmeden önce) tam dört dev maya paketi getiriveriyor. Topluca bayram ediyoruz! Gürültüyü duyan başka kadınlar da geliyorlar, ikisi dokuzuncu kattan, oldukça güzeller. Leontiy'in ağzının suyu akıyor, bakışını kime odaklayacağına karar veremiyor. Bana ise rehavet çöküyor, uyuyorum, başımı zor tutuyorum – öyle halsizim.

Leontiy mutlu, işte o, işte Moskova, işte onlar, Moskovalı kadınlar, boşuna konuşmuyor insanlar onları. Kendisi mütevazı bir taşralı, sıradan bir fabrika mühendisi, ama anlıyor güzellikten! "Tsvetayeva kim?" diye soruyor bana usulca, bir yandan da eğitimini geliştirmeye çalışıyor. Koca göğüslü tekstilci Luba Nikolayevna'yı hedeflemiş, kulağıma fısıldıyor, ücra yerde büyüdüm, köylü zevki işte!

Kız kardeşler yakınıyorlar –Viktor Viktoroviç neden böyle seyrek uğruyor yanlarına?

"Sık sık gelsem ne yapacaksınız beni?" Gülüyor Vik Vikıç.

"Lazımsın, lazım!"

"Yurt insanı değilim ben affedersiniz. Alnıma yazılmış bir defa bağımsız, mükemmel bir dairede ölmek!" Neşeli neşeli kehanette bulunuyor Vik Vikıç, masanın diğer tarafından bile ulaşıyor bize votkalı nefesi. (Oysa sokakta öldü, bir ay daha yaşayacak.)

"M-mm-moskova! M-mm-moskova!" diye bağırıyor bana (elinde bardak) romantik Leontiy.

Hepsi bağrışıyorlar. Tek susan benim – içemiyorum, konuşamıyorum, sandalyede durabileyim yeter bana.

Krepe davetli Fyodorov geldi sekizinci kattan, gitar, histerik romanslar, bu artık uzun sürer – artık böyle gitti gider! Maşa ve Anastasiya, ikisi de duygulandılar. Vik Vikıç tetikte, şimdiden

stokları nasıl dolduracağını düşünüyor, etrafındaki kadınlar da içmesini bilen cinsten hep (hızla boşalan masaya yan yan bakıyorlar). "Hastalar için nasıl da yavaş akıyor zaman ve sağlıklılar için ne kadar çabuk!" diye düşünüyorum.

"Nereye böyle? Ne diye kalktın?" diye soruyor bana Luba Nikolayevna.

Kalkmışım demek. Demek gitmeye hazırlanıyorum, canım istiyor – koridorlar çekiyor beni. Koridor serinliği çekiyor, çağırıyordu beni. (Dönüşümü tam olarak hissedebilmek.) Ama bu halsizlikle nasıl gideceksin – götürecek mi ayakların?..

Vik Vikıç yardım etti, kapıyı açtı benim için.

"Dur orada, canım benim. Bir şey olursa çağır, sesleniver!" diye uyarıyor.

Ve işte ben koridora adım attım. Yalnızdım.

Yalpalayarak sürünüyordum. Yavaş yavaş. Ne kadar tanıdık, ne kadar canlı duvarlar bunlar! – uzun uzun yürüdüm koridorda, ezbere bildiğim eski, aşınmış tahtaları adımlayarak. Dördüncü kata indim, üçüncüye. Kapılar büyülüyorlardı beni, daire numaraları. Yan cephenin penceresinde ise yüz yıldır bildiğim fırın manzarası.

Adımlar. Asansör tarafından. Özel, adım adım, aksamalı bir tıkırtı.

Dönüp baktım – topal ayak Sestryayeva.

"Petroviç! Arkadaşlarınızla girdiğinizi gördüm. Merhaba. (Gözlem penceresinden her şeyi görür. Nezaket ediyor. Girmedim ben – taşıdılar beni içeri.) Sizinle görüşmem gereken bir şey var, Petroviç..."

Her zaman sizli bizlidir. Koridor duvarına yaklaştım. Destek. Ben halsizin de bir bastonu olmalıydı şimdi. O, Sestryayeva Tasya (belirsiz bir tebessümle) sarsıcı bir haber veriyor bana. Evet, Lovyannikov. Petroviç'e iletmesini rica etmiş, yine dairesinin beklenmesi gerekiyormuş da. Evet, genç muhasebeci Lovyannikov, bir-bir buçuk ay burada olmayacakmış. Her zamanki gibi.

Anahtarlar kendisinde – Petroviç'i gördüğünde elden teslim et kendisine demiş.

Ve bana anahtarları uzatıyor. Tanıdık anahtarlık, köpek şeklinde.

"Ya Mars?" diye soruyorum.

"Köpeği yanında götürdü."

"Çok oldu mu gittiği?"

"Bir hafta oldu. Lovyannikov'un çok acelesi vardı."

"Işıkla gazı ödedi mi peki?"

Sorguya çekiyorum, sorumluluk sahibi biriyim, ayrıntılardayım, oysa gerçekte mutluluğumu zor zapt ediyorum, ansızın üzerime yığılıveren duygunun çınlaması ve sızısı – henüz inanamıyorum: *Ben döndüm.* (Yalnızca gece yatacak bir yer değil – bir daire.) Duvara dayanıyorum. Sestryayeva'nın gidişini görmüyorum bile. Başım dönüyor.

Birden, yine ağır ağır koridorda yürüdüğümün ayrımına varıyorum – nereye?.. Bilmiyorum. Akulov denk geldi, başıyla selamladı beni koşar adım geçerken.

Zamyatov, o da selam verdi. Biri, sonra diğeri – önümden geçiyorlardı. Kendilerinin ve benim başıma gelenin ayrımında değildiler. Olan bir şey de yoktu zaten, on-yirmi (kaç bilmiyorum) dakika boyunca onların koridor tozunu soluyuşum sayılmazsa. İnsanlar selam veriyorlardı, hepsi bu. İnsanlar, artık *kendi* metre krlerindeydiler ve sakinleşmişlerdi, hepsi bu. (Edinmişlerdi artık. Bir anlığına, sakinleştiklerini anlamak için kendimi sıktım.) İnsanlar işte, unutuyorlar. Ve içlerinden bazıları eski günlerdeki gibi akşamleyin yanıma uğramaya hayır demezler (beklediğim bir daire olursa); votkalarını içerken bütün yaşamlarını anlatabilirler. Belki öyle birdenbire değil. Belki ben fazla ileri diktim gözümü; kaybeden adam, inanmakta acele eder.

Zinaida'nın kapısını çaldım.

"Aa. Selam!" Hiçbir şey olmamış gibi.

Ve vatruşka kokusu; otur, otursana, çayı demledim! Sanki geçen sonbahar beni bir vebalıymışım gibi kovan o, onlar değildi. (Kimileri kapılarını tam örtmemişlerdi. Kovmamışlardı, ama çağırmamışlardı da işte.) Dev kolektif beyincikleriyle kefaretimi ödediğime ve bağışlandığıma mı karar vermişlerdi şimdi? Ya da sadece *unutmuşlar mıydı*?.. Zinaida ile oturdum biraz. Tuzlu kurabiyesinin yanında çay içtim. Vatruşka da yedim. Şundan bundan lafladık. Hemen sormadı, belirsiz, tarafsız tonlamasıyla yatacak bir yerim olup olmadığını.

"Var."

"Öyle mi?"

Anahtarlıktaki anahtarları çıkardım, avucumun içinde şangırdattım. Başını salladı – iyi!.. Avucumda bu anahtarlar olmasaydı Zinaida bana bir köşe gösterir miydi, bilmiyorum, emin değilim. Şimdi sağlıktan söz ediyorduk. Berbat göründüğümü düşünüyordu, temizlenmem gerekmiş, onun için de iki hafta kadar oruç tutmam. Yağlı şeyler yememem. Ve günde yüz gram votkayı aşmamam. Güzel söylüyorsun bülbül, diye düşündüm ben. Güzel eşlik ediyorsun şarkıya, diye düşündüm. Ama artık kırgınlık tutmuyordum içimde. Mükemmeldi ruh halim. Bağışlandım – bağışladım.

Koridordaki dönüş yolumda (Zinaida'nın yanından) bir de Kurneyev ile karşılaştım, durduk, sigara içip lafladık, sigara dumanı içimdeki küçük, canlı, kör eden bir gözyaşını sıkıp attı.

Kurneyev Pyotr Alekseyeviç, kendisi durakladı.

"Kimleri görüyorum?.. Selam." Özel bir sevinç duymadan söyledi bunu, ama yurtlu kuşkuculuğu da yoktu sözlerinde. Kendi insanıyla konuşur gibiydi. Yaşam geçip gidiyor, sen ve ben ise sigara içip duruyoruz, gibisinden. Tut şu sigarayı.

"Var bende," diye yanıtladım. Kibrit çaktı. O zaman yeniden duvara dayadım omzumu. Halsizlikten. Ve gözümdeki canlı yaştan.

Sonrası ise belli: Sonra dayanamadım ve tanıdık katın yolunu tuttum. İhtiyar Petroviç'in Bay Lovyannikov'un dairesine göz kulak olma zamanı da gelmişti artık.

Pencerelerden birisi gelişigüzel örtülmüş. Böyle mi çıkılır yolculuğa! Homurdandım sürmeleri çekip. Koltuk. Raflarda sıkıcı muhasebeci kitapları. Bakındım. Tanıdık buzdolabı. *Evim-deyim.* Zamanında bu buzdolabından köpeği beslemek için (kendim de otlanıyordum) harika lahana turşusu alırdım. Günlük azığıma ek.

Ve işte Mars! Selam! Köpeğin duvardaki resmine kaldırdım bakışlarımı. Oda hemen sevinçle aydınlandı (tanımıştı). Bir ışık yanmıştı sanki. Ne var ki tanımanın aydınlık sevinci birdenbire benden farklı yönlere dağıldı, ıslanan kâğıdın iki yöne dağılması gibi... Yalpaladım. Kırmızı damladı ellerime. Dert değil. (Kanama. Burnumdan.) Yatağa ulaştım, uzandım. Başımı iyice kaldırdım... Sırayla bir korkutucu sevinç, bir halsizlik hissederek yatıyordum.

Lovyannikov ile, daha Danua, Danuacık, küçük Danua – hangisi daha doğru? Mars henüz bir yavruyken tanışıklık kurmuştuk. Lovyannikov, bana daireyi bırakıp, yavrunun savaşçılığının şu an için yalnızca gösterişli isminde olduğunu bildirip, kemikleri, özellikle de arka ayaklarının kırılganlığı konusunda uyarıda bulunup gitmişti; gezdireceğim zaman kapı önündeki merdivenlerden kucağımda indirmem gerektiğini de bildirmişti. Öyle de yapıyordum. Hızla büyüyen elit köpek asansörde, koridorda nasıl davranması gerektiğini biliyordu – havlamıyordu.

Hayvan sevgisi dışında bir şey daha ısıtıyordu beni o günlerde – Lovyannikov, köpeğini kırıksız çıkıksız büyütmeme kıymet verecek ve belki de metre krlerini tekrar emanet edecekti bana beklemem (yaşamam) için. Küçük bir balkon. Ve pencere manzarası. (Hiçbir havada çirkin değildir bu manzara.) Kitaplar genellikle muhasebe üzerine, uzmanlık kitapları, ama felsefe ciltleri de var. (Ev sahibi bir keresinde Berdyayev'den, başka bir ke-

resinde de Fromm'dan alıntılar yaparak konuşmuştu. Güzel.) Kısa süre sonra da Lovyannikov bir aylığına bıraktı bana daireyi, sonra bir buçuk-iki aylığına, böyle devam etti.

Lovyannikov giderken yanında Mars'ı da götürüyordu artık. Mermer Donua üç yaşında. Kudretli. (Karşılaşmalarımızda dudaklarımı, ağzımı yalamak gibi kötü bir alışkanlığa sahip.) Mars'ın duvardaki portresi, dalavereci takımının içine korku salabilirdi (yer gösterici elebaşlarını kastediyordu Lovyannikov) – bırak, bırak da görsünler! Duvarda bir resim olduğuna göre, bir orijinal de olabilir ortalıkta.

"Ya Leontiy?"diye ilgi gösterdim ben.

"Haaarika!"

Vik Vikıç, eğlenceyi harika bir şekilde tamamladığımızı, yolcuya layıkıyla veda ettiğimizi belirtti. Leontiy ve kahkahalar atan Luba Nikolayevna'ya gelince, bütün bu süre boyunca karşı kıyıya geçip geçip geri geliyorlardı sanki kayıkla: Durup durup Luba'nın evine gidiyor (dokuzuncu katta bir yere çıkıyor) ve sonra içmeye devam etmek için geri dönüyorlardı. Leontiy daha yeni olduğu sünnetten şikâyet ediyordu. Oradan (dokuzuncu kattan) her seferinde ilk dönen oluyordu Leontiy, ekşi bir suratla (ve sessizce, fısıldayarak) Vik Vikıç'ın kulağına aynı şeyi tekrarlıyordu – ***bunu*** çocuk yaşta yaptırmanın en iyisi olduğunu. Fakat Luba Nikolayevna'ya (tekstilci kadınlar her şeyi bilir) bayılmıştı. Anısını ömrünün sonuna kadar saklayacaktı. "Rusya'nın mavi karlarıyla birlikte götüreceğim yanımda!" diye söz veriyordu.

İş kavgaya kadar da vardı; Vik Vikıç ve Leontiy bir de Ravilya diye bir kadına uğramışlar, bu Ravilya'nın evinde meğer başka bir âlem varmış; erkekler, yükleme işçileri. (Kaba herifler! Ya votkaları az, ya cimriler.) Vik Vikıç sarhoşken olay çıkarmayı sever; yarım tugay işçi doluşuvermiş daireye, iş dönüşü. Yapılı mı yapılıymış adamlar. Dolap kılıklılar. Ve ***en irikıyımları tugay***

başları, tek laf etmeden, öncelikle Leontiy'i hoplatmış, sonuncu karşı duvara uçmuş; Leontiy'in parçalanmamasının tek nedeni, ciyaklayan Ravilya'ya çarpmış olmasıymış. Vikıç'a başka söz gerekmez, o da yumruğunun bir darbesiyle tugay başının ayaklarını yerden kesmiş. Hem kendine gelen Leontiy de kumral kıvırcıklarını kurtarıp (Ravilya saçlarına yapışmış bırakmıyormuş) bağırmış: "Ayaktayım, Vikıç! Haydi gösterelim şunlara!.." Ve yumruklarını uzatıp (coşkulu bir çığlıkla!) buradaki, Rusya'daki son arkadaşının yanına ulaşmış. Her taşralı gibi Leontiy de dövüşmeyi biliyor; Vikıç'la birlikte sırt sırta dövüşmüşler; fakat iki kişi iki kişidir, heyhat.

Kız kardeşlerin yanına ikisi de feci dövülmüş vaziyette döndüler, ama hiç değilse ayakları üzerinde – ikisi de içmeyi sürdürüyorlardı! Ravilya kavgayı affettirmek ve sorun çıkmasını önlemek için elinde dört şişe votka ile (az şey mi!) Anastasiya ve Maşa kardeşlerin dairesine geliverdi ağlayarak. Pencerelerde gün ağarırken Vik Vikıç ve Leontiy daha içiyorlardı, aşağıda ise havaalanına götürmek üzere kiralanan taksi korna çalıp duruyordu sinirli sinirli.

Leontiy-Haym'ın yüzü yara yakılarıyla bezenmişti ve gözünün altında dev bir çürük vardı; uçağa da almayacaklardı onu az kalsın (öyle feci dövülmüştü).

Daha pasaport kontrolünde Leontiy'e tanınmaz halde olduğunu bildirmişler, yolcunun kimliğini tasdik etme imkânına sahip değillermiş. Pasaportunu ellerinde evirip çeviriyorlarmış. Yüzündeki yakıları çıkarmasını teklif etmişler. Leontiy, onların bütün kurnazca dolaplarını, elini cebinin dibinde tutarak, anlamlı anlamlı (ve sertçe), *İş işten geçti*, diyerek yanıtlıyormuş. Sonunda kimliğini en azından sözlü olarak tasdik etmesi için refakatçisinin çağrılmasına karar vermişler. Vik Vikıç imiş refakatçisi de. Dövülmüş, yara yakılar içindeki Vik Vikıç'ı gören gümrükçüler neşelenmişler: Birbirlerine bunca benzeyen bu ikilinin kardeş olmamaları olanaksız, gibisinden.

"... Ama bitti. Artık bitti. Yolunda her şey. Leontiy uçuyor," diye noktaladı Vikıç hikâyesini. (Yaptığı işten hoşnut. Gereğini yerine getirmişti. Yolcu etmişti Leontiy'i.)

Havaalanında konuştukları son şey (Vikıç ve Leontiy'in) Rus taşrası olmuş. Bu bir mucize. Taşrada yaşamak filan istemiyorlar (ne biri, ne diğeri), ama seviyorlardı taşrayı. O dar sokaklardan iyisi bulunamaz. O dönemeçli patikalardan ve tozlu, asfaltsız yollardan daha yakın bir şey yoktur insana, ya o tozlu kavaklar, ya o küçük dereler!.. Yank göz ve dudaklarının, morarmış elmacıkkemiklerinin üzerindeki yaşları silerek ağlıyorlarmış ikisi de. Giden birisi görmüş de acımış hallerine: Adamcağızları yolculuk öncesi soydular sanmış.

"Soyulduk biz, anladın mı?" diye bağırıyordu bana Vik Vikıç.

Vikıç anlatırken ben de alımsız, tozlu sokakları anımsadım, gözlerim yaşaracak gibi oldu. (Hastanedeki Venya'yı da anımsadım. Ziyaret etme zamanı geldi.) Dar sokak ve patikalar gözümün önünde duruyorlardı öylece – bir gerçeklikten çok düşünce. Yine de güneş ısıtıyordu onları. Tozluydular.

Başka bir süveterim de var, daha kalın ve daha koyu renk. Sıska bedenime tam oluyor. Süveterin arkasında bir delik var – sigara yanığı (neredeyse kıçımın üzerinde). Fakat bir yerden içeri girerken ellerini arkanda kavuşturursan harika oluyor, fıstık gibi bir süveter! Güçlenmiştim, her mesafenin üstesinden gelebiliyordum. Hem sonbahar da sakindi, tansiyonum fırlamıyordu (aferin!).

Venya'yı ziyarete geldiğimde beni Holin-Volin kabul etti. Başhekim. Değişikliklerden haberim olmuştu (İvan Yemelyanoviç şimdi epeyi yükseklerde süzülüyordu; kartal). Holin-Volin, devamlı hastalardan birinin akrabasına karşı olması gerektiği gibi dost canlısıydı. Düzgün bir konuşma. Yakın zaman önce hastanede kalışıma ilişkin tek söz edilmiyor – ne bir ima, ne arsızca bir bakış. Ciddi.

"Kardeşinizin yanına mı geldiniz?.. İyi."

Venya ve hastalığının cansız gelişimi üzerine oldukça ayrıntılı ve kaygılı konuşuyordu Holin-Volin – ilgisi de çalınıyordu kulağa (profesyonelce; zamanında İvan'ın sesinde duyulan türden). Sohbet ediyoruz. Yeni bir Amerikan preparatı üzerine. Beslenme. Konular çeşitli – bu sonbahar soğukları Venya'yı nasıl etkiliyor? Doktoru tam olarak anlayamıyorum: Kısacık bir zaman önce psikopat ve gizli bir suçlu olduğumu düşünmüyor muydu? Nesine gerektim şimdi? Bu nezaket ve iletişim arzusu, benimle çay içme arzusu da nereden geliyordu? (Yoksa Bay Holin-Volin iş işten geçtiğinde biraz utanmış mıydı?) Çayın yanına şekerimi de tıpatıp eski ziyaretlerimdeki gibi verdiler bana – bir tane, ama verdiler. Belki de istikrar bunu gerektiriyordu: İvan'ın, eski çarın zamanında böyle gelmişti – bundan sonra da böyle gidecekti, *yazar ile* çay, sohbet...

Fakat Holin-Volin benim üzerime hiç düşünmemiş, düşünmeyi denememiş de olabilirdi. (Bazen şu fikir sarsar beni: İnsanlar ***düşünmüyorlar***.) Günler günleri, haftalar haftaları kovalarken insanları yaşamın içinde ilerleten topyekûn bir ***memek***'tir. Holin-Volin'i ilerleten de bu ***memek***, dümdüz ve kendiliğinden götürüveriyor, otomatik pilot; işte bir doktorun namuslu ciddiyetine dönmesi de onun sayesinde, bu nezaket ve bana yaklaşımındaki değişim (iyi yönde), çay ve şekerim de oradan geliyor.

Oturduk sohbet ediyoruz:

"... Venedikt Petroviç en zor, en kötü günlerinde bile anımsıyor sizi. Nereden bakarsan bak, çocukluklarınız yan yana geçmiş. Bunun anlamı büyüktür. Onun için çok daha büyük!"

"Evet," diye başımı sallıyorum. "Anne-babamız bütün gün işte olurlardı. Dışarıdan kilitlerlerdi Venya ile bizi. Misilleme olarak bir keresinde babamın okunmamış gazetelerini lime lime etmiştik makasla!.. Bakıcımız yoktu."

"Ya yazları?.."

"Yazları köyde, dedemin yanında geçirirdik, orada mutluluktan uçardık."

"İkiniz mi?"

"Evet."

"Ya arkadaşlar?"

"Arkadaşlar da olurdu. Ama daha sonra – okulda. Hele onun, her yerde oğlanlı kızlı arkadaşları olurdu. Venya insanları çekerdi kendisine. Venya zaten daha parlak olanımızdı, kuşkusuz benden daha yetenekli de... Fakat aramızda hiçbir kıskançlık yoktu."

"Yani doğal bir şekilde büyüdünüz."

"Evet. Otlar gibi."

Bize birer fincan daha çay getiriliyor (Adel Semyonovna, benli hemşire).

"Çay dakikalarından birinde Bay Holin-Volin'e anımsatmayı denedim. Önce şöyle akademik bir imada bulundum (hafif bir zehir de karıştırdım tabii lafa), bilimsel açıdan Venya ile bizim sorunlarımızda (ve psikolojilerimizde?) bir benzerlik yok mu, doktor – öz kardeşleriz ne de olsa. Ne var ki Holin-Volin hiçbir tepki vermedi. Doktor Holin-Volin o yakın geçmişteki (tatsız) günlere değinmek istemiyordu sanki – ne diye karıştıracağız eskiyi, gibisinden. Bir ziyaretçi ve akrabaysan, öyle davran.

Sözcükler ayaklarımın altında kaydılar. Sustum. Formaliteyi bozmuştum ve Holin-Volin'in dostane, haddimi bildirmesini ve bana parmağını sallamasını bekliyordum (kısmen kendimi suçlayarak): "Seni seni!" gibisinden, o karışık işlere, o karanlık lekeye ikimizin de değinmesi sakıncalı şimdi.

"Bağışlayın," dedim ben daha yumuşak.

Fakat üç dakika sonra (kancık!..) yine dayanamadım. Venya ve uzak çocukluğumuzla ilgili konuşmayı genişleterek, özgün, şakacı-dalgacı bir sıçramaya cesaret ettim (konuşkan dereciğimizin üzerinden) – bir kıyıdan diğerine.

Ona gülümseyip sordum:

"... Söylesenize: Ya o günkü hastabakıcılar biraz daha sert tipler olsalardı? Ya ölümüne dövselerdi beni?.. Venya ile aynı koğuşa düşerdim, öyle değil mi?.. Ne dokunaklı olurdu ama!.. Venya ile ben çocukluğumuzun geri döndüğüne inanırdık. İvan Yemelyanoviç de, işe giderken kapıyı üzerimizden kilitleyen öz babamız gibi olurdu..."

Yaptığım şakaya güldüm, ama doktor gülmedi. Yumuşak bir tebessüm ve hafifçe gizlediği bir şaşkınlıkla baktı bana yalnızca.

"Evet, evet," dedi. Espriyi tam olarak seçemeyen kişiler böyle der, böyle bakarlar. Tam olarak anlayamamışlardır onu, ama yine de (yaşam devam ediyor) saygılarından devam ederler sohbete. Holin-Volin anlamıyordu. Neyden söz ettiğimi anlamıyordu.

Beni *unutmuştu*. Bir şeyler (ne?) söylemeyi sürdürüyordum ona, şekerimi yiyip bitirmiştim, fincanımın dibinde kalanı yudumluyordum. Gülümsüyordum. Ama içten içe sersemlemiştim biraz. *Biz* dedikleri buydu demek. Biz, yani insanlar.

Bir mucize eseri, eski tanıdığım Zinaida'nın evinde takılıp kalmamayı başardım. Oysa nasıl da zayıftım ruhen! Hastaneden sonra (öyle bir hastaneden sonra) konfor ve sıcağın içine düşen erkek, ısınmış balmumu gibidir. Oturduğu yerde erir.

Zinaida balmumu meselesini anladı. Hassas. Ama tereddüt içindeydi.

"Bir akşamlığına geldiysen ne diye birleşeceğiz ki seninle?" diye sordu doğruca, bir asker kansı gibi. Ve senelerdir hasret çeken bir asker dulu gibi geri adım attı.

Kısmen preparatların etkisindeydim, duygularım solgundular ve herhalde ne yapmaya niyetlendiğimizi bütünüyle anlayamıyordum henüz. Aynen öyle. O yönlendirmeseydi, ben, bir kadınla paralel hareketlerimizin sırasını kavrayamaz ve botlarımı, sonra pantolonumu çıkardıktan sonra donup kalırdım... Sırada ne var şimdi, gibisinden.

Kısacası tereddüt eden kendisiydi. (Beyaz peksimetleri kemirip duruyordu peş peşine. Kütürdetiyordu.) Kendi kendisiyle muazzam bir mücadele içindeydi, kendi kendisine de teslim oldu. Yaşam böyledir ne yaparsın. Ben de mücadele etmiyor muydum? Askerlerle ilgili çağrışımları atamıyordum içimden. Zinaida'nın iki yetişkin oğlu var. İkisi de askerdeler. Yaman delikanlıların rozetli, nişanlı fotoğrafları.

Hemen ertesi gün (yatağın ardından) Zinaida bana bir iş bağlamaya girişti.

"... Hurda taşıyan arabalardan yük indireceksin, ha? Kaliteli bir mağaza için? Duydun mu, Petroviç? Salı gününden itibaren. Devamlı çalışacak birini arıyorlar, ama mutlak dürüst olacak. Habire donuna kadar aramaları gerekmeyecek!"

Fırsatı kaçırmadım, Zinaida'nın dairesinde yıkandım. Suları sağa sola sıçratarak değil, yattım, mayıştım, kaynar banyoda nemlendim; hamam saatini sonsuzca, ruhum şarkılar söylemeye başlayana kadar uzattım. Elbette lifini, kaliteli, kokulu sabununu kullandım. (Mutluluk anını sezen Zinaida bir de yeni havlu fırlattı bana.) İşte böyle mükemmel bir ruh hali içinde, acele etmeden kurulanıp (sürtmeden havluyu, yalnızca ıslaklığımı alıp) aynaya baktım. Zayıf, kuru, kupkuru diyebileceğimiz bir bay, hareketlerinden ve kendinden emin, biraz belki saçları karışık (tam da saçımı tarıyordum) – bu ak bıyıklı, ak şakaklı bay tam karşımda duruyordu. "Demek böyle ha!.." Üçüncü şahısta bahsettim gördüğüm kişiden. Yaşama arzusunu kesin olarak ortaya koymuş bu kişinin yüzü şaşırttı beni – gündelik yaşam enerjisi ve hiddeti artık benden bağımsız birtakım çizgilere bürünmüş, oturmuş bir yüz. Ah ettim hatta. Tımarhaneden çıkış formülü:

"ben" – *"n"* – eski *"ben"*

Burada *"n"*, dışarı atmam gereken preparatlar (soluğumla çıkacaklar) – bu formülün bile önüne geçmiştim. Yüzümdeki bu

yapmacıklı hiddet, ayrıca sağlam duygularım beni şaşırttılar, eminlik ve eski sağlamlık (bildiğim kadarıyla) yoktu oysa, hiçbir şey yoktu, sıfır. Taklitçilik. Yaşamak için. Hepsi ondan ibaret, yaşamak ve hayatta kalmak için. Fakat bu baydan hoşlandım. Emin ve ayaklarının üzerinde sağlam duran, hem dışarıdaki zamanı, hem kendi saatini bilen.

Yüksek sesle şöyle dedim kendime:

"Nesi var?.. Böyle olsun bakalım."

Gelecekte nasıl kamufle olacağımı düşündüm: İşte böyle bir yüzle yaşayacağım. Ve ancak geceye doğru, yatağına devrilen kötürümün, deri-tahta bacağını çözmesi gibi, ben de sızlanarak, kayış kayış çözeceğim karanlıkta yüzümü (uykudan önce, kutsal dakikalar) – kendim olacağım. Yavaş yavaş yerine gelen "ben"imi okşayacağım, bacaksız askerin, kesik yerini okşaması gibi – Tanrı izin verirse yenisi çıkar, gibisinden.

Sabahleyin bu bay, bağlı bacağı ile, tekrar işine gücüne dönecek, başkalarının metre krlerini koruyacak; ziyanı yok, yaşam böyle bir şey işte. Bu yüzden çok şey veriliyor ya bize zaten – yegâne azıcığımızı kaybedelim diye. Onu anımsayalım, kaybettiğimize yanalım diye. Her gün. Her saat. Yavaş yavaş. "Ben"i kaybetmeye dair kutsal korku, toplu tedavi dönemlerinde içimizde daha da çok ve kuvvetli belirsin ve yaşasın diye.

Aynaya bakınıyordum. Yaşamın içine bakınıyordum. Yaşam hoşuma gidiyordu. Taranıyordum.

Zinaida banyonun kapısından içeri sokuldu ve anında, kadın gözüyle, bu baştan doğan (şimdilik görüntüsüyle, ama ona lazım olan da bu zaten) bayı gördü, tanıdı – burada ve orada (aynada) ayaklarının üzerinde nasıl sağlam durduğunu gördü ve hemen tutturdu şarkısını:

"... Acelem var diyordun, durmuş taranıyorsun! Demek zamanın varmış, ha? Baksana, Petroviç. Bir-iki gece daha kalmaya

ne dersin? Koyun etli bir çorba yapmışım ki! Of!.. Beyaz da bulunur."*

Bir ay geçmedi Vik Vikıç öldü, araba çarptı; hemen can verdi, öyle güçlüydü gece vakti kör darbe.

O geç saat Vikıç azıcık eşyasıyla yeni yerine taşınmaktaydı – bir kadından diğerine gidiyordu (bir konfordan diğerine). Vikıç, Veşnyaki semtinde, elektrik tasarrufu yapılan, karanlık şosenin tam kenarında, taşıt yoluna yakın yürümekteydi. Ona çarpan şoför son hızla uçup gitti. Ölü Vikıç orada bütün gece yattı, bir de gecenin ortalarında çapulcular tarafından soyuldu; yegâne şık takımını giymişti (kırıştırmamak için üzerinde taşıyordu onu). Ne üstünde *Everest* yazan o emektar koca çantası, ne de elyazmaları. Çantayı, elyazmalarını almış, sonra da bir yerlere atmışlardı kuşkuşuz. Giysisi bile yoktu. Üzerindeki her şeyi çıkarmışlardı, ayakkabılarını da. Zaman böyle bir zaman. Külotu ve atletiyle yatıyordu; şakağı delinmişti. Yanına taşındığı kadın sabahleyin Vik Vikıç'ı bulduğunda (yine de yetişmişti!), bir ceset arabası götürmek üzereydi isimsiz ölüyü.

Kadın bütün gece beklemişti onu, söz vermişti geleceğine Vikıç. Sabah, kalbi çarpa çarpa ve artık mecali kalmayarak Vikıç'ın *ayrıldığına* telefon etmiş; ağız kavgası ve karşılıklı iğnelemelerden sonra (pek acıtıcı olmayan, zira kadınlar tanımıyorlarmış birbirlerini) Viktor Viktoroviç'in çoktan yola çıktığı anlaşılmıştı. Gece vakti çıkmıştı. Her zaman böyle ayrılırdı bir yerlerden. Elyazmalarını toplamış, evet, evet, bütün eşyalarını da bir çantaya koymuştu – ve gitmişti. Hayır, taksi çağırmamıştı, yayan, *bana da yayan gelmişti*, bilmiyorum, kuzum, bilmiyorum... Ara.

Kadının yaşı kırkın biraz üstünde, mütevazı, oğlu ise yirmi yaşında (onlara gitmekteymiş işte Vik Vikıç). Oğul, annesine

---

* Votkanın beyazlığı kastediliyor. (ç.n.)

zor anında anlayış göstermiş ve tatsızlık çıkarmadan cesedin taşınmasına yardımcı olmuştu; yakılmasına da. Kadının Vikıç'ı toplam üç kere gördüğü anlaşıldı, hızlı bir aşk, üç karşılaşma. İşin aslı – yabancılardı. Onu yolcu eden bu kadın oldu işte. Telefonumu biliyordu (Vikıç söylemiş, her ihtimale karşı), fakat ben çok daireli apartmanda bulunana kadar epeyi zaman geçmişti. Yakma yerine geldim, ama Vikıç'ı göremedim. Saçma sapan bir şey. Bir-iki dakikayla kaçırdım. Sırılsıklam girdim içeri, ağzım açık ("Amca, dişlerin nerede senin?" dedi bana itekleğim insanlardan biri), yetiştim, neredeyse yetiştim; *onların sırasıydı* daha, kadın ve oğlu veda salonunda idiler. Fakat Vikıç'ın bedeni artık ateşin içine yüzmüş, gitmiş, yuvarlanmıştı, ölü profilini göremedim onun. Evet ya, bir dakikayla, tamı tamına bir dakikayla kaçırdım.

Yurda döndüm. Mihail geldi. Çocuk gibi ağlıyordu hüngür hüngür.

Sokakta sarhoş dikiliyorduk (kış!..).

İçkili Vik Vikıç kurum satıyordu. Başını Mihail'e doğru sallayarak konuşuyordu; beriki ise karla yanaklarını ovuyordu.

"... O yoksul bir Rus Yahudisi. Bense yoksul bir Rus Rusuyum. Kimsenin bize ihtiyacı yok. Buna karşın – yazı yazıyoruz! Buna karşın bizim bütün dünyaya ihtiyacımız var."

"Ve kadınlara?" diye gülüyordum ben sarhoş.

Vikıç iyice çalım satmaya başlamıştı (küçük bir düzeltmeyle kabul etmişti söylediğimi):

"Evet, onlara da. Tabii daireleri varsa."

Dairesiz bir kadın Vik Vikıç'a göre hoş bir varlıktı, ama cinsiyetsiz.

Vik Vikıç ile çok uzun zaman önce tanıştım ben – yedek subay kampında. Kontrplak tanklara ateş ediyorduk. Atışlar bir gün sonra yapılacaktı, çoktan masrafa geçirilmiş bir 100 mili-

metre topu. Gümbürtü ve kır renk nemli dumanın içinde -yağmur serpiştiriyordu- ben her seferinde yüzen bir tebessüm görüyordum Vikıç'ın suratında. Mutlu atış beklentisi...

Topu dolduruyordu, doldurucuydu. İki cephaneci vardı, bir kişi de nişangâhta, böylece dört kişi ediyorduk – hepimiz sağır olmuştuk. Top idaresine geçirilmeden önce *askerler gibi* ateş etmemiz gerekiyordu, topçu subayların başlangıç alıştırmaları – Vikıç dolduruyor, getirilen cephaneyi sürüyor, ben ise bağırıyordum:

"Gönder, gönder!.."

Bir-bir buçuk yılda bir kadın değiştirirdi, son bir buçuk yıl içinde de bir kadınla, onun dairesinde yaşıyordu; dışarıda aşk hikâyelerine karışmamayı prensip edinmişti artık, aldatmıyordu. Onlara karşı kendince dürüsttü. (Karılarım bunlar. Karılarım, ben yalnızca resmi nikâh kıymıyorum, diye açıklıyordu entelektüel diliyle Vik Vikıç.) Bir kadından diğerine hep yaya gidiyordu.

"... Azar azar yaklaşıyorum kadına. Adım adım."

Karanlığın içinde yeşil bir ışık gördüğünde Vikıç yoldan geçen gece taksisine seslenir, durdurup ateş pahasına votka alırdı.* Ve yoluna devam ederdi.

O kara gecede yol kenarında yok olup giden elyazmalarından konuştuk. Son yaprağına kadar hepsi kayıptı. Vikıç, her şeyini yanında taşırdı daima.

Ve yaşamının bilançosu ne kadar da çabuk dökülmüştü ortaya! İncecik bir kısa öykü cildini bir yayınevine götürme fırsatı olmuştu Vik Vikıç'ın. İzini bulmalı. Mihail üstleniyor bu işi.

İki (oldukça erken) kısa öyküsü daha bulundu Vik Vikıç'ın. Mihail onları masasının çekmecelerinden birinde buldu. Bana

---

* Rusya'da bu dönemde akşam saat 22:00'den sonra içki satışı yasak olduğundan, taksiciler bu durumdan yararlanıyordu. (ç.n.)

gösterdi. Elle yazılmış, düzgün harflerden oluşan sayfalar. İlk yaprak sararmış.

Mihail uzattı bana:

"Al."

"Ben mi?.."

Meğer şimdilerde kolektif seçkiler yayımlayan bir yayınevi varmış. Herkesin ve her isteyenin öykülerinden. Sorunsuz. Fakat orada Mihail'in görmek istemediği meşhur Zıkov at oynatıyor.

Sanki ben istiyor muydum Zıkov'u görmeyi? Hem ne anlamı vardı bu iki öykünün?.. Belki bizim soğuyan bir anımız yalnızca. Fikrimi tekrarladım Mihail'e. Tekrarlamayı severim. Aslında nesine gerekti Rusya'nın bunca yetenek, keçi boku gibi saçacaksa onları yollara?

Vik Vikıç'ın o zamanki kadını uzak bir iş seyahatine çıkmaya hazırlanıyordu – ta Sibirya'ya. Tanıştırdı. Varya, dev gibi bir kadın, yaşı kırk filan olmalı; en sevdiği yaştır Vikıç'ın. Soğuk almıştım, yorgundum yanlarına geldiğimde, eli boş bir konuk. Fakat Varya saygıyla karşıladı. Akşam yemeği yedik. Kadın yatmaya gitti. Vikıç ile ben ise oturup sigara içmeyi sürdürdük, zehir gibi demli çay, vakit gece yarısını geçmiş, mutfaktayız – konuşkanların geleneği.

Varya ya da Varvara Borisovna, devin adı buydu, boyuna, endamına, koca baldırlarına rağmen bir kuzucuk kadar ürkekti ve ıssız bir arka sokakta kendisine tecavüz edilebileceği fikrine takmıştı kafayı. Her yerde (özellikle de mutfakta – bak ve hatırla!) boş, mankafa gazetelerin kupürleri asılıydı. Tecavüzden yüzde yüz kaçınmanın yolları. Kendini koruma. Taşaklara darbe. Paltosunun, ceketinin ceplerinde, çantasında her daim, polis şakımalı düdükler saklı olurdu Varya'nın; sokakta en ufak bir şey olsa öttürüp yardım çağırmak için. Bu ödleğin Herakles'inkilere benzer elleri vardı; gerçekten de taşaklarına bir tane geçirse, eline çabuk Yaroslav köylüsünün hali nice olurdu acaba.

Böyle bir Varya ile konuştuktan sonra (bütünüyle samimi) insan, neden iki ayaklı vahşi hayvanların muhakkak ufak tefek olduklarını anlayabiliyor. Ufaktır, küçüktür, ganimet peşindedir. Ve en önemlisi – vahşi hayvanın kaybedeceği bir şeyi yoktur, bir hiçtir o.

"Küçük kırıntım benim," dedi ona o akşam Vik Vikıç, Varya ise yanıt olarak gülümsedi ve sırtına bir tokat attı; bu hareketin ardından Vik Vikıç'ın üç dakika kadar öksürmesi gerekti. Espri anlayışı da var Varya'sının. "Kırıntı" mı takıldı boğazına, diye soruyor.

Vikıç hayranlıkla anlatıyordu: Sırtındaki fermuarı çözüyorum, çekiyorum, çekiyorum, fermuarın yılanı yağ üzerinde kayar gibi kayıyor. Ne ucu var ne bucağı. Sırtı bitmiyor – bir kıta keşfetmek gibi bir şey!.. Bir keresinde uçakla Alma-Ata'ya gitmiştim – bir müzisyen ekibi vardı uçakta, havaalanında arpı kılıfından çıkarmaya yardım etmemi istemişlerdi. Onun da yan tarafında bütün uzunluğu boyunca bir fermuarı vardı. Bir arpı kılıfından çıkardığın oldu mu hiç?..

İtiraf etmek gerek, Vikıç dikkatli davranıyor ve bizi kadınıyla tanıştırmaktan çekiniyordu (beni ve genel olarak erkekleri) – dairesi olan kadının anlamı büyüktü onun için. Ev kadınla ısınır. Kadın, *bir kırlangıç gibi kurar* yuvasını, diyordu gizemli gizemli gülümseyerek.

Vik Vikıç'ın ölümüyle Mihail de yıkılmaya başladı. Bir çırpıda soluverdi, dostunu ve dostluğunu yitirmişti. İkisinin arasında o yeni moda ve özel mahremiyetin olduğunu duymuştum bir yerlerden. Ama inanmıyordum. Büyük ihtimalle, tam da *eski* moda dostluktu onlarınki – artık hepten eski, neredeyse unutulmuş anlamında sözcüğün.

Kalp krizleri vuruyordu şimdi Mihail'i peş peşine. Kısa süre sonra öldü. Ayrıldığı karısının ve oğlunun yanına Fransa'ya uçmuştu, ama karısı o günlerde İsrail'de imiş (misafirliğe gitmiş). Oğlundan borç para alan Mihail soluğu güneşli İsrail'de almış,

eski devirlerde güneşli Özbekistan'a, güneşli Gürcistan'a gidenler gibi, sırf görüşmek için. Ve gayet mutlu bir kadını Rusya'ya, sefil bir *ug*'linin yanına dönmeye ikna etmek için. "*Birkaç çok ciddi argümanım var!..*" diye bağırıyordu Mihail bana telefon ahizesinden, gidişinden hemen önce. Argümanlarını dile getirme fırsatı bile bulamamış sonradan öğrendiğime göre. İsrail'de korkunç bir sıcağa yakalanmış. Bir yarım saat içinde Galilee'yi geçip gelen çöl rüzgârı, uçaktan iner inmez, havaalanında yakalamış onu. Kalbi tekliyormuş. Arabada (kardeşi karşılamış) Mihail iyice kötülemiş. Hastaneye kaldırmak istemişler, ama izin vermemiş. Karısı ikna etmeye çalışıyormuş. Kardeşi rica ediyormuş. Fakat Mihail herhalde hissetmiş artık olacağı. Meşhur komik cümlesini tekrarlayıp duruyormuş: "Bir Yahudi Rusya'da ölmeye karar verdiyse, ona kimse engel olamaz." Hemen o gün Mihail havaalanına gitmiş, dönüş seferiyle Moskova'ya uçmak için. "Elime bir bayrak verin!" diye şakalaşıyormuş uçağa gider, vedalaşırken. Uçuşu kaldırmış kalbi. Şeremetyevo'da soluğu kesilerek taksiye binmeyi başarmış tek başına, ulaşmış; fakat ancak, dairesine girmeye fırsat bulabilmiş. Eşikten adımını atar atmaz, yüzüstü yere kapaklanmış; ani ölüm; evinde.

O dairede itişip kakışan yolcular gömdüler onu. Ben hiçbir şey bilmiyordum. Aradığımda ise yeni yolcular kalıyorlardı orada. Nereye gömüldüğünü yahut belki de nerede yakıldığını söyleyemiyorlardı. Böyle bir son.

Yaşamlar nasıl da hızlıca bitiveriyorlar, düşünebiliyor musunuz!.. Sesi hâlâ kulaklarımda. Sesi çok yakında. Mihail bir şey söylüyor bana. Acelesi var. (Göz bezlerimi sıkıştırıyor.) Ama işte sustu. Sesinin sustuğu gün geldi çattı. Acı, bırakıyor yakamızı (merhamet ediyor). Kederli ruhu beni ve hepimizi rahat bıraktı işte sonunda (ve bu ülkeyi).

Yeraltının, bize edebiyatta ihtiyaç duyulmayışın yetiştirip büyüttüğü özel bir monolog yeteneğine sahipti. Fakat Vik Vikıç'ın

ölümünden sonra Mihail giderek daha az yüksek sesle düşünür ve heyhat daha sık şikâyet eder olmuştu:

"... İşte seninle oturduk votka içiyor, gevezelik ediyoruz. Oysaki yakında öleceğiz. Sen de ben de. Çok yaşlandık. Ve insanlar için dış kapının mandalıyız ancak. İhtiyar grafomanlarız biz. Kimsenin bize ihtiyacı yok..."

Ve dahası:

"... Bazı geceler, senin nehri geçip okula gidişini düşünüyorum. Her gün Avrupa'dan Asya'ya geçiyor ve geri dönüyordun. Sarhoş kafayla oturmuş çocukluğundan söz ediyordun sen. Oysa benim heyecanım ayaklanmıştı. Aklımı kaçırabilirdim – dâhiyane bir şey bu! Tipiyi görebiliyorum. Kar uçuyor. Köprü. Ural'ın üzerinde bir köprü. Ve bir erkek çocuğu aceleyle okuluna gidiyor..."

"İki erkek çocuğu. Kardeşim Venya ile."

"Ben birini görüyorum yalnız. Önemli değil... Söylesene, bir cinlik var bu işte, ***senin okulun*** Avrupa'da mıydı, yoksa Asya'da mı?.. Önemli değil. Önemli değil! Hikâyelerin öyle güzel destek oluyorlar ki bana. Kar fırtınası, kış, eksi otuz beş derece. Ve nehrin üzerinde ebedi ok-işaret: AVRUPA-ASYA... Neden benim öyle bir kar fırtınam yok ki? Neden benim bir köprüm ve ok-işaretim yok? Neden benim yalnızca ders kitaplarım vardı çocukluğumda?.."

Gözyaşları boğmaya başlıyorlar onu. Gece fazla çalışmış; adamakıllı tükenmiş. Sokağa çıksa, hapçı sanıp götürebilirler, metroya sokmayabilirler Mihail'i. "Yat uyu!" Yatağına itelemeye çalışıyorum onu. Ama o huysuzlanıyor, çırpınıyor ve tırmalıyor beni. Sonunda yattı; süveteriyle. Her zaman giyinik yatarmış güya. Yorganın altından ak, yaşlı kafası fırlıyor, yaşam geride kalmış!

Ona bir fincan şekerli çay yaptım, kalbini yumuşatmak için. Uyuyor. (Bacaklarını kıpırdatıyor, Ural'dan geçerken adımlarını hızlandırması bu onun – rüzgârın esip geçtiği bir köprüden.

Rüzgâr kudurduğunda erkek çocuğunun yanağına kara lekeler fırlıyor, öyle donuyor. Ve uzun süre ağrıyor yanakları.)

Gün ortasında uyandırıyorum onu nihayet (bütün bunlar bende, Konobeyevlerin dairesinde oluyor yani).

Krımskiy Val'daki Maleviç sergisine gidiyoruz şimdi. Mihail'in yataktan kalkışı tam bir komedi. Homurdanıyor: Kalkmak istemiyormuş, çaydanlığı ateşe koymaktan bıkmış! Dişlerini fırçalamak istemiyormuş (ömrüm boyunca fırçaladım, yeterse yeter!), yemek, içmek istemiyormuş, yaşamak istemiyormuş – yalnızca Maleviç'e bakıp tekrar yatağa devrilmek istiyormuş.

Yavaş yavaş giyinmeye başlıyor: Kahrolası yaşlılık, her yerim ağrıyor!.. Sen sabahları nasıl kalkıyorsun mesela: Şarkılar söyleyerek mi yoksa?.. Evet tabii, anlıyorum, köprüde kar fırtınası, işaretli nehir, sağlıklı Ural yaşantısı, İspanya Yahudi'si nereden bulsun Urallıdaki sağlığı?.. Ben de her sabah taşaklarımı Guadalquivir'in soğuk suyunda yıkasam fena olmazdı. Uzak atalarımın İspanyalı olduklarını söylemiş miydim sana? Orada Guadalquivir var, herhalde iyi kötü bir köprü de vardır.

"Kollarım sızlıyor, ayaklarım çıkıyor, bağırsaklarım ise yalnızca votkayı itirazsız kabul ediyorlar!" Mihail bir türlü bacağını pantolonuna sokamıyor.

Nişan alıyor, isabet edemiyor – tekrar nişan alıyor.

"Anasını!" diye mırıldanıyor. "Yakında votkayı da içemez olurum, görüyor musun ellerim nasıl titriyorlar?.. Yeğenim oğlunu almış gelmiş dün. Beni temin ediyor – asla yayımlanmayacakmışım. Çünkü metinlerimde denetim dışı söz varlığına ait sözcükler varmış – neymiş efendim, rencide ediyormuş bu sözler onu. Oğlunu da getirmiş, torunum oluyor çocuk. Tanrım! Senle ben yüz yaşımızı bile geçtik! Artık yaşamak istemiyorum, yalnızca daktilomu takırdatmak istiyorum. Bana üç kuruş para mı bıraktı sanıyorsun? Üçün birini bıraktı! Hediye mahiyetinde ne getirdi akrabasına tahmin et bakalım..." Sonunda pantolonunu giymiş, yalpalayarak çantasının yanına gidiyor Mihail ve

çıkarıyor: "Aha! Bir kavanoz ringa balığı!.. Şimdi yayımlayacağız onu."

Fakat açamıyor, elleri titriyor. Bir konserve bıçağı alıyorum, ama ben de ıskalıyorum. Sert bir hareket – ve elimin derisini sıyırıyorum, kan.

"Al işte! Bir halta yaradığımız yok! İki ihtiyar ahmak, ringa kavanozunu açacak dermanımız kalmamış!" Mihail buradaki komşularımı soruyor bana (yani evlerini beklediğim Konobeyevlerin komşularını).

"Bekle yahu. Hallederiz," diyorum ben elimdeki kanı emerek.

Koridora çıkıp bir kapı çalıyorum (Konobeyevlerden iki sonrakini) – orada gencecik bir kız oturuyor. Komşu. İncecik, tazecik. Kapıda, gülümsüyor bile. (Bu iki ihtiyarın kendisine göz diktiklerini ve kur yaptıklarını farz ediyor.)

"Biraz ekmeğiniz var mı acaba? Kara ekmek?" diye soruyorum ben özür dileyerek.

Bize yarım somun getiriyor. Gidiyor. Bu gencecik haliyle iki komşusunun da kuşkusuz ilgisini çektiği için ışıldıyor. (Erkeklerin!)

Ve biz alelacele atıştırıyoruz – gün ortası ilk yemeğimiz. Direk kavanozun içinden avlayıveriyoruz ringaları, ekmek lokmalarının üzerlerine koyup yutuveriyoruz. Bıyıklarım daha bir hafta boyunca bu kokulu Maleviç seferini anımsatacaklar.

MARS'IN İŞARETİ ALTINDA

Genç Lovyannikov ve ben, tartıştığımız da yoktu aslında, çay içerken gevezelik ediyorduk işte. Havai değilse de hafif bir konuşma geçiyordu aramızda her zaman, fuzuli, iki seyrek görüşen ahbabın rasgele doğaçlaması gibi – çaydan çaya, zaman zaman.

Lovyannikov'du neslime edebiyat nesli adını yakıştıran da, kendi nesliyse (yirmi beş yaş kadar genç) – politikacılar ve işadamları nesliymiş.

"İş kıvırcılar nesli mi?" dedim ben kızdırmak için.

"Bunlar nüans!" Güldü o.

Ciddi takılmaya çalıştım: "Rusya edebiyatsız olur mu hiç!" gibisinden. Siz gençler, henüz bir kadere sahip değilsiniz ve bu yüzden sorunun boyutlarını kavrayamıyorsunuz, gibisinden. Söz'süz kalmanın, Söz'süz yaşamanın ne demek olduğunu tasavvur bile edemezsiniz daha (oysa ben artık edebiliyorum, gibisinden). Vesaire...

Lovyannikov yakalayıverdi! Ben değil de o, Lovyannikov, aceleci sözcüklerle çalakalem çizdi resmi: Moskova caddelerinde koltuklarının altında uzun ve kısa öykülerle adım atan koca bir nesil canlandırdı gözünde. Yürüyenlerin her birini bir dosya ile silahlandırıyordu; bu dosyanın içinde bir uzun öykü vardır, bağcıkla bağlanmıştır bu dosya. (Bağcıklar da beyaz-don rengidir, deyip gülümsedi. Ebeveynlerinden duymuş güya.) Üç delikanlı, her birinin koltuğunun altında uzun ya da kısa öyküler, caddede yürür, Dostoyevski'den ve Joyce'dan söz ederler, *Novıy Mir*'de olup bitenlerden, heyecanlı ve hafiften oynatmışlardır, körler gibi karşıdan gelen insanlara çarpa çarpa tartışırlar. Ve içlerinden biri (heyecanın verdiği pelteklikle, sözcük bulmakta güçlük çekerek) muhakkak ellerini kollarını sallar! Her caddede ve her yamuk sokakta vardır bunlardan, demek ki binlerce, on binlercelerdir Moskova, Piter, Nijni Novgorod, Rostov, Çelyabinsk sokaklarında... Nasıl ama? *Edebiyat askerleri, ordu*, diye anlatıyordu hararetle (resmediyordu) Bay Lovyannikov. Ben karşı çıkmadım.

Onun bir parça dayatmacı genellemesine kapıldım bile hatta. Hatırımda (ve neslimin hatırında) yer etmiş 60'ların ve kısmen de 70'lerin aydınlık deliğinden bir *yamuk* Moskova sokağı imgesi canlandı; bu sokakta, dönemeçte – iki ya da üç süveterli

genç adam. (Kitlesel kot düşkünlüğü başlamamıştı daha.) Evet-evet, süveter – basit süveterler içinde üç kişi, kısa ve uzun öykülerle, koltukaltlarında dosyalarla. (Beyaz bağcıklara gelince, beyazlar mıydı? Anımsamıyorum.) Şimdi ise, 90'larda, bu Rusya cadde ve sokaklarında bir işadamları nesli yürüyor... Lovyannikov ısrar ediyordu: Yalnızca işadamları, defolsun gitsin kaba surat politikacılar ve şekerli surat televizyon muhabirleri – köpük onlar! (Sabun köpüğüymüş; ilk, yani en kirli yıkamanın köpüğüymüş onlar.) Takım elbiseleriyle geçiyorlar, kravatlı, ceplerinde ciyaklayan radyotelefonları; onlar da elbet kendi aziz meselelerini konuşuyorlar – iş, kara para (nakit), borsa kuru ve boğazlarını sıkan vergiler. Bu üçlünün de alabildiğine kâhince bir görünümleri ve hafif yürüyüşleri var. Genç işadamlarından biri (heyecan, sözcük bulma güçlüğü) elini kolunu sallıyor. Moskova, Piter, Nijni Novgorod, Rostov, Çelyabinsk cadde ve sokaklarında...

Böyle tepeden, kuşbakışı (cadde ve sokaklar altımızda) yorumluyordu gideceği gün Bay Lovyannikov nesillerimizin yaşamını – yaklaşan yolculuk *saatinde* yani. Yaşayıp beklemem için dairesini bir-bir buçuk aylığına bıraktığı saat bana. Lovyannikov belirgin bir yolculuk telaşı içindeydi. Köpek Mars da yolculuk öncesi heyecanı içindeydi, oturduğu yerden bize kulak veriyordu.

Son bir güven alışverişi gibi bir şey, çay başında. Lovyannikov enfes çay demliyordu hem – genç güzel bir kadın gelip giderdi Lovyannikov'a, o da bizimle oturuyordu şimdi. Üç kişiysek Lovyannikov ve kadın küçük fincanlardan kahve içerler, bense yine çayı yeğlerdim. (Benim için özel demliyorlardı.)

"... Para mı?.. Ne yapacaksınız parayı siz, Petroviç! Aklınızı kaçırmışsınız!" diye fikir yürütüyordu, yurtta ilk başlarda *sadece* muhasebeci-ekonomist diye bilinen Lovyannikov tatlı tatlı.

"En azından biraz!" diye gülüyordum ben.

"Ge-rek-mez!"

Ve Aleksey Lovyannikov bir resim daha çiziveriyordu çalakalem: Paralanır paralanmaz ben de bir saat içinde bu sefil ve beyhude yurtlulara benzeyecektim. Kokulu metre krleri olan bir konut alacaktım. Bir kadının ayağını alıştıracaktım bu mütevazı konuta ve kendime (evlenmeye cesaret edemeyerek, temkinli). Ve çok çok kısa bir süre sonra (evrensel bir ölçü!) köşeye koymak üzere iyi bir televizyon alacak ve hemencecik ebediyen, sonsuza dek politika haberlerinin zehriyle afyonlanacaktım. "Sizin yaşınızda politize bir zihniyet edinmek – ölüm demektir. Ruhun kanseridir bu. Neyinize gerek, Petroviç?.. Yaşıtlarınıza şöyle alıcı gözüyle, şöyle biraz dikkatle baksanıza!" Ve Lovyannikov sözde hafif bir resim daha çizdi çalakalem: Ekrana odaklanmış, kendilerine adam gibi diş taktıracak vakit bulamayacak denli telekutuya yapışmış ihtiyar bir adam ile kadın.

"... Yaşam mı bu yani? Birey bu mudur? Gerileme değil de ne?.. Oysa şimdi siz, Petroviç, çağın kahramanısınız. Evet, evet, buruşturmayın öyle yüzünüzü, çağın kahramanı. (Çağ biraz geride kaldı, ama ne olmuş?.. Sizsiniz onun kahramanı!) Edebiyatçısınız siz, şimdi artık yazmıyor bile olsanız! Öykü dosyanız koltuğunuzun altında hâlâ Arbat rüzgârı hâlâ savuruyor beyaz bağcıklarını..."

Lovyannikov, kahve fincanını kaldırdı (içine bir damla konyak damlatılmış):

"... Sağlam eller. Aydınlık bir kafa. Üstelik fark ettiğim kadarıyla kadınlar da seviyorlar sizi hâlâ! Seçilmiş, ***kendinize ait*** bir yaşam – daha ne olsun?" Kafa okşamayı biliyordu. (Hayranlığını abartmadan ve düz bir sesle.) "Sizin yaşınızdaki kaç sıkıcı erkeğin size imrendiğini tahmin edebiliyorum, Petroviç..."

Kahve fincanını tutan eli daha da yükseldi:

"Şerefinize, Petroviç, siz, çağın kendisisiniz. Ve inanın ne paraya, ne beyaz arabalara ihtiyacınız yok!"

Güzel kadın zevkten çığlık attı ve o da kahve fincanını havaya kaldırdı! Kendime çay ekledim. Sahibinin yaptığı konuşma-

dan heyecanlanan Mars sadık köpek sevgisiyle bana doğru atıldı, patilerini omuzlarıma koydu ve bademciklerime kadar yaladı beni.

Tabii sağlam olur ellerin, yirmi küsur yıl boyunca daktiloda yazı yazarsan, hele bütün şehri gezdirip durduysan daktilona, sıcak bir köşe arayışı içinde (sürprizlerle dolu Moskova yatak odasında). Yirmi yıl boyunca bu arayışlardan oluşan yaşam tarzı değişmedi, oysaki daktilolar değişip duruyorlardı. "Underwood"u anımsıyorum, sırf metalden. Büyük bir sırt çantasının içinde taşırdım onu, öncelikle kudretli kare ayaklarının vidalarını sökerdim, çevik adımlar attığımda sırtıma batmasınlar diye. Bir defasında metroda sırt çantamı (içinde 1904 yılı "Underwood"u bulunan) bir saniye tutması için bir ahbabıma vermiştim, metro vagonunun darlığında düşürüverdi; neyse ki kimsenin ayağına denk gelmedi. Ahbabım mahcup oldu, utandı. Bense "Underwood"u kaldırdım ve bir on yıl daha taşıdım. Uzun bir teşekkür öyküsü yazabilirdim, *edebiyat beni nasıl kuvvetli ve sağlıklı yaptı* başlığı altında. O adamların beni bağladıkları gün sevgiyle anmalıydım onu (metal daktilomu).

Kesin olarak söylemek gerekirse, gün ortası, yurtlular işlerinde, çocukları okullarında, koridorlar ıssız. Kapı çalındı, ben de kim olduğunu sormadan açtım – sıradan bir gün, mesai günü, neden soracakmışım?.. İçeri daldılar, kollarımı büktüler, ağzımı tıkadılar (kendi havlumla). Üç kişiydiler. Birisi Mars'ın duvardaki koca suratını kesti yandan: Böğürecek mi? Beni banyoya iteleyip dekoratif sürgü ile dışarıdan kilitlediler. Oldukça yüksek bir sesle görüşüyorlardı aralarında: "Başla." "Vakit çooook!" "Baksana: İşte kitaplar!.." Daha kendime gelemeden ufak ufak sıyrılmaya başlamıştım. Bağlanan bir insan için öncelikli ve en zor olan şey katatoniden kurtulmaktır, bağlardan ise kendiliğinden kurtulursun ellerin sağlamsa. Bileklerimi birbirine sürtüyor, bir öyle bir böyle çeviriyordum, parmaklarımı kavuşturabildi-

ğimde sıkıp geriyordum. Çabalaya çabalaya sonunda ipin ucunu parmaklarıma düşürdüm. Bir dakika... birtakım düşünceler içinde oturuyor, serbest kalan ellerimi Lovyannikov'un köşedeki çamaşır makinesinin kenarında gezdiriyordum. Parmaklarım tutulmuşlardı biraz.

Şuydu beni düşündüren: Kelimenin tam anlamıyla dairenin bekçisi sayılmazdım. Bana emanet edilen konut, ganimet düşkünlerini cezp etmesin, ne kapıdan, ne de pencereden (erkek çocukları) içeri sızan olmasın diye, iyi kötü bir düzene uyarak uğruyordum buraya yalnızca. Fakat baskını profesyoneller verdilerse, kimseye karşı bir sorumluluğum yok demekti. Lovyannikov'un kendisi de böyle ince bir farkı gayet iyi anlar (bütün ev sahipleri anlarlar bunu). Bağladılarsa – sakin sakin otur. Toz kaldırma. Kural böyledir. Herkes de bilir onu. Bana asıl dokunan, yabancıların özensizliği, domuzluğuydu: Her yeri ters yüz edip, arayıp, dağıtıp, cezasız bir şekilde pisletme ve gitmeye dair Vikingce (hırsızca)* arzularıydı. (Arkalarından her yeri sil baştan temizlemem gerekecekti, burada yaşamaya devam edebilmem için.) Yalnızca kitapları karıştırmak için geldiklerini bilemezdim ki. İki-üç dakika kadar düşündüm. Silahı seçmem kolay oldu: Banyodaki küçük oturak. Sürgü ise zaten güçsüzdü (biliyordum) – omuz darbesiyle derhal açılır kapı.

İnisiyatif meselesi aklımdaydı. Küçük tabureyi havaya dikip, ani bir hareketle odanın içine daldım, bomba savurur gibi savurdum onu. Önce birinciye – kitap okuyana (bana öyle geldi), o en yakınımdaydı. Bas bas bağırıyordum: "Defoluuun! Defolun!.." Oturakla kafasını nişan alıyordum (düz yeriyle, kan akmasın). Fakat vurmadım. (Tehdit, eylemin kendisinden daha korkutucudur.)

---

* Vikinglere eski Rusçada verilen *Varyag* ismiyle hırsız anlamına gelen *vor* sözcüğünün sıfatlaşmış halleri arasındaki ses yakınlığıyla bir söz oyunu yapılıyor (*varyajeskoye – voryujeskoye*). (ç.n.)

Bana dönen, korkudan uzamış bu yüzde büyük bir şaşkınlık okunuyordu. Teslim olur gibi iki elini birden havaya kaldırdı adam. Kitap, dizlerinde kalmıştı. "Yavaş. Yavaş. Gidiyoruz. Haklısın," dedi. Ve bir parça zoraki ekledi: "*Sen haklısın...*" Bunun ardından peş peşe, sürü halinde defolup gittiler üçü birden. Kolay bir zaferdi. (Diğer ikisinin de ellerinde kitaplar vardı. Onlar da çok şaşkın görünüyorlardı: Kütüphaneye bir kendini bilmez dalmıştı.) Patırtısız gittiler.

Asansörle değil merdivenden iniyorlardı (daha az fark edilmek için), biri arkasına bakınıp şöyle dedi: "Al sana banker!.." Merdiven kafesinde dikiliyordum (elimde tabureyle hâlâ), onlar ise yankılanan basamaklardan aşağı iniyorlardı koşar adım: Orada, merdivenlerde adımları gürlüyordu şimdi, bütün öfkeleri gürlüyordu. Tek seferlik haykırışın hiçbir anlamı yoktur yurtta. İhtiyar kadınlar bile merak gidermek için koridora çıkmadılar. Döndüm. Böylece, Lovyannikov'un bankada çalıştığını ilk öğrenenlerden biri olmuştum. Döviz mi arıyorlardı yoksa? (Kitap aralarında?..) Ruh sıkıcı muhasebe ciltlerinden oluşan iki rafı silkelemeye fırsat bulmuşlardı saldırganlar yalnızca. Mars duvardan göz kırptı bana.

Bir dahaki sefere Akulov'a seslenirim, diye düşündüm. Ama o beni anlamadı – Akulov beni anlamak istemiyordu (o akşam saldırıyı anlattığımda kendisine).

"Banker başının çaresine baksın."

"Bana gerekiyor yardım."

Akulov, omuzlarını silkmekle yetindi ve tonlamasıyla ayırımın altını çizerek tekrarladı: Gerekirse *bana* yardım edermiş, koşar gelirmiş, ama şu Lovyannikov *kendisi* düşünsünmüş, *kendisi* bildirsinmiş polise. Ve eğer bir şeyler yolunda gitmiyorsa, zenginler sana ve bana buruşuk rublelerinden sökülsünlermiş.

Üstelik Lovyannikov da döndüğünde benzeri bir yaklaşım sergiledi: Riske girmenize ne gerek vardı, Petroviç, o üçü kendiliğinden giderdi!..

Sorunun yalnızca dairede yaratılan kargaşa olmadığını, banyoda duş almadığımı, kilitli ve aşağılanmış vaziyette oturduğumu, bu üçünün ise kollarımı büktüklerini söylediğimde ise Lovyannikov, derhal nesillerle ilgili o konuşmamızı anımsadı ve itiraz etmedi – yalnız entelektüelce, ince ince gülümsedi:

"A evet! Siz edebiyatçıydınız değil mi!"

Yine de, "yaşam böyle ne yapalım" deyip gülümseyişinde bir kurnazlık vardı – hırsız hırsızdır, gibisinden, hep varlardı, hep olacaklar, kendisini böyle şeylerle etkileyemezler. (Gülümsüyor, akıllı.) Lovyannikov kısa süre sonra tekrar bir yerlere gidecekti; dairesini devretmek üzere davet etti beni – gitmeden önce biraz çay. (Azıcık da hafif sohbet. Azıcık talimat. Her zamanki gibi.) Fakat bu sefer Lovyannikov en önemli baklayı çıkardı ağzından: Beklediğim daireyi (içinde kendisiyle gayet sıradan oturduğumuz, çay içtiğimiz) elinden almak istiyorlarmış.

"Kim?" Şaşırdım ben.

Lovyannikov bilmiyordu kimin istediğini. Yine burada, yakınlarımızda yaşayan biri, ısrarla yerinden etmeye çalışıyormuş Lovyannikov'u, kendisi gölgede kalarak. Lovyannikov bir lakap yakıştırmıştı bile ona – *Gri*, zira beriki köşesine sinmişti, görünmüyordu, çalılar arasında vahşi bir hayvan.

Katlarda ansızın yayılıveren bir söylentiden ibaretti tehlike – Lovyannikov Noviy Arbat'ta yeni, dört odalı, şık mı şık bir daire almış, gibisinden. Satın almış. Bir şekilde bu dairenin kokusunu alan Gri, şimdi yurt ahalisini ayaklandırıyormuş. Artık herkes Lovyannikov'un bankada önemli bir şahsiyet olduğunu ve bir daire aldığını biliyordu, bu yüzden de taze pişmiş bankere yurt usulü, basit bir çelme takmaya niyetliydiler – bu tek odalıyı (içinde oturduğumuz) özelleştirmesine ve demek ki satmasına izin vermeyeceklerdi Lovyannikov'un. Havasını alır. Beleşe alacaklardı, bir sıfır karşılığında alacaklardı daireyi. Zor iş değil: Lovyannikov'u buradan tepelemek.

"... Konut işleme bürosu da yurdun tarafını tutuyor. Bu açık. Gri'nin orada bir adamı olmalı."

"Siz onlar için bir zenginsiniz," diye anımsattım ben.

O gün elim boş gelmemek için ***pryanik*** getirmiştim çayın yanında yemeye. Tazeciktiler. Yine böyle tazecik, beyaz sedef kırıntılı ***pryanik***'ler almıştı Lovyannikov da konuğu için (benim için), çayın yanına, şimdi tabağın üzerinde tepeleme duruyorlardı. Eve gelirken yol üzerinden almıştı. Rastlantıya güldük.

"Siz onlar için zenginsiniz, genç, ailesiz. Ve şimdiden dört odalı bir daireniz var."

"Ama Gri'nin de bir dairesi var, ben ne diye kendiminkini ona bırakayım?" Lovyannikov bastırarak tekrarladı: "***Benim*** olanı ne diye bırakayım?.."

Boylu bolsu Mars çay sohbeti boyunca son derece kayıtsız yatıyordu ileride – yine de yere inmelerini beklemeden, havada kapıyordu ***pryanik***'leri.

"Bir ilk adım attılar mı?"

"Evet," dedi Lovyannikov ilgisizce. "Beni dövdüler..."

Tam girişin önünde yarı karanlıkta dövmüşler onu, şimdilik çok sert değil, ayaküzeri. Ama ayaklarıyla kasığına vurmuşlar. Arkasından da seslenmişler, dünya döndükçe burada yaşatmazlar seni, gibisinden, ***toz ol.***

Dairesinde dövmeye cesaret edememişlerdir, Mars'dan korkmuşlardır, diye düşündüm ben.

Lovyannikov bana mobil telefonunun numarasını yazdı.

"... Bir şey olursa hemen haber verin. Ve rica ederim: Benden gizli bir işe bulaşmayın. Fazladan bir şeye gerek yok. Onlarla bir olmayın yeter!" Lovyannikov güldü.

"Bana bunu söylemeseniz de olurdu."

"Biliyorum, biliyorum! Ama olmuyor mu böyle şeyler: Adam seyahatten döner, bir de ne görsün: Bütün mobilyası bir hafta önce sokağa dökülmüş..."

Tartışmıyordum. Ev sahibi gözüyle bakıldığında çocuk (Lovyannikov'un yaşı otuzdan biraz büyüktü) haklı ve temkinliydi, isteyerek ya da istemeden onlarla birlik olabilir, ittifak kurabilirdim.

"Ve en önemlisi, Petroviç, daha dikkatli olun. Zaman değişti biliyorsunuz: Mükemmel ama karışık günlerden geçiyoruz!"

Lovyannikov hiç de ciddiyet taslamıyor, baskı oluşturmaya çalışmıyordu, ama uzun bir ara verdi. Ve bir *pryanik* fırlattı. Mars yakaladı.

"Elimden geleni yaparım," diye söz verdim ben.

"Kötü bir daire değil bu. İştah açıcı."

"Evet."

"İzlerini bulup, dizginlerini çekivermeyi deneyim mi?" dedim.

Güldü:

"Döver onlar sizi!.. Anlayın, ben gerçekten de sizin için tasalanıyorum. Sempati besliyorum size karşı. Çay içerken sohbet etmekten hoşlandığım ak saçlı, sefil, hırıltılı sesli bir edebiyatçının (ben...) arka girişte ezik bir kafayla yatması hiç de hoşuma gitmez."

"Hadi canım!" dedim ben.

"Hadi canımı filan yok – böyle. Hiçbir iletişime girmeyin onlarla."

"Neden ama?"

Kollarını araladı:

"İnsanlar böyle. Zaman böyle. Göreceksiniz: Ben dönene kadar ikinci bir adım atmış olacaklar..."

Sahiden de Lovyannikov döner dönmez onu yerinden etmeye niyetlenenler bu adımı attılar: Mars'ı ortadan kaldırdılar.

Hiç de zor olmadı – Lovyannikov ve köpek her zamanki akşam gezileri için asansörle aşağı iniyorlardı: Kabine her zamanki gibi beşinci katta girdiler. Asansör *dördüncüde* çağrı üzerine durdu, iki adam daha bindi, oldukça genç, gülüyorlardı, içlerinden biri hemen düğmeye bastı: *Üçüncü* kat. Ardından bu ikisi

-ikisinin de paralanmış deri eldivenleri vardı- oyun oynar gibi, Mars'ın gırtlağına beyaz topçuklar sokuşturuverdiler. Köpeğin ağzını sıktılar tükürmemesi için. Hepsi bir saniye sürdü. Asansör açıldı ve üçüncü katta ikisi de indiler. Acele etmeden aşağı kaçtılar. Taşa dönen Lovyannikov ağzından köpükler çıkan köpekle kalakaldı asansörde.

Lovyannikov ağır Donua'yı kucağına aldı. Yalpalayarak kaldırmayı başardı, çıkardı asansörden – taşımaya, yardım etmeye çalışıyordu, oysa köpek can veriyor, suratını iki yana çeviriyor, yanındaki bir şeyi arıyordu. Neydi köpeğin aradığı?.. Lovyannikov köpeğin kendisini aradığını söyledi, sahibinin bakışını yakalamadan ölmek istememiş. Bakışlarını Lovyannikov'da durdurmuş, o zaman sönmüş gözleri.

Peşinden bir söylenti daha, katlarda gezindi, yuvarlandı: Lovyannikov yalnız zengin değildi, Moskova'da beş dairesi vardı, emlak işine girmişti! Noviy Arbat'daki ile bunun (yurttakinin) dışında dört büyük dairesi daha vardı, yine şehir merkezinde. Bunları tamir ettirip, şahane mobilyalarla donatan Bay Lovyannikov, firmacı-yabancılara kiraya veriyordu. Katlar öfkeyle uğuldadı. Birkaç dairesi olan genç adam demek bir de mütevazı yurt metre krlerini tutuyordu elinde (saklıyordu), fırsatını bulur bulmaz dışarıdan birine satmak için. Oysaki fazladan metreleri sıkışan aileler alabilirlerdi!.. Tipik bir yurtlu mantığı. Benim *bomj* ruhumda bile, tabiatı gereği kuşkusuz yurda özgü bir duygu kıpırdandı: Adilce bölüşme duygusu. (Oysa anımsıyorum da bu duyguyu itiraf etmek istemiyordum kendime!)

Söylentinin yarattığı hastalıklı kinin yanında (gerçekliğin kini), güzelim Donua'nın gözümüzün önünde öldürülüşü bile koymuyordu bana, oysa o da bir acı ve darbeydi. Lovyannikov, gözyaşlarını yutarak gömdü köpeği. Yardım ettim ona. Gece (birilerinin tepkisini toplamayalım sakın) Lovyannikov kendisi, kendi elleriyle, Mars'ı bizim bahçeye, yüksek kavağın altına

gömdü. Kafkasyalının elimdeki azıcık parayı alışını yaşamıyla ödediği bankın on adım ötesiydi burası. Güzel bir yer: Ağaçlar iki kanat şeklinde aralanıyorlar – bir manzara açılıyor. Ve sessiz. Rüzgâr esmese bile tepelerini kıpırdatan ağaçların ahenkli hışırtısı işitiliyor.

Zengini yalamak, üzerindeki toz zerrelerini almak, üflemek ve bunun karşılığında zaman zaman yuvarlak bir şey (damlayan damlalar) elde etmek ondan – ya da tam aksi: Uzaklaşmak, kenara çekilmek ve tiksinmek. İşte bilinen iki nüans. Fakat Rusya yurtlarında, zengini bir taraftan yalamak, diğer taraftan da ondan tiksinmek âdettendi. (İç karartıcı bir alt metin.) Ellerinden (elimizden) başka bir şey gelmiyordu şimdilik.

Aleksey Lovyannikov bu kolektif el koymanın metafiziğini tanımıyordu: Onlar ***hep birlikte*** bakınıyorlardı küçük dairesine, onu güdüyor, kolluyorlardı. İşin özü de bunda ya, onlar ***hep birlikte***, dairenin havada kaldığını ve ipi daha kuvvetli çekerlerse, Lovyannikov'un belki de tutamayacağını gayet iyi hissedebiliyorlardı. Sıradan, tek odalı bir daire, nesine gerek onun? (Dünyada nimet az. Dört fazladan dairesiyle yetinsin, beşincisi eksik kalsa da olur.) *Hep birlikte* kovuyorlardı işte onu. İçlerinden biri de kesin olarak nişan almıştı tabii. Gri. Birisi, ortak Moskova bilgisayarından bilgiyi almış ve derhal katlara dağıtmıştı, öyle değil mi? Adamın beş dairesinin (çoktan özelleştirilmiş) haberini şakımıştı millete.

Çayımızı içerken uzak şehirlere yapacağı iş seyahatlerinden söz etmiyordu artık Lovyannikov: Dairelerinin onarımı, ayrıca döşenmesi ve dizaynıyla bizzat, *gece ve gündüz* ilgilendiğini kendisi söyledi bana – yani oraya gidiyordu şimdi de. Gündüzleri bankada, akşamları ise onarım işleriyle meşgul. Takip ediyor, örnekler ve inşaat malzemeleri taşıyor ya da artık mobilya arıyor. Tuttuğu işçilere her ayrıntıyı kendisi gösteriyor, gözünü ayırmıyor üzerlerinden. Geceyi de orada geçiriyor, sırayla odaların kâh birinde, kâh diğerinde (kâh üçüncüsünde, diye ekleyecektim az

kalsın ben) sert yerde yatıyor, ite kaka ilerleyen işin kalitesini denetliyor. Meşgul o. Böyle başlarlar. İş bu.

Evet, bir arabası var, evet, pahalı, ama arabayı yurdun kapısına çekemez ki. Beş dakikalığına köşeye bile bırakamaz. Mars'ın ölümünden sonra katta yaşayan kabile üyelerinden korkmamazlık edemezdi. Yasal bir hal alıp, koruma edinme zamanı ise henüz gelmemişti anlaşılan.

Yaşamımı sürdürmem için yedekte Lyalinlerin dairesi vardı. Konobeyevlerin dairesi de ufukta gibiydi... Sonuç itibariyle Lovyannikov ve onun yeni Rus problemlerinden bana neydi! Tereddüt ediyordum.

Sordum:

"Daha ne kadar beklemeliyim dairenizi?"

Lovyannikov bir an için düşüncelere daldı:

"İki-üç ay daha."

Daha fazla para teklif etti bana. Reddettim. Korktuğum, asansörde ağzıma bir çift beyaz top sokuşturulması değildi tabii. Ben yalnızca, tam iki ya da üç ay boyunca gereğinden çok satın alınmış olmak istemiyordum (fazla borçlu) – bir miktar fazla özgürlük istiyordum (kendime).

Buna karşın şahsi bir mesele de vardı: En evsiz, en zor günlerimde Lovyannikov bana güvenen ve evini beklememi ilk teklif eden olmuştu. O beni kurtarmıştı – ben de onu kurtarmak istiyordum.

Lovyannikov başını salladı:

"Teşekkürler."

Küçük oymalı dolabından bir kutu çay çıkardı ve harika bir şekilde (her zamanki gibi) demledi.

Bu arada daireleri değer kazanıp duruyorlardı ve şimdiden hepsi birden toplam bir milyon dolar ederlerdi herhalde. (Artı banka.) Ve ben bile, her ne kadar Lovyannikov'a ahbaplık etsem de, ona, o *zengine*, eskisi gibi davranamıyordum. Artık çayımızı içerken öyle hafif ve kaygısız (ve bazen de ilham dolu) gevezelik

edemiyordum onunla. Bir şey sönüp gitmişti. Ona sırtımı dönmemiş, düşmanlarının safına geçmemiş olsam da. Eskisi gibi dostça davranıyor ve hatta yurttaki dairesi konusunda başarılı olmasını diliyordum yine de, beşinci ya da altıncı dairesi bile olsa.

Lovyannikov iki ay içinde dairesini satma fırsatını yakalar herhalde. Fakat bu iki ay boyunca nasıl elinde tutacak onu? Yurt, toplumun görüşü demek. Kimileri için (burada) zengin olmak bir kız çocuğuna tecavüz etmekle eşdeğerde. Ve hiç kimse, bir kişi bile zenginin tarafını tutmayacaktır. Ben sayılmam. Bana da gerekirse tekmeyi basarlar. (Burada, *onlarla* kalıp yaşayacak olan da benim hem.) Lovyannikov gayet iyi anlıyordu durumu. Belki de bekliyordu. Meşruiyetini kazanana değin fazla ses çıkarması da uygun kaçmazdı belki.

Sesinde itaat notaları işitilmeye başlandı. Hâlâ bizden biri, bir yurtluydu. Yaşamını değiştirmişti, kendisini değil. Katlarda öfkeden kuduranlar gibiydi o da. (Zengin olduğu için suçluluk duyuyordu.) Tadı kaçtı. Köpeğinin akıbetine uğramaktan korktuğunu söyledi çay içerken. Rusya'da fazla uzayan yurt yaşantısıyla ilgili karamsar sözler etmeye koyuldu iç geçirip. Bense içten içe, elindekini nasıl da bırakmamacasına tuttuğunu düşündüm, tasavvur ettim. Altıncı dairesiydi yahu. Fazlaydı. Saygı bile duydum: Ölür, yine vermez. *Gerçek!*

Ancak bir gün sonra Lovyannikov'a tekrar saldırdılar, yurt binasına yaklaşırken, tam köşe başında. Üç kişi, belli ki Gri'nin adamları. Dövmediler, ama iyiden iyiye korkuttular, yumruklarını burnuna soktular. Peşine düşmüşlerdi. Katlardaki öfkeli gerilim açık seçik destekleniyordu. Gri'nin kendisi ise bekliyordu herhalde ve buralarda bir yerde sakin sakin gezeliyordu. (Belki benim, bekçinin, elini sıkıyordu koridorda karşılaştığımızda. Sigarasını içiyordu.)

İki gün sonra da daire benim oldu. Lovyannikov geldi (Lyalinlerdeyim), selam verdi, gülümsemiyordu – suskunca karşıma

oturdu. Şu dünyada yetim, öksüz kalmış gibi oturuyordu. Böyle zengin ve böyle yılgın.

Ne çay, hatta ne de votka koymaya fırsat bulamadım masaya. Başına bir şey gelip gelmediğini, bir de şaka olsun diye, biraz borç para isteyip istemediğini sordum sadece. *Bomj* merakıyla Moskova dairelerindeki yenilikleri de sordum, sosyete muhabbeti işte – nasıl gidiyor mobilya işleri, Aleksey? Ya tavan süslemeleri ne durumda?.. Lovyannikov yanıtladı (iç geçirip), ne süslemesi ve ne yeniliği, bu rezil yurtluların içinde insan kendi zenginliğinden tedirgin oluyor. Hele ki koruyup, savunamadığı bir zenginlikse söz konusu olan. Ve işte Lovyannikov cebinden bir kâğıt çıkardı – bu size, Petroviç!

"Bana mı?"

Evet. Daireyi özelleştirmeyi başarmıştı sonunda (merkezi BTİ aracılığıyla) ve iki gün önce benim adıma geçirmişti – bedavaya veriyordu, ebediyen. Hibe senedinin ikinci nüshası Merkezi Noterler Bürosu'ndaki bir noterdeydi.

Lovyannikov eni sonu yoksul bir adam değildi ve bir armağan vermeye hakkı vardı. Öyle mi, değil mi?.. Daire özelleştirildi (ne kadar yeni, kullanışlı bir sözcük) – doğruca veriyor onu bana. Elden ele de diyebiliriz. "En azından bir gülümseseydiniz," dedim ben. Ancak o zaman karamsarımsı Lovyannikov gülümsedi: Evet, evet, dairenin herhangi birine değil de bana ait olacağını düşünmek hoşuna gidecek – kendisi, Lovyannikov zaten elinde tutamaz onu...

"Teslim mi oldunuz?"

İşte o zaman daha canlı ve içten güldü.

"Evet."

"Gençsiniz. Daha arkadaşlarınız olur!" diye vaatte bulundum ona.

Bu gerçek değil. Yine de büyük paralar o anlamda da hizmette bulunacaklardır kendisine. (Er ya da geç.)

"Er ya da geç, Aleksey, arkadaşlarınız olacaktır. Çok arkadaş. Ve bir dahaki sefere, doruğa çıktığınıza, böyle bir armağanı bir *bomj*'a vermeniz gerekmeyecek..."

Güldük.

Anlıyordum: Dairenin Gri'ye yar olmayışı fikri içini ısıtıyordu Lovyannikov'un – katlardaki kin ve gece saldırılarını bir orkestra yönetir gibi yöneten o iki ayaklı vahşiye. Masum Donua'yı öldüren (kendisi ise gölgede kalan). Yeter ki ona, onlara yar olmasın! Lovyannikov şimdi geri adım atacak olsa, daire anında Gri'ye geçer, iki kere iki bu – her şeyi ayarlamışlardır! Konut işleme bürosu gereken evrakları hazır etmiştir, yurt yöneticisi de devreye sokulmuş, satın alınmıştır.

"Fakat siz de gözünüzü dört açın, Petroviç. Gri, gridir..." diye uyardı Lovyannikov. "Öyle hemen geri çekileceğini zannetmeyin..."

Zannetmiyordum zaten. Katlara sinen kötülük şimdi beni de takip etmeye başlayabilirdi.

Ne olursa olsun daire, tesadüflerin bir araya gelmesiydi, yoksa bir anlığına deliniveren göklerin rasgele bir nimeti değil. Rasgele olabilir tamam, ama ne de olsa uzun yılların namuslu bekçisine düşmüştü bu nimet, öyle değil mi? Lovyannikov değildi daireyi veren. O vermemişti, *vermişlerdi* bana hakkını. Fazla bir şey verdikleri de söylenemezdi doğrusu, sıradandı, tek odalıydı, *çoktan razıydı*.

Lovyannikov açıklamalarını sürdürüyordu: Şayet bu daire konusunda ısrarcı olsaydı, onlar (Gri ve ekibi) zaafını, zayıf noktasını aramaya başlarlardı. Ortalığı karıştırır, valiliği, BTİ'yi ararlardı. İftira ya da doğrudan doğruya şantaj neydi ki onlar için! Mars'ı öldürmemişler miydi? Diğer daireleriyle ilgili şantajlara girişirlerdi yüzde yüz – biraz zaman tanı bunlara, kıskançlık ateşleri oraya da sıçrar.

"... Bu daireyi onlara hiçbir paraya ve hiçbir zaman bırakmayacağınıza söz verin, Petroviç."

Söz verdim. Bu basit. (Bu tek odalıyı seviyordum. Gri'lere de siyahlara da satmazdım.) Fakat Lovyannikov'un bir başka ricasını geri çevirdim, oysaki zor bir şey istemiyordu. (Fakat dokunmuştu, değmişti belli ki "ben"imin bildiğini okuyan yaşamına.)

Lovyannikov hepi topu sordu (rica etti benden), ara sıra -bazen!- akşamlan beni ziyaret edip, Mars'ın duvardaki bu resmine bakabilir miydi? Oturur, nesillerimizi çekiştiririz. Elbette bir kutu çay ya da bir şişe ile gelir, söylemeye bile gerek yok.

Bense "hayır," dedim.

Külfetsiz bir koşul, dedim ona, özel bir yanı yok, ama benim üzerimde baskı oluşturacaktır ("ben"imin üzerinde). Azıcık bile bağımlılık istemiyordum.

Kendi kendime bile tam olarak açıklayabildiğim bir şey değildi – belki de bir ***zenginle*** nasıl iletişim kuracağımı bilmiyordum. Belki bir şeyler daha. ("Ben"im içgüdüsel olarak endişe çanları çaldı.) Doğru mu eğri mi bilmem ama ben böyle hissediyor ve böyle yaşıyorum hayatı. Ve koşulların dayattığı yarı-dostluk uzadığı müddetçe dairemin, bu özelleştirilmiş, tek odalı, duvarında köpek resmi olan dairenin bütünüyle ***benim*** olduğunu hissedemem.

"Hayır, Aleksey. Elimden gelmez. Bağışla... Ben münferit bir adamım. İstersen geri al daireni."

"Olur mu hiç! Olur mu!"

"Ne olmuş ki? Bir başkasına armağan edersin?"

Lovyannikov başını salladı: Hayır.

Boğazındaki düğümü yuttu: Âdemelmasının belirdiğini gördüm. (Duydum hatta.) Yalnızdı Bay Lovyannikov. Yalnızdı ve iletişim istiyordu: Köpeğini hatırlamak istiyordu.

Demek oluyor ki, zenginleri de ısıtıyor yurt koridorlarımız. Bu hiç fena değil. 21. yüzyılda para yalnızlıklarına da derman olur. Zaten ne kaldı ki şunun şurasında yeni yüzyıla.

Lovyannikov suskunlaştı. Ama işte canlanıverdi, tebessüm belirdi yüzünde. Nokta! Tamam, Petroviç, nokta, dedi, nasıl is-

tiyorsanız o şekilde yaşayın burada. Daire sizin daireniz, hayat da sizin hayatınız. O, Lovyannikov ise benden çok daha küçük bir şey rica ediyor madem öyle – köpeğin resmini duvardan indirmememi. O kadarcık! Onarım yaptıracaksam duvarın bu parçasına mümkün olduğunca dokundurtmayacakmışım – resmin korunduğunu bilmek yetecekmiş Lovyannikov'a. Dairede ihtiyar Petroviç'in oturduğunu, duvarından ise Mars'ın baktığını bilmek, bu düşünce ısıtacakmış onu.

Elbette "tamam," dedim. Aleksey Lovyannikov'a sempati besliyordum. Bu modern işadamı sohbetlerde hiç mi hiç baskı kurmuyor, sıkmıyordu, hafif, aynı zamanda da sertti. Hem şaşırtıyordu beni; onunla kurduğum iletişim sayesinde ilk kez iş hayatı denen şeyin de bir şiiri olduğunu keşfetmiştim – aynca büyük paralar problemini tanımıştım, yetenek gibi derinlemesine kişisel bir şeymiş. Tam da o, Lovyannikov, hiç yoktan para biriktirmenin (zekânla, aklına), var olan bir yeteneği ve "ben"ini büyütmek kadar zor olduğunu açıkladı bana. Volgalı bir tüccar gibi sözcükleri yanlış vurgularla telaffuz etmiyordu. Kılıktan kılığa girmiyor, kırıtmıyordu – o doğruca, bu yeni asırda hak iddia ediyordu. Entelektüel. Cesur. Çağınızın bir kahramanı. Çok kısa bir süre sonra meşruiyetini kazanıp yurttan hepten kayboldu. Televizyon ekranında, Moskovalı işadamlarının şaşalı toplantısında görüldüğü söyleniyordu.

Lovyannikov'un o mühim kâğıtla çıkagelişinden üç-dört gün sonra, gizli düşmanı Gri (gri adam) dairenin özelleştirildiğini ve apar topar benim üzerime kaydettirildiğini öğrenmişti. Hiç de fena bilgilendirilmiyordu doğrusu! Akşamleyin teşrif etti. Hepi topu Sergey Trofimıç Susnin imiş kendisi, sekizinci kattan bir elektrikçi, kırk beş yaşında kupkuru bir adam. *Hepi topu* deyişim onun önemsizliğinden değil, benim açımdan tam anlamıyla bir sürpriz oluşundan. Gri'ler aynen böyle yaşarlar işte. Yırtıcı hayvan. Gerçekten de son günlerde el sıkışmıştım onun-

la, koridorda dikilip sigara içmiş, avluda birkaç defa satranç oynamıştık.

Oturmasını rica ettim. Hemen anladım. Susnin ise oturmaya yanaşmadı; ayakta duruyordu. Hemen şöyle düşündüm (aceleci, gri bir duygu); işte geldi ve hazır bekliyor – ilk darbe için ellerini serbest tutuyor. Öyle olsun. Kendi de bir darbeden korkuyor olamaz mıydı hem?

Sordu: Dairenin sahiden de benim olup olmadığını.

"Sahiden de."

Üstü kapalı konuşmalara girmedim – hibe senedini tutuşturdum eline, bak.

Kâğıtta her şey azami açıklıkta yazılmıştı. Daire sahibinin, yani benim, yarım yıl içinde BTİ'e uğrayıp küçük bir vergi ödemesi kalıyordu geriye; lafi bile olmaz.

Susnin kâğıda pek bakmadı – bana baktı. Bakıyordu. (Filoda çavuş idi, ailesi, üç çocuğu ile küçücük yurt dairesinde oturuyordu, ağır dövmeli elleri vardı, filodan sonra iki kere de hapse girip çıkmış. İşte böyle bakıyordu!) Bana kâğıdı geri verdi. İkinci nüshası noterin elinde, güvendeydi ve Sergey Trofimıç Susnin, sekizinci kat elektrikçisi, bunu anlıyordu.

Onun şu an tek korktuğu anlaşma gereği adımı satmış olma ihtimalimdi – eğer öyleyse, ailesi ve üç çocuğu, dövmeli kolları, iki kere hapse girip çıkmışlığı olan elektrikçi, bu daire işinde kandırılmış, parmaklarda oynatılmış olacaktı.

"Düzmece olmasın?"

Buna yanıt vermemek icap ediyordu. Ben de vermedim. Katlarda herkesin pek yakından tanıdığı hapis yatmış adam bakışını kaldırmayı başardım, *dört* yıl, *üç* yıl o kadar da ciddi süreler değildi. Gözünün ta içine bakıyordum. Değiştokuş edecek bir şeylerimiz vardı onunla.

Üç gün daha geçince Aleksey Lovyannikov oymalı mobilyasını alıp götürdü. Daire benimdi. Benimdi, boş olsa bile, hiçbir şey, açılır kapanır bir karyola dahi olmasa bile içinde. Lyalinler-

de kalıyor, orada uyuyordum. Fakat valiz ve daktilo (nasıl da hafiflemişti!) taşınmış ve boş odanın tabanına törenle konulmuşlardı – ortaya. Gerçeklik ânı. Ne kadar az ve ne kadar çok. Bir de mutfakta Lovyannikov'un bıraktığı iki farklı sandalye vardı.

Yine seviyorlardı beni; katlarda, şurada burada birileri musallat oluyordu, sohbet, iyi dilekler ve ah... ne akrabaca bir tonlamaydı onlarınki!.. Koridorda duruyoruz. Cumartesi. Eski Sovyet memuru ihtiyar centilmenler bunca zamandır nerelerde olduğumu ve çalıştığımı soruyorlar bana (tımarhanede kalıyor ve çalışıyordum).

"İş seyahatindeydim."

Böyle açıkladım onlara.

"Aferin! Gördün mü bak, iş varmış demek ki, yoksa ne bu böyle hep bekçilik, hep bekçilik. Senin gibi adam kara ekmeğe talim edecek... olacak şey mi hiç! İlginç bir seyahat miydi?"

"İlginçti." (Epeyi anı var.)

"Harika ya işte! Komünyaklar bir sürü yetenekli insanı havasız bıraktılar zamanında, feci şey!" diyorlar bana, hepsi de eski komünist olan, peltek peltek konuşan bu eğlenceli ihtiyarlar. (Parti aidatlarını zamanında ödeyememekten korkarlardı.)

Elimi sıkıyorlar.

"Duyduk, duyduk, konut edinmişsin! Ya mobilya? Petroviç, dinle bak, mobilya konusunda acele etme..."

Başımı sallıyorum: Acele etmiyorum.

"Aferin!"

Konut edinmişliğim noktayı koyuyordu. (İnsan olmuştum gözlerinde.) Adaletin eninde sonunda geleceğine inanan yaşlı Sovyet kalplerini şenlendiriyordu bu durum.

Bir buçuk ay sonra kapım çalındı, açtım. Eşikte Klara Andreyevna ve yirmi yaşında kızı duruyorlardı, onun adı da Klara. Alma-Ata göçmenleri, Nazarbayevcilere büyük, aydınlık üç odalı dairelerini satmak zorunda kalmış, burada, Moskova'da ise (fa-

hiş fiyatlar şehri) ellerinde kalan bütün parayla ancak tek odalı bir "yurt" dairesi alabilmişlerdi. Benimkini. Yani benim sandığım daireyi. Bu kez noter onaylı özelleştirme ve satış kâğıdı gerçekti. İki ay önce Lovyannikov gerçekten de bulmuştu fırsatını.

Başıma gelenin beni gücendirdiğini ya da çok üzdüğünü söyleyemem. Güldüm bile: Nasıl da ustaymış!.. İki Klara'ya bıraktım daireyi hemen. Hatta taşınmalarını kutlayıp ellerini de sıktım. Gittim.

Ve bu kez konutu terk ederken, küçük aptal bir köpekken baktığım Mars'a bir göz attım, köpeklerin bakışları anlamlıdır, gözleri. Bu kez, iki Klara'nın köpek çehresini büyük ihtimal saklamayacaklarını düşünüp üzüldüm (sesimi çıkarmadan elbette); kazırlar sizin köpeği, Bay Lovyannikov, önümüzdeki günlerde başlarlar onarıma.

Susnin geldi, o bana gülüyordu, bense ona.

Açgözlülük değildi yönlendiren, para da değildi Lovyannikov'un savunduğu: Kendi kendisini savunmuştu. (Kafkasyalıyı azıcık para için öldürüşüm de açgözlülükten değildi.) "Ben"im için çarpışıyordum – Lovyannikov da kendisininki için. Israrcılığını da anlayıverdim: Sonuna kadar mücadele etmişti bu adam. Bütün bu Susnin'lere mağlup olmak ise gururunu kırıyordu.

Öyle ki Lovyannikov'un aldatmacasının kendisi de bir aldatmaca değil, bir tasarı, bir düşünce ya da diyelim ki akıllıca bir hamleydi, ne de olsa ihtiyar Petroviç bu işte ***hiçbir şey kaybetmiyordu***. O bir edebiyatçıydı. Petroviç nasıl yaşıyorduysa öyle yaşamayı sürdürecekti. Bir şey kazanmamıştı evet, ama kaybettiği bir şey de yoktu ki. Kazançlı bir hamle – hepsi bu. Evet, doğrusu iki ay boyunca Bay Lovyannikov beni aptal yerine koymuştu. Bu aptal yerine koyma için daha büyük bir bedel ödemesi gerekirdi, bu da doğru, zira bu iki ay boyunca bekçi olarak alacağımdan fazla risk almıştım üzerime.

Ben onun için iyi bir şanstım. Kime oynaması gerektiğini iyi sezmişti – ev için kafasını kırabilecek bir toplum artığına. Daire onun elinden alınamaz, bir sokak dilencisinin elindeki nasıl alınamazsa.

Ama girdiğim risk sahiden de o kadar büyük müydü ki? Beni korkutabilirlerdi, döverlerdi de belki, ama yurt insanının dayağı sıradan bir hadise, mesai gibi bir şeydir. Hem para da -*korkunun bedeli*- büyük paralar neme gerekti ki benim? Lovyannikov'un kendisi değil miydi bir zamanlar mükemmeliyetle ifade eden? Ne yapacaksınız parayı, Petroviç, para sizi banal, politize olmuş bir ihtiyara çevirir, ancak bozar!

Bu açıdan bakıldığında da haklıydı yani. (Beni çağımın içinde bırakıyordu.)

Bu arada kendisi, Aleksey Lovyannikov, 21. yüzyıla adımını atmış bulunuyordu. Kendi zamanında ve karakterinde yaşıyordu; orada sonuna kadar mücadele veriyordu. Çok iyi.

Yani hiçbir şey olmadı. Aleksey'in günün birinde aramasını bekliyordum üstelik. Anımsayacak ve arayacaktı. Daha şimdiden telefondaki hoş gülüşünü duyabiliyordum, sesini, meşhur laflarını:

"Kusuruma bakmayıverin, Petroviç, o zahmetler için... Satranç oyunu gibi: Pozisyon! Öyle olması gerekiyordu: Zor bir pozisyondaydım ve tek bir kazançlı hamle vardı. Anlayın beni. Ve bağışlayın."

"Lafı olmaz," derdim ben de.

Ama aramadı.

Mütevazı ricası, hafiften alçalışıydı Lovyannikov'a kanmamın nedeni, hibe senedini uzatıp, boğuk bir sesle (ama düz, oyunsuz) *benim* daireme ara sıra uğramak için izin istediğinde. Ziyarete gelebilirdi. Ara sıra da olsa misafirliğe gelebilirdi; sohbet ederdik, akşam çayımızı yudumlarken, durup durup Mars'ı görürdü duvarda, onun canlanan bakışını.

Bu ricadaydı ustaca, dâhiyane nüans ve bir an olsun aklıma şüphe düşürmeyen incelikli, psikolojik hamle. "Ara sıra. En azından bazen, ha?" Rica etmişti Lovyannikov. Bir an için sesi titremişti ve. Oyuncunun sahici endişesiydi, tertiplediği bu küçük veda piyesine sahicilik kazandıran. Bir piyesti evet, tek seyircisi de ben değildim! Beni kandırmıyordu ki – gri Susnin'i kandırıyordu, bütün katı kandırıyordu, ***benimle*** hepsini birden kandırıyordu.

Hayran kalmıştım: Beni psikolojik, insani ve çeşitli açılardan resmen haklamıştı, oysaki ben de kolay yutulur lokma değilimdir. Dahası: Kimileyin özel bir psikoloji bilgisine sahip olmakla övünürüm, emsalsiz bir koku alma yetim vardır; masanın başına, yanıma ya da karşıma oturan her bir insanı harikulade bir şekilde duyumsayabilirim. Öyledir gerçekten de, yabancı ruhların bilgisi, koku alma yetim, insanlar konusundaki yeteneğim hatta, ama... ama haklamıştı işte! İtiraf edeyim ki hayran kaldım, alkışlayayım da hatta, A-fe-rin!.. İki ay, gün gün uçup gitmiş, bense kuşkuya kapılmamakla kalmamış, noterliğe uğrama zahmetinde dahi bulunmamış ve hatta bir telefon edip de gerçekten böyle bir hibe senedinin bulunup bulunmadığını sorma işini bile ertelemiştim. (Orada da bir düzmece kâğıt olabilir miydi? Bilmiyorum.) A-fe-rin!.. "Ara sıra, Petroviç? Gelip köpeğimin gözlerine bakmak isterdim. Oturur laflarız. Şöyle kalite bir çay getiririm elbet yanımda... Kendim demlerim!" Düz (oyunsuz) bir sesle üsteleyip duruyordu Lovyannikov, bense "hayır" demiştim ona. Neden böyle dediğimi bilmiyorum. Evet ya da hayır – önemi yoktu. Oysa içimdeki bir tele dokunması önemliydi. (Ve akıllı Lovyannikov bunu biliyordu.) Önemli olan şu: Bir insana durup dururken bir armağan verildiğinde, insan o armağana layık olduğundan emindir, iyi birisi olduğundan emindir ve tam da bu iyiliği için veriliyordur ona armağan, gökten düşüyordur sanki bahtına.

Şair Lovyannikov, bana gerekmeyen paralar konusuna kıyısından girmişti, Rusya'nın her yerinde beliren genç işadamların-

dan söz ederken; bunlar, *zorunlu değil* gönüllü askerlerdi: Hendeklerden çıkıp toplanan isyancılar ordusu! (Lovyannikov gülmüştü, evet, evet, gibisinden, kendi kendisine ettiği de iltifattı yani.) İş ve para askerleri. Bir ordu. Her yerdeler, aynı anda tüm sokaklardalar, çünkü dışarıda başka bir zaman yaşanıyor, başka bir bin yıl – ikişerli, üçerli, ellerinde evrak çantaları, sırtlarında beyaz gömlekleri, kravatlı, takım elbiseli yürüyorlar *kendi kaderlerinin genç işadamları*!

Bir tartışma... Sanatçı bu tartışanlar, yaratıcılık gibi bir şey ticaret! (Bu, artık kabul görüyor bizde. Falanca numaralı ilham perisi.) Onların, inanın, kendi ünlüleri, kendi yetenekleri ve talihsiz dâhileri var şimdiden ve hatta -belki de- kendi *underground*'ları. (Lovyannikov manalı manalı söylemişti. Benim için.) Bir-iki yıl sonra bu delikanlılar mükellef beyaz ve kırmızı arabalara binecek, hız yapacak, korna çalacak, birbirlerini sollayacak, trafik kurallarını kolayca çiğneyecek ve dört yol ağızlarındaki polisleri satın almayı bilecekler. Fakat şimdilik sokaklarda yürüyorlar, tartışıyorlar. El kol hareketleri yapıyorlar. İçlerinden biri giderayak cebinden kült telefonunu çıkardı, birinden malumat alıyor, bir şeyleri kesinleştiriyor. Yüzünü karartmış, o ne ciddiyet öyle! (Sokak görüyor onu. Bütün Moskova görüyor onu.) Ve karşısından ve yanından ve her yönden diğer ikili, üçlü gruplar geliyorlar, beyaz gömlekli, gri ucuz takım elbiseli ve kravatlı, kravatlılar ordusu. ("Sizin edebiyat ordusunun yerine geldiler, süveterlilerin!" deyip gülmüştü Lovyannikov.) Hah. İşte oradan geliyordu belki de benim gizli kıskançlığım: Lovyannikov, *bu* üçlülere aitti, benim bir zaman *berikilere* ait oluşum gibi.

Fakat kıskançlık bir yana, Bay Lovyannikov insan olarak sempatik geliyor bana. Kötü değil. Hatta iyi. (Benim, biraz kötü olan.) Lovyannikov'un ruhsuz olduğu da söylenemez, ne de olsa Tanrı onun Rusluğunu unutmamış ve içine iyi bir sümüklüböcek sokuşturuvermiş – sağ olsun o zaman, işte ruh. İşte ahlak.

Kuşkusuz hümanist. İnsancıl. Bu oğlan çocuğuna hiçbir konuda sitem bile edemem, ancak belki çevresiyle ilgilenmediği için hak ediyor sitemi. Kendi köpeğine karşı çok sevgi var içinde, ama biz ihtiyarların iyi bildiği, terk edilmiş hayvanlara dönük yüce duyarlılıktan tamamen yoksun. Yanan ormanlara karşı ilgisiz.

İleride, 21. yüzyılda görülebiliyor artık geleceğin işadamı Lovyannikov, zengin, tatlı sesli geveze; belki de yaptığı işler yüzünden eziyet duyan içten içe ve buruşmuş rublelerini kültür ihtiyaçları için harcayan, saçan. Ama geleceği için suçlanamaz kişi. İyi mi kötü mü fark etmez, geleceğin insanı o, üstelik yetenekli – ne diye takıyorum ki ben ona hem?

Geleceği için suçlanamaz kişi, hem insan sırtındaki bohçada ne kadar biriktirdiğini bilemez. İnsan yürür gider, yolunun sonunda bohçasını açar. Bunun için suçlayamazsın onu. Açar bohçasını, bir de bakar ki, boş gibi; Tanrı istedi, bir anda hepsini aldı, gibisinden. Herkesin başına gelebilir.

Fakat tabii alan Tanrı değil (onun nesine gerek). Başkaları alıyorlar yol boyunca: İnsanlar, insan müsveddeleri, yurt, şayet izin verirsen. Onlar işte, elindekini alanlar. Sen yürüdükçe alıyorlar.

Tanrı ise, aslını söylemek gerekirse, fazla bir şey vermiyor bize. Eksik veriyor, hepsi bu.

YAZAR VE ÖDÜLÜ

"Lyalinlerin dairesine siz mi göz kulak oluyorsunuz?"

"Ben."

Kapıcının karısı, daha dışarıdan gelir gelmez, göz kırparak, kırıtarak başladı dırdıra, çabuk, çabuk olun, bir haberim var size. İlk bana söyleyecekmiş: 613'tekiler gidiyorlarmış! (Bir süreliğine. Dairelerine göz kulak olacak birini arıyorlarmış.) Aklından çıkarma, gibisinden, senin için çabaladım!..

Daha numarayı duyar duymaz anladım, 613 büyük ihtimalle altıncı katın doğu kanadındaydı – köhnece köşe bucaklar. Yine de derhal dairenin yolunu tuttum. Bir tek Lyalinlerinki kalmıştı elimde, acele ettim hatta: İki daire istikrar demektir.

Altıncı katın koridorlarında gezeleyen sakinler (akşamdı; soruyordum) ya bu numarada bir daire bilmiyor, ya da doğu yönünde epeyi ilerlememi salık veriyorlardı. Fakat yarı karanlıkta bir çıkmaz görüverdim, tam karşımda (ölümüne gitmeli) eğri asılmış bir teneke numara: 613.

Kapıyı yaşlıca bir adam açtı.

"Ne var?"

Tersler gibi konuştu benimle: Kimsenin bir yere gittiği yok. Ve derhal, yurda özgü bir hararetle düzenbazı, yani beni defetmeye koyuldu: Siktir git!.. Eşikten iki oda görülmekteydi. Telefon yok. Fakat lavabo ışıl ışıl. Leğen temiz. Hah!.. Alıcı gözüyle bakıyordum artık. Ocak temiz. Lezzetli aş kokuları. Adama (ve homurtusuna) kulak asmıyordum, böyle metre krlerde kararları kadın verir. Bekliyordum.

Hoşuma gitmeyen tek şey, kafesin içindeki küçük, oynak papağandı, hiç soluklanmadan beni defetmeyi sürdürüyordu:

"Siktir, siktir, siktir..."

Kuşa bakacaktım demek. Yem. Su. Tanrı göstermesin hastalandığını, geberdiğini ya da millete şenlik koridora uçtuğunu.

"Ne dikiliyorsun? Git dedim sana!"

Ama ben gitmiyordum.

"Papağan ha?" diye sordum.

"Ne diye dikiliyorsun yahu?.." diye sesini yükseltti adam (ben de bunu istiyordum).

Gürültüyü duymuş olacak, uzaktaki odadan otuz yaşında bir kadın çıkıp geldi nihayet. Besbelli kızı. Dev göğüsleri süveterinin içinde kasıklarına kadar sarkıyorlar galiba. Çuvala girmiş iki kedi. Her adımında kıpırdanıyorlar.

"Ne oldu?" diye sordu bakışımı yakalayarak. Hudutsuz göğsüyle belli ki gurur duyuyordu. "Daireye göz kulak olmak mı? Kimsiniz ki siz?"

Oturaklı, entelektüel yanıtladım onu (güçlü noktalarımı iyi bilirim), deneyimim var, gibisinden, ilk kez yapmayacağım. Bana az para verirler, ama dairelere iyi bakarım, gibisinden.

Kız, beni süzmeye devam ediyordu, bir parça tutunabildiğimi hissettim.

Papağan kudurmuş gibi bildiğini okuyordu: "Siktir, siktir, siktir!.." Ben onu da oldukça yumuşak bir şekilde yanıtladım, tebessüm ederek, herkesin bir kendi fikri vardır, kuşların bile, gibisinden.

"Neden aile içinde oylama düzenlemiyorsunuz. Kimler onaylıyor, kimler karşı..."

Kızın espri anlayışı varmış. Yakaladı:

"Anne! Oylama var!" Çağırdı.

Derinlerden annecik geldi, başkahraman. Onun da göğsü büyük, ama artık vücudunun değişik yönlerine yayılmış.

Annenin gözü nişancı gözüydü; her şeyi anladı, tartıp biçti. Beni fazlaca yüreklendirmeden, ama gerekli ölçüde ilgimi çekecek şekilde konuştu:

"Buranın bekçiye değil, göz kulak olacak birine ihtiyacı var. Papağanı götürüyoruz, yan yan bakmayın ona. Az para veririz: Yoksul insanlarız biz."

Anne bir ara verdi.

"Hovarda kocasının yanına gidiyor..." diyerek kızını işaret etti.

"Anne!"

"Tamam, tamam... Sadık kocasının yanına gidiyor Ural'a, biz de yanında gidiyoruz. İş var orada. Kızımız kocasıyla kalacak, biz de... Kim bilir?.. Zaman zaman buraya gelip giderek yaparız. Daireyi terk etmiyoruz. Tek seferde kesip atmak olmaz."

"Tehlikeli," diye onayladım ben.

"Ben hiçbir yere gitmiyorum," dedi adam, kötümser.

"Gidiyor, gidiyor!" diye kesti sözünü kızı gülerek, bana göz kırptı.

Kimin tarafını tutmam gerektiğini biliyordum:

"Gideceksiniz, başka çareniz mi var, kadınlar kandırırlar sizi," dedim ben iç geçirerek, sanki anlayış gösterir gibi, destekler gibi adamı, ama hemen haince bir objektiflikle ekledim: "Sizin gibi kimleri kimleri kandırmadılar!"

Güldük.

Papağan (ortak konuşma tonu ve gülüş etkiledi onu sanırım) tekrar kıpırdandı ve feryatlarla, biraz daha neşeli, defetmeye koyuldu beni (belki de hepimizi birden).

Adam bildiğini okuyordu:

"Gitmeyeceğim."

"Gidin, gidin!" Bu kez tepesine bindim asinin. "Yakınlarınız orada olacak. Hayat orada. Tek başınıza ne yapacaksınız ki? Yalnız bir insan yakınları olmadan ne yapar? Bakın bana: Saçım sakalım ağardı, yalnızım, kendi çamaşırımı yıkıyorum, lapamı pişiriyorum, patatesimi soyuyorum, nesi güzel bunun?.."

Ciddi ciddi acındırmıyordum kendimi elbet, gülümsüyor, gülüyordum (ve kadınlara göz kırpıyordum, sizin için uğraşıyorum, gibisinden).

"Aaa. Siz o yazarsınız!" diye haykırdı birden kız ve annesinin kolunu çekiştirmeye koyuldu: "Anne! anne! Bu o – bu son derece güvenilir bir insan! Petro Vasilyeviç'i ipten kurtaran adam!"

"Siz misiniz o?" diye cırladı anne, sesi şefkatli, yumuşaktı, iyilikle ciyaklıyordu. "Siz ha? Siz?.. Petro Vasilyeviç anlatmıştı bize... Petro Vasilyeviç komşumuz olur!"

Boynu ipli Petro Vasilyeviç benim için tam bir sürprizdi. Yine de ciddi bir tavır takındım (oluyor, oluyor insanları kurtardığımız). Hep bir ağızdan konuşmaya başladılar. Bana evin köşelerini gezdiriyorlardı, burada su var, ocak şurada, bu ızgara iş

görmüyor, yalnız sağa çevrilecek. Elektrik sayacı orada; yukarıda – bu arada, ödeme yapacağınız zaman muhakkak *doğu yönü* 613. daire, diye belirtin, yoksa telefonu keserler!..

İş rayına oturdu. Kendi adıma (telefon olduğunu öğrenince) ben de neşeli şarkılar tutturdum, şakıdım, tamam, her şeyi aklımda tutar, hesaba katarım. İyi insanlara karşı ben iki katı iyi olurum, gibisinden.

Kesinleştirdim:

"Daire masraflarını bildiğiniz gibi hallederim. Faturaları saklarım. Bazen gece de kalırım. Bazen telefonunuzu kullanırım..."

Adam sordu (hâlâ asık suratlı):

"Ne yazıyormuşsunuz siz bakalım? Okumak isterdim!.."

Ama kadınlar hemen atıldılar – başkalarının işine burnunu sokma, anlaşmaya çalışıyoruz, engel oluyorsun, hem senin kitap okuduğun da nerede görülmüş?.. Kız, babasının kolunu çekiştirdi hatta: Baba, sus!

Ardından iki kadın (seslerinde coşku, sevinç) tekrar Petro Vasilyeviç'den bahsetmeye koyuldular: Gerçek bir yazar böyle olur işte (ben), kurtarır, teselli eder zor anlarında insanları!.. Birdenbire anımsayıverdim. Vardı, vardı öyle biri! Doğru ya... Pyotr Vasilyeviç. İtici bir ihtiyar, elleri balık kokuyordu. Gelmişti bir keresinde yanıma. (Sızlanıyordu.) Biraz votka doldurmuştum ona. İsteksizce dinlemiştim. Güçbela postalamıştım...

Bu ihtiyar (anımsadım), yetmiş beş yaşında ansızın akrabalık duygularına yenik düşen uzun ömürlü tiplerdendi. Unuttuğu iki kızıyla oğlu öyle bir savrulmuşlardı ki, hangi şehirlerde yaşadıklarını bile anımsayamıyordu: Akıl edip de sarı, pis not defterine baktığında, adreslerini bulamamıştı. (Defter de morina balığı kokuyordu pis pis.) Sahi ya – Pyotr Vasilyeviç! Gözyaşlarını, sızlanışını, şikâyetlerini anımsıyorum. Mavimsi kır kırışıklıklarına yaşına özgü bir egoizm, cimrilik, kuruş saymacılık takılıp kalmış. Alçaklar, bana uğramayı özellikle severler. Bir kadeh atıp konuşmak için. Gözyaşı akıtmak. Dünya âleme küfürler düzmek...

Kadınların fikrini değiştirmeye yeltenmedim elbet – daha neler! Onlara ayak uydurup, hamaratça hayıflandım iflah olmaz bencilin kaderi için (duvarın berisinde hıçkırıyordur zahir). Petro Vasilyeviç... yaşamından şikâyet mi ediyordu? Kendini asmak istemiş miydi sahiden? Abartıyorsunuz!

"İstemişti. Hem de nasıl istemişti," diye ince sesini silkeledi annecik. "İpi gösterdi bize. İp de bulmuş kendisine baksanıza..."

Düşündüm: Yazık, engel olmuşum demek adama.

Kız konuştu:

"Gelin birlikte çay içelim ha? Bugün kurabiyemiz var. Ev kurabiyesi!"

Ve derhal masa kuruldu. Kadınlar, koca göğüslerini masanın çevresinde sallaya sallaya, telaşla koşuştular. Uzun uzun oturduk, ortam sıcaktı. Çay yuvarlayıp duruyorduk. Nasılını niçini konuşuyorduk. Ural'ı soruyorlardı bana – iklimini, orada soğukların kolay atlatıldığı doğru mu? rüzgâr olmadığı için mi acaba?..

Kurabiye lezzetliydi, anne ve baba yüzleri bana dönük oturuyorlardı, kız yan, gülüyordu. İnsanlar böyleler işte!.. Ama genel olarak reziller. Ne diye geliyorlardı yanıma? Kabiliyetsizler. Şikâyetlerini, acı itiraflarını getiriyorlardı. (Duvarın ardındaki ihtiyar hıçkırıyor tekrar.) Ama ben onlara öfke beslemeyi beceremiyordum. Bende bir şey olmalı ki, bu insancıklar gelip duruyorlar yanıma, hiç de utandıkları yok benden. İhtiyacını giderebileceğin bir bataklık kıyısı gibiyim, eski, paslı bir bataklık, gibisinden, çalılık, yabancı gözlerden de uzakta. Başka çalıların diplerine yapmak ayıp, ama bunun dibine yap geç.

"... Gidiyoruz. Damadın büyük ahşap bir evi var. Eev!" diye uzattı anne gururla. "Sekiz odalı. Aşağıdaki beş oda ısıtılıyor, yukarıdaki üçü yazlık..."

Bu sırada baba da olgunlaştı nihayet, hırıltılı bir sesle, erkekçe onayını üfledi ciğerinden: "Peki. Madem istiyorsunuz, gidelim!.." Aile zulasından dev bir Portwein şişesi çıkardı. İkimiz

de belirgin şekilde yumuşayarak içtik hepsini. Kıza da yarım bardak verdik. Fena Portwein değildi, ellerimde bir güç gıdıklanması duydum. Ak bıyıklarımın hiç de sarkmadıklarını, bir Kazağınkiler, bir Taurininkiler gibi dik durduklarını hissettim, kusursuz.

Gideceğim zaman kız beni geçirmeye çıktı. Önce onların uzun, karanlık koridorundan geçtik, kalçalarımız çarpışıyordu. Sonra kalçalarımız bitişti, sonra sarılıp öyle yürüdük.

Koridorun biraz daha aydınlık yerindeydik, beşinci kata geçtik, ama vakit geç olmuştu. Ellerimizi ayırdık, biraz daha edepli bir hal aldık, ama kalçalarımız çarpışıyordu yine, eğlenceli bir gidişimiz vardı, ortak bir vücut parçasıyla kaynaşmış gibiydik, bacak bacağa. Gülüyordu o. Ben durup.durup göğsünü düşünüyordum. Güney tarafına geçmiştik artık. Yakın.

Er ya da geç o uzayıp giden konuşmaya girişilir, sessiz dakikalar, mütevazı bir itiraf, ne güzel oturduk, ne güzel konuştuk, gibisinden. Erkek bir şişe (ya da en azından yarım şişe) getirir, kadın kendi kendisini getirir, daha ne olsun?..

"Kimse gelmeyecek mi?" diye sordu soyunurken.

"Hayır."

"Beklediğin biri?" diyerek güldü.

Yataktayken ışığı söndürmemi buyurdu – görüp de ne yapacakmışım? Onu gormem şart değilmiş, el yordamıyla da kimseyle karıştıramazsın, gibisinden. Böyle bir vücut insanın aklında kalır. Doğruydu bu söylediği. Az sonra, henüz tastamam coşmamış organımı kapıp dev göğüslerinin arasında boğdu. Deniz gibiydi orası, ama kıyılar da kıyı gibilerdi, sert. "Buraya. Buraya. Buraya getir onu," diye fısıldıyordu. "Burayı sevecek. Biliyorum ben, erkekler bayılır bunaaa..."

O da bir sigara içti. Ben üç kere içtim. Laf lafı açtıkça, madem yakınlaşmıştık, bana bir ricasını bildiriverdi. Anne ve babasının buraya sık sık döneceklerinden eminmiş. Oradan oraya savrulacaklar, Perm'e öyle kolay kolay alışamayacaklar. İki ay

sonra dönecekler. Dönecekleri bir gerçek! İhtiyarlar zor uyum sağlarlar. "Onlarla ilgileniver burada, ha?" diye rica etti. "Özel bir şeye gerek yok, bir-iki defa uğrayıver yanlarına, selamlaş. Çay içmeye uğra, annemin kurabiyesini övmüştün hem," diyerek hıçkırmaya koyuldu.

Sonra hemen gözyaşlarını silip güldü:

"Ben fark etmiştim zaten seni. Koridorda birden karşıma çıkıyordun. Sokakta da fırının önünde görmüştüm!"

Onun gibiler utangaç olur, kendiliklerinden gelmezler, bir fırsat çıksın beklerler, oysa yurt canavarları (düşüncelerinde daha açıktırlar) gündüz, gece demeden gelirler. Uzanıp dururlar, kime diye bakmadan. Onlar da insan gibi insandır oysa. Merdivenin inişinde birlikte dikilip sigara içmek isterler. Selamlaşmak, bir şeyler tartışmak. Bir ricada bulunmak. Fazla bir şeye ihtiyaçları yoktur. Az şeye ihtiyaçları vardır.

Karanlıkta konuşuyordu:

"İşe koştururken gördüm, koridorda tıpır tıpır yürüyordun. Farkındaydım!"

Sahiden de: Özellikle geçen sonbahar, koridorda yürürken geçerdi önümden (tuhaf aceleci hoplamalarla, sanki koşar adım geçerdi), çantasını sallardı bu göğüslü kadın, gri örgü paltosunun içinde. Geç kalırdı...

"Bir keresinde de baktım herkes troleybüse koşuyor, milletin acelesi var. Sense bankta oturuyorsun. Fırının oralara bir tarafa bakıyorsun... ve sigaranı içiyorsun uzun uzun!"

Güldüm: O bankı ve kendimi, sırtımı, düşük omuzlarımı dışardan görüvermiştim.

Soyadları Kaştanov, gitmelerinin üzerinden bir hafta geçmedi ki, atik bir insan beliriverdi – akrabalarıymış, bir hafta kalmak istiyordu. Kovaladım onu, başka derdin? Ama o kapının önünde dikiliyor, gitmiyordu. Çekingence küstah. Sigara içiyor, külünü oraya buraya silkeliyordu.

Omzundan tuttum onu: Ev sahipleri döndüğünde anlatırsınız akrabalık derecenizi, ben de Kaştanov'um dersiniz.

Ve ekledim:

"Sizi geçireyim ben."

Çıkış yolunu şaşırmasın. Koridorda yürüyorduk, kaşlarını çatıyordu:

"Leş gibi kokuyor!"

"Leş gibi filan değil. Kokular bunlar," diye açıkladım ben sonuna kadar dost canlısı.

Dışarıda, yurt girişinde benekli Afganlıların yerini yine mülayim, ihtiyar kapıcı almıştı. Öksürükçü elbet. Benekliler, Afganlılar yani, daha paralı işlere geçmişler. Bu ihtiyar, özünde bir *konsiyerj*,* fakat yurt o kadar çok-daireli ve devasa ki, hepimizin simalarını aklında tutması olanaksız, ancak tesadüfen anımsayabilir. Tam da, girişte topluca, kitlesel yüz yitirişimiz yüzünden *konsiyerj* sayamayız onu. *Kapıcı*. (Dil, koyar adlarımızı, şaşmaz, on ikiden vurur.) Zamanında mühendis Guryev şüphe içinde sormuştu bana: Ya Tanrı da *concierge* değil de kapıcıysa ve her birimizin simasını anımsayacak güce sahip değilse?

Kaştanovların "akraba"sını (girişte para tutuşturmuştur kesin) kapıya kadar götürdüm.

"Bu serseriyi içeri alma," diyerek payladım ihtiyarı.

"Kancık! Nasıl da girmiş içeri, nasıl da fark etmemişim ben?.. Hemen de Kaştanovlara gitmiş ha! Söylesene, söylesene Tanrı aşkına, nasıl geçiyorlar böyle içeri?.." diye ahuvah ediyor ihtiyar kapıcı, kafasını sallıyor, elini kolunu sallıyor, oysa kendisi de, ben de nasıl geçtiğini gayet iyi biliyoruz.

Koridorda gürültü. Dolap taşıyorlar. Hah!.. Birisi taşınıyor buradan. *Temelli* mi gidiyor?.. Ama bu imkânsız. Bildiğim ka-

---

* Rusçadaki bu Fransızca kökenli *konsiyerj* (*concierge*) ve "kapıcı" (*vahytor*) sözcükleri arasındaki ayrım, Türkçede de vardır. (ç.n.)

darıyla bu katta yaşayan insanlar, sefil yurt kafeslerinden günün birinde kurtulmaları için gereken iradeye, akla, yeteneğe ve tuttuğunu koparan gündelik kurnazlığa sahip değiller. Yoksunlar bu özelliklerden.

Bu kibirli, övüngen insanlar her zaman yoksuldular. Değişimler filan umurlarında değildir. Dünyada bir iz bırakmadan, koca bir nesil halinde geçip gidecekler – dünyadan da bir şey almadan, kendilerine miras kalan bir kibir ve sefil köşeler dışında. Yoksullukları dışında. Yoksullukları ne mutlu ki kindar değil; candan, ısıtıyor bile insanı (beni, örneğin). Yanlarında olmak benim için zevkli değil, ama... sıcak. Kadın, seni (adamı) doyurması gerektiğini bilir. Kıymetli bir özellik. Neden, ne için, diye sor ona – bilmez. Böyle gerektir sadece. Eve gelirsin, daha selam vermene kalmadan, seni doyurmaya başlar. Gidersin, devam eder doyurmaya. Ya da çay. Muhakkak. Bu arada şikâyet eder: Kızım on altı yaşında, ama şimdiden yosmalığa başladı. Her Tanrı'nın akşamı birbirimizi yiyoruz ailecek, düşünsene, ya çocuk olursa?.. Ya da ilk kürtaj?.. Kocam dişlerini gıcırdatıyor, küfrediyor resmen. Kendim de, cin tutmuş gibi bir histeridir başlatıveriyorum, basıyorum çığlığı!.. Hem nasıl da gönüllü anlatırlar kendilerini (erkek, kadın), nasıl da can atarlar onları anlaman için. Bunun için içerler seninle, bunun için yatarlar. Anlaşılma arzusu özel bir sarhoşluk türüdür. Bir ihtiyaç, ama bir yandan da narkotik gibi bir bağımlılık neredeyse. Uykulu katlarda kendilerini dinlemeye tenezzül edecek birinin bulunması gerekmez mi?

Yurtlular taşınana yardım ediyorlar tabii – dört kişi kayışlar üzerinde dev, yerinden kalkmaz bir dolabı taşıyorlar. Yükleri ile dans eder gibiler, hamallar gibiler. Hamallar gibi de bağırıyorlar: "Anam! Köşeyi görmüyor musun!.." Peşlerinde üç kişi daha var -ıkınmaktan pörtlemiş gözleriyle, osura osura- eski, kırık piyanoyu taşıyorlar. Filler gibi adım atışları. Hah! Demek Tyutyunnikovlar taşınan – onların piyanosu bu, beyaz elbiseli kızları

piyanonun peşinden gidiyor. (Tyutyun, kızına piyano öğretmeyi koymuş kafaya! Belki de öğretir.) İnsanlar yurdu gerçek bir konutla değiştirirlerken taşınmasına yardım ettiğim bütün o mobilyayı düşünüyorum. Tyutyunnikovların boşalttıkları odayı da düşünüyorum. Kimin oldu o şimdi? Kime gitti?.. Birisi genişleyecektir. Birisi *iyileşecektir*. Benim iyileşmediğim bütün o oda ve daireleri düşünüyorum. Bir açılır kapanır karyola koyamadığım bütün o boş parke tabanları, *bana gerekmez*.

"Hey! Unuttunuz! Unuttunuz!" diye bağırdım, merdiven basamaklarını üçer üçer atlayarak, elimde (bekçi!) işi bitmiş bir küçük masa, bana değerli görünen, çünkü kırık dökük, işi bitmiş bile olsa bende bulunmayan bir sıcaklık taşıyor.

Kamyon gitmeden yetişebilmek için koşuyordum:

"Unuttunuz!"

Onlar ise gülüyorlardı. Kamyon kabininden sarkarak (koca) ve taksiden sarkarak (karı ve kız) bağırıyorlardı bana:

"Unutmadık, bıraktık!.."

İKİZ

Yıllarca reddedildiler, koltukaltlarındaki dosyaların kenarları aşındı, bağcıkları soldu, renkleri attı, toprak rengini aldılar (hepimiz oraya gideceğiz). Acınası bir manzara. Yine de sığır sinekleri gibi dik kafalı bu ihtiyarlar kaynaşıyorlar kapı önlerinde. Ölümüne savaşçılar. Yaşlandılar çoktan, ama gelmişler işte. Odaya girer girmez, huzurlarında, kibrimizin o kadim, yapışkan elemini yutuverdim.

Hele ki o lanet olasıca bağcıklı dosyalar yok mu, yazı yazan adamları sokakta bile ele verir; günahını gizleyemezsin. Yaşlanan grafomanlar. Kel. Dişsiz. Hasta. İşte hepsi burada. Bir zamanlar bunlar (Bay Lovyannikov'un ifade ettiği gibi) bir edebiyatçılar ordusunu oluşturuyorlardı; demek ki kendi gözlerimle

gördüğüm, seferden artakalanlardı şimdi: Sakatlar, kötürümler, hırpaniler, acınası bir karga derneği, büyük bir gönüllü milis kuvvetinin artıkları.

Koca harflerle yazmışlar: YENİ YAYINEVİ – ve daha küçük harflerle: *Zile basmayın, kapıyı çalmayın. Yazı işleri kurulu.* İhtiyar askerlerin zile basıp kapıyı çalacak cesaretleri yoktu zaten. Ama beklemek de parayla değildi ya. Diğer her şey bir yana, beklemek tam da ellerinden gelen şeydi. Belki de yaşamda öğrendikleri tek şey: Beklemek ve sıcağa sokulmak. Bugün hava esintiliydi dışarıda, rüzgârlı, ama yayınevinin yanında, hemen dibinde, bir depo binası vardı (içeride fayans istifleri), yazı yazan ihtiyarlar (kötü giyimli) hemen oraya doluştular.

Köşede bir almanak hazırlanmaktaydı.

"... Beyler!" diye seslendi hazırlayıcı. "Haydi bakalım, beyler! Öykü, ama küfürsüz olacak. Yarım sayfalık öyküsü olan var mı, ama küfürsüz?.. Acele edin, beyler."

Ona şakayla karışık yanıt veriyorlardı: Var, küfürsüzü de var. Ama kahramanları iki homoseksüel.

Ses yükseliverdi:

"Kafayı mı yediniz siz!"

Köşedeki hazırlayıcıyı görmese de ama acısını gayet iyi duyabiliyordum ben. Zavallıcık titriyordu resmen. (Giriştiği işi eline yüzüne bulaştırabilirdi!) Edebiyat için tarihi denebilecek bir an, sansür yok, özgürüz, fakat bir gençlik seçkisi hazırlamaktayız, ne homosundan söz ediyorsunuz siz! Kafayı yemiş olmalısınız!..

Toplanacakları yeri bana daha Mihail söylemişti, adres, köşedeki apartman, YENİ YAYINEVİ, fakat ben bir depoya düşeceğimi hiçbir şekilde tahayyül edemezdim, bir fayans çarlığının içine. Fayanslar yerlerde sürünüyordu. Bir zamanlar fayans bulmak mucizeydi, düşte görülürdü, aranırdı, şimdi ise tuvalet ve banyolarımızın gelecek parıltısı, sahipsiz ve korunmasız dökülüp saçılmıştı ortalığa; istiflerin üzerlerinde, orada burada kaçık ihtiyar grafomanlar yerlerini almışlardı. Yazıcılar. Dehalar. Son

mutluluklarının peşine düşüp buraya üşüşmüş ihtiyarlar. Gençliğimdiler; ne gençliği, tüm ömrümdüler – tanıdık geliyorlardı bana! Dikkatle baktığımda *tanıyordum* onları, oysaki taze bir bakış fırlattığımda kellikleri (ve şu kırışıkları), sarkık göbekleri (ve alkolik suratları) çileden çıkarıyor, aşağılıyordu beni; zamanın bize ettiklerini anımsatarak alçaltıyordu. Çıldırmak işten değil! İhtiyarlar ümit etmiyorlardı artık, ama halen *istiyorlardı*. Yaşayıp yaşayacakları (yaşayacağımız) şuncacık bir şey kalmıştı. Arzularımız da şuncacıktı. Ama en birinci arzuları eskisi gibi yüceydi: Yayımlanmak. Bir iz bırakmak. Bir kere basılsınlar yeter, sonra öbür dünyaya da yollanabilirler. Giderayak küçük bir Sovyet gözyaşına bulanmak. Yurt beni kabul etti, gibisinden.

İhtiyarlardan biri diğerinin tam kulağına bağırıyordu:

"... Artık kimse böyle yazmıyor! Anla: Metinlerim – sakral! Sakral! Sakral!" İhtiyar kuzgun bir çilekeş gibi ötüyor, ruhlarımızı söküyordu.

Gelgelelim fayansların üzerindeki büyüklü küçüklü kuşlar çığlığa çığlıkla yanıt vermiyordu ona. Banyolar, suskunların göçünü anlatacak. (Yalnızca duşun gürültüsü.) Fayansların üzerindeki kaz ve turnalar, kanat kanada, geriye attıkları ayakları ile, totaliter-savaşçı bir sıra halinde sonbahara değil, ebediyete uçuyordu.

Tanıdım. Yaşlılık kırışıklarından (çalılıklar arasından sanki) tanıdığım bir insan bakınıverdi, yasaklı "gece" romanlarının yazarı Vasiliy Zarubkin, bir zamanlar *underground*'un Vasya'sı idi; nasıl da kemirmişti onu zaman, Tanrım. Burnu morumsu kır, elleri alkol titremesinde. (Fayanslardan uçan bir sonbahar kuşunu yakalamaya çalışan eller!)

"... O kancığın iki uzun öyküsü yayımlandı bile. Kendi parasıyla yayımlatmış olsa içim yanmazdı!"

"Senin paran mı var ki?" diyerek dalga geçiyorlar onunla

"Bir sponsorum olacak," diyor ihtiyar Vasya tavizsiz, bu yeni sözcüğü, çakmak çakmak gözlerle telaffuz ediyor.

"Ben de ilişecektim bir fayansın üzerine (soğuk). Etrafta yüksek sesle gelecek yayınlardan, bir seçkiden, almanaktan söz ediliyor, Tula ve Kaluga matbaaları için nereden ucuz kâğıt bulunabileceğinden bir de. Ben konuşmaya girmiyorum. (Bütün bunlar benim için yeni, garip.) Sigara içiyorum. Düşüncem hiçliğe karıştı, orada birtakım danteller örüyor. Salıverdim onu. Orada dursun.

Kalbim ise sıkıştırıyor. Vıkıç yok. Mihail yok. Ve işte son Rus edebiyatçıları, dağınık ve yalnız. Kim bilir hangi sokaklarda sürtüyor, ne işlerle geçim sağlamaya uğraşıyorlar! Ceplerinde boşluk. Kanlarında edebiyat. Gülünç ihtiyarlar. *Askerler*. Gelmişler işte! Unutulmaz dosyalarını da getirmişler!.. Şiir yazan ihtiyar kadınlar, dergi dergi dolaşmayı çok daha önce bıraktılar. (Aferin onlara. İlk dişleri düşmeye başlar başlamaz.) İleri geri volta halindekilerden birini daha gayet iyi tanıyorum. Yanaklarındaki kendine has kırışıklarından tanıyorum onu, bir zamanlar Tolya Podkidış idi, bir lakap bu, kemirilmiş bir soyadı parçası, sarışın, o, o!.. Bastırdığı tutkuları var, ama bir türlü uykulara dalmamış ikbalperestliği.

O da tanıdı. Sesi kısık. Yüzüme yüzüme konuşuyor kısık sesiyle, selamlaşmıyor, yalnızca kemikli elini uzatıyor – on (ya da ne bileyim kaçsa) yıl geçtikten sonra böyle iletişim kuruyoruz onunla:

"Bir yayıncı bulduğun söyleniyor?"

Alçak sesle gülüyorum. Evet, buldum – ama bir yayıncı değil. Ya ne?.. Ne olduğunu söyleyemem, ama yaşamımda *bir şey* buldum.

"Madem öyle biraz borç verir misin bana?" (Mizah mı bu?)

"Vermem," diyorum. Ve izmaritimi, yerde sessizce tüten (izmaritlerden) kovanın içine fırlatıyorum. Kimi sıçrayarak, kimi nefesi daralarak yeni zamanlara fırlayan bu ihtiyar edebiyatçılar şizo gibi görünmüyorlar. Beni ise, şansıma bak, tam da öyle sayıyorlar. Sakin, ovada yürür gibi yürüyüşüm onlara, işlerimin tı-

kırında gittiğini ve pek yakında, Brejnev döneminde yatmaktan yorgun düşen romanımın bir yerlerde bomba gibi patlayacağının haber veriyor.

"Anton Stepanıç'ın yanına git. Bir şeyler söyle ona."

"Ne söyleyeyim?" diye soruyorum.

"Ne olacak? Konuş. En azından yüreklendir!.."

Bana hepten çökmüş ihtiyar bir köpeği gösteriyorlar; sandviçini çiğniyor, kokladı, hallendi ve hop mideye!.. Hayır, gitmem yanına. Kalbim daralacak, olacağı o. Ne için yüreklendirecekmişim onu? Çiğnesin dursun. (Bu dedeyi anımsayacak halde bile değilim. Ya bir de benden genç çıkarsa!)

Sokakta bir fren gıcırdadı. Araba. Yazan adamlar neslinden arta kalanların can çekiştiği yayınevi kapısının önüne şimdilerde iyi tanınan Zıkov yanaşıyor. Zıkov'un, ***zili çalınmaz, kapısı vurulmaz yazı işleri kurulu***ndakilerden, ayrıca yayınevi kurucularından da biri olduğunu, bu işe galiba büyük paralar da yatırdığını, daha önceden Mihail'den öğrenmiştim (benim buraya gerçekleştireceğim seferi birlikte tasarlamıştık); tam olarak anımsayamıyorum; söylentiler.

Ah, onu tanıyan birkaç kişi nasıl da sağında solunda bitiverdiler. Kuşattılar etrafını. "Söz vermiyorum. Söz vermiyorum. El-yazması seçiminde tavizsiz davranacağız," diye yanıtlıyordu onları ayaküzeri.

"Tavizsiz davranacağız... Söz vermiyorum..." Fakat sözleri bir yana, yazar Zıkov'un yüzü son derece iyi, uysal. Eski bir arkadaşın yüzü bu. Zıkov dürüst. Zıkov elinden geleni ardına koymaz, orası kesin; bütün bu yarı deli ihtiyar mahşeri, ömründe ilk kez matbaada dizilmiş metinlere kavuşacak. Yüz yazar. Reklamda vaat edilen sayı bu. Kitap kalın olacak elbet, kâğıttan bir tuğla. Kitap, küçük mü küçük harflerle dizilecek. Basılır basılmaz unutulacak; satılmayan, dağıldı dağılacak, sayfaları uçuştu uçuşacak, dökülmesine ramak kalmış, un ufak bir kitap, kurumuş kil gibi. Bir tepecik gibi. Parmaklıklarla çevrili, topraktan

bir kambur gibi, Gorbi dönemine zor erişmiş yazar ahalisi için bir kardeşler mezarlığı. (Yine de işte mutluluk. Ne denebilir ki! Nasıl da parlıyordu yüzleri!..)

Zıkov beni gördü. Gözlerinde bir ışık yanıp söndü. Gurur yaptığımı farz etti (ben de o rolü kesiyordum), dostane adımlarla kendi yanaştı bana. Elimi sıktı. Elyazmamı aldı (bütün ihtiyarlar, yosun tutmuş dosyalarını sekretere verecekler, benimkini ise bizzat aldı işte), baktı:

"Kısa öyküler yazmaya mı başladın? Elle mi?"

Fakat yaprağın üzerindeki soyadını seçti ve duyarlı davranıp sorguyu kesti. (Kulağına ilişmiş miydi Vik Vikıç'ın vefat ettiği? Yoksa daha duymamış mıydı?.. Duyarlı, iyi, yüzünde bir şey okumak olanaksız.) Yalnızca başını salladı. Bir ara buluşup içmeliyiz, ne dersin, dedi-sordu.

Ve gülümsedi:

"Artık içkisiz buluşmalar yakışmaz bize."

Morumsu kır burunlu Tolya Podkidış bitti yanımızda. Mor burunlu, saçı başı ak ve artık belirgin bir yara izi alnında. Dırdır ediyor. (Öteden duymuş olacak *içki... buluşma* sözlerini...) Gözünün içine bakıyor. Dilenci refleksi. "Bir ünlüyle içki içmeyi kim istemez ki!.." Yani Zıkov ile; artık kuvvetle, hararetle yalıyordu onu.

Gelgelelim Zıkov, Tolya Podkidış'ın elyazmasını almadı.

İkimizi biraz daha ayırarak (böylece koparark) Zıkov elini omzuma atar gibi yaptı ve depodan çıkarıp yayınevi kapılarına doğru götürdü beni. Oradan, odaların iç derinliğinden, insanı büyüleyen bir cırıltı geliyordu – ya fotokopi makinesi ya küçük matbaa makinesi. Burnuma boya kokusu çarpıyordu. Ben daha o zaman (yanındayken) Zıkov'un hafiften başımı okşadığını (dikkatlice tabii, mesafeyi kollayarak, ama okşadığını) hissettim, olsun bakalım, diye düşündüm, bakalım bu adam bizden ne istiyor.

Acı diller, Zıkov ve benim iki düzyazıcı olarak birbirimize eş olduğumuzu söylerlerdi, tek fark, kaderlerimizin benzemezliği

imiş, bir tanınma-tanınmama rastlantısı. Tek fark, bir keresinde topluca kafa çekişimizin ardından benim mahmurluğumu atmak için bir kadeh daha yuvarlayışım, onun ise yuvarlamayışı. Batılı muhabirler denk gelmişlerdi o sıra (o zamanlar, sansür döneminde, peşimizden az koşmazlardı), ikimizin arasından fotoğraf için Zıkov'u seçen de onlar oldu. Yani ikimizin de fotoğraflarını çektiler, ama yeni yeni mahmurluğunu atan, iyi niyetli beni istemediler gazetelerinde. (Ne yapsınlar Brejnev dönemi şanslılarını?)

Elbette hepsi uydurma. Fotoğraflarımızı çekiyor, ama bizi ayırt etmiyorlardı. Biraz kıskançlık vardı aramızda, onsuz olmaz, ama arkadaştık da. İkizlik duygusu ise, izini sürecek olursak, çok daha derinlerde bir yerde yatıyordu. Analize gelmez. Ve onu, bildiğimiz ya da az bildiğimiz gerçeklerin farklı yorumları ile besleyemeyiz artık.

Beni olduğu gibi (hepimizi olduğu gibi) Zıkov'u da yayımlamıyorlardı. Beni olduğu gibi (içimizden birçoklarını olduğu gibi) bir-iki defa Lubyanka'ya* çektiler – içiyor, açlık çekiyordu, güçlü de bir gastritten muzdaripti. Hayır, ülser değil. Fakat tam da bu ülserli görünümüyle birdenbire yurtdışına sızmayı başardı. Onu yayımladılar. Bir kitap. Batı gazeteleri bir hafta kadar bu bitap düşmüş, kötü görünümlü Zıkov'un fotoğraflarıyla renklendiler, o sırada bir de perestroyka başlamasın mı – denk geldi! Derhal paralellik kurup orada burada yayımlamaya koyuldular. Sevin değil mi, bayram et. Ne var ki Zıkov zaferinin tadını çıkaramadı (herkesin derdi). Sık sık yayımlanıyordu, ama ne fayda. Kalemi sağlamdı hâlâ, ama düzyazı çıkaramıyordu artık. Metin çıkaramıyordu. Yeni *establishment*'ın *granit çocuğu* diyorlardı onun için, o kadarla kalsa iyiydi. Yüzü – işte mesele bu, yüzü yoktu artık! Yani iyiydi, tatlıydı, şöhretseverdi ama, hepsi bu. Gizliden gizliye eski günlerinin hasretini çekiyordu, diye

* Moskova'da bir semt, KGB'nin ana binası orada bulunurdu. (ç.n.)

düşünüyorum, yetenekli, aç olduğu ve kronik sarhoşluk çektiği zamanların.

"... Köpürme! Yalnızca sağlığını sordum." (Gastritini sordum, Zıkov ise birden güceniverdi, suratını astı.)

Zıkov mırıldandı:

"Şu efsaneler yok mu. Ah şu bizim yeraltımız!"

Sustuk. İkimiz de artık pişkiniz, yaşlanıyoruz. Belki de Zıkov'un hakkı vardı. Belki de votka ve açlık gerçekten de iyi kalpli ilham perileriydi onun.

Elini salladı (yüzüme epeyi yaklaştırarak salladı).

"Ne zaman içeceğiz seninle?.."

İsim yapmış, on kadar yayımlanmış uzun öyküsü var, kitapları, elli röportajı, ama dört bir yanından zincirlenmiş gibiymiş güya. Boynuna taş bağlamışlar. Boyunduruk. İşte bu nedenle öyle ısrarla içmek istiyor benimle...

İsimle birlikte gelen tutsaklık fikri, müesseseme ait eski fikirlerden biriydi... Zıkov bilirdi onu ve şimdi de kullanıp bana yaranmaya çalışıyordu. Ama basitleştiriyordu fikri. Benim fikrim (bir delikanlılık oku, bu doğru) daha o zamanlar bile çok daha yukarıyı hedefleyerek uçuyordu. Sivri ucunda daha o zamanlar, iktidar değişimlerinden bağımsız yaşayan divane ve soytarılara ilişkin yüksek bir düşünce vardı. *Underground* bir refakatçi gibi – fani insana bir Tanrı eskortu.

"Neden gülümsüyorsun?" diye sordu Zıkov.

Gülümsüyormuşum meğer. Zıkov ise tam da benim düzyazımı övüyordu, hayır yalakalık ettiği yoktu, eskiden de kıymet verirdi yazdıklarıma. Ama şimdi metinlerimden çok daha fazla *Petroviç ile*, azılı *ug*'li şöhretim ile ilgileniyordu. Bunun anlamı şuydu, *ug*'de kalmıştım ve -demek ki- *underground* içlerinde lafım dinleniyordu. (Zıkov böyle düşünüyordu herhalde.) Birçoklarının yanılgısı. Yukarı çıkanların hepsinin yanılgısı. Bir mit.

Sözlerime ne derece kulak verildiğini bilmiyor da olabilirim gerçi, belki sahiden birileri havada kapıyordur onları. Belki tek-

rarlıyorlardır. (Yankıları vardır.) Evet, evet, edebiyat dünyasının "üst katlarında" kendisini kötü hissediyor Zıkov. Bu yüzden de benimle içmek, benimle zaman geçirmek istiyor...

Zıkov evine davet etti beni, uzun, birbirimizi açıklamalarla halsiz düşüreceğimiz bir içki faslı anlamına gelir bu, eski vakitlerde Rus *underground*'unda âdettendi böylesi fasıllar. Sen ve ben. Sen, ben ve Edebiyat. Tutkulu bir kendini sorgulama, bize dair, diğer fanilere ise ancak şöyle bir dokunup geçeriz. Şu an depo binasında, kuşlu fayansların üzerinde, kıçlarını soğukla tutuşturarak oturan ihtiyarları anımsamayacağız bile.

"... Konuşuruz biraz."

Söz verdim, ama isteksizce. Gelmeyeceğimi anladı.

"Ama bak rica ediyorum senden." Birdenbire ismimle hitap etti bana. Geçmiş senelerin ormanından bana seslendi sanki.

Öykülerimi yayımlatmama da yardımcı olacağından dem vurmaya kalktı bir de. İsimli Zıkov bir kitap yayımlatmama yardım edecek, hem burada, hem Batı'da. İsveç'te bağlantıları var, hepçil Almanya'da. Zıkov'un esamisi İngiltere'de de okunuyor. Bir yayınevi adı da verdi hatta, ama şöyle gelişigüzel, aceleyle, zavallıca bir söyleyiverdi, bir acele içindeydi sürekli, bir şeyler meleyip duruyordu.

Sordum:

"Neden istiyorsun bunu?"

Mahcup oldu.

Belki de yazar Zıkov sadece ve sadece eski ahbabına kitaplarını, yirmi-otuz güzel Batı yayınından oluşan rafını göstermek istiyordu. Göstermek ve bir yandan da (başkasının gözleriyle, âdettendir) kendisi de bir kez daha bakmak, bizi ayıran, neredeyse kilometrelik mesafeyi görmek. Kendisinin üzerinden atlayıp geçtiği çukuru görmek. Aştığı dağı. Anlaşılırdı bu. Ve ona bu zevki tattırmak için (küçük ama insanca ve kendince dürüst) yine de gidebilirdim evine, taşınırdım oralara, eğer ki şu sen ve ben baş başa sohbetinden çekinmeseydim, onun, kaybettiği yü-

züne ilişkin bitmek bilmez sarhoşça itiraflarından çekinmeseydim. *Ug*'linin ölümü için ağıt. İyi yedirir içirir aslında insanı, orası öyle. (Evet ya yedirip içirecek.) Ve yine de Zıkov ile bütün bir akşama katlanmak olanaksız. Aramıza çok fazla şey girdi artık. Bizi ayıran.

Tereddütteydim. Onunla iletişim kurmak, hesaplaşmak, unutulmuş lüzumsuz birtakım hesapları ortaya dökmek demekti. Ne için peki? (Vik Vikıç'ın iki öyküceğizini zaten basacak. Söz verdi.) Ama hâlâ bir şey istiyor benden – *ne*? Meraklanmaya başladım. Geçmişe diktiği gri gözlerinin hâlâ acıyla şiştiklerini görünce söz verdim, bu kez ciddi ciddi: Evet, evet... geleceğim.

Zıkov'un düşkün günlerini anımsıyorum, üzerinde ceket, altında ne bir gömlek, ne bir atlet, yalnız yer yer ağaran kıl çalıları. Sarhoş Zıkov kapılarını kapayan troleybüsün peşinden koşuyordu sokakta. Sol botunun topuğu yoktu, öyle bir deliği vardı ki bu botun, koşarken tabanının parlayışını görebiliyordum. Düşmüştü. Birden görmüştüm: Düşmüştü. Ben (sigara alıyordum) ona doğru koştum, ama Zıkov kalktı asfalttan ve kalabalık Kalinin Caddesi'nde gözden yitti. O yıl kalktı işte sarhoşluk diplerinden; ölmekte olan Zıkov'un yanına birinin karısı geldi. (Öyle başladı.) Hayata döndü.

Ayyaşlık nöbeti sürüyordu, ama birden bir şeyler yığılmaya başladı: Yurtdışında kitaplar, burada kitaplar, dergiler, tanınma, seyahatler, konuşmalar, ayrıca kanat kanât, onun sanki tesadüfi, zarif denemeleri – sosyalist gerçekçileri ve yosun tutmuş Sovyet edebiyat profesörlerini pataklıyordu bunlarda.

Dışarıdan bakıldığında galip gibi görünse de içerisinde bir tutsaktı, kısa süre sonra da gizli bir bağımlılık geliştirdi (sakladıkça büyüyen ve ezen bir bağımlılık edebiyat süreçlerine). Şimdi Zıkov tepeden topuğa bundan ibaret; aramızda uzanan da bu. Ah nasıl da resim gibi duruyordu. (Kendi kendisinin resmi.) Artık kabul görmüş bir yazardı, bakımlıydı, yazarlar buluşması

için bir akşamlığına kiralanmış bir kulübün önünde dikiliyordu. Zıkov, herkesin ortak sevgilisi, bir tür kapıcı-entelektüel sıfatıyla dikiliyordu. Hizmet etmiyordu; uyum sağlıyordu. Kendilerininkileri bekliyordu. Geçiş kartı sormuyordu sözgelimi, ama hafiften yüzleri inceliyordu, artık büsbütün (daha dün) onların klanına dahil olmuş bir insan, bir hizmetkâr gibi bakınıyordu. Az kaldı, yukarı çıktıklarında Gorbi dönemi *establishment*'ı olacaklar.

Apaçık söylemek gerekirse, Zıkov girişte muhtelif tüy renklerine sahip edebiyat kardeşlerini bekliyordu. Bense, ikizi yani, beş adım ilerisinde dikilmekteydim. Oralara düşmüştü yolum, Mihail'le anlaşmıştık, bir yazarın valizlerini Şeremetyevo'ya götürecektik. Ben de bir hizmetkâr idim, ama serbest, kiralık değil.

Önce eleştirmenler. Eleştirmenler geçiyordu, kadınlı erkekli, Zıkov karşılıyordu onları. Evet evet. Ta kendileri. İçlerinde, makaleleri, entelektüel imlemeleri sayesinde Zıkov ve birçok başkalarının zamanında KGB'ye sürüklenmesini, sorgulanmasını, itilip kakılmasını, sayısız celplere maruz kalmasını sağlayanlar da vardı. (Küçük bir rezaleti yüzünden Zıkov'un poliklinik hizmetinden yararlanması yasaklanmıştı – yayımlanmamış bir öyküsünü yüksek sesle okuduğu için!) Stresliydi. Ayyaşlık ediyordu. Gururlu, kibirliydi bizim Zıkov. Şimdi *böyle* yaşamak için o zaman *öyle* yaşaması şart mıydı yani?.. Israrcı bir soru, kısasa kısas sorunu. Eleştirmenlerse gelip duruyorlardı. Yorum yazarları. Redaktörler. Kalabalıktılar. Aynı insanlar. Zıkov karşılıyor, ellerini sıkıyordu. İlgi göstererek, *o* makalenin nasıl bir ses getirdiğini soruyordu. Karşı cepheden saldırı içeren yanıtlar gelmiş miydi? Tam olarak kimden? Ah, sirkeler. Planınız ne peki? *Yanıt vermek şart, şart. Savaş ilan etmeli*... Heyecanlıydı. Katılmıştı. Hatta hafifçe titrediği görülüyordu. "Nesine gerek tüm bunlar?" diye düşünmüştüm, o an bütün bunların kendisine değil, ismine gerektiğini anladığım yoktu. O (ismi) onu yönlendiriyor

ve yönetiyordu; bir kukla gibi el sıkmasını, akıllıca sorular sormasını, şaşkın şaşkın göz açmasını, çalım satmasını ya da ansızın titreyip kendisini küçük görmesini sağlıyordu.

Girişte mülteci-edebiyatçılar belirdi; Avrupai bir ölçülülükleri vardı, zamanında geldiler, mütevazı giysiler içindeydiler, metroyla ulaşmışlardı. Kulübün adı "Kauçuk" idi. Bizimkilerle mülteciler eşit durumda olacaklar, tek bir ortak masanın başında oturup serbestçe atışacaklar, harika, müthiş, ne günler görüyoruz! Hassas Zıkov, şimdi fuayeye geçmiş (göçmenleri ta sokakta karşılamanın da âlemi yoktu canım!), gölgeden çıkıp ileri atılmış, birileriyle selamlaşıyor, soruyordu:

"... Buradaki edebiyat süreci nasıl görünüyordu size Paris'ten?.. Sansür kurulumuzun nasıl dişsiz kaldığını hissedebildiniz mi oralardan?"

Ak saçlı göçmen yanaklarını şişiriyor ve tatlı tatlı yanıtlıyordu bu yanıtı beklenmeyen soruları. Zıkov kendisi de gayet iyi biliyordu adamların Paris'ten ***nasıl*** gördüklerini de, sansür konusunda ***ne*** hissettiklerini de; her şeyi biliyordu. Ama soruyordu işte. Dalkavukluk da yoktu işin içinde. Mülteci için uğraşmıyordu, kendisi için uğraşıyordu. Gayretten gerilen alnında küçük damlalar belirmişti – alın teri.

Durmuş soruyordu:

"Ya tapınak rahiplerimiz, kalın dergilerimizi kastediyorum, onlar kalacak mı Rus geleneğinde, ne dersiniz?"

Ve dahası:

"Ya iğneleyici genç filozoflarımıza ne demeli?.."

Canım sıkılmıştı. Mihail gelmek bilmiyordu. Beklemekten usanıp, bir şekilde kauçuk bar-çenehaneye sızmayı başardım, içeri girdim, ama fuayeden öteye (kalbimden daha sola) değil. Bir şeyler atıştırmak ve (vaat ettikleri) beleş Alman birasına bir güzel yumulmak için girdim. İçiyor, içiyordum. Yurda döndüğümde hemen uyuyakaldım ve ancak gece yarısı, yırtılmaya yüz tutmuş mesanem yüzünden uyandım (uzun zamandır bu kadar

has bira içmemiştim). Yine Bayern sarhoşluğu içinde uyuyakaldım, hâlâ iyi, eski delikanlılık mutluluğumla dopdoluydum. Gözlerimin önünde -yumuşak bir akşam ve yüzler belirip kayboluyordu- bütün o yüksek sosyete. Zavallı, beyhude, yetenekli Zıkov, diye geçiriyordum içimden, üzülüyordum onun için...

Kauçuk kulüpte (fiçı biranın olduğu fuayede) yalnız değildim, bir müddet kaçık Obolkin de içmişti benimle.

"Bira iç. Bedava," diyordum ona.

"İçiyorum! İçiyorum!" diyor, boğulasıya içiyordu; içtiği için ve hiç değilse bir kişi, çapaçul bir toplum artığı kendisini dinlediği için mutluydu.

Obolkin'le iletişim kurmak her zaman zordu, felsefeye meyilli ve geveze. Fakat otuz yaşımdayken eğlenceli geliyordu. Obolkin gerçekten de coşkuluydu, bir dâhiydi. Bizim akıllarımız onu keşfedip, biraz geliştirebilmiş olsaydı, dilde akıl almaz şekil arayışlarıyla bütün dünyayı sarsabilirdi. Bu kaçığın Wittgenstein'ın görüşlerini nasıl açıktan açığa ve kuvvetle çürütmeye çalıştığı şimdi meydana çıktı. Acayip ve çok konuşuyordu. Yazıları da kesik kesik, kısa ve özlü idi, onun satırlarını kavramaya çalışmaktan şakakları atardı insanın. Okunmadı da zaten. Emsalsiz bir zihinsel birikim toprağa gömüldü. (Kış. Kar yığılıyordu.)

İltihaplanan hayal gücü, bir yol arayıp, hürriyetine kavuşarak (kendi metinlerinden sıyrılarak) kırk-kırk beş yaşlarına doğru bir hastalığa, sayıklamaya vardırdı Obolkin'i. Batı'ya açılabilmek için, yazılarını ticari gemilerde çalışan denizcilerle BM'ye gönderiyordu. Bu delinin merkezi kütüphanede yatıya kalma denemesi de konuşulurdu – bir perdenin arkasına saklanmış (sokaktan görmüşler onu). Elli yaşındayken, üç çocuklu bir dondurmacı kadın, nikâhı bastı ona. Çocuklar yetişir yetişmez de aile içinde bir hırgür çıkarıp, Obolkin'i kendi dairesinden kovdu kısa süre sonra. Kış günü birilerinin daçasına taşındı Obolkin, pek-

simet kemiriyor ve buz gibi havalarda kulübenin içinde köpeğin tekine sarılıp uyuyordu; elyazmaları bu kez UNESCO'ya gönderiliyordu, o iyi ihtiyar Fransa'ya; zira BM satılıktı, Amerikan sermayesine bağımlıydı. Metro geçişinde karşılaştığımızda hastaydı, elindeki şapkanın içinde birkaç solgun ruble. Beni gören Obolkin manalı manalı göz kırptı. Gurur kumkuması, şöyle dedi bir de: "Dilenci rolüne bürünmeye çalışıyorum. Hiç de yoksul değilim. Yeni bir bilgiye ihtiyacım var yalnızca." Zavallı gibi görünüyordu, sabahtan beri bir şey yememişti sanıyorum. Ben de bir bilgi arayışı içindeyim, diye açıklamada bulundum ona, tam da dilenciye sadaka veren adam rolüne bürünmeye çalışıyorum. Şapkasının içine galiba son rublelerimi attım, o ise homurdandı: "Aklını kaçırmışsın!.. İnsanlar anlayacaklar!" Yan yana dikildik onunla, semantikten söz ettik, Romka Jakobson'dan;* bu esnada tepemizde dev bir vantilatör çalışmaktaydı. (Havayı metropolitene savuruyordu gürültüyle.)

Obolkin, Söz ile ciddi, aynı zamanda da mistik birtakım ilişkiler içindeydi. Sözler onun için kullanılmış bir *alan* idiler, kullanılmış, aynı zamanda da kutsal bir yer. Golgotha** gibi. Herkes gidiyor oraya. Hepimiz bir süreliğine gidiyoruz, selam durmak için, *ama yaşamak olanaksız orada*... Kulüpte Bayern birası içerken (fıçı ve beleşe) Obolkin sormuştu bana: Nasıl gidiyor yazı işleri? Ya düşünme işleri?.. Kaçığın en sevdiği soru; gözleri fırıl fırıl dönüyor, kaşları oynuyordu. Yanıt vermemiştim ben, bıyıklarımı biranın derinlerine batırmıştım iyice.

Obolkin'in kendisi 55'ine kadar yazdı, düşündü – beyin kanaması. Birileri günün birinde içeri girip de saçı saklına karışmış, pis ihtiyarı yüzükoyun yatarken bulana kadar (kan, beyninden akmış, içgüdüsel bir kurtulma denemesi).

---

* Roman Osipoviç Jakobson (1896-1982), Amerika'ya göç ederek orada çalışmalarını sürdürmüş olan ünlü dilbilim ve edebiyat uzmanı. (ç.n.)

** İbranice, İsa'nın çarmıha gerildiği tepenin adı. (ç.n.)

Bu insanlar, sağ olsunlar, gömmüşler onu, elyazmalarından oluşan hırtı pırtıyı ise sessizce (utanarak) çöplüğe götürmüşler. *Uğ*'li biri düşmüş peşine, sormuş, size sitem etmiyorum, ama bir şeyler kalmış olmalı, gibisinden, çalışıyordu bu adam; dondurmacı yakınları bu soruyu şöyle yanıtlamışlar: Obolkin ölmeden önce her şeyi imha etti. Kâğıtlarını. Fotoğraflarını. "Utandı..." demişler.

Daha yeni ölmüş bir insanın arkasından, nasıl da şaşırtacak denli başarılı, kulağa hoş gelen sözcükler buluyorlar (buluyoruz). Değerli bir hikâye, herkese şatafatlı laflar etme şansı tanıyor, en yeteneksizlere dahi. "Bir insan ölüp gitti, kâğıtlar neye yarar şimdi!" demiş aforizmacı dondurmacı. Hakikaten de: Kâğıdı düşünecek hal mi var?..

Ben de kâğıt-öykülerimi bir yerlere atmadım mı? Yazı işlerinde sürünmeye bıraktım, gönderenin adresini de yazmadım, çöpe kadar götürüversinler. Tik tak. Herkesinki kendisine. Benim için de söylemişlerdir bir şeyler, vazgeçtiğimi, inceden kendimi kandırdığımı, böyle bir suskunluk içinde post-edebiyatçı "ben"imi ihtimamla büyütüp yetiştirmemin de yarı-kaçıklık olduğunu. Kendi iradesiyle susan bir yazar. Bir gün bile tek satır yazmayan.

Birçok *uğ*'li gibi yola ocakçı olarak başladım, kısa süre sonra Nİİ'ne geçtim gece bekçiliği işi için, üç gün kadar. (Kendi su ısıtıcım. Kendime ait yaşantım kuytuda. Uzun geceler ve kattan kata geçişte İlyiç'in portresi.) Berbat bir portreydi: Şişkin İlyiç, ayyaş bir kadına benziyordu, insansı yanı da buydu. Herkes severken, şairler kutsal resminin paraların üzerinden kaldırılmasını önerirlerken, sevememiştim onu. Ama sonradan alıştım, sevmediğimiz bir insana nasıl alışırsak. Kel bir kapıcıya nasıl alışırsak. (Uzun kış gecelerinde.) İlyiç boylamasına resmedilmişti. Elimde çaydanlık merdivenlerden her çıkışımda sarhoş sarhoş göz süzüyordu, Obolkin gibi göz kırpıyordu sanki: Hayat nasıl, gibisinden, yazı işleri nasıl gidiyor, ya düşünce işleri? Çayları devirip duruyor musun habire? İki bira olsaydı keşke!

Oraya bir de (benden sonraki vardiyaya) Kostya'yı aldırmayı denedim... Neydi yahu?.. Kostya... Kostya... Ne var ki çok katlı ıssız Nİİ, cüzi maaş ve girişteki önder portresi ("gelecekteki gece ahbabın" diye tanıştırdım) Kostya'nın içini sıktı. Hatta beleş kâğıt, istemediğin kadar, seç beğen daktilolar bile onu cezp etmeye yetmediler. Reddetti. Kinini tükürdü. Bana rezil bir iltifatta bulundu, oysa o kadar da çabalamıştım onun için. Yine de burada nöbet tutması gerekirse karısına Lenin portresinden söz etmememi rica etti. Tuhaf biriydi. Uzun boylu. Asil bir yüz. *En sonunda kendini asan Kostya Rogov*!.. Evet ya, soyadı da buydu, anımsadım! (Bir romanı var. Hacimli. Kompozisyona bir yenilik getirmişti.) Ah, nasıl da istiyordu tanınmayı, nasıl da istiyordu yayımlanmayı Kostya Rogov!.. O zaman edebiyat dergilerinin eşiklerini aşındıran bizler, hepimiz tanırdık onu. Rogov tam bir erkekti. Rogov göz kırpmadan bakan, düz bir bakıştı. Endam. Güçlü kişilik. Ama sesi işte, sesi kıvrılıyordu. Sesi ağdalı idi, yumuşak, zahmet verdirecek bir ricada bulunacakmış gibiydi.

Bir akşam kütüphanede, sigara içmeye gidiyorduk, Rogov hemen yanımızdan geçip telefon açmaya gitmişti. Telefonda konuşması hiç de ağdalı değil, aksine gayet düz ve sertti, neredeyse emreder bir tonlamayla konuşuyordu, öyle ki dayanamayıp sormuştum:

"Kiminle konuşuyorsun böyle?"

Biraz çekinerek (meğer birisi duyuyormuş) yanıtladı:

"Karımla."

İşte o zaman gözlerindeki acayip, beyaz kıvılcımları fark ediverdim; sertlik ya da ansızın toparlanan irade göz önündeydi, işin aslı bunlar, yaklaşan krizin işaretleriydi. Yazı işlerinden aldığı retler öldürüyorlardı Rogov'u: Taş gibi sağlam bu adam, alelacele karaladığı yumuşak kâğıtlar yüzünden ölüyordu. Yakınlarıyla konuşmalarında ise bir o kadar sertti. Karısıyla. Kızıyla. Buna karşın, birçoğumuzun aileleri yıkılırken (ya da usul uslu

dağılır, solarken) Kostya Rogov karısı ve çocuklarından ayrılıp *uğ*'ye gitmedi. Tam bir batış, sıfır, nokta, ama ailesini dağıtmadı bu hal. Evinde bir güçlük yaşamıyordu.

Batış ve delirme, başka türlü çıktılar su yüzüne (öyle ya da böyle başardılar). Dışarıdan bakıldığında olan bir şey yoktu – aklı bulanan Rogov romanından kesitler dağıtmıyordu metrodaki insanlara. İçmiyor, polisle skandal yaşamıyordu. Ama işte söz yeteneği kendiliğinden terk edivermişti onu. Çırılçıplak stil kalmıştı geriye, stilceğiz. Boş, temiz paragraflar. Devrilen yelkenler gibi. Kıpırtısız. Cansız... Okumuştum bir yazısını (bir yıl aradan sonra) ve dayanamadım sormuştum, yüzüne bakarak, ciddi ciddi mi verdin bunu bana, Kostya?.. Yanıt olarak gözlerinde, ruhsal çöküşünün tanıdık ve belirgin, aydınlık kıvılcımları belirmişti (sanki sıçramışlardı). Kısa süre sonra, hemen o günlerde, Rogov beni evine davet etti, ısrarla çağırdı. Açtım, tek kapiğim yoktu; uğrayıver, atıştırırsın, dedi.

Uğradım. Ailesini gördüm. Bayılıyorlardı ona. Rogov, elinde sigarası, gazetesi, tam ortalarında yerini alıyordu. Güzel bir karısı, on dört yaşında bir kızı, yetişkin bir oğlu vardı – bir dâhiye bakar gibi bakıyorlardı hepsi de ona. (Ve hepsi de bir biçimde onun için çalışıyorlardı, yazdıklarını temize çekiyor, okuyup düzeltiyor, arşivliyorlardı.) Tam *Vanya Dayı*'nın* ailesi, diye düşündüm ben. Karısı, nefis bir fasulye çorbası ikram etti bize. Samimi bir sohbet sürüp gidiyordu. Rogov espriler yapıyordu. Bayılıyorlardı ona, sesini duyunca irkiliyorlardı. Öyle bencilmiş ki, hemen orada, dairede intihar etti; kendini bir kabloyla astı, hepsini dehşet verici bir kedere boğarak. Anma törenine davet edilmiştim. Bundan daha büyük bir aile acısı görmedim ben.

"... Yazar Zıkov?.. Kitabı çıktı. Biliyor musunuz onu?" Doktor Holin-Volin, Zıkov'dan laf açıverdi, yeni çıkan kitabından

---

* A.P. Çehov'un aynı adlı dört bölümlük piyesinin kahramanı. (ç.n.)

söz ediyordu, çok duydum, gibisinden, okumak isterdim. Ne var ki kitap günümüzün alacalı raflarından kayboluverdi, bulamıyorum, moda olmalı, bir dahaki baskısını bekle işin yoksa.

Kesin bir söz vermedim, ama Zıkov ismine ilgi gösterdim ve seve seve başımı salladım – doktor, kardeşini tedavi ediyorsa sallarsın böyle başını.

Kitap (tereddütlerimde), ağırlığı sağlayan bir gram oldu, terazinin bir kefesi aşağı indi ve işte, ne de olsa beş ya da bilmem kaç zor yıl boyunca birlikte içtiğimiz Zıkov'u aradım. Bir defasında gözleri ağrıyordu, yardım etmiştim ona. Donuk bir ışıkta, daktiloda yazı yazıyorsan gözlerinin işi kötüdür (sancılar ve birdenbire bir ağrı, her yazı yazanın yakından tanıdığı). O zaman Zıkov'a basit, ama etkili halk ilaçları tavsiye etmiştim, kaynar-soğuk zıtlığını sağlayan havlu da bunlardandı. (Sırayla bastırıyorsun gözlerine. Dört-beş kere peş peşe. Gözlerin kapalı olacak tabii bu arada.)

"... Gel. Gel! İstersen hemen şimdi gel!" diye bağırıyordu Zıkov ahizeden. "Kuban votkası var, anımsıyor musun onu?"

"Anımsamaz mıyım," deyip güldüm.

"Zıtlı havluyu anımsıyor musun?.. O yıl kurtarmıştın beni!"

Tekrar güldüm. (Havluyu öyle açık seçik anımsayamamıştım işte. Ama anımsadım sonunda.)

"... Şimdi gelemiyorsan da bugün daha geç saat geliver. Ne zaman istersen. Akşam!" diye çağırıyordu, nihayet aramama besbelli sevinen Zıkov. Gerçi yüksek sesle (burnundan mırıldanıyordu) bugünkü ve yarınki işlerini sayıp dökmeyi de unutmadı: TV'de bir buluşma, uçup gelen çevirmeniyle bir görüşme, yayınevi, Almanlar, Japonlar... Ama akşam yine de serbest.

O akşam, Moskova'nın güzide semtlerinden birisindeki yeni dairesinin yolunu tuttum. Güzel bir ev. Sıcak. Yumuşak mobilyalar. Yapayalnız ev sahibi. "Hayır, evlenmedim. Kadın getiriyorum eve. Uğraştırıcı, ama gerekiyor," diye hafif bir tebessümle açıkladı bana.

Eliyle boynunu tutuyordu. Gülerek sordu: Başında bir bela varmış da, iki adet çıban, şeytan çarpasıcalar, zıtlı havlu gibi bir cahil dede ilacı daha biliyor muymuşum?..

"Biliyorum." Ve Zıkov ne diye sorduğunda açıkladım: "Herkesin bildiği bir ilaç. *Hatun* deniyor."

"Ne anlamda?"

"Her anlamda. Çıbanlar ya kirden ya da soğuk algınlığından çıkar. Ya da uzun süreli perhizden, ergenlerde olduğu gibi. Hatun (ya da seven bir kadın) bütün bu buketle aynı anda ve kolaylıkla başa çıkabilir."

Mahsus bilgiçlik taslıyordum ona. Doğru bir yaşam konusunda fikir yürüten bir *ug*'li olaydır. Fakat derdim yalnızca doğru yaşam öğütleri vermek değildi, ufak bir de yalan söyleyiverdim (laf arasında elbette), evet, evet, gibisinden, yalnızca yurt bekçiliği yapmıyorum ben, aynı zamanda özel dersler de veriyorum, kapış kapış gidiyorum, derslerden başımı alamıyorum, paradan da. (Sızlanıyor görünmemek için söyledim bunu, geçim derdi konusuna değinmemek adına. Yoksulsam, tepem atabilirdi.)

"Bekçilik, bir düşünce tarzıdır," dedi Zıkov derin derin.

Ve hemen haykırdı:

"Sen hem insanlar *için* bekçilik ediyor, hem de insanlar*dan* koruyorsun! Bunu düşünmüş müydün hiç?" Sözcüklerle oynamak istiyordu canı: Böyle hafif bir giriş yapıyordu şarkıya, masala, o üzerimize gelen, her ikimizin de (o böyle düşünüyordu) ağlayan kalplerimizi çıplak bırakacağımız dakikaya bir giriş.

Elini boynunda gezdirip (çıbanların olduğu yere dokunup) güldü Zıkov, tam yol ileri!.. Ve mutfağın yolunu tuttuk; orada, terlemiş bir votka şişesi, iste kurutulmuş balık, peynir çeşitleri, salam, reçel kavanozları ve hatta ceviz buluverdik, fındıkkıran da yanı başlarında. Hiç fena değil.

Elbette yol üzeri, yurtdışında ve ülkemizde yayımlanan kendi kitaplarının sıralandığı üç uzun kitap rafının bulunduğu oda-

ya da uğradık, benim ısrarımla. Güzel meşe raflar duvarda. Parlak ciltler. Gösteriyor, anlatıyordu. Tatlı tatlı şikâyet ediyordu. (Kitaplarının karşısına geçtiklerinde, hepsi bu korunmasız tavrı takınırlar. Yol almış eski *ug*'liler.) Şikâyetleri özeldir, tatlı, eğlenceli ve her daim bir öykü gibi ayrıntılı. Tabii biraz da kabaca, kendilerine karşı katılardır. Mütevazılığın tersyüz edilmiş hali. Evet, yazarlar kongresi... Hilton Oteli... Günlüğü iki yüz dolarlık odalar, televizyon – bütün dünyaya açılan pencere... Fakat... Fakat... Fakat... Her yerde bir *fakat*, diye haykırıyordu Zıkov. Ve yamuk bir tebessümle açıklamalara girişiyordu hemen: Hilton Oteli, *fakat* otel masraflarına bir katkıları olamıyordu ki, ödeme yapmıyorlardı. Onlar (Ruslar) hariç herkes ödüyordu; sefiller gibiydiler, yoksul bir ülke gibi, bedava mektup gönderme izinleri bile vardı! Evet, televizyon tüm dünyaya yayın yapıyordu, *fakat* neyi ve nasıl söyleyecekleri çıtlatılıyordu kulaklarına. Hayır, öyle direk değil. Ama koro halinde geçmişten, kamplardan ve lanet komünistlerden söz etmeye başlamamalarını öğütlüyorlardı. Zaten herkes biliyor, gibisinden... Gelgelelim bütün fakatlar içinde en ağır olanı (ve inan en rezili) Zıkov'un sürekli koşturmak zorunda oluşuydu: Gazetelerde görüş belirtmek, konuşmalar yapmak, bildirilerde bulunmak, protesto mektupları imzalamak – birinin aracılığıyla da değil, kendisi! Kendisi!.. Kenarda durup beklemek filan yok öyle, yoksa yarın ismi solup gider, kuruyup gider, bir peynir parçası gibi...

Zıkov kollarını araladı:

"Sarsıcı bir çağdayız! Müthiş bir çağdayız, ya ben? Ya bana ne oluyor böyle?.. Kendim de bilmiyorum, bu rezil his nereden sızıyor ruhuma? Sen söyle bana, nereden?"

İçiyorduk artık.

O üç rafın önünde dururken, bir şey söylemeden kitabını uzatmış, armağan etmişti bana – çoktan imzalanmış: ***Falancaya, underground günlerinin anısına...***

Derhal anımsadım:

"Bir tanıdığım var: Senin hayranın. Doktor. Armağan eder misin ona da bir kitap?"

"İmzalayayım mı?" diye sordu ciddi bir tavırla Zıkov; raftan bir kitap daha aldı.

"Evet: Doktor Holin-Volin'e, ... dan saygıyla..."

Her iki kitabı da elimde tutuyordum. Boynuma asabileceğim iyi cins bir çantam yoktu (Vik Vikiç'inki gibi). Süveterim vardı, temiz gömleğim, hatta botlarım (bugün yerler kuru, düzgün görünüyorlardı); çantam yok işte, yoktu. Bunu fark etti.

"Sana bir poşet veririm."

Ve güzel, parlak bir poşet getirdi, üzerinde AD ASTRA yazıyordu, kitaplar, hafif ve hışırtılı, iniverdiler dibine.

Votka güçbela ve pek yavaş eski sözcüklere, eski günlere götürüyordu bizi. Fakat Zıkov sinirlenmeyi kesmişti. Bense zengin evini seyretmeyi kestim, kitaplarını, oraya buraya astığı resimlerini. Elbette örülen bu ipin bir de ucu vardı. Çakmıştım (zor değildi) Zıkov'un bana orada, yayınevinde neden yaltaklandığını da, buraya neden davet ettiğini de: Bana gereksinimi vardı (hepi topu) bir fikir adına, daha doğrusu fikir için. Evet, evet, ne kadar tuhaf, ne kadar komik görünse de, kendisi hakkındaki fikrim adına ve için. Dürüst yorumumu duymak istiyordu. Bir *ug*'linin Zıkov hakkındaki fikrini. Başka bir maksadı da olabilirdi: Beni, benim fikrimi duymak ve elden geldiğince de, bir milim bile olsa, onu (fikrimi) düzeltmek.

Gayet tanıdık ve son derece insanca, maskelenmemiş bir arzu. Biz buyuz işte. Yer yeni, ritüel eski. Zıkov, açgözlülükle, tutkuyla, iyi olmak istiyordu. İsimlendiği bu yeni günlerde, *orada, benim olduğum yerde de* (*underground*'da yani) hakkında daha iyi şeyler düşünülmesini, kendisi için bok denmemesini istiyordu. İşkembesine kadar *establishment*'a satılmış, gibisinden. Başka türlü nasıl (ben olmadan nasıl) yanıt verebilirdi yazar Zıkov yeraltından gelen, laf cambazlığı ürünü suçlamalara?.. Hiç-

bir şekilde. İyi olduğunu, evet, satıldıysa bile, tamamen de satılmadığını nasıl bildirebilir, nasıl haykırabilirdi *underground*'a? Oraya (*underground*'a, öyle düşünüyordu) artık ulaşamazdı: *Orası* fazla derindeydi. Oysa benim aracılığımla -sonda kullanır gibi- ulaşabilirse, yoklamakla, bir şeyler öğrenmekle de kalmaz, ayaküzeri *oraya* kendisi hakkında iyi kötü aklayıcı bilgi de aşılayabilirdi belki. (Böyle sondalar vardır. İçi dolu.)

Hem biyolojik yaşlanma, hem de zaman (çok seçenekli, ayartıcı Gorbi zamanı) birçoğumuzu *underground*'dan püskürtmüş ve dağıtmıştı, sonra bir de çevreme baktım – tekim, yalnızım, sığdayım. Fakat Vasilyok Pyatov ve sarhoşumsu ekibiyle ya da başka birileriyle seyrek buluşmalarımda yüksek sesle isimler telaffuz etmiyor muyum, anmıyor muyum birilerini – kimden bahsediyorum peki onlara? (Zıkov bunu anlıyordu.) Ve şimdi ben de anlıyordum. Bana ihtiyacı olduğu düşüncesi neşelendirmişti beni, votka (Kuban votkası) tatlı gelmeye başlamıştı. Ansızın bir yol ayrımında karşılaşan köpek ve kurtla ilgili o eski masal da gelivermişti aklıma. Köpek, pırıl pırıl tüyleriyle, sıcak kulübesiyle, günde iki öğün yemesiyle övünüyor, eleştiri ve fotoğraflarının yer aldığı gazeteleri, ayrıca İspanya ve İsveç'te yayımlanmış parlak kaplı çeşit çeşit kitaplarını gösteriyordu. Oysaki kurt kıskanmamıştı. Kurt sordu: "Boynun neden öyle ezildi peki, kardeş?" Köpeğin boynundaki, dümdüz tüylerin üzerinde pek belirgin duran tasma izine bakıyordu. (Köpeğin yemeğine her sabah bir kaşık bitki yağı katılıyordu.) Evet, eski ahbabım benim! Hiç de çıban filan değil bu sendekiler, bu bela başka yerden musallat olmuş sana ve bundan böyle hep kaşınacak, ovalayacaksın boynunu. Özellikle, konuşmasını nasıl dostça yumuşatsa da, yamalı süveterinin altından kurt tüyü dikleşen, sarkık bıyıklarının altında köpek dişleri gizli, bir *ug*'li ile karşılaştığında.

Dairesi, balık mezesi, iste kurutulmuş balığı, raflarda sıralı güzel kitapları öylece takılıp kaldılar gözlerimin önünde, fakat

hafizamdan asıl silinmeyen (ayak direyen, silinmeyi arzulamayan), Zıkov'un bilgisayarının zarif klavyesidir. Nazik, hassas, hafif sesler, benim paslanan Yugoslav canavarımın gıcırtısıyla karşılaştırıldığında tam bir süzülüş. Benim daktilom ve Zıkov'un bilgisayarı hiçbir şekilde birleşemezlerdi. Buna karşın rüyamda, birleşmeleri sanki bir gerekliliğe dönüşmüştü (yabancı bir kaderle flört). Uykuya dalarken istemsizce çiftleştirdim onları ve rüyanın tam coştuğu anda (rüya görüntülerinin) daktilom renkli bir monitörle donandı, ekranla yani, bir klavyenin uçucu hafifliğini kazanıverdi. Ben uyuyordum, melez ise ardı ardına satırlar döşeyerek cırıldıyordu. (Hoşuma gidiyordu: Rüyamda bile çalışmayalı çok olmuştu.)

Bu kitaplar benim olabilirlerdi. Benim (olabilirlerdi) bu üç parlak kitap rafı, o davetiyeler, oraya buraya saçılmış o fakslar yabancı yayınevlerinden bana gelebilirlerdi, *işte böyle olurdu, biliyorum şimdi*, diye düşünüyordum evrim patikasının ayrımında bir köpeğe rastlamış kurdun son derece varoluşsal duyguları içinde. İnsan seçer ya da seçmez (Sartre'a göre) – bu doğru. Fakat bu seçimini insan ne yazık ki (Sartre'a rağmen) *sonra* anlıyor. (Artık seçme şansı kalmadığında anlıyor, seçim yapıldıktan sonra. Seçme şansı artık geride kaldığında.) Daha basit söylemem gerekirse, bir yol ayrımı bu. Aniden karşımıza çıkıveren ve tam olarak idrak edemediğimiz bir yol ayrımı... İşte bütün seçimimiz bundan ibarettir! Ve şayet ben de Bay Zıkov gibi yaşamış olsaydım, şu an savunduğum *underground* olmaz mıydı (acaba)? Böyle şanslı bir konumda olsaydım, onun *bu* yaşamını, *bu* kitaplarını, *bu* üç parlak kitap rafını, *bu* masaya saçılmış fakslarını mı savunuyor olurdum? Öyle mi gerçekten?.. Özel derslerden söz edip de kendimi zengin gösterdiğim ne kadar da iyi olmuştu ama. Ruh delinmesi (bugünkü kendini kanıtlama coşkusu), Zıkov ile aramızda bir tartışmaya dönüşebilirdi, anlamsız, belki de çirkin bir tartışmaya. Benden her şey beklenir. Bekçi, asalak-yurtlu, ders veren öğretmen filan değil (Zıkov biliyordu, bili-

yordu!), artık yazar filan da değil, bir hiç, sıfır, *bomj*, fakat... fakat "ben"ini teslim etmemiş biri. Teslim etmemiş... onu tırmalayan buydu işte.

"... Anlıyorum. Şimdi önüne gelen kitap çıkarıyor. Bu toplu kargaşa içinde yayımlanmak istemiyorsun sen. Gururlusun."

Beni bana anlatıyordu:

"Neden?.. Anlamıyorum."

"Ben de anlamıyorum," diye yanıtladım.

"Nasıl olur?" diye ısrar ediyordu. "Yetenekli bir insan nasıl olur da öykü yazmayı bırakır, ***kendi iradesiyle*** yani?"

Bir cümleyle geçiştirdim, böyle oldu, gibisinden.

"Ama ben anlamıyorum! Açıkla!" Zıkov kızıyordu.

İkimiz de sarhoş, ikimiz de artık ağırlaşmış haldeydik, ama ikimiz de yıkılacak gibi değildik, şişe konusunda ustaydık ne de olsa, konuşuyor ve yanın tonlarımızı gayet iyi duyuyorduk.

Ona bir şey açıklayasım yoktu. Bir insanın susmak istemesi nasıl açıklanabilir?.. Fakat herhalde sert ve acı bir yanıt vermemi bekliyordu, kendime ilişkin bir en son gerçeği açıklamamı. Eski bir arkadaşa açılır, dertleşir gibi, hem de sırf kendisi açılmak ve dertleşmek istiyor diye. O. O istiyordu.

"... Sualtı gemisi gibi," üsteleyip duruyordum sarhoş sarhoş. "Hava stoğum yettiği müddetçe yaşayacağım ***aşağıda***. Suyun altında yaşayacağım, suyun altında yüzeceğim. Özerk. Kendi başıma."

"Anlıyorum," diye tekrarlıyordu o da sarhoş sarhoş.

Yazı yazan birçok kimse, ben ve Zıkov da dahil olmak üzere, ***underground***'a gitti hayatta kalmak için; yaklaşan kış ve soğuklarda toprağa gömülen büyük yırtıcılar ve küçük hayvanlar gibi gömülmüştük bizler de. Yaşamak istiyorduk. Aramıza (Zıkov ile aramızda) bir listenin girdiğinden söz etmedim ben üstelik: O listede kendini asan Kostya Rogov, kaçık Obolkin, Vik Vikıç, Mihail ve yüzlerce, binlerce yaralı hayvanın, yan alkolik Veronika'nın olduğunu söylemedim. Onların hiçbiri Zıkov'un

şahsi vicdanına yazılmış değillerdi, onun yerinde şimdi bir başkası da otursa (kendini gerçekleştirenlerden), o başkasının hesabına da yazdırmazdım ben onları. Ben şaşılacak denli barışçıldım. Skandal yaratmadım, Zıkov ile dövüşmeye kalkışmadım, oysa kaç saattir oturuyor, içiyor, konuşuyor, geçmişi eşeliyorduk – pencerenin arkası geceydi! Dahası: Onu, Zıkov'u *iyi* bulduğumu bildirdim, aşağıda (ug'de) imkânlarım ölçüsünde aktaracaktım bu bilgiyi; ruhunu ısıtsın, şu ya da bu sıra dışı ödülü almasına yardımcı olsun – evet, olsun, olsun!.. Hem gerçekten de alçak değil o, fazla bir şey indirmedi cebine ve ihanet de etmedi, daha ne yapacaktı!.. Ölçülü bir şekilde açıldık birbirimize, anlaştık. Şimdi ayrılabiliriz. Kitaplar (biri Doktor Holin-Volin için) güzel poşetin içinde duruyorlardı artık, tam dipte; adımlarımı hızlandırdığımda hışırdayacaklar.

Meğer Zıkov'un haberi varmış; yalanımı ve hamlemi kabullenmek istemedi:

"Duydum ben, bekçiymişsin. Özel dersler biteli çok olmuş."

"Çok," diye kabullendim ben.

"Bir yurtta mı ne kalıyormuşsun?"

"Hı hı."

Sustuk, sonra sigara içtik, sonra tekrar sustuk. İkimiz de rahatlamıştık sanki. Ve elbet Kuban votkasının da payı var bunda.

O çıkışsız dönemde Zıkov da, hasta ve ayyaş, neredeyse aklını kaçıracaktı: Birdenbire ünlü yazarlara mektuplar döşenip göndermişti, ayrıca Yazarlar Birliği sekreterlerine de, onlara ilanı aşk ediyor, elbette metinlerini okumalarını rica ediyordu (ve yayımlamasına yardımcı olmalarını). Aptal gibi açmıştı onlara kendisini, deli gibi, yazan bir kardeşinizim, gibisinden. Aynen böyle yazıyordu onlara, kardeşinizim (işte düzyazım, işte seviyem) yeraltındaki kardeşinizim, bir talihsizlik yüzünden yeraltı çıkmazına takılıp kaldım... Feryat! En özel iki-üç mektubunu ise Zıkov yeteneklilere, dar patikalardan yol almış dürüst ve yeteneklilere yazmıştı; öyle dardı ki bu patikalar o günlerde, bir

başkasının kaderini düşünmeye sıra gelmezdi, kendininki bile yüktü. Zıkov, uzun bir süre masasında, ıvır zıvırın arasında (aklını kaçırıyordu diyorum ya) Kostya Rogov'un ipini, elektrik kablosunu tutmuştu; gün gelecek, şu yeteneklilerden birine gösterecekti darağacına çekilenin kablosunu. Stili, hor görülme seviyesini gösteriyordu: Zıkov bu rica mektuplarında bağırmıyor, uluyor, uluyordu... Ve içiyordu. Öyle bir içiyordu ki, çivi çiviyi söksün diye üstüne içtiği içkinin ardından bile elleri titriyordu. O mektupları -beş mi? altı mı?- onun histerik diktesine uygun olarak ben yazmıştım, o yazdı mı harfler değişik yönlere dağılıyorlardı, kim yanıt verir bir ayyaşa? Ben yazdım o mektupları, hatta *biz* yazdık diyebilirim, zira elimi vicdanıma koyacak olursam, ben de en azından bilvasıta içlerinden birinin ona (bize) yanıt vermesini ümit ediyordum.

"Sekiz," düzeltti Zıkov. "Toplam sekiz mektup yazmıştık..."

Ve sordu:

"Neye bakıyorsun sen orada?"

Aydınlanan pencereden avluya bakıyordum, gri sabaha, karşı binanın pencere önlerine konan güvercinleri sayıyordum. Sekiz taneler miydi acaba? Posta kuşu güvercin.

Sabah erkenden, sohbeti tüketip, alkolden iyice ısınmış halde dışarı attık kendimizi, sokağa çıktık.

Biraz hava alır almaz Zıkov beni arabasıyla yurda bıraktı: "Direksiyonluk halin mi var? Ayakta zor duruyorsun!" "Oturabiliyorum ya yetmez mi?" diye yanıtladı Zıkov, bir de kıkırdadı, açgözlü gece polislerinden kurtulacak kadar param var, gibisinden.

Arabayı iyi kullanıyordu, sakin. Karşıdan da pek araba geldiği yoktu gerçi sabahın dördünde.

Beklediğim dairelerden birine yönelmedim. (Zıkov'la oturmaları sündüresim yoktu. Virgül kalmasın artık.) "K" kanadındaki bir kata çıktık, kalmasına kalmıyordum ama bir yedek yer bulunduruyordum orada, bir karyola. Arhangelskli bir gezginle

paylaşıyordum oradaki odamı. Işığı yaktığımda Kuzeyli adamcağız karmakarış kafasını kaldırıp gözlerini kıstı. Özür diledim, beş dakikalığına geldim, gibisinden. Küfrü bastı. Uyuyordu.

Ortalık pis. Karyolam dağınık, biraz da kusmuklu. Uzun günler gelmeyişimden faydalanan açıkgözlerden biri burayı kullanıp duruyor anlaşılan. Kadınla geliyordur zahir.

Odaya şöyle bir göz atan Zıkov evrak çantasının içinden bir çeyreklik çıkardı bu kez:

"Peki. Haydi birer veda kadehi."

İçtik, Zıkov oracıkta merak ettiği bir şeyi daha sordu bana. Kolay, hızlıca sordu, bütün uzun akşam boyunca aklını meşgul eden bir soruyu böyle sorar bir insan. (Ve belki de benimle flört etmesinin esas nedeni de buydu.) *Underground*'da iyi bilinmek yetmiyordu Zıkov'a. Yarı yarıya unuttuğu geçmişi anımsamak istiyordu: *Orada* (*underground*'da) bir *gebist*-binbaşı ile ahbaplık ettiği saçmalığını tekrarlıyorlar mı hâlâ, diye sordu. Hâlâ dillerinde mi bu sahiden?..

"Dillerinde filan değil," diye yanıtladım ben dikkatlice. Ve hemen anımsadım: Zıkov da kaçınamamıştı bundan. Kahpe kader onun da karşısına engebeler çıkarmıştı. (Benim kanlı bir iz bırakarak geçtiğim engebeler.)

Elbette Zıkov *gebist*'lerden nefret ederdi. Benim gibi o da gayet uzaklarındaydı. (Yüzde yüz.) Ne var ki onun da kalbinin solunda bir yarası vardı. Zıkov bir keresinde kendisini kaptırmış, açılmıştı biraz. Gevezelik yalnızca. Hepimiz insanız, insancağızlarız, keyfimiz yerindeyse nasıl dertleşmeyiz karşımızdaki ile, kim olursa olsun!..

"Çay koyayım mı?"

"Çay ayıltır. Gerekmez." Zıkov güldü. Endişelenme, gibisinden; şimdi gideceğim.

Istıraplar bitip de yazar Zıkov batıda, sonra da yaygın olarak ülkemizde yayımlanmaya başlar başlamaz, bu binbaşı ya da her ne ise rütbesi, çene yapmaya başladı, büyük ihtimalle kibrinin

etkisiyle (belki de birilerinin akıl vermesiyle, kim bilir!). Seve seve ve önüne gelene, Zıkov'un ta kendisiyle ahbaplığının olduğunu anlatıyordu bu *gebist* binbaşısı, defalarca içtik birlikte, balığa çıktık, ***hem zaten şan çaldığınız da iyi oldu.*** Bu şakacı binbaşı ya da işte her kim ise, akrep gibi ısırmıştı. Zıkov'un yaşamı bir süreliğine cehenneme döndü: Çevredeki herkes ateşli ateşli onu konuşuyordu, Zıkov, gibisinden, Zıkov ve KGB, bilmiyor muydunuz yoksa?.. Böyle bir şey duyduğum zaman zor tutuyorum kendimi: Kuduruyorum. (Daha Venya zamanında beri.) Ama söylentinin önüne geçmek zor. Küçük ateşlere üflemesini sevenler vardır. Beceriklidirler de. O zamanlar Zıkov'u kendim kadar iyi tanıdığımdan, herkese bunların saçmalıktan, pis bir söylentiden ibaret olduğunu söylerdim – söylenti, o kadar. Meşhur şairlerden birisi (aynı zamanda da saygın, namuslu) hafifçe gülümsemişti bana:

"Söylenti mi?.. Yoksa iz mi?"

Yüzündeki ifadeyi asla unutamam. İşte bir-iki boş, sanki ahbapça konuşma bunlara mal olmuştu Zıkov'a. Güç sıyırmıştı yakayı. Elini kana bulaması gerekmemişti gerçi. Şanslı.

Buna karşın şimdi, Avrupa'da isim yapmış bu yazar, saçı sakalına karışmış, kirli, kusmuklu yatağının üzerinde oturan bir *ug*'li bekçinin hakkında ne düşündüğüyle ilgileniyordu. ("K" kanadında perişan bir yurt odasında.) Yalnızca ilgilenmiyordu, kaygılanıyordu da.

Mecburdu. Bir yazarın merakı ve dikkati değil, tehlikeli gerçekliğiydi söz konusu olan: Onun bataklığı, taşlara basa basa yürümesi gerekmişti ansızın. Bilinçaltında dev ve özel bir dünya gizliydi. *Underground*, toplumun bilinçaltıdır. Ve *underground*'un görüşü öyle ya da böyle bir noktada yoğunlaşmıştır. Öyle ya da böyle bir anlamı vardır. Etkisi vardır. Hiçbir zaman (hatta yanlışlıkla bile) gün ışığına çıkmasa dahi.

"Söyle. Onlar (siz, siz hepiniz) sahiden de unutmadınız mı yeraltınızda?"

Güneşli bir gündür herhalde. Bira içmişlerdir. Masa başında bir dakika işte! Açık havada, rüzgârda oturup sigara içmek, gevezelik etmek bir binbaşıyla... Ne de zevklidir onunla şöyle bir gevşemek, gülmek, dalga geçmek birlikte ve *onunla*: Binbaşı da olsa insandır, gibisinden.

Başımı salladım: Hayır, unutmadık.

Zıkov, boğazındaki düğümü yuttu. Ve kendiliğinden, konuşmaya son verir gibi omuz silkti. Ne yaparsın, gibisinden.

"Ama sen biliyorsun değil mi temiz olduğumu?"

"Biliyorum."

Sanki yanılmaktan korkarak (belki ilk seferde yanlış duymuş olabilirdi) Zıkov bir kez daha sordu bana – sözcükler aynıydı, ama tekrardaki tonlaması farklıydı:

"Söyle. Unutmadılar mı sahiden?" (Bağışlamadılar mı sahiden?)

Başımı salladım: Hayır.

VENEDİKT PETROVİÇ'İN BİR GÜNÜ

"... Var mısın iddiaya!" Güçlü bir elin çalkaladığı şampanya şişesini açacak, fakat öyle bir açacak ki, tek damla bile (köpük bile) dökmeyecek masaya. *İz bırakma* – dinin bir buyruğu gibi. Brıskin bir sihirbaza benziyor, hareketleri nasıl da emin!.. Parmaklarıyla ustaca ve mahsus ağırdan alarak (kumarbaz) şişenin ağzına sarılmış zinciri çıkarıyor. Gülüyor.

Sonra mantarı cesurca çekip çıkarıyor ve anında, asker tavrıyla şişeyi ağzına sokuyor. Bir damla bile dökmedi işte. Örtü kuru. Ne var ki çalkalanmış köpüklü içkiyi kandırmak kolay değil: Grişa Brıskin sıkı sıkı, açgözlülükle yakalar yakalamaz şişenin ağzını, içtiğinden, iddiayı kazandığından eminken artık, şampanya burun deliklerinden iki müthiş çizgi halinde fışkırıveriyor. Petya Gugin (sanırım önceden biliyordu olacağı), iddiayı kazandı-

ğını, sekiz de tanığının olduğunu bildiriyor bütün içki masasına, hemen yarın Brıskin'in modeli Lyalya'ya el koyacakmış... Boğula öksüre içmeyi sürdüren Brıskin, yanıt olarak hırıldıyor, Lyalya'yı değil, ancak kel çükümü alırsın; *şişeden* dökülmedi ki içki, köpük Brıskin'inden çıktı, kendi tükettiği köpüktü o, iddiayı kazandı sayılır!.. Bu sırada burun deliklerinin içinde kalanlar da (toplu kahkaha eşliğinde) güçsüzce, ama yine iki köpüklü çizgi halinde fışkırıyorlar. Tedirgin sesler:

"Albüm! Albüm!.. Dikkat etsene!" (Brıskin, yontulmamış asker parçası, neredeyse köpüğe boğacaktı albümü, gibisinden.)

"Albüm," diye haykırdım ben de.

Şömizinin üzerinde kırmızı at resimleri olan albüm elden ele geçerek, masanın bizim oturduğumuz tarafına doğru yola çıkmıştı bile.

Albümü Turov'a uzattılar, bir *ug*'liydi kendisi, iki yıldır yurtdışı sergileriyle şımartılıyordu, albümün kaygan yüzünü peçete ile sildi şefkatle. (Peçeteyi ben aldım onlara.) Kırmızı atlar Turov'dan Kolya Sokolik'in genç ellerine geçti, sonra masa *tamada*'sı* oldu; Vasilyok Pyatov, "Dikkat, dikkat!" diye tören havasında seslenip, albümü ihtiyar Umanski'nin önüne koydu. (Dermansız ihtiyarcık daha ilk kadehte kendinden geçti.) Onun getirilmesinde ben ısrar etmiştim.

Gözlerini açması için dürtmek gerekti büyük eksperi. Umanski canlandı, hatta ayağa kalktı, ne var ki ağır Alman albümünü eline alır almaz, tekrar kendiliğinden sandalyesine çöküverdi.

Fakat toparlandı: Albümü masanın üzerinde açık bırakıp tekrar kalktı.

"Konuşma yapın," diye fısıldadılar ona.

---

* Kafkas dillerinden Rusçaya geçmiş bir sözcüktür. Kafkas dillerinde daha geniş bir anlama sahip olsa da, Rusçaya "içki masasını yöneten, masa düzenini sağlayan, ya yaşça, ya itibarca büyük kimse" gibi dar bir anlamla geçmiştir. (ç.n.)

Umanski bu kez silkinip canlandı, masa başındakileri hızlı, renksiz gözleriyle süzdü.

"Sevgili Venedikt Petroviç... Ben yaşlı bir adamım ve size kısaca Venedikt demek hakkımdır!.. Venya!.."

İhtiyar eksper çoktandır içki içme, elinde albüm, ayakta durma becerilerini yitirmişti, iyi bir içki masasında oturmayı da beceremiyordu artık, uyuyakalıyor, bir kenara devriliyordu. Ama konuşmasını beceriyordu. Albüm şahane! 60 ve 70'li yılların *underground*'una ait yüzlerce reprodüksiyon (yüz küsur); içlerinden ikisi Venya'ya ait. *Bir buçuğu*, çünkü ikincinin onun fırçasından çıktığı kesin değil, bir soru işareti var yanında. Ne Almanlar, ne Umanski, ne Venya'nın kendisi bu çalışmayı kesin şekilde tanımayı başaramadılar. Heyhat!..

Venedikt Petroviç solgundu – tam olarak anlayamıyor, ama muhakkak ki tam olarak hissediyordu. (İlgi onda, bütün konuşma onun hakkında!) Yanaklarına kazınan kırışıklar küçük-küçük titriyorlardı. Dudakları, çenesi de oyuna durmuşlardı. Venya, nihayet kendisine iletilen albümü araladı. (Ben masanın kıyısında bir yer açtım hemen.) Doğru sayfaya, kendi sayfasına bakmıyordu. Ama önemli değil. Venedikt Petroviç anlamıyor, her şeyi göremiyor, fakat kuşkusuz ki, hem görüyor, hem anlıyordu (ve Zamandan kendi gecikmiş, irrasyonel mutluluk dilimini alıp, içine çekiyordu şimdi). İşte sık sık gözlerini kırpıştırmaya başladı, bir gözyaşı perdesini yardıma çağırıyor. Albümün sayfalarından incecik kokular yükseliyor, taze matbaa kokuları.

"Yaşasın! Yaşasın ressamımız!" diye bağırdı herkes bir ağızdan.

"Yaşasııın..."

"Yaşasın ve sağlıklı olsun Venedikt Petroviç! Venedikt Petroviç'in sağlığına!.." diye bağırıyorlardı bir ağızdan, sarhoş ama şüphesiz samimi bir coşku içinde.

Bu serseri ressamlar yeraltından çıkmış, hayata dönmüşlerdi artık, sergiler açıyorlardı, Batı'daki, ülkedeki ilk başarılarını kut-

luyorlardı, fakat yaş bakımından ve demek ki kader bakımından da Venedikt Petroviç'ten tastamam on yıl gençtiler; ***bir nesil.*** Uçuşa hazırlanıyorlar, önlerinde bir tanınma ufku uzanıyor, fakat kardeşim Venya artık sanata ait: Kuşkusuz geçmişe ait, bir efsane. Tek bir sergisi olmasa da. Resimleri olmasa da. Sağlığı. (Şerefine öyle gürültüyle içtikleri.) Çoğu, yaşamlarında ilk kez görüyorlardı onu.

Ak saçlıydı, yanakları titriyordu, gülümsüyor, bakışını bir noktaya odaklayamıyordu, artık bakmıyordu albüme de, bakışlarını eğmiş oturuyordu. Yine de Venedikt Petroviç anın geldiğini hissetti ve ayağa kalktı. Teşekkür etti. Selam verdi. Sonra ben de kalktım masadan: Biz gitmeliyiz, dostlar, Venedikt Petroviç ile bizim kalkma zamanımız geldi!..

Ressamlar gürültülü sarhoş çığlıkları atıyorlardı arkamızdan. O mutlu anda Venya'nın her şeyi anladığından eminim: Ebediyen gidenler gibi gidiyordu. Zamanı dolmuştu. Eşikte Venedikt Petroviç arkasına baktı ve kollarını iki yana açıp, yılgın bir kuşun kanat çırpması gibi salladı onları, bir şaka. Görüşmek üzere, der gibi. Uçuyorum. Herkes hayranlıkla kahkaha attı, birisi Venya için şöyle dedi: Sürüsünden ayrı düşmüş bir turna, ***kendi gözünden.*** Ben de el salladım onlara: İyi âlemler! Centilmence bir anlaşma yapmıştık, ressamları Venya ile uzun süre sıkmayacaktım. Albümü takdim edeceklerdi, kadeh tokuşturacaktık – o kadar. Venedikt Petroviç'e saygı duyuyor, seviyorlar onu, ama yanlarında görmeye tahammülleri yok. Kendi hallerinde olmak istiyorlar. (İçlerinden biri kadınlara telefon etmeye gitti bile.) Ressamlar ressam gibi içmek istiyorlardı, gönüllerince ve sabaha kadar, layıkıyla; bunun için vermiştim onlara daireyi de zaten. Ben onlara daireyi, onlar bana albümü ve yarım saatlik töreni.

Eşikte ressamlarla vedalaştıktan sonra (Venya'nın peşinden) ben de arkama baktım. Vasilyok Pyatov'a el işareti yaptım – buraya gel.

Hemen fırladı:

"Evet, Petroviç... Tabii, Petroviç... Tabiatıyla, Petroviç."

Evet, evet, Vasilyok razı, en önemli koşulumu anımsıyor: Mobilya! Tekrarladım ona: Mo-bil-ya!..

İzne ayrılan Berestsovların dairesini verdim onlara, geçmişin komünal dairelerinden,* eski ve tanıdık, köşeleri pis kokuyor, tavanı akıyor – tam istedikleri gibi yani. Onlar için biçilmiş kaftan. Tam teşkilat bir cümbüş için asırların rızasına, tozuna gereksinimleri var, yarı sefil bir devrin yırtılmış duvar kâğıtları – madem öyle, buyurun! Tek koşul: Bu boktan antik Moskova mobilyalarını kırıp geçirmeyin, zira zarar ziyan, hiç ihtiyacım olmayan şeyler.

"... Ve bir şey daha, son bir şey: Hatun getirecekseniz, buranın üçüncü kat olduğunu unutmayın, camdan atmaya kalkmayın onları."

"Hadi ama, Petroviç! Amma yaptın sen de, Petroviç!" diye mızırdanıyordu Vasilyok.

Şımarık bakışı yine de şöyle bir gezindi pencerelerde, pek kıyak bir daire bulmuşsun, Petroviç, gibisinden, kadifeden duvar kâğıtları, tozu filan tam kıvamında, amma pencere konusunu da hesaba katsan fena olmazdı! Şöyle demirli filan olsalarmış iyiymiş, ***her ihtimalimize karşın.***

Koltuğumun altında albüm gidiyorum. Koridordayız.

"Buraya," diye yolu gösteriyorum Venya'ya.

Venya uzayıp giden duvarlar arasında donup kaldı bir an. Koridor heyecanlandırıyor onu, bir şeyleri anımsatıyor (bana artık bir şey anımsatmıyor, ***yalnızca yaşam işte***). Öğrenci yurdundaki eski koridorumuzu mu anımsadı acaba, ikimizin 22 ve 19 yaşlarımızdayken durakladığımız?

Büyük koridor pencerelerinde sivrilmiş ağaç tepeleri dikiliyorlar. (Artık dördüncü kattayız.)

---

* Belediyenin kullanıma verdiği, birkaç ailenin bir arada yaşadıkları ortak daire. (ç.n.)

"... Daire. Benimkilerden biri," diyor, elimle Konobeyevlerin dairesini gösteriyorum (koridordan geçerken). "O da benim! Evet, kardeşim. Zaman değişti, birden çok dairesi olabiliyor insanın!.."

Bu uzun mu uzun koridorlarda, böbürlenmek için uydurmuyorum bunları. Çizmeli kediyim ben, onun için uyduruyorum, senyöre ait koridorlar dünyasını gösteriyorum ona. Çünkü *benim* demek Venya'nın demektir. Daireler, arkadaşlar, koridorlar, bütün bu pencereler, pencerelerde de özelleştirdiğim gökyüzü... hepsi bizimdir, Venya. Bir gün sonra bütün bu dünyayı insanlara hediye etmeye razıyım gerçi, karşıma kim çıkarsa artık – dağıtmak ve hediye etmek isterim. Mutluyum. Ruhum şarkılar söylüyor. Adımım esnek. (Kalabalığı dağıtmaya hazırlanan bir milyonerinki gibi, şaka, şaka, Venya!)

"Neden girmiyoruz?" diye soruyor kardeşim ürkekçe, Konobeyevlerin dairesine bakıyor dönüp.

"Gireceğiz, Venya. Gireceğiz. Ama daha sonra!.. Şimdi başka arkadaşlarımı ziyaret etmemiz gerek."

Venedikt Petroviç sessizce donuklaşıyor (ressamların âlemi yetti ona). Gürültülü kalabalıklar içinde zorlanıyor, geriliyor – anlıyorum bunu. Fakat Kurneyevlerin taşınma kutlamalarına uğrayıp orada karnımı doyurma zevkinden mahrum edemem kendimi (bu arada orada Zinaida'yı da görme zevkinden). Açıklıyorum: Öyle ya da böyle gün uzun, Venya, seninle bir yerlerde şöyle esaslı bir yemek yememiz gerekmez mi? Ressamlarda bol bol şişe vardı, ama yemek azdı, tabaklar ufaktı. (Hem tabakların başında oturup kalmamıza da göz yummadı yaratıcılar).

"... Uğrayalım, uğrayalım. Beşinci kattalar. Yoksa gücenirler, Venya!" Gülüyorum.

"Gücenirler mi?"

Ressamlara tam da bu cumartesi için randevu vermiş, Kurneyevlerin taşınma kutlamasıyla (onların zengin sofrasıyla) aynı

güne denk getirmiştim işte, gayet basit, neden olmasın? Bu sayede ben ve kardeşim Venya gönlümüzce eğlenebileceğiz, bir içki masasından diğerine.

Kurneyevler Zinaida'yı, Anastasiya'yı çağırmışlar, Akulov'u çağırmışlar, Zamyatov'u, yirmi kişilik bir içki masası, ben içeri girdiğimde yirmisi de tıkınıyorlardı. Kurneyevler cömertlerdir, yiyin için, bizden bir şey eksilmez!.. Fakat beni görünce (bir *bomj*) Vera hafiften dudak büktü. Böyle erkekleri sevmiyor. Ne var ki kendisine hâkim oldu. Akıllı kız. Gülümsüyor. Böyle kadınları seviyorum. Dürüst olmak gerekirse ben kutlamaya davet edilmiş değildim, çağırılmadığım halde bir de yalnız gelmemiş, Venya'yı da getirmiştim. Madam elbette bir şeycikler duymuştu onun hakkında, tımarhanenin devamlı sakini olduğunu filan.

Yakınında oturan Zinaida'ya soruyor Vera fısıltıyla: O kardeş mi bu? yoksa bunun (benim) birkaç tane var mı böyle?.. Zinaida yanıt vermek yerine kıkırdıyor, yüzü koyu kırmızı, birkaç kadeh yuvarlamış bile. Venya'nın tabağına kırmızı balık koyuyorum. Kendiminkine de şöyle bolca koyuyorum. Ardından ilk sessizlikte ayağa kalkıyor, bir kadeh kaldırma konuşmasıyla dalıyorum ortama: Dikkat!.. Kadehim şarap dolu. Ağzım coşkulu sözlerle dolu.

"... Çevrende gördüğün bütün bu insanlar, Venya, benim arkadaşlarım! Onların sevinci benim sevincimdir, onların taşınması – benim bayramımdır!.."

Venedikt Petroviç tedirgin; kırmızı suratları şöyle bir süzdü.

"Kadehler havaya! Doğrudan kardeşimin şerefine kaldırıyorum, dostlar, bugün onun günü, onun saati. Venedikt Petroviç'in günü – hepimiz onun şerefine içmek için toplandık ve (sessizlik)... taşınmanın şerefine! Taşınmaya ve ona!"

Şaka ettiğimi sanıyorlardı, Petroviç'in *bomj*'luk geyikleri, o zaman ben genelledim:

"Değişimlerin şerefine, baylar!"

Değişimler, Kurneyevlere vaat edebileceğim başka bir şey de yoktu ki. Değişimler ve herhalde yeni bir muazzam başarı, şans, bir sarsıntı dalgası, evet, evet, bilindiği üzere, ileriyi görür, ileriyi hissederim ben. (Hele ki içkim varsa, hele ki elimde kadehim.) Gelecek, kendiliğinden yürür üzerime, baylar, yeter ki erinmeyeyim – okumam kâfidir!

Kurneyev ve hanımı için şimdi on yılları deliyor, tahminlerin üşüyen çalılarını aralıyordum, onlarla birlikte dağları da ve eğer dağlar hareket etmiyorlarsa, aceleyle ve nazlanmadan kendim giderim cömert peygamber adımlarımla dağlara, yukarı tırmanır, uzağa bakarım – nasıl da dinliyordu beni insanlar! Bir Rus yurdundan başka nerede bulunabilir, tedirgin edici kehanetlere, coşkulu-namuslu ve esinli hezeyanlarıma gizli bir meyil, hatta susuzluk (meyil, güçsüz bir sözcük) duyacak kişiler?.. Her biri, hepsi birden pek etkilendiler, ah, ne güzel konuştu, ah, Petroviç, ah şu Petroviç, *yazar*!.. Doğaçlamanın ardından (ve yüreklendirici çığlıkların) votka kadehine yapışmam farz olmuştu artık, nasıl da iyi geldi!

Herkes heyecanlı heyecanlı içiyordu, hatta madam Vera bile iyileşmişti. Tatlı bir kadın, ama işte sosyetik. Mesafe koyuyor araya. Madam (teşekkür etmek için) yanıma geldiğinde hafif mi hafif parfüm kokuları duydum; giysisi, ince çamaşırları, bakımlı vücudunun sıcaklığını üflüyorlardı. Vera gülümsüyordu: Bitirilmiş bir kısa öykü gibi pırıl pırıldı. Konuşmamı övmek için biraz daha eğilip sordu, soğuk çorba almış mıydım? çok lezzetli bugünkü, övdü herkes! Genişleyen dairesini nasıl bulmuşum peki? bu büyük ve aydınlık, bu üç birleşmiş odayı?..

Benim canım onu mahcup etmek istedi (pisliğin tekiyim), biraz daha yakınıma çağırıp kulağına fısıldadım, ah, üç odanız pek güzel olmuş. Ne çok yeriniz var! Bir geceliğine kardeşim Venedikt Petroviç'i bıraksam mı burada diyorum, bir gün için salıverdiler de onu...

Hiç bozuntuya vermedi. Usta.

"Tabii lütfen."

Kurneyevler her zaman zirvededirler, canım, gibisinden. (Şaka yaptığımın farkındaydı.)

Ama ben sürdürüyordum: Venedikt Petroviç sadece bir günlüğüne salındı. Yatacak yer, sıcak bir köşe ayarlarım ben ona, sorun yok, ama acaba kiminle yatsa, ne dersiniz? Doktor tavsiye etti. Tercihen bekâr bir kadınla. Yararı olacak ona. Kardeşimin böylelikle derinden sarsılabileceğini söyledi doktor...

Madam Vera gözlerimin içine baktı, iyi bir bakışı var. (Hoşuma gidiyordu.) Çevremizdekiler topluca gürültü ediyor, bağrışıyor, hatta feryat ediyorlardı, kadeh kaldırıp birbirlerinin lafını bölerek.

"Kardeşiniz yakışıklı. Gelin biraz daha balık koyalım tabağına." Ve gülümsedi bana; hiçbir şeyle etkileyemezsin beni.

Kurneyev'in kendisi, Pyotr Alekseyeviç, masanın başında, yanakları semiz, kellikleri uzun. Şişmanlamış. Çok oldu yanıma gelip çay, kahve içmediği.

Geçmişin proje mühendisi, eskisi gibi yurtlulara dalkavukluk ediyor ürkekçe. (Subbotnik'lere)* bile gidiyor, namusluca, iki kerede bir.) Ve işte bir taşınma kutlaması tertiplemiş, saygı duymak lazım: Katlardaki ufaklıklarla iyi geçinmek ve barış içinde yaşamak pek önemli, yoksa tavanlarına su akıtırlar, eşiğine kusar geçerler. Yurt *demos*'unun** masasına da zaman zaman bütün tanrılarınkine olduğu gibi içkili bir ***hekatomb***** firlatmalı (koymalı); aynen, aynen öyle, onlardan bir şey almayacaksın, bir şey dilenmeyeceksin – Tanrılara *vermek* gerekir.

---

* ***Subbota*** (cumartesi) sözcüğünden türetilmiş ***Subbotnik***, tatil günü veya mesai saatlerinin dışında toplu ve gönüllü olarak yapılan çalışmaları kasteder. (ç.n.)

** Eski Yunancada "halk" anlamına gelen sözcük. (ç.n.)

*** Eski Yunanca ***hecaton*** – yüz, ***bus*** – öküz; önceleri 100 öküz kurban edilmesi, daha sonra her tür kurban kesme ve adama törenine verilen ad. (ç.n.)

"... Şarkı! Haydi ama bir şarkı söyleyelim, değil mi?.." diyor Pyotr Aleksyeviç Kurneyev, ev sahibi tavrıyla, rica mı ediyor, emir mi veriyor belli değil (şarkıyı zamanında *vereceksin* onlara).

Venya yemeğini yiyordu. Aferin. Ak kafası iştahla eğilmişti tabağına ve kırmamak için sıkı sıkı tuttuğu kadehine (maden suyu var içinde).

Sarhoş değil ama keyfi yerinde, masadan kalktım, daireyi dolandım. Gezinip bakındım, iki oda üçüncüyle (Pyotr Alekseyeviç ve Vera'nın birinden satın aldıkları) derlitoplu birleştirilebilmiş mi?

Bir duvar vardı arada, hm, şimdi bir kapı var. Kurneyevler kendileri mi açmışlar (delmişler mi yoksa), âdet edinildiği üzere bu tarafsız duvarı küskü ile, sahiplendik manasında?.. Düşük ihtimal. Kendilerinin açması. Ama küskü dimdik duruyordu – küskü ayaktaaa, ne merasimli bir teşebbüs! Görmüş geçirmiş bir yurtludan rica etmişlerdir; beriki, omzunda getirmiştir paslı merasim küsküsünü, bir hamlede açmıştır duvara kapı yerini, küsküyle delinen bekâret, biziiim! Ve oracıkta Kurneyevler ok hızıyla oda, onarım ve yerli (para *demos*'a damlasın diye) onarım ekibinin parasını toptan ödeyivermişlerdir. Aferin onlara! Delinen bir duvarın kokusunu koridorda yürürken alıveririm. Böyle bir yetenek işte, bir çanak yalayıcının ince burun delikleri, altmış yaşıma yaklaşırken neme gerek bu koku alma yetisi? (Ebediyen bekçilik yapayım diye mi?) *Stop*... İki odadan üçüncüye geçişte dikilip kaldığımı fark ettim. Tam da kapı deliğinin eşiğinde. Bu delik yokken, burada (gözlerimin seviyesinde) bir küskü duruyordu, duvarı delip geçmiş, paslı bir hiyeroglif. Havada asılı duran bu küsküyü görebiliyordum, söndüğü halde şimşek zikzağını nasıl görürse insan.

Masada yurtluların en sevdikleri tartışma sürüp gidiyor: Neden böyle yoksul ve sefil bir hayat sürüyoruz, böyle zengin, böyle fevkalade zengin bir ülkede yaşamamıza rağmen? Eski bir sorucağızdır bu. Vasiliy Zamyatov herkesin sesini bastırmak

üzere kalkmış bile ayağa, çatalının ucunda salatalık, Zamyatov atıştırmaya bir türlü vakit bulamamış, belli, bağırıyor bizlere (şantiye şefi):

"... Çalışmak gerek! Ça-lış-maaak!"

Öyle bir bağırıyor ki, Zamyatov'un kolları ve bacakları var mı göremiyorum. Sırf ağız. Ve çatalının ucunda salatalık.

Ve birdenbire votka kadehini havaya kaldıran Zinaida neşeyle bağırıyor:

"... Erkek dediğin hiç durmadan içmeliii!"

Daha bir çınlayarak bağırmayı sürdürüyor:

"Şarap! Çay! Kahve! Ufaktan votka! Bira! İşsiz ve içkisiz kalan erkek oynatır. Ne olursa olsun içecektiiir!"

Herkes coşuyor, yakalıyorlar lafını – içmeli ya, çok önemli, çok! Yaşamak için içmeli!.. Bağırıyor, haykırıyorlar, kadın aklını övüyorlar, yaşasın kadın! Yaşasın!.. Nasıl da vahşi bir bağırtı. Kadeh tokuşturuyorlar: İçiyoruz, hep birden içiyoruz!..

Venedikt Petroviç bile yakaladı çağrıyı: Zinaida'ya dikmiş bakışlarını, bilinçaltı geçmiş harekete ve Venya (çocuk) dudaklarını şapırdatıp, boğazıyla yutma hareketleri yapıyor: İçiyor, emiyor memeyi.

Karar veriyorum: Yeter. Yedik, içtik, tadında bırakalım.

Zinaida'ya bir işaret yapıyorum: Beş dakikalığına şuradan çıkıversek nasıl olur, hayatım? Anlasın diye de elimi sallıyorum, "Çıkışa!" gibisinden.

Gülümseyerek çıkıyor. Kadın! Süslü, kuru bir kadın, asırlık sümbül kokusunu sürünmüş, moda ayakkabılar içindeki ayaklarını nasıl da gürültüyle atı-atıveriyor. (Buranın koridoru da tannan.) Adımlarımı yavaşlatıyorum, sarhoşum, Zinaida ise yanımda, başı havada yürüyor. Yanında bir erkek var ne de olsa.

Ayrıca bugün telefon çekilmiş evine. Hoş. Başarılı yaşamıyla gurur duyuyor. Yeni, kimseyle ortak kullanmayacak. (Ruhsal bir yenilik.) Fakat onun dairesine varır varmaz ben, hızlıca, daha eşikte, o gururlu görünümünü ve ebedi kadın kibrini yerle bir

ediyorum. Zinaida, benden yardımlarını esirgemiyorsun, demek ki *Venya'ya da yardım etmelisin,* yıllardır hastanede, kendin demiyor muydun, ona acıyorum, diye! O halde yardımcı ol şu adama birazcık. Hayır, efendim, aklımı filan kaçırmadım! Sarhoşum, ama hiç de çıldırmadım. Acı zavallıya. Yarın yeniden dönecek hastane duvarların arasına, Zina...

"Kadına ihtiyacı var. Doktor söyledi. Sen de anlarsın bunu, Zina... Hem söz verdin."

"Söz vermedim," diyor.

"Verdin."

"Verdiysem de içkiliyken ve şakasına vermişimdir."

"Şakasına yapıver işte o zaman."

Sıkıştırıyorum, bastırıyorum ben, cevap ver: Acıyor musun ona, acımıyor musun?.. Başını sallıyor: Yazık, yazık. Ve işte gözyaşları. "Ne oldu?" diye soruyorum. Zinaida hıçkırıyor, ağlıyor, nasıl yaparsın bunu, gibisinden. Beceremezmiş, gelmezmiş elinden; evet, evet, yardım etmek sevapmış, ama bu şekilde, hem de senin kardeşinle!..

"Saçmalama!" diyorum. Kardeşimle olacak tabii. Tam da benim kardeşimle, Kolya amcanın kardeşiyle olmanın bana ne yararı var?.. Benim kardeşimle, demek ki benimle.

Başını sallıyor. (Yufka yürek: Bilmez miyim ben!) Ve ağlıyor. Lütfen, Petroviç, ne olur... Ama ben istifimi bozmuyorum: Söz verdin. (Dürüst olmak gerekirse, söz verdiğini filan anımsamıyorum. Ama sarhoşum ve dediğim dedik.) Zinaida yanıt verecek durumda değil. Ne evet, ne hayır, çekiniyor benden.

Ama işte hıçkıra hıçkıra doğruluyor, yavaşça yatak seriyor; yastığı kaldırdı, yorganı yuvarlıyor. Toparlandım. Ah şu kadınlar. Ah, Zinaida. (Büyüklük mü daha çok onda, itaat mi?) Tamam, diyorum, bırak!.. Duruyor, yastığı göğsüne bastırmış. Yaşlı, süslü bir hatun.

Aptal gibi put kesilmiş vaziyette. Parktaki heykel gibi, kayık küreği tutan kadın değil de, *yastık tutan hatun.* Asırlık.

"Bırak," diye tekrarladım ben. "Otur. Sakin sakin otur ve dinle..."

Bu ricam elbette çizmeyi aşmıştı, fakat sarhoşça ve bir parça beklenmedik (benim için) tasarımın bir parçasıydı o. Psikoloji. Bir incelik. Bu *piruet*'i* Lovyannikov'dan öğrenmiş olmalıyım. (Ben de 21. yüzyıla girmek istiyorum.) Hemen söyleseydim, güzellikle ve dürüstçe rica etseydim, arkadaşın Asya İgorevna'yı (hani şu güler yüzlü, beni tımarhanede ziyarete gelen) getiriver, diye, haydi bir koşu git de bir-iki saatliğine çağırıver onu Venya için, diye, eğer bu şekilde söyleseydim, Zinaida isyan çıkarırdı. Suratıma tükürürdü.

Vurabilirdi de. Ben çöpçatan mıyım, diye ayağa kaldırabilirdi ortalığı! Kesinlikle gitmezdi çağırmaya – ve benim saatlerce, yarım gün boyunca onu kandırmaya, aklını çelmeye çalışmam gerekirdi. Yatmam da gerekirdi onunla elbette. (Belki bir de Asya İgorevna ile. Anımsamaz olur muyum o kırlangıcı.) Oysa böyle yapınca ikna etmeye filan gerek kalmadı, sonuç aldım hemen! Zinaida kabul etti: On dakikada kıvama geldi. On iç karartıcı dakikada gerçi.

İş rayına oturdu, hemen giderim, diyor. Bir saniyede tutar getiririm Asya'yı...

"Telefon etsene," diyorum. "Telefonun var artık."

Ağzı açık kaldı:

"Sen nereden biliyorsun?.."

Gülüyorum, düşüncelerini okuyorum, gibisinden. Zor bir bilmece değil ki bu. Ara hadi.

Fakat Zinaida razı olmadı, onunki de psikoloji, ***kendi*** telefonu olması henüz aşırı ince bir mesele onun için. Mahrem. Hem konu da hassas bir konu. Asya ile böyle bir konuyu üçüncü birinin yanında konuşamazmış. (Üçüncü de benim!) Şimdi getiririm ben onu... Bir saniye... Ve koştu gitti.

---

* Rusçaya Fransızca *pirouette* sözcüğünden geçen bu sözcük, parmak uçlarında veya topuk üzerinde dönüş yapma anlamına gelir. (ç.n.)

İkisi birlikte döndüler. Meraba, meraba, çok oldu görüşmeyeli. Asya İgorevna da sümbüller sürünmüş, ama nasıl!.. Daha ince, daha taze. Hünerli bir hanım, güzel kokuyor! Ne var ki Asya İgorevna'nın yüzünde o eski neşeli küstahlık, o stil yok, onun yerine bir tür filozof dalgınlığı, neyin nesi ola ki?

Venya girdi içeri, içki sofrasından geliyor. (Geçirivermişler onu, Zinaida'nın daire numarasını bırakmıştım.) Venya sessizce oturdu, oturuyor. Mutlu. Evet, diyorum, kadınlara, bakın şuna – yazık değil mi ha? Yalnız ve sessiz, hem nasıl yakışıklı, acımıyor musunuz ona, yirmi yıl geçirdi hastane duvarları arasında yahu!

Venedikt Petroviç mutlu mutlu başını sallıyor. Yüzü aydınlandı – evet, yirmi, doğru, bu yıl tam yirmi oldu...

Zinaida parmağıyla gel işareti yaptı bana, yaklaş, kulağıma bir şey hışırdıyor (ne dediğini seçemiyorum). Geveliyor lafı. Fısıldıyor.

"Yine ne oldu?" diyorum. Fısıldayan Zinaida, Asya konusunda güven verir gibi, ama birtakım sözler, sözler, sözler, kaygan, suyun içine batmış gibi sözler. Sinirlendim. Şimdi Venya'yı da alıp gideceğim, diyorum, kapıyı da çarpacağım.

Ancak o zaman Asya İgorevna nihayet ırsi tebessümünü takındı. Peki o halde, gibisinden: İşte karşınızdayım.

Ona doğru bir adım attım. Sade ve doğruca soruyorum. (Ama alçak sesle.)

"Üstesinden gelebilecek misin peki?"

"Merak etme."

"Hadi canım?"

Gülümsüyor.

"Ne gülüyorsun?" Daha sert bir sesle konuştum. "Cevap ver. Bu iş gönül işi, vicdan işi. Sırtüstü yatıp, kollarını ensede birleştireceksen olmaz."

İnandırıcı olmak için dilini dudaklarında gezdirdi. Göz kırptı. Sakin sakin yanıtlıyor:

"Her şey gelir elimizden."

Ve Asya İgorevna hemen lafı değiştiriyor – oyunlar filan bir yana, gibisinden, bir erkek karşılıklı yardımlaşma nedir bilmeli, hele kadın iyiliğinin değerini kesinlikle bilmeli. Onu, Asya'yı, restorana götürmeliymişim. (Ben ya. Hem de önümüzdeki günlerde.)

Tereddüt ediyorum.

"... Fiyatlardan haberin var mı senin, arkadaşım?.."

"Hadi hadi, Petroviç, cimrilik yapma."

"Sen de açgözlülük yapma!"

Zinaida giriyor araya (korktu): Bana göz kırpıyor aceleyle, Asya İgorevna'nın dediğini kabul et, gibisinden, götür restorana, ne diyorsa yap, kendisinin eli bolmuş şimdi, yardım edecekmiş. Bir miktar da olsa yardım edecekmiş.

Ben geri adım atmıyorum. Pazarlıksa pazarlık – şu nazik *bir miktar da olsa* ne demek (değeri nedir)?

"Zina. Arkadaşın kalpsizin teki."

Asya İgorevna feryadı basıyor:

"Kardeşine kalbim gerekmiyor herhalde?.."

Zinaida tekrar dalıyor lafa, tamam, tamam, daha fazla verecek. Ne kadar istiyorsak, her şeyi ödeyecek, kabul edeyim yeter!..

Biz kapışıyoruz, Venya ise, melek, gülümsüyor – ne oldu, Venya?.. Ne oldu?.. Üçümüz birden anımsayıvermiş gibi ona dönüyoruz. Venya çekingence öksürüyor.

Çekingen (ama işte eğleniyor da) Venedikt Petroviç soruyor bana: Bu daire de mi senin? Öyleyse, kardeşim olarak burada biraz uzanması mümkün mü, yorulduğunda? Hastane karyolasına alışmış – hastanede durup durup uzanıverirsin. Tam zamanında sordu. Yukarıdan geliyor olmalı bu ses. Elbette, Venya, uzanabilirsin. Soyunabilirsin: Yat. Yat ve dinlen! Burada her şey benim. (Ve demek ki senin de, Venya.)

"... İyi bir restorana. Vietnamlıların restoranına değil," diye ekleyiveriyor Asya İgorevna.

Ama ben elimi sallıyorum: Bakarız! Açgözlü. Seneler neler yapıyor insana.

Zinaida'ya işaret yapıyorum. Gençleri baş başa bırakıp çıkıyoruz ikimiz. Esrar her zaman gizdir.

Uzun yurt koridorunda, köşeyi döner dönmez Zinaida, kim bilir kaç yıllık sümbüllerini benim tarafıma doğru savurmaya başlıyor. Moda ayakkabılarını yere vuruyor, başını da gururla taşıyor. Yağlanmaya başladı, ama yine de ondaki en önemli şey iskeleti. İri ama kemikli, olmuyor, içimden gelmiyor. Koridor pencereleri fazla aydınlık.

"Dolaşalım mı?" diye teklif ediyor ürkekçe Zinaida.

Asya İgorevna'nın okşamalarını düşünüyor (belki başlamışlardır) ve paralel olarak bizi elbette.

Fakat ayaklarım beni taşınma kutlamasına doğru götürüyor, orada uzayan içki âlemine.

"Hayır, Zina," diyorum ona. "Dönüyoruz. Kurneyevlere gidiyoruz. Erkek durmadan içmelidir. Sen değil misin bu vecizenin sahibi?"

"Bir tek votka değildi bahsettiğim."

"Öyle mi?"

İçeri giriyorum – hemen bir bağırtı:

"O! O!.. Petroooviç!"

Burada, Kurneyevlerde, insanlar benim değişimler ve sarsıntılarla ilgili kadeh kaldırma konuşmamın etkisi altındalar hâlâ, anımsıyor ve hatta tekrarlıyorlar – gelecek başarılar ve yurt insanımızın zorlu emsalsizliği hakkında. (Unuttum, kaptırmıştım, onu anımsıyorum, ateşlenmiştim, onlar için değil, Venya için.)

"İçelim, Petroviç, bize! hepimize!" diye bağırıyor Zamyatov, kadeh tokuşturuyor, dolu kadehler ve votka bardaklarıyla bana doğru uzanıyor diğerleri de. "Yurt yaşamına!" diye bağırıyor çok yüzlü, kırmızı suratlı içki masası sakinleri. Değişimler zamanına ve bizim değişmez emsalsizliğimize! (Bağırıyor, haykırıyorlar, bense gecikmiş bir şaşkınlık içindeyim – ben miydim

o yaman, iddialı saçmalıkları söyleyen sahi?.. Aferin bana!) Bir saat sonra Venya'yı almalıyım fakat. Daha fazla değil. Bir saat yeter onlara. Asya İgorevna ve yetenekleri için bir şey diyemem ama, Venya'nın bu sevinçli gününde onunla, bir kadınla beraber olması önemli: Onun sümbül kokularıyla baş başa. Terapiye benim katkım.

"Petroviç!.."

"Petroooviç, içelim hadi, kat arkadaşımız bizim!" ("Çok katlı!" diye takılıyorum ben. Elbette ya, içmez olur muyuz.) Akulov, Zamyatov ve bas sesli Krasavin tekrar tekrar yaptığım, votkalarına pek de güzel yaraşan doğaçlamadan akıllarında kalan sözleri, kesitleri haykırıyorlar: Evet, evet, sonu gelen emsalsiz ortak yaşamımıza, adamıza, sulara gömülen Atlantis'imize, değişimin özü bu, nasıl akıllısın, ne de haklısın, Petroviç! (Petroviç'in sözlerinde her defasında daha fazla anlam yakalıyorlar.) Ooo, Petroviç! Petroviç'imiz bizim! Petroviç'imiz sözlerle pek sıkı fıkıdır... O konuşurken kalbim çıkacak sandım, etkiliyor insanı, canımız bizim, kahpenin oğlu seni, ah!..

Kısmen mahcubum (utanıyor muyum?) yetişkin insanların böyle samimiyetle açılıp saçılmalarından ötürü: Yarı sarhoş sözcüklerime nasıl bir tutkuyla, nasıl bir acıyla tutunmuşlar böyle! Kimse daha iyi bir şey söylemedi bize, Petroviç! (Ne kadar az konuşmuşlar sizinle.) Bizim, onların yani, koridorlardan, içki masalarından beslenen yurtluluğumuz sahiden de pek bir yüksek, değerli görünüyor gözlerine şimdi; burada ve şimdi tam da biz, yani ***onlar***, insanların yeryüzündeki son birlikteliği. Yeryüzündeki bir tür son ortak mutluluk kime bahşedilmiş? Öylesine bahşedilmiş olsa bile. Tesadüfen. (Yanlışlıkla bile hatta.) Ama bahşedilmiş işte, biziz bu, bizim yaşamımız, biz yakaladık onu: Gecikmedik!

Gelgelelim kendi sözlerim sinirime dokunmaya başlamıştı artık. Ve genellikle akşama, sönüşe doğru olduğu üzere, tatsız bir şekilde battı sözler bana: Ya bir de bu söylediklerim, bütün

uzun ömrüm boyunca onlara, yani *bize* söylediğim en iyi şeydiyse ya sahiden?

İlk dakikalarda Venedikt Petroviç çevresine bakındı. Kitap dolabındaki fotoğrafı (camın arkasına iliştirmiştim onu, biz küçüğüz, annem ve babam yanımızdalar) elbette ki fark etti. Gülümsedi.

"Mobilyaların fena değilmiş," dedi. Alçak sesle. Nihayet baş başa kalan akrabaların konuşması.

Baş başayız, öyle gerçekten de. Konobeyevlerin dairesinde. Konobeyevlerin kitaplarını uzun uzun incelemesine fırsat tanımadım: Zevkleri, insana ah ettirecek türden değildir. (Kitaplar Sobolevlerde, sabret, Venya.) Okumasına okumuyor Venya, fakat kitapların parlak ciltlerini görmek istiyor sanırım.

"Mutfağa gidelim," diye teklif ettim.

"Bekle."

Venya, büyük odadaki avizeyi inceliyordu (bense daha yeni fark ettim onu).

Bu ışık kaynağı, yamuk cam, yalnızca ışık değil, konfor da yayıyordu: Bir aile evinin ve iyi-kötü bolluğun pırıldayan kartviziti. Konobeyevler mütevazı insanlardır, evleri de ona göre mütevazıdır. Apar topar döşendi daire, Venya. Zaman olmadı hiç. İş güç. Bu dairem mütevazı, duyuyor musun?.. Fakat karyola sıraları ile hastane koğuşları, tedavi odaları ve çıplak koridorlardan sonra sıradan bir avize Venedikt Petroviç'e mükemmel bir dünyanın mükemmel bir parçası gibi görünüyordu. Oynaşan küçük cam parçalarından gözlerini alamıyordu. Koltuğa oturdu. Bu oturuş rahatına gitti birden, çoktandır arzuladığı gibi bir oturuş, arkasına yaslandı. Başı, koltuğun arkalığında dinleniyordu. Mutluydu.

Sabah temiz atlet problemimiz oldu, yıkandıktan sonra Venya'ya verecek (külot daha bir hafta önce aldım ona) atlet bulamadım. Ne atletmiş, gençler giymezler, satılmıyor, ama alıştık

artık, metro önündeki tezgâhlara koştum. Beyaz, körleştirecek denli temiz, bir atlet de mi alamayacağım kardeşime, bir lüks değil ki bu, gerçi ne demeli belki de lükstür, ama istiyorum!.. İstiyorum ki yarın (yarından sonra) koğuşta soyunurken hastabakıcılar şöyle desinler Venya için: *Öz ağabeyinin yanındaymış, belli*. Ne onur verir, ne de pohpohlar sözleri; mırıldanacakları övgüler dış kapının mandalı benim için, ama Venya için bir artı olur atlet (bu hastayla ilgilenen birileri var, gibisinden). Hem dayanıklı kıyafetler sayesinde, seyrek olarak gösterdiğim ilgi beynine işleniyor Venya'nın, yeni bir eşya sayesinde. Annem banyo günlerinde atletlerimizi uzatırdı bize, çocuklukta, ben elli beş yaşımdayım, Venya ise elli iki, beyaz atletlerimiz nerede, kardeşim? *Hafızamızda*, dedi Venya. Buldu onları orada ve ben bir mite inanır gibi inandım: İşte annem, banyo, gömlekleri de anımsar gibiyim, ama atletler çok derin bir derinlikten ışıldıyor; anımsayamıyorum.

Bir yurtlu, bir muhafızım, metre kr kokusu almakta üstüme yoktur, yön bulucu işlevi görebilirim, oysa temiz bir havlu bulamadım kardeşime dolapta bir türlü!.. Bir an için durdum. Konobeyevler çamaşır hususunda da fukaralardır. Burun deliklerimi şöyle bir araladım. Ve şöyle dedim: "Venya. Bir dakika!.. Yanımıza birkaç şey alıverelim." Ve doğruca dolaba yöneliyorum. Başkasının dolabı neresinden baksan. Bir kâhin gibi, büyük, yumuşak ve tam da beyaz bir havlu çıkarıveriyorum ona, çarşaf dağının altından hem de (onlar da beyaz, o yüzden göremedim). Beyazın altındaki beyazı buldum.

Ağır ağır yürüyoruz.

"Ne kadar uzun bir koridor," diye iç geçiriyor Venya, yoruldu artık.

Gülüyorum:

"Yaşamdan daha uzun değil ama, ha, Venya?.."

Yanıt vermiyor, koridor ise döndü ve düzleşerek ileri doğru atıldı, şimdi Sobolevlerin dairesine gidiyoruz (yıkanmaya gidi-

yoruz). Yaşlarımız 55 ve 52, birlikte gidiyoruz ve koridorlar kuşkusuz daha uzun değiller yaşamdan. Koridorlar birleşirler, ha, Venya?.. Venya omuz silkiyor yalnızca, yoruldu. (Aklı açılmıyor.) Buna karşın benim dairemden yine benim daireme gidiyor olmamız besbelli hoşuna gidiyor. Metre krlerin katlara dağılmışlığını, benim dünyada nihayet tanınmamın göstergesi olarak algılıyor, bir nevi zenginlik. "Ah, ne güzel!" diye of çekiyor (ah çekiyor) Venedikt Petroviç – Sobolevlere geldik.

Onların dairesinde de Venya ilk olarak iyi cins koltuklara dikkat ediyor. Koltuk yastıklarına gömülüp yatmak fikri değil Venedikt Petroviç'i tek cezbeden, yüksek bir de yer lambası olacak -arkasında, bir cep güneşi- oradan yumuşacık ışıyacak, ısıtacak onu. Yumuşak ışık sayesinde ev hayatını hissetmek (içine çekmek). Evet, diyorum, bu daire de benim evim... Keyfine bak, Venedikt. Koltuğuna yerleş ve kitabını karıştır, ben yiyecek bir şeyler pişirene kadar.

Fakat o rafin önünde donup kaldı, kitaplar!.. Kitaplar ve şömizlerin boyası, Venedikt Petroviç elini uzatamıyor, ciltler, altın rengi yazılarıyla gözlerini kamaştırıyorlar. (Okumuyor, demişti bana doktoru, sayfaları karıştırıyor, ama anlayamıyor.) Evet: Mutfağa geçmemin tam zamanı. Bir *ah* daha: Ah, ne güzel bir ocakları var Sobolevlerin! Gazı açmalı. Suyu açmalı...

"Yiyecek bir şeyler hazırlayacağım, Venya."

Susuyor.

"Venya. Kitapları eline alabilirsin, dokunabilirsin onlara, duydun mu?"

Susuyor. Kardeşimi bütün bir günlüğüne bana teslim etmeden önce doktoru ve ayrıca Holin-Volin (yanında duruyordu) akrabaya (bana) en ince ayrıntıya kadar bir bir açıkladılar her şeyi. "Hastalığın hafiflediğinden söz edemeyiz henüz. Venedikt Petroviç bazen acı acı ağlıyor..." "Anlıyorum" diyerek başımı sallıyordum. Doktor her ihtimale karşın tek kullanımlık bir şırınga ve koyu renk bir ampul verdi bana, ciddi bir şey olursa

kullanayım diye (bir patlama, histeri). Daha hafif bir durum için de açık renk bir hap verdi: Gözyaşı ve somurtkan inatçılık hali için. Ağzına sokacakmışım. "Gerekmeyecek," diye söz verdim ben kendimden emin. Fakat Holin-Volin bir kez daha uyardı, Venya'nın gözyaşlarını kaldıramayabilirmişim, doktor ise ilacın komprime olduğunu, acı olmadığını tekrarladı, o yüzden üstüne su içilmesi gerekmiyormuş ve ilacın ardından gözyaşları mayıs rüzgârında kalmış gibi kuruyorlarmış. "İlaç güvenilir. Fakat aklınızda olsun: Defekasyona yol açabilir." "Anlıyorum..."

Küçük bir tırmalama, kazıma sesi geliyordu (mutfak gürültüleri içinden): "Bu ne farece sesler?" diye düşündüm, hızlı adımlarla Sobolevlerin dev çalışma odasına döndüm. Ak saçlı, kambur kardeşim, suç işlemiş ilkokul öğrencisi gibi, başını omuzlarının içine çekti.

"Neyin var, Venya?"

Mahcup. Susuyor.

"Ne?.." Ama tahmin etmiştim artık: Resmi keşfetmişti. Albümlerin durduğu koca bir raf! En önce tek kulaklı Van Gogh göze çarpıyordu, şömizin üzerinde ayçiçekleri. Venedikt Petroviç dokunmak istemişti herhalde. Oysaki ayçiçekleri (albüm) camın ardındaydı ve Venya sessizce camı tırmalıyordu parmakları, tırnaklarıyla, dokunma denemesi.

"Hadi canım," dedim ben. "Saçmalama, Venya. Ne yapacaksın onu?.."

Kolumu omzuna attım, pencereye götürdüm onu. (Venya'nın iki resminin olduğu o Alman albümünü hangi dairede bıraktığımı anımsamaya çalışıyordum.)

"Genişmiş burası, ha?"

"Çok!" dedi Venya hayranlıkla.

Bu dairem öylesine geniş ki, ileri geri volta atabilirsin, birbirlerinden oldukça uzak duvarları da hissetmezsin, *duvarları hissetmeden yürümek, nasıl ama*, Venya?..

Bu esnada mutfakta patates haşlanmaktaydı. Satranca oturduk. (Aktif iletişim.) Tahta üzerindeki iki hamle arasında tencereye dönüyordum, deniyor, bıçakla dürtüyordum patatesi, fazla haşlanmasın diye (su dolmasın içine, lezzetsiz su – babam öğretmişti zamanında bana, Venya'ya da). Berabere sonuçlandı oyun (ben öyle istedim), patates de haşlanmıştı. Onu bıçakla büyük büyük kırıp, soğana giriştim, kestim, yağladım – hazır işte. Venya'yı çağırdım, ama kardeşim ses vermedi. Yanına koştum: Uyuyordu. Koltuğa kıvrılmış, bacaklarını karnına çekmiş.

Venedikt Petroviç uyuyor, bense dairenin içinde gülümseyerek, biraz kaygılı gezeliyordum: Uyuyor!.. Böyle tek taraflı, uykulu mutluluk azdı bana; sözsüz mutluluk mu olurdu? Ama uyandırmaya da kıyamadım Venya'yı.

Ancak akşam on gibi uyandı.

"İyiymiş senin burası!" oldu ilk sözleri; uyukluyordum, anında kaydım Sobolevlerin divanından, ayağa kalktım.

Tavadakini ısıttım ve işte (kazanılmış zaman) Venya ile biz, iki Petroviç, ev yemeği yedik: Bitki yağına, soğanlı, büyük patatesler. Konuştuk. Sonra televizyon. Ben manzaralı bir tarih filmine daldım, Venya ise karşı evin pencerelerini izliyordu.

Film sıkıcı gelmişti Venedikt Petroviç'e, yabancıların gece pencereleri daha eğlenceli.

"Geç oldu. İnsanlar uyumuyorlar. Kavga ediyorlar," diye bildiriyordu bana Venya.

Sonra, "İkinci katta birileri dans ediyor, bakmak ister misin?" diyordu.

Televizyonu hastanede de görebilirdi Venedikt Petroviç. Kendisine olağanüstü görünen canlı yaşamı gözlemlemek çok daha fazla çekiyordu ilgisini.

"... Mobilyaları inceliyorum. Perde görmeyeli çok olmuş! Kandiller. Nasıl değişik değişik ahşap karyolalar yapıyorlar artık. Ya divanlar! Bir puf bile gördüm."

"Ne?"

"Puf. Arkalıksız sandalye, bir delikanlı oturdu üzerine, ayakkabısını giyiyor. Bağcıklarını bağlıyor."

Venya yıkandı. Aynalı, geniş, şahane banyoları Sobolevlerin. Keşke küvette, yumuşacık suyun içinde yatabilse, ama mayışacak durumda değil artık Venya. Unutmuş. Her şeyi alelacele yapıyor. Atletini giydi. Kardeşimin boyu da benimki gibi uzun. Gözleri, annemizin gözleri. Buna karşın sağ yanında babamıza özgü dağınık benler var.

Sekiz yıl önce kötüydü, şuurunu yitirmişti, hastane karyolasında sere serpe yatıyordu, ister istemez sık uğrar olmuştum yanına. Yatmaktan uyuşmasın diye bir o yana bir bu yana çeviriyordum kardeşimi. Bu büyük ve belirgin benlerinden birisi kayboluvermişti. Silmiştim onu anlaşılan, hastane çarşafı ve kendi ağırlığıyla Venya'nın: Silinmişti, yoktu. Bir zaman var olduğu iddia edemezdin. Yanında ince kırmızı bir iz kalmıştı yalnızca, yanık izi sanki. Doktoruna sormuştum o zaman, kardeşimin benini kopardım, gibisinden. Ne olacak şimdi? Doktor elini sallamıştı: "Hah! Önemli değil!.." Konuşmaya bile gerek yok, gibisinden, mühim bir şey değil; gerçekten de, ona ne bizim benlerimizden, diye düşünmüştüm.

Venedikt Petroviç temizlerini giyindi; günün son koridor gezisini ilan etmeye hazırdım ona artık: Yatmaya üçüncü daireye gidiyoruz, evet, o da benim. Her şey hazır orada, Venya. Hep orada uyurum. (Kaştanovların. Küçük.)

"Gidiyoruz, Venya."

Gi-di-yo-ruuuz! Duydun mu? Venedikt Petroviç kafa sallamasına salladı ama Sobolevlerin muhteşem aydınlık dünyasından bir türlü ayrılamıyordu. Kopamıyordu. Odalardan geçip çalışma odasına döndü hatta. Az önce uyukladığı koltuğa bakıyordu. (Tatlı uykular uyuduğumuz yerler aklımızda kalır.) Koltukların üzerinde yastıklar. Benim sert, yurtlu elim bir ömür uğraşsa yine dizemez, yerleştiremez yastıkları koltuğa (ezmeden, köşelerini bükmeden, hem de böyle şahane incelterek bellerini).

Temizlikçi de olamaz, kendileri, tabii ya, kendileridir! Sobolevlerin içlerindeki estetik kaygısı ölmemiş; zenginler, ama nasıl hayırsever, nasıl iyiler (bütün yarmalarını bana bıraktılar, *bomj*'a), üstelik bu ne zevkli halılar, koltuklar, bu ne ince belli yastıklar, şaş da kal, kafayı yersin!..

"Kendileri analarının gözü, oğulları da Menatep'te!"* dedim birden yüksek sesle, insan soyuna duyduğum hayranlıkla, gülerek.

"Kimden söz ediyorsun?" diye sordu Venya.

Yine resim albümlerinin durduğu rafa meylediyordu.

"Venya. Gidiyoruz."

Korktu: *Temelli* mi gidiyoruz?.. Venedikt Petroviç'in yüzünde bir panik. Bu muhteşem dünyaya bir daha asla dönemeyecek demek, neden? İnsanlar neden giderler?.. Çocukça bir soru, korkusu ise çocukça değil.

Venedikt Petroviç kitap dolaplarına doğru bir adım attı. Titreyen elini camın ardındaki altınsı ciltlere bir uzatıyor, bir çekiyordu. Nasıl heyecanlandığını hissediyordum.

"Ne? Ne oldu, Venya?"

Susuyordu.

O zaman elimle parlak albümleri işaret ettim:

"Evet. Harika resimler! İçlerinden bazıları, bu albümlerdekilerin, senin, Venya."

Kardeşim yüzüme şaşkınlıkla baktı. Ve... başını salladı. Bana her zaman inanırdı (kabullenen insan): Evet... evet...

Raftan bir albüm alıp ona uzattım:

"Senin. Bu resmi sen yaptın."

Venedikt Petroviç reprodüksiyonların olduğu albümü elinde tutuyor, ismine göz gezdirmeye cesaret edemiyordu. Okuyor,

---

* 1998'de finansal bir dolandırıcılık olayıyla ünlenen, yeni Rus zenginlerinden olan ve daha sonra tutuklanmış olan Mihail Kodorski'nin sahibi olduğu banka. (ç.n.)

ama anlamıyor, demişti doktoru. ("Bütün insanlar gibi," diye yanıtlamıştım onu.)

Raftan bir albüm daha aldım, sıradakini indirdim. (Almanların araştırma yapıp kardeşimin birkaç toplu albümünü çıkarmaları harika olurdu.) Titreyen ellerine bir tane daha bıraktım:

"Bunlar da senin resimlerin, Venya. Senin albümün."

Üçüncüyü verdim:

"Bu da senin."

Onları göğsüne bastırdı; beceriksiz bir erkek çocuğunun ellerine düşmüş gibilerdi; büyük, kocaman kitapların köşeleri farklı yönlere fırlıyorlardı. Fakat Venedikt Petroviç onları tutmayı başardı, düşürmedi, mutlu yaşlarla dolu gözleriyle, bir kör gibi çevresine bakınıyordu.

Gece (Kaştanovlarda) sakin geçti: Venya karyolaya, ben açılır kapanır karyolaya yattım. Ama yan yanayız. Kardeşler. Elli beş ve elli iki. Başarılı bir ömürdü gerçekten, neresinden bakarsan bak!

Gündüz gezdik, Venya'yı yurt binasının dışına çıkardım, park yoluna. Kutu kutu evler, megapol griliği, biraz sıkıcı ve biraz pis, asfalt çukurlu (azıcık yağmur düşse, ancak etrafından dolaşıp geçebilirsin) – buna karşın genişlik! İn cin top oynuyor hem: Yalnız Venya ile ben. İki saat gezdik, hava aldık. Sonra ben *öğle yemeği verdim*. Komik! Zamyatov Vasiliy ayaküzeri konuşma sırasında bana bir parça et sözü vermişti, ama sonra birden kıyamadı (herkesin başına gelebilir). Donup yapışmış güya et, tek parça olmuş, koparamıyormuş – buzluk hep donmuş, kusura bakma, Petroviç. Basbayağı şöyle dedim kendisine: Küskü alıp geleyim ben, Vasiliy Andreyiç, olmaz mı? Deşerim. Sosis mi yedireyim kardeşime yani? Hastanedekilerin aynısından?..

Venya televizyon izliyordu, hazırladım yemeğini: Etli şehriye, dumanı üzerinde, masamızda. "Çayın pek hoş oluyor!" dedi Venya kokuyu alınca, mavileşen ekrandan ayırmıyordu bakı-

şını. (Olmaz mı? Sobolevlerde her daim enfes çay bulunur.) Yedik, ikimiz de gevşedik tabii, huzur, barış, karınlarımız çalışıyor, bedenlerin sevinç ânı. Venedikt Petroviç, televizyonun karşısındaki koltukta, bense divanın üzerinde yatıyordum. (Ben de yandan televizyona bakınıyordum.) Ve işte yorulduğumu hissediyorum ve bacaklarımı karnıma çekiyorum, yan yatıyorum, küçük bir ihtiyarım, bedenim istirahat istiyor...

"Ekrana bak: Bozkır, bozkır!" diye haykırıyor Venya. Benimse gözlerimin önünde kendi bozkırım, kendi otlarım yüzüyor, tepelerin yumuşak beyazlığı – evet, diyorum, bozkır. "Ne güzel bozkır, Venya!" diyorum.

Vakit geldi mi?.. Venya hemen kabullendi ve hızlı hızlı, aceleyle hazırlandı. Çantasını çapraz astı – diş fırçasını koydum içine, çamaşırını da oracığa, defalarca kez yıkadığım (kurudu artık, gazeteye sardım). Çıktık.

Troleybüs durağına giderken yarı yolda Venya çekinerek (şimdilik çekinerek), bende bir gün daha kalıp kalamayacağını sordu. Bir gün, ha?.. Troleybüs yolunun yarısında, evde başlamamış olması da güzel, diye düşündüm. Hayır, Venya, diyorum, doktor bekliyor. Holin-Volin haberdar edildi (erkli prensimiz bizim). Söz verdik, Venya. Hah, demek hoşuna gitti benimle kalmak? Ne banyoydu değil mi! Duvar çinisi nasıldı, dikkat ettin mi?.. Suyla oyun oynuyor sanki çini! Işık lekeleri – yattığın yerde keyiflendiriyor seni, tansiyonun da düşüyor (dikkatini çekerim), ha ha ha!

Troleybüs mahşer yeri gibi, pazar, akşam, evlerinde otursalar ya, hayır, bir yerlere taşınıp duruyorlar. Venya kalabalığa katlanamıyor. (Kilitliymiş gibi hissettiren o eski duygu. Ulumaya başlayabilir.) Yürüsek mi?.. Tabii, tabii, Venya, yürüyelim! (Bir iki durak olsun gidebilmeyi ummuştum ben oysaki.) Venedikt Petroviç ise troleybüsten iner inmez, neredeyse yolunu kesiyor aceleyle giden birinin: "Saat kaç?.."

Sonra hemen bir başkasına: "Saat kaç?"

O zaman ben devreye giriyorum:

"Venya, Venya!.." İnsanlarla arasına giriyorum, o ise onlara doğru atılıp duruyor.

Görünümünde hiçbir değişiklik yok, belki gözbebekleri ufalıyor, göz gibi göz işte, laciverdimsi bir soğuk bakışında. Fakat başını biraz yana eğiverdi Venedikt Petroviç. Yeme saldırmaya hazırlanan bir horoz gibi. İnsanlar, ***zaman konusunda***, hesap versinler...

"Tut şunu, başına bir iş açılmadan!" İnsanlar böyle diyorlar, bana diyorlar, henüz pek seslerini yükseltmeden, ilk uyarı şimdilik. (Anlıyorum: İnsanlar da yavaş yavaş başlarlar, öyle değil mi?)

"Saldırıyor bu be!" diye bağırıyor, üzerime yürüyor boylu boslu bir adam, oysaki *o* (Venya) yalnızca sordu. Kabullenircesine kafamı sallıyorum, ***evet, evet, haklısınız, evet, evet, dikkate alacağım.*** Venedikt Petroviç ise, açık renk çantalı bir kadına doğru adım attı kararlılıkla: "Saat kaç? Vatandaş, size soruyorum, saat kaç?" Ben hemen devreye giriyorum: "Kuzum, yolunuza gidin, orası, orası yolunuz. Dönüp bakmayın ona! Saatiniz yok mu, geçin gidin o halde, bilmiyordu ki saatiniz olmadığını. Doğru: Direğin üzerinde bir saat var, *o* bir an için fark edemedi. Gidin siz, gidin. Yalnızca saat soruldu size. Para sorulmadı ya."

Reprodüksiyon albümü, şehriye, et, banyo için beyaz atlet, her şeyi öngörebildim, ama işte Venya'nın yanımdan ayrılmak istemeyeceğini öngöremedim. (Doktor öngörmüştü.) Cebimdeki hapı yokluyorum artık: İşte burada, yumuşak alüminyum kâğıda sarılı, tırnağımla soyuvereyim. Hapı tırmalayıp çıkarıyorum, düşüncem ise çırpınıyor: Erken olmasın? Abarttım mı korkuyu acaba? Güzellikle de halledebilirim belki daha?..

"Venya. Saat orada. Bak, direkte... Oklar birbirine girmiş, seçemiyorum. Gel yakına gidelim!" Ve onu duraktan uzağa çekiştiriyorum. İnsanlardan. Üstelik troleybüs gözükür gözükmez

yine üşüştüler durağa. Nasıl hesap edemedim! Pazar, diye düşündüm, idare ederiz, bu saatte kim hangi cehenneme gidecek, hava da soğuk, evlerinizde otursanıza, diye bağırmak istiyorum onlara.

Yürüyerek gidiyoruz, yayaları kimse iteklemez. Venedikt Petroviç yanımda, ama içinde bir uğultu var (sarsıldığını duyuyorum, Venya titriyor). Oraya gizlenmiş bir transformatör uğuldıyor, giderek şiddetlenerek, devirler, beş, on, yirmi... uuuuuuu, hızlanıyor sonra. Hapı yokluyorum, büyük.

"Sana yük olmayacağım. Şehriye alırım, bakkala giderim," diye rica ediyor.

Yerleri de süpürürmüş, dairelerimi de temizlermiş; dördüncü, beşinci katlardakileri, gece yattığımız o küçüğü de... Bu arada gözlerim şişti benim, az görüyorum, ıslak gözlerim, o ise üsteleyip duruyor, bunca yıldır yatak toplamayı çok iyi öğrenmiş, yer süpürmeyi, altına da yapmıyormuş ki hem birçok başkaları gibi, sorun neymiş o zaman?..

Uuu-uuu – uğulduyor Venya'nın transformatörü, hasta bir ruhun gerilimleri sarmalarda. Şimdi Venedikt Petroviç telefon etmek istiyor (çırpınıyor), hayır, hayır, eski karısına değil, eski bir arkadaşı varmış, ona: Madem öyle onda kalırmış (kardeşi kendisini barındırmaktan utanıyorsa!). Venya, önünde sarhoşların telefon hakkı için dövüştükleri telefon kulübesine doğru kararlı bir adım atıyor, ben dayanamıyorum, hap...

"Venya!"

Kardeşim bir delikanlı ile çarpıştı, hemen ardından dev gibi bir adamla çarpıştı (bu tehlikeli) – beriki durakladı, kollarını sallayarak defetti onu, acelem var çekil! Uzak dur! (Bütün bu sahne asfalt yolun üzerinde gerçekleşiyor. Ak saçlı Venedikt Petroviç koşuşuyor, önünden geçen insanların üzerlerine yürüyor.)

Yanında bitiyorum, ellerini tutuyorum, bir hadise olmasından çekiniyorum, neyle sonuçlanacağı belirsiz bir sokak kavgasından.

"... Kalmak istiyorum. Sana gitmek istiyorum. Seninle yaşamak istiyorum."

"Sakin ol."

"Senin koltukların var, yumuşak akşam lamban var. Ne güzel dairelerin var, zenginsin. Ne çok şeyin var! Sende kalmak istiyorum. Kitaplar..." diye fırlatıyordu cümleleri peş peşine suratıma.

Kararlı bir şekilde "hayır, hayır!" dedim ona, o zaman Venedikt Petroviç ihtiyarlar gibi kamburunu çıkarıp ağladı, düz, lekeli yaşlar. Gözyaşları, taktik bir kurnazlıktı: Birden hızla elini çekti, kurtarmak istiyordu (elini benim elimden koparmak). Fakat ben tetikteydim, hap parmaklarımın arasındaydı...

Tereddüt ediyordum (o ise yalvaran cümlelerini tepemden aşağı döküyor, döküyordu), sarıldım ona:

"Sessiz ol. Sessiz. Bir dakika olsun huysuzlanmayı kes!.." Alnında bir leke, bir kir ya da sözgelimi dudağına yapışmış bir kırıntı gördüğümüzde böyle konuşuruz bir yakınımızla: Bırak da alayım, ***kıpırdama***. Kardeşim donup kaldı, söz dinliyordu, bense elimi onun ak saçlı ensesine attım ve diğer yanağının kenarından yarı aralık ağzına (konuşmayı sürdürüyordu) hapı yerleştirdim. Parmaklarımı ağzına soktum ve dişinin üzerinde ezdim hapı, sürdüm oraya (yumuşak, acı değil). Hastabakıcılar tarafından eğitilen Venedikt Petroviç tükürmeye çalışmıyor, yutuyordu. Şimdi yan yana yürüyorduk ve ben kardeşimi kaybediyordum.

Konuşuyordu, ama kalp kası ilk ezilenlerdendi, yavaşlatıyordu ritmini. Dizginleri sıkılan kalbin atışları -darbe darbe- yetmişe, altmışa indi ve (giderek yavaşlayarak, gecikerek) elliye, ardından beyin, az kan verilmesiyle barıştı: Venya neredeyse uykuya daldı. Uykulu Venya esnemeye başladı. İşte durdu. Suskunca ayaklarına, yere bakıyordu.

"Neden durdun? Venya, Venya!" diye sesleniyordum ben.

O yere bakıyordu. Yoktu artık.

Tekrar sordum, sarstım onu: Ne oldu? Ne istiyorsun?.. Neden durdun?

Uzun bir sessizliğin ardından Venedikt Petroviç hışırtılı dudaklarıyla konuştu:

"Oturayım."

"Burada oturacak yer yok. Toprak..."

Yürümesi için ikna etmeye çalışıyordum onu. (Metroya kadar varmalıydık bir şekilde.) Çevreme bakınıyordum, yakınlarda biri var mıydı? Yurt pislikleri hep, yoldan geçen birine musallat olmasını bilirim, yardım et, dostum, gibisinden (ayık ya da canı sıkılan bir yarı-sarhoşa seslenebilirim, küstahça bağırabilir, küfredebilirim ona, insanlığa davet ederek), fakat ben ve Venya asfalt yoldan ilerleyerek kalabalık duraktan fazlasıyla uzaklaştık. Çevrede kimsecikler yok. İn cin top oynuyor. Yol ve vızır vızır arabalar. Hem kim kardeşini sürüklemek ister ki?.. "Bir tek sen kendin işte!" dedim gülerek. Fakat dilimden kaçıveren sözcüklerin bütün açıklığını hissetmiş, duymuş değildim henüz.

Küçük işadamlarına: Kardeşim, hasta, gibisinden, bak durmuş dikiliyor, zavallı, metroya kadar götürüver. Ben hastalıktan, hastaneden söz ediyorum, yaşlı başlı adam ise, elleri direksiyonda, ileri bakıyor, Venya'ya bakmıyor bile başını çevirip, camını kapatıyor. (Lafımı bitirmemi beklemeden.)

Başka bir sürücü durdu. Sonra bir üçüncü. Herkese tekrarlıyordum ricamı: Metroya kadar, yalnızca metroya kadar, özellikle de "hastane" sözcüğünü vurguluyordum. (Ruhumun derinliklerinde ben açıkgöz, birisi iyilik eder de ta hastaneye kadar götürüverir diye umut ediyordum – metroya kadar olur mu, diyecekti adam, sözüm ona.) Aklımda kalan İngilizce sözcükleri toparlayıp şansımı dünya dilinde de denedim. Böyle dikkat çekmek mi istiyordum ne? Dokuz numara Jiguli'nin sürücüsü ise -mükemmel bir İngilizceyle (ve gayet hızlı)- hastanelere gitmekten prensip olarak hoşlanmadığını bildirdi, uzak dursun doktorlar.

Ve bana bir tavsiyede bulundu: "*Speak Russian. Speak Russian, dear*... Daha kolay senin için. Ne diye dilini yoruyorsun, dediceğim?" Nedeni gösterdim ona: Ak saçlı Venya, kimse kardeşimi arabaya almıyordu, ne yapabilirdim. Venedikt Petroviç bu karar anında yerde oturuyordu.

Sürücü bir nebze tereddüt ederek şöyle dedi:

"İyi yazıyorsun, dede. Ama bana kalırsa kardeşin sarhoş, ha?"

"Bunu anlamak çok kolay: İçki kokmuyor ki."

"Onu koklamamı mı istiyorsun?" Pencereyi kapadı ve derinden gelen bir böğürtüyle gazladı. (Araba fırladığında nasıl geriye sıçrayacağımı görmek için arkasına bile bakmadı.)

Taktik değiştirdim. Çok araba geliyordu, ama ben daha az şey talep etmeye başladım: Kamyonlara el sallıyordum. Ardı ardına bütün kamyonlara, ama bak sen şu işe ki, onlar da önümden geçip gidiyorlardı.

Yine de haşatı çıkmış, kirli bir kamyonet durdu.

"Beyler. Metroya kadar!" diye bağırdım ben yalvararak.

İki kişiydiler. Venya'yı bindirdiler, oturttular. Gelgelelim daha yarı yolda para istediler benden. Venedikt Petroviç sözcükleri anlamıyor, sessizce seviniyordu: Gidiyoruz, yaşasın, gidiyoruz! (Küçük kardeş genellikle büyük kardeşten daha çok sever arabayla gezmeyi. Her ikisinin saçları da ağarmış olsa bile.) Verecek param olmadığını anladıklarında bu ikisi sakin ve serinkanlı -tartışmadan- Venya'yı itiverdiler arabadan, hemen döküldü; düştü kardeşim, ben de kendiliğimden fırladım peşi sıra, kaldırmak için onu (kamyonumuzu her iki taraftan aceleyle sollayan arabaların tekerlerinin altına yuvarlanıyordu tam). "Alçaklar! Kancıklar!" diye bağırıyordum kardeşimi yolun kenara çekerken.

Venya ile ben öncekinden neredeyse daha kötü bir durumda kalmıştık: Bizi hepten ıssız bir yere atmışlardı (tanıklara ne gerek var? Kamyondaki bu ikili ne yaptıklarını biliyorlardı). Metroya kadar büsbütün ıssız bir alan uzanıyordu, bir patika dahi

yoktu. Yayalardan yardım istemeye hazır haldeydim artık (olgunlaşmıştım). Ne var ki genellikle yol kıyısı boyunca uzanan patika, burada yüksek tümseklerin üzerinde seyrediyordu, uzağımızdaydı: Orada yürüyen insanların zincirini görebiliyordum.

Kardeşimi iki yüz adım kadar metro yönünde sürükledikten sonra, pes etmek zorunda kaldım: Zordu. Hem Venedikt Petroviç'in de canı acıyordu, sızlanıyordu: İster istemez onu taşımak, sürüklemek zorunda kalıyordum gözünün yaşına bakmadan. Ve sonunda yattı, yerde yatıyordu, şimdi ne olacaktı?

Dil dökmelerle, baskılarla ve (en önemlisi) çocukluk anılarıyla onu eski bir oyunun içine çektim: "Bak, Venya. Çocukluğumuza döndük. Seninle birlikte atlar gibi zıplardık..." Tam olarak nasıl diz üstü çöküp zıplamak gerektiğini gösterdim ona (adım atmak). İleri, sonra geri zıpladım, Venya da benim gibi yapmaya çalıştı. Başardı. Yaşasın! Omuz omuza, dizlerimizin üzerinde ilerliyorduk, pek de acele etmeden doğrusu, hareket halindeyiz, tamam işte. Hava kararıyordu artık. Arabalar, bizimle paralel, farları yanık geçiyorlardı yoldan.

Önce bir yokuşun sonra da inişin hakkından geldik. Bir de çantasını sürüklemekteydim onun. Güz otları, küçük toz yumruları – kararan akşam toprağı bir harikaydı. Uzun zamandır bu kadar yakından görmemiştim onu: Ne toprak ama!.. Belim sızlıyordu. Fakat ben kardeşimin önünde çeviklik taslamayı sürdürüyordum, yön göstererek. Hamamböceği, ama kıpırdak ve canlı, atik bir şekilde ileri atılıyor, konuşuyordum, haydi, haydi, yakala beni!.. Duraklıyor ve bekliyordum. İleride ise (hedef) bir fener yanıyor ve (ikimizi birden) bekliyordu: Donuk, ama yüksek (ve hayranlığımıza layık, dizlerimizin üzerinde olduğumuz için). Bir fenerden diğerine.

Aceleci, neşeli bir topluluk geçiyordu yanımızdan, içlerinden biri şöyle dedi: "Hayır, hayır. Şu benim daha çok hoşuma gitti – ***motorluya*** bak sen!" Benden bahsediyordu elbette. Bizi, günün yarısını uyuyarak geçirmiş ve otların içinde daha yeni uyan-

mış sarhoşlar sanmışlardı. Aceleleri vardı. İçlerinden birisi espri yaptı (ah şu ince, kasabalılara özgü mizah anlayışları yok mu): "İkinci olmayacaksın ya?.." Ve yüreklendirmek için omzumu sıvazladı. Bu mizah berikiler içindi, grup için, duydular, kahkaha attılar. Gittiler.

Biz ise, dalgalı yarı karanlığı (iki fener arasındaki) aşmak için ilerliyor ve hiç acele etmiyorduk. Küçük otlar durup-durup yüzümüze çarpıyorlardı. Bir sonraki fenerin önünde dinlendik; yine orada sırtımı dikleştirdim ve gururlu bir edayla dizlerimin üzerinde dikilip işedim. Anımsatmama gerek kalmadan, ezeli insan eşzamanlılığına uyarak Venedikt Petroviç de dizlerinin üzerinde dikilip, pek bol olmayan suyunu otların üzerine serpti. Kenara, rüzgâr yönünde, her şey doğru.

Orada, hareket esnasında, dizlerimiz yere değerken, sessizliğin içinde (belki sessizlik sayesinde) birdenbire Söz'ü duydum ve bu Söz ***ben kendim*** idi. Bana öyle geldi, hayal gördüm. On yıllık suskunluğun ardından (bana öyle geldi) tanıdık bir uğultu duyuverdim. Hava ve toprak – her şey sallandı. Kardeşimin dizlerinin üzerinden kalkışını gördüm. Bir iki kez yalpaladı. Kalktı.

"Ben kendim." Bunu diyen Venedikt Petroviç'di. Ve adım attı.

Metroya pek yaklaşmıştık artık. Metroya da kendisi girdi. Yürüyen merdivenin dik basamaklarında kardeşimi tutmak istediğimde, Venedikt Petroviç mendiliyle yüzündeki teri siliyor (son derece düzgün bir şekilde) ve terlediğini söylüyordu (son derece aklı başında). Ben de terliyordum. Ama gün bitmişti, istediğimiz gibi bir gün olmuştu! Ve ne mutlu ki aktarmasız gidecektik bundan böyle.

İkimiz de bitap düşmüştük, ikimiz de susuyorduk, hastane binaları bir an önce görünüverseydi, gibisinden, işte onlar! Şimdi her şey daha basit: Şimdi Venedikt Petroviç oturabilir, isterse otların tam üstüne oturur. Oturur, yatar, bağırır, sürünür, hem

refakatçisine de vız gelir tırıs gider, çünkü Venya burada her şeyi yapabilir. Şayet canı isterse, hastane önündeki araba yoluna çıkıp işeyebilir, uyarılan organını para destesi gibi titretir: Buyursun yapsın, araba sollayıp geçer onu, yaya da öyle, ifrit kesilen sokak kalabalığı bile Venedikt Petroviç karşısında güçsüzdür, ne de olsa o kendi arazisinin içindedir. Çünkü o ne yaparsa yapsın, *onların* sorumluluğundadır artık. (O, *onlarındır – onların* istediği de tam olarak buydu, kendileri istemişlerdi, otuz yıl önce tedaviyle telef ederken onu: "Ben"ine el koymak.) İşeyebilir, soyunabilir, depo-ambarı yakabilir de, yakınlardaki küçük evi ya da, keyfine göre. Hatta isterse bütün hastaneyi yakabilir ve yine *onlar* suçlu olurlar, toplum suçlu olur, bütün dünya, ama o değil, çünkü o yoktur, "ben"i de yoktur, kardeşim yoktur. Dikiliyor Venedikt Petroviç ve hafiften yalpalıyor. Girişin önünde. İçeri alınmayı bekliyoruz. "Aç!" diye bağırıyorum.

İçeri kadar eşlik etmeliyim ona. Ev keyfinden sonra önemli bu. Hastabakıcıların, *dinlenen* hastayı nasıl sıkıştırdıklarını kaç kere gördüm, haydi, haydi derler, gülerler, yarışalım mı, tatlım? Dürte dürte götürürler, içlerinden biri cansız hastayı soldan iter, diğeri sağdan. Öylece top gibi itelerler koridorda koğuşuna kadar, sonra ise, ah, bir çürük, buranda da mı çürük var?.. Ah-ah, neden düşüp duruyorsun, ceset gibisin. Yemek yemeye gelince hiç de ceset gibi olmazsın ama, komşunun sosisini almasını pek iyi bilirsin, koridorda fazladan bir adım atmaya gelince, onu kıvıramaz taşakların!

Ne var?.. Neden bu kadar geç getirdiniz onu?.. Karışmayın işimize, sizinki masadan başkalarının sosislerini almıyor mu sanıyorsunuz? Almıyor, ama sizinki de deliğin dışına sıçıyor – hayır mı? Tamam, deliğin dışına sıçmıyorsa da, sıçmıştır ve demek ki sıçacaktır... Kapa şom ağzını, ne diye akrabalarla çene çalıyorsun – bunu diyen ikinci hastabakıcı, daha silik, kendisi de yarıezik. Hah! Al sana şom ağız, bak! Sağından ve solundan tutmuş götürüyorlardı Venedikt Petroviç'i ve işte paçasından, soldakin-

den şap, şap damladı bir şeyler, yerde izler... Nasıl bir gün bu böyle yahu! Akrabaların yanında bağırma diyorum sana! Bu onun akrabası değil yahu, başlarım akrabasından şimdi!.. Ne yapacağız şimdi buna? Ne? Şöyle yapalım!.. Yıkamaya götürelim onu, yıkamak şart, haydi, haydi, bokunun içinde bırakacak değiliz ya. Yerlere gelince – ya hemşire ya da akraba ilgileniversin! Domalsın akraba da, bezle iyice yaysın suyu yere, hem de kaytarmadan, duvardan duvara.

Arkasına baktı. Venedikt Petroviç, beni uzaktan görebilmek için arkasına baktı. (Benim de kendisini gördüğümü anlıyordu.) İtti onları. Ve hastabakıcılara sessizce, ikisine birden sanki son sözünü söyledi: "İtip durmayın, ben kendim giderim!" Doğruldu hatta, gururlu, bir anlığına o – Rusyalı bir deha, mazlum, aşağılanmış, itelenmiş, bokunun içinde, ama işte itip durmayın lütfen, ***ben kendim*** giderim!